

שבוע פרשת עקב

(26 July - 01 August 2026)

י"ב - י"ח מנחם-אב ה'תשפ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׁבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמִוֶּדֶ: מַצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמֵתֶחֱלַק לִימֵי הַחוּדוּשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וַעֲנֵנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וַעֲנֵנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמֵעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּמִתִּים בְּיַד כְּהֹנָסִים לֹא־
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב: בִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ
וַיִּי סָבִיב לְעַמּוֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָגוּחַ
שָׁבַט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־
יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָהּ
יְיָ לְטוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים
עָקֵלְקוֹתָם וְיֹלִיכֶם יְיָ אֶת־פְּעָלֵי הָאָוֶן שְׁלוֹם
עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְיָ אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן
הָיִינוּ כְּחֻלָּמִים: ב אֲזֵי יִמְלֹא שְׂחֹק פִּינוּ
וְלִשְׁוִנָנוּ רִנָּה אֲזֵי יִאֲמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יְיָ
לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהֵי: ג הַגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ
הָיִינוּ שְׂמֵחִים: ד שׁוּבָה יְיָ אֶת־שְׁבִיתָנוּ
כַּאֲפִיקִים בְּנֶגֶב: ה הַזֵּרְעִים בְּרִמְעָה בְּרִנָּה
יִקְצְרוּ: ו הַלֹּחֵד יִלָּךְ | וּבָכָה נִשְׂא מִשְׁדֵּ־הַזֶּרַע
בְּאֵיבוֹא בְּרִנָּה נִשְׂא אֱלֹמָתָיו:

סוף זמן קידוש לבנה:
יום שלישי בערב, י"ד מנחם אב

אגרות קודש

ב"ה, י"ב מנ"א, תשי"ג
ברוקלין.
שלום וברכה!

נצטערתי להודיע אשר שוב סובל הנהו מרגלו והרופא מטפל בו ובטח אף שישמור הוראת
הרופא הנה לא ישים לבו לזה וואס ער מאכט עם שווער אויפן הארצען, וכידוע פתגם כ"ק אדמו"ר
הצמח צדק בפירוש מרז"ל התורה נתנה רשות לרופא לרפאות שזה נתינת רשות וכן לרפאות
אבער ניט שווער צו מאכן אויפן הארצען ואחכה לבשו"ט ממנו ות"ח מראש.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל, וכבר כתבתי שבחדש זה שהקלקול בא ע"י אקמצא ובר קמצא
שנאת חנם הנה התיקון לזה הוא לאחוז בקצה השני (ע"פ מ"ש הרמב"ם בהלכות דיעות פ"ב) היינו
באהבת ישראל אהבת חנם (חנם ע"פ שכל האנושי כי ע"פ תורה צריך לאהוב את כל אחד מישראל
ע"פ המבואר בתינא פ"ב ובספר המצות להצ"צ מצות אהבת ישראל וכו') ואזי יחננו השי"ת
ויוציאנו מהגלות אשר חנם נמכרתם ובמילא ולא בכסף תגאלו.

בברכה לרפ' קר'.

מפתח

אגרות קודש

עמודים: 3, 45, 47, 141,
159, 177, 199, 215, 227,
228

לקוטי שיחות

חמשה עשר באב, כרך לד,
א / 31
עקב, כרך לד, א / 39

התוועדות

חמשה עשר באב
ה'תשל"ה / 18

מאמר

ד"ה לא היו ימים טובים
לישראל ה'תשל"ה / 5

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאנו

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 48	ראשון / 72	ראשון / 84	ראשון / 91	ראשון / 142	ראשון / 157
שני / 53	שני / 73	שני / 84	שני / 99	שני / 144	שני / 157
שלישי / 55	שלישי / 76	שלישי / 84	שלישי / 106	שלישי / 146	שלישי / 157
רביעי / 59	רביעי / 77	רביעי / 85	רביעי / 113	רביעי / 148	רביעי / 157
חמישי / 62	חמישי / 78	חמישי / 85	חמישי / 121	חמישי / 150	חמישי / 157
שישי / 66	שישי / 80	שישי / 85	שישי / 127	שישי / 152	שישי / 157
שבת קודש / 69	שבת קודש / 82	שבת קודש / 86	שבת קודש / 135	שבת קודש / 154	שבת קודש / 158

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 162	ראשון / 170	ראשון / 201
שני / 162	שני / 174	שני / 202
שלישי / 164	שלישי / 178	שלישי / 202
רביעי / 164	רביעי / 182	רביעי / 203
חמישי / 166	חמישי / 186	חמישי / 203
שישי / 167	שישי / 190	שישי / 203
שבת קודש / 168	שבת קודש / 194	שבת קודש / 204

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן	אדמו"ר המהר"ש
שולחן ערוך עם הערות וציורים 200 /	תורת שמואל תרל"ג / 209
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 201 /	אדמו"ר הרש"ב
לקוטי תורה / 204	ספר המאמרים - המשך תער"ב 210 /
אדמו"ר האמצעי	אדמו"ר הרי"צ
תורת חיים / 208	ספר המאמרים תרפ"ט / 211
אדמו"ר ה'צמח צדק'	לקוטי דיבורים / 212
דרך מצוותיך / 209	רשימות - אבות החסידות / 214
	אגרות קודש / 215

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 45
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 46
הלכה יומית לעיון ברמב"ם / 87
פרק הנביאים וכתובים / 160
עין יעקב - מסכת שבת / 169
נקודה מעובדת משיחת קודש / 216
חומש לקריאה בציבור / 217
ביאורים לפרקי אבות / 228, 229
לוח זמנים / 230

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שנינו במשנה:

- 1 לא היו ימים טובים לישראל פתמשה עשר באב וקיום
- 2 הכפורים¹, ואיתא מובא בגמרא², בשלמא מילולית: בשלום,
- 3 כלומר, הדבר מובן ומתקבל מדוע יום הכפורים הוא יום נעלה מיוחד
- 4 ולא היו ימים טובים לישראל כמוהו
- 5 משום דאית ביה כי יש בו
- 6 סליחה ומחילה שהקדוש ברוך
- 7 הוא סולח ומוחל לבני ישראל ביום
- 8 הכיפורים, וכן משום שיום הכיפורים
- 9 הוא יום שניתנו בו לוחות
- 10 האחרונות, אלא ט"ו באב
- 11 מאי היא ומהי הסיבה שיום חמישה
- 12 עשר באב הוא יום שגם עליו נאמר 'לא
- 13 היו ימים טובים לישראל', ומתוך
- 14 בגמרא שבט"ו באב אירעו
- 15 פמה ענינים טובים (יום שהותירו שבטים לבוא
- 16 זה בזה וכו'). וצריך להבין, מהו גודל העילוי
- 17 דמאורעות אלו, שמפני זה, היום טוב דט"ו
- 18 באב הוא גדול יותר משאר הימים טובים.
- 19 ובפרט שמפשטות הלשון לא היו ימים טובים
- 20 לישראל פתמשה עשר באב כו' משמע³ שהוא
- 21 גדול יותר מכל הימים טובים, גם משלש
- 22 רגלים. גם צריך להבין, דמזה שלא היו כו'
- 23 פתמשה עשר באב וקיום הכפורים משמע
- 24 שפתמשה עשר באב ויום הכפורים שייכים זה
- 25 לזה. וגם צריך להבין שמאמר זה הוא הסיום
- 26 והחותם דמסכת תענית, דלכאורה, תענית ויום
- 27 טוב ובפרט יום טוב גדול ביותר, שלא היו
- 28 ימים טובים כמותו הם הפכים⁴.
- 29 והענין הוא, דעיקר היום טוב דט"ו באב הוא
- 30 כמובא בהמאמר שמבאר ענין חמשה
- 31 עשר באב של אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו עדין⁵
- 32
- 33
- 34
- 35

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויצא לאור בקונטרס ט"ו באב – תשמ"ט. וראה גם לקמן ע' 435 ואילך.
 (1) תענית כו, ב (במשנה). (2) שם ל, ב. וראה גם ב"ב קכא, א. (3) וכמפורש באוה"ת ובר"ה נחמו עת"ר (שבעה ערה 5) – נעתק לקמן בפנים. (4) להעיר מתענית יב, א "ולא השלמנוהו מפני שיו"ט שלנו הוא". ולהעיר גם מזה שאין מתענין בכל חודש ניסן לפי שהוא "כעין יו"ט" (שו"ע אדה"ז אר"ח הל' פסח סתכ"ט ס"ט. וש"נ). (5) ד"ה נחמו עת"ר [רישומי דברים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֵץ חַיִּים⁶ מכתבי הארז"ל כִּי אֵז הוא [שְׁלִימוֹת⁷] מִלִּי הַלְבָנָה שהרי בתחילת החודש הוא מולד הלבנה
2 [שְׁלִימוֹת⁷] מִלִּי הַלְבָנָה ומתחילת החודש היא הולכת וגדלה עד שבחמישה עשר בחודש היא מגיעה
3 לשלימות המילוי [וְהַעֲנִינִים שְׁאִירָעוּ בַּחֲמֵשָׁה עָשָׂר בָּאָב
4 המפורטים בגמרא והובאו לעיל הם
5 כְּמוֹ תוֹצְאוֹת מַעֲנִינוֹ הָעֵיקָרִי 1 מִפְּרִי עֵץ חַיִּים⁶ כִּי אֵז הוא [שְׁלִימוֹת⁷] מִלִּי
6 שֶׁל יוֹם זֶה - שְׁלִימוֹת מִלִּי הַלְבָנָה [וְהַעֲנִינִים שְׁאִירָעוּ בַּחֲמֵשָׁה עָשָׂר בָּאָב
7 הַלְבָנָה⁸]. וּמִבָּאֵר הַרְבֵּי הַרש"ב 2 הֵם כְּמוֹ תוֹצְאוֹת מַעֲנִינוֹ הָעֵיקָרִי שֶׁל יוֹם זֶה -
8 בְּהַמָּאֵמֶר הַנּוֹכַח, דְּהַגֵּם שֶׁבְּכָל 3 שְׁלִימוֹת מִלִּי הַלְבָנָה⁸]. וּמִבָּאֵר בְּהַמָּאֵמֶר,
9 ט"ו בַּחוּדָשׁ בְּכָל חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה, וְלֹא 4 דְּהַגֵּם שֶׁבְּכָל ט"ו בַּחוּדָשׁ הוּא מִלִּי הַלְבָנָה,
10 רַק בַּחוּדָשׁ אֵב הוּא מִלִּי 5 מִכָּל מְקוֹם, גּוֹדֵל הַמַּעֲלָה דְּמִלִּי הַלְבָנָה הוּא
11 הַלְבָנָה, מִכָּל מְקוֹם, גּוֹדֵל 6 הַמִּלִּי וְהַשְׁלִימוֹת שֶׁלָּה שְׁלֵאֲחָרִי חֲסָרוֹן,
12 הַמַּעֲלָה דְּמִלִּי הַלְבָנָה 7 דְּהַשְׁלִימוֹת שְׁלֵאֲחָרִי חֲסָרוֹן הִיא שְׁלִימוֹת נַעֲלִית
13 בְּשִׁלְמוֹת הוּא הַמִּלִּי 8 יוֹתֵר מִהַשְׁלִימוֹת שֶׁמַּצֵּד עֲצָמָה, כִּידוּעָה⁹ הַכָּלָל
14 וְהַשְׁלִימוֹת שֶׁלָּה שְׁלֵאֲחָרִי 9 בַּעֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, דְּהַעֲלָה שְׁלֵאֲחָרִי הִירִידָה הִיא
15 חֲסָרוֹן הִיא שְׁלִימוֹת נַעֲלִית 10 עֲלָה לַמַּעֲלָה יוֹתֵר מִהַדְרָגָא שֶׁלִּפְנֵי הִירִידָה, וְכָל
16 יוֹתֵר מִהַשְׁלִימוֹת שֶׁמַּצֵּד 11 שֶׁהִירִידָה הִיא בִּיּוֹתֵר, הָעֲלָה הִיא בִּיּוֹתֵר. וְלִכְּנָן
17 עֲצָמָה, כִּידוּעָה⁹ בַּחוּדָשׁ אֵב, הִירִידָה דְּהַלְבָנָה (דִּישְׁרָאֵל דּוּמִין
18 הַכָּלָל בַּעֲלִיּוֹת וִירִידוֹת, 12 עֵיקֶר הַמַּעֲלָה דְּמִלִּי הַלְבָנָה הוּא בְּט"ו בָּאָב, כִּי
19 דְּהַעֲלָה שְׁלֵאֲחָרִי הִירִידָה 13 בַּחוּדָשׁ אֵב, הִירִידָה דְּהַלְבָנָה (דִּישְׁרָאֵל דּוּמִין
20 הִיא עֲלָה לַמַּעֲלָה יוֹתֵר לְדִרְגָּה 14 לַלְבָנָה¹⁰) הִיא יִרְדָּה גְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר, לִכְּנָן, הָעֲלָה
21 גְּבוּהָה יוֹתֵר מִהַדְרָגָא שֶׁלִּפְנֵי 15 דְּט"ו בָּאָב (שְׁלֵאֲחָרִי הִירִידָה דְּתַשְׁעָה בָּאָב) הִיא
22 הִירִידָה, וְכָל שֶׁהִירִידָה הִיא 16 עֲלָה גְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר. וְזֶהוּ לֹא הֵיוּ יָמִים טוֹבִים
23 יִרְדָּה גְּדוּלָּה בִּיּוֹתֵר, הָעֲלָה 17 לְיִשְׂרָאֵל בַּחֲמֵשָׁה עָשָׂר בָּאָב, שֶׁהוּא יוֹם טוֹב
24 שְׁגָם יָמִים טוֹבִים אֲלֵה הֵם בְּט"ו בַּחוּדָשׁ, כִּי 18 גְּדוּל יוֹתֵר גַּם מִהַיָּמִים טוֹבִים דְּפֶסַח וְסוּכּוֹת, אֵף
25 הַמַּעֲלָה דְּמִלִּי הַלְבָנָה בַּחֲמֵשָׁה 19 שְׁגָם יָמִים טוֹבִים אֲלֵה הֵם בְּט"ו בַּחוּדָשׁ, כִּי
26 עֵשֶׂר בַּחוּדָשׁ הוּא בְּט"ו בָּאָב, כִּי 20 הָעֲלָה דְּט"ו בְּנִסָּן (פֶּסַח), אֵף שֶׁהִיא בָּאָה
27 בַּחוּדָשׁ אֵב, הִירִידָה דְּהַלְבָנָה 21 לְאֲחָרִי הִירִידָה גְּדוּלָּה מְצָרִים, הִרִי¹¹ כְּשִׁינְאֵי יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים הֵתָּה הַתְּחִלָּת
28 (דִּישְׁרָאֵל דּוּמִין לַלְבָנָה¹⁰) 22 עֲבוּדָתָם דְּרָגָת צִדִּיקִים¹², דְּגֵר שְׁנַתְגִּיר¹³ כְּקִטָּן שְׁנוּלָד דְּמִי¹⁴, וְלִכְּנָן הָעֲלָה
29 כְּדִבְרֵי הַמְדֻרָּשׁ, "דֶּרֶךְ אֶרֶץ הוּא שִׁיחַ 23

דהאמאר – נדפסו בסה"מ עת"ר ע' ריח [שכא] ואילך. והנחה – שם ע' רכא [תלת] ואילך]. וכ"ה גם באוה"ת ואתחנן כרך ו ע' ב'קצז. (6) סוף שער חג השבועות – "דרוש על סוד ט"ו באב". (7) בפע"ח שם "מילוי הלבנה". ובאוה"ת שם ובד"ה נחמו הנ"ל (סה"מ שם ע' ריח [שכא]) מוסיף "שלימות מילוי הלבנה". [וב"הנחה הנ"ל (סה"מ שם ע' רכא [תלת]) "מילוי הלבנה בשלימות"]. וראה לקמן הערה 33. (8) ראה פע"ח שם. (9) ב"רישומי דברים" שם (ע' ריט [שכג]) מציין לד"ה "לסוסתי תקס"ב תקס"ד ולקו"ת" – והוא בסה"מ תקס"ד ע' כה ואילך. לקו"ת שה"ש יא, ג. (10) ראה ב"ר פ"ו, ג. שמו"ר פט"ו, כו. (11) ביאור באו"א ראה ד"ה זה ה'תשד"מ (התועודיות תשד"מ ח"ד ע' 2332 ואילך). (12) וע"ד המבואר החילוק בין פסח (ניסן) לעצרת של חג (שמע"צ, תשרי), דפסח הו"ע בנות "נשואות למקום קרוב הן צדיקים כו", ועצרת של חג הו"ע בנות "נשואות למקום רחוק, הן בע"ת כו" – ד"ה ביום השמע"צ (הא') עזר"ת (סה"מ עזר"ת ס"ע לז). סד"ה להבין ענין שמח"ת ה'תש"ו (סה"מ ה'תש"ו ע' 47). ועוד. וראה ג"כ אוה"ת בא ד"ה החודש (ע' רנז ואילך) בענין החילוק בין ניסן לתשרי. (13) שענין הגירות דבני ישראל הי' בפסח – ראה יבמות מו, א ואילך. כריתות ט, א. וראה לקו"ש ח"יח ע' 119 הערה 26. (14) יבמות כב, א. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הקירבה המשפחתית שהיו לו קודם שנתגייר אינם נחשבים כלל אחרי
2 שנתגייר, והיינו שהוא מציאות חדשה ולא המשך למצבו הקודם, ולכן
3 העליה דט"ו בניסן אינה בהמשך כל כך להירידה שהיתה
4 לפני זה בשונה מעבודת בעלי-תשובה שהעליו שלה הוא בהמשך לירידה
5 שקדמה לה, עבודת הצדיקים איננה
6 עבודה שבאה בהמשך לירידה. וגם
7 העליה דט"ו בתשרי
8 (סוכות), אף שהיום טוב
9 דסוכות בא בהמשך
10 להתשובה וכפירה דיום
11 הכפורים¹⁵, ואס-כן היו זו עליה
12 שבאה אחרי ירידה, כי עבודת התשובה
13 היא לאחר הירידה שקדמה לה, בכל
14 זאת, גם חג הסוכות אינו נחשב עליה
15 שאחרי ירידה, כי הרי¹¹ העליה
16 עצמה מהמציב הבלתי רצוי
17 שהיה מקודם לפני התשובה
18 הוא ביום הכפורים, אלא
19 שהגילוי דהענינים הרוחניים
20 שנמשכו ממעלה למטה ביום
21 הכפורים הוא בסוכות¹⁶. מה
22 שאין בן העליה שלאחרי
23 הירידה דתחלת חודש אב,
24 שהעליה עצמה היא בט"ו
25 באב¹⁷ שבא אחרי הירידה של
26 תשעה באב, לכן, היום טוב
27 דחמשה עשר באב הוא גדול
28 יותר מהיום טוב דפסח
29 וסוכות אף שגם פסח וסוכות הם
30 בט"ו בחודש, ט"ו ניסן וט"ו תשרי,
31 כמבואר לעיל.
32 (ב) אף עדיין גם לאחר הביאור
33 האמור שמעלת ט"ו באב על כל ט"ו
34 בחודש, ואפילו חג הפסח וחג הסוכות,
35 היא משום שט"ו באב הוא ענין העליה
36 שאחרי ירידה צריך להבין, הרי
37 היום טוב דפסח וסוכות
- (ודחג השבועות) הוא מן התורה, ואין אפשר שהיום טוב דחמשה עשר באב
שהיום טוב דחמשה עשר באב
נבקע על ידי חכמים בתקופה מאוחרת יותר ויהיה גדול יותר מהיום
טוב דשלוש רגלים האמורים בתורה?
גם צריך להבין, דמזה
שאומר במשנה זו לא היו ימים
טובים לישראל בחמשה עשר באב
עשר באב וימים הכפורים,
שמקדים חמשה עשר באב
ליום הכפורים [אף שהיום
טוב דחמשה עשר באב
נתחדש (לפי כל הטעמים
שבגמרא) כמה שנים לאחר
היום טוב דיום הכפורים
האמור בתורה שבכתב], משמע,
דהיום טוב דחמשה עשר
באב הוא נעלה יותר גם אפילו
מהיום טוב דיום הכפורים,
וצריך ביאור, הרי גם ביום
הכפורים שהוא יום תשובה ויום
סליחה ומחילה על עוונות, ישנה
עליה ממציב בלתי רצוי שהיה
קודם יום הכיפורים, ומהי המעלה
דחמשה עשר באב לגבי יום
הכפורים שבגלל מעלה זו חמשה
עשר באב נזכר במשנה לפני יום
הכיפורים?
(ג) ויובן זה על פי המבואר
בהמאמר הנזכר פירוש
הקתוב¹⁸ בקהלת יתרון ארץ
בכל היא מלך לשדה
נעבד¹⁹, על פי פנימיות הענינים
דארץ הוא כללות העולם,
ושדה (החלק המובחר

(15) ראה בארוכה המשך וככה תרל"ז פצ"ז [סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תרלו ואילך], דזה שבחג הסוכות דוקא אומרים זמן
שמחתינו הוא לפי שבא לאחר יוהכ"פ. ושם בסוף הפרק "וזהו כל היר"ט דסוכות". (16) כידוע בענין בכסה ליום חגיגנו –
ראה תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' רכד. הנסמן שם ע' קסג הערה 7. ובכ"מ. (17) ואף שהתחלת העליה היא מיד
לאחרי תשעה באב (ראה בהמאמר שם ע' רכ [שכה] ובשוה"ג שם. וראה שם ע' רכט [תמח]) – הרי השלימות דהעליה
(עצמה) היא בט"ו באב (משא"כ חגה"ס, שהכפרה היא ביוהכ"פ, ורק שהגילוי הוא בחגה"ס). (18) קהלת ה, ח.
(19) ב"רישומי דברים" שם מציין אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע למאמר דפ' חיי שרה, תר"ל – נדפס בסה"מ תר"ל ס"ע יט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **שְׁבָאֲרִץ**) הוא גֵּן עֵדֶן כפי שממשיך ומבאר. וְחִילּוֹק הַבְּדֵל זֶה
2 שְׁבִין פְּלִלוֹת הָעוֹלָם לְגֵן עֵדֶן (שְׁפָלִלוֹת הָעוֹלָם נִקְרָא אֲרִץ
3 וְגֵן עֵדֶן שְׂדֶה) הוא בְּשָׂרָשָׁם השורש והמקור האלוקי המהווה אותם.
4 דִּהְתִּהוּת הָעוֹלָם ככלל היא מִבְּחִינַת הַדִּיבּוּר דְּמַלְכוּת ספירת
5 המלכות העליונה (חיצוניות
6 המלכות²⁰) שְׁנִקְרָא אֲרִץ¹ שְׁבָאֲרִץ) הוא גֵּן עֵדֶן. וְחִילּוֹק זֶה שְׁבִין פְּלִלוֹת
7 (כנרמו בלשון כתוב זה "ויתרון ארץ"
8 בכלל היא מלך לשדה נעבר", ויש כמה
9 ביאורים בשייכות של ספירת המלכות
10 ל'ארץ' ואחד מהם, שספירת המלכות
11 היא כנגד יסוד העפר, כי ב'ד' היסודות
12 אש מים רוח עפר, הנה יסוד העפר הוא
13 כנגד ספירת המלכות, שהרי ד'
14 היסודות הם כנגד ומשתלשלים מהד'
15 אותיות של שם הוי' ויסוד העפר הוא
16 כנגד אות ה' אחרונה של שם הוי'
17 שענינה ספירת המלכות), והיא הדרגה
18 האחרונה והתחתונה ביותר בספירת
19 המלכות וְהֵגֵן עֵדֶן הוא מִבְּחִינַת
20 שְׁלֹשׁ ראשונות הספירות חכמה,
21 בינה ודעת דְּמַלְכוּת (פְּנִימִיּוֹת
22 המלכות²⁰) הדרגות הראשונות
23 והנעלות ביותר של ספירת המלכות
24 שְׁנִקְרָא שְׂדֶה, כְּמִבּוֹאֵר
25 בְּהַמְאָמָר. שְׁהַדִּיבּוּר דְּמַלְכוּת
26 (הַעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת שְׁבָהָם
27 נִבְרָא הָעוֹלָם²¹ כדברי המשנה
28 בפרקי אבות, שהם 'יהי אור', 'יהי
29 רקיע' וכו') עֲנִינּוּ הוא לְהוֹת
30 אֶת הַנִּבְרָאִים, בְּדוּגְמַת
31 הַדִּיבּוּר שְׁבָאֲרִץ שהוא
32 בְּשִׁבְלִי לגלות את מה שנמצא בתוכו אל הַזּוּלָּת, וְהַשְׁלֹשׁ ראשונות
33 דְּמַלְכוּת הוא פְּנִימִיּוֹת הַמַּלְכוּת שְׁמַקְפֶּלֶת מִיסוֹד, שהפנימיות
34 של ספירת המלכות מקבלת הארה והשפעה מהספירה שמעליה בסדר
35 הספירות, ספירת יסוד שְׁהוּא²² היסוד סִיּוּם הָאֲצִילוֹת (סִיּוּמָא
36 דְּגִּיּוּפָא²³ כמו שנאמר ב'פתח אליהו' שעשר הספירות (של עולם האצילות)
- נמשלו לאברי הגוף, ויסוד הוא סיום הגוף), וענין היסוד, הוא בְּדוּגְמַת
המדות שְׁבָאֲרִץ, דְּהֵגֵם שְׁהֵם שְׁיִיכִים לְהַזּוּלָּת כמו למשל מידת
החסד שענינה הוא לתת ולהשפיע לאחרים, בשונה מהמוחזין שהם בעיקר
לאדם עצמו, הֲרִי עֲנִינָם תוכן הענין של המדות הוא²⁴ שְׁהָאֲדָם עצמו
מְתַעוֹרֵר וּמְתַפְעֵל וההשפעה
לזולת היא תוצאה מכך.
וּמוֹסִיף בְּהַמְאָמָר שְׁיֵשׁ עוֹד
יְתֵרוֹן בְּגֵן עֵדֶן עַל פְּלִלוֹת
הָעוֹלָם, נוסף על היתרון האמור
לעיל שכללות העולם (בחינת ארץ)
הוא חיצוניות וסיום המלכות, וגן עדן
(בחינת שדה) הוא פנימיות וראשית
המלכות דְּהַמְשָׁכָה בְּעוֹלָם
היא מְהַמְדוּת העליונות חסד
וגבורה וכו', כִּי הַדִּיבּוּר דְּמַלְכוּת
מְקַבֵּל הארה והשפעה
מְהַמְדוּת²⁵, וְהַמְשָׁכָה
וְהַשְׁפָּעָה האלוקית בְּגֵן עֵדֶן היא
מְהַמְחִין שלמעלה מהמדות,
וְכַמְבּוֹאֵר שֵׁם, דְּזֶה שְׁהִיסוֹד
נִקְרָא בְּשֵׁם כָּל²⁶ כמבואר
בחסידות על הכתוב "לך ה' הגדולה
והגבורה, והתפארת, והנצח, וההוד, כי
כל בשמים ובארץ, לך ה' הממלכה".
ובפסוק זה נזכרות שבע הספירות -
גדולה (חסד), גבורה, תפארת, נצח,
הוד, כי כל בשמים ובארץ (יסוד), לך
ה' הממלכה (מלכות). והקשר בין "כל
בשמים ובארץ" ליסוד, מבואר על-פי
דברי התרגום "דאחיד בשמיא וארעא",
ספירת היסוד מחברת ומאחדת את
השמים והארץ. 'שמים' מלשון 'אש ומים' - גבורה וחסד, רומזים למידות.
ואילו 'ארץ' הנמצאת למטה, רומזת לספירת המלכות העומדת בתחתית
הספירות. ומידת היסוד משפיעה למלכות באופן פנימי ומחברת אותה עם
המידות) הוא עַל שֵׁם חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִּינָה ענין המוחזין
שְׁנַמְשָׁכִים בּוֹ בענין היסוד (כָּל בְּגִימְטְרִיא חֲמִשִּׁים²⁷), וְלִכְן,

ואילך. וראה בארוכה ד"ה ויהיו חיי שרה בסה"מ פר"ת ע' קמ ואילך. וראה גם ביאורי הזהר (בהוספות) חיי שרה קכט,
ד [כה, ג.]. (20) סה"מ פר"ת שם ע' קמד. (21) אבות פ"ה מ"א. (22) ראה תו"א ס"פ תרומה (פא, ב). המשך תרס"ו ע' רפד
[שעז] ואילך. ובכ"מ. (23) תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו") יז, א. (24) סה"מ פר"ת שם ע' קמא. וראה גם סה"מ ה'ש"ת ע'
24 (דזהו החילוק בין מדות למלכות). לקו"ש ח"ו ע' 114 ואילך. (25) ראה סה"מ ה'תש"ב ע' 103, דהשכל שהוא לעצמו,
עיקר התגלותו הוא ע"י המחשבה, והמדות שהם שייכים לזולת, עיקר התגלותם הוא ע"י הדיבור. (26) ראה זח"ג רנז, סע"א
(ברע"מ). פרדס שער יג (שער השערים) ספ"ו. שער כג (שער ערכי הכינויים) מערכת כל כלה. ל"ת להאריז"ל עה"פ וישב
מ, א. וראה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ע' תרפז. וש"נ. (27) ראה פרדס שם. מאמרי אדהאמ"צ שם. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כִּינֹן שֶׁהָגֵן עֵדֶן הוּא מִפְּנִימִיּוֹת הַמַּלְכוּת שְׁמִקְבֶּלֶת הָאֵרָה
- 2 וְהַשְׁפָּעָה מִהִיסוּד, הָרִי עַל יְדֵי הִיסוּד נִמְשָׁכִים בְּגֵן עֵדֶן גַּם
- 3 הַמּוֹחִין וְלֹא רַק הַמּוֹדוֹת. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפְּסוּק יִתְרוֹן אֶרֶץ כְּלָל
- 4 הִיא מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעְבֵּד, שֶׁהִיתְרוֹן וְהַמַּעֲלָה דְאֶרֶץ (כְּלָלוֹת
- 5 הָעוֹלָם, שֶׁהִתְהוּוּתָהּ הִיא
- 6 מִהִדְיָבוֹר דְּמַלְכוּת) הִיא כְּלָל, 1 הוּא מִפְּנִימִיּוֹת הַמַּלְכוּת שְׁמִקְבֶּלֶת מִהִיסוּד, הָרִי
- 7 הַמִּשְׁכָּת הִיסוּד, שְׁמַעֲלָתָהּ הִיא 2 עַל יְדֵי הִיסוּד נִמְשָׁכִים בְּגֵן עֵדֶן גַּם הַמּוֹחִין.
- 8 שֶׁהִיא מִקְבֶּלֶת מִהִיסוּד וְעַל יְדֵי זֶה 3 וְזֶהוּ יִתְרוֹן אֶרֶץ כְּלָל הִיא מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעְבֵּד,
- 9 שֶׁמִּקְבֶּלֶת מִהִיסוּד – יֵשׁ בָּהּ הָאֵרָה 4 שֶׁהִיתְרוֹן דְאֶרֶץ (כְּלָלוֹת הָעוֹלָם, שֶׁהִתְהוּוּתָהּ הִיא
- 10 וְהַשְׁפָּעָה שֶׁל הַמִּשְׁכָּת הַמּוֹחִין, 5 מִהִדְיָבוֹר דְּמַלְכוּת) הִיא כְּלָל, הַמִּשְׁכָּת הִיסוּד,
- 11 וְאֵז כֹּאשֶׁר מַלְכוּת מִקְבֶּלֶת מִהִיסוּד 6 וְעַל יְדֵי זֶה – הַמִּשְׁכָּת הַמּוֹחִין, וְאֵז נִמְשָׁךְ גִּילּוֹי
- 12 נִמְשָׁךְ גִּילּוֹי אֱלֹקוֹת גַּם 7 אֱלֹקוֹת גַּם בְּכָלִלוֹת הָעוֹלָם, כְּמוֹ בְּגֵן עֵדֶן. וְמֶלֶךְ
- 13 בְּכָלִלוֹת הָעוֹלָם בְּחִינַת אֶרֶץ, כְּמוֹ 8 לְשָׂדֶה נֶעְבֵּד הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר 28 מֵאֵן מֶלֶךְ
- 14 בְּגֵן עֵדֶן בְּחִינַת שְׂדֵה. וְמֶלֶךְ 9 דָּא מֶלֶךְ עֵילָא דְאַתְחַבֵּר לְשָׂדֶה כִּד אִיהוּ נֶעְבֵּד,
- 15 לְשָׂדֶה נֶעְבֵּד הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב 10 שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּגֵן עֵדֶן (שָׂדֶה נֶעְבֵּד) נַעֲשֶׂה
- 16 בְּזֵהָר 28 מֵאֵן מֶלֶךְ דָּא מֶלֶךְ 11 הַמִּשְׁכָּת הַכְּתֹר (מֶלֶךְ עֵילָא) שְׁלִמְעֵלָה
- 17 עֵילָא דְאַתְחַבֵּר לְשָׂדֶה כִּד 12
- 18 אִיהוּ נֶעְבֵּד, מִיְהוּ מֶלֶךְ, זֶה מֶלֶךְ 13 וּמִבְּאֵר בְּהַמְאָמֵר, דָּאז, כְּשֶׁמֵּאִיר בְּמַלְכוּת
- 19 עֵלִיִּין שֶׁמִּתְחַבֵּר לְשָׂדֶה כֹּאשֶׁר הוּא 14
- 20 נֶעְבֵּד שְׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה 15 הַכְּתֹר שְׁלִמְעֵלָה מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, קִיִּימָא
- 21 שְׁעוֹבְדִים אֵת ה' בְּגֵן עֵדֶן (שָׂדֶה) 16 סִיְהֵרָא בְּאַשְׁלֻמוֹתָא, שְׁמֵאִיר הָאֹר גַּם בְּחִיצוֹנִיּוֹת
- 22 נֶעְבֵּד) נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּת הַכְּתֹר 17 הַמַּלְכוּת (דִּיבּוֹר דְּמַלְכוּת, עֲשֶׂרָה מְאֻמְרוֹת
- 23 (מֶלֶךְ עֵילָא מֶלֶךְ עֵלִיִּין) 18 שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם), וְעַל יְדֵי זֶה, גַּם בְּעוֹלָם.
- 24 שְׁלִמְעֵלָה מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת 19 חִילּוּק בֵּין פְּנִימִיּוֹת הַמַּלְכוּת (שָׂדֶה) וְחִיצוֹנִיּוֹת
- 25 מִדְרִיגַת 'כְּתֹר עֵלִיִּין' שְׁלִמְעֵלָה מִעֵשֶׂר 20 הַמַּלְכוּת (אֶרֶץ), וְלָכֵן, כְּשֶׁהִתְהוּוּתָהּ בְּמַלְכוּת
- 26 הַסְפִּירוֹת שֶׁל 'סֹדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' שָׁבוּ 21 הִיא מִבְּחִינַת הַמּוֹחִין, הַגִּילּוֹי הוּא רַק בְּהִדְרָגָא
- 27 הָאֹר הָאֱלֹקִי יוֹרֵד מִדְרָגָה לְדְרָגָה 22 דְּמַלְכוּת שְׁמִקְבֶּלֶת מִזְעִיר אֲנָפִין (פְּנִימִיּוֹת
- 28 לְבוֹרָא עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים מוֹגְבִּלִים. 23 הַמַּלְכוּת), וּבְהִדְרָגָא דְּמַלְכוּת שֶׁהִיא שְׂרָשׁ
- 29 וּמִבְּאֵר בְּהַמְאָמֵר, דָּאז, 24 הַנִּבְרָאִים (עֲשֶׂרָה מְאֻמְרוֹת) אֵין הָאֹר מֵאִיר.
- 30 כְּשֶׁמֵּאִיר בְּמַלְכוּת הַכְּתֹר 25 בְּדוּגְמַת 29 הַלְכָּנָה בְּזִמְן פְּגִימָתָהּ, שְׁאֹר הַשְּׁמֶשׁ
- 31 שְׁלִמְעֵלָה מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, 26 מֵאִיר רַק בְּחִיצֵי כְּדוֹר הָעֵלִיִּין שְׁבָהּ.
- 32 קִיִּימָא סִיְהֵרָא בְּאַשְׁלֻמוֹתָא 27 וּכְשֶׁהִתְהוּוּתָהּ הִיא מִהִכְתָּר שְׁלִמְעֵלָה מִהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הַגִּילּוֹי הוּא גַּם בְּהִעֲשֶׂרָה
- 33 הִירָח עוֹמֵד בְּשִׁלְמוֹתוֹ, שְׁמֵאִיר 28 מְאֻמְרוֹת (וְעַל יָדָם גַּם בְּהִעוֹלָם), בְּדוּגְמַת 29 הַלְכָּנָה בְּזִמְן הַמִּילּוֹי (בְּאַמְצֵעַ
- 34 הָאֹר הַנִּמְשָׁךְ מִכְּתֹר עֵלִיִּין גַּם 29 הַחֹדֶשׁ), שְׁאֹר הַשְּׁמֶשׁ מֵאִיר 26 רַק בְּחִיצֵי כְּדוֹר הָעֵלִיִּין שְׁבָהּ.
- 35 בְּחִיצוֹנִיּוֹת הַמַּלְכוּת (דִּיבּוֹר 30 וְצִרְיָן לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה עֲנִין מִיעוּט הִירָח הוּא שְׁכַבְדִּי שִׁיְהִיָּה הַתְּהוּוֹת
- 36 דְּמַלְכוּת, עֲשֶׂרָה מְאֻמְרוֹת 31
- 37 שֶׁבָּהֶם נִבְרָא הָעוֹלָם כְּנוֹזֵךְ 32
- 38 (עֵלִי), וְעַל יְדֵי זֶה שְׁאֹר הַכְּתֹר 33
- 39 מֵאִיר בַּחֲלֵק הַמַּלְכוּת שְׁמַהוּוּתָהּ אֵת 34
- 40 הָעוֹלָם, הִרִי הָאֹר שֶׁל 'כְּתֹר' מֵאִיר 35
- 41 לְמַעֲשֶׂה גַּם בְּעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן עֲצֻמוֹ. 36

(28) ח"א פ' חיי שרה קכב, א. וראה ביאורו"ז שבעה ערה 19. 29) ראה בארוכה סידור (עם דא"ח) קפב [רעא], ד ואילך. פירוש המלות לאדהאמ"צ פמ"ח ופמ"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נַעֲשֶׂה מִיעוּט וְחִסְרוֹן בְּהַמְלָכוֹת (בכתוב בנחמיה אֶת עֲשִׂיתָ אֶת
2 הַשָּׁמַיִם גו' ³⁰, נאמר אֶת חֶסֶר ה' ³¹), שְׁאִין מֵאִיר בָּהּ בִּסְפִירַת
3 הַמַּלְכוּת וְחֶסֶר בָּהּ הָאוֹר דְּאֲצִילוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מִשְׁרָשׁ הַנִּבְרָאִים,
4 וְכִיּוֹן שֶׁבֶגֶן עֲדָן מֵאִיר בְּחִינַת כֹּל, הִסְדּוֹר וְגַם הַמוֹחִין, הָרִי
5 אֵין בּוֹ חִסְרוֹן. וְכַמְבוֹאֵר
6 בְּהַמְאָמֵר ³², דְּהִטְעַם שֶׁגֶן עֲדָן
7 נִקְרָא בְּשֵׁם כֹּל, הוּא, כִּי יֵשׁ
8 בּוֹ הַכֹּל בְּלִי חִסְרוֹן. וְעַל פִּי
9 זֶה נִמְצָא, שֶׁגַם בֶּגֶן עֲדָן
10 הֵלְבֵנָה (מַלְכוּת) הִיא
11 בְּשִׁלְיֻמוֹת. וּבְהַמְאָמֵר אוֹמֵר
12 שֶׁהַעֲנָן דְּקִיּוּמָא סִיְהָרָא
13 בְּאֲשִׁלְמוּתָא שֶׁהַלֵּבֵנָה עוֹמֶדֶת
14 בְּשִׁלְיֻמוֹת הוּא דְּוָקָא כְּשֶׁמֶלֶךְ
15 לְשָׂדֶה נֶעֱבֵד, שֶׁעַל יְדֵי
16 הָעֲבוּדָה נִמְשָׁךְ בּוֹ הַכֶּתֶר
17 (מֶלֶךְ עֵילָאָה מֶלֶךְ עֵלְיוֹן)
18 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְאֵין
19 הַדְּבַר מִתְאִים עִם הָאִמּוֹר לְעִיל שִׁגְם
20 בֶּגֶן עֲדָן (בְּחִינַת שְׂדֵה מִצֵּד עֲצֻמָּה, לֵאלֹא
21 עֲנִין מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבֵד), יֵשׁ אֶת עֲנִין
22 הַמַּלְכוּת בְּשִׁלְיֻמוֹת?
23 וַיֵּשׁ לִזְמֵר הַבִּיאֹר בְּזֶה,
24 דְּאֲמִיתִית הָעֲנָן דְּקִיּוּמָא
25 סִיְהָרָא בְּאֲשִׁלְמוּתָא לְפִי פְּנִימוֹת
26 הָעֲנָן הוּא שֶׁהַשְׁלִימוֹת הִיא
27 בְּאוֹפֶן שְׁאִין שְׂיִיף שְׁכָלֵל לֹא
28 יִתְּנֵן שְׂיִיְהִיָּה חִסְרוֹן. וְשִׁלְיֻמוֹת
29 נִעְלִית זֹו הִיא דְּוָקָא
30 כְּשֶׁהַמְשָׁכָה הִיא מֵאוֹר נִעְלָה,
31 בְּלִית מוֹגְבַל שְׁלֹמֶעֱלָה מִשְׁיִיכוֹת
32 לְעוֹלָמוֹת, שְׁאִין שְׂיִיף שְׁכָלֵל לֹא
33 יִתְּנֵן שְׂיִיְהִיָּה בּוֹ צִמְצוּם. דָּאוֹר
34 הַשְׂיִיף לְעוֹלָמוֹת, גַּם אִפִּילוֹ
35 הָאוֹר שְׁקוֹדֵם הַצִּמְצוּם, הוּא
36 אוֹר כְּזֶה שְׂשִׁיף שִׁתְּכֵן בּוֹ
37 צִמְצוּם כְּלוּמָר, לְמִדַּת שְׁהוּא אוֹר
- שְׁקוֹדֵם הַצִּמְצוּם וְהוּא אוֹר אֵין סוֹף, כִּיּוֹן שִׁתְּכֵן בּוֹ צִמְצוּם הָרִי הוּא בְּעֵצִם
אוֹר שֵׁשׁ בּוֹ הַגְּבִלָה מְסוּיֶמֶת. וְלִכְּנָן, הַהִמְשָׁכָה דְּבְּחִינַת כֹּל עֲנִין הִסְדּוֹר
שֶׁבֶגֶן עֲדָן, אֵף שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא בְּשִׁלְיֻמוֹת [וְכַמְבוֹאֵר לְעִיל
מִהַמְאָמֵר דְּפִירוּשׁ כֹּל הוּא הַכֹּל בְּלִי חִסְרוֹן], כִּיּוֹן
שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא מֵאוֹר מוֹגְבַל (מוֹחִין) שְׂשִׁיף שִׁתְּכֵן בּוֹ
צִמְצוּם וְהַפְּסֵק, אֵינוֹ אֲמִיתִית הַשְׁלִימוֹת ³³, וְאֲמִיתִית הָעֲנָן דְּקִיּוּמָא סִיְהָרָא
בְּאֲשִׁלְמוּתָא הַמְבִטֵּל וּמוֹחֲלֵט, לֹא
'אֲמִיתִית הַשְׁלִימוֹת'. וְאֲמִיתִית
הָעֲנָן דְּקִיּוּמָא סִיְהָרָא
בְּאֲשִׁלְמוּתָא הַמְבִטֵּל וּמוֹחֲלֵט, לֹא
וּמִתְּנֵן לְגַמְרֵי אֶת עֲנִין הַחִסְרוֹן שֶׁל
מִיעוּט הִירֵחַ הוּא עַל יְדֵי
הָעֲבוּדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁעַל
יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ אוֹר הַכֹּל גְּבוּל
(שְׁלֹמֶעֱלָה מִהָאוֹר שְׂשִׁיף
לְעוֹלָמוֹת) בְּלִי גְבוּל אֲמִיתִי שְׁאִין
שְׂיִיף בּוֹ צִמְצוּם, מֶלֶךְ לְשָׂדֶה
נֶעֱבֵד שְׁכֵאמּוֹר פִּירוּשׁוֹ הַהִמְשָׁכָה
שֶׁנִּפְעַלֵּת וְנִמְשַׁכֵּת עַל יְדֵי עֲבוּדָה.
(ה) וְהִנֵּה מְבוֹאֵר בְּהַמְאָמֵר ³²,
דְּבִשְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ הָיוּ ³⁴,
(לְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּתוֹרָה כֹּאשֶׁר יַעֲקֹב בָּא
לִקְבֹּל אֶת הַבְּרִכוֹת מִיִּצְחָק, "וַיְבָרְכֵהוּ
וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית רֵיחַ בְּנֵי כְרִית שְׂדֵה אֲשֶׁר
בְּרָכּוֹ ה'"), שְׁנֵי פִירוּשִׁים.

(30) נחמ' ט, ו. 31) ראה בארוכה ד"ה וחזקת והיית לאיש ה'תשכ"ח ס"ב (תורת מנחם ספר המאמרים תמוז ע' קד). וש"נ.
וראה גם בד"ה נחמו עת"ר (סה"מ שם ע' ריח [שכב]). שם ע' רג [תמא]). ברוב המקומות שנשמנו בד"ה וחזקת הנ"ל,
מבואר ענין זה בנוגע למל' דא"ס שלפני הצמצום (אצילות דכללות). ובהמשך תער"ב פקמ"ג (ועוד) [ח"א ע' רעז [ח"ב
ע' שעז]], שכ"ה גם במלכות דאצילות. עיי"ש. 32) ע' ריח [שכב ואילך]. שם ע' רג [תמא]. 33) דהמשכה זו (שנמשך
האור שנסתלק) היא רק מילוי החסרון, ולא "שלימות". וע"ד החילוק בין "די מחסורו" ו"לעשרו" (כתובות סז, ב) – ראה
המשך תער"ב ח"ב פ' שעג ופ' שעד [ח"ג ע' א'לט ואילך]. וראה לקמן הערה 39. 34) ל' הכתוב – תולדות כז, כז. ובזהר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פִּירוּשׁ רַש"י שֶׁהוּא גֵן עֵדֶן, וּפִירוּשׁ הַתַּרְגוּם יוֹנָתָן שֶׁהוּא
2 בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְכַמְבּוֹאֵר בְּכַמְּהָ מְקוֹמוֹת³⁵ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת,
3 דְּבִית הַמִּקְדָּשׁ הוּא כְּמוֹ גֵן עֵדֶן. וְכַמּוֹ³⁶ שֶׁבֶגֶן עֵדֶן יֵשׁ שְׁתֵּי
4 מִדְּרִיגוֹת, גֵן עֵדֶן מִצַּד עֲצָמוֹ וְהַתּוֹסְפוֹת אוֹר שֶׁנִּמְשָׁךְ בּוֹ
5 עַל יְדֵי עֲבוּדָה שְׁעוֹבִידִים אֶת ה',
6 כַּמְבּוֹאֵר לַעֲלֵל בְּפִירוּשׁ הַכְּתוּב 'מֶלֶךְ
7 לְשֹׁדָה נֶעֱבַד, עַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
8 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. דְּנוֹסָף עַל
9 הַגִּילּוּי שֶׁל אוֹר אֱלֹהִי שֶׁהִיָּה
10 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מִצַּד עֲצָמוֹ,
11 הָרִי עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּבֵית
12 הַמִּקְדָּשׁ (עֲבוּדַת הַקְּרִבָּנוֹת)
13 הָאֵיר בּוֹ גִּילּוּי אוֹר אֱלֹהִי נֶעֱלָה
14 יוֹתֵר. וְעַל פִּי מַה שֶּׁבִּיָּאֵר
15 בְּהַמְאָמֵר שֶׁהֶעֱנִין דְּקִיָּמָא
16 סִיְהָרָא בְּאַשְׁלֻמוֹתָא הוּא לֹא
17 שְׁלִימוֹת מִצַּד עֲצָמָה אֵלָּא (בְּעִיקָר)
18 עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּשָׂדָה (מְלָךְ
19 לְשָׂדָה נֶעֱבַד), מוֹכֵן, דְּכַמּוֹ כֵּן
20 הוּא גַם בְּנוֹגַע לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
21 שֶׁהֶעֱנִין דְּקִיָּמָא סִיְהָרָא
22 בְּאַשְׁלֻמוֹתָא שֶׁהִיָּה בְּבֵית
23 הַמִּקְדָּשׁ מִצַּד עֲצָמוֹ, הֵן
24 הַמִּקְדָּשׁ דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלִיט
25 דִּין אֲתֵר הָדְיוּט³⁷ שְׁאִין זֶה מְקוֹם
26 רִגִּיל וּפְשׁוּט, כְּפִי שֶׁתִּרְגַּם אֲוִנְקְלוֹס אֶת
27 הַכְּתוּב שֶׁאִמֵּר יַעֲקֹב אֲבִינוֹ עַל מְקוֹם
28 הַמִּקְדָּשׁ, "אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים".
29 וְכֵן הִזְמִין דְּבִגְנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ²¹
- שְׁנֹכְנָה עַל יְדֵי שְׁלָמָה, דּוֹר הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְאַבְרָהָם שְׁאָז
בִּימֵי שְׁלָמָה הַמֶּלֶךְ קִיָּמָא סִיְהָרָא בְּאַשְׁלֻמוֹתָא³⁸, הִנֵּה מַעֲלוֹת אֵלֹ
שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִצַּד הַמְּקוֹם וּמִצַּד הַזֶּמֶן, הוּא דּוֹגְמַת הַגִּילּוּי שֶׁבֶגֶן
עֵדֶן מִצַּד עֲצָמוֹ³⁹, שְׂדָה, וְעִיקָר הַמַּעֲלָה שֶׁל קִיָּמָא סִיְהָרָא
בְּאַשְׁלֻמוֹתָא שֶׁהִיָּה בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ הוּא שֶׁעַל יְדֵי
הָעֲבוּדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִמְשָׁךְ
בּוֹ תּוֹסְפוֹת אוֹר שֶׁלְמַעְלָה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, אוֹר אֱלֹהִי בְּלִתי
מוֹגֵבֵל, לַמַּעֲלָה מֵאוֹר הַמֵּאִיר בִּסְדֵּר
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁהוּא עֵינִן מְלָךְ
לְשֹׁדָה נֶעֱבַד הֵינֵנו הַחִידוּשׁ וְהַעֲלִינוּ
שֶׁנִּפְעַל בִּשְׂדָה עַל יְדֵי עֲבוּדַת ה',
וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמֵר, דְּהַגִּילּוּי
שֶׁהִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מִצַּד
עֲצָמוֹ, הִיָּתָה הַמִּשְׁכָּתוֹ מִלְמַעְלָה
לְמַטָּה וְהַתְּגָלוֹת וְהַהֲאָרָה שֶׁלּוֹ רַק
בְּזֶמֶן הַפִּיט בּוֹזֵמִן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ
הִיָּה קִיָּים. וְכַמְבּוֹאֵר
בְּהַמְאָמֵר⁴⁰, שֶׁהַחִילּוֹק הַהִבְדֵּל

שְׁבַעֲרָה 28 ע"ה פ' מלך לשדה נעבד "מאן שדה דא שדה אשר ברכו ה' דכתיב כריח שדה אשר ברכו ה'." (35) סה"מ תר"ס
ע' קלד. ובכ"מ. וראה בארוכה סה"מ עת"ר ע' ריד [שטון] ואילך. (36) סה"מ עת"ר שם ע' רטז [שיז ואילך]. (37) תרגום
אונקלוס עה"פ (ויצא כח, יז) אין זה כי אם בית אלקים. (38) וזה ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רגמ, סע"א. ח"ב פה, א.
ח"ג מ, ב. מו, א. ובשמו"ר פט"ו, כו: כיון שבא שלמה נתמלא דיסקוס של לבנה. וראה הערה הבאה. (39) בהמשך תער"ב
פשע"ד (ח"ב ע' תשסט [ח"ג ע' א' מ']), דזה שבימי שלמה הוה קיימא סיהרא באשלמותא הוא לא רק מילוי החסרון אלא
בחינת עשירות [וראה לקו"ש ח"ה ע' 420 (וראה בשיחת י"ד כסלו ה'תשל"א [ס"ד ואילך] – תורת מנחם חס"ב ע' 286
ואילך)], בדמדרש (שמו"ר שם) מדובר (רק) הענין דמילוי החסרון, ובזהר (פנימיות התורה) – ענין השלימות, עשירות].
ואין סתירה מזה למ"ש בפנים, כי גם באור השייך לעולמות, כמה דרגות. ולהעיר מסה"מ פר"ת שם ע' קמה, שגם הענין
ד"יתרון ארץ ככל היא" הוא האור שקודם הצמצום, שלגבי העולמות הוא אור חדש*, אלא שאינו אור חדש ממש, כי כבר
האיר קודם הצמצום. (40) סוף ס"ב (ע' רכב [תלט]).

(*) תו"א בראשית ח, ב. וראה המשך תרס"ו ע' ד [נ]. סה"מ ה'תש"י ע' 12 ואילך. וראה גם סה"מ פר"ת שם שההמשכה ד"יתרון ארץ ככל היא"
היא דוגמת ההמשכה שע"י תפלה, "יהי רצון שנמשך רצון חדש", אלא שאין זה חידוש ממש. עיי"ש.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בין זמן הבית לזמן הגלות הוא בדוגמת החילוק שבין חצי
 - 2 בדור העליון להלכנה לחצי בדור התחתון שבה. ולכן,
 - 3 כיון שהגילוי שהיה בבית המקדש מצד עצמו הוא אור
 - 4 מוגבל שמאיר רק⁴¹ בהדרגה דמלכות שמקבלת מזעיר
 - 5 אנפין (חצי בדור העליון
 - 6 להלכנה), כמבואר לעיל היתה
 - 7 המשכתו רק בזמן הבית.
 - 8 והאור שניתוסף בבית
 - 9 המקדש על ידי העבודה
 - 10 [עבודת הקרבנות, ועל דרך
 - 11 זה העבודה דועשו לי
 - 12 מקדש⁴² ככתוב בתורה על בניית
 - 13 המשכן והמקדש], כיון שאור זה
 - 14 הוא בלי גבול שאין שייך בו
 - 15 הפסק כי מאחר שהוא אור בלי גבול
 - 16 היה נמשך ומאיר תמיד, ללא הפסק,
 - 17 המשכתו הוא גם בזמן
 - 18 הגלות. אלא שמצד הירידה
 - 19 שבזמן הגלות, אין האור
 - 20 נרגש ואינו ניכר בגלוי בהעולם
 - 21 (כדלקמן סעיף ו).
 - 22 (ו) וממשיך בהמאמר, שיש
 - 23 עוד פירוש בזה⁴³ במלך
 - 24 לשדה נעבד, שהוא
 - 25 לגריעותא בשונה מהפירוש
 - 26 שנתבאר לעיל שהוא פירוש
 - 27 למעליותא. והפירוש לגריעותא הוא
 - 28 דשדה הוא שדה דלעמית זה
 - 29 [כלשון הכתוב בתורה לגבי מאורע לא
 - 30 רצוי בשדה מצאה⁴⁴], ומלך
 - 31 לשדה נעבד הוא שהמלכות
 - 32 דקדושה נעבדת ונעשית
 - 33 משועבדת לשדה דלעמית זה של
 - 34 היפך הקדושה.
 - 35 ויש לומר, דזה שפירוש זה
- במלך לשדה נעבד הפירוש לגריעותא בא לאחר ובהמשך להפירוש דמלך לשדה נעבד הוא למעליותא, הוא, כי זה שישנו הענין דמלך לשדה נעבד לגריעותא הוא בכדי שהענין דמלך לשדה נעבד למעליותא, המשכת מלך עילאה (פטר), תהיה באופן נעלה יותר על דרך המבואר לעיל לגבי מעלת העליה שלאחר ירידה. ויש לומר דהעליון שניתוסף בהמשכת הפטר על ידי הירידה (דמלך לשדה נעבד לגריעותא) לגבי ההמשכה שקודם הירידה, הוא עליו של הוספה שבאין ערוף לאין שיעור, ללא כל יחס והשוואה למצב הקודם, לפני העליון. ועד כדי כך הוא העליון שלגבי ההמשכה שלאחר הירידה, ההמשכה שהיתה מקודם עם כל מעלתה היא בכלל הסדר השתלשלות שבו מאיר אור מוגבל. וזהו שאמרו רז"ל⁴⁵ במדרש דזה שעלה אריה מלך בבל

(41) וזה שבזמן הבית הי' הגילוי גם בכללות העולם (כמ"ש בהמאמר שם), הרי (א) הגילוי שהי' בכללות העולם לא הי' כהגילוי שבביהמ"ק עצמו, והוא לפי שהגילוי הי' אור מוגבל, דאור הבל"ג הוא בכל מקום בשוה. (ב) בזמן הבית, כללות העולם לא הי' במצב ירוד כבזמן הגלות, כי הי' מושפע מהגילוי דביהמ"ק*. ועצ"ע. (42) תרומה כה, ח. (43) שבהערה 28. (44) לשון הכתוב תצא כב, כז. וראה זהר שם. (45) יל"ש ירמי' רמז רנט.

(*) ועד"ז הוא בנוגע למעלת הזמן דבנין ביהמ"ק, דור ט"ו לאברהם, שהי' לו השפעה גם על הדורות שלאח"ז, שלכן גם אז הי' הענין דקיימא סיהרא באשלמותא, אלא שלא הי' כמו בימי שלמה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בַּמִּזְל אַרְיָה בְּחֹדֶשׁ אָב וְהַחֲרִיב אֶת אֲרִיאֵל בֵּית מִקְדָּשׁ כּוֹי הוּא
- 2 עַל מִנֵּת שִׁיבּוֹא אַרְיָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּמִּזְל אַרְיָה וְיִבְנֶה
- 3 אֲרִיאֵל, וְיִדְוַע⁴⁶ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת דִּיבּוֹא אַרְיָה [זֶה הַקָּב"ה,
- 4 דְּכָתִיב בִּיה⁴⁷ שְׂכָחוּב בּוֹ, בְּנִבּוֹאָת עֲמוֹס, אַרְיָה שָׁאג מִי לֹא יִירָא]
- 5 הוּא הַתְּגָלוֹת שֶׁל אֹרֹךְ אֱלֹהִים
- 6 מִבְּחִינַת הַפֶּתַח שֶׁלְמַעֲלָה 1 אַרְיָה בַּמִּזְל אַרְיָה וְהַחֲרִיב אֶת אֲרִיאֵל כּוֹי הוּא
- 7 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. וּמִזֶּה שֶׁבְּכָדִי 2 עַל מִנֵּת שִׁיבּוֹא אַרְיָה בַּמִּזְל אַרְיָה וְיִבְנֶה אֲרִיאֵל,
- 8 שִׁיחֵיהָ יָבוֹא אַרְיָה (הַתְּגָלוֹת 3 וְיִדְוַע⁴⁶ דִּיבּוֹא אַרְיָה [זֶה הַקָּב"ה, דְּכָתִיב בִּיה⁴⁷
- 9 הַפֶּתַח שֶׁלְמַעֲלָה 4 אַרְיָה שָׁאג מִי לֹא יִירָא] הוּא הַתְּגָלוֹת הַפֶּתַח
- 10 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) הִזָּה צָרִיף 5 שֶׁלְמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. וּמִזֶּה שֶׁבְּכָדִי שִׁיחֵיהָ
- 11 לְהִיּוֹת עֲלֶיהָ אַרְיָה כּוֹי וְהַחֲרִיב 6 יָבוֹא אַרְיָה (הַתְּגָלוֹת הַפֶּתַח שֶׁלְמַעֲלָה
- 12 אֲרִיאֵל, אִף שֶׁהֶעֱנִין דְּמֶלֶךְ 7 מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת) הִזָּה צָרִיף לְהִיּוֹת עֲלֶיהָ אַרְיָה כּוֹי
- 13 לְשִׁדָּה נֶעְבֵּד (לְמַעֲלִיּוֹתָא) 8 וְהַחֲרִיב אֲרִיאֵל, אִף שֶׁהֶעֱנִין דְּמֶלֶךְ לְשִׁדָּה נֶעְבֵּד
- 14 הִזָּה גַם קוֹדֶם וְאִם כֵּן לְכַאֲרָה 9 (לְמַעֲלִיּוֹתָא) הִזָּה גַם קוֹדֶם, מוֹבֵן, שֶׁהַמְשָׁכָת
- 15 מְדוּעַ הִיא צוּרָה בִּירִידָה נִסְפָּת, יִירֵדָה 10 הַפֶּתַח (מֶלֶךְ עֵילָאָה) שֶׁהִיחָה מְקוֹדֶם, לְגַבִּי
- 16 גְדוּלָּה, מוֹבֵן, שֶׁהַמְשָׁכָת הַפֶּתַח 11 הַמְשָׁכָה שֶׁלְאַחֲרֵי הִירִידָה, הִיא בְּכָלִל סֵדֶר
- 17 (מֶלֶךְ עֵילָאָה מֶלֶךְ עֵלִיּוֹן) 12 הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת.
- 18 שֶׁהִיחָה מְקוֹדֶם לִפְנֵי הַחוּרְבָן 13 וַיֵּשׁ לֹמֶר הַבִּיאֹר בְּזֶה עַל פִּי הַיְדוּעָה⁴⁸ דְּעִבּוּדָת
- 19 וְהִירִידָה, לְגַבִּי הַהֲמָשָׁכָה 14 הַצְדִּיקִים (כּוֹלֵל גַּם הַהֲמָשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי
- 20 שֶׁלְאַחֲרֵי הִירִידָה, הִיא בְּכָלִל 15 הָעִבּוּדָה) הִיא בְּכַחֲשִׁית אֹרֹךְ יֵשׁר, מִלְמַעֲלָה
- 21 סֵדֶר הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת וְרַק הַהֲמָשָׁכָה 16 לְמַטָּה, הִינֵנו שֶׁהִגִּילֵנוי שֶׁמֵּאִיר בְּעוֹלָם עַל יְדֵי
- 22 שֶׁלְאַחֲרֵי הִירִידָה הִיא הַתְּגָלוֹת הַכֶּתֶר 17 עֲבֹדָת הַצְדִּיקִים הוּא (בְּעִיקָר) מִצַּד לְמַעֲלָה
- 23 שֶׁלְמַעֲלָה מִסְדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. 18 וּבְכָדִי שִׁיחֵיהָ זִיכּוּף וְעֵלְיָה גַם בְּהַמְטָה עֲצָמוֹ,
- 24 וַיֵּשׁ לֹמֶר הַבִּיאֹר בְּזֶה בְּמַעַל 19 זֶה נַעֲשֶׂה (בְּעִיקָר) עַל יְדֵי עֲבֹדָת הַתְּשׁוּבָה. וְעַל
- 25 הָאֹרֹךְ שֶׁנִּמְשָׁךְ לְאַחֲרֵי הִירִידָה שְׁדוּקָא 20 פִּי זֶה יוֹבֵן זֶה שֶׁהַמְשָׁכָת הַפֶּתַח (מֶלֶךְ עֵילָאָה)
- 26 הוּא אֹרֹךְ שֶׁלְמַעֲלָה מִסְדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת 21 שִׁיחֵיהָ לִפְנֵי הִירִידָה דְּגָלוֹת, לְגַבִּי הַהֲמָשָׁכָה
- 27 עַל פִּי הַיְדוּעָה⁴⁸ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת 22 שֶׁלְאַחֲרֵי הִירִידָה הִיא בְּכָלִל סֵדֶר הַהֲשַׁתְּלָשְׁלוֹת,
- 28 דְּעִבּוּדָת הַצְדִּיקִים (כּוֹלֵל גַּם 23 פִּי אֲמִיתִית הֶעֱנִין דְּלַמַּעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הוּא
- 29 הַהֲמָשָׁכָה וְהַחֲרָה שֶׁל אֹרֹךְ אֱלֹהִים 24 שָׁאִין בּוֹ הַהֲגַבְלָה וְהַחֲלִילֹק דְּמַעֲלָה וּמַטָּה, וְכִינּוּן
- 30 שֶׁעַל יְדֵי הָעִבּוּדָה שֶׁל הַצְדִּיקִים) 25 שֶׁהָעִבּוּדָה שְׁבִזְמָן הַבֵּית הִיא (בְּדֶרֶךְ כָּלִל)
- 31 הִיא בְּכַחֲשִׁית אֹרֹךְ יֵשׁר, הַנִּמְשָׁךְ 26 עֲבֹדָת הַצְדִּיקִים, דְּהַהֲמָשָׁכָה שֶׁעַל יְדֵי עֲבֹדָה זֹו הִיא (בְּעִיקָר) מִצַּד לְמַעֲלָה,
- 32 וְיִוִּיר בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַמְשָׁכָה מִלְמַעֲלָה 27 הִינֵנו דְּגַם לְאַחֲרֵי הַהֲמָשָׁכָה יֵשׁ חֲלִילֹק בֵּין הַמַּעֲלָה לְהַמְטָה, נִמְצָא שֶׁהַמְשָׁכָה
- 33 לְמַטָּה, הִינֵנו שֶׁהִגִּילֵנוי 28 זֹו הִיא בְּכָלִל הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת. [אַלֵּא שְׁבִזְמָנוֹת דְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת גּוֹפָא, הַהֲמָשָׁכָה
- 34 שֶׁמֵּאִיר בְּעוֹלָם עַל יְדֵי עֲבֹדָת 29 שֶׁעַל יְדֵי הָעִבּוּדָה וּמַצּוֹת הִיא מֵאֹרֹךְ הַבְּלִי גְבוּל, שֶׁהוּא בְּכָל מְקוֹם
- 35 הַצְדִּיקִים הוּא (בְּעִיקָר) מִצַּד 30 בְּשׁוּהָ. וְלִכְּן, הָאֹרֹךְ שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי הָעִבּוּדָה, יֵשׁנוּ גַם בְּזָמָן
- 36 לְמַעֲלָה מִצַּד הָאֱלֹהִים, וּבְכָדִי 31 הַגָּלוֹת (בְּנִזְכָּר לְעֵיל סַעֲיָה ה). אֲבָל אִף עַל פִּי כֵן, בִּינּוּן⁴⁹ דְּזֶה שֶׁהָאֹרֹךְ הוּא
- 37 שִׁיחֵיהָ זִיכּוּף וְעֵלְיָה גַם 32 וְיִוִּיר בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַמְשָׁכָה מִלְמַעֲלָה
- 38 בְּהַמְטָה עֲצָמוֹ שְׁעֵלֵי נִמְשָׁךְ וּמֵאִיר 33 לְמַטָּה, הִינֵנו שֶׁהִגִּילֵנוי
- 39 הָאֹרֹךְ, זֶה נַעֲשֶׂה (בְּעִיקָר) עַל 34 שֶׁמֵּאִיר בְּעוֹלָם עַל יְדֵי עֲבֹדָת
- 40 יְדֵי עֲבֹדָת הַתְּשׁוּבָה שְׁהִיא 35 הַצְדִּיקִים הוּא (בְּעִיקָר) מִצַּד
- 41 עֲבוּדָה כְּתוּצָא מִהַתְּעוֹרְרוֹת מִלְמַטָּה, 36 לְמַעֲלָה מִצַּד הָאֱלֹהִים, וּבְכָדִי

(46) אוה"ת נ"ך כרך ב' ע' א'נו ואילך. (47) עמוס ג, ח. (48) סה"מ תרס"א ע' קסג ואילך. ובכ"מ. וראה תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' ריח. (49) ראה עד"ז ד"ה ציון במשפט ה'תשל"ו ס"ג (תורת מנחם ספר המאמרים אב ע' קמ). וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּזֶה שֶׁהָאוֹר הוּא בְּכָל מְקוֹם הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָאוֹר עֲצֻמוֹ הוּא
2 אֵין סוֹף, לָכֵן, בְּכָדִי שֶׁבְּהֶעוֹלָם יִהְיֶה נֶרְגָּשׁ הָאוֹר, הוּא
3 דְּוָקָא קְשָׁהֶעוֹלָם מִצַּד הַגְּדִירִים שֶׁלוֹ הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁיֵּשׁ לוֹ שִׁיכוּת
4 לְהָאוֹר⁵⁰. וְכִינּוֹן שֶׁבְּזִמְנָן הַגְּלוּת נַעֲשֶׂה יְרִידָה בְּהֶעוֹלָם, לָכֵן,
5 בְּזִמְנָן הַגְּלוּת אֵינוֹ מְאִיר
6 הַגִּילּוּי בְּהֶעוֹלָם וּלְמִרוֹת שֶׁהָאוֹר
7 נִמְשָׁךְ גַּם בְּזִמְנָן הַגְּלוּת, הִרִי בְּזִמְנָן זֶה
8 אֵינוֹ מְאִיר בְּגִילּוּי]. וְעַל יְדֵי
9 הָעֲבוּדָה שֶׁבְּזִמְנָן הַגְּלוּת,
10 שֶׁהִיא (בְּדֶרֶךְ כָּלָל) עֲבוּדָת
11 הַתְּשׁוּבָה, עֲבוּדָה שְׂבָאָה אַחֵר
12 יִירֵדָה וּבְהִמְשָׁךְ לִירֵידָה הַהִמְשָׁכָה
13 הִיא מְקוֹם שָׂאִין בּוֹ חִילוּק
14 דְּמַעֲלָה וּמַטָּה, אֲמִיתִית
15 הָעֲנִיָּן דְּלִמְעָלָה מִסְדֵּר
16 הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, שֶׁעַל יְדֵי
17 הַמְשָׁכָה זֶה, נַעֲשֶׂה נִפְעָל שִׁינוּי
18 וְנִפְעָל זִיכּוֹן וְעֲלִיָּה גַם בְּהִמְשָׁכָה
19 עֲצֻמָּה⁵¹.
20 ז' וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה הַמְּבוּאֵר לַעֲלֹ
21 בְּמַעֲלַת הָעֲבוּדָה בְּזִמְנָן הַגְּלוּת שְׁדוּקָא
22 הִיא מִמְשִׁיכָה בְּעוֹלָם אֹר שְׁלִמְעָלָה
23 מִסְדֵּר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת בְּאִמַּת בְּעוֹמָק
24 יוֹתֵר עַל פִּי הַמְּבוּאֵר בְּמִקְוֶה
25 אַחֵר⁵² בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת דְּהַגִּילּוּי
26 שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּעוֹלָם עַל יְדֵי
27 עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים, כִּינּוֹן
28 שֶׁבְּזִמְנָן הַבְּרִיאָה לְכַתְּחִילָה
29 הִיָּתָה בְּכָדִי שֶׁהַצַּדִּיקִים
30 (הַכּוֹנֵנָה לְכָל יִשְׂרָאֵל כְּלִשּׁוֹן הַכְּתוּב
31 בִּישְׁעִיהָ וְעַמָּךְ כָּלָם צַדִּיקִים⁵³)
32 עַל יְדֵי עֲבוּדָתָם יוֹסִיפוּ גִילּוּי
33 אֱלֻקִּיּוֹת בְּעוֹלָם, וְכַמּוּבֵן מִמֶּאֱמָר
34 חז"ל בְּמִי נִמְלָךְ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
35 עַל בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּנִשְׁמוֹתֵיהֶן שֶׁל
36 צַדִּיקִים⁵⁴, לָכֵן, הַגִּילּוּי
37 שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּעוֹלָם עַל יְדֵי
38 עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים, גַּם אִפִּילוֹ
- הַגִּילּוּי שֶׁלִּמְעָלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, כּוֹלֵל גַּם
הָעֲבוּדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת נִמְשָׁךְ אֹר חֲדָשׁ שְׁלֵא הָאִיר אִפִּילוֹ
קוֹדֶם הַצִּמְצוּם, אֵין זֶה חֲדָשׁ אֲמִיתִי אֵלָּא הוּא חֵלֶק מִכוֹנֵת
וְחִלְתִּית הַבְּרִיאָה מִלְּכַתְּחִילָה. מִה שָׂאִין כֵּן עַל יְדֵי עֲבוּדַת
הַתְּשׁוּבָה, כְּשֶׁהָאָדָם חָטָא
וּפָגַם וְהִעֲבִיר אֶת הַדֶּרֶךְ
(הַיִּפְךָ הַכּוֹנֵן דְּבְרִיאַת הָאָדָם
מִלְּכַתְּחִילָה שֶׁהִיא בְּאוֹפֶן דְּעֵשָׂה
הָאֱלֻקִּים אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל⁵⁵
כְּלִשּׁוֹן הַכְּתוּב בְּקֹהֶלֶת "לִבֶּר רָאָה זֶה
מִצְאִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם
יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בִקְשׁוֹ חֲשֹׁבוֹנוֹת רַבִּים")
וְאַחֵר כִּף לְאַחֵר הִירִידָה וְהַפְּגָם שֶׁעַל
יְדֵי הַחֲטָא מִתְקַן זֶה עַל יְדֵי
הַתְּשׁוּבָה, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה
חֲדָשׁ גַּם אִפִּילוֹ לְגַבִּי כְּוִנָּה
הַבְּרִיאָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּהַדְרָגָא
דְּבָמִי נִמְלָךְ דְּרָגָה שְׂבָאָה עֲנִין
הַהוּסָפָה וְחֲדָשׁ בְּהִמְשָׁכַת הָאֱלֻקִּיּוֹת
שֶׁעַל יְדֵי הָעֲבוּדָה (עֲבוּדַת הַצַּדִּיקִים)
הִיא חֵלֶק מִכוֹנֵת הַבְּרִיאָה. וְזֶה
שֶׁבְּכַח הָאָדָם לִפְעוֹל חֲדָשׁ
זֶה שְׁהוּא חֲדָשׁ וְעִילּוּי גָּדוֹל בִּיּוֹר
הוּא לְפִי שֶׁשְׂרָשׁ הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא בְּהַעֲצָמוֹת,
עֲצָמוֹת וּמַהוּת הָאֱלֻקִּיּוֹת שֶׁהוּא
לְמַעֲלָה מִשְׂרָשָׁם שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת
בְּהַעֲנִין דְּבָמִי נִמְלָךְ. דְּהַגַּם
שֶׁהַמְּלָכָה הַהִתְעִיעִצוֹת, כְּבִיכּוֹל,
עַם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הִיא לְמַעֲלָה
מִכָּל הַגִּילּוּיִים, גַּם מִהַגִּילּוּי
דְּחִפְצֵי חֲסֵד⁵⁶ הַרְצוֹן הָאֱלֻקִּי

(50) להעיר מהמשך תרס"ו ע' נה [עה], "דעם היות דסוכ"ע הוא למעלה כמו למטה מ"מ למטה הוא נמצא בעולם ולמעלה מאיר בגילוי יותר". (51) להעיר מהמבואר בהמאמר (ע' רכ [שכד]. שם ע' רכח [תמונ]), דבזמן בית ראשון, אף שקיימא סיהרא באשלמותא, מ"מ היתה המלכות רק "בחי" מקבל", ולכן חי' שייך שינויים, והעלי' שתהי' לע"ל (ע"י הירידה והגלות) היא "שהמלכות תהי' בבחי' י"ה ולא בחי' מקבל". (52) ראה תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' ריח ואילך. (53) ישעי' ס, כא. (54) ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, ג. (55) קהלת ז, כט. (56) ראה בארוכה ד"ה זה היום דליל ער"ה ה'תשמ"ב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 העליון להשפיע חסד לנבראים שהוא הגורם לבריאה, שְׁהָרִי הַמְלָכָה
2 האם לברוא את העולם, משמעותה היא אם להיות חפץ חסד או
3 לאו, מְכַל מְקוֹם, הַמְלָכָה היא בְּנוֹגֵעַ לְגִילּוּיִים (אם יהיו
4 גִילּוּיִים אִם לֹא) ר'גילויים' הם רק הארה והתפשטות מהאלוקות ולא
5 ה'עצמות ועצם המהות, וְשֶׁרֶשׁ
6 הַנְּשָׁמוֹת הוא בְּהֶעֱצָמוֹת. 1
7 וְזֶהוּ שֶׁהַשְּׁלִימוֹת דְּעוֹלָם 2
8 שֶׁתִּהְיֶה לְעֵתִיד לְבֹא, בִּימוֹת 3
9 הַמִּשִּׁיחַ, אֲלֵה תוֹלְדוֹת פֶּרֶץ 4
10 תוֹלְדוֹת מְלֹא 58, תִּהְיֶה נְעִלִית 5
11 יוֹתֵר מֵהַשְּׁלִימוֹת שֶׁתִּהְיֶה 6
12 בְּתַחֲלִית הַבְּרִיאָה, אֲלֵה 7
13 תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ 8
14 בְּהִבְרָאָם 59 תוֹלְדוֹת מְלֹא 58, 9
15 עוֹלָם עַל מִלּוּאוֹ נִבְרָא 60, 10
16 כְּתוּב בְּסוֹף מַגִּילַת רוֹת 'אלה תולדות
17 פֶּרֶץ' וְנֹאמַר עַל כֵּךְ בְּמִדְרַשׁ שֶׁבְּכָל
18 מְקוֹם כְּתוּב 'תולדות' חסר, מִלְבַּד בְּשֵׁנִי
19 פְּסוּקִים אֵלֶּה, 'אלה תולדות השמים
20 וְהָאָרֶץ' וְיוֹאֵל תוֹלְדוֹת פֶּרֶץ' שֶׁבָּהֶם
21 כְּתוּב 'תולדות' מלא, וּמִבְּאוּר בְּחִסְדִּיּוֹת
22 'תולדות פֶּרֶץ' אִמְרוּרִים יְמוֹת הַמִּשִּׁיחַ
23 (כִּי מִפֶּרֶץ בֶּן יְהוּדָה בָּאָה מַלְכוּת בֵּית
24 דָּוִד) הֵינּוּ שְׁלִימוֹת ('מלא') נְעִלִית יוֹתֵר
25 מֵ'אלה תולדות השמים וְהָאָרֶץ', עַל אֵף
26 שֶׁגַּם שֵׁם נִכְתָּב 'תולדות' מלא, וְאִמְרוּ
27 חז"ל שֶׁהִדְבַּר מִלְמַד שֶׁ'עוֹלָם עַל
28 מִלּוּאוֹ נִבְרָא', כְּדַבֵּר מִלֹּא וְשֵׁלֶם, וְטַעַם
29 הִדְבַּר הַזֶּה, כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁלִימוֹת
30 דְּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁהוּא מִצַּד
31 הַבְּרִיאָה, כּוֹלֵל גַּם הַשְּׁלִימוֹת
32 שֶׁמִּצַּד בְּנוֹנָת וְתַחֲלִית
33 הַבְּרִיאָה 61 (הַעֲנֵן דְּבָמִי
34 נִמְלָךְ), הִיא בְּמִדְיָה
35 וְהַגְבֻּלָּה, שְׁלִימוֹת מוֹגְבֵּלֶת,
36 וְהַשְּׁלִימוֹת דְּעוֹלָם שֶׁתִּהְיֶה
37 לְעֵתִיד לְבֹא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת
38 הַתְּשׁוּבָה [שֶׁהַגִּילּוֹי דְּלְעֵתִיד
39 לְבֹא יִהְיֶה בְּעִיקָר עַל יְדֵי
40 עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה] עֲבוֹדַת שְׂקִדְמָה
- 41 לֹה יִירֵדָה, כְּמִבְּאוּר לְעִיל בְּאִירִיכוֹת, תִּהְיֶה שְׁלִימוֹת לְמַעְלָה מִמִּדְיָה
42 וְהַגְבֻּלָּה, אֲלֵה תוֹלְדוֹת פֶּרֶץ, דְּעֵנֵן פֶּרֶץ [שֶׁנִּקְרָא בֶּן עַל
43 שֵׁם פֶּרֶצַת עֲלִיף פֶּרֶץ 62 כְּכַתוּב בְּתוֹרָה לְעֵנִי לִידַת פֶּרֶץ] הוּא
44 שְׁפוּרֵץ כָּל הַמִּדְיָה וְהַגְבֻּלוֹת, כּוֹלֵל גַּם הַמִּדְיָה וְהַגְבֻּלָּה
45 שֶׁמִּצַּד בְּנוֹנָת הַבְּרִיאָה כְּמוֹ
46 שֶׁהִיא בְּבַחֲנִינָה הַמְלָכָה, 1
47 הֵינּוּ שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאָרֶץ
48 חֲדָשָׁה 63 כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב בִּישְׁעִיהָ,
49 וְהֵינּוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ בְּדִרְגָּה נְעִלִית שֶׁהִיא
50 חֲדִישׁ שֶׁלֹּא הִיָּה כָּלל בְּבִרְאַת הַשָּׁמַיִם
51 וְהָאָרֶץ מִלְכַּתְחִלָּה.
52 (ח) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר חִילּוּקֵי הַדְּרָגוֹת
53 חִילּוּקֵי הַדְּרָגוֹת שֶׁבְּמִלּוּי
54 וְשְׁלִימוֹת הַלְבָּנָה (דְּלְעִיל
55 סְעִיף א) שְׁאִינוֹ דּוּמָה שְׁלִימוֹת
56 הַלְבָּנָה בְּכָל חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי בְּחוֹדֶשׁ
57 לְשְׁלִימוֹתָהּ בְּחוֹדֶשׁ אֶב, דְּמִלּוּי
58 וְשְׁלִימוֹת הַלְבָּנָה שֶׁבְּחֻמְשָׁה
59 עֶשְׂרִי דְּכָל חוֹדֶשׁ, בֵּינָן שֶׁהִיא
60 שְׁלִימוֹת מִצַּד הַטָּבֵעַ שֶׁהִטְבִּיעַ
61 הַקֹּב"ה בְּהַבְּרִיאָה וְאִינָה
62 קְשׁוּרָה עִם עֲבוֹדָתָם שֶׁל
63 יִשְׂרָאֵל, הוּא (בְּכָלְלוֹת)
64 הַמְּשֻׁכָּה שֶׁעַל פִּי סֵדֶר
65 הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת הַמִּשְׁכָּה מוֹגְבֵּלֶת.
66 וְזֶה שֶׁבְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי לְחוֹדֶשׁ
67 מֵאִיר הָאוֹר גַּם בְּחֻצֵי חֶלֶק
68 הַתַּחְתּוֹן דְּהַלְבָּנָה הוּא מִצַּד
69 מַעְלַת יוֹם הַחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי,
70 שְׁבוֹ בְּיוֹם הַחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי, גַּם חֻצֵי
71 חֶלֶק הַתַּחְתּוֹן הוּא דּוּגְמַת
72 חֻצֵי חֶלֶק הָעֲלִיּוֹן וְגַם זֶה חֶלֶק
73 מֵהַטָּבֵעַ שֶׁהִטְבִּיעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
74 בְּבִרְאָה. וְשְׁלִימוֹת הַלְבָּנָה
75 שֶׁבְּחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי בְּנִיסָן וְחֻמְשָׁה עֶשְׂרִי בְּתִשְׁרִי, בֵּינָן

ס"ה (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' מד ואילך). וש"נ. 57) רות ד, יח. 58) ב"ר פי"ב, ו. שמו"ר פ"ל, ג. 59) בראשית ב, ד. 60) ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג. 61) להעיר מסה"מ עת"ר ע' רטו [שטז] (בהחצע"ג), דלפי פירוש אחד – הכוונה ב"עולם על מילואו נברא" הוא שהי' ראוי להגילוי שנמשך בו ע"י העבודה דתומ"צ. 62) וישב לח, כט. 63) ישעי' סו, כב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וחמשה עשר בתשרי חג הסוכות, כיון שנה קשור (גם) עם
2 עבודת האדם, היא (בכללות) המשכה שלמעלה
3 מהשתלשלות ויש בה ענין של בלי גבול. שלכן חמשה עשר
4 בניסן וחמשה עשר בתשרי הם ימים טובים, דענן יום
5 טוב הוא המשכת אור
6 שלמעלה מהשתלשלות. 1 שנה קשור (גם) עם עבודת האדם, היא
7 ושלמות הלכנה בחמשה 2 (בכללות) המשכה שלמעלה מהשתלשלות.
8 עשר באב שקשורה עם 3 שלכן חמשה עשר בניסן וחמשה עשר בתשרי
9 עבודת התשובה (העליה) 4 הם ימים טובים, דענן יום טוב הוא המשכת
10 שלאחרי הירידה דתשעה 5 אור שלמעלה מהשתלשלות. ושלמות הלכנה
11 (באב), הוא ענין נעלה עוד יותר 6 בחמשה עשר באב שקשורה עם עבודת
12 מהשלמות של חמשה עשר בניסן 7 התשובה (העליה) שלאחרי הירידה דתשעה
13 ובתשרי, דזה שמאיר גם חצי 8 (באב), הוא, דזה שמאיר גם חצי חלק התחתון
14 חלק התחתון דהלכנה הוא 9 דהלכנה הוא (לא רק מצד זה שהאור הוא אין
15 (לא רק מצד זה שהאור מצד 10 סוף ולכן מאיר גם למטה, אלא גם) מצד העליה
16 עצמו הוא אין-סוף ולכן מאיר 11 שבהמלכות עצמה. וכמבואר בהמאמר,
17 גם למטה כי אין גבול להארה שלו, 12 דבחמשה עשר באב מאיר במלכות בחינת
18 אלא גם) מצד העליה 13 עתיק, דיש לומר שהוא הגילוי דמעלת ושרש
19 שבהמלכות עצמה. וכמבואר 14 המלכות עצמה. וזוהי גם השייכות דחמשה
20 בהמאמר, דבחמשה עשר 15 עשר באב ליום הכפורים, פי גם ביום הכפורים
21 באב מאיר במלכות בחינת 16 הוא עלית המלכות בפנימיות עתיק, כמבואר
22 עתיק מדרגת 'עתיק יומין' שהוא 17 בהמאמר.
23 הפנימיות של מדרגת 'כתר עליון', 18 (ט) ויש לומר, דזה שהיום טוב דחמשה עשר
24 דיש לומר שהוא הגילוי 19 באב הוא נעלה יותר גם ביום
25 דמעלת ושרש המלכות 20 הכפורים, אף שגם ביום הכפורים הוא עבודת
26 עצמה. וזוהי גם השייכות 21 התשובה, הוא, כי מזה גופא שהתורה קבעה
27 דחמשה עשר באב ליום 22 יום סליחה וכפרה בכל שנה ושנה, מוכן,
28 הכפורים, כי גם ביום 23 שהירידה לדברים הבלתי רצויים שלאחריה
29 הכפורים הוא עלית המלכות 24 באה העליה דיום הכפורים היא באופן שיש לה
30 למקורה ושושה בפנימיות עתיק, 25 מקום מצד הבריאה, דזה שנקבע בתורה
31 כמבואר בהמאמר. 26 (אסתכל באורייתא וברא עלמא⁶⁴) יום סליחה
32 (ט) ויש לומר, דזה שהיום 27 וכפרה על עננים בלתי רצויים הוא, פי מצד גודל העילוי שבתשובה,
33 טוב דחמשה עשר באב הוא 28 דבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולים לעמוד בו⁶⁵, יש
34 נעלה יותר גם ביום 29 מקום לזה (גם) מצד פונת הבריאה כמו שנמשכה בגילוי, בהדרגה דבמי
35 הכפורים, כמובן מזה שהמשנה 30 נמלה, אף שעיקר הפנונה בדרגה זו היא עבודת הצדיקים, במי נמלה
36 מקדימה את חמשה עשר באב ליום 31 בנשמותיהן של צדיקים. מה שאין פן הירידה דתשעה באב, חורבן בית
37 הכיפורים, כנזכר לעיל, אף שגם 32 המקדש והגלות, היא ירידה כזו שאין לזה נתינת מקום [כמובן גם ממגילת
38 ביום הכפורים הוא עבודת 39 התשובה שקדמה לה ירידה, הוא,
40 כי מזה גופא מזה עצמו 40 שהתורה קבעה יום סליחה
41 ויכפרה בכל שנה ושנה מחדש, 42

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בלשון תמיהה 'איכה' במשמעות של איך יתכן הוא לפי שגם מצד
 - 2 העילוי שבתשובה, אין מקום לירידה כזו. וזה שפועל
 - 3 היתה ירידה זו בכדי שתהיה עליה נעלית יותר, כמובן ממאמר
 - 4 חז"ל הנזכר עלה אריה כו' על מנת שיבוא אריה, הוא רק
 - 5 מצד הפונה האמיתי (כמו
 - 6 שהיא בהעצמות של האלקות
 - 7 עצמה, שלמעלה מכל הגדרים),
 - 8 שעל ידי העבודה הישראל
 - 9 יהיה חידוש בהבריאה,
 - 10 שממם חדשים וארץ חדשה
 - 11 בעילוי שלמעלה מהכונה של הבריאה
 - 12 מלכתחילה. ולכן, היום טוב
 - 13 דחמשה עשר באב שאחר
 - 14 הירידה שאין לה מקום אפילו מצד
 - 15 העילוי הוא נעלה יותר גם
 - 16 מיום הכפורים.
 - 17 וזהו גם הטעם הפנימי מה
 - 18 שהסיום והחזרתם דמסכת
 - 19 תענית הוא לא היו ימים
 - 20 טובים לישראל כחמשה
 - 21 עשר באב כו', כי זהו האמור
 - 22 כאן אודות חמשה עשר באב הוא
 - 23 למעשה הביאור דכל התעניות.
 - 24 דזה שישנם דברים בלתי
 - 25 רצויים שצריך להתענות
 - 26 עליהם, ועד להדברים הבלתי
 - 27 רצויים שאירעו בשבעה עשר
 - 28 בתמוז ובתשעה באב⁶⁶ (כדברי
 - 29 המשנה במסכת זו, מסכת תענית,
 - 30 חמשה דברים אירעו את אבותינו
 - 31 בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה
 - 32 באב. בשבעה עשר בתמוז נשתברו
 - 33 הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר
 - 34 ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד
 - 35 צלם בהיכל, בתשעה באב נגור על
 - 36 אבותינו שלא יכנסו לארץ וחרב הבית
 - 37 בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר
 - 38 ונחרשה העיר"), הנה כל זה הוא
 - 39 בשביל העליה שלאחרי
- הירידה - היום טוב דחמשה עשר באב, שהוא יום שמחת
- לבו⁶⁷ (דהקב"ה) זה בנן בית המקדש שיבנה במהרה
- בימינו⁶⁸ כסיום מסכת תענית במשנה.
- ויהי רצון, שעל ידי מעשינו ועבודתנו⁶⁹ בזמן הגלות שלא
- להתפעל מכל הנסיונות,
- כולל גם נסיונות כאלו
- שמצד כל החשבונות (גם)
- מצד העילוי המיוחד שבעבודת
- הנסיונות⁷⁰ כמבואר בחסידות)
- אין הסברה על זה, בדומה
- למבואר לעיל שהירידה שקדמה לעליה
- של חמשה עשר באב היא ירידה
- תמוהה שאין לה מקום, יקרה
- ויזרו עוד יותר את הגאולה
- העתידה על ידי משיח
- צדקנו, שילחם⁷¹ מלחמות
- ה' וינצח נדריכם של
- מלחמות אלו שילחם מלך המשיח
- אין להם מקום בשכל, גם
- לא בהשכל של הלוחמים,
- שלבן, המלחמות הם בתוקף
- גדול ולא מוגבלות במידה שהכל
- מחייב, ואף על פי כן נצח,
- ויבנה בית המקדש במקומו,
- ויקבץ נדחי ישראל, כולל
- שיקבץ יאסוף ויעלה כל ניצוצות
- הקדושה⁷² שנמצאים בעולם ועדיין
- לא התעלו וגם נדחי ישראל
- כפשוטם - קיבוץ גלויות,
- בקרוב ממש, בגאולה
- האמיתית והשלימה על ידי
- משיח צדקנו.
- יקרה ויזרו עוד יותר את הגאולה העתידה על ידי משיח צדקנו, שילחם⁷¹
- מלחמות ה' וינצח נדריכם של מלחמות אלו אין להם מקום בשכל, גם לא
- בהשכל של הלוחמים, שלכן, המלחמות הם בתוקף גדול, ואף על פי כן
- נצח, ויבנה בית המקדש במקומו, ויקבץ נדחי ישראל, כולל שיקבץ כל
- ניצוצות הקדושה⁷² וגם נדחי ישראל כפשוטם - קיבוץ גלויות, בקרוב ממש,
- בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

(66 תענית כו, סע"א (במשנה). (67 שה"ש ג, יא. (68 סיום וחותם המסכת (במשנה). וראה חדא"ג מהרש"א שם, שקאי על חמשה עשר באב. (69 ראה תניא רפ"ז. (70 ראה ד"ה נתת ליראיך ה'תשל"ו (תורת מנחם ספר המאמרים תמוז ע' מח ואילך). (71 רמב"ם הל' מלכים ומלחמותיהן והלכות מלך המשיח ספ"א. (72 ראה סידור (עם דא"ח) סח [קי], א. אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהרש"ב ח"א ע' שט.

התוועדויות

בס"ד. שיחת יום ד' פ' עקב, חמשה עשר באב, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

- 1 א. ישנו הכלל "פותחין בדבר מלכות"¹ – של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שזהו ענין בתורה.
- 2 ובנוגע להתוועדות (שענינה שמחה של מצוה) הקשורה עם חמשה עשר באב, אין מקום לשקו"ט
- 3 וחיפוש רמזים מהו הענין בתורה ששייך לזה – שהרי ישנה משנה מפורשת בסיום מסכת תענית² שבה
- 4 מדובר אודות חמשה עשר באב: "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב",
- 5 ובסיום המשנה נזכר הענין של מתן תורה: "ביום חתונתו³ זה מתן תורה"; ולפנ"ז נזכר גם הענין
- 6 של קיום המצוות: "תנו לה מפרי ידי ויהללוה בשערים מעשי"⁴, והרי "פרי ידי" ו"מעשי" הו"ע
- 7 מצוות⁵ ומעשים טובים,
- 8 ובפרט שבקשר למתן תורה מסיימת המשנה גם בענין בית המקדש: "ביום שמחת לבו³ זה בנין בית
- 9 המקדש" – שבו נעשית השלימות דתומ"צ:
- 10 מתן תורה – הי' על הר סיני, שהי' במדבר, שבו לא היו שייכים רוב המצוות, כך, שענין המצוות
- 11 קשור עם ארץ ישראל⁶, "ארץ זבת חלב ודבש"⁷, והיינו, שלהיותה מבורכת ברוחניות, הרי היא במילא
- 12 גם מבורכת בגשמיות – דכיון שמצוות עיקרם הוא הענין הרוחני שבדבר, הרי בהכרח שתהי' מבורכת
- 13 ברוחניות, ובגלל זה היא מבורכת גם בגשמיות, כיון שהקב"ה קבע שהענין הרוחני קשור עם גשמיות
- 14 דוקא (שלכן לא שייך בגן עדן ענין קיום המצוות, כיון שיש צורך בנשמה בגוף, כפי שנמצאת בעוה"ז
- 15 הגשמי).
- 16 ובנוגע לענין המצוות גופא – שיכול להיות בכמה אופנים, החל מ"מצות אנשים מלומדה"⁸ עד
- 17 ל"מהדרין מן המהדרין"⁹ – הנה כשם שהענין דמ"ת שנזכר שם הוא בשלימות ("ביום חתונתו זה מתן
- 18 תורה"), כך גם הענין דקיום המצוות הוא בשלימות – "זה בנין בית המקדש" (השלימות של ירושלים
- 19 עיר הקודש, שהיא השלימות של ארץ ישראל, שהיא השלימות של כל העולם), ש"שם נעשה לפניך ..
- 20 כמצות רצונך"¹⁰.
- 21 וכאמור, שכל זה בא בסיום ובהמשך להתחלת המשנה "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר
- 22 באב" – שהרי אע"פ שנזכר שם גם "יום הכיפורים", יש לדייק בסדר הדברים במשנה שתחילה נזכר
- 23 "חמשה עשר באב" ורק לאחר"ז "יום הכיפורים" (אע"פ שבסדר השנה בא תחילה יום הכיפורים ורק
- 24 לאחר"ז בא חמשה עשר באב, ובפרט שסיום המשנה קאי רק על יום הכיפורים – כפירוש רש"י ש"יום
- 25 חתונתו זה מתן תורה" היינו "יום הכיפורים שניתנו בו לוחות האחרונות"; וכן "יום שמחת לבו זה בנין
- 26 בית המקדש" – כמובא במפרשי המשנה¹¹ שהחינוך של בנין שלמה הי' ביום הכיפורים¹²).

(8) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג, ב). ובכ"מ.

(9) שבת כא, ב.

(10) נוסח תפלת מוסף דיו"ט. וראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך). ועוד.

(11) פרש"י לרי"ף שם (וראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 57 הערה

(9). רע"ב. וראה חדא"ג מהרש"א ותויו"ט שם.

(12) מו"ק ט, א.

(1) ראה סה"ש תש"ח ע' 241. וש"נ.

(2) כו, ב.

(3) שה"ש ג, יא.

(4) משלי לא, לא.

(5) ראה סוטה מו, סע"א ("מאי פירי מצוות").

(6) ראה רמב"ן אחרי יח, כה. בהקדמתו לספר דברים. ואתחנן

ד, ה, ה, כח, ו, א.

(7) שמות ג, ח. ועוד.

ב. ובהתאם לכך יש לערוך סיום על מסכת תענית – בהמשך להמדובר בשבועות האחרונים¹³ בנוגע לעריכת הסיומים בתשעת הימים (והרי חמשה עשר באב שייך לחודש אב, ובא בהמשך לתשעה באב ולתשעת הימים בכלל), כדי למעט עי"ז כל ענינים בלתי־רצויים, ע"פ מ"ש¹⁴ "ציון במשפט תפדה", כפי שמפרש רבינו הזקן¹⁵ ש"במשפט" קאי על תורה,

ולכן, כאשר מסיימים מסכתא בתורה, ועושים זאת בשמחה, והיינו, שהסיום אינו באופן שמעורר אצלו את הצורך במנוחה בגלל שהתעייף מהגייעה בתורה, אלא אדרבה: זוהי גייעה באופן שמתקיים בו "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים" ו"ד' מאות"¹⁶, כפי שמבקשים בנוסח ה"הדרן": "כשם שעזרתני לסיים כו' כן תעזרני להתחיל מסכתות וספרים (לשון רבים) וכו'", שזה מורה שלימודו הוא באופן של שמחה, – שע"ז ניתוסף בהצלחת הלימוד, שהרי השמחה היא העצה בפשטות להצלחה בכל ענין, שכאשר עושים אותו בשמחה אזי מצליחים יותר מכמו שעושים אותו בתנועה של היפך השמחה; ואם בכל הענינים יש צורך בסייעתא דשמיא, עאכ"כ בלימוד התורה שהצורך בסייעתא דשמיא הוא ביתר שאת וביתר עוז – עי"ז שהלימוד בכל פרטיו הוא באופן המתאים לציווי הקב"ה, שא' מהתנאים הכלליים בזה הוא שהלימוד יהי' דוקא מתוך שמחה¹⁷, ככל עניני עבודת ה' שעליהם נאמר¹⁸ "עבדו את הוי' בשמחה" –

ובזה יש עילוי מיוחד בענין של סיום – שקשור עם שמחה כפשוטה, ביין וכו', עד לשמחה שמבטלת את ענין התענית.

ג. וענין זה מודגש בסיום מסכתא תענית:

בכל מסכתא מדובר אודות כו"כ ענינים; אבל ישנו שם המסכתא – שמורה על תוכנה, כתורת הבעש"ט הידועה בענין שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש¹⁹.

ובכן: דוקא המסכתא ששמה "תענית" – סיומה וחותמה בענין של שמחה כפשוטו, הן במשנה: "יוצאות וחולות בכרמים", והן בגמרא: "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים .. בגן עדן" (ש"חולות" ו"מחול" הו"ע של ריקוד ושמחה).

והיינו, שבסיום המסכתא מגלה ומבטאת תורת־אמת את תכלית ואמיתית ענין התענית – שאין זה ח"ו לייגע ולייסר את בני', אלא זהו ענין שעל ידו יבואו בני' לשמחה גדולה ביותר, שבשבילה כדאי אפילו תענית, כיון שלאח"ז תהי' שמחה שלא בערך:

הסדר הרגיל שקבע הקב"ה בעולם הוא שצ"ל "ונשמרתם מאד לנפשותיכם"²⁰, שלכן צריך לאכול ולשתות כדי לשמור על בריאות הגוף, שהגוף יהי' בריא ושלם כדי שיוכל לעבוד את הקב"ה כדבעי;

אבל בשעה שהקב"ה רוצה שיבואו לשמחה גדולה ביותר – אזי יש לשעה קלה ענין של תענית, שהוא היפך אכילה ושתי', אבל זהו באופן שיודעים שהסיום והחותם שלו (ש"הכל הולך אחר החיתום"²¹) הו"ע של שמחה גדולה, עד כדי כך, שאי אפשר לבטא אותה במילים בלבד, כי אם בענין של ריקוד – שזהו ענין המחול ("לעשות מחול לצדיקים", או כבמשנה: "חולות בכרמים"), שחודר אפילו את רגליו, והיינו, שיכולה להיות שמחה בשכל, ואפילו שמחה ברגש, ועד שקשורה עם דמעות של שמחה²², אבל עדיין לא יודעים מה נעשה עם רגליו; אבל כשוראים שרוקד ברגליו – הרי זה סימן שכל האדם כולו חדור בשמחה זו.

(13) ראה שיחת ש"פ דברים, שבת חזון, ד' מנ"א סכ"א (לעיל ס"ע 202 ואילך). וש"נ.

(14) ישע"י א, כז.

(15) לקו"ת ר"פ דברים (א, סע"ב).

(16) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי

שרה. ועוד.

(17) ראה ברכות לא, א. שבת ל, ב. וש"נ.

(18) תהלים ק, ב.

(19) ראה תניא שעהיחיה"א פ"א.

(20) ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, סע"ב ובחדא"ג מהרש"א

שם.

(21) שם יב, א.

(22) ראה זח"א צח, ב (במהנ"ע). ט"ז לשו"ע או"ח סרפ"ח

סכ"ב (בשם זהר חדש). וראה גם זהר חדש בראשית ז, א.

- 1 ובזה ניתוסף עוד דיוק – החילוק בין הסיום במשנה לסיום בגמרא:
- 2 הסיום במשנה: "יוצאות וחולות בכרמים" – הו"ע השמחה שנעשית בכח עצמן;
- 3 ועל זה ניתוסף בסיום בגמרא – בתור ביאור והמשך למשנה – שעי"ז שבנ"י בכח עצמם באים לידי
- 4 שמחה עד ש"יוצאות וחולות בכרמים", אזי באתערותא דלתתא אתערותא דלעילא, או בלשון הש"ס²³:
- 5 "במדה שאדם מודד בה מודדין לו" – ששכרו הוא שלא זו בלבד שהשמחה היא לפי הענין והכלים
- 6 שלו, אלא ניתוסף בשמחה באופן ש"עמיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים".
- 4 ד. וכדרך של "סיום", כרגיל וכנהוג בתפוצות ישראל – יש להתעכב עכ"פ בקיצור על כמה דיוקים
- 5 ונקודות גם בנגלה, בפשטות הדברים:
- 6 הביאור בסיום המסכתא במשנה: "אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום
- 7 הכיפורים, שבהן בנות ירושלים (ישראל)²⁴ יוצאות וחולות בכרמים²⁵, ומה היו אומרות, בחור שא נא
- 8 עיניך וראה .. אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה", וההמשך בברייתא: "יפיפיות שבהן .. אומרות
- 9 תנו עיניכם ליופי .. מיוחסות .. אומרות תנו עיניכם למשפחה .. מכוערות .. אומרות קחו מקחכם לשם
- 10 שמים",
- 11 – ש"משפחה"²⁶ במובן הרחב כולל לא רק את ההורים, אלא גם את כל אלו שיש להם השפעה על
- 12 גידול וחינוך ועיצוב מהותן הרוחנית של "בנות ישראל"²⁷, ובמאמר "תן עיניך במשפחה" (שבמשנה)
- 13 נכללים כל פרטי החילוקים שבברייתא: יפיפיות (שרואים בגלוי מעלתן ויופי תכונותיהן), מיוחסות (שאף
- 14 שלא רואים בגלוי כ"כ מעלתן, הרי הן ממשפחות מיוחסות בעלי תורה ומדות טובות מדור דור)²⁸,
- 15 מכוערות²⁹ (שלא רואים מעלתן, וגם לא מעלת הוריהן, אלא שזה גופא מעורר אצלן תנועה של מרירות
- 16 ושפלות וביטול³⁰, באמרן "קחו מקחכם לשם שמים", מבלי לחשוב אודות מעלות וכו')³¹ –

ההורים, ומהם יראו וכן יעשו (שגם זה הו"ע של "חינוך", ואדרבה, זהו חינוך עמוק ביותר), ובכללות – שמרגילים את הילדים להיות בסביבה של יראת שמים, אהבת השם ויראת השם, חיבת התורה וחיבת המצוות וכו'.

27) שלכן לא נאמר תן עיניך בהורים או באבות (שבזה יכולים להכלל גם כל הדורות כולם, עד "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז, ב)), אלא "במשפחה".

28) וי"ל גם באופן אחר – ש"מיוחסות" הן אלו שמעלתן היא מצד יחס וחינוך ההורים וכו', ו"יפיפיות" הן אלו שמעלתן היא מצד עצמן (יחס עצמן), עי"ז שחזרו בתשובה כו', ועד שנעשו בתכלית היופי.

29) דלכאורה, גם כשאומרים "אל תתן עיניך בנוי", שאינו תופס מקום – הרי בודאי אין ענין לחפש דוקא "מכוערת", ואדרבה, יש צורך להזהר בכלה "שלא תתגנה על בעלה" (יומא עה, סע"ב), "שהיא צריכה להתנאות עד שתתחבב על בעלה" (שו"ע אדה"ז או"ח סתרי"ג סי"ח. וש"נ). ולאידך גיסא – אם יש מעלה ב"מכוערת", הרי אין זה כיעור.

30) ובדוגמת הלשון (ברכות יז, א) "ונפשי כעפר לכל תהי", ועי"ז – "פתח לבי בתורתך" (ראה לקו"ת במדבר טו, רע"ג. ובכ"מ).

31) וכיון שברגע שלפנ"ז היתה במעמד ומצב שנקראת בשם "מכוערת", ואעפ"כ מחפשת שידוך באופן ש"מקחך לשם שמים",

23) סוטה ח, ב ואילך. וש"נ.

24) ראה בלקו"ש שבפנים הערה 2. וש"נ.

25) ובתוספת ביאור – בגמרא: "תנא מי שאין לו אשה נפנה לשם", ובמשנה לא הוצרך לפרש, כיון שמוכן מעצמו.

26) ובלשון הכתוב (במדבר א, ב. ועוד): "למשפחותם לבית אבותם", וכמדובר פעם בארוכה (ראה גם תורת מנחם חע"ח ע' 109 הערה 61. וש"נ) גודל הענין של "משפחה" כפשוטה בנוגע להשפעה על הילדים שבזה תלוי אופן הנהגתם במשך כל ימי חייהם, כמ"ש (משלי כב, ו) "חנוך לנער* על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנו",

– החל ממ"ש בעדיות (פ"ב מ"ט) אודות חמשת הדברים שהאב זוכה לבן" (שכנגדם הם חמשת החיובים של הבן לאב (ירושלמי קידושין פ"א ה"ז)), וכן חמשת החיובים של האב** לבן (קידושין כט, א. ירושלמי שם), שביניהם "ללמדו תורה .. וללמדו אומנות" (ועד ש"כל שאינו מלמד את בנו אומנות .. כאילו מלמדו ליסטות" (קידושין שם)); וכן האב ברוחניות***, רבו שמלמדו תורה, ש"כל המלמד את בן חבירו תורה .. כאילו ילדו" (סנהדרין יט, ב. וש"נ), ועד שבכמה ענינים יש לו דין קדימה לגבי האב בגשמיות, כפי שמצינו ש"אבידת אביו ואבידת רבו של רבו קודמת" (ב"מ לג, א (במשנה)) –

שזהו כללות ענין החינוך שנעשה ע"י ענינים של לימוד בדיבור, וכן ענינים של הנהגה – שהילדים רואים אופן הנהגת

(* כולל כל משך הזמן ד"אדיך על צוארי דברך" (קידושין ל. רע"א).

(** ועד"ז האזן הגדול, שנע"ז (יתרו כ, יב) "כבד את אביך", "לרבות את אחיך הגדול" (כתובות קג, א). שהרי הנהגת האזן הגדול משפיעה על הנהגת הילדים הבאים לאח"ז – כפי שהענין הוא ע"פ קבלה (ראה תורת מנחם ח"ב ע' 197. וש"נ), וכפי שרואים גם בפשטות.

(*** ועד"ז בנוגע לאם – כדברי אביי "אמרה לי אם כו", "אומנתו היתה" (כתובות לט, ב ובפרש"י. וש"נ).

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ט ע' 80 ואילך.

1

ה. והמשך המשנה – "וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו".

7

פירוש הלשון "וכן הוא אומר" (שהוא כו"כ פעמים בש"ס) – שאותו ענין שנאמר לפנ"ז נאמר גם במקום נוסף; ובא להשלים ענין נוסף שלולי זאת הי' נשאר בלתי מובן (כידוע בכללי הש"ס). ולכאורה: מהו הקשר והמשך ד"וכן הוא אומר צאינה וראינה וגו'" למ"ש לפנ"ז ש"בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים .. (ו)אומרות בחור שא נא עיניך וראה וכו'?"

11

ומבואר בזה במפרשים³², שע"ד שמצינו בנוגע לשידוכין של "בנות ירושלים" (או "בנות ישראל")²⁴ ש"יוצאות .. (ו)אומרות .. אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה" – הנה "כן הוא אומר" בשידוך הראשון והעיקרי, בין הקב"ה לישראל [שעל זה מיוסד שיר השירים³³ – שהקב"ה נקרא "דודי בין הבנים"³⁴, וישראל נקראים "אחותי רעייתי יונתי תמתי"³⁵], "צאינה (ע"ד "יוצאות וחולות בכרמים") וראינה בנות ציון במלך שלמה (דקאי על הקב"ה – "במלך השלום שלו"³⁶) בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו .. זה מתן תורה" – שאז הי' השידוך בין הקב"ה לישראל, "וביום שמחת לבו, זה בנין ביהמ"ק" – שזהו המקום המיוחד לעבודת ה' (כמ"ש הרמב"ם בספר המצוות ובהלכות בית הבחירה, כמדובר פעם בארוכה הדיוקים שבדבר³⁷).

19

וגם כאן אומרות בנות ישראל להקב"ה "בחור שא נא עיניך וראה .. אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה" – שגם אם לפי שעה חסר בענין הנוי, ובלשון הכתוב³⁸: "שחורה אני .. ששזפנתי השמש", מ"מ, "תן עיניך במשפחה" – שהמדובר הוא אודות בני אברהם יצחק ויעקב, ובמילא הרי זה "בנין עדי עד", ועד ש"להחליפם באומה אחרת אי אפשר"³⁹; דכיון שישנו הענין של מ"ת, וישנו הענין של ביהמ"ק, "שיבנה במהרה בימינו", הרי סוכ"ס "לא ידח ממנו נדח"⁴⁰.

24

וזהו גם הקשר עם ענין השלום ("מלך השלום שלו") – שענין השלום שייך דוקא כשמחברים הפכים⁴¹, ובנדו"ד, הרי זה הענין דאיש ואשה שהם הפכים, ובפרטיות יותר הרי זה ענין השלום בין ד' הדרגות שבעם ישראל: יפיפות, מיוחסות, עשירות⁴² ומכוערות, שהם כנגד ד' אותיות שם הוי"ו⁴³ (כמשנ"ת בארוכה בפעם קודמת⁴⁴), שעושים מהם ענין של שלימות (שלום גם מלשון שלימות⁴⁵).

28

וענין זה נעשה ע"י מתן תורה, שע"ז בא ה"שלום שלו" למטה, כמ"ש הרמב"ם⁴⁶ ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם", שע"י התורה נמשך ענין השלום למטה אצל נש"י ובנ"י; ועד שנמשך גם בעולם – ע"י "בנין בית המקדש", שממש אורה יוצאה לכל העולם⁴⁷, ע"י "חלוני שקופים אטומים"⁴⁸.

31

הרי זהו אמיתת הענין ד"אשה יראת הוי"ו היא תהלה" (משלי שם, ל) – ע"ד המדובר (במאמר (מהדו"ק) – לקמן ע' 438; ע' 444. וש"נ) במעלת חמשה עשר באב, שמצד זה שבא לאחרי תשעה באב, נעשית בו עלי' נעלית ביותר, עוד יותר מאשר יום הכיפורים – בדוגמת מעלת פורים לגבי יום הכיפורים שהוא "כפורים" (תקו"ז תכ"א גז, ב), כיון שהענינים שבשבילם יש צורך ביוהכ"פ בחמשה עיניים, נעשים בפורים עי"ז ש"חייב אינו לבסומי .. עד דלא ידע" (מגילה ז, ב), ועד"ז היא השמחה חמשה עשר באב, שאינו קשור עם עיניים (יומא רפ"ח), אלא אדרבה: זהו ענין של יום טוב כפשוטו, עם כל הענינים הקשורים עם יום טוב.

(32) ראה תפא"י.
(33) ראה גם תורת מנחם חע"ו ריש ע' 296. וש"נ.
(34) שה"ש ב, ג.
(35) שם ה, ב.

(36) פרש"י ורע"ב על המשנה.
(37) ראה לקו"ש ח"א ע' 116 ואילך.
(38) שם א, ה"ו.
(39) רות רבה פתיחתא ג"ד.
(40) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. וש"נ.
(41) ראה גם תניא אגה"ק סוס"ל.
(42) גירסת הע"י.
(43) פע"ח לאחרי שער חה"ש.
(44) ראה גם תורת מנחם חס"ט ע' 152. וש"נ.
(45) ראה לקו"ת פ' ראה ל, רע"ג. וש"נ.
(46) הל' חנוכה בסופן.
(47) ראה ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה. ועוד.
(48) מלכים-א ו, ד ובפרש"י. וראה מנחות פו, ב ובפרש"י. ועוד.

1 והמשנה מסיימת: "שיבנה במהרה בימינו" – כמבואר במפרשים³² שכיון שמזכירים אודות בנין
2 ביהמ"ק, מסיימים בתפלה "שיבנה במהרה בימינו", אבל עדיין אין זה מחוור לגמרי, שהרי המשנה ענינה
3 תורה, ולא סידור תפלה, אך הענין הוא – שזהו המשך ההוראה, שכשם שענין השידוך הוא לא רק לקבל
4 "אשה יראת ה' היא תתהלל"⁴⁹, אלא תכלית הנישואין הוא הענין ד"פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"⁵⁰
5 (כפשטות הדין בנוגע לברכות וכו'⁵¹), שזהו המשך הכתוב: "תנו לה מפרי ידי" ויהללוה בשערים
6 מעשי", החל מבנים ובנות הולכים בדרך התורה ומצוות – כך גם הענין ד"צאינה וראינה .. ביום חתונתו
7 וביום שמחת לבו .. זה בנין בית המקדש", שהכוונה בזה לא רק ידיעת הענין, אלא לפעול "שיבנה
8 במהרה בימינו".

9 ולאח"ז ישנו הסיום "אמן"⁵² – שעל זה לא מספיק גם הטעם שמסיימים בתפלה, שהרי בדרך כלל
10 נהוג שאחד אומר "שיבנה במהרה בימינו", וחבירו עונה "אמן", ואילו כאן נאמר בחדא מחתא "שיבנה
11 במהרה בימינו אמן" – שבחתימה זו מדגיש החותם שהוא מכניס את כל מציאותו בכך שיהי' זה באופן
12 של "אמת ואמונה", שכן, אמירת "אמן אמן" (ב"פ) הו"ע של שבועה⁵³, ומזה מובן ש"אמן" (פעם אחת)
13 הוא כבר התחלת ענין של שבועה, היינו, שמכניס בזה כחות נעלים ביותר, בדוגמת הכחות שמכניס
14 כשנשבע לקיים את המצוה⁵⁴.

6 ו. המשך הביאור בסיום המסכתא בגמרא: "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם
7 בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו (ובפרש"י: ואומר), שנאמר⁵⁵ ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה
8 קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו" – שנעשית אחדות והתכללות בין כל הצדיקים
9 באופן שכל אחד "אומר" לשאר הצדיקים שבמחול, ומשפיע לו מעבודתו ומדריגתו – נכלל בשיחה
10 (הנ"ל ס"ד) שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

7 ז. ובפרטיות יותר:

8 הפירוש הפשוט בדברי הגמרא "שנאמר ואמר ביום ההוא וגו'", שהראי' מהפסוק היא על זה ש"כל
9 אחד ואחד מראה באצבעו" – שהרי "הנה אלקינו זה" שייך רק כשמראים באצבע, כפי שפירש רש"י
10 על הפסוק⁵⁶ "זה א-לי ואנוהו", ש"היו מראין אותו באצבע"; והובא כל הפסוק – (א) כדי לסיים בדבר
11 טוב⁵⁷, (ב) כראי' גם על ענין המחול, ריקוד של שמחה – שלא זו בלבד שמראה על הקב"ה "הנה אלקינו
12 זה", אלא גם שלפני המחול בג"ע הי' במעמד ומצב של תקוה – "קוינו לו" – ש"יושיענו", ולכן "נגילה
13 ונשמחה בישועתו", שמצד זה היא השמחה שב"מחול".

14 וכאן יש דיוק נפלא בפירוש רש"י, שמוסיף על דברי הגמרא "כל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר",
15 היינו, שנוסף לכך שמראה באצבעו ("הנה אלקינו זה"), ונוסף על ענין השמחה שבמחול ("נגילה
16 ונשמחה"), ישנו ענין שלישי – "ואומר", היינו, שלא זו בלבד שכל אחד מהצדיקים שישתתפו במחול
17 שיעשה הקב"ה בגן עדן יראה באצבעו על הקב"ה, אלא עוד זאת, שהוא גם יאמר "הנה אלקינו זה גו'
18 נגילה ונשמחה בישועתו".

19 וזהו חידוש גדול ביותר שדורש ביאור – כי:

20 ענינה של אמירה – לגלות לזולת דבר שאינו יודע, ואילו דבר שהזולת יודע בעצמו, לא צריך לגלות
21 לו ע"י האמירה;

(53) ראה שבועות לו, א.

(54) ראה תורת מנחם ח"ג ע' 268. וש"נ.

(55) ישע' כה, ט.

(56) בשלח טו, ב.

(57) ראה זכר יהוסף לברכות בסופה. ועוד.

(49) ראה לעיל הערה 31.

(50) בראשית א, כח.

(51) ראה רא"ש כתובות פ"א סי"ב. גליון מהרש"א לש"ך

יו"ד סכ"ח סק"ה (הובאו בלקו"ש ח"ט ע' 191 הערה 37).

(52) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 59 ואילך. וש"נ.

אמנם, בשעה שהקב"ה עושה "מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם . . וכל אחד ואחד מראה באצבעו" ושמח "בישועתו" – איזה מקום יש כאן לענין של אמירה, ולמי מיועדת האמירה, בה בשעה שכל הצדיקים משתתפים במחול עם הקב"ה, מראים באצבע ושמים בישועתו?!

ולכאורה: הפירוש הפשוט בגמרא – ש"ואמר ביום ההוא" אומר הנביא מה שיהי' לעתיד לבוא, שאז יהי' מעמד ומצב שכל אחד יחשוב בלבו ויחווה בעצמו ("ער וועט דאָס איבערלעבן"), או שיספר על זה אח"כ, לאחר שיצא מחוץ למחול; ואילו רש"י מחדש שבשעה שנמצא במחול ומראה באצבעו, הרי הוא גם "אומר". וכאן מתעוררת השאלה בשתי נקודות: (א) למי מיועדת האמירה, ומהי התועלת בה – כאשר כל אלו שנמצאים במעמד זה מראים באצבע ועומדים באותה תנועה של שמחה, (ב) אפילו אם יודעים מהי תועלת האמירה – מנא לי' לרש"י ש"כל אחד מראה באצבעו ואומר", בה בשעה שבגמרא נאמר רק "מראה באצבעו"?

ח. ונקודת הביאור בזה:

כיון שהמאמר "עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים" בא בהמשך לברייתא אודות סוגי הבנות ש"יוצאות וחולות": "יפיות, מיוחסות, עשירות ומכוערות – הרי מובן שגם במחול לצדיקים ישנם ד' סוגים אלו: נאים, מיוחסים, עשירים, וגם מכוערים – שגם הם צדיקים, ואדרבה: הם אלו שמכריזים "קחו מקחכם לשם שמים", היינו, שכל הנהגתם היא – בנוסח הידוע של רבינו הזקן⁵⁸ – "איך⁵⁹ וויל זע גאָרניט, איך וויל ניט דיין גן-עדן, איך וויל ניט דיין עולם-הבא, איך וויל מערניט ווי דין אַליין"!!! – ומזה מובן, שאע"פ שכל הצדיקים נמצאים באותו מחול עם הקב"ה, וכל אחד מהם מראה באצבעו – רואה כל אחד ענין חדש שחבירו לא רואהו,

וע"ד ש"אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד"⁶⁰, והיינו, שאפילו כשהתוכן הוא שוה, הרי כיון שזהו נביא אחר, נשמה אחרת, גוף אחר, הרי זה בא אצלו בסגנון אחר⁶¹.

ובדוגמת הענין ד"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"⁶², שאפילו העבודה באופן של "מאד", בלי גבול, היא אצל כל אחד לפי האופן שלו – "מאדך", "מאד שלך"⁶³, והיינו, שלכאורה יש להם צד השוה, שעבודת כל אחד מהם היא למעלה ממדידה והגבלה, אבל אעפ"כ, אצל זה – בלי מדידה והגבלה הוא בענין של קבלת-עול ומסירת-נפש, ואצל זה – בלי מדידה והגבלה בענין של חכמה, הבנה והשגה וכו' וכו', ועד לששים ריבוא נשמות כלליות⁶⁴, שלכל אחת יש דרך שלה בתורה ובעבודת ה'.

ועד"ז בנוגע ל"מחול לצדיקים בגן עדן", שאע"פ שכולם יושבים באותו "מחול", וכולם מראים באצבעם – הנה "כל אחד (מארבעת הסוגים הכלליים, וכל אחד מששים ריבוא נשמות כלליות) מראה באצבעו", באצבע שלו, מה שהוא רואה, מה היתה התקווה שלו, וכיצד היא אצלו השמחה בישועתו.

ט. אמנם, ענין זה יכול להיות באופן שנאמר בגמרא במסכת בבא בתרא⁶⁵ שלעתיד "כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו", והיינו, שיש לו אמנם "חופה" שלו, אבל הוא רואה שיש לחבירו "חופה" שהוא לא יודע כלל מהותה, אלא רק "נכוה" ממנה.

ועל זה מוסיף רש"י ש"כל אחד מראה באצבעו ואומר" – שכיון ש"עינו טובה בשל אחרים"⁶⁶, הנה אע"פ שחבירו אינו שייך לראי' שלו, תקוה שלו ושמחה שלו, לפי שעבודתו היא באופן אחר, הרי הוא

(58) סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ (דרמ"צ קלח, סע"א). – נעתק ב"היום יום" יח כסלו.

(59) = איני חפץ במאומה, איני רוצה את הגן-עדן שלך, איני רוצה את העולם-הבא שלך, אני רוצה רק אותך בעצמך.

(60) סנהדרין פט, סע"א.

(61) ראה תורת מנחם ח"ח ס"ע 294 ואילך. וש"נ.

(62) ואתחנן ו, ה.

(63) ראה תו"א מקץ לט, ריש ע"ד. ובכ"מ.

(64) ראה תניא פל"ז (מח, א).

(65) עה, א.

(66) ע"פ לשון המשנה – אבות פ"ה מ"ג. וראה גם נדרים

לח, א.

- 1 "אומר" ומגלה זאת לחבירו, שגם אצל חבירו תהי' השגה והבנה ועד לאופן של שמחה – בענין השייך
2 וקשור עם עבודתו שלו, כי לאחר שמגלה זאת לזולתו, הרי זה שייך גם לזולת.
3 וההוכחה של רש"י על זה ש"כל אחד (לא רק) מראה באצבעו (אלא גם) ואומר" (אע"פ שבגמרא
4 נאמר רק "כל אחד מראה באצבעו") היא – מזה שהגמרא מביאה גם התיבות "ואמר ביום ההוא"
5 שבהתחלת הפסוק:
6 אם כל אחד רק מראה באצבעו – היתה הגמרא צריכה לכתוב "שנאמר הנה אלקינו זה (שמזה יודעים
7 ש"מראה באצבעו") .. נגילה ונשמחה בישועתו" (שמזה יודעים שזהו ענין של מחול);
8 וכיון שנכתב בגמרא "שנאמר ואמר ביום ההוא וגו'", והיינו, שהראי' מהפסוק ("שנאמר") היא לא
9 רק מהענין ד"הנה אלקינו זה", ומהענין ד"נגילה ונשמחה בישועתו", אלא גם מהתחלת הפסוק "ואמר
10 גו'", הרי מזה מוכח – אומר רש"י – שלעיתיד יהי' גם הענין ד"ואמר", שכל אחד יגלה גם לאחרים מה
11 שיש לו, הן באופן של פנימיות, והן באופן של מקיף, שזהו ענין ה"מחול".
10 י. ויהי' שבקרוב ממש נסיים את כל הענינים הקשורים עם תענית, כיון ש"יהפכו ימים אלו לששון
11 ולשמחה ולמועדים טובים", הן "צום הרביעי", הן "צום החמישי", הן "צום השביעי" והן "צום
12 העשירי", כמ"ש בנבואת זכרי' 67.
13 וממ"ש בסיום המשנה: "בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו" – יומשך למטה ובפועל ובגילוי,
14 למטה מעשרה טפחים, "ושם נעשה לפניך .. כמצות רצונך כמו שכתבת עלינו בתורתך" 10, בתכלית
15 השלימות, ובקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

* * *

- 11 יא. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב (הוגה ע"י כ"ק
12 אדמו"ר שליט"א).

* * *

- 12 יב. בסיום מסכתא תענית הנ"ל – מדובר בעיקר אודות נשי ובנות ישראל,
13 וכב' הגירסאות 24: "בנות ירושלים", ו"בנות ישראל", שכן, אפילו לפי הגירסא "בנות ירושלים", הרי
14 זה קאי על נשמת כל אחד מישראל, שקודם שירדה למטה נקראת בשם "בנות ירושלים", כמשנת"ל
15 במאמרים 68, שכיון שעל הנשמה למעלה נאמר 69 "חי הוי' אלקי ישראל אשר עמדת לפניו", ש"עמדת"
16 הו"ע הביטול 70, הרי היא במעמד ומצב של שלימות היראה, ולכן נקראת בשם "בנות ירושלים", כי
17 "ירושלים" הוא ע"ש "יראה" וע"ש "שלם" (כמובא בתוס' 71 ממדרש 72 בפי' השם "ירושלים"),
18 ואח"כ כשיורדים למטה – נעשים באופן של "בנות ישראל", דקאי על נשמת כאו"א מישראל שהיא
19 "חלק אלקה ממעל ממש" (כמ"ש בתניא בתחלתו 73).
20 וכאן מדובר אודות אופן הנהגתם הן בחמשה עשר באב והן ביום הכיפורים – אף שלכאורה הם שני
21 הפכים בזמן, שהרי יום הכיפורים הוא יום מיוחד בכל השנה כולה – "אחת בשנה" 74, שלכן מחוייב
22 בחמש תפלות 75 (כמדובר לעיל 76), משא"כ חמשה עשר באב, שברוב השנים (וכן בשנה זו) חל בימות

(71) ד"ה הר – תענית טז, א.

(72) ב"ר פנ"ו, י"ד.

(73) רפ"ב.

(74) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

(75) ראה לקו"ת ס"פ פינחס.

(76) במאמר (מהדור"ק) – לקמן ע' 443 ואילך.

(67) ח, יט. וראה רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(68) ד"ה אך בגורל דט"ז תמוז וד"ה אלה מסעי דש"פ מטו"מ

– פ"ד (לעיל ע' 99 ואילך; ע' 131). ורש"י.

(69) מלכים א יז, א. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה 53.

ורש"י.

(70) ראה לקו"ת שה"ש ח, ג. ובכ"מ.

- החול, ובחודש שהתחלתו באופן בלתי-רצוי (ועד כפי שבא להלכה לפועל בהנהגה לפועל), אלא שלאח"ז
מהפכים זאת, ועד – מן הקצה אל הקצה.
- אמנם, כיון שהמשל ע"פ תורה על כל נשמה הוא באופן שנקראת בשם "בנות ירושלים" ו"בנות
ישראל", הרי מובן "שנשתלשלו מהן" ⁷⁷ בנוגע לנשי ובנות ישראל כפשוטן, ולכן יש בזה הוראה מיוחדת
שיש לה שייכות לעבודה הקשורה עם נשי ובנות ישראל במיוחד.
- ולכן, כאן המקום להזכיר ולהדגיש ולעורר עוה"פ ע"ד ההתעסקות בחיות וביתר שאת וביתר עוז
במבצעים הקשורים עם כשרות, מבצעים הקשורים עם טהרת המשפחה, והמבצע הקשור עם נרות שבת
קודש, אשר, באופן ישר מונחים הם לגמרי או כמעט לגמרי בידן של בנות ישראל, הן נשים והן בנות,
– שכן, אף שטהרת המשפחה שייך לחיי נישואין, הרי ההכנה לזה ולימוד ההלכות וכו', מוכרחת
להיות קודם הנישואין, כדי שלאח"ז יהיו הנישואין בתכלית השלימות, ובפרט שענין הנישואין יכול
להיות ביחד עם הגיל שהגיעה לחינוך, שלאחרי שהאב יקבל קידושין לבתו, שייך שיהיו כבר כמה ענינים
הקשורים עם טהרת המשפחה (עוד לפני שנעשית מחוייבת בענינים אחרים) –
- אבל יש לזה קשר גם לאנשים בישראל ובנים בישראל – שכן, נוסף על האמור שכל נשמה נקראת
"בת ישראל" ו"בת ירושלים" (וכן "בת כהן" ⁷⁸), הרי גם כפי שהענין הוא כפשוטו – הם יכולים לסייע
ולעודד ולחזק בכל המבצעים הנ"ל, אע"פ שביתר שאת וביתר עוז עושות זאת נשי ובנות ישראל, שעליהן
במיוחד הטילו זאת, ומזה גופא מוכח שנותנים להן כח במיוחד על זה.
- יג. וכאן המקום לענות על מה ששאלו: האם נשי ובנות ישראל צריכות לעסוק ביתר שאת וביתר
עוז בנוגע לכל המבצעים הנ"ל גם לאחר שנכנסים ל"שבעה דנחמתא"?
- ולפלא גדול שנשאלה שאלה כזו – שהרי אדרבה: ומה אם עסקו בזה בימים שאינם "זכאין" ⁷⁹, הרי
עאכ"כ שכשנכנסים ל"שבעה דנחמתא" צריכים לעסוק בכל המבצעים,
- החל מהמבצע שפועל ומשפיע על אופן הלידה של ילד יהודי – מבצע טהרת המשפחה, וגם לאח"ז,
הנה כיון ש"אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה" ⁸⁰, נוגע כשרות המאכל ומשקה של
האם לדם ובשר הילד שיוולד שתלוי בדם ובשר של אמו, וכן בנוגע למבצע כשרות מצד עצמו, וכן
מבצע נרות שבת קודש מצד עצמו.
- יד. וכמו"כ בנוגע למבצעים שבעיקרם הם אצל אנשים, אבל גם בהם יש חלק חשוב בנוגע לנשים
ובנות ⁸¹:
- מבצע תפילין, שכן, אע"פ שבהנחת תפילין מחוייבים רק אנשים ובנים, משא"כ נשים ובנות, הרי גם
הן יכולות לעודד ולחזק ולהשתדל שיהיו תפילין כשרים, ושידייקו בזמן הנחתן ואופן הנחתן וכו',
ועאכ"כ מבצע צדקה, שבזה מחוייבים אנשים ונשים בשוה, ואדרבה, כדאיאת במסכת תענית ⁸²
שהצדקה שנותנת האשה יכולה להיות באופן ש"קרובה ישועתך לבוא" ⁸³, בגלל שהיא יכולה ליתן במאכל
ומשקה, כך, שהעני יכול מיד להחיות נפשו, ולא צריך לקנות בממון חיי נפשו.
- ועד"ז גם מבצע מזוזה, מבצע תורה ומבצע בית מלא ספרים – שבזה גם הנשים הן בשוה או שיש
להן חלק חשוב וכו',
- ואין כאן המקום, ואין צורך כלל, להכנס בפרטי חילוקי הדברים; כאו"א יכול לעסוק בזה באופן
נעלה ביותר בנוגע לפעולה בעצמו ובמשפחה כולה ובכל הסביבה, ובהצלחה רבה ומופלגה.

(81) ראה גם תורת מנחם חע"ו ע' 268 ואילך. ס"ע 440
ואילך. וש"נ.

(82) כג, ב.

(83) ע"פ לשון הכתוב – "שעי' נו, א.

(77) תניא רפ"ג.

(78) ראה זח"ב צה, א"ב.

(79) ראה תענית כט, א. לעיל ע' 163 ואילך.

(80) נדה ל, ב.

*

15 טו. ויש להוסיף בהמשך להמדובר לאחרונה בענין "ציון במשפט תפדה ושבי" בצדקה"¹⁴, שיש בזה
 16 ב' הקוין הכלליים דתורה וצדקה (גמילות חסדים – כללות ענין המצוות⁸⁴) – כפי שהם בשייכות לחמשה
 17 עשר באב:

18 כשמחפשים הקשר בנוגע לחמשה עשר באב – הנה לכאורה מוצאים רק שייכות לכללות ענין התורה,
 19 כמפורש בגמרא⁸⁵ "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף" (מחמשה עשר באב ואילך דמוסיף לילות על הימים
 20 לעסוק בתורה, יוסיף חיים על חייו);

21 אבל היכן מודגש ענין הצדקה? – עד שתפסתי שמפורש הדבר במשנה:

22 כשהמשנה מבארת שבחמשה עשר באב היו "בנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים" – מקדימה
 23 המשנה שהיו "יוצאות בכלי לבן (אבל צ"ל) שאולין", ומבואר בגמרא ש"כל ישראל שואלין זה מזה",
 24 היינו, שכל אחת היתה זקוקה לענין של צדקה וגמילות חסדים, ועד שאפילו "בת מלך שואלת כו",
 25 והיינו, שאע"פ שאסור למלך שיהי' זקוק למישהו אחר ליטול ממנו צדקה, ולכאורה צ"ל כן גם הנהגת
 26 בני-ביתו, שמוטל על שכמו ליתן להם כל עניניהם, אעפ"כ, בבוא חמשה עשר באב, הנה גם "בת מלך"
 27 היא במעמד ומצב שצריכה להיות שואלת כו'.

28 והרי ענין השאלה הוא באופן ש"שואל כל הנאה שלו" (כדאיתא בגמרא במסכת בבא מציעא⁸⁶),
 29 היינו, שהשואל אינו משלם עבור הבגד, אלא המשאל נותן לו את הבגד בתורת צדקה וחסד.

30 ובפרט שאין זו שאילת בגד בעלמא, אלא לצורך מציאת שידוך, כך, שההנאה של מקבלת הבגד היא
 31 שעיי"ז יכולה להיות במעמד ומצב ד"חולות בכרמים", ולומר "בחרו שא נא עיניך וראה", היינו, שזהו
 32 שידוך כזה שהמדובר הוא במעמד ומצב ד"שא .. עיניך", שאוחז בענין ד"שאו מרום עיניכם וראו מי
 33 ברא אלה"⁸⁷, ואז הנה "אשה יראת הוי' היא תתהלל"⁴⁹, שנעשית "עזר כנגדו"⁸⁸, ושניהם עוזרים זל"ז
 34 והולכים ביחד "מחיל אל חיל"⁸⁹ ומעמידים "דור ישרים יבורך"⁹⁰ עד לאופן של אין-סוף, כמבואר
 35 בכ"מ⁹¹ (גם בהמשך כל הנהגה⁹²) שגילוי כח האין-סוף למטה הוא עיי"ז שמעמידים "דור ישרים יבורך",
 36 פירותיהם ופירות פירותיהם עד סוף העולם⁹³, כפי' החסידות⁹⁴ שעושים סוף להעלם והסתור של העולם.

16 טז. ונוסף על ב' הענינים ד"ציון במשפט תפדה ושבי" בצדקה" (שדוגמתם הם שני הסוגים הכלליים
 17 דיששכר וזבולון, ובכללות יותר – צדיקים ובעלי תשובה ("ושבי'")) – צ"ל כאו"א מהם באופן המשולש
 18 (בהתאם לכך ש"על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים"⁹⁵), שלכן
 19 מצינו בתורה שנקראת "אוריאן תליתאי"⁹⁶ (ועד"ז גם בצדקה ("ושבי" בצדקה") יש שלשה: הנותן
 20 והמקבל וחיבור שניהם יחד).

21 ובהתאם לכך הי' הדיבור בתורה בהתוועדות זו – באופן משולש: סיום בנגלה, ולאח"ז מאמר חסידות
 22 ממאמרי רבותינו נשיאינו, וגם ענין של שיחה בתורה (שאינו כ"כ מדויק כמו סיום וכו').

23 והעיקר – כפי שבא אח"כ בהוראה בפועל, כאמור לעיל שיוסיפו ביתר שאת וביתר עוז בכל
 24 המבצעים: מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, ומבצע בית מלא ספרים,

(84) ראה תו"א וישב כט, ג. לקו"ת ראה כג, ג. תצא לט, א. ובכ"מ.

(85) תענית לא, א (ובפרש"י).

(86) צד, ב.

(87) ישעי' מ, כו.

(88) בראשית ב, יח-כ.

(89) תהלים פד, ח.

(90) שם קיב, ב.

(91) לקו"ת שה"ש מ, רע"א. ועוד.

(92) סה"מ תרנ"ב ס"ע קל.

(93) לשון חז"ל – כתובות רפ"ט. זבחים לז, ב. ועוד.

(94) ראה גם תורת מנחם חע"ג ע' 214. וש"נ.

(95) אבות פ"א מ"ב.

(96) שבת פח, א.

ובנוגע לנשי ובנות ישראל – שעליהן מיוסד סיום וחותם מסכתא תענית, שרומז על גמר וביטול כל¹ הענינים של תעניות, באופן שנעשה בהם ענין של שמחה גדולה ביותר ועד לריקוד – מבצע נרות שבת² קודש, ובעיקר וביחוד – הצלחה בכל המבצעים שעל ידם מעמידים ילדים שנולדים בטהרת המשפחה³ ואוכלים מאכלים כשרים (ועאכו"כ שההורים שומרים על כשרות האכילה ושתי', ובית כשר בכל⁴ הפרטים).

יז. וכללות כל הענינים – שמבטלים את הענין ד"חטאינו", ועי"ז בטל מיד המסובב – "גלינו¹⁷ מארצנו"⁹⁷,

וביהמ"ק השלישי שעומד מוכן, יורד מיד למטה מעשרה טפחים כפי שעומד מוכן, וכדאיתא בפירוש¹⁹ רש"י⁹⁸ (כמובא באחרונים⁹⁹) שכיון ש"בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא משמים", הרי זה יכול להיות²⁰ אפילו בלילה וכו', כך, שבטלים כל ההגבלות שהיו בנוגע למקדש ראשון ומקדש שני (ואפילו בנוגע²¹ למשכן), שאינם שייכים בנוגע למקדש שלישי, בגלל שיורד למטה כפי שהוא עומד ומוכן ובנוי בידי²² שמים (כמ"ש¹⁰⁰ "מקדש אד' כוננו ידיך", שלכן יהי' בבחי' נצחיות¹⁰¹, כהמשך הכתוב¹⁰² "ה' ימלוך לעולם ועד", כמדובר לעיל¹⁰³).

וההתחלה בזה נעשית ע"י מעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות¹⁰⁴,
וכדי שיוכלו להעשות כדבעי – צריך הקב"ה ליתן "שלום בארץ", "ושכבתם ואין מחירי"¹⁰⁵, "ונפלו²⁶ (אוֹיְבֵיכֶם) לפניכם לחרב"¹⁰⁶, ויתירה מזה, ש"חרב (אפילו של שלום¹⁰⁷) לא תעבור בארצכם"¹⁰⁵.

ומצד זה שעומדים בבטחון חזק ואמיתי ביותר, הנה כאשר "בך בטחו אבותינו", אזי "ותפלטמו"¹⁰⁸
– בדוגמת מ"ש בסיום המסכתא, שמצד הענין ד"זה הוי' קוינו לו"⁵⁵ – שיש בזה ענין של תקוה כפשוטו,²⁹ ואח"כ ישנו הענין ד"קוינו" כפי' החסידות¹⁰⁹ מלשון קו – הרי זה נמשך למטה, עד ש"נגילה ונשמחה³⁰ בישועתו"⁵⁵, ישועה כפשוטה למטה מעשרה טפחים עוד בסוף ימי הגלות.

וזה נעשה הכנה קרובה, צינור וכלי לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ש"לחם מלחמת³² הוי' וינצח"¹¹⁰, והיינו, שהוא צריך להשתדל רק בנוגע לענינים רוחניים – "מלחמת הוי'", כיון שכל³³ שאר הענינים יסדר הקב"ה בעצמו,

ו"יבנה מקדש במקומו"¹¹⁰; אבל, כל אחד מישראל צריך לעשות התלוי בו כדי שביהמ"ק השלישי³⁵ שעומד מוכן יומשך כאן בגלוי,

– שזהו אחד הדיוקים בזה שהרמב"ם מוסיף "במקומו"¹¹¹ (אף שאין זה בהלכות בית הבחירה),³⁷ שהחידוש של משיח הוא שביהמ"ק שישנו כבר מוכן, הרי הוא פועל שיומשך ויעמוד בגלוי "במקומו",³⁸ על הר הבית.

ועפ"ז מובן שמ"ש הרמב"ם שמשיח בונה המקדש אינו בסתירה להדעות⁹⁸ שביהמ"ק השלישי עומד⁴⁰ מוכן וצריך רק לירד למטה (ואין הכרח לומר שהרמב"ם חולק על זה), כפי שמבהיר הרמב"ם בהוספת⁴¹ תיבת "במקומו" (אף שלא הובאו כאן פרטים בנוגע לאופן בנין המקדש), שביהמ"ק שכבר בנוי, פועל⁴² משיח לבנותו "במקומו" –

(105) בחוקותי כו, ו.

(106) שם, ז (ח).

(107) תענית כב, א-ב.

(108) תהלים כב, ה.

(109) ראה לקו"ת קרח נה, א. שה"ש נ, ב. ובכ"מ.

(110) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(111) ראה גם התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 419, ובהערה 34.

וש"נ.

(97) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(98) סוכה מא, סע"א. ועוד. נסמנו בלקו"ש חכ"ז ע' 204.

(99) ראה שערי זהר לסוכה שם. וש"נ.

(100) בשלח טו, יז.

(101) ראה זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

(102) שם, יח.

(103) במאמר (מהדו"ק) – לקמן ע' 442.

(104) תניא רפ"ז.

- 1 ואז "יקבץ נדחי ישראל"¹¹⁰; אבל בשביל זה יש צורך שכל אחד מישראל יתן גם את ידו¹¹² – עי"ז
- 2 שיקבץ את ניצוצי קדושה ("נדחי ישראל") שלו¹¹³, ולאח"ז יקיים הקב"ה מ"ש¹¹⁴ "אתם תלוקטו לאחד
- 3 אחד בני ישראל".
- 4 וכל זה נמשך בפשטות, כידוע¹¹⁵ מאמר אדמו"ר מהר"ש להצמח צדק, שרוצים שתהי' גאולה כפשוטה
- 5 – שמשית צדקנו בא בקרוב ממש ולוקח את כל אחד מישראל עם בני ביתו וכל עניניו, "כספם וזהבם
- 6 אתם"¹¹⁶, ומביא אותם – באופן ד"שמחת עולם על ראשם"¹¹⁷ – למקום שבו נתקיים כבר לפני"ז "ונתתי
- 7 שלום בארץ", כיון ששם עושים כל התלוי בהם ש"הייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם"¹¹⁸ – תורה
- 8 שלימה, בארץ השלימה, לעם ישראל בשלימותו, לא פחות ולא יותר, כולל גם גרים, שאכן ישנם וצריכים
- 9 אותם, אבל דוקא כהלכה, כיון שישנו הענין ד"המבדיל" .. בין ישראל לעמים", כמו "בין קודש לחול
- 10 בין אור לחושך" .. בין יום השביעי לששת ימי המעשה"¹¹⁹,
- 11 וכך יוצאים מ"ימי המעשה" דשיתא אלפי שני שמסתיימים ב"מעשינו ועבודתינו כל זמן משך
- 12 הגלות"¹⁰⁴, ונכנסים ל"מעשה" ד"מצות רצונך", שזהו"ע קיום המצוות בתכלית השלימות, בקרוב ממש.
- 18 יח. ועוד בימי הגלות האחרונים יתקיים מ"ש "ונפלו (אויביכם) לפניכם לחרב", ויתירה מזה: "אפילו
- 19 חרב של שלום לא תעבור בארצכם" – בכל מקום, גם בחוץ לארץ, ועאכו"כ ב"ארץ אשר" .. עיני ה'
- 20 אלקין בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹²⁰, אשר, "לא ינום ולא יישן שומר ישראל"¹²¹.
- 21 ולאלו השואלים שלא ראו מאומה כו' – קראנו לא מזמן אודות "אשד הנחלים"¹²², שהנחל הולך
- 22 ומראה את הנסים שאירעו¹²³ באופן שרואים זאת בעיני בשר,
- 23 אבל באופן שאמר חזקיהו: "אני ישן על מטתי"¹²⁴, כיון שאין לו כח על כל הענינים, והקב"ה יעשה
- 24 עם "מחנה אשור" מה שצריך להעשות באיזה אופן שהוא – ע"פ מ"ש¹²⁵ "פלגי מים לב מלך ביד הוי'
- 25 על כל אשר יחפוץ יטנו" – מטה הקב"ה לב מלכים ושרים שיהי' נוטה לצד הראוי, כך, שנעשה באופן
- 26 ש"כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גויים"¹²⁶ – ארץ שבעה אומות, ואח"כ גם ארץ קיני קניזי
- 27 וקדמוני, כפי שהובטח כברית בין הבתרים עם אברהם אבינו "לאחוזת עולם"¹²⁷, ואח"כ גם יותר מארץ
- 28 עשר עממין, כדאיתא במכילתא ובספרי¹²⁸, ועד "מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ"¹²⁹, באופן של בלי
- 29 גבול.
- 30 ובנ"י יעשו את עבודתם – "ויניחחו" .. לעבדה ולשמרה"¹³⁰, "לעבדה זה רמ"ח מצוות עשה, ולשמרה
- 31 זה שס"ה מצוות לא תעשה"¹³¹ – בעולם כפי שהוא "ארץ", ואח"כ בעולם כפי שנעשה "שדה" ו"גן",
- 32 שזהו "לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחילה, שעיקר שכינה בתחתונים היתה"¹³² (כמבואר בארוכה
- 33 במאמרי ההילולא¹³³), שבכל מקום ומקום שנמצא יהודי ועובד עבודתו ה"ה פועל שם הענין ד"עיקר

(123) ראה פרש"י עה"פ. נתבאר בשיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז
סי"ט (לעיל ע' 23). וש"נ.
(124) איכ"ר פ"ד, טו.
(125) משלי כא, א. וראה גם לעיל ע' 148 הערה 114. וש"נ.
(126) תהלים קיא, ו. וראה פרש"י ר"פ בראשית.
(127) לך לך יז, ח.
(128) ראה הנסמן בשיחת ש"פ מטו"מ, מבה"ח מנ"א הערה
69 (לעיל ע' 141).
(129) תהלים עב, ח. וראה לקח טוב שבהערה הנ"ל.
(130) בראשית ב, טו.
(131) נסמן בלקו"ש חט"ו ע' 71.
(132) ראה ב"ר פי"ט, ז. וראה ש"פ רפ"ה.
(133) סה"מ תש"י ע' 111 ואילך.

(112) ראה שהש"ר וקה"ר בתחלתן.
(113) ראה סידור (עם דא"ח) סח [קין], א. שערי תשובה
לאדהאמ"צ שער התשובה בתחלתו. אג"ק אדמו"ר מהורש"ב
ח"א ע' שט.
(114) ישע' כז, יב.
(115) ראה גם תורת מנחם חע"ז ע' 96. וש"נ.
(116) שם ס, ט.
(117) שם לה, יו"ד. נא, יא.
(118) בחוקותי שם, יב.
(119) נוסח "הבדלה".
(120) פרשתנו (עקב) יא, יב.
(121) תהלים קכא, ד.
(122) חזקת כא, טו.

1 שכינה בתחתונים" כפי שהי' "בגן עדן מקדם"¹³⁴, קודם החטא, אלא שישנו העילוי שאצלו הרי זה לאחרי
2 החטא, לאחרי הירידה ולאחרי הנסיונות, כמו המעמד ומצב דחמשה עשר באב.
3 ולאחרי כן נעשה "תשש כחה של חמה"⁸⁵ — כמבואר במאמרים¹³⁵ שקאי על "חמה" דלעו"ז, ובמילא
4 תשש כחם של כל אומות העולם ש"מונין לחמה"¹³⁶, ו"קיימא סיהרא" — של בני"י ש"מונין ללבנה"¹³⁶
5 — "באשלמותא"¹³⁷, ועד לאופן שכתרא עילאה שורה ומתגלה בכל אחד ואחת מבני"י.
6 ובפשטות — שמתוך מצב של חירות, "ביד רמה"¹³⁸ ו"קוממיות"¹³⁹, הולכים בקרוב ממש לארצנו
7 הקדושה, ומוצאים שם מצב של שלום ומנוחה, ולימוד התורה וקיום המצוות בהתלהבות ובחיות ובאור,
8 ומהפכים את הרגעים האחרונים של הגלות באופן ש"לילה כיום יאיר"¹⁴⁰, ורוקדים לקראת משיח צדקנו,
9 ובקרוב ממש.

* * *

19 יט. בהמשך להאמור לעיל אודות תורה וצדקה, הנה כשם שענין התורה הי' בג' אופנים: סיום בנגלה,
20 מאמר חסידות, וגם שיחה (כנ"ל סט"ז) — יחלקו עתה לצדקה (ע"י ה"טנקיסטים" שנמצאים כאן) גם
21 במספר של שלשה, הן לאנשים והם לנשים.
22 ויה"ר שכל אחד שיקבל זאת, יעסוק [בלי נדר, אבל — אדרבה: נדר, יש בו מדידה והגבלה; וכאשר
23 יעשה זאת בלי נדר, יכול לעשות זאת למעלה ממדידה והגבלה, ולא ח"ו פחות] בכל המבצעים המוזכרים
24 לעיל: מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע מזוזה, מבצע צדקה, מבצע בית מלא ספרים, ומבצע נרות שבת
25 קודש [ובפרט בעמדנו כבר במוצאי יום הרביעי והתחלת יום החמישי, בסמיכות לשבת קודש], ובהקדמה
26 לכל אלו — מבצע כשרות הבית בגשמיות כפשוטה, ומבצע טהרת המשפחה, ומתוך חיות ושמחה וטוב
27 לבב.
28 ויה"ר שמהמעשה יתוסף חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות, בכל הפרטים האמורים, ומתוך שמחה
29 וטוב לבב.
30 ומ"קיימא סיהרא באשלמותא"¹³⁷ במעמד ומצב ש"עבדי אחשורוש אנן"¹⁴¹ — נבוא ל"קיימא סיהרא
31 באשלמותא" עד לאופן ש"והי' אור הלבנה כאור החמה ואור החמה כאור שבעת ימים"¹⁴² (ככל
32 הפירושים שנאמרו בזה בלקוטי תורה¹⁴³), ובשמחה ובטוב לבב.
33 [לאחרי חלוקת השטרות ל"טנקיסטים" — אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
34 בכלל, ניתנו שלשת השטרות לרשותו של כל אחד ואחת, כך שיכולים לעשות כפי רצונם בזה, אך
35 הצעתי שיהי' הדבר קשור עם אחד מהמבצעים, או עם שלשה מהם, החל — ובמיוחד — הענין דנרות
36 שבת קודש, שלפני הדלקת הנרות צריך ליתן לצדקה¹⁴⁴ (אם שטר זה עצמו, או להחליפו בשטר אחר),
37 ועוד קודם לזה ישנם שאר המבצעים, שזמנם הוא גם לפני ערב שבת לפנות ערב.
38 והעיקר — שיעסקו בזה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, ובחיות ואור, ועי"ז יוסיפו ויפעלו בחשכת
39 הגלות שיהפכו ימים אלו (ימי הגלות) לימי גאולה במעמד ומצב ד"עבדי אחשורוש", ועד לימי הגאולה
40 כפשוטם, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלמה.

(139) בחוקותי שם, יג.

(140) תהלים קלט, יב.

(141) מגילה יד, א. וש"נ.

(142) ישעי' ל, כו.

(143) צו ט, ב ואילך — ד"ה ויהי' אור הלבנה גו'.

(144) ראה קיצור שו"ע סע"ה ס"ב. וראה גם תורת מנחם

חע"ח ס"ע 344. וש"נ.

(134) נוסח ברכת אירוסין ונשואין. וראה גם תורת מנחם

חע"ו ס"ע 347. וש"נ.

(135) ראה אוה"ת ואתחנן (כרך ו) ע' ב'קצת. סה"מ עת"ר ע'

רק [שכה]. ע' רל [תמח].

(136) סוכה כט, א.

(137) ראה זח"ב רטו, א. ועוד.

(138) בשלח יד, ח.

- 1 ויקויים מ"ש¹⁴⁵ "והי' עקב תשמעון", שב"עקב" ואחרית הימים¹⁴⁶ יוסיפו בענין ד"תשמעון", לעשות
2 את כל הענינים הדרושים כדי להשלים את הבריורים כו', ובנוסח הידוע של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
3 דורנו¹⁴⁷: "לצחצח את הכפתורים", בשמחה ובטוב לבב, "ושמר הוי' אלקיך לך את הברית ואת החסד
4 אשר נשבע לאבותיך"¹⁴⁵, ובקרב ממש.
5 [כ"ק אדמו"ר שליט"א ברך ברכה אחרונה, ואח"כ צוה לנגן: "לכתחילה אריבער" (בבא הידועה –
6 עשר פעמים), "הושיעה את עמך", "פרות תשב ירושלים", "ופרצת", ו"ניעט ניעט ניקאווא".
7 אח"כ אמר: אלה שנתחייבו בברכה אחרונה – מן הסתם לא ישכחו לברך ברכה אחרונה, והתחיל
8 לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".]

(147) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 42 [43]. וש"נ.

(145) ריש פרשתנו (עקב).

(146) ראה גם תורת מנחם חע"ו ריש ע' 256. וש"נ.

המשך ביאור במס' חולין ליום חמישי עמ' א

- 27 ו-קפץ] מְקוֹמוֹ וְעָלָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ירמיה נא ל) 'נִשְׁתָּה גְבוֹרָתָם הָיוּ
28 לְנָשִׁים', כלומר, קפצה [נעתקה וסרה מהם] גבורתם ונדיהו חלשים
29 בנשים.
30 אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דְּכָתִיב (ישעיה ט ז) 'דָּבָר שְׁלֹחַ [אֲדֹנָי]
31 בְּיַעֲקֹב וְנִפְלַ בְּיִשְׂרָאֵל', יֵשׁ לְדָרוֹשׁ אֶת אוֹתוֹ הַפְּסוֹק עַל הַמַּעֲשֶׂה
32 שֶׁאִירַע בְּמַלְחַמַת יַעֲקֹב וְהַמְּלָאךְ, 'דָּבָר שְׁלֹחַ בְּיַעֲקֹב', זֶה גִיד הַנִּשְׁשָׁה,
33 שֶׁשִּׁלַּח בְּגוֹפוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, 'וְנִפְלַ בְּיִשְׂרָאֵל' הֵינּוּ שְׁשָׁשֶׁט אִיסוּרוֹ בְּכָל
34 יִשְׂרָאֵל.
35 וְאֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי חֲנִינָא, מַאי דְּכָתִיב דְּבַרְי יוֹסֵף לֹאשֶׁר עַל בֵּיתוֹ
36 כְּשֶׁבָּאוּ בְּנֵי יַעֲקֹב אֵלָיו (בראשית מג טז) 'וַיִּמָּכֶר מָכַר וְהָבִין'. אֲמַר לֹו
37 יוֹסֵף, פָּרַע לָהֶן בֵּית הַשְּׁחִיטָה – פֶּתַח לַפְּנִיָּהם אֶת צוֹאֵר הַבְּהֵמָה
38 שִׁירָאוּ אֶת מְקוֹם הַשְּׁחִיטָה שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ בֶּשֶׁר נִחְרָה אֲנִי אוֹכֵל, וְלֹא
39 יֵרָצוּ לֵאכּוֹל מִסַּעוּדָתִי, 'וְהָבִין' כְּלוֹמֵר, מוֹל אֶת גִּיד הַנִּשְׁשָׁה בְּפִנִּיָּהם.
40 וְדָרְשָׁה זֹו בְּמֵאן דָּאֲמַר, גִּיד הַנִּשְׁשָׁה נִאֲסָר לִבְנֵי נָח, מִשּׁוּם שֶׁלִּדְעַת
41 הַסּוֹבֵר שֶׁבִּסְתֵּינִי נִאֲסָר גִּיד הַנִּשְׁשָׁה עַל עַם יִשְׂרָאֵל, לֹא הִתְחַיִּיבוּ
42 בְּמִצְוָה זֹו בְּנֵי יַעֲקֹב, וְלִמָּה נִשְׁמַר יוֹסֵף מִפְּנִיָּהם.
43 כְּתִיב (בראשית לב כז) 'וַיִּזְוֹר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ, אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לְמָה
44 נִשְׁאָר יַעֲקֹב וְהָרִי כְּבֵר הַעֲבִיר אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִעֲבֵר לְנֹהֵר, אֲלֹא
45 שֶׁנִּשְׁתַּיֵּיר עַל – בְּשִׁבְלִי פִּגְיוֹן קָמָנִים שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לְהַעֲבִירָם, מִכָּאֵן
46 לְצִדִּיקִים שֶׁחֲבִיבֵי עֲלֵיהֶם מוֹנֵם יוֹתֵר מִנוֹפֶסֶם, וְכָל כֶּךָ לְמָה לְפִי שֶׁאֵין
47 מוֹשְׁמִין יִדְהֵן בְּגוֹל.
48 כְּתִיב, (שם) 'וַיִּאֲבֹק אִישׁ עֹמֹו עַד עֲלֹות הַשָּׁחַר, אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאֵן
49 לְתַלְמִיד חֶכֶם שֶׁלֹּא יֵצֵא יְחִידִי בְּלִילָה, שֶׁהָרִי יַעֲקֹב נִשְׁאָר יְחִידִי
50 וְהוֹק.
51 רַבִּי אָבָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֲמַר, אֵין הַלִּימוּד לְכָךְ מִזִּמְעָשָׁה שֶׁאִירַע
52 בְּיַעֲקֹב, אֲלֹא מִהֲבָא

- 1 טַעַם אַחֵר: רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֲמַר, בְּעוֹבֵד בּוֹכְבִּים נִדְמָה לוֹ
2 הַמְּלָאךְ לְיַעֲקֹב, וְכִדְאֲמַר מַר, יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּפְלַ לוֹ עוֹבֵד בּוֹכְבִּים בְּדָרְהָ,
3 מוֹפְלֵוֹ הַיִּשְׂרָאֵל לִימִינוֹ, כִּדִּי שֶׁאֵם יָקוֹם עֲלָיו הַעוֹבֵד כּוֹכְבִּים לְהוֹרָגוֹ
4 תְּהִיָּה יָד יְמִינוֹ קְרוֹבָה אֵלָיו לְהַלָּחֵם בּוֹ, וְכֵן טַפֵּל יַעֲקֹב אֶת הַמְּלָאךְ
5 לִימִינוֹ, וּפָגַע בּוֹ הַמְּלָאךְ בִּירֶךְ הַסְּמוּכָה לוֹ הִיא יָרֵךְ יְמִין.
6 טַעַם אַחֵר: רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי אֲחָא יֵשֵׁב קָמִיָּה ו-לִפְנֵי דְרַב פִּשְׁאָה,
7 וּמִשְׁמִיָּה דְרַבָּא בְּרַבִּי עוֹלָא אֲמַר, בְּתַלְמִיד חֶכֶם נִדְמָה לוֹ הַמְּלָאךְ
8 לְיַעֲקֹב, דָּאֲמַר מַר, הַתְּחִלָּה לִימִין רַבּוֹ הָרִי זֶה בּוֹר – אֵין בּוֹ חֲכַמַת
9 דְּרַךְ אֶרֶץ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מְכַבֵּד אֶת רַבּוֹ, וּמִשּׁוּם שֶׁהִיָּה נִרְאָה הַמְּלָאךְ
10 לְיַעֲקֹב כְּתַלְמִיד חֶכֶם חָלֵק לוֹ כְּבוֹד כְּרַבּוֹ וְהוֹלֵךְ יַעֲקֹב לְשִׁמְאֵל
11 הַמְּלָאךְ, וְהַמְּלָאךְ פָּגַע בְּיַעֲקֹב בִּירֶךְ הַסְּמוּכָה לוֹ.
12 וְרַבִּינָן שֶׁחֲלָקוּ עַל רַבִּי יְהוּדָה לֹא סָבְרוּ כָּלל פִּירוּשִׁים אֵלּוּ, אֲלֹא
13 סָבְרוּ מִאֲחֻזִּיָּה אֲחָא וְנִשְׁיָיָה בְּתַרְוִיָּהוּ – הַמְּלָאךְ בֹּא מֵאַחֲוָרֵי יַעֲקֹב
14 וְהַכְּדוֹ בְּשֵׁתִי יִרְכּוּתִיו וּקְפָצוֹ וְעָלוֹ מִמְּקוֹמָם, וְלִכְךָ נִאֲסָרוּ שְׁתֵּי
15 הַיִּרְכּוֹת.
16 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְרַבִּינָן, הָאִי בְּהֶאֱבָקוּ עֹמֹו מַאי דְרָשִׁי בֵּיה – מִזֶּה הֵם
17 דּוֹרְשִׁים מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵם אֵינוֹ כִּדִּי לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהַמְּלָאךְ נָגַע בּוֹ ו-בִּירֶךְ
18 יְמִין] כְּדֶרֶךְ הַנֶּאֱבָקִים, לְשֵׁם מִזֶּה נִכְתַּב. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: לְרַבִּינָן מִקְּעִי
19 לֵיהּ, לְבִאֲדָה דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, דָּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, בְּהֶאֱבָקוּ
20 עֹמֹו מִלְּמַד שֶׁהָעוֹלָא אֲבָק מִרְגְּלוֹתָם עַד פִּסָּא הֶבְדָּה, וְכִלּוֹמֵר, וַיִּאֲבֹק
21 אֵינוֹ לְשׁוֹן מֵאֲבָק אֲלֹא לְשׁוֹן אֲבָק, וּמִנֵּין שֶׁאוֹתוֹ אֲבָק עֲלָה עַד
22 לְכִסָּא הַכְּבוֹד, כְּתִיב הֶכָּא בְּפִרְשֵׁת גִּיד הַנִּשְׁשָׁה בְּהֶאֱבָקוּ עֹמֹו, וְכְּתִיב
23 הָתֵם (נחום א) 'ה' בְּסוּפָהּ וּבִשְׁעָרָה דְּרַבּוֹ וְעִנֵּן אֲבָק רִגְלָיו, הָרִי
24 שֶׁאוֹתוֹ אֲבָק שֶׁהָעֲלָה יַעֲקֹב בְּמַלְחַמָּתוֹ עִם הַמְּלָאךְ הוּא אֲבָק רִגְלִי
25 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
26 וְאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, לְמָה נִקְרָא שְׁמוֹ גִּיד הַנִּשְׁשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁשָׁה

לְקוּמִי שִׁיחֹת

חמשה עשר באב*

כרך לד, א

ואם המדובר בבעל עסק שיוצא י"ח בקביעות עתים ביום ובלילה¹¹, ועד שיש יוצאים י"ח בפרק א' שחרית ופרק א' ערבית¹², ובא להדר ולהוסיף בת"ת (יותר מחיובו) – אינו מובן, למה לא מצינו ענין זה כאשר הימים מאריכין והלילות מתקצרים, דמאן דנתוסף ל' בזמן דהיום אז ביום יוסיף¹³? מהו ה"חילוק אם הוספה זו היא בלילה (מט"ו באב ואילך "שהלילות מאריכין והימים מתקצרים") או ביום (כאשר הימים מאריכין והלילות מתקצרים)?

ואדרבה: אם נותנים שכר מיוחד כשמוסיף ללימודו בלילה (שאינו זמן של טירדא בעסק) – כ"ש וק"ו שמגיע לו שכר מיוחד כשמוסיף בלימודו ביום, כאשר ע"פ תורה פטור הוא מת"ת מפני טירדתו בעסק, והוא "גדול" מהזמן שעוסק בפרנסתו ומקדישו ללימוד התורה¹³.

ללימוד תמיד יום ולילה כפי כחו כו' ושננתם כו'. וראה טורי אבן לחגיגה (ז, א ד"ה וג"ח ות"ת) שמתעם זה ת"ת עיקר מצותו וחיובו אין לו שיעור.

(11) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ח. שו"ע יו"ד ר"ס רמו. הל' ת"ת לאדה"ז שם ס"ד ואור"ח סקנ"ו.

(12) ראה מנחות שם. הל' ת"ת לאדה"ז שם ס"ד (ובקו"א שם) ואור"ח סקנ"ו.

(13) וראה רשב"ם שם. ובחדא"ג ב"ב שם כ' ע"פ עירובין (סה, א ותוס' שם) "דודאי עיקר הלימוד הוא ביום... ולהכי קאמר ר"ב ב"י (עירובין שם) הא דאנן לומדים בלילה מט"ו ואילך אנן פועלי דיממא דאינו אלא למלאות בלילה שמארכת מה שיחסר לנו ביום שמקצר והולך אז". ע"ש. אבל לכאורה אין זה כדעת הרמב"ם שם פ"ג ה"ג (הובא לקמן בפנים ס"ג) שמצות לימוד התורה היא בשווה ביום ובלילה, ואדרבה, עיקר הלימוד הוא דוקא בלילה דאז לומד רוב חכמתו [וראה פרישה יו"ד שם סקנ"ב (הובא בש"ך שם סקנ"ה): דאפילו בלילי תקופת תמוז הקצרים ג"כ ילמד כו'. ומ"ש (עירובין שם) לא איברא לילה אלא לשינתה ומוקי לה (תוס' שם) בלילי תקופת תמוז ג"ל שר"ל דאז יהי' לו עיקר הלילה לשינה כו'. ע"ש].

(13*) ולכאורה דוחק לתרץ שאז לא מגיע לו העונש ד"לדא מוסיף כו' (כיון שטרוד בעסק, משא"כ כשאינו מוסיף בלילה.

(*) וראה דברי אדה"ז, נעתיקו בצ"צ ח"י לש"ס פאה פ"א (יט, א) (ובשלימותם – בשו"ת אדה"ז (קה"ת, ברוקלין, תשמ"ח) שעד המילואים ס"ז).

א. תנן בסוף תענית¹: "לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכו'", ובגמ' שם² נאמרו כמה טעמים על יום טוב זה, ומסיים בגמ'³ "מכאן ואילך" דמוסיף יוסיף ודלא מוסיף כו', ופרש"י⁵ "מכאן ואילך מחמשה עשר באב ואילך דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו"⁶. וברשב"ם⁶ מבאר ש"מתוך שהלילות מאריכין והימים מתקצרים צריך לעסוק בלימודו גם בלילה".

ויש לעיין מהו הגדר של הוספה זו דלימוד התורה בלילה מחמשה עשר באב ואילך, דלכאורה:

אם המדובר ביושב אהל (ת"ח) ש"חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש"⁷, כמ"ש⁸ "ודברת במ בשבתך בביתך ובלכתך בדרך וגו'" ונאמר⁹ "לא ימוש ספר התורה הזה מפין והגית בו יומם ולילה"¹⁰ – הרי בלימודו זה אין הוספה על חיובו במצות ת"ת?

(*) וסיום מס' תענית.

(1) כו, ב.

(2) ל, ב ואילך.

(3) שם לא, א. ב"ב קכא, ב.

(4) ראה לקמן הערה 62.

(5) תענית שם. וידועה השקו"ט אם הפירוש לתענית הוא מרש"י (ראה שם הגדולים להחיד"א מערכת גדולים מע' רש"י קרוב לסופו. מהר"ץ חיות סוף מס' תענית).

(6) ב"ב שם ד"ה מט"ו. וכן בנמוק"י ב"ב שם.

ובב"ח לטאו"ח סרל"ח "האחרונים קבלו לומר משכבי עד קומי שכבי ומקומי עד שכבי קומי... מתשעה באב* שאומרים קומי כו' חייב לקום קודם אור בוקר כו' כיון שהלילות ארוכים".

(7) ל' אדה"ז בהל' ת"ת פ"ג ס"ה. שם ס"ז. וראה גם שם אור"ח ר"ס קנו.

(8) פרשטנו ו, ז.

(9) יהושע א, ח.

(10) ראה מנחות צט, סע"ב. הל' ת"ת שם ס"ז. קו"א שם רפ"ג. ועוד. ובר"ן נדרים (ח, א ד"ה הא קמ"ל) "שהרי חייב כל אדם

(*) ובמג"א אור"ח שם מוסיף "מט"ו באב כו'". וראה ס' השיחות תשמ"ח (קה"ת, ברוקלין, תשמ"ט) ע' 579 הערה 45 ובהנמקו שם.

יאסף . . תקברי' אימי' ("ימות בלא עתו" 19)? וכי
אפשר לומר שבגלל שחסר לו העילוי המיוחד של
לימוד התורה בלילה (שאז לומד אדם רוב חכמתו
וזוכה לכתר תורה), מגיע עונש כזה?!

ג. ויובן זה בהקדם ביאור בדיוק לשון הרמב"ם
(הנ"ל) שע"י לימוד התורה בלילות זוכים לכתרה
של תורה:

בהל' ת"ת שלו²⁰ מביא הרמב"ם שני תנאים²¹
איך להגיע ל"כתר תורה"²²: (א) "מי²³ שנשאו לבו
לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה
לא יסיח דעתו לדברים אחרים ולא ישים על לבו
שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת כך²⁴ היא
דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה
תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחי' ובתורה
אתה עמל". (ב) "אע"פ²⁵ שמצוה ללמוד ביום
ובלילה, אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה,
לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל
לילותיו כו'".

ויש לדייק, שבתחילה נקט הרמב"ם "להיות
מוכתר בכתר תורה", ואילו גבי עסק התורה בלילה
כ' "מי שרצה לזכות²⁵ בכתר התורה".

(19) לשון רש"י תענית שם. וברשב"ם (ונמוק"י) ב"ב שם:
בחצי ימיו. ול' "ודלא מוסיף יסוף" שבאבות (פ"א מי"ג), פי'
הרע"ב "יסוף מפיו מה שכבר למד וישכח תלמודו" (ומסיים: וי"ג
יאסף כו' בלא עתו, וכפרש"י).

(20) פ"ג.

(21) פשוט, שבכללות, כל התנאים המבוארים בפרק זה
נצרכים כדי להגיע לכתרה של תורה (שהרי ע"ז קאי כל הפרק,
כתחילת הפרק "בג' כתרים כו'"). אבל שאר הענינים מוכרחים
לא רק לכתר תורה אלא כדי שדברי תורה יהיו מצויים וקיימים
אצל האדם (כמו "לא בגסי הרוח היא מצויה" (שם ה"ח וט'), צריך
להסיר "התאוות ותענוגי הזמן מלבו" (שם ה"ט), "אין ד"ת
מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן" (שם ה"ב)), משא"כ
התנאים להגיע ל"כתר תורה" מפורשים (רק) בב' ההלכות הנ"ל
(וכן בה"ז, כבהערה הבאה).

(22) גם בהלכה ז שם הזכיר הרמב"ם "כתרה של תורה", אבל
שם אינו תנאי בתור סיבה לזכות לכתר תורה, אלא לשלול, "שלא
תאמר עד שאקבץ ממון אחזור ואקרא וכו' אם תעלה מחשבה זו
על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם".

(23) ה"ו.

(24) אבות פ"ו, ד.

(25) וכן הועתק בטושו"ע (ודאדה"ז הל' ת"ת) שם. — באדה"ז
שם (בכל הדפוסים שתח"י) "לזכות זכות בכתר תורה". ואולי הוא
טה"ד. או אולי כוונתו בזה להדגיש דיוק התיבה "בכתר התורה"
(דשינוי לשון הטור ושו"ע "בכתרה") של תורה" אינו מדגישו
(כ"כ) — ראה לקמן בסוף הסעיף. ועצ"ע.

1 [ודוחק גדול לומר שהמדובר רק בבעל עסק
2 כזה שא"א לו בשום פנים "לגזול" ולהוסיף בת"ת
3 בשעות היום (גם כשהימים מאריכין), ובמילא, לא
4 תצויר הוספה בלימוד התורה אלא מחמשה עשר
5 באב ואילך כשהלילות מאריכין].

6 ועוד זאת: מפשטות לשון הגמרא משמע,
7 ש"מכאן ואילך כו' דמוסיף" היא הוראה כללית,
8 לכל ישראל, בין יושבי אהל ובין בעל עסק (מכל
9 הסוגים).

10 ב. והנה ברמ"א¹⁴ הביא ע"ד ההוספה בלימוד
11 התורה בלילות מט"ו באב ואילך בהמשך לדברי
12 המחבר (שמקורם ברמב"ם¹⁵) ע"ד גודל מעלת
13 לימוד התורה בלילה "מי שרוצה לזכות בכתרה של
14 תורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו א' מהן
15 בשינה באכילה ושתי' ושיחה וכיוצא בהם אלא
16 בדברי חכמה ותלמוד תורה", ומוסיף הרמ"א
17 (מרמב"ם שם) "כי אין אדם לומד רוב חכמתו כי
18 אם בלילה (ומסיים) ויש לאדם להתחיל ללמוד
19 בלילה מט"ו באב ואילך כו'" (וכן העתיק אדה"ז
20 בהל' ת"ת שלו¹⁶).

21 ועפ"ז לכאורה הגדר של ההוספה בלימוד
22 התורה בלילה מט"ו באב ואילך, אינו שייך לחיוב
23 הכללי דת"ת¹⁷ — אלא הוא בא ושייך להסגולה
24 המיוחדת של לימוד התורה בלילה¹⁸. שלכן
25 "דמוסיף יוסיף", שמגיע לו שכר מיוחד על עסק
26 התורה בלילה דוקא.

27 אבל עפ"ז צ"ע: איך אפשר לומר "ודלא מוסיף

(14) יו"ד שם סכ"ג.

(15) הל' ת"ת פ"ג הי"ג.

(16) פ"ד ה"ח.

(17) שבזה מתחיל הרמב"ם ההלכה (שם הי"ג) * "אף על פי

שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם כו'".

(18) ומ"ש ברמב"ם (שם פ"ב ה"ב) במלמד תינוקות "יושב
ומלמד כל היום כולו ומקצת מן הלילה כדי לחנך ללמוד ביום
ובלילה", לכאורה הוא מצד מצות לא ימוש גר' והגית בו יומם
ולילה (ראה שמו"ר פמ"ז, ה בסופו — נסמן בבני בנימין לרמב"ם
שם), וי"א שמקורו מגמרא דידן סוף תענית (מגדל עוז לרמב"ם
שם. ביאורי הגר"א בשו"ע יו"ד סרמ"ה סק"כ). וראה מאירי סוף
תענית. ואכ"מ.

(*) הועתק בטור ושו"ע אדה"ז שם, אבל לא במחבר.

מדגיש הפעולה על האדם הלומד, שהתורה
מכתירה אותו].
ד. ויש לומר, שכוונת הרמב"ם כאן ב"כתר
התורה" היא – לעיקרה ומהותה של תורה (כמו
"כתר" כפשוטו, שהוא דבר שלמעלה מהראש),
היינו לא זה שהאדם מבין ומשיג התורה, אלא
הדביקות בנותן התורה.
וכמבואר בארוכה בב"ח³¹, שעיקרו של עסק
התורה הוא "שנהי" עוסקים בתורה כדי שתתעצם
נשמתו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא
התורה. . ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה
הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך
שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה³²
ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה,
ומבאר שם שזהו גם תוכן ברכת התורה, "להודות
לו על נתינת התורה לעמו ישראל כדי שיהיו דבקים
בקדושתה ובשכינה ית', והוא המכוון בברכת אשר
בחר בנו על אשר קרבנו לפני ה' סיני ונתן לנו
תורתו הקדושה כלי חמדתו שהי' משתעשע בה
בכל יום כדי שתדבק נשמתו בעצמות קדושת
התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו כו".
ועפ"ז מובן דיוק לשון הרמב"ם בהלכה זו "אין
אדם למד רוב חכמתו. . ולא יאבד אפילו א' מהן
. . אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה" (ובטור
ושו"ע³³ הקדימו "דברי חכמה" ל"תלמוד תורה")
– שלכאורה "דברי חכמה" מאי שייכי הכא? הרי
מדובר בחכמת התורה³⁴?

אלא שכוונת הרמב"ם ב"דברי חכמה" היא
ללימוד ענינים של "פרדס" (המבוארים בד' פרקים
הראשונים של ספר היד), הנקראים "דברי
חכמה"³⁵ להיותם הענינים העמוקים ביותר

(31) או"ח סמ"ז ד"ה ומ"ש דאמר. וראה הקדמת המהר"ל
לספרו תפארת ישראל.

(32) ירמ' ז, ד.

(33) יו"ד שם. וכן בלבוש שם סכ"ג.

(34) ובשו"ע אדה"ז השמיט "דברי חכמה". וראה לקמן הערה
36.

(35) ראה בארוכה רמב"ם בהקדמתו לפיהמ"ש בפ"י החכמה
(והמעשה), שעיקרו "לצייר לנפשו אחדות הקב"ה". ע"ש
בארוכה. וכדמשמע מרמב"ם סוף הל' מלכים (פי"ב ה"ד) "כדי
שיהיו פנויין בתורה וחכמתה", וע"ז ממשיך בהלכה שלאח"ז
ולפ"כ יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים

ויש לומר הביאור בזה:
בתוכן "כתר תורה" יש שני ענינים: (א) הכתר
שבתורה עצמה, היינו החלק הנעלה והמיוחד
שבתורה (כמו שמצינו²⁶ שדוקא הלכות התורה
נקראות בשם "כתר של תורה"). (ב) זה שהתורה
היא כתר של האדם הלומדה.
והנה, אף שבכללות כוונת הרמב"ם בפרק זה
היא לאופן ה'י²⁷, זה שהתורה מכתירה את האדם
הלומדה (כמשנ"ת במ"א²⁸), יש לומר, שבמתק
לשונו מרמז הרמב"ם גם על הענין הא' (הנ"ל)
דכתר תורה, היינו, דרגא נעלית בתורה גופא.
וזהו החילוק בין שתי ההלכות הנ"ל:
בהלכה הא' "מי שנשא לבו לקיים מצוה זו
כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה" הכוונה לגדר
"כתר תורה" באופן ה'י' דלעיל, שהתורה נעשית
כל מציאותו (וזהו הפירוש שהאדם "מוכתר בכתר
תורה"). וכמו שממשיך הרמב"ם "ולא ישים על
לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת" – שאז
דברי תורה שלו הם כמו רכוש שקנה (עד ש"תורה
דילי" היא²⁹) שאפשר להפריד בין מציאות האדם
הלומד והדברי תורה שלמד, שהרי הוא מציאות
בפני עצמה שיש לו "רכוש" – אלא שיהי' מוכתר
(מסובב) בדברי תורה באופן שהתורה תתאחד עם
מציאותו.
משא"כ במ"ש בסוף הפרק "אין אדם למד רוב
חכמתו אלא בלילה לפיכך מי שרצה לזכות בכתר
התורה יזהר בכל לילותיו כו" – אין כוונתו לזה
שהתורה תהי' "כתר" שלו, אלא "לזכות" לענין
נעלה בתורה גופא, ב"כתר התורה". ולכן משנה
בלשונו, וכ' (א) "לזכות", (ב) "בכתר התורה" –
שזה מורה שהוא זוכה לאיזה דבר, והדבר הוא
"כתר התורה", כתר של התורה³⁰ [משא"כ לפנ"ז
כ' (א) ולהיות מוכתר, (ב) בכתר תורה – שזה

(26) מגילה כח, ב. ועיין אגה"ק סכ"ט. וראה לקו"ש חכ"ח ע'

108 והערה 45 שם.

(27) ובהל' איסורי ביאה (פכ"א הל"ב) נקט הרמב"ם לשון
"כתר התורה" (בעיקר) בנוגע ליוקר התורה, וכיו"ב.

(28) לקו"ש חכ"ז ע' 243 ואילך.

(29) קידושין לב, ריש ע"ב. וראה לקו"ש שם הערה 62.

(30) ע"ד הלשון בטוש"ע שם.

זה שזוכים ל"כתור התורה" ע"י לימוד התורה 14
 בלילה אינו (רק) מפני שבליילה אפשר להתמסר 15
 יותר ללימוד בהתיישבות הראוי, שאז מתיישב 16
 לימודו בתוכו (ע"ד מ"ש במדרש⁴¹ גבי משה), 17
 אלא גם ובעיקר⁴² לפי שבליילה ישנה סגולה 18
 מיוחדת⁴³ שלימודו יהי באופן שמתקשר (נוסף על 19
 חכמת התורה גם) לשכינתו ית'. 20

[ולכן ממשיך הרמב"ם "אמרו חכמים⁴⁴ אין רנה 21
 של תורה אלא בלילה שנאמר⁴⁵ קומי רוני בלילה, 22
 וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד⁴⁶ כו", 23
 להדגיש שאין הכוונה רק לקנין דברי תורה⁴⁷ 24
 ולהתיישבות בחכמת התורה, אלא "לפנימיות 25
 התורה", שהיא "רנה של תורה"⁴⁸, והיא הפועלת 26
 שיהי' עליו "חוט של חסד"]. 27

והיינו לפי שהדביקות בנוותן התורה קשורה עם 28
 לימוד התורה מתוך שפולטות וביטול⁴⁹, שדוקא בלימוד 29

(41) שמו"ר פמ"ז, ה' "הי' לומד תורה ביום ופושט אותה בינו
 לבין עצמו בלילה".* ושם, ח' "בשעה שהי' מדבר עמו הי' יודע
 שהוא יום ובשעה שהי' אומר לו למוד תורתך הי' יודע שהוא
 לילה" (וראה מפרשים שם).

(42) ויש לומר שמרומז בב' הלשונות בטאו"ח סרל"ח "הלכך
 כיון ששעות הלילה נוחין ורצויין ללמוד כו".

(43) דאף שמפורש בריבוי מקומות בזהר לגבי הלימוד בחצות,
 ה"ר רק שאז הוא נעקר זמן עת רצון, אבל מהמבואר בכ"מ (וראה
 לשון אדה"ז בשו"ע (או"ח מהד"ב ס"א ס"ג)) מוכן דלימוד שייך
 (גם) לכללות הלילה. וראה סידור הרש"ר שם "ללמוד מעט אגדה
 בכל לילה אחר אכילה".

(44) שמו"ר שם, ה. ויק"ר פי"ט, א. ובשהש"ר (פ"ה, יא)
 ומדרש שמואל (פ"ה) לפנינו "גרנה" של תורה (וראה מ"כ
 לששה"ר שם).

(45) איכה ב, יט.

(46) ע"ז ג, ב.

(47) יש מפרשים דעת הרמב"ם (ע"פ פלוגתת ר"י ור"ל
 במדרשים הנ"ל והתאמתה לעירובין (סה, א) דמשמע דעיקר
 הלימוד הוא ביום) דעיקר הלימוד בעיון כו' הוא ביום ולגירסא
 בלילה (ראה נהורא דאורייתא (להריז"פ וולפסון) מאמר א' פט"ז.
 מאמר ו' פ"ז. ועוד. וראה מפרשים לשמו"ר שבעה (41). אבל
 לכאורה לא משמע כן ברמב"ם. ועוד.

(48) וי"ל שזוהי הכוונה בציון הצפ"נ על מ"ש הרמב"ם כאן
 "אמרו חכמים" לתמיד לב, ב (ולא למדרשים הנ"ל הערה (44),
 דשם מפורש "כל העוסק בתורה בלילה שכניה ננגדו". ע"ש.

(49) וכהמשך הכתוב ("קומי רוני בלילה) שפני נמים לבך נכח
 פני ה'". וראה שו"ע אדה"ז במהר"ב שם (מזח"א קלו, סע"א

שבתורה (וכמבואר ברמב"ם שם גודל עמקות 1
 הדברים ההם) – שע"י לימוד זה זוכים ל"כתור 2
 התורה", כי כדי להרגיש "רוחניות וקדושת מקור 3
 מוצא התורה" (שזהו "כתור התורה" כנ"ל) הוא ע"י 4
 לימוד עניני "פרדס" וחכמת האמת, שבהם מדובר 5
 אודות גדלות הבורא וכו'.³⁶ 6

[ועפ"ז, מ"ש הרמב"ם שעיקר הלימוד בלילה 7
 הוא ב"דברי חכמה" ("רוב חכמתו") – דהיינו 8
 עניני "פרדס" כנ"ל – מתאים עם מ"ש בכתבי 9
 האריז"ל³⁷ (והובא בפוסקים³⁸) שעיקר לימוד 10
 התורה בלילה הוא באגדה³⁹ ובחכמת האמת⁴⁰]. 11

ה. ועפ"ז מובנת גם השייכות בין "לזכות בכתור 12
 התורה" ללימוד בלילה דוקא: 13

וישיגו דעת בוראם", דקאי בכללות על הידיעה דמעשה מרכבה
 ומעשה בראשית שבד' פרקים הראשונים (ראה לקו"ש חכ"ו ע'
 119 ואילך), ובוזה גופא בדרגא נעלית ביותר (ראה הדרן על
 הרמב"ם (קה"ת, ברוקלין, תשמ"ה) סכ"ט). וראה רמב"ם סוף הל'
 תשובה. וראה שינוי לשונו שם בפ"ט הלשון "בחכמה"
 "בחכמתה" כמה פעמים. וכן ברפ"י שם. ואכ"מ.

(36) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ב (מספרי עקב יא, כב.
 רמב"ן בספר המצות מ"ע ז*) רצונך שתכיר מי שאמר והי' העולם
 למוד דברי אגדה שמתוך כך אתה מכיר את הקב"ה ומתדבק
 בדרכיו כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה'
 גנוזין באגדות.

ואולי י"ל שטעם זה כתב אדה"ז (בפ"ד שם) "אלא בת"ת"
 והשמיט "דברי חכמה", כי כבר האריך בפ"ב שם, וכן בפ"א ה"ד,
 ע"ד גודל חוב לימוד פרדס התורה, גם סודות התורה, שנכלל
 בחיוב מצות ת"ת, וא"כ פשיטא שזה נכלל בתיבות "אלא בת"ת",
 משא"כ ברמב"ם וטושו"ע.

(37) ראה גם זח"ג לט, ב. "והוא אוליף לי כל יומא ג' מילין
 דאורייתא ובליליא ג' מילין דחכמותא דאגדתא". ובאור צדיקים
 (להר"מ פאפיריש) עמוד הפלה סכ"ו ס"ו "יזהר מאד ללמוד
 (בלילה) כו' ונכון שילמוד דבר שמכפר עונותיו של אדם ושרוב
 יסודי (לכאורה טה"ד, וצ"ל "סודי") התורה גנוזים בה והיא
 אגדה". ועד"ו בסידור האריז"ל (להרש"ר) ככוונת הלימוד בסופו
 (כוונת העיון – "אגדה"). ועוד.

(38) באר היטב או"ח ס"א סק"ו בסופו. משנה ברורה שם
 סק"ט. ועוד.

(39) ובכ"מ הובא ע"ד לימוד המשנה בלילה, ובתרגום לאיכה
 עה"פ (ב, יט) קומי רוני בלילה: עסוקי במשנה בליליא. וראה
 בכמה סידורים בסדר הלימוד (ותיקון חצות) בלילה. סידור אדה"ז
 (קנ"ג, ד) ובסידור תורה אור (קב, ב).

(40) ולהעיר מקונטרס עץ החיים (לאדמו"ר מהורש"ב נ"ע)
 פכ"ה החילוק דומני לימוד חסידות בבוקר ובלילה, דבבוקר הוא
 "זמן מטוגל" ללימוד דא"ח, ובנוגע ללילה – ד"הזמן הזה צריך
 לדא"ח". ואולי המדובר שם הו"ע אחר. ואכ"מ.

(* ולהעיר שממשיך שם "ולמה הי' ענושה כך אלא ללמד את ישראל
 שיהו יגיעים בתורה ביום ובלילה", ומשמע שמשנה עצמו לא הי' זקוק
 לזה.

(* ושם: ילמוד ההכמות המועילות לאהבה את ה' כו'.

בחי עוה"ז⁵⁴, וע"ד מה שפירש בר"ג⁵⁵ ד"מוסיף
ימים לעולם הבא", שי"ל שאין הכוונה שההוספה
היא רק לחיי עוה"ב, אלא שימי העוה"ב ישנם
בעוה"ז, בהיותו נשמה בגוף, וכמחז"ל "עולמן
תראה בחיך"⁵⁶.

ולאידך – "ודלא מוסיף יאסף כו'", כי כאשר
אינו מוסיף בלימוד התורה בלילות ה"ז מורה שאין
נוגע לו "לזכות בכתר התורה" ואשר כוונתו
בלימוד התורה היא בשביל השגת חכמת התורה,
ולא לזה שהיא חכמתו של הקב"ה, קדושת התורה,
שזהו אמיתית ענינה וגדרה ובשביל זה צ"ל עיקר
עסק התורה של האדם, ולולא זה חסר בעיקר
החיות של איש ישראל, שהוא עצם קדושת התורה.
ולכן חסרים לו "חיים" אלה.

[וע"ד דברי ה"ח הנ"ל³¹ בביאור מחז"ל⁵⁷ "על
מה אבדה הארץ⁵⁸ על שלא ברכו בתורה תחלה",
ד"איכא לתמוה טובא למה יצא כזאת מלפניו
להענישם בעונש גדול ורם כזה על שלא ברכו
בתורה תחלה שהוא לכאורה עבירה קלה", ומבאר,
ש"המה עזבו את תורתו ולא הלכו בה⁵⁹ פירוש
תחילת ההליכה ברוחניות התורה ממדרגה למדרגה
כדי שתתדבק הנשמה בעצמות קדושת התורה לא הלכו
בה . . . לעסוק בתורה לשמה ("כי אם לצורך
הדברים הגשמיים להנאתם לידע הדינים לצורך
משא ומתן, גם להתגאות להראות חכמתם, ולא
נתכוונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות
התורה ולהמשיך השכינה למטה בארץ"). נענשו
שנסתלקה השכינה מן התחתונים ואז אבדה הארץ
נצתה כמדבר מבלי עובר⁵⁸ כלומר נחרבה ונשארה
חומרית מבלי עובר שם קדושת השכינה כי
נסתלקה השכינה לגמרי מן הארץ ועלה לה
למעלה"].

(54) וע"ד דאיתא ביזמא שם לאח"ז: המתהפכות עליו מרעה לטובה.

(55) ב"ב שם. ובר"ח תענית שם "החכמים שמנדיין שינה מעיניהם בעולם הזה וחיים לעוה"ב".

(56) ברכות שם. וראה גם ב"ב טז, סע"ב ואילך: הטעימן הקב"ה בעוה"ז מעין עוה"ב.

(57) נדרים פא, א. ב"מ פה, ריש ע"ב.

(58) ירמי' ט, יא.

1 כזה אפשרית דביקות אמיתית בקדושת התורה,
2 והלילה הוא זמן מסוגל לעורר בעצמו רגש של
3 שפלות ונמיכות רוח (ולכן אז הוא זמן דחשבון
4 הנפש בקריאת שמע של המטה, תיקון חצות
5 וכו')⁵⁰.

6 ואע"פ שהביטול הוא תנאי מוקדם בכל ענין
7 של לימוד התורה, כמבואר ברמב"ם כאן⁵¹ ש"לא
8 בגסי הרוח היא מצוי' . . . אלא בדכא ושפל רוח",
9 שזוהי הקדמה להלימוד, "אין דברי תורה מתקיימין
10 במי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדין מתוך
11 עידון כו' אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער
12 גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה"
13 – הרי כ"ז הם דברים הקשורים עם ביטול ושבירת
14 הגוף וכיו"ב⁵²; אבל כדי לזכות ב"כתר התורה",
15 צריך הלימוד עצמו להיות מתוך ביטול ושפלות
16 ונמיכות הרוח, להתקשר ולהתדבק בקדושת התורה,
17 וזהו ע"י לימוד התורה בלילה דוקא (כנ"ל)⁵².

18 ו. וזהו גם תוכן השכר ד"מוסיף יוסיף" –
19 "יוסיף חיים על חייו"; וכן לאידך – העונש
20 ד"ודלא יוסיף כו'":

21 ההוספה דלימוד התורה בלילות (נוסף על
22 ההוספה בכמות, שמוסיף עוד זמן של לימוד
23 התורה), הוא בעיקר הוספה באיכות – שעי"ז זוכה
24 ב"כתר התורה" שמתדבק עם נותן התורה; ולכן
25 מביאה הוספה זו ל"יוסיף חיים על חייו", דהכוונה
26 בזה היא – נוסף על הוספה בחיים כפשוטו – גם
27 להוספה באיכות, חיים נעלים יותר, ע"ד מ"ש⁵³
28 "מחי' חיים יתן לך חיים", היינו חיים נעלים יותר

ואילך. ח"ג יג, א) "וחה תקרא עבד ה' כמ"ש (תהלים קלד, א) כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות", והרי זהו תוכנו של עבד ה', שפלות וביטול בתכלית.

(50) כידוע בכתבי האריז"ל. וראה הערה לתיקון חצות בסידור אדה"ו (קנא, ג ואילך) וסידור תורה אור (צט, א).

(51) הל' ת"ת פ"ג ה"ח-ט. והיי"ב.

(52) וביטול הנצרך כהקדמה ללימוד, וכמו שאומרים בסוף תפלת העמידה (ברכות יז, א) "ונפשי כעפר לכל תהי' (ועי"ז) פתח לבי בתורתך".

(52*) ראה מכתב כ' אייר תשט"ז (נדפס באגרות ח"ג"ק קה"ת, תשמ"ט) ע' פד ואילך, בביאור דברי המהר"ל (תפארת ישראל בההקדמה) דאהבת התורה מסלק אהבת המקום, דדוקא לימוד התורה הקשור באהבת המקום הוא בביטול והעדר המציאות. וראה נתיבות עולם למהר"ל נתיב התורה פ"ט.

(53) יומא עא, א. וראה סה"מ תשי" ע' 44.

בשלימותה במילוי הלכנה ביום ט"ו) היא עלי' 25
נעלית ביותר (ועילוי זה יהי' בשלימותו בגלוי 26
בגאולה האמיתית והשלימה, שזהו התיקון של 27
החורבן דט' באב). 28

[ותוכן זה שבט"ו באב נרמז בטעם הראשון 29
(בזמן) שבגמ' 67 על היו"ט דט"ו באב – "יום שכלו 30
בו מתי מדבר", שאף שהגזירה נתבטלה בט' באב 31
שבשנה ההיא, הרי הבידור והגילוי דביטול הגזירה 32
בט' באב הי' בט"ו באב, כאשר קיימא סיהרא 33
באשלמותא⁶⁸]. 34

ולפ"ז מובן, שהעילוי דט"ו באב הוא דוקא 35
מחמת יום זה עצמו, שבו קיימא סיהרא 36
באשלמותא – ולא בימים שלאח"ז, שאז, אדרבה, 37
מתחיל שוב מיעוט הלכנה, שפוחתת ומתמעטת 38
מיום ליום. 39

ונמצא ששני הענינים – (א) תוכן היו"ט דט"ו 40
באב, הקשור עם מילוי הלכנה, (ב) "מכאן ואילך 41
מאן דמוסיף כו'" – הם כעין סתירה זל"ז. שמצד 42
תוכן היו"ט הי"ז שייך, לכאורה, רק ליום ט"ו 43
עצמו, כי אח"כ אור הלכנה הולך ומתמעט; ואילו 44
ענין השני הוא באופן ש"מכאן ואילך" מוסיפים 45
והולכים (דכיון שהלילות הולכים ומתארכים, הרי 46
מובן, שבכל לילה צ"ל הוספה לגבי לילה 47
שלפנ"ז). 48

ח. ויש לומר הביאור בזה:

כיון שישראל מונין ללכנה ודומין ללכנה, 50
מובן, שכל שיש בלכנה יש בבנ"י. והיינו שנוסף 51
ע"ז שבלכנה נראה המצב כמו שהוא בעם ישראל 52
בכללותו, דכמו שבלכנה יש עליות וירידות כן הוא 53
במצבם של ישראל (כדאיתא במדרש⁶⁹), עד שהם 54
עתידיים להתחדש כמותה בגאולה העתידה לבוא, 55
הרי יש בזה הוראה איך צ"ל עבודת האדם. 56

ולכאורה תמוה: סדר העליות וירידות של 57
הלכנה הוא באופן קבוע ותמידי, שבתחילת 58
החודש היא בעליות, ממולד הלכנה עד למילואה 59
ביום ט"ו בחודש, מיום ליום הולך ומוסיף אור 60

ז. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר גם הקשר בין 1
ההוספה דלימוד התורה בלילה להיו"ט דחמשה 2
עשר באב⁶⁰. 3

דהנה הטעם בפשטות בזה ש"מכאן ואילך" 4
מוסיפים בלימוד התורה בלילה הוא לפי שמאז 5
הלילות מאריכין והימים מתקצרים⁶¹. אבל לפ"ז 6
אינו שייך לתוכן היום (והיו"ט) דט"ו באב עצמו, 7
אלא הוא דבר שמתחיל מט"ו באב ואילך. וי"ל 8
שמסתבר, שיש שייכות בין ההוספה בת"ת בלילה 9
המתחלת מט"ו באב לתוכן היו"ט⁶². 10

עוד צ"ע ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל⁶³ 11
שגודל היו"ט דחמשה עשר באב שייך לזה שאז 12
הוא מילוי הלכנה, ומבואר⁶⁴ העילוי בזה לגבי 13
מילוי הלכנה שבכל חודש וחודש, כי הלכנה מורה 14
על ישראל שמונים ללכנה, (לפי שהם) דומים 15
ללכנה⁶⁵, ועתידין להתחדש כמותה⁶⁶, ומילוי 16
הלכנה מורה על השלימות שבישראל הבאה לאחרי 17
הירידה (חסרון הלכנה שלפנ"ז), וע"פ הידוע שכל 18
ירידה היא צורך עלי', מובן, דככל שתגדל הירידה, 19
כך גדלה העלי' שלאח"ז. וזהו העילוי שבמילוי 20
הלכנה שבחמשה עשר באב על שאר חדשי השנה, 21
דלהיות שבא לאחרי הירידה העצומה דט' ימים 22
ראשונים של חודש אב עד ליום ט' באב עצמו, יום 23
החורבן והגלות, לכן העלי' שלאח"ז (הנרמזת 24

(59) שם, יב (בשינוי).

(60) ראה עבודת הקודש (להחיד"א) מורה באצבע ס"ח חודש אב: יום ט"ו באב ירבה קצת שמחה כי יש עילוי לשכינה כמ"ש בזהר ח"ב דף קלה* ויזהר להוסיף בתורה בלילה כמ"ש רז"ל.

(61) כלשון הרשב"ם ב"ב שם.

(62) להעיר, שלפי רגמ"ה ב"ב שם, מ"ש בגמ' "מכאן ואילך דמוסיף יוסיף כו" הוא סיוע טעם היו"ט מחמת זה דהוא יום שפסקו מלכרות עצים למערכה, "ולפי שעה שהיו עסוקים לכרות עצי המערכה והיו מתבטלין בתלמוד תורה אבל אותו יום פסקו ועשאוהו יו"ט שמיכן ואילך היו עוסקין בתורה". וראה נמוק"י שם.

(63) ראה פע"ח שער חגה"ש.

(64) ראה אוה"ת נ"ך (כרך ב) ע' א'צו. ד"ה נחמו עת"ר (סה"מ עת"ר ע' רכ; רכט ואילך). ובכ"מ.

(65) ראה סוכה כט, א. חולין ס, ב. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, ב ואילך. ובכ"מ.

(66) סנהדרין מב, א (וראה פרש"י שם). רמב"ם הל' ברכות פ"י הט"ז. נוסח קידוש לבנה.

(67) תענית ל, ב. ב"ב שם, סע"א.

(68) כמבואר ברש"י, תוס' ור"ח תענית שם.

(69) ראה שמו"ר פט"ו, כו.

(*) ובוהר שם (קלה, א) ט"ו באב איהו קיימא בחדוה על בנות ישראל.

לכוא לידי רגש של ישות – ולכן בנוגע לרגש זה
צריכה להיות העבודה ד"לכי מעטי את עצמך",
הביטול.

וזהו הסדר הקבוע בעבודת האדם, שבהגיעו
לשלימות הפעולה בעבודת ה' בהאור והגילוי, אזי
יש לו להתחיל תיכף העבודה דפוחת והולך,
העבודה דמיעוט וביטול הרגש מציאות עצמו
והרגש מעלת עבודתו עד שההרגש מתבטל לגמרי,
בדוגמת הלבנה שבכל חודש לאחר קיימא סיהרא
באשלמותא בט"ו בחודש, מתחיל הסדר דפוחת
והולך בהגילוי, עד שמתעלם אור הלבנה לגמרי
ברגע שלפני המולד.

ועפ"ז יוכן שגם בחציו השני של החודש, כאשר
אור הלבנה פוחת והולך, העבודה היא באופן
דמוסיף והולך – הוספה בהביטול, שההרגש הולך
ומתמעט (מתבטל) יותר ויותר, עד לתכלית הביטול.

יוד. והנה מכיון שנצטוינו "מעלין בקודש"
תמיד, עכצ"ל, שהעבודה הבאה לאחר המצב דט"ו
בחודש, כאשר קיימא סיהרא באשלמותא, היא
בהמשך והוספה על העלי' בעבודה דחצי הא' של
החודש. כלומר: לא זו בלבד שהעבודה דחציו
השני של החודש היא באופן דמוסיף והולך
(הוספה בענין הביטול), אלא עוד זאת, שהעבודה
בחציו השני של החודש היא נעלית יותר מזו
שבחציו הראשון של החודש.

והענין בזה:

העבודה בחציו הראשון של החודש היא הוספה
בענין האור, והרי "אור" הוא מציאות; ולעומת
זאת, העבודה דחציו השני של החודש היא –
הוספה בהביטול, בשליטת המציאות, אשר עי"ז
באים לעילוי שבאין ערוך להאור – אותי אתם
לוקחים, "לוקחים" את ה"מאור".

וזהו ענין מולד הלבנה בר"ח – שע"י עבודת
הביטול בחציו השני של החודש עד לתכלית
הביטול והעלם הלבנה לגמרי (ברגע שלפני
המולד), אזי נעשה הענין ד"יחוד שימשא
וסיהרא"⁷⁵, היחוד עם ה"מאור", שמעלתו באין
ערוך לגבי מעלת האור.

1 הלבנה, ומט"ו עד סוף החודש מיום ליום פוחת
2 והולך אורה עד שמתעלם לגמרי.

3 ועפ"ז ההוראה מתחילת החודש מובנת,
4 שעבודת ישראל צ"ל באופן דמוסיף והולך, מחיל
5 אל חיל; אבל איך יתכן שלאחרי שהגיע לשלימות
6 העבודה, קיימא סיהרא באשלמותא, תהי' עבודתו
7 באופן שפוחת והולך? הרי כלל גדול הוא,
8 שעבודת ה' צ"ל באופן דמעלין בקודש ואין
9 מורידין⁷⁰ ח"ו!

10 ועכצ"ל שישנו חילוק בין כשאין מילוי הלבנה
11 בחציו הראשון של החודש לחציו השני של
12 החודש: בחציו הראשון של החודש, העדר מילוי
13 הלבנה מורה על חסרון, היינו שעדיין לא נשלם אור
14 הלבנה, וצריך להעלות ולהוסיף באור; אבל בחציו
15 השני של החודש, כשאין מילוי הלבנה אינו מורה
16 על חסרון ח"ו, אלא אדרבה – יש בו מעלה.

17 ט. ויובן זה ע"פ דברי הגמרא⁷¹ בנוגע לכללות
18 ענין דמיעוט הירח "לכי ומעטי את עצמך",
19 ודוגמתו בעבודתם של ישראל – "כי אתם
20 המעט"⁷², "ממעטין עצמכם"⁷³, ענין הביטול.

21 והענין בזה:

22 כאשר עבודת ישראל היא באופן דקיימא סיהרא
23 באשלמותא, היינו, שהאור שלו מאיר בגלוי
24 ובתוקף, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע להשפעה על
25 הזולת (ע"ד ובדוגמת הלבנה שענינה "להאיר על
26 הארץ"⁷⁴) – יתכן שיבוא האדם לידי רגש של
27 ישות, בידעו את גודל מעלת העבודה שעל ידה
28 מאיר בכל העולם כולו; ולכן בהמשך וביחוד עם
29 זה צריכה להיות העבודה בענין הביטול ("לכי
30 ומעטי את עצמך").

31 כלומר: בנוגע לעצם העבודה, הן בנוגע לעצמו
32 והן בנוגע לזולת – הרי בודאי שאין לגרוע ח"ו
33 בענין האור, ואדרבה, יש להוסיף ולהעלות בכל
34 עניני אור וקדושה; והשינוי אינו אלא בנוגע לרגש
35 האדם העובד, שכיון שהוא העושה ומאיר יכול

(70) ברכות כח, א. וש"נ. וראה זח"ג קסב, ריש ע"ב. וראה
לקו"ש חלק ח"י ע' 454 בהערה.

(71) חולין ס, ריש ע"ב.

(72) פרשתנו ז, ד.

(73) פרש"י עה"פ. חולין פט, א. חדא"ג מהרש"א שם ס, ב.

(74) בראשית א, יד. שם, יז.

(75) ראה ס' הערכים חב"ד ערך אור הלבנה ע' שט. וש"נ.

שבאלול הקב"ה מקבל כאו"א מישראל בסבר פנים
 יפות, כמו "מלך שקודם בואו לעיר יוצאין אנשי
 העיר לקראתו ומקבלין פניו בשדה" – כי עבודת
 הביטול בחציו השני של חודש מנחם אב (שבו
 ובחותמו דוקא מברכים חודש אלול) – תכלית
 השלימות בענין הביטול, ביטול הבא אחרי תכלית
 העילוי ד"קיימא סיהרא באשלמותא" כפי שהוא
 בחודש מנחם אב (כנ"ל) – היא ה"כלי" לגילוי
 ד"מלך בשדה" בחודש אלול, ע"ד וכמש"נ
 "מרום"⁷⁹ וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח";
 "ואל"⁸⁰ זה אביט אל עני ונכה רוח" דוקא,

והקב"ה מקבל כאו"א מישראל "בסבר פנים
 יפות, ומראה פנים שוחקות לכולם"⁸¹, וממלא כל
 בקשותיהם ומשאלות לבכם לטובה ולברכה,
 לכתיבה וחתומה טובה, ונכתבים ונחתמים לאלתר
 לחיים⁸², ובאופן של "מוסיף חיים על חייו", עד –
 לחיים הנצחיים והאמיתיים בגאולה האמיתית
 והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו
 ממש.

(משיחת ש"פ ואתחנן תשמ"ה)

1 [ולדוגמא – החילוק בין תלמיד בריחוק מקום
 2 מרבו ומפרש דבריו ומוסרם לאחרים, לכמו שהוא
 3 עומד לפני רבו ומקבל תורתו ממנו, דמוכן דכאשר
 4 הוא לפני רבו, הרי הוא בטל לגמרי כדי שיוכל
 5 לקבל תורת רבו ואז הוא במעלה נעלית ביותר⁷⁶].

6 יא. עפ"ז מובן הקשר ד"מכאן ואילך" מוסיפים
 7 בלימוד התורה בלילות לט"ו באב שבו קיימא
 8 סיהרא באשלמותא:

9 תוכן ענין לימוד התורה בלילות הוא כדי לזכות
 10 בכתר התורה כנ"ל, דהיינו להגיע ל"מאור"⁷⁷
 11 שבתורה, קדושת התורה והשכינה שבתורה (כנ"ל
 12 בארוכה), שהיא למעלה באין ערוך מ"אור"
 13 התורה, ולהגיע לזה הוא דוקא ע"י לימוד התורה
 14 בלילה, מתוך לילה ונמיכות הרוח ושפלות, ענין
 15 הביטול.

16 ולכן דוקא "מכאן ואילך" – לאחר מילוי
 17 הלבנה דט"ו באב, מתחילה שלימות נעלית יותר,
 18 לימוד התורה בלילות כפי הנ"ל הבא ע"י הענין
 19 כפשוטו, שע"ז מגיעים ל"מאור" שבתורה.

20 ויש לומר, שזהו גם הקשר בין חודש אב
 21 להמשכו חודש אלול – שבחודש אלול הוא הזמן
 22 של "מלך בשדה", כמשל הידוע של רבינו הזקן⁷⁸,

(76) ראה ס' הערכים שם ע' דש ואילך.

(77) ראה ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז (ובקרבן העדה שם).
 פתיחתא דאיכ"ר ב.

(78) לקו"ת פ' ראה לב, ריש ע"ב.

(79) ישע' נז, טו.

(80) ישע' סו, ב. וראה תו"א בתחלתו (א, ג).

(81) ל' אדה"ז בלקו"ת שם.

(82) ר"ה טז, סע"ב.

המשך ביאור במס' חולין ליום שישי עמ' א

11 ישראל משתכחי כבי כנישתא דתותי אפתא – נמצאים בבית
 12 הכנסת שתחת היציע, כלומר במקום שאינו חשוב.
 13 והיינו דכתיב בנבואת זכריה (שם יא יב) 'ואמר אליהם אם טוב
 14 בעיניכם הבו שכרי ואם לא חדלו וישקלו את שכרי שלשים כסף' –
 15 הקדוש ברוך הוא אומר לאומות העולם השיבו את שכרי אלו
 16 הצדיקים מישראל שבזכותם קבלתם שכרם על אשר רעיתם את
 17 צאני ישראל, ושיבו לו את שכרי שלשים כסף, רבי יהודה אומר,
 18 אלו שלשים צדיקי אומות העולם שאומות העולם מתקיימים עליהם.
 19 עולא אמר, אלו שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח, ואין מקיימין
 20 מתוכן אלא שלשה, אחת

1 הם 'המר שְׁעוּרִים וְלִתֵּן שְׁעוּרִים' – החומר הוא שלשים סאין והלתך
 2 חמשה עשר סאין, נמצאו יחדיו ארבעים וחמשה סאין, אלו
 3 ארבעים וחמשה צדיקים שהעולם מתקיים בהם, ואיני יודע אם
 4 שלשים הם כָּאֵן בבבל וחמשה עשר כָּאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל, ואם שלשים
 5 כָּאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל וחמשה עשר כָּאֵן בבבל, אבל כשהוא אומר במקום
 6 אחר (זכריה יא יג) 'ואתקה שלשים חֲכָם ואשליך אתו בית ה' אל
 7 הַיּוֹצֵר' – שלשים הכסף הם שלשים הצדיקים, ובית ה' הוא ארץ
 8 ישראל ששם היוצר, כלומר, אוצרו בית המקדש, הו' אומר
 9 שלשים הצדיקים הם כָּאֵרֶץ יִשְׂרָאֵל וחמשה עשר צדיקים כָּאֵן בבבל.
 10 אָמַר אֲבִי, ורוביהו – ורובם של אלו השלשים הצדיקים שבארץ

לקוטי שיחות

פרשת עקב

כרך לד, א

הלוחות הראשונות – ילמד סתום מן המפורש בלוחות שניות – ניתנו למשה ע"מ להניחם בארון, ומסתבר לכאורה, שכשם שכל חלקי וחפצי המשכן (והמקדש) הם נכסי ציבור⁷, כך גם הלוחות שנכתבו "להורותם"⁸ – ניתנו לכל ישראל (אף שלא הי' משכן וארון שבו עדיין).

[וכמפורש בספרי⁹ אפילו לגבי לוחות שניות (שבהם נאמר¹⁰ "פסל לך", ומצינו בכמה מדרשים¹¹ שחצבן משה "בתוך אהליו") – ש"לא היו אלא משל ציבור", וכמבואר במפרשים¹², שמהאי טעמא הוצרך היתר מיוחד ד"פסל לך – פסולתן שלך יהא"¹³, כי בלאה"כ ה"ה של ציבור; ועאכ"כ בלוחות ראשונות¹³ שהיו "מעשה אלקים"¹⁴],

ועפ"ז יש בשבירת הלוחות משום היזק נכסי (ממון) ציבור¹⁵?

ואין לתרץ שלא הי' שום שוויות להאבנים, שהרי לא בנו בתים במדבר (וכיו"ב) – כי

(7) שצ"ל מוסרו לציבור יפה יפה (ר"ה ז, סע"א ואילך. יומא לה, ב. ועוד). וראה לקו"ש חכ"ו ע' 281 ואילך.
(8) משפטים כד, יב.

(9) בהעלותך (י, ב) – דעת אבא חנן (וכהגירסא בספרי לפנינו, שקאי על הלוחות). וגם להדיעות שמלכתחלה חצבן משלו (ראה הנסמן בהערה 11. ספרי בהעלותך יב, ג. ועוד) – צ"ל שאח"כ הוצרך למסרן לציבור יפה יפה, שלכן הוצרך להיתר ד"פסולתן שלך יהא" (כבפנים). אבל ראה לקמן סעיף ו' ובהנסמן שם.

(10) תשא לד א. פרשתנו י, א.

(11) תנחומא פרשתנו ט. תשא כט. ויק"ר פל"ב, ב. ירושלמי שקלים פ"ה ה"ב. פרש"י תשא שם. ועוד.

(12) תולדות אדם לספרי בהעלותך שם (י, ב). וראה בכ"ז לקו"ש ח"ט ס"ע 112 ואילך.

(13) נדרים לה, א. תנחומא פרשתנו ותשא שם. ירושלמי שם. שמו"ר פמ"ו, ב. ויק"ר שם. ועוד.

(13*) אבל ראה לקמן הערה 46.

(14) תשא לב, טז.

(15) במדרש (תנחומא פרשתנו יא. דב"ר פרשתנו פ"ג, טו) א"ל (הקב"ה) למשה אני הכתבתי בתורתך ואמרת (ויקרא ה, כג) והשיב את הגזילה אשר גזל או את הפקדון אשר הפקד אתו ועתה הפקדון שהי' אצלך (להביאם לישראל – מת"כ לדב"ר שם) השיב אותו זו שנאמר פסל לך.

א. עה"פ¹ "ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם", הקשה באור החיים הק"י² "למה הוצרך לתופסם והלא בידו היו". במדרש³ איתא ד"הי' משה מחזיק בשנים והקב"ה בשנים כו' וגברו ידיו של משה ואחז בלוחות ושברן", ובמק"א איתא⁴ – שהזקנים אחזו בלוחות וחזקה ידו של משה ושברם. ולפ"ז מובן דיוק ל' הכתוב "ואתפוש בשני הלוחות", המדגיש תפיסת הלוחות מיד הקב"ה או מיד הזקנים.

אבל עצ"ע לפי הבבלי ועוד שלא נזכר בהם שמשה תפס הלוחות מהקב"ה או מהזקנים, ואדרבא – א"ל הקב"ה למשה יישר כחך ששברת⁵ – מהו פי' של "ואתפוש"?

ויתירה מזו: באבות דר"נ⁶ איתא "נסתכל (משה) בהן וראה שפרח כתב מעליהן, אמר האין אני נותן להם לישראל את הלוחות שאין בהם ממש, אלא אחוז ואשברם שנאמר ואתפוש גוי" – הרי שחז"ל מפרשים מה שאמר משה "ואתפוש", שיש כאן תפיסה ואחיזה מיוחדת – "אאחוז ואשברם".

וצריך להבין – מהו ענינה של תפישה זו?

ב. ויש לומר בזה – ובהקדם ביאור דבר תימה בהמעשה דשבירת הלוחות:

(1) פרשתנו ט, יז (משא"כ בפ' תשא לב, יט: וישלך מידי – ותו לא).

(2) וכן הקשה באלשיך, ש"ך עה"ת ועוד. וראה אבות דר"נ פ"ב, ג בסופו.

(3) תנחומא פרשתנו יא. וכן בירושלמי תענית פ"ד ה"ה (ובקרבן העדה שם "וררש מדכתיב ואתפוש . . ל"ל להתפיסן שהרי כבר היו בידו . . אלא שהי' תופסן בכח").

(4) אבות דר"נ שם. שמו"ר פמ"ו, ג. ועוד.

(5) שבת פז, א. ור"נ. פרש"י עה"ת (סוף ברכה) – פשוטו של מקרא (נת' לקמן ע' 217 ואילך).

(6) שם (בחצ"ע ג). ושם בנוסחא ב "מה עשה תפוש בשני הלוחות ושברן".

15]ולהעיר²¹ מאיסור בל תשחית, דאף שאדם
16 "צריך לזיזה במאודו שלא לאבדו ולא לקלקלו ולא
17 להזיקו" – ה"ז רק "כשעושה דרך השחתה
18 וקלקול, אבל ע"מ לתקן מותר לקלקל"²².
19 (ב) מכיון שהלוחות ניתנו ע"מ להניחם בארון,
20 הרי לא הי' לישראל אפשרות של הנאה ותשמיש
21 בהם (אפילו לא כס"ת, שעכ"פ יכולים לקרות בו,
22 ואדרבה – "לשמיעה קאיי"²³, ש"נהנה בו ויוצא
23 בשמיעתו"²⁴), ופשיטא שלא ניתנו למכרם – וא"כ
24 לא הי' לישראל שום בעלות בהלוחות (וגרוע
25 מבעלות באיסורי הנאה), ובמילא לא שייך בזה דין
26 מזיק.
27 אבל עדיין קשה, דאף את"ל שאין כאן דין
28 מזיק, מ"מ יש בזה איסור גזילה – כי שני טעמים
29 אלה אינם מפקיעים דין גזילה:

30 הטעם הא' – דהמזיק נכסי חבירו בשביל טובת
31 חבירו אין עליו דין מזיק – לא שייך בגזל, כי גם
32 גזל שהוא לטובת הנגזל הרי זה אסור, וכהדין²⁵
33 ד"אסור לגזול אפי' ע"מ לשלם דבר יפה ממנו";
34 והטעם הב' – שהלוחות הרי הבעלות בהן כעין
35 באיסורי הנאה (אלא שפחות מזה) – אינו מתיר
36 איסור גזל. וכביאור אדה"ז (בקו"א שלו להל' פסח
37 פסח²⁶) לענין איסורי הנאה, שאף ש"אין לו זכות
38 בגופו מחמת שאסור לו ליהנות ממנו" (ולכן אין
39 בזה דין מזיק מאחר ד"לאו מידי חסרי"), מ"מ
40 "אינו הפקר גמור עד שכל הרוצה ליטול בעבירה

1 (א) האבנים ראויות היו לתשמישים אחרים,
2 וכמש"כ¹⁶ "ויקחו אבן גו' וישב עלי", עשיית
3 מצבה וכו'; (ב) מפורש בחז"ל¹⁷ (שגם) לוחות
4 הראשונות היו של "סמפרינון"¹⁸; (ג) בכל אופן:
5 מכיון שהלוחות היו "מעשה אלקים" הרי בוודאי
6 שמשום זה עצמו הי' ערכם ושוויי שלהם רב.
7 ג. והנה לכאורה יש לומר, שדין מזיק אינו ענין
8 לשבירת הלוחות, ומשני טעמים¹⁹:
9 (א) מבואר ברז"ל²⁰ שכוונת משה בשבירת
10 הלוחות היתה בשביל טובתם של ישראל, להקל
11 את עונשם (ששבירת הלוחות היא דוגמת קריעת
12 הכתובה, כי אז ידונו כ"פנוי" ולא כ"אשת איש")
13 – והמזיק נכסי חבירו באופן שהוא לטובת הניזק,
14 אין בזה לכאורה דין מזיק²⁰.

אבל ע"צ, איך הותר לו (למשה) לשברם לכתחילה?
ולהעיר מהשק"ט במפרשים (בחיי תשא (לב, טז). מושב
זקנים ופנעה רוא (שם, יט). וראה צפע"נ עה"ת (שם, טז). ועוד)
– איך הותר לו למשה לנהוג בהלוחות מנהג בזיון והר"ל להניחם
בהר כו'. – ובמושב זקנים שם תי' "שלכך שברם . . כדי לילך
למחנה לישראל ולסלקם מן העון . . וכי אומרים לאדם חטא
בשביל שזוכה חבירו . . מצוה דרכים שאני כדי למנוע רבים
מעון" (ע"ש). ועפ"ז מיושבת גם השאלה שבפנים (משא"כ לתי'
שאר מפרשים שצוינו לעיל).

16 בשלח יז, יב.
17 תיב"ע ואתחנן ד, יג. תנחומא תשא כו. וכ"ה בספרי
בהעלותך יב, ג.
18 והוא אבן "ספיר" (עץ יוסף לתנחומא שם). וראה לקו"ש
חיי"ט ע' 106 הערה 9.
19 את"ל שהלוחות הם נכסי הקדש – הרי כל הנוזקין פטורים
בשל הקדש. (ירושלמי גיטין רפ"ה, הובא בתורה שור ב"ק ו,
סע"ב). אבל מ"מ פשיטא דאסור להזיק נכסים של הקדש.
20 שמו"ר פמ"ג, א. תנחומא פרשתנו יא (וראה אדר"נ שם).
וראה גם תנחומא תשא ל. פרש"י שם לד, א.
משא"כ להטעם (שבת פז, א. יבמות סב, א. תנחומא תשא
שם. ועוד) דמשה דריש ומה פסח כו' וישראל מומרים כו' (היינו
ששברם מפני שבני לא היו ראויים להם), אין כאן הצלת וטובת
ישראל (אלא הצלת וכבוד התורה). וכן לטעם הרמב"ן (תשא לב,
טז). ועוד.

אבל להעיר פרש"י (תשא לב, יט. לד, א) מביא שני הטעמים
(ולכאורה לא כשני טעמים נפרדים), ומשמע שס"ל דהא הוא
אתנהו ב' (וכן משמע בתנחומא תשא שם, שמביא שני הענינים
בהמשך אחד). ואכ"מ (וראה לקמן ע' 219 ואילך).
20* ואף ש"אסור להזיק ממון חבירו אפילו ע"ד לשלם כמו
שאסור לגנוב ולגזול ע"מ לשלם" (שו"ע אדה"ז חלק חו"מ ריש
הל' נזקי ממון, מפרשה וסמ"ע לטושו"ע חו"מ ר"ס שעח) – הרי
לא כתב שזהו "אפילו ע"מ לשלם דבר יפה ממנו" (כהדין בגניבה
וגזילה, כדלקמן בפנים והערה 25). [אלא ש"ל (בדוחק עכ"פ)
שמוכן מהלשון "כמו שאסור לגנוב ולגזול כו'", היינו נשואו בזה
לגניבה וגזילה (ראה פרישה וסמ"ע שם)]. וראה לקמן הערה 27*.

21 שו"ע אדה"ז חלק חו"מ הל' שמירת גו"נ ובל תשחית
סי"ד ט"ו. וש"נ.

22 וכמפורש שם, שכ"ה גם אם התיקון אינו בגופו של דבר
זה אלא בדברים אחרים וכיו"ב.

בסוף סי"ד שם כ', ד"אפי' כוננו כדי להראות כעס וחימה
להטיל אימה על בני ביתו שאינן נוהגין כשורה" אסור. – אבל
בנדר"ד הרי אין זה "להטיל אימה", אלא כדי להצילם מעונשם.
ולהעיר משו"ע אדה"ז שם הל' נזקי גו"נ ס"ד. לקו"ש חיי"ח ע'
466 (חידושים וביאורים ברמב"ם הל' ביהב"ח ע' קד). וראה
לקו"ש חכ"ט ס"ע 11 ואילך (חידושים וביאורים שם ע' קעה).

23 ב"ב מג, א.

24 רשב"ם שם.

25 שו"ע חו"מ סשנ"ט ס"ב [אלא שאם החפץ עומד לימכר
והתשלומין בעין רשאי לגזול ולזכות לו התשלומין ע"י אחר (י"א
בשו"ע שם ובש"ך שם סק"ד. וכן פסק אדה"ז בשו"ע הל' גזילה
וגניבה ס"ב. ע"ש). ולכאורה לא שייך לנדר"ל].

26 סת"ה סק"ב.

28 מטבע של חבריו ע"מ לזורקו לים הגדול, שמיד
29 שלוקחו דינו כגזלן וחייב בהשבה³⁰].

30 ד. לכאורה יש לתרץ ע"פ דחז"ל³¹ עה"פ³²
31 "אנכי ה' אלקיך" (ל' יחיד) – שעשה"ד נאמרו
32 לכאור"א מישראל בפ"ע וכאור"א מישראל אומר
33 "עמי הדבור מדבר".

34 ועפ"ז יש לומר, שגם בהיותם – עשה"ד,
35 ה"להורותם" – חקוקים על לוחות האבן, והלוחות
36 עצמם, לא ניתנו באופן שיהיו נכסי ציבור (ואין
37 בעלות להיחיד בפ"ע), כ"א שכל ישראל יהיו
38 שותפים בהלוחות (ויש בעלות לכאור"א מישראל).

39 ומכיון דלא מטי שוה פרוטה לכאור"א מישראל
40 הרי אין כאן לאו דלא תגזול, כי ה"לאו³³ דלא
41 תגזול אינו חל אלא בשוה פרוטה כי התורה לא
42 תחייב אלא בדבר שבממון ופחות משה פרוטה
43 אינו נקרא ממון".

44 אבל זה אינו³⁴, שהרי מ"מ "אסור לגזול כל
45 שהוא דין תורה"³⁵, ד"אע"פ דפחות מש"פ אינו
46 נקרא ממון ואין צריך להשיבו הרי חצי שיעור
47 אסור מן התורה לכתחלה³⁶.

48 ועוד ועיקר – דגם באיסורי הנאה דאין בזה גם
49 משהו של שיעור – אינו הפקר כו' כנ"ל דברי
50 אדה"ז.

51 ה. אלא שלכאורה יש מקום לדון בזה ע"פ
52 שיטת רש"י³⁷ דפחות משה פרוטה לא הוי

1 יבא ויטול בעל כרחו של בעלים" (וכן בהלוחות
2 שאינם "הפקר גמור")²⁷.

3 [והסברת הדבר יש לומר, דחלוקים איסורי
4 גניבה וגזילה מאיסור מזיק:

5 איסורו וחיובו של מזיק הוא משום שמפסיד את
6 חברו, ולכן לא יתכן דין מזיק אא"כ יש בחפץ
7 הניזק תועלת והנאה להניזק (ומטעם זה אם מזיק
8 ממון חברו בשביל טובת חברו אינו נק' מזיק,
9 כנ"ל, מחמת שאין הוא מפסיד נכסי חברו, אלא
10 אדרבה, מביא לו תועלת ותיקון העולה "בשוויותו"
11 על שוויות החסרון²⁷);

12 משא"כ איסור גניבה וגזילה הוא בזה שנוטל
13 חפץ מרשות חברו ומכניסו לרשותו, ואין הדבר
14 תלוי בשוויות החפץ (בהנאתו ותשמישו בהחפץ),
15 אלא בעצם הבעלות של חברו²⁸].

16 ועוד ועיקר – הלוחות ניתנו "להורותם" – וה"ז
17 הנאה והכי גדולה, אף שמצות עצמן לאו ליהנות
18 ניתנו.

19 וע"פ כהנ"ל הדרא קושיא לדוכתא: אף את"ל
20 דבשבירת הלוחות אין דין מזיק – אבל בכל אופן
21 יש איסור גזל.

22 ואין לתרץ שאין חיוב גזילה עד שיעשה קנין
23 בדבר הנגזל²⁹ – שהרי בנדו"ד מפורש בכתוב
24 (כנ"ל) "ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם גו'
25 ואשברם גו'", היינו שקודם שבירת הלוחות היתה
26 תפישה (מיוחדת) בהם ע"מ לשברם [והרי גם
27 הגזול ע"מ לאבד החפץ הוי גזלן, כמו הלוקח בידו

(30) שם צח, א.

(31) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי בסופו. תנחומא
(באבער) יתרו יז. יל"ש עה"פ (רמז רפו). וראה גם פסיקתא רבתי
פ' כא. רמב"ן עה"ת עה"פ.

(32) יתרו כ, ב.

(33) לשון החינוך מצוה רכט. וראה ל' אדה"ז בשו"ע שלו ריש
הל' גזילה וגניבה (נעתק לקמן בפנים).

(34) וגם צ"ע אם לא מטי שוה פרוטה לכ"א מישראל, שהרי
היו אבנים טובות (נסמן לעיל הערה 17, 18), ואפילו מפסולותן
של לוחות נתעשר משה (נדרים לח, א. ובכ"מ (ראה הנסמן
בהערה 13). וברש"י תשא לד, א "נתעשר . . הרבה", נוסף על
היותם "מעשה אלקים".

(35) רמב"ם ריש הל' גזילה. ועד"ז בחינוך שם. שו"ע אדה"ז
שם.

(36) ל' אדה"ז שם.

(37) סוכה כז, ב ד"ה כל האזרח. – וכבר שקו"ט בארוכה
באחרונים בדעת רש"י (ואם לדעתו יש איסור גזילה בפחות
מש"פ). ואכ"מ.

(27) וגם להדיעות שאיסורי הנאה אינם של הבעלים כלל
(רש"י סוכה לה, א ועוד) ואין בהם משום גזל (ראה אנציקלופדי
תלמודית ערך איסורי הנאה (ס"ע צו ואילך) ושי"ג) – ה"ז רק
באיסורי הנאה ממש שהם הפקר (לשיטה זו), משא"כ בנדו"ד
(לוחות), אף שאין לבני"ש שום הנאת ממון וכיו"ב, מ"מ עדיין הם
בבעלותם.

(27*) והא דאסור להזיק ממון חברו אפילו ע"ד לשלם (כנ"ל
הערה 20*) – היינו מפני שאין בזה שום ריוח ותועלת להניזק,
ואין כאן אלא הפסד וחסרון (זמני עכ"פ, עד שישלם), משא"כ
כשמשלם "דבר יפה ממנו".

(28) שלכן אסור לגזול כל שהוא מדין תורה (כדלקמן סעיף ד).
ולהעיר משו"ע אדה"ז חו"מ הל' מציאה ופקדון סל"ז. וגם
להדיעות (ראה הנסמן בהערה 27) שאיסורי הנאה יכולים ליקח
בע"כ של הבעלים – ה"ז מפני שס"ל שאיסורי הנאה הם הפקר.

(29) ראה משנה ב"ק עט, א. ובכ"מ.

ציבור), שאני הלוחות (שקדמו להמשכן), שאין צ"ל ממון ציבור.⁴²

ומצינו להדיא דיעה כזו בנוגע ללוחות שניות – בתנחומא פרשתנו⁴³, וז"ל: פסל לך בזכותך והוא שלך, אמר (הקב"ה), משה נתתי לך⁴⁴ ואתה מתנהג בהן בעין טובה נתת אותה להם (היינו שמעיקרא ניתנו למשה והוא נהג בעין טובה ונתנם לישראל⁴⁵).

ועכצ"ל, דאף שהלוחות הרי לאחר שיהיו המשכן (ונבנה ביהמ"ק) – היו צ"ל מונחים בקדה"ק, מ"מ (לדיעה זו) הרי הם שלך, אלא שבעין טובה "נתת להם".

ועפ"ז יש לומר, שבנוגע ללוחות הראשונות לכו"ע היו רכושו של משה⁴⁶, וכמש"נ⁴⁷ "ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו גו' שני לוחות העדת גו'", ופירשו חז"ל⁴⁸ ש"ויתן" הוא ל' מתנה.

ואף שלכאורה הנתינה למשה במתנה הוא – בנוגע (לדברי) תורה (שהתורה ניתנה למשה במתנה) – מ"מ, הרי פשוט ל' הכתוב קאי על נתינת הלוחות (ואינו סותר לזה שד"ת ניתנו במתנה), וא"כ להפירוש ש"ויתן" לשון מתנה, צ"ל שגם הלוחות עצמן ניתנו למשה במתנה⁴⁹.

(42) ולהעיר ממ"ש בצפ"ע עה"ת (ויקהל לו, א) בנוגע לארון שבמשכן – דלא ה"י עליו דין כלי שרת ממש, ולכן לא צריך "מסירה גמורה" לציבור.

(43) ט. וראה גם תנחומא תשא לה "לך אני נותנה . . . יהיו לך לבדך . . . ומתוך עין טובה שה"י בו במשה נתנה לישראל".

(44) כן הגי' בעץ יוסף שם.

(45) שמוזר מובן שמסרם לישראל לא מפני החיוב למסרם לציבור יפה יפה (ראה הערה 9) אלא מפני עין טובה שלו.

(46) דבנוגע ללוחות שניות מפורש ברוב מקומות (נסמן לעיל הערה 13) שרק פסולתן הם שלו (דלא כבתנחומא הנ"ל שגם הלוחות עצמן "שלך"); משא"כ בפסוק "ויתן גו' ככלותו גו'" (שבלוחות ראשונות) שבכו"כ מקומות בחז"ל (נסמן בהערה 48) פירשו לשון מתנה. ולהעיר שבתורה מודגש בכ"מ שנתנת הלוחות היתה למשה (ראה משפטים כד, יב (ואתנה לך), ואתחנן ה, יט (ויתנם אלי), פרשתנו ט, ט"א ("ויתן . . . אלי", "נתן . . . אלי").

(47) תשא לא, יח.

(48) נדרים לח, סע"א. תנחומא (טז), שמו"ר (פמ"א, ו) ורש"י עה"פ. ועוד.

(49) וראה גם פנים יפות תשא שם (אלא שהוא כתב כן להדיעה (שמו"ר שם, ה) שנתנת הלוחות למשה היתה לאחר חטא העגל, ושכונת הש"י היתה ליתן למשה לבדו). ולהעיר ממושב זקנים (שצוין בהערה 15) "למה לא אמר לו הנח אותם

1 "שלכם" [שפי' הא ד"כל ישראל ראויים לישב
2 בסוכה אחת"³⁸ – ד"א אי אפשר שיהא לכולן דלא
3 מטי שוה פרוטה לכל חד אלא ע"י שאלה", חזינן
4 דאי לאו ד"מטי שוה פרוטה לכל חד" לא מיקרי
5 שלכם] – וא"כ בנדו"ד דלא מטי שוה פרוטה לכל
6 חד, הרי לא הוי "לכם" ואין על זה דין בעלות,
7 ושוב לא שייך בזה איסור גזילה.

8 אבל אא"פ לומר כן, כי

9 [נוסף לזה שיש לומר, שכוונת רש"י היא רק
10 לממון שותפים שהשתתפו מעצמם, שדוקא אז
11 בעינן ש"פ לכל אחד ואם לאו לא הוי "שלכם"³⁹,
12 משא"כ בממון שזוכה להם ע"י אחר (כנדו"ד,
13 שהקב"ה זיכה להם את הלוחות ע"י משה), גם
14 כשלא מטי ש"פ לכ"א הוי שלכם, הרי]

15 כל הקס"ד הנ"ל, לומר שהלוחות לא נמסרו
16 לישראל כנכסי ציבור (וע"ד כל הדברים שבמשכן
17 ומקדש) אלא כנכסי שותפות, הוא מטעם כי אז
18 אפ"ל שלכא"א מישראל יש לו בעלות פרטית
19 בהלוחות (כנ"ל) – אבל ע"פ הנ"ל (לפי שיטת
20 רש"י) נמצא, כי בתור שותפים לא תגיע אף לאחד
21 מבנ"י שום בעלות בהלוחות (כי לא מטי ש"פ
22 לכ"א)!

23 ובכל אופן – דברי אדה"ז בתוקפן.

24 ו. ויש לומר הביאור בזה, ובהקדם:

25 אף שהלוחות היו צ"ל מונחים בארון, מ"מ, יש
26 חילוק עיקרי בין הלוחות וכל חלקי המשכן, כי גם
27 לאחר זה שהוכנסו להמשכן אין הלוחות בעצם
28 חלק מהמשכן אלא הם ענין לעצמו, וכדמוכח מזה
29 גופא שניתנו למשה כו"כ חדשים קודם עשיית
30 המשכן⁴⁰, אלא שאח"כ נצטווה משה לעשות ארון
31 אחר⁴¹ ולהניחם בו וכ"ז במשכן.

32 ועפ"ז יש לומר, שיש נפקותא בין כל חלקי
33 המשכן והלוחות בנוגע לדין בעלותם, דאף שכל
34 חלקי המשכן צריכים להיות של ציבור (ומממון

(38) סוכה שם.

(39) כי מכיון דלא מטי ש"פ לכל אחד לא סמכו דעתם לקנות כו' (משא"כ כשזיכה להם ע"י אחר).

(40) ולדעת התנחומא (תרומה ח. וראה גם רש"י תשא לא, יח. לג, יא) גם הציווי על מלאכת המשכן ה"י אחרי חטא העגל.

(41) ראה רש"י פרשתנו י, א. בהעלותך, י, לג.

לפני הקב"ה כשיבור לוחות" – דמזה שתורת אמת
מדמה ומשווה הענינים, מובן שהם דומים זל"ז
(לא רק בגודל הקושי והצער שהם גורמים, אלא)
גם בתוכנם.

ואחד מהביאורים בזה י"ל⁵⁶:

אמרו חז"ל⁵⁷ שמיתת צדיקים מכפרת, ומבואר
בתניא⁵⁸ החידוש שבכפרה זו לגבי הכפרה שע"י
קרבנות, דקרבנות מכפרים רק על השוגג, משא"כ
ע"י פטירת צדיקים – "פועל ישועות בקרב הארץ"⁵⁹
לכפר על עון הדור אף גם על הזדונות".

כלומר: ביחד עם גודל עלייתו של נפש הצדיק
בעת הסתלקותו מן העולם, שאז עולה "רוחו
ונשמתו למקור חוצבו"⁶⁰ עם "כל מעשיו ותורתו
ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו"⁶⁰ – הרי גם
בעלייתו זו, הנה לא זו בלבד שאינו עוזב את צאן
מרעיתו, אלא עוד זאת, שבעלי"ז גופא הוא פועל
"לכפר על עון הדור ואף גם על הזדונות" (קצה הכי
תחתון)!

ומודגש גם בשבירת הלוחות, דאף שלא היתה
למשה שום שייכות לחטא העגל (אפילו לא בגדר
דיש בידו למחות, שהרי הי' בחר), ומ"מ, לא זו
בלבד שהשתדל עד כדי מסירת נפש בפועל לפעול
כפרה על החטא (כמ"ש להקב"ה "אם תשא
חטאתם ואם אין מחני נא גו"⁶¹), אלא שגם שבירת
הלוחות (שבאה בסיבת חטא העגל) עשה משה
באופן שרק הוא בלבד האחראי לזה, כנ"ל.

ט. ובכל מיתה ובפרט של צדיקים – נאמר והחי
יתן אל לבו⁶² – ללמוד מכל הנ"ל ליום כ"ף מנחם
אב (שחל בשנה זו*) (תשמ"ז) בש"ק פ' עקב) –
יום הסתלקות אאמור"ר – שהסיבה בדרך הטבע
להסתלקותו של אאמור"ר היתה מפני מסירת נפשו

(*) שנת הדפסת השיחה בפעם הראשונה המו"ל.

(56) וראה בארוכה לקו"ש חיד"ע 30 ואילך.

(57) מו"ק כח, א. ירושלמי שם. רש"י חוקת כ, א.

(58) אגה"ק סכ"ח.

(59) תהלים עד, יב.

(60) אגה"ק ביאור לס' ז"ך (קמז, סע"א). וראה סידור שער

הל"ג בעומר (דש, סע"ב).

(61) תשא לב, לב.

(62) קהלת ז, ב. וראה רמב"ם הל' אבל פ"ג הי"ב. וראה שם

פי"ד ה"ח.

ז. וע"פ כל הנ"ל יש לבאר דיוק ל' הכתוב –
"ואתפוש בשני הלוחות גו' ואשברם גו'":

כשם שבלוחות שניות אמרו חז"ל (לדעת
התנחומא כנ"ל) שמשה נהג בעין טובה ונתנם
לישראל [וכן איתא בגמ'⁵⁰ לענין פלפולה של תורה
שניתן רק למשה ולזרעו] ומשה נהג בה טובת עין
ונתנה לישראל"] – עד"ז י"ל גם בלוחות ראשונות,
דאף שהקב"ה נתנם למשה במתנה, מ"מ להיותו
טוב עין" לא הי' בדעתו לקנותם לעצמו אלא
ליתנם לישראל.

וזהו שמשמיענו הכתוב "ואתפוש בשני הלוחות
גו' ואשברם גו'": כדי שיהי' מותר למשה לשבור
הלוחות (בלי כל חשש איסור גזל וכו') הי' צ"ל
שלו לגמרי, וכיון שבתחילה נתכוון משה ליתנם
לישראל, הי' צורך בתפישה מיוחדת כדי להפקיע
מחשבתו הקודמת⁵¹ ולקנותם לעצמו שיהיו שלו
לגמרי.

ח. וע"ד המוסר והחסידות י"ל:

אמחז"ל⁵² בטעם אמירת "אנכי ה' אלקיך"³² ל'
יחיד – "ליתן⁵³ פתחון פה למשה ללמד סניגוריא
במעשה העגל . . לא להם צוית . . אלא לי לבדי".

ועד"ז – ויתירה מזו – י"ל בנוגע לשבירת
הלוחות, שמצד גודל אהבת ישראל של משה,
ומסירת נפשו עבור כלל ישראל⁵⁴, רצה לסלק
מבני" כל שייכות להענין דשבירת הלוחות, כך
שכל זה יהי' רק על "אחריותו" בלבד, ולכן "תפש"
הלוחות שיהיו שלו לגמרי (כנ"ל).

עפ"ז יל"פ מחז"ל⁵⁵ "שמיתתן של צדיקים קשה

בשמים . . לפי שכבר נתנו למשה שנאמר ויתן אל משה ואין
לעכב מתנתו".

אלא שבמדרשים שצויינו בהערה הנ"ל מפורש שהלוחות היו
רק פקדון בידי משה כדי למסור לישראל.

(50) נדרים שם (לח, א).

(51) להעיר מב"ב (פח, א) "משום דגמר בלבו לקנות"
(וברשב"ם שם ד"ה רב ספרא "דגמר בלבו להקנותו . . כיון דירא
שמים הוא . . זכה . . ונתחייב כו").

(52) שמור"ר פמ"ג, ה. שם פמ"ז, ט. דב"ר פרשתנו (פ"ג, יא).
רש"י יתרו כ, ב. ועוד.

(53) ל' רש"י.

(54) ראה שמור"ר שם (פמ"ז, ט). ועוד.

(55) ירושלמי יומא פ"א ה"א. ועוד. רש"י פרשתנו י, ו"ז
(בשינוי לשון).

נשמת הצדיק ביתר שאת ויתר עז⁶⁴, מובן, שגם
ה"ישועות" (שמצד עלי' זו) הן למעלה יותר.

וכל ישועה ובפרט ישועות (ל' רבים) ובקרב
הארץ מקרבים וממהרים את הישועה הכללית
העיקרית והפנימית – גאולה האמיתית והשלימה
על ידי משיח צדקנו, ובאופן ד"פועל ישועות בקרב
הארץ⁶⁵ – למטה מעשרה טפחים, גם ברשות
הרבים⁶⁶, בגשמיות ובפשטות, ובעגלא דידן ממש.

(משיחות שבת זוהמ"ס, ליל שמח"ת ויום שמח"ת תשכ"ו;

כפ מנ"א תשמ"ה)

(64) ראה לקו"ש שם ע' 34 ואילך. ובכ"מ.

(65) להעיר מרש"י עה"פ (וארא ח, יח) למען תדע גו' בקרב
הארץ.

(66) שתופס עד עשרה טפחים (שבת ז, ריש ע"ב. ועוד. רמב"ם
הל' שבת פ"ד ה"ז).

עבור הכלל, ועד שע"י זה נסתלק מן העולם קודם
זמנו:

שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה והיו
ימיו מאה ועשרים שנה,
מתוך מסירת נפש כו'.

ומובן, שאם בפטירת כל צדיק אמרו ש"פועל
ישועות בקרב הארץ", עאכ"כ בהסתלקות
שסיבתה (בדרך הטבע, טבע של "הארץ") היתה
מפני מסנ"פ עבור כלל ישראל.

וכן הוא בכל שנה ושנה ביום היארצייט, שאז
הימים האלה נזכרים ונעשים⁶³, שנמשכות עוד
הפעם ופועל "ישועות בקרב הארץ", ואדרבה –
מכיון שבכל שנה (ביום ההסתלקות במיוחד) עולה

(63) כפי' הארז"ל הידוע עה"פ (אסתר ט, כח).

המשך ביאור במס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

הקרום יותר עד למטה, דהיינו גם את הקרום המכסה את הטחול
הדק ואל תסתפק בקליפת הקרום שבחלק העליון. אָתָּא אָבוּהּ –
בא רב הונא בר חייה אביו של לוי ואֲשָׁכְחִיהּ – ומצאו לבנו שכן
הוא מורה לרב יהודה, אָמַר לֵיהּ – רב הונא לבנו, הָכִי אָמַר אָבוּהּ
דְּאִמְרֵי מִשּׁוּם דְּרַב – כך אמר אבי אמר בשם רב, וּמִנֵּי – ומי הוא
אבי אמו של לוי, רַב יִרְמְיָה בֶּר אֲבָא, לֹא אִסְרָה הַתּוֹרָה אֶלָּא את
הקרום של הטחול שֶׁנִּמְצָא עַל הַדָּד בְּלֶבֶד, דהיינו רק את הקרום
המכסה את הטחול בחלקו העבה, ששם הוא מחובר לכרס.
הקשה לוי לאביו: אֵינִי – האם כך הדין וְהָאִמֶּר רַב הַמְּנוּנָא, תָּנָא
– שנינו בברייתא, הָקְרוֹם שֶׁעַל הַטְּחוּל אִסּוּר וְאֵין חַיִּיבִים עָלָיו כֵּרַת.
וצריך להבין הָכִי מִי – באיזה חלק מן הקרום מדברת הברייתא,
אֵילִימָא – אם נאמר שמדובר בקרום שֶׁנִּמְצָא עַל הַדָּד – על מקום
עובי, אֲמַאי – מדוע אֵין חַיִּיבִין עָלָיו כֵּרַת הֲרִי זֶהוּ הַחֹלֶב שֶׁעַל
הקרב שהתורה אסרתה, שהרי הוא מחובר שם לכרס. אֲלָא על
כִּרְחָךְ דְּכֹלִיָּה – שהברייתא מדברת על הקרום שנמצא על כל
הטחול, שאמנם מן התורה הוא מותר אבל רבנן אסרוהו, הרי
שאף הקרום שמכסה את החלק הדק של הטחול אסור מדרבנן.
אָמַר לֵיהּ רַב הונא לבנו, אֵי תִנָּא תִנָּא – אם אכן כך שנו
בברייתא, אזי צריך לנהוג כפי מה ששנינו בברייתא.
הגמרא מביאה את עיקרי הדברים של רב המנונא: גִּיפָא, אָמַר רַב
הַמְּנוּנָא, תָּנָא – שנינו בברייתא, הָקְרוֹם שֶׁעַל הַטְּחוּל אִסּוּר בִּאכִילָה
מדרבנן וְאִם עֲבַר וְאִכְלוּ אֵין חַיִּיבִין עָלָיו כֵּרַת. וכן הָקְרוֹם שֶׁעַל

נָבִי הַכּוֹלֵא – הכליות אִסּוּר באכילה מדרבנן וְאִם עֲבַר וְאִכְלוּ אֵין
חַיִּיבִין עָלָיו כֵּרַת. מקשה הגמרא: וְהִתְנַיֵּן – והרי שנינו בברייתא
אחרת שחַיִּיבִין כֵּרַת עָלָיו – על אכילת הקרום שעל הטחול ועל
הכליות. מתרצת הגמרא: מִטְּחוּל אֲטָחוּל לֹא קָשִׁיָּא – מסתירת
הברייתות בענין הקרום שעל הטחול לא קשה, שכן הָא –
הברייתא שחייבה על אכילתו כרת דיברה על אכילת הקרום
שֶׁבִּגְגֵד הַדָּד שהוא אסור מן התורה, ואילו הָא – הברייתא
שאמרה שאין חייבין על אכילתו כרת דיברה על הקרום
שֶׁמִּלְמַטָּה שֶׁלֹּא בִּגְגֵד הַדָּד שהוא אסור רק מדרבנן. וכן מְבַלֵּיָּא
אֲבֻלִּיא נָמִי לֹא קָשִׁיָּא – ומסתירת הברייתות בענין הקרום שעל
הכליות גם לא קשה, שכן הָא – הברייתא שאמרה שחייבים עליו
כרת דיברה בְּעִלְיָא – בקרום הדק הדבוק על החלב שעל הכליות
מלמעלה שיש לו דין חלב גמור האסור מן התורה, ואילו הָא –
הברייתא שאמרה שאין חייבים עליו כרת דיברה בְּתַתָּא –
בקרום שמתחת לחלב הכליות הנמצא בין החלב לכליות שאין
איסורו אלא מדרבנן.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין ביצי זכר שניתקו
ממקומם: בְּיַעֲיָהּ הִשְׁלִיכָא – ביצי זכר שניתקו גידיהם על ידי סירוס
ועדיין מעורים בתוך כיסם. נחלקו בדינם רַב אֲמִי וְרַב אֶסֶר, הַד אִסֵּר
אותם באכילה וְהַד שְׁרִי – ואחד התיר אותם באכילה. מבארת
הגמרא: מָאן דְּאִסֵּר סִבַּר

ילקוט לוי יצחק על התורה

הדלקת נר חנוכה⁴ הוא המשכת אור החכמה, כי שמן⁵ הוא בחי' חכמה, וכן אור הוא בחי' חכמה (כי והכסיל⁶ בחשך הולך), והרוצה⁷ להחכים ידרים שמנורה הי' בדרום, וזהו שהמדליק המנורה היו כהנים⁸ שהם מבחי' חכמה⁹.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד שנט

(4) ראה תורה אור מקין מא, א. שערי אורה מב, א ואילך – שהיוונים היו "חכמה דקליפה חכמות חיצוניות", ולכן טמאו כל השמנים של בחי' "חכמה שבקדושה". וראה לקוטי שיחות חלק כה עמוד 174 ואילך.
(5) ראה מנחות פה, ב.
(6) קהלת ב, יד.

(7) בבא בתרא כה, ב. "אמר רב יצחק הרוצה שיחכים ידרים ושיעשיר יצפין, וסימנך שלחן בצפון ומנורה בדרום" עיי"ש. ראה גם לקמן סי' כג.

(8) לקוטי תורה בהעלותך לא, א. קרח נד, ד. ספר המאמרים ה'תער"ב ח"א ע' רעא [בהוצאה החדשה – ח"ב ע' שסח].

(9) כהנים שהם מבחי' חכמה: ראה תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשי"ג ע' קמט וז"ל: כהן הוא בחינת חכמה דאצילות, כי חכמה היא התחלת קו הימין, חח"ן מימין, ולכן נקראת כהן איש חסד. ובפרט לפי פירוש הרמ"ז דכהן הוא בחינת חסד דאריך שמתלבש בחכמה דאצילות, שאז גם החכמה היא בבחינת חסד, ונקרא כהן גדול, בחינת רב חסד. עיי"ש.

ראה גם סידור עם דא"ח רסח, ב [ובהוצאת תשע"ט – שצא, סע"א ואילך]. אור התורה תצוה עמוד א'תקסג ואילך (מובא לקמן סימן נא הערה 17).

שמות כה, לא – ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו

כב

בטעם הדבר שהמנורה היתה ב"דרום" בחי' חכמה, ולכן הדליקו ב"שמן", והדלקה הוא ע"י כהנים

הדלקת הנר הוא המשכת אור החכמה², ועיין בלקו"ת בד"ה³ ראה אנכי נותן כו' בפ"י נר דלוק על ראשו ע"ש, וכן

(1) מקשר כמה דברים בנוגע המנורה, והם:

(א) טעם שהמנורה הי' ב"דרום".

(ב) טעם דהי' בהמנורה הדלקת "שמן".

(ג) בהשמן דלק "אור".

(ד) הדלקה הי' ע"י כהן.

(2) ראה בהנסמן בלקוטי שיחות חלק ל' ע' 15 הערה 42.

(3) לקוטי תורה פרשת ראה יח, ג. וז"ל: וזהו שאמרו רז"ל גבי עובר בבטן אמו נר דלוק על ראשו ומלמדין אותו כל התורה. נר דלוק הוא בחי' יו"ד שבשם הוי', ומלמדין אותו כל התורה הוא בחי' ה"א אחרונה שבשם, לומר לך שכל הענין מבחינת אלו שבשם הוי' מיו"ד עד ה"א אחרונה מלמדין אותו עיי"ש.

אגרות קודש

ב"ה, כ' מנ"א, ה'תשי"ד

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... ובקרבו לחודש אלול חדש החשבון דכל השנה, ומחשבה טובה הרי הקב"ה מצרפה למעשה, הרי מחשבה טובה בהכנה דאלול, הן בהסוג דאדם למקום - אני לדודי ודודי לי, הן בסוג דאדם לחברו - איש לרעהו ומתנות לאביונים, תהי' התחלה טובה להמעשה אף שתבוא אח"כ ואשר הקב"ה יצרפם יחד ועי"ז יתעלו ממקום טהור לקדוש יותר, וכמבואר בתניא דבאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא למקום נעלה ועליון יותר, ובמילא באות ההשפעות מבלי מניעות ועכובים ע"ד המבואר בלקו"ת סוף פ' קרח.

בברכה המחכה לבשורות טובות.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

למה להודיע שיהיה גרוע בעקבתא דמשיחא?

במסכת סוטה (מט, א) נכתב: "בעקבות משיחא . . בכל יום ויום - מרבה קללתו משל חברו".

מהי התועלת בזה שהתורה מודיעה שלאחרי רבוי שנים יהיה מעמד ומצב כזה?

אלא - אם התורה לא הייתה מודיעה אודות מעמד ומצב זה, היו בני ישראל נופלים ברוחם חס ושלום, כי לא היו מבינים כיצד יתכן מעמד ומצב כזה. לכן מודיעה התורה שבסוף זמן הגלות יהיה מעמד ומצב זה, ועל ידי זה לא יפלו ברוחם, אלא יתחזקו בעבודתם ביתר שאת.

(י"ט טבת תשמ"ב, מתוך "לקראת שבת")

להתעזר מהחלום

מפיון שפלות ענין הגלות הוא "חלום" שענינו חבור הפכים - הרי ברגע אחד יכול המצב להתהפך מן הקצה אל הקצה, הינו שיוצאים מ"חלום" הגלות ובאים למציאות האמתית - גאולה בפעל ממש!

אמנם, הרמב"ם מבאר שישנו סדר בדבר, "יכף כל ישראל כו' וילחם מלחמות ה' וכו'" - אבל כל זה פאשר הגאולה באה על דרך הרגיל, מה שאין כן כאשר "זכו", ועל אחת כמה וכמה לאחר ששכר "כלו כל הקצין", לא רק באפון ד"אחישנה", אלא גם באפון ד"בעתה" - אזי באה הגאולה תכף ומיד ממש, למעלה מפל סדר והגבלה כו'!

(תורת מנחם - התועודיות תשד"מ ח"ד ע' 2211)

עמדו הכן פלכם

ידועים דברי כבוד קדשת מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, שכבר סימו את כל עניני העבודה וצריכים רק "לצחצח את הכפתורים".

ובינתיים [כעבר שנים] סימו גם את "צחצוח הכפתורים", ובמילא [כעת] "עמדו הכן פלכם" לגאולה. הנה יכולים תכף ומיד להכניס את האל"ף (אלופו של עולם) בגלות, שעל ידי זה נעשה מ[התבה] "גולה" - "גאולה".

(התועודיות תשנ"ח ח"א ע' 440, מתוך "לקראת שבת")

"שמרו משפט ועשו צדקה"

הנביא ישעיהו אומר לעם ישראל "כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא".

דבריו אלה מתאימים במיוחד לדורנו זה, הדור האחרון לגלות: שמעו יהודים! מכריז הנביא בשם הקדוש ברוך הוא. מפיון ש"קרובה ישועתי" - שהרי תכף ומיד בא משיח צדקנו - לכן, "שמרו משפט ועשו צדקה". חטפו וקימו עוד מצות עשה אחת ("עשו צדקה"), והשמרו מלעבר על עוד מצות לא תעשה אחת ("שמרו משפט"); שהלא יתכן כי מצוה אחת ואחרונה זו היא היא שתכריע את העולם כלו לכף זכות ותביא את "ישועתי" - ישועת ה' בגאולה האמתית והשלמה.

(ש"פ פרשת בלק תשמ"ב, מתוך "לקראת שבת")

נתינת מטבעות אחדות לצדקה!

המצוה שיש בה סגלה מיוחדת לקרב את הגאולה, היא מצות הצדקה "גדולה צדקה שמקרב את הגאולה". ומזה מובן שיש להוסיף עוד יותר... ומה טוב תכף ומיד.. ובפרט שפיון ש"אין גו' אתנו יודע עד מה" הרי יתכן שהדבר שחסר להבאת הגאולה אינו אלא נתינת מטבעות אחדות לצדקה!

ובלשון הרמב"ם, פסק דין להלכה, "צריך כל אדם שיטא עצמו.. וכן כל העולם חציו זכאי.. עשה מצוה אחת הכריע כל העולם.. וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

(משיחת נר א' דחנוכה תשנ"ב, מתוך "לקראת שבת")

לבנה על לבנה

אין להתפעל מכך שראים שמאמול ושלשום נעשו כמה וכמה פעולות בעניני התורה ומצוותיה ועדין לא נושענו...

הגאולה העתידה נפעלת בצורף כל עניני העבודה שנעשו בכל הדורות, כך שכל פעלה ופעלה מהנה "לבנה נוספת" בענין הגאולה, וכאשר מצטרפת לבנה ללבנה ונדבך מצטרף לנדבך כו' - זוכים לגאולה האמתית והשלמה.

(ש"פ בשלח תשד"מ; התועודיות תשד"מ ח"ב ע' 872, מתוך "לקראת שבת")

מִיד - פְּרוֹשׁ כְּפִשׁוּט

יִשְׁנוּ פֶּסֶק דִּין בְּרוּר בְּרַמְבַּ"ם: הַבְּטִיחָה תוֹרָה שְׁסוּף
יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּסוּף גְּלוּתוֹ וּמִיד הֵן נִגְאָלִין.
וְכַמְדָּבָר כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁהַמֶּשֶׁג ד' "מִיד" בְּהִלָּכָה הוּא -
כְּפִשׁוּט, תִּכְרַךְ וּמִיד מִפְּשָׁא!

(תורת מנחם - התועדויות תשר"מ ח"א ע' 65)

מִבְּאֵר בְּאַחֲרֵי שְׁכָל הַהִגְבָּלוֹת שֶׁמִּצִּינוּ בְּעֵינֵי מְשִׁיחַ
צִדְקָנוּ, שְׁאִינוּ בָּא בְּעֵרְבֵי שְׁתֻּתוֹת וְכִיּוּצָא בְּזֶה - הִרִי זֶה
רַק כְּאִשׁוֹר מְדַבֵּר אוֹדוֹת גְּאֻלָּה "בְּעֵתָהּ", אָבֵל לְאַחֲרֵי
שֶׁ"כָּלוּ כָּל הַקְּצִין וְאִין הַדְּבָר תְּלוּי אֶלָּא בְּתִשְׁבּוּכָה" - אָזִי

אגרות קודש

ב"ה, כ"א מנ"א, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מ"ג מנ"א, בו כותב ראשי פרקים מהשתלשלות הענינים עד שבא לאה"ק
ת"ו. וסברות בהנוגע לאופן הסתדרותו ולימודו להבא, ושואל דעתי בזה.

ודעתי ברורה מוחלטת, אשר עליו להמשיך בלימודי קדש עוד משך זמן חשוב, וכיון שכבר
נמצא באה"ק ת"ו, אין כדאיות ההוצאות לחזור לצרפת ולחפש שם מקום ללימוד, ובודאי יהיו
כמה קישורים וכו', בה בשעה שיוכל להסתדר בלימוד במקום בו כותב, שנראה לו שהצליח שם.
ובמה שכותב סברא, שכיון שצריך להסתדר בחייו בעתיד, עליו למהר בהכנות לזה, ולא ללמוד
בישיבה, הנה אדרבה, כיון שהקב"ה נותן התורה ומצוה המצוה הוא הזן ומפרנס לכל ומשגיח על
כל אחד ואחד בהשגחה פרטית, והוא גם כן ציוה שהכנה הכרחית לחיי איש הישראלי הוא לימוד
זמן חשוב בתורתנו תורת חיים, אין זה איבוד זמן ח"ו אלא אדרבה ואדרבה, וכידוע המשל בזה
אשר כשרוצים לבנות בנין שיהי' בנין טוב ומפואר בכל הפרטים, לכל לראש צריך לראות שהיסוד
יהי' חזק ואמין, כי באם יהי' היסוד רעוע, אין כל תועלת ביופי הבנין וכו' וכן הוא בהנוגע ליסוד
בחיים של בני ישראל, אשר הם הן השנים והזמנים שהוא מקדיש לתורה ועניני', ואם רוצה להיות
מאושר בהעשירות שנים שלאחרי זה, צריך לחזק היסוד, ז.א. להוסיף בלימוד התורה וקיום
עניני' כהנה וכהנה.

כיון שנמצא בכפר הראה, מהנכון שיכנס שם להרב מ. צ. שליט"א נריה, ויבאר לפניו את
הבעיא שלו, ויכול להראותו גם מכתבי זה, ובודאי אשר יפרט לו את הענין עוד יותר ויסבירו באם
זקוק לעוד ביאור בזה.

בברכת הצלחה בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

נ.ב. במזכירות שלי אין כותבים צרפתית, ולכן בא המענה בלשון הקדש, אבל הוא יכול
לכתוב גם להבא צרפתית, כיון שקורא הנני שפה זו.

פרשת עקב

~ יום ראשון י"ב מנחם-אב ~

יבִייהִי חֵלֶף דִּי תַקְבְּלוֹן יֵת דִּינִינֵא הָאֲלִין
וְתַטְרוֹן וְתַעֲבְדוֹן יִתְהוֹן וְיִטֵּר יִי אֱלֹהֶךָ לָךְ
יֵת קִנְמֵא וְיֵת חֶסֶדֵא דִּי קִיִּים לְאַבְהֶתָךְ:

ז (יב) וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמְעוֹן אֶת הַמְּשָׁפְטִים הָאֵלֶּה
וְשִׁמְרָתֶם וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַרְתֶּם יְהוָה אֱלֹהֵיךָ לָךְ
אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֹסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּךְ:

ז"י וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוֹן • אִם הַמְּצוֹת הַקְּלוֹת, שְׂאָדָם דָּשׁ בְּעַקְבִּיו, תִּשְׁמְעוֹן. וְשָׁמַר ה' וְגו' • וְשָׁמַר
לָךְ הַבְּטָחוֹתוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~

מעלת העקב על הראש

ועל-פי-זה יש לפרש את הפסוק "וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוֹן אֶת
הַמְּשָׁפְטִים". דְּנִרְמֵז בְּזוֹ, שְׂאִפִּילוּ מְצוֹת שְׂיִשׁ עֲלֵיהֶן
טַעַם, מְצוֹת הָאָדָם לְקִימָן מַצַּד קְבִלַת עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם
וְלֹא רַק מַצַּד הַטַּעַם לְבַד.

כִּי אִם יִסְמַךְ הָאָדָם רַק עַל שְׂכָלוֹ, מִי יוֹדֵעַ אִם סוּף סוּף
גַּם מְצוֹת אֵלֹהִים יִקְיָם. וְכִדִּי לִהְיוֹת בְּטוֹחַ שְׂבָכָל מַצָּב יִקְיָם
אֶת הַמְּצוֹת, הִרִי זֶה רַק אִם יִקְיָם אוֹתָם בְּכַחֲנִית "עֲקֵב"
— בְּקְבִלַת עַל.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק ל"ד עמוד 254 – מוהר"ך' ליקראת שבת)

וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמְעוֹן אֶת הַמְּשָׁפְטִים (ז, יב)
יְדוּעַ שְׂיִשׁ ג' סוּגִים בְּמְצוֹת, עֲדוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים.
וְהַמְּשָׁפְטִים הֵם הַמְּצוֹת שְׂיִשׁ לָהֶם טַעַם, וְשָׂכָל הָאָדָם
מְבִינֵם וּמְשִׁיגִם.

וְהִנֵּה מְבָאָר בְּסִפְרֵי חֲסִידוֹת, שְׂעָקְבוֹ שֶׁל אָדָם מוֹרָה עַל
עֲנִיָּן קְבִלַת עַל, שְׂהָרִי הָעֲקֵב אֵינּוּ מְרַגֵּשׁ אוֹ מְבִין מְאוּמָּה,
וְעוֹשֶׂה כָּכָל אֲשֶׁר יוֹרְהוּ הַלֵּב אוֹ הָרָאשׁ, גַּם אִם יִצְטָנֶה
לְהַפְּסֵם לְמִים רוֹתְחִים, אִף שְׂיִכְנֶה עַל־יְדֵי-זֶה, כְּנִרְאָה
בְּמוֹחָשׁ.

יִי וְיִרְחֲמֵנּוּ וְיִבְרַכֵּנּוּ וְיִסְגְּנֵנּוּ וְיִבְרַךְ וְיִלְדֵא
דְּמַעַךְ וְאִבָּא דְּאַרְעָךְ עֲבוּדֶךָ וְחִמְרֶךָ וּמִשְׁחָךְ
בְּקִרֵי תוֹרִיךָ וְעֲדְרֵי עֲנָךְ עַל אֲרַעֲךָ דִּי קִיִּים
לְאַבְהֶתָךְ לְמַתָּן לָךְ:

(יג) וְאַהֲבֶךָ וְיִבְרַכְךָ וְיִתְרַבְּךָ וְיִבְרַךְ פְּרִי־בִטְנְךָ וּפְרִי־
אֲדָמָתְךָ דְּגִנְךָ וְתִירֶשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ שְׁנֵי־אֲלֻפֶיךָ
וְעֲשִׂיתָ צִנְאֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לְאַבְתָּךְ
לֵאמֹר לָךְ:

ספורט

בְּרִיתִי בִינִי וּבִינְךָ, וּבֵין וְיִרְעָךְ אֲחֵרֶיךָ
לְדִרְתָּם לְבְרִית עוֹלָם, לִהְיוֹת לָךְ
לְאַלְהִים וְלִירְעָךְ אֲחֵרֶיךָ" (בראשית יז, ז).
כִּי אִמְנָם בְּהִיּוֹתוֹ לִנּוֹ לְאַלְהִים בְּלִתִּי
אֲמַצְעִי, יִשְׁפִיעַ מְצִיאוֹת נְצָחִי, הַהוּנָה
מִמֶּנּוּ בְּלִתִּי אֲמַצְעִי, כְּאִמְרוּ "כִּי כָל
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא יְהִי:

אֶת הַמְּשָׁפְטִים. כִּי בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד
אַרְץ.
וְשִׁמְרָתֶם. זֶה מִשְׁנָה.
וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וּבְזֶה הָאֶפֶן תַּעֲשׂוּ
אוֹתָם אֶל נִכּוֹן.
וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֵיךָ לָךְ אֶת
הַבְּרִית. שְׁנִשְׁבַּע בְּאִמְרוֹ "וְיִקְמָתִי אֶת

ז (יב) וְהָיָה עֲקֵב תִּשְׁמְעוֹן. הִנֵּה
הַמֶּלֶךְ צִוָּה אֶת כָּל אֵלֶּה, כְּדִי שֶׁתּוֹכְחוּ
שְׂיִשְׁמְרוּ לָכֶם "הַבְּרִית וְהַחֹסֶד". וְזֶה,
שְׂאִתֶּם תִּשְׁמְרוּ "הַיּוֹם" לַעֲשׂוֹת
מֵאֲהָבָה שְׂלֵא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס,
וְהוּא בְּשִׁבְלִי זֶה יִשְׁמַר לָכֶם הַבְּרִית
וְהַחֹסֶד.

קַרְנִים", לְשׁוֹן חֶזֶק. וְאֵנֹכְלוֹס תִּרְגָּם: 'וְעֲדָרִי עֲנָה'.
(חולין פד) וְרַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמֶם
"עֲשֻׁתְרוֹת"? שְׁמַעְשֻׁרוֹת אֶת בְּעֻלְיָהּ.

כִּי יִשְׂרָאֵל אֶלְפִיד • וְלִדִּי בְּקֶרֶךְ, שֶׁהִנָּקְחָה מִשְׁגֶּרֶת
מִמַּעֲיָה. וְעֲשֻׁתְרוֹת צִאָּה • מִנְחָם פֶּרֶשׁ (תהלים כב)
'אֲבִירִי בִשֵּׁן', מִבְּחַר הַצֶּאֱזָן, כְּמוֹ "עֲשֻׁתְרוֹת" (בראשית יד)

יֵד בְּרִיד תְּהִי מִכָּל עֲמֻמָּא לֹא יְהִי בָּךְ עֶקֶר
וְעִקְרָא וּבִבְעִירָךְ:

(יד) בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל־הָעַמִּים לֹא־יִהְיֶה בְּךָ עֶקֶר
וְעִקְרָהּ וּבִבְהֻמָּתָךְ:

כִּי יִשְׂרָאֵל עֶקֶר • שְׂאִינוֹ מוֹלִיד.

טו וְנִעְדִּי יְיָ מִנְּךָ כָּל מְרַעֲיוֹ וְכָל מִכְתָּשִׁי
מִצָּרִים בִּישׁוּא דִּי יֵדְעָתָ לֹא יִשְׁוֹנוֹן בָּךְ
וְיִתְנַנּוֹן בְּכָל סִנְאָךְ:

(טו) וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל־חֲלִי וְכָל־מְדוּיִּי מִצָּרִים
הָרָעִים אֲשֶׁר יֵדְעָתָ לֹא יִשְׁיִמָּם בָּךְ וְנִתְּנָם בְּכָל־
שְׁנֵאִיךָ:

טז וְתִגְמַר יְיָ כָּל עֲמֻמָּא דִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה
לָּךְ לֹא תַחוּס עֵינֶךָ עֲלֵיהוֹן וְלֹא תִפְלַח יְיָ
טַעוּתְהוֹן אֲרִי לְתַקְלָא הוּא לָּךְ:

(טז) וְאִכְלַתְּ אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
לָּךְ לֹא־תַחוּס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹל אֶת־
אֱלֹהֵיהֶם כִּי־מוֹקֵשׁ הוּא לָּךְ: ׀

יז דִּילְמָא תִימַר בְּלִבְךָ סְגִיאיִן עֲמֻמָּא הֵאֱלִין
מִנִּי אֲבָדִין אֲכֹל לְתַרְכוּתְהוֹן:

(יז) כִּי תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי
אֵיכָה אוֹכֵל לְהוֹרִישָׁם:

וְלֹא יִתְכַּן לְפָרְשׁוֹ בְּאֶחָד מִשְׁאָר לְשׁוֹנוֹת שֶׁל 'כִּי',
שִׁיפֹל עָלָיו שׁוֹב "לֹא תִירָא מֵהֶם".

כִּי תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ • עַל פְּרִיחָךְ, לְשׁוֹן 'דִּילְמָא'
הוּא: 'שְׂמָא תֹאמַר בְּלִבְבְּךָ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם רַבִּים לֹא
אוֹכֵל לְהוֹרִישָׁם', אֵל תֹּאמַר בֶּן, "לֹא תִירָא מֵהֶם".

יח לֹא תִדְחַל מִנְהוֹן מִדְּפַר תְּדַפֵּר יְיָ דִּי עֲבַד
יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרַיִם:

(יח) לֹא תִירָא מֵהֶם זָכַר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל־מִצְרַיִם:

ספורט

תַּחוּס, יִחְסִיאוּךָ בְּלִי סִפְק.
כִּי מוֹקֵשׁ הוּא לָּךְ. כִּי אֲמַנָּם הִיוּתְךָ
חֹס עֲלֵיהֶם יִהְיֶה לָּךְ לְמוֹקֵשׁ, שִׁיפְתוּךָ
לְעֲבוֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם. תורה יז
(יז-יח) כִּי תֹאמַר.. אֵיכָה אוֹכֵל
לְהוֹרִישָׁם.. לֹא תִירָא מֵהֶם.
כְּשֶׁתֹּאמַר "אֵיכָה אוֹכֵל לְהוֹרִישָׁם",
בְּהִיוֹתָם "רַבִּים.. מִמֶּנִּי", "לֹא" תֹאמַר
זֶה עַל דְּרָךְ שֶׁ"תִּירָא מֵהֶם", אֵלָּא עַל
דְּרָךְ שֶׁתִּכְבֵּר שֶׁזֶּה הִיָּה נִמְנָע לוֹלִי ה'
עֲזָרְתָה לָּךְ. וְזֶה, כִּי
זָכַר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ
לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרַיִם. שְׁהִיו רַבִּים
וְחֻזְקִים מִמֶּךָ. תורה יט

בְּאֶרֶץ בֶּאֱפֹן מֵאֲשֶׁר. תורה יד
(טו) כָּל חֲלִי. אֲפֹלוּ הַמְרָגְלִים לְבֹא
מִצַּד הַמַּעֲרָכָה.
הָרָעִים. הַמִּתְדַּבְּקִים.
אֲשֶׁר יֵדְעָתָ. שְׁלָקוּ עַל הַיָּם, מִבְּבֹאֶר
לְמַעַל.
לֹא יִשְׁיִמָּם בָּךְ וְנִתְּנָם בְּכָל
שְׁנֵאִיךָ. אֵף עַל פִּי שִׁינְתָּם בְּשׁוֹנְאִיךָ,
לֹא יִדְבְּקוּ בָּךְ, כְּעֵנִין "יִפֹּל מִצַּדְךָ
אֵלָּה.. אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ" (תהלים צא,
ז). תורה טו
(טז) לֹא תַחוּס עֵינֶךָ עֲלֵיהֶם. וּבָזָה
הָאֶפֶן -
וְלֹא תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם. כִּי אִם

לְעוֹלָם" (קהלת ג, יד). אֲמַנָּם מְצִיאוֹת
הַנִּפְסָדִים הוּא מִמֶּנּוּ בְּאִמְצָעֵי בְּלִי
סִפְק.
וְאֵת הַחֶסֶד. כְּאִמְרוּ אֹז, "וְנִתְּתִי לָךְ
וְלִזְנוּעַךְ אֲחִירִיד אֶת אֶרֶץ מִגְרִיד"
(בראשית יז, ח). כִּי אֲמַנָּם הַטוֹב הִתְהוֹה
לְצַדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא חֶסֶד בְּלִבְדִּי,
לֹא גְמוּל מַעֲשֵׂיהֶם. תורה יג
(יג) וְאֶהְרִיד. בְּהִיוֹתְכֶם בָּנִים כְּדַמוֹתוֹ
בְּצִלְמוֹ, כְּאִמְרָם ז"ל: חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל
שְׁנִקְרָאוּ בָנִים לְמִקּוֹם (אבות ג, ט), וּבָזָה
יִהְיֶה נִצְחִיּוּת שֶׁל בְּרִית מֵאֲשֶׁר.
וּבְרִיכָךְ. בְּמִמּוֹן לְחַיִּי שְׁעָה, וּבָזָה
יִיטִיב אֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע שֶׁתַּחֲיוּ

יט נסין וברבין די חזקה עינך ואחיא
ומופתא וידא מקפמא ודרעא מרממא די
אפקך זי אלקה פן נעבד זי אלקה לכל
עממא די את דחל מקדמיהון:

(יט) המפת הגדלת אשר-ראו עיניך והאמת
והמפתים והיד החזקה והזרע הנטויה אשר
הוצאת יהוה אלהיך בן-יעשה יהוה אלהיך לכל-
העמים אשר-אתה ירא מפניהם:

המפלאות. והיד החזקה. זה הדבר. והזרע
הנטויה. זו החרב של מכת בכורות.

כ"י המסת. נסיונות. והאמת. כגון: (שמות ד) וידי
לנחש, (שם) ויהיו לדם בפיבשת. והמפתים. המכות

כ ואף ית ערעיתא יגרי זי אלקה בהון עד
דיבדין דאשתארו ודאשטארו מקדמך:

(כ) וגם את-הצרעה ישלח יהוה אלהיך בם עד-
אזר הנשארים והנסתרים מפניך:

כ"י הצרעה. (סוטה לו) מין שרץ העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתן, ומסמאה את עיניהם בכל מקום
שהיו נסתרים שם.

כא לא תתבר מקדמיהון ארי זי אלקה
שכנתה בינך אלקה רבא ודחילא:

(כא) לא תערץ מפניהם כי-יהוה אלהיך בקרבך אל
גדול וגורא:

כב ויתרך זי אלקה ית עממא האלון
מקדמך זער זער לא תכול לשציותהון
בפריע דילמא תסגי עלך חיות ברא:

(כב) ונשל יהוה אלהיך את-הגוים האל מפניך
מעט מעט לא תוכל בלתי מהר פן-תרבה עליך
חית השדה:

כ"י (אייב ט) ויתת השדה השלמה-לך? אלא
גלוי היה לפניו שעתידין לחטא.

כ"י פן-תרבה עליך חית השדה. והלא אם
עושין רצונו של מקום אין מתיראין מן החיה,

כג וימסרגו זי אלקה קדמך וישגשונו
שגוש רב עד דישיצנון:

(כג) ונתנם יהוה אלהיך לפניך והמם מהומה גדלה
עד השמרם:

כ"י (ישעיה כח) ויהמם גלגל עגלתו, בלו יסוד, לפיכך חציו
קמץ וחציו פתח, כשאר פעל של שלש אותיות.

כ"י והמם. נקוד קמץ בלו, לפי שאין מ"ם
אחרונה מן היסוד, והרי הוא כמו: והם אותם, אבל

כד וימסר מלכיהון בידך ותובד ית שמהון
מתחות שמא לא יתעתד אנש מקדמך עד
דתשצי יתהון:

(כד) ונתן מלכיהם בידך והאבדת את-שמם
מתחת השמים לא-יתצב איש בפניך עד
השמדך אתם:

כה צלמי טעותהון תוקדו בנודא לא תחמד
כספא ודחבא די עליהון ותסב לך דילמא
תתקל בה ארי מרחקא דיי אלקה הוא:

(כה) פסילי אלהיהם תשרפון באש לא-תחמד פספ
וזהב עליהם ולקחת לך פן תוקש בו כי תועבת
יהוה אלהיך הוא:

(כד) ונתן מלכיהם בידך, והאבדת האויבים הוא לשטן בכל עת, בענין
את שמם. כי אמנם קיום זרע מלוכת הדד נער קטן שהיה מזרע המלך (כה) פן תוקש בו. שלפעמים יקרה

כו וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חָרֵם כָּמֹהוּ
כִּנְתָה שֶׁקָּצָא תִשְׁקָצְנָה וְרַחֲקָא תִרְחַקְנָה אַרִי
חֲרָמָא הוּא :

א כל תפקדתי די אנא מפקדך יומא דין
תטון למעבד בדיל דתיחון ותסגון ותיתון
ותיתון ית ארעא די קנים יי לאביתכון :

(כו) וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתְךָ וְהָיִיתָ חָרֵם כָּמֹהוּ
שֶׁקָּצָא תִשְׁקָצְנָה וְתַעֲבִי תִתְעַבְּנוּ בִּי־חָרֵם הוּא: פ

ח (א) כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן
לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תַּחֲיוּן וּרְבִיתֶם וּבִאתֶם יְרִשְׁתֶּם
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁפַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם:

קברו בשכם", והלא משה לבדו נתעסק בהם
להעלותם? אלא לפי שלא הספיק לגומרה וגמרה
ישראל, נקראת על שמם.

כ"ז ◀ כָּל־הַמִּצְוָה • כפשוטו. ומדרש אגדה (תנחומא):
אם התחלת במצוה, גמר אותה, שאינה נקראת
המצוה אלא על שם הגומרה, שנאמר (יהושע כד):
"וְאֵת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר־הָעֵלּוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם

ב ותדבר ית כל ארעא די דברך יי אלהך
דנן ארבעין שנין כמדברא בדיל לענייתך
לנסייתך למדע ית די בלבך התטר פקודיה
אם לא :

(ב) וְזָכַרְתָּ אֶת־כָּל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לְמַעַן עֲנֹתְךָ לְנִסְתֶּךָ
לָדַעַת אֶת־אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ הַתִּשְׁמֹר מִצְוֹתַי אִם־לֹא:

כ"ח ◀ הַתִּשְׁמֹר מִצְוֹתַי • שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו.

ג ויענך וירעבך ויאכלך את־המזן אשר לא־ידעת
ולא ידעון אביתך למען הודיעך כי לא על־הלחם
לבדו יחיה האדם כי על־כָּל־מוֹצָא פִּי־יְהוָה יֵחִיָּה
הָאָדָם:

(ג) וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכַלְךָ אֶת־הַמֶּזֶן אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ
וְלֹא יָדְעוּן אֲבִיתְךָ לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל־הַלֶּחֶם
לְבַדּוֹ יֵחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצָא פִּי־יְהוָה יֵחִיָּה
הָאָדָם:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויענך וירעבך ויאכלך את המזן (ח, ג) יש להבין, כיצד
עורר המן רעבון? ויש לבאר, דהנה להם מן הארץ הוא
מגביל, כמו כל דבר שבעולם (הוא מזון, לא דבר אחר;
ויש לו טעם אחד בלבד), ולכן הוא מתקבל ונקלט באדם

ספורנו

(ב) וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ. שָׁנַת לך
לְחֵם לְאָכַל וּבָגַד לְלִבֵּשׁ שְׁלֹא בְּדֶרֶךְ
הַטָּעֵב.
לְנִסְתֶּךָ. אִם תַּעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ בְּהַשִּׁיגוֹ
לְחֵם וְשִׂמְלָה שְׁלֹא בַּצָּעַר.
לָדַעַת אֶת אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ. שִׁיחִיהָ מִה
שֶׁבִּלְבָבְךָ יוֹצֵא לַפֶּעַל, כְּדִי שִׂידַע כָּל
מִלָּאָךְ שֶׁבִּדְיָן תִּהְיֶה מַעֲלָתְךָ יוֹתֵר מִן
מִלָּאכֵי הַשָּׂרָת, וְתִהְיֶה עֲלֶיךָ יְדִיעָתִי
הַפּוֹעֵלֶת לְטוֹב, כְּרָאוּי לְנִמְצָא
בַּפֶּעַל. תורה ג

השגת הצלחות זמניות הנכללות
בשלישה מינים, והם: ארץ, ימים
והבנים והממון. והנה בקיום המצות
תשיגו את כלם. לפיכך שמרו
לעשותם -
למען תחיון. כי אמנם האל יתברך,
בשצוה, כון שבקיום מצותו תשיגו
ארץ ימים אפלו בחיי שעה.
ורביתם. שתשיגו רבוי הבנים.
ובאתם וירששתם. ושתשיגו עשר
וכבוד בירשת הארץ. תורה ב

שתצליח באותו כסף וזהב ש"עליהם",
ותחשב שהיה זה ככח אותה העבודה
ורה שהיו עליה. תורה כו
(כו) תִּתְעַבְּנוּ בִּי חָרֵם הוּא. תַּתְעַבֵּב
אוֹתוֹ הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב שֶׁל תוֹעֵבָה.
בִּי חָרֵם הוּא. שְׁלֹא בִּלְבַד יִקְרָה שְׁלֹא
תִּצְלִיחַ בוֹ, אֲבָל יִחְרִים אֶת שְׁאֵר
נְכֹסֶיךָ. תורה א
ח (א) כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת. הִנֵּה הַמִּכְנֹן
בְּעֵינֶיךָ עֲבֹדָה וְרָה אֲצֵל עוֹבְדֶיךָ, הוּא

ומשביע אותו. אף הִמָּן הָיָה לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, מֵאֲכָל אֱלֹקִי, וְכֹשֶׁם שֶׁהִקְבִּי"ה הוּא אֵין סוֹף, אִף הִמָּן הָיָה מֵאֲכָל בְּלִתי מִגְבֹּל, הַכּוֹלֵל כָּל הַטַּעֲמִים שֶׁבְּעוֹלָם. כֹּאֲשֶׁר אָדָם מִגְבֹּל אוֹכֵל מֵאֲכָל זֶה, הוּא מִקְבֵּל טַעַם מִגְבֹּל בְּלִבֵּד, וְאֵינוֹ מִקְבֵּל בְּלִי-גְבוּל טַעֲמִים; לָכֵן מְעוֹרְרָת בּוֹ אֲכִילָה

זוֹ רָעַב, כִּי הוּא נִמְשָׁךְ אֶל הַבְּלִי גְבוּל, שֶׁלֹּא נָתַן כָּלִל לַתְּפִיסָה. וְאִף בַּתּוֹרָה, שְׁקִירָיָה לָחֶם, כֹּף: כָּל הַשְּׂגָה בַּתּוֹרָה, שֶׁאֵין לָהּ חֶקֶר, מְעוֹרְרָת רָעֲבוֹן וְצָמָאוֹן לְהַשִּׁיג יוֹתֵר וְיוֹתֵר.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1099)

(ד) שְׁמֹלֶתְךָ לֹא בָלַתָּה מַעֲלִיךְ וְרִגְלֶךָ לֹא בָצָקָה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה:

ד פסוקך לא אכליאת מנה ומסנף לא יחפו דנן ארבעין שנים:

כִּי"כ ◀ שְׁמֹלֶתְךָ לֹא בָלַתָּה • עֲנִי כְבוֹד הָיוּ שָׁפִים בְּכֹסֶתָם וּמִגְהָצִים אוֹתָם כְּמִין כְּלִים מִגְהָצִים, וְאִף קְטַנִּיהֶם, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ גְדִלִים, הָיָה גְדֵל לְבוּשָׁן עִמָּהֶם,

כְּלוּשׁ הָיָה שֶׁל חֶמֶט, שֶׁגָּדֵל עִמּוֹ. לֹא בָצָקָה • לֹא נִפְתָּחָה כְּבָצָק, כְּדֶרֶךְ הוֹלְכֵי יָחַף, שְׂרִגְלֵיהֶם נִפְחוּתָם.

(ה) וַיֵּדַעַת עַם-לִבְבָךְ כִּי כֹאֲשֶׁר יִיפֹר אִישׁ אֶת-בָּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ:

ה וידעת עם לבך ארי קמא די מאלה גברא ית ברה יי אלהיך מאלה לך:

(ו) וְשִׁמְרָתָ אֶת-מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹת בְּדַרְכֵּיו וּלְרֹאֵה אוֹתוֹ:

ו ושמרת ית פקודי די אלהיך למהך בארסן דמקנן קדמוהי ולמדחל יתה:

(ז) כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינָת וּתְהֻמַּת יְצָאִים בִּפְקָעָה וּבְחָר:

ז ארי יי אלהיך מעלה לארעא טבתא ארעא נגדא נחלין דמיין מבועי עינן ותהומין נפקין בבקען ובטורין:

(ח) אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפֶּן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ-זֵית שָׁמֶן וּדְבָשׁ:

ח ארעא חטין וסערין וגופנין ותאנין ורמונין ארעא דזיתקא עבדין משחא והיא עבדא דבש:

כִּי"כ ◀ זֵית שָׁמֶן • זֵיתִים הַעוֹשִׂים שָׁמֶן.

(ט) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְפַּנֶּת תֹּאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא תַחֲסֹר כָּל בַּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרֹל וּמַהֲרִיָּה תַחֲצֹב נְחֹשֶׁת:

ט ארעא די לא בעצורין תיכול בה לחמא לא תחסר כל מדעם בה ארעא די אבניה פרוזא ומטורקא תפסול נחשא:

ספורט

מִלֶּךְ. הַרְבִּיעִי, תוֹרָה ט
(ט) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְפַּנֶּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם. שִׁימָצְאוּ בָּהּ מַעוֹת בְּזוּל, כְּאִמְרוֹ "וּתְמַלֵּא אֶרֶצוֹ כֶּסֶף וְזָהָב, וְאֵין קֶצֶף לְאַצְרֹתָיו" (ישעיה ב, ז). כִּי אֲמָנָם יִקֹּר הַמַּעוֹת קֶשֶׁה מִיֵּקֶר הַפְּרוֹת, כְּאִמְרָם ז"ל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא עַל בַּעֲרָת

אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינָת וּתְהֻמַּת, לֹא מִי יְאוּרִים וְאֲגָמִים הָרָעִים, עַל הַפֶּךְ "וְהַמַּיִם רָעִים, וְהָאֶרֶץ מְשַׁכֶּלֶת" (מלכים ב, יט). הַשְּׁנִי הוּא, תוֹרָה ח
(ח) אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה. הַצָּרִיכִים לְמִזּוֹן.
אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וּדְבָשׁ. שֶׁהֵם מַעֲדָנֵי

(ה) מִיִּסְרֶךָ. נֹתֵן לָךְ בְּמִצְוֹתָיו מוֹסֵר נְאוֹת, אֶל הַשְּׁלֵמוֹת הַמִּכְנֹן מֵאֲתָו. תוֹרָה ו
(ז) אֶל אֶרֶץ טוֹבָה. שֶׁנִּקְבְּצוּ בָּהּ מִיָּגִי הַטּוֹבוֹת שֶׁלֹּא יִקְבְּצוּ בְּגִלְלִל זוּלָתוֹ. וְסִפּוֹר חֲמִשָּׁת מִיָּגִי הַ"טוֹב", וּבְכָל אֶחָד מֵהֶם אָמַר "אֶרֶץ". הָרָאוֹן, הוּא

(י) וְאֵכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל־
הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַתְּלָךְ:

~ יום שני י"ג מנחם-אב ~

יא אֶסְתַּמֵּר לָךְ דִּילֵמָא תַּתְנָשִׁי יְת דַּחֲלָתָא דִּינִי
אַלְהֵךְ בְּדִיל דְּלֹא לְמַטְר פְּקוּדוּהִי וְדִינוּהִי
וּקְיַמּוּהִי דִּי אָנָּא מְפַקְדֵךְ יוֹמָא דִּין:

(יא) הַשְׁמַר לָךְ פֶּן־תִּשְׂכַּח אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְבַלְתִּי
שְׁמֹר מִצְוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּחְקֵיתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצִוְךָ
הַיּוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~

חֲמוּר אֶסּוּר גִּאָוָה

הַרִית, אומר הקב"ה: אין אני והוא יכולים לדור בעולם".
וְהִינוּ, שְׁחֲמוּר אֶסּוּר גִּאָוָה יוֹתֵר מִכָּל הַעֲבֻרוֹת. דְּבִשְׂאֹר
עֲבֻרוֹת, עֲדִין נִשְׁאָר לְאָדָם קֶשֶׁר עִם הַקָּב"ה. מִה־שְּׂאִין־כֵּן
בְּגִאָוָה אִי־אֶפְשָׁר שִׁיְהִי לְאָדָם קֶשֶׁר לְאֱלֹקוֹת, כִּי
כְּשֶׁמִּתְגַּאֵה הָרִי זֶה מוֹרָה שֶׁהוּא מִתְרַחֵק וּמִנְגִּיד לְגַמְרִי
לְהַקָּב"ה, רַחֲמָנָא־לִיּוֹלָן.

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁהַטַּעַם שֶׁלֹּא מִנָּה הַרְמַב"ם אֶת עֲנִין
הַגִּאָוָה כִּלְאוּ בְּפִנְי־עֲצָמוֹ הוּא, כִּי סִבְרָא־לִיהּ שֶׁכָּבֹד נִכְלָל
עֵין זֶה בְּאֶסּוּר עֲבוּדָה־זָרָה. דִּכְמוּ שֶׁהַעֹבֵד עֲבוּדָה־זָרָה
הוּא מִנְגִּיד גְּמוּר לְהַקָּב"ה, כֵּן הוּא בְּגִאָוָה, שְׁמוּרָה עַל
רַחוּק גְּמוּר רַחֲמָנָא־לִיּוֹלָן.

(על־פי 'תורת מנחם - התוועדות' חלק ט עמוד 116 ואילך - מותר
לְקַרְאָת שְׁבַת)

הַשְׁמַר לָךְ פֶּן־תִּשְׂכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ גו', וְרַם לְכַבֵּךְ וּשְׂכַחְתָּ
גו' (ח, יא־יד)

אִיתָא ב'סֵפֶר מִצְוֹת גְּדוּל' (מצות לא־תעשה סד) שְׂאֵף
שֶׁהַרְמַב"ם לֹא מִנָּה עֲנִין זֶה בֵּין חֲשִׁבוֹן הָלְאוּיִן, מִכָּל־
מְקוֹם אַחֲרֵי שֶׁהַתְּבוּנָה שֶׁפְּסוּקִים אֵלּוּ הֵם "יִסוּד גְּדוּל",
מִנָּה בְּמִנְיַן הָלְאוּיִן "אֲזַנְהִיהָ שְׁלֹא יִתְגַּאוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל".

וּכְבֹּר הַקִּשּׁוּ מְדוּעַ לֹא מִנָּה הַרְמַב"ם אֶת עֲנִין הַגִּאָוָה
בְּחֲשִׁבוֹן הָלְאוּיִן.

וְיֵשׁ לוֹמֵר בְּזֶה עַל דְּרָךְ הַחֲסִידוּת:

מְצִינוּ בְּנוֹגַע לְרֹב הַעֲבֻרוֹת, שְׂאֶפִילוּ אִם עָבְרוּ עֲלֵיהֶם בְּגִי
יִשְׂרָאֵל, עֲדִין שׁוֹכֵן הַקָּב"ה אִתָּם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא טז, טז)
"הַשׁוֹכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טַמְאָתָם". אֵף שׁוֹנֶה הוּא אֶסּוּר הַגִּאָוָה,
שְׂאֶמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (סוטה ה, א) "כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גִּסּוּת

יב דִּילֵמָא תִּיכּוּל וְתִשְׂבַּע וּבִתְחִין שְׁפִירִין תִּכְנִי
וְתִיתִב:

יג וְתוֹרְךָ וְעֲנֵךְ יִסְגִּין וְכִסְפָּא וְדַחְבָּא יִסְגֵּא
לָךְ וְכָל דִּי לָךְ יִסְגֵּא:

יד וְיִרִים לָכֵךְ וְתַנְשִׁי יְת דַּחֲלָתָא דִּינִי אַלְהֵךְ
דִּי אֶפְקֵךְ מִזְרָעָא דְּמִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדוּתָא:

(יב) פֶּן־תֹּאכַל וּשְׂבַעְתָּ וּבִתִּים טִבִּים תִּבְנֶה וּשְׂבַתָּ:

(יג) וּבְקִרְךָ וְצִאנְךָ יִרְבִּין וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה־לָּךְ וְכָל
אֲשֶׁר־לָךְ יִרְבֶּה:

(יד) וְרַם לְכַבֵּךְ וּשְׂכַחְתָּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הַמוֹצִיאֲךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:

ספורנו

שֶׁל פְּרוֹת, אָכַל עַל בְּצֻרַת שֶׁל מַעוֹת רַבּוּי אֲבָנִים קִשּׁוֹת וּבִהִירוֹת, יָפוֹת וְכִלִּים. תוֹרָה י
מִתְרִיעִים עֲלֵיהָ מִיד (תענית יט, ב). וְטוֹבוֹת לְבַנְיָן. (י) וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. לְמַעַן
הַחֲמִישִׁי הוּא, תַּחֲצֹב נַחֲשֶׁת. נַחֲשֶׁה, וְהוּא הַפְּרִזָּל תִּזְכֹּר כִּי מֵאֲתוֹ הָיָה אֵלֶּה לָּךְ. תוֹרָה יא
אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בְּרִזָּל. שָׁבָה נִמְצָא הַטּוֹב שֶׁהוּא בִּהִיר וְנֹאֲוֹת לְבַנְיָן

טו דְּבַרְכֶּךָ בְּמִדְבָּרָא רַבָּא וּדְחִילָא אֲתָר חִינּוֹן
קָלָן וְעֻקְרֵינִי וּבֵית צְחוּנָא אֲתָר דִּי לִית מִיָּא
דְּאַפֵּק לָךְ מִיָּא מְטַנְרָא מְקִיפָא:

(טו) הַמּוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר | הַגָּדֹל וְהַגּוֹרָא נֶחֱשׁ | שָׂרְךָ
וְעֻקְרֵיךָ וְצִמְאוֹן אֲשֶׁר אֵין-מַיִם הַמוֹצִיא לְךָ מֵיָם
מִצֹּר הַחֲלָמִישׁ:

טז דְּאוּכְלָךְ מִנָּא בְּמִדְבָּרָא דִּי לֹא יִדְעוֹן
אֲבָהֶיךָ בְּדִיל לְעֻזִּיתְךָ וּבְדִיל לְנִסְיוֹתְךָ
לְאוֹטְבָא לָךְ בְּסוֹפָךְ:

(טז) הַמֵּאֲכִלְךָ מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא-יִדְעוֹן אֲבֹתֶיךָ
לְמַעַן עֲנֶתְךָ וּלְמַעַן נִסְיָתְךָ לְהִיטִבְךָ בְּאַחֲרִיתְךָ:

יז וְתִימַר בְּלִבְךָ חִילִי וְתִקֶּה יְדֵי קִנּוֹ לִי יָת
נִכְסֵיָא הָאֵלִין:

(יז) וְאָמַרְתָּ בְּלִבְבְּךָ כְּחִי וְעֵצִים יְדֵי עָשָׂה לִי
אֶת-הַחִיל הַזֶּה:

יח וְתִדְפֹּר יָת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲרִי הוּא יִהְיֶה לָךְ
עֶצֶה לְמִקְנֵי נִכְסֶיךָ בְּדִיל לְקַנְיָא יָת קִיּוּמָא
דִּי קִיָּים לְאַבְהֶיךָ כְּיוּמָא הַדִּין:

(יח) וְזָכַרְתָּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הֵנִיחָן לְךָ כַּח
לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת-בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע
לְאַבְרָהָם בְּיוֹם הַזֶּה: פ

יט וַיְהִי אִם מְנַשָּׂא תְנָשִׁי יָת דְּחִלְתָּא דִּי
אֱלֹהֶיךָ וְתִהְיֶה בְּתֵר טַעוֹת עֲמִמָּא וְתִפְלַחְנוּן
וְתִסְגֹּד לַהוֹן אִסְתְּדִית כְּכֹן יוּמָא דִּין אֲרִי
מִיבֵד תִּיבִידוֹן:

(יט) וְהָיָה אִם-שָׂכַחַת תִּשְׁכַּח אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ
לָהֶם הָעַדְתִּי בָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן:

כ כְּעֲמִמָּא דִּי יְיָ מֵאבִיד מְקַדְמִיכוֹן כֹּן
תִּיבִידוֹן חֲלָף דְּלֹא קִפְלָתוֹן בְּמִימְרָא דִּי
אֱלֹהִיכוֹן:

(כ) כְּגֹזִים אֲשֶׁר יְהוָה מֵאבִיד מִפְּנִיכֶם כֹּן תֵּאבְדוּן
עַקֵּב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

א שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת עֲבֵר יוּמָא דִּין יָת יִרְדָּנָא
לְמַעַל לְמִירַת עֲמִמִּין וּבְרִבִּין וּמְקִיפִין מִקְּדָ
קְרוּיִן וּבְרִבִּין וּבְרִיבִין עַד צִית שְׁמִיָּא:

ט (א) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתָּה עֲבֵר הַיּוֹם אֶת-הַיַּרְדֵּן
לְבֹא לָרֶשֶׁת גֹּזִים גְּדִלִים וְעֵצִים מִמֶּדֶר עָרִים
גְּדִלָת וּבִצְרַת בְּשָׂמִים:

כ"י- גְּדִלִים וְעֵצִים מִמֶּדֶר • אֶתָּה עֲצוּם, וְהֵם עֲצוּמִים מִמֶּדֶר.

ב עַם רַב וּמְקִיף בְּנֵי גְבְרִיָּא דִּי אֶת יִדְעַת וְאֶת
שְׁמַעְתָּ מִן יְפוּל לְמִיקָם קָדָם בְּנֵי גְבְרִיָּא:

(ב) עַם-גָּדוֹל וְרַם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אֶתָּה יִדְעַת
וְאֶתָּה שְׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לְפָנַי בְּנֵי עֲנָק:

ספורט

יְקָרָה כַּאֲשֶׁר תִּיחַס הַצִּלְחָתְךָ אֶל כַּחֲךָ,
וְלֹא תִכְרַחְהוּ עָלֶיָּה.

תֵּאבְדוּן כְּגֹזִים. מִשְׁנֵי עוֹלָמוֹת.

עַקֵּב. וְכָל זֶה יְקָרָה כִּשְׁלֹא תִכְרַךְ

כַּאֲשֶׁר צָוָה לְמַעַלָּה. תוֹרָה א

וּלְמַעַן נִסְיָתְךָ. אִם תַּעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ בְּתַתּוֹ
פְּרִנְסָתְךָ שְׁלֹא בְּצַעֲרָה.

לְהִיטִבְךָ. יוֹתֵר מִמְּלָאכֵי הַשָּׁרָת,

כְּרֵאוֹי לְמִנְסָה לְפָנָיו. תוֹרָה יז

(יט-כ) וְהָיָה אִם שָׂכַחַת תִּשְׁכַּח. וְזֶה

(טו) מִצֹּר הַחֲלָמִישׁ. שְׁנֵהֶפֶךְ לְמִים,
כְּאִמְרוּ "הַחֲכִי הַצּוֹר אֲגַם מִים
חֲלָמִישׁ לְמַעַנּוֹ מִים" (תְּהִלִּים קיד,

ח). תוֹרָה טז

(טז) לְמַעַן עֲנֶתְךָ. שְׁתַּקִּים מַעֲנִי,

בְּדַגְנַת מִי שְׁאִין לוֹ פֶּת בְּסִלּוֹ.

ג וַתֵּדַע יוֹמָא דִּין אַרִי יְיָ אֱלֹהֶךָ הוּא יַעֲבֹר
קִדְמָךָ מִיָּמְרָה אִשָּׁא אָכְלָה הוּא יִשְׁצַנֵּן
וְהוּא יִתְרַכְנֵן קִדְמָךָ וְיִתְרַכְנֵן וְיִתְרַכְנֵן
בְּפָרִיעַ כָּמָא דִּי מַלִּיל יְיָ לָךְ:

(ג) וַיֵּדַעַת הַיּוֹם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא-הָעֹבֵר לְפָנֶיךָ
אִשׁ אֹכְלָה הוּא יִשְׁמִידֶם וְהוּא יִכְנִיעֶם לְפָנֶיךָ
וְהוֹרֶשֶׁתֶם וְהִאֲבִדְתֶּם מִהֵר כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר יְהוָה לָךְ:

~ יום שלישי י"ד מנחם-אב ~

ד לֹא תִימַר בְּלִבְּךָ בְּדִיתְכֶם יְיָ אֱלֹהֶךָ יִתְּהוֹן
מִקִּדְמָךָ לְמִימַר בְּזִכְוִתִּי אֶעֱלֶנִי יְיָ לְמִירַת יְת
אַרְעָא הָדָא וּבְחֻבִּי עֲמִמָּא הָאֵלִין יְיָ מִתְּרַךְ
לְהוֹן מִקִּדְמָךָ:

(ד) אֲלֹת־אֲמַר בְּלִבְּךָ בְּהִדְרֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אַתֶּם
מִלְּפָנֶיךָ לֵאמֹר בְּצַדִּיקְתִּי הִבִּיאֵנִי יְהוָה לְרִשְׁת
אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה
מוֹרִישָׁם מִפְּנֶיךָ:

כ"ט אֲלֹת־אֲמַר בְּלִבְּךָ • צַדִּיקְתִּי וְרִשְׁעַת הָעֹבְדֵי בִזְכִּכִּים גְּרָמוּ.

ה לֹא בְּזִכְוִתְךָ וּבְקִשְׁיטוֹת לִבְּךָ אַתָּה עָלָל
לְמִירַת יְת אַרְעֵהוֹן אַרִי בְּחֻבִּי עֲמִמָּא
הָאֵלִין יְיָ אֱלֹהֶךָ מִתְּרַכְנֵן מִקִּדְמָךָ וּבְדִיל
לְאַקְמָא יְת פְּתַגְמָא דִּי קִיִּים יְיָ לְאַבְהֶתָּה
לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

(ה) לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ וּבִישׁוֹר לִבְּךָ אַתָּה בָּא לְרִשְׁת
אֶת־אַרְצָם כִּי בְּרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
מוֹרִישָׁם מִפְּנֶיךָ וּלְמַעַן הָקִים אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

כ"י אֲלֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ וּגְו' אַתָּה בָּא לְרִשְׁת וּגְו' • כִּי בְּרִשְׁעַת הַגּוֹיִם. הָרִי 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן: 'אֶלֹא'.

ו וַתֵּדַע אַרִי לֹא בְּזִכְוִתְךָ יְיָ אֱלֹהֶךָ יִהְיֶה לָךְ יְת
אַרְעָא טַבְתָּא הָדָא לְמִירַתָּה אַרִי עִם קָשִׁי
קִדְל אַתָּה:

(ו) וַיֵּדַעַת כִּי לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ כִּי עִם־קִשְׁיָה
עָרַף אַתָּה:

ספורט

שְׁנִשְׁבַּע לְאַבְרָם. תורה ו
(ו) כִּי עִם קִשְׁיָה עָרַף אַתָּה. שְׁאִי
אֶפְשָׁר שִׁיְהִיָּה צִדִּיק וְיִשָּׁר לִבָּב עִם קָשִׁי
הָעָרַף. כִּי אֲמַנָּם קִשְׁיָה הָעָרַף הוּא
הַהוּלָף אַחֲרֵי שְׁרִירוֹת לְבוּ וּמִחֻשְׁבָּתוֹ,
אִף עַל פִּי שְׁיִדְיָעָה אֵינָה מוֹרָה צִדִּיק
בְּרָאִיָּה בְּרוּרָה שֶׁמִּחֻשְׁבָּתוֹ הִיא בְּלִתִּי
טוֹבָה וּמִבִּיָּאָה אֶל הַהֶפְסֵד. וְזֶה, כִּי
לֹא יִפְנֶה אֶל מוֹרָה, בְּאֵלּוּ עָרַפוּ קִשְׁיָה
וּגִיד בְּרִזָּל בְּאֶפֶן שְׁלֹא יוּכַל לִפְנוֹת
אֵנָה וְאֵנָה, אָבָל יִלָּךְ אַחֲרֵי שְׁרִירוֹת
לְבוּ כְּמֵאז. תורה ו

הָאָרֶץ אֵינוֹ בְּזִכְוִתְךָ, בְּאֶפֶן שְׁאִין רְאוּי
שִׁילְחָם ה' לָכֶם לְמַעַן תִּירְשׁוּ מִהֶרָה.
כִּי בְּרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ
מוֹרִישָׁם מִפְּנֶיךָ. שְׂרָצָה שִׁתְהִיָּה
נִקְמָתוֹ כִּסּ עַל יָדָךְ שִׁתְהִירִימָם בְּעוֹנָם,
כְּאִמְרוֹ "וַיֹּאמֶר הַשִּׁמְד" (וַחֲלֹן לֹא, כו), עַל
הַפֶּךָ "וַיִּבְרֵךְ אֲדָם אֶל אֶפְלָה" (שְׁמוּאֵל ב
כו, יד).

וּלְמַעַן הָקִים. וּכְדִי שֶׁבְּקִיּוּם מִצְוֹתוֹ
תִּזְכֶּה לְרִשְׁתָּהּ, עַל דֶּרֶךְ "כָּל אֲשֶׁר
בְּלִבְכִי עֲשִׂיתָ לְבֵית אֲחָאָב, בְּגִי רַבְעִים
יִשְׁבוּ לָךְ עַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל" (מַלְכִּים ב, י).
וְכָל זֶה עֲשֵׂה "לְמַעַן הָקִים" מֵה

ט (ד) אֲלֹת־אֲמַר בְּלִבְּךָ
בְּהִדְרֵי. כְּשֶׁתִּרְאֶה שֶׁתִּנְצַחֲם שְׁלֹא
כְּמִנְהַג הָעוֹלָם, וְתִפְדִּיר שֶׁהוּא פֶּעַל
אֱלֹהִי, אֵל תִּטְעֶה לִּזְמַר
בְּצַדִּיקְתִּי הִבִּיאֵנִי... לְרִשְׁתָּהּ. וּכְדִי
שְׁאִינִשׁ הָאָרֶץ מִהֶרָה בְּזִכְוִתִּי, הִדְרָה
אוֹתָם מִהֶרָה.

וּבְרִשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה ה' מוֹרִישָׁם
מִפְּנֶיךָ. וְהִנֵּה הַסִּבָּה שֶׁהוּא נִלְחָם הִיא
בְּרִשְׁעָתָם, לֹא כְּדִי שֶׁתִּירְשׁ אַתָּה
מִהֶרָה. תורה ו

(ה) לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ אַתָּה בָּא
לְרִשְׁתָּהּ. כִּי אֲמַנָּם מֵה שֶׁאַתָּה יוֹרֵשׁ

וְהָיָה דְּכִיר לֹא תִנָּשֵׂי יֵת דִּי אֲרֻזָּתָא קָדָם יִי
אֱלֹהֵךָ בְּמִדְבָּרָא לְמָן יוֹמָא דִּי נִפְקָתָא
מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם עַד מִיִּתְכּוֹן עַד אֶתְרָא
הָדִין מְסֻרְבִּין הָיִיתוּן קָדָם יִי:

(ז) זָכַר אֶל־תְּשׁוּבָה אֶת אֲשֶׁר־הִקְצַפְתָּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּמִדְבָּר לְמַן־הָיוּ אֲשֶׁר־יָצְאתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם עַד־בְּאֶמֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה מִמֵּרִים הָיִיתָ
עִם־יְהוָה:

ח וּבַחֲרֹב אֲרֻזָּתוֹן קָדָם יִי וְהָיָה רִגְזוֹ מִן קָדָם
יִי בְּכֹן לְשַׁעֲרָה יִתְכּוֹן:

(ח) וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתָּם אֶת־יְהוָה וַיִּתְאַנֶּף יְהוָה בְּכֶם
לְהַשְׁמִיד אֹתְכֶם:

ט בְּמִסְקֵי לְטוּרָא לְמַסָּב לוחי אֲבָנִיָּא לוחי
קָמָא דִּי גִזְר יִי עֲמֹכּוֹן וַיִּתְּבִית בְּטוּרָא
אֲרַבְעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לֵילָן לְחָמָא לֹא
אֲכָלִית וּמִיָּא לֹא אֲשַׁתִּיתִי:

(ט) בְּעֲלַתִּי הִהְרָה לָקַחַת לִוְחַת הָאֲבָנִים לִוְחַת
הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת יְהוָה עִמָּכֶם וְאָשַׁב בְּהָר
אֲרַבְעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי
וַיָּמִים לֹא שָׁתִיתִי:

כ"י • וְאָשַׁב בְּהָר • (מגילה כא) אֵין 'יְשִׁיבָה' אֵלָא לְשׁוֹן עֲפָכָה.

י וַיִּהְיֶה יִי לִי יֵת תָּרִין לוחי אֲבָנִיָּא כְּתִיבִין
בְּאַצְבָּעָא דִּי וְעַל־יְהוָה כָּכָל פְּתֻגְמִיָּא דִּי
מִלֵּיל יִי עֲמֹכּוֹן בְּטוּרָא מִגּוֹ אֲשַׁתָּא בְּיוֹמָא
דְּקָהֳלָא:

(י) וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלַי אֶת־שֵׁנִי לִוְחַת הָאֲבָנִים כְּתָבִים
בְּאַצְבָּע אֱלֹהִים וְעַל־יָהֶם כָּכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם הַקֹּהֵל:

יא וְהָיָה מִסּוּף אֲרַבְעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין
לֵילָן יִהְיֶה יִי לִי יֵת תָּרִין לוחי אֲבָנִיָּא לוחי
קָמָא:

(יא) וַיְהִי מִקֵּץ אֲרַבְעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה נָתַן
יְהוָה אֵלַי אֶת־שֵׁנִי לַחַת הָאֲבָנִים לַחֹת הַבְּרִית:

כ"י • לִוְחַת • "לִוְחַת" כְּתִיב, שְׁשִׁתִּיהֶן שְׁוֹת.

יב וַיֹּאמֶר יִי לִי קוֹם חוֹת בְּפָרִיעַ מִכָּא אָרִי
חֲבִיל עֲמָךְ דִּי אִפְקָתָא מִמַּצְרַיִם סְטוּ בְּפָרִיעַ
מִן אֶרְחָא דִּי פִקְדָתְנֹון עֲבָדוּ לְהוֹן מִתְּכָא:

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוֹם רַד מִהָר מִזֶּה כִּי שָׁחַת
עֲמָךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מִמִּצְרַיִם סָרוּ מִהָר מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסְכָּה:

יג וַיֹּאמֶר יִי לִי לְמִימַר גְּלִי קְדָמִי יֵת עָמָא
הָדִין וְהָא עִם קָשִׁי קָדָל הוּא:

(יג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה
וְהִנֵּה עִם־קִשְׁהָ עֲרָף הוּא:

ספורט

עם קָשִׁי עֲרָף, כְּאָמְרוּ יִתְבָּרַךְ "רְאִיתִי
אֶת הָעָם הַזֶּה, וְהִנֵּה עִם קִשְׁהָ עֲרָף
הוּא, הָרַף מִמִּנִּי וְאֲשַׁמְדָּם" (לחל ט,
יג"ד), וְזֶה כִּי אֲמַנֵּם קָשִׁי הָעֲרָף מִסִּיר
אֶת תְּקֻנַּת הַתְּשׁוּבָה. תורה ט

גְּדִלוֹ. תורה ח
(ח) וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתָּם. וְעֵיד עַל רַע
מִדַּת קָשִׁי הָעֲרָף, כִּי אֲמַנֵּם
כְּשֶׁהִקְצַפְתָּם אֶת ה' בַּחֲרֹב לֹא הָיָה
אוֹמֵר לְהַשְׁמִידָם אֵלָא בְּשִׁבִּיל שְׂאֵתָם

(ז) זָכַר אֶל תְּשׁוּבָה. וְעֵיד עַל הִיטָד
עִם קִשְׁהָ עֲרָף, כִּי הִנֵּה חֲנוּתָם לְהִקְצִיף
פַּעַם אַחֵר פַּעַם, כְּכֹלֵב שָׁב עַל קְאוֹ (ע"פ
משלי כו, יא), אִף עַל כִּי שָׁבֵכֵל פַּעַם
רְאִיתָם אֶת מוֹסֵר ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאֵת

יֵד אֶנֶךָ בְּעֶתְךָ מִקֵּדְמִי וְאַשְׁצֹנֶנּוּ וְאֶמְחִי יָת שְׁמֹהוֹן מִתַּחֲתֹת שְׁמִיָּא וְאֶעֱבֹד יָתְךָ לְעַם תַּקִּיף וְסָגִי מִנְהוֹן:

טו וְאֶתְפָּנִיתִי וּנְחִיתִי מִן טוֹרָא וְטוֹרָא בְּעַר בְּאַשְׁתָּא וְתַרְיִן לוחֵי קִימָא עַל תַּרְתִּין יָדֵי:

טז וְנִחְזִיתִי וְהָא חֲבָתוֹן קָדָם יִי אֱלֹהִיכוֹן עֲבַדְתָּנוּ לְכוֹן עָגַל מִתְּכָא סֻטָּתוֹן בְּפָרִיעַ מִן אֶרְחָא דִּי פְקִיד יִי יִתְכוֹן:

יז וְאַחֲדִית בְּתַרְיִן לוחֵיָא וּרְמִיתָנוּן מַעַל תַּרְתִּין יָדֵי וְתַבְרַתָּנוּן לְעִיגִיכוֹן:

(יד) הָרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאַמְחֶה אֶת־שִׁמְם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי־עֶזְרוֹם וְרַב מִמֶּנּוּ:

(טו) וְאַפֵּן וְאַרְל מִן־הָהָר וְהָהָר בְּעַר בְּאֵשׁ וּשְׁנֵי לוחֵת הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדֵי:

(טז) וְאַרְא וְהִנֵּה חֲטֹאתֶם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֹגֵל מִסִּכָּה סֶרְתֶּם מִיָּהר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶתְכֶם:

(יז) וְאַתָּפֹשׁ בְּשְׁנֵי הַלָּחַת וְאַשְׁלֹכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדֵי וְאַשְׁבְּרֶם לְעִיגֵיכֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם תפיסת משה בלוחות

למשה, ומפשטות לשון הכתוב ש"ויתן" קאי (גם) על הלוחות, מוכן שגם הלוחות נתנו למשה. וכמו שבלוחות השניות אמרו חכמינו ז"ל (תנחומא, פרשתנו ט) שנהג בהם עין טובה ונתנם לישראל, על־דרך־זה יש לומר שהיה בלוחות הראשונות, דלהיותו "טוב עין" רצה לתנם לישראל.

וזה משמיענו הכתוב "ואתפש בשני הלוחות גו' ואשברם גו'" דבקדי שיהיה מתר למשה לשבר הלוחות בלי כל חשש אסור גזל וכו', היה צריך בתפישה מיחדת כדי להפקיע מחשבתו הקודמת, ולקנותם לעצמו שיהיו שלו לגמרי.

(יעוין בלקוטי־שיחות חלק ל"ד עמוד 51 – מתוך 'לקראת שבת')

וְאַתָּפֹשׁ בְּשְׁנֵי הַלָּחַת וְאַשְׁלֹכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדֵי וְאַשְׁבְּרֶם לְעִיגֵיכֶם: (ט, יז)

איתא במדרש (אבות דרבי נתן, פרק ב, ג' בסופו) "נסתפל (משה) בהן, וראה שפרח קרב מַעֲלִיָּהוּ, אמר האיה אני נותן להם לישראל את הלוחות שאין בהם ממש, אלא אֶאָחִז וְאַשְׁבְּרֶם, שְׁנֵאֲמַר וְאַתָּפֹשׁ גו'".

וידועה השאלה, הרי בדרך משה מההר כבר היו הלוחות בידו, ולשם מה הזקק לתופסם שוב בקדי להשליכם? ויש לבאר בזה, דטעם התפיסה בלוחות היה כדי לקנותם שיהיו שלו לגמרי, ורק על־ידי־זה יוכל לשברם:

דהנה על הפסוק "ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו גו' שני לוחות העדת גו'" פירשו חכמינו ז"ל: (נדרים לח, א ועוד) ש"ויתן" לשון מתנה, שדברי תורה נתנו במתנה

(יח) וְאַתְּנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה בְּרֹאשֹׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אֲכַלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל־חַטֹּאתֶיכֶם אֲשֶׁר חֲטֹאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לַהֲכַעִסוֹ:

יח וְאַשְׁתַּשְׁחִית קָדָם יִי פְקַדְמָתָא אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לַיְלָן לַחְמָא לֹא אֲכַלִּית וּמִיָּא לֹא אֲשָׁתִית עַל כָּל חַוְבִּיכוֹן דִּי חֲבָתוֹן לְמַעַבַּד דְּבִישׁ קָדָם יִי לְאַרְגָּזָא קְדָמוּהִי:

נִתְרַצָּה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא לִישְׂרָאֵל בְּשִׂמְחָה, וְאָמַר לוֹ לַמֶּשֶׁה (במדבר יד): "סִלַּחְתִּי בְּדַבְּרְךָ", לִכְךָ הַקֶּבֶץ לַמַּחִילָה וְלַסְּלִיחָה. וּמִנֵּינן שְׂנֵיתְרַצָּה בְּרִצּוֹן שֶׁלֹּם? שְׂנֵאָמַר בְּאַרְבָּעִים שָׁל לוחות אֲחֵרוֹנוֹת (דברים י): "וְאֲנִי עֲמַדְתִּי בְּהָר פְּנִימִים הָרְאשׁוֹנִים", מָה הָרְאשׁוֹנִים בְּרִצּוֹן, אֵף הָאֲחֵרוֹנִים בְּרִצּוֹן; אָמַר מֵעַתָּה, אֲמַצְעֵיִם הֵיוּ בְּכַעַס.

יט אֲרִי דַחֲלִית מִקֶּדֶם רִגְזָא וְחִמְתָּא דִּי רִגְזָא
יז עֲלִיכוֹן לְשַׁצָּאָה יִתְכוֹן וְקַבִּיל יִי צְלוֹתִי
אף בְּזִמְנָא הַהִיא:

כ וְעַל אַהֲרֹן הָיָה רִגְזָא מִן קֶדֶם יִי לַחֲדָא
לְשַׁצִּיּוּתָהּ וְצִלִּיתִי אֵף עַל אַהֲרֹן בְּעֵדְנָא
הַהִיא:

והועילה תפילתי לכפר מחצצה, ומתו שנים ונשארו
השנים.

כא וְיָת חֹבְתָכוֹן דִּי עֲבַדְתוֹן יִת עֲגֵלָא נִסְבִּית
וְאִיִּקְדִּית יִתָּה בְּנוֹרָא וְשִׁפִּית יִתָּה בְּשׁוּפִינָא
יָאוּת עַד דִּי הָיָה דִּיקִיק לְעַפְרָא וְרִמְתָּ יִת
עַפְרָה לְנִתְלָא דְנִחַת מִן טוֹרָא:

כב וּבְדִלְקָתָא וּבְנִסְתָּא וּבְקִבְרִי דְמִשְׁאֲלִי
מְרָגְזִין הָיִיתוֹן קֶדֶם יִי:

כג וְכִד שְׁלַח יִי יִתְכוֹן מִרְקָם גִּיָּאָה לְמִימְר
סְקוֹ וְאַחֲסִינוּ יִת אֲרַעָא דִּי יִהְיִית לְכוֹן
וְסִרְבְּתוֹן עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי אֲלֵהֲכוֹן וְלֹא
הִימָנְתוֹן לֵה וְלֹא קִבְּלְתוֹן לְמִימְרָה:

כד מִסְרְבִין הָיוּתוֹן קֶדֶם יִי מִיּוֹמָא דִּידְעִית
יִתְכוֹן:

כ"א וְאֵתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' בְּרִאשׁוֹנָה אַרְבָּעִים יוֹם •
שְׂנֵאָמַר (שמות לב): "וְעַתָּה אֵעָלֶה אֶל ה' אוֹלִי
אֲכַפְּרָה", בְּאוֹתָהּ עָלֶיהָ נִתְעַפְּכְתִּי אַרְבָּעִים יוֹם,
נִמְצְאוּ כָלִים בְּכ"ט בָּבָב: שֶׁהוּא עָלֶה בִּי"ח בְּתַמּוּז,
בּוֹ בִּיּוֹם נִתְרַצָּה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא לִישְׂרָאֵל, וְאָמַר
לוֹ לַמֶּשֶׁה (שם לד): "פֶּסֶל-לָךְ שָׁנִי-לִוְחֹת". עֲשֵׂה עוֹד
אַרְבָּעִים יוֹם, נִמְצְאוּ כָלִים בִּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. בּוֹ בִּיּוֹם

(יט) כִּי יִגְרַתִּי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קָצַף יְהוָה
עָלֶיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם
בַּפֶּעַם הַהוּא:

(כ) וּבְאַהֲרֹן הַתְּאֵנָף יְהוָה מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֵתְפַּלֵּל
גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהוּא:

כ"א וּבְאַהֲרֹן הַתְּאֵנָף ה' • לִפִּי שָׁשְׁמַע לָכֶם.
לְהַשְׁמִידוֹ • זֶה כְּלוּי בָּנִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (עמוס ב):
"וְאֲשַׁמִּיד פְּרִיּוֹ מִמַּעַל". וְאֵתְפַּלֵּל גַּם-בְּעַד אַהֲרֹן •

(כא) וְאֵת-חַטָּאתְכֶם אֲשֶׁר-עֲשִׂיתֶם אֶת-הָעֹגֶל
לְקַחְתִּי וְאֲשֶׁרְךָ אֲתוֹ • בְּאֵשׁ וְאַכְתָּ אֲתוֹ טָחוֹן הַיֵּטֵב
עַד אֲשֶׁר-דָּק לְעֶפֶר וְאֲשַׁלֵּךְ אֶת-עֶפְרוֹ אֶל-הַנָּחַל
הַיָּרֵד מִן-הַהָר:

כ"א טָחוֹן • לְשׁוֹן הָיָה, כְּמוֹ: "הָלוֹךְ וְכָלוֹת", מוֹלֵאנִי ט בְּלַע"ז (מאהלענד).

(כב) וּבְתַבְעֵרָה וּבְמִסָּה וּבְקִבְרַת הַתְּאֹה מְקַצְפִּים
הָיִיתֶם אֶת-יְהוָה:

(כג) וּבְשִׁלַּח יְהוָה אֶתְכֶם מִקֶּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ לֵאמֹר עָלוּ
וּרְשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא הִאֲמַנְתֶּם לוֹ וְלֹא שָׁמַעְתֶּם
בְּקוֹלוֹ:

(כד) מִמֵּרִים הָיִיתֶם עִם-יְהוָה מִיּוֹם דַּעַתִּי אֶתְכֶם:

ספורט

(כב) וּבְתַבְעֵרָה וּבְמִסָּה. וְאֵף עַל פִּי
שְׂרָאִיתֶם שְׁבִהֲקִצְיָכֶם אֶת הָאֵל
יִתְבָּרַךְ נִשְׁבְּרוּ הַלְחוֹת (פסוק יב),
וְהִצְרַכְתִּי לְהַתְפַּלֵּל בְּעִדְכֶם בְּצוּם
אַרְבָּעִים יוֹם (פסוק יח), הַזֹּרֶתֶם לְהַקְצִיף
בְּתַבְעֵרָה וּבְמִסָּה כְּשִׁבְכִיתֶם בְּאֲזִינוּ
לְנִסּוֹת. וּבְקִבְרַת הַתְּאֹה. בְּשִׁאֲלַת
הַבֶּשֶׁר. תוֹרָה כג

(כה) וְאַתְּנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה אֶת אַרְבָּעִים הַיּוֹם
וְאֶת-אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר הִתְנַפַּלְתִּי כִּי-אָמַר
יְהוָה לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם:

כ"ט"ו ◀ וְאַתְּנַפֵּל וגו' • אלו הן עצמם האמורים למעלה. וכפלן כאן, לפי שכתוב כאן סדר תפלתו, שנאמר:
"ה' אלהים אל תשחת עמך וגו'".

(כו) וְאַתְּפַלֵּל אֶל-יְהוָה וְאָמַרְתִּי יְהוָה אֱלֹהֵי-תַשְׁחֵת
עַמִּי וְנַחֲלֹתַי אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּנִדְלָךְ אֲשֶׁר-הוֹצֵאתָ
מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה:

(כז) זָכַר לַעֲבֹדֶיךָ לְאַבְרָהָם לַיִצְחָק וְלַיַּעֲקֹב אֱלֹהֵי-תַפְּנִי
אֶל-קִשֵׁי הָעַם הַזֶּה וְאֶל-רִשְׁעוֹ וְאֶל-חַטָּאתוֹ:

(כח) פֶּן-יֹאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם מִבְּלִי
יָכַלְתָּ יְהוָה לְהַבְיִיאָם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-דִּבַּר לָהֶם
וּמִשְׁנֵאתוֹ אוֹתָם הוֹצִיאָם לְחֵמָתָם בַּמִּדְבָּר:

(כט) וְהֵם עַמִּי וְנַחֲלֹתַי אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכַחֲךָ הַגָּדֹל
וּבְזִרְעֶךָ הַנְּטוּיָה: פ

~ יום רביעי ט"ו מנחם-אב ~

י (א) בָּעֵת הַהִוא אָמַר יְהוָה אֵלַי פֶּסֶל-לָךְ שְׁנֵי-לוֹחֹת
אֲבָנִים כְּרָאשֵׁינִים וְעֵלָה אֵלַי הַהֲרָה וְעָשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן
עֵץ:

כ"ט"ו ◀ בָּעֵת הַהִוא • לסוף ארבעים יום נתרצה לי
ואמר לי: "פסל-לך", ואמר-כך: "ועשית לך ארון",
ואני עשיתי ארון תחלה, שששאבא והלוחות בנדי,
היכן אתנם? ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל,
שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יום הכפורים,

כי בודתו מן הקר צוה להם על מלאכת המשכן,
ובצלאל עשה משכן תחלה, ואמר-כך ארון וכלים.
נמצא זה ארון אחר היה, וזהו שהיה יוצא עמהם
למלחמה. ואותו שעשה בצלאל, לא יצא למלחמה
אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונשבה.

ספורנו

י (א) בָּעֵת הַהִוא אָמַר ה' אֵלַי פֶּסֶל לך. והנה עם כל תפלתו (ט, ברכט) היה התקון בלתי שלם, כי תמורת הלחות
"מעשה אלהים" (שמות לב, טז) אמר אלי "פסל לך". תורה ב

~ נקודות משיחות קודש ~

כִּזָּה צִרְיָה לְדַעַת, שִׁישׁ אֲרוֹן' שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה רַבִּנוּ, וְאֲרוֹן
זֶה יוֹצֵא עִמּוֹ וּלְפָנָיו י'הוּדָה נִחְשִׁים וְעִקְרָבִים'. עָלֵינוּ
לְהִתְחַזֵּק בְּאֲרוֹן זֶה, וְזֶה יִתֵּן לֹא אֶת הַכֹּחַ לְנִצָּחַת בְּמִלְחָמָה
בְּהִצְלָחָה יוֹתֵר וּבְהִקָּדָם יוֹתֵר.

(שיחת כ' מנחם אב תשי"ח - תורת מנחם התוועדות כג עמ' 240)

וְעִשִּׂיתָ לְךָ אֲרוֹן עֵץ (י. א) וְהָיוּ שְׁהִיָּה יוֹצֵא עִמָּהֶם לְמִלְחָמָה
(רש"י) זְמַן הַגְּלוּת הוּא זְמַן שֶׁל מִלְחָמָה נִגְדַּר 'רוּחַ הַטְּמָאָה'
שִׁישׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וּמִלְחָמָה זוֹ חֲזָקָה יוֹתֵר וְקִשָּׁה יוֹתֵר
בְּמִקוֹם שֶׁבּוּ שׁוֹרְרֵת אֲוִיָּה שֶׁל קָרִירוֹת לִפְהוֹת, וְעַל כֵּל
צָעֵד וְשָׁעֵל צְרִיכִים לְהִלָּחֵם בְּאֲוִיָּה זוֹ. מִי שֶׁנִּמְצָא בְּמִקוֹם

ב וְאִכְתוּב עַל לוחֵיָא יֵת פִּתְגָמָיָא דִּי הוּוּ עַל
לוחֵיָא קְדָמָי דִּי תְבִרְתָּא וְתִשְׁוֹנוּן בְּאֲרוֹנָא:

ג וְעִבְדִּית אֲרוֹנָא דְאֵעִי שְׁטִין וּפְסָלִית תְּרִין
לוחֵי אֲבִנְיָא כְּקִדְמָאִי וּסְלָקִית לְטוּרָא וְתִרִין
לוחֵיָא בִּידֵי:

ד וּכְתֹב עַל לוחֵיָא כְּכֹתֵב קְדָמָאָה יֵת
עֲשֵׂרָא פִּתְגָמָיָא דִּי מְלִיל יֵי עִמְכוּן בְּטוּרָא
מִגּוֹ אֲשֵׁתָא בְּיוֹמָא דְקִהְלָא וְיִהְיֶהנוּן יֵי לִי:

ה וְאִתְפְּגִיתִי וּנְחִיתִי מִן טוּרָא וְשׁוּתִיתִי יֵת
לוחֵיָא בְּאֲרוֹנָא דִּי עִבְדִּית וְהוּוּ תִמָּן כְּמָא דִּי
פְקִדְנִי יֵי:

ו וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָטְלוּ מִבְּאֵרוֹת בְּנֵי יַעֲקֹב
לְמוֹסְרָה תִּמָּן מִית אֶהְרֹן וְאִתְקַבֵּר תִּמָּן
וְשִׁמְשׁ אֶלְעָזָר בְּרָה תַּחֲתוֹהִי:

כְּשִׁמְת אֶהְרֹן בְּהַר הָהָר לְסוּף אֲרֵבָעִים שָׁנָה
וְנִסְתַּלְקוּ עֲנֵי כְבוֹד, יִרְאֵתָם לָכֵם מִמִּלְחָמָת מִלָּךְ
עָרַד וּנְתַתָּם רֹאשׁ לַחֲזוֹר לְמִצְרַיִם, וְחִזְרִתָּם
לְאַחֲרֵיכֶם שְׁמִנָּה מִסְעוֹת עַד בְּנֵי־יַעֲקֹב, וּמִשָּׁם
לְמוֹסְרָה. שָׁם נִלְחָמוּ לָכֵם בְּנֵי לִוִּי וְהִרְגוּ מִכֶּם
וְאַתֶּם מֵהֶם, עַד שֶׁתְּחִזְיִרוּ אֶתְכֶם בְּדֶרֶךְ חֲזָרְתְּכֶם,
וּמִשָּׁם חֲזָרְתֶּם הַגְּדָגְדָה, הוּא חַר הַגְּדָגְדָה.

(ב) וְאִכְתוּב עַל־הַלְּחָת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־
הַלְּחָת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבְרַת וְשִׁמְתָם בְּאֲרוֹן:

(ג) וְאֶעֱשֶׂה אֲרוֹן עֵצִי שְׁטִים וְאֶפְסַל שְׁנֵי־לְחָת
אֲבָנִים פְּרָאשָׁנִים וְאֶעַל הָהָרָה וְשְׁנֵי הַלְּחָת בִּידֵי:

(ד) וְיִכְתֹּב עַל־הַלְּחָת בְּמִכְתֵּב הָרִאשֹׁן אֶת עֲשֵׂרֵת
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיכֶם בְּהַר מִתְּנֶה
הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֹּהֵל וַיִּתֵּן יְהוָה אֵלֵי:

(ה) וְאִמֵּן וְאִרְדּ מִן־הָהָר וְאֶשֶׁם אֶת־הַלְּחָת בְּאֲרוֹן
אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִיו שֵׁם בְּאֶשֶׁר צִוִּי יְהוָה:

(ו) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי־יַעֲקֹב מוֹסְרָה שֵׁם
מֵת אֶהְרֹן וַיִּקְבֹּר שֵׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתּוֹ:

כִּי... וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי־יַעֲקֹב
מוֹסְרָה • מָה עֲנִין זֶה לָכֵאן? וְעוֹד, וְכִי מִבְּאֵרוֹת
בְּנֵי־יַעֲקֹב נָסְעוּ לְמוֹסְרָה, וְהָלֹא מִמוֹסְרוֹת בָּאוּ
לְבְנֵי־יַעֲקֹב, שְׁנֵאמַר (במדבר ל): "וַיִּסְעוּ מִמוֹסְרוֹת
וְגו'" וְעוֹד, שֵׁם מֵת אֶהְרֹן, וְהָלֹא בְּהַר הָהָר מֵת?
צֵא וְחִשְׁב, וְתִמְצָא שְׁמִנָּה מִסְעוֹת מִמוֹסְרוֹת לְהוֹר
הָהָר. אֲלֹא אִם זֶה מִן הַתּוֹכְחָה: וְעוֹד זֹאת עֲשִׂיתֶם,

ספורט

(ו) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסְעוּ. אִם עַל פִּי נָסְעוּ לְמוֹסְרָה, לְמִצָּא מִים וּמִרְעָה לְצֹאן. וּבְעוֹדָם שָׁם, מֵת אֶהְרֹן וַיִּקְבֹּר.. וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר, וְלֹא בָאוּ לְהִתְאֲוֹן עַל הַמִּיתָה

וְלֹא לְהִתְאֲבֵל עַל הַקְּבוּרָה, וְלֹא חָשְׁשׁוּ לְכַבֵּד אֶלְעָזָר שֶׁכֵּהן תַּחְתּוֹ.

אָבֵל, תוֹרָה ז

(ז) מִשֶּׁם נָסְעוּ הַגִּדְגָּדָה וּמִן־הַגִּדְגָּדָה יִטְבְּתָה אֶרֶץ נַחֲלֵי־מַיִם:

וּמִתְמָן נָטְלוּ לַגִּדְגָּד וּמִן גִּדְגָּד לְיִטְבְּתָה אֶרֶצָא נִגְדָּן נַחֲלִין דְּמַיִין:

הַקִּדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, כִּיּוֹם שֶׁנִּשְׁתַּבְּרוּ בּוֹ הַלּוּחוֹת, וְלִהְיוֹתֵךְ שֶׁהִקְשָׁה לוֹ מֶה שֶׁאָמְרוּ: "נִתְּנָה רֹאשׁ", לִפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ, כִּיּוֹם שֶׁעָשׂוּ בּוֹ אֶת הָעֶגְלָה.

זש"י « וּמִן־הַגִּדְגָּדָה וְגו' • וּבִמְוֹסָרָה עֲשִׂיתֶם אֲכָל כֶּבֶד עַל מִיתָתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן שֶׁגָּרָמָה לָכֶם זֹאת, וְנִדְּמָה לָכֶם כְּאִלוֹ מֵת שֵׁם. וְסִמֵּךְ מֹשֶׁה תּוֹכַחָה זֶה לְשִׁבִּירַת הַלּוּחוֹת, לֵאמֹר שֶׁהִקְשָׁה מִיתָתוֹ שֶׁל צִדִּיקִים לִפְנֵי

הַפַּעֲדָנָא הֵיכִיא אִפְרֹשׁ יֵי יֵת שִׁבְטָא דְלִוִּי לְמִטְל יֵת אֶרֶון קִנְמָא דִּי לְמַקְס קָדָם יֵי לְשִׁמְשׁוּתָהּ וּלְכִרְכָּא בְּשִׁמְהָ עַד יוֹמָא דְהִינָּן:

(ח) בָּעֵת הַהִיא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת־שִׁבְט הַלֵּוִי לְשֵׁאת אֶת־אֶרֶון בְּרִית־יְהוָה לַעֲמֹד לִפְנֵי יְהוָה לְשִׁרְתּוֹ וּלְכַרֵּךְ בְּשִׁמּוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

לֹאמֵר שֶׁאִף בְּזֶה לֹא טָעוּ בֵּה בְּנֵי לֵוִי, אֲלֹא עָמְדוּ בְּאֻמוֹנָתָם. לְשֵׁאת אֶת־אֶרֶון • הַלֵּוִיִּים. לַעֲמֹד לִפְנֵי ה' לְשִׁרְתּוֹ וּלְכַרֵּךְ בְּשִׁמּוֹ • הַכֹּהֲנִים, וְהוּא נִשְׂאִית בְּפִיָּם.

זש"י « בָּעֵת הַהִיא הִבְדִּיל ה' וְגו' • מוֹסֵב לַעֲנֵן הָרֹאשׁוֹן. בָּעֵת הַהִיא • בִּשְׁנֵה הָרֹאשׁוֹנָה לְצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם, וְטָעִיתֶם בְּעֶגְלָה, וּבְנֵי לֵוִי לֹא טָעוּ, הִבְדִּילֶם הַמָּקוֹם מִכֶּם. וְסִמֵּךְ מִקְרָא זֶה לַחֲזוֹת בְּנֵי־יִצְחָק,

ט עַל כֵּן לֹא הָיָה לִלְוִי חֶלֶק וְאִחְסָנָא עִם אֲחוּהִי מִתְנָן דִּיחֵב לֵה יֵי אֲנוּן אִחְסָנָתָהּ קָמָא דִּי מַלִּיל יֵי אֱלֹהֵךְ לֵה:

(ט) עַל־כֵּן לֹא־הָיָה לִלְוִי חֶלֶק וְנַחֲלָה עִם־אֲחָיו יְהוָה הוּא נַחֲלָתוֹ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לוֹ:

זש"י « עַל־כֵּן לֹא־הָיָה לִלְוִי חֶלֶק • לִפִּי שֶׁהִבְדִּילוֹ לַעֲבוֹדַת מִזְבֵּחַ, וְאֵינֶן פְּנוּיִין לְחֹרֵשׁ וּלְזֹרַע. ה' הוּא נַחֲלָתוֹ • נוֹטֵל פָּרֶס מִזְמָן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ.

י וְאֲנֹכִי הָיִיתִי קָאם בְּטוֹרָא דְיוֹמִין קְדָמָאִין אֲרִבְעִין יָמִין וְאֲרִבְעִין לֵילָוִן וְקִבִּיל יֵי צְלוּתִי אִף בְּזִמְנָא הֵיכִיא לֹא אָבִי יֵי לְחִבְלוֹתֶךָ:

(י) וְאֲנֹכִי עָמַדְתִּי בְּהָר פִּימִים הָרֹאשׁוֹנִים אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהִיא לֹא־אָבָה יְהוָה הַשְׁחִיתֶךָ:

הָרֹאשׁוֹנִים • שֶׁל לוחות הראשונות: מֶה הֵם בְּרָצוֹן, אִף אֵלֵינוּ בְּרָצוֹן, אֲכָל הָאֲמָצְעִיִּים שֶׁעָמַדְתִּי שָׁם לְהַתְפַּלֵּל עֲלֵיכֶם הָיוּ בְּכַעַס.

זש"י « וְאֲנֹכִי עָמַדְתִּי בְּהָר • לְקַבֵּל הַלּוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְלִפִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ לְמַעַלָּה כְּמָה עָמַד בְּהָר בְּעֶלְיָה אֲחֵרוֹנָה זֶה, חֲזוֹר וְהִתְחִיל בֵּה. פִּימִים

יא וְאָמַר יֵי לִי קוּם זֵיל לְמִטְוִל קָדָם עָמָא וַיַּעֲלוּן וַיִּרְתְּנוּ יֵת אֶרֶצָא דִּי קִימִית לְאַבְרָהָמָה לְמִתָּן לְהוֹן:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי קוּם לֵךְ לְמִסְעָ לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאֲאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָם לָתֵת לָהֶם: פ

ספורט

(ז) מִשֶּׁם נָסְעוּ הַגִּדְגָּדָה. לְרַעוֹת צֹאן. וּמִן הַגִּדְגָּדָה יִטְבְּתָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם. שֶׁכָּל אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת הַנּוֹצְרִים עָתָה הֵיוּ אֶרֶץ נַחֲלִים, נְכוּנִים לְמַרְעָה הַצֹּאן, וְלֹא שָׁתוּ לָכֶם לְהִזָּק שֶׁקָּרָה

בְּמוֹת הַצִּדִּיק, וְלֹא לְכַבּוֹדוֹ וּלְכַבּוֹד בְּנֵי. תוֹרָה ח

(ח) בָּעֵת הַהִיא הִבְדִּיל. וַיִּמָּאֵחַר שֶׁכָּבֶד הִבְדִּיל הָאֵל יִתְבָּרַךְ שֶׁכָּבֶד מִיָּחֵד לַעֲבֹד הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵין אִתָּם רִאיוּנִים לְהַשְׁתַּדֵּל בֵּה, וְעַם כָּל זֶה לֹא הִשְׁגִּיתִי

בְּתַפְלִיתִי רַק שֶׁלֹּא יִשְׁחִית, וְאָמַר לִי, תוֹרָה ט

(יא) קוּם לֵךְ לְמִסְעָ. לְמִסְעָ, כְּמוֹ "וְלְמִסְעָ אֶת הַמִּתְחַנְּנוֹת" (במדבר י, ב).

וַיְבֹאֲאוּ וַיִּירָשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי. כִּי לֹאֵל הַשְּׂבוּעָה לֹא

כ"י • וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי וְגו' • אף-על-פי שִׁסְרָתָם מֵאֲחֵרָיו וטְעִיתָם בְּעֵגֶל, אָמַר לִי (שמות לב): "לֹךְ נַחֵה אֶת הָעָם וְגו'".

~ יום חמישי ט"ז מנחם-אב ~

יבִּיכְעַן יִשְׂרָאֵל מָה יִי אֱלֹהֶיךָ תִּבְעֵ מִן
אֱלֹהֵיךָ לְמִדָּחַל קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ לְמִהֶיךָ בְּכָל
אֲרִסָּן דְּתִקְנָן קְדָמוֹהֵי וּלְמִרְחָם יְתָה
וּלְמִפְלַח קָדָם יִי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבֶּךָ וּבְכָל
נַפְשֶׁךָ:

(יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מִעֲמֻךָ כִּי
אִם-לִירְאָה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל-דִּרְכָיו
וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבֹד אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְכָּךְ
וּבְכָל-נַפְשֶׁךָ:

(א) רְבוּתֵינוּ דְרָשׁוּ מִכָּאן: 'הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם, חוּץ
מִיִּצְאֵת שָׁמַיִם'.

כ"י • וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל • אף-על-פי שִׁעֲשִׂיתָם כָּל זֹאת,
עוֹדְנִי וְחִמְיוּ וְחִבְתּוּ עֲלֵיכֶם, וּמִכָּל מָה שֶׁחֲטִאתֶם
לִפְנֵי, אֵינוֹ שׂוֹאֵל מִכֶּם. כִּי אִם-לִירְאָה וְגו' • (ברכות)

יג לְמִשְׁרָ יֵת פְּקוּדֵיָא דִּינִי וְיֵת קְדָמוֹהֵי דְאֵנָּה
מִפְקֵדֶךָ יוֹמָא דִּין לְדִיִּטֵּב לָךְ:

(יג) לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת-חֻקֵּי אוֹשֵׁר אֲנֹכִי
מִצִּוְךָ הַיּוֹם לְטוֹב לָךְ:

כ"י • לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת ה' • וְאֵף הִיא לֹא לְחַנּוּם, אֲלֹא: לְטוֹב לָכֶם שֶׁתִּקְבְּלוּ שְׂכָר.

יד הָא דִּינִי אֱלֹהֶיךָ שְׁמִיָּא וְשְׁמִיָּא שְׁמִיָּא אֲרִעָא
וְכָל דִּי בֵּה:

(יד) הֵן לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וְהַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ
וּכְל־אֲשֶׁר-בָּהּ:

כ"י • הֵן לַה' אֱלֹהֶיךָ • הַכֹּל, וְאֵף-על-פִּי-כֵן "רַק בְּאַבְתִּיךָ חֶשֶׁק ה'" מִן הַכֹּל.

טו לְחֹדֶד בְּאַבְתִּיךָ צִבִּי יִי לְמִרְחָם יְתָהוּן
וְאַתְרֵי בְּכִנְיָהוּן בְּתִרְיָהוּן בְּכוֹן מִכָּל
עֲמֻמָּא בְּיוֹמָא דְדִין:

(טו) רַק בְּאַבְתִּיךָ חֶשֶׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר
בְּזֶרַע אַחֲרֵיהֶם בְּכֶם מִכָּל-הָעַמִּים בַּיּוֹם הַזֶּה:

כ"י • בְּכֶם • כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם (רואים אֲתֶם) חֲשׂוֹקִים מִכָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים הַיּוֹם הַזֶּה.

ספורנו

(טו) רַק בְּאַבְתִּיךָ חֶשֶׁק. שִׁשְׁנָה אֶת
טִבְעֵ אוֹתָם הַנִּכְבְּדִים בְּגִלְלָכֶם בְּזִכּוֹת
אֲבוֹת, וְאֵין זֶה בְּלִי סֶפֶק אֲלֹא כְּדִי
לְהַשִּׁיג דְּכָר יוֹתֵר נִכְבָּד מִן הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ, וְהוּא הָאָדָם הַשֶּׁלֶם בְּהִיוּתוֹ
דּוֹמֶה לְבוֹרָאוֹ כְּפִי הָאֲפָשֶׁר, כְּאִמְרוֹ
"בְּצִלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ" (בראשית א,
כח). תורה טו

וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ. וְזֶה תִּשְׁיג בְּהַתְּבוּנָה
אֶל דִּרְכֵי טוֹבוֹ, וְכָל זֶה שׂוֹאֵל תּוֹרָה יג
(יג) לְטוֹב לָךְ. כְּדִי שֶׁתִּזְכֶּה לְחַיִּי
עוֹלָם. תורה יד
(יד) הֵן לַה' אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם. וְיַעֲזִיד
עַל זֶה שֶׁהוּא מִבְּקֵשׁ לְטוֹב לָךְ, כִּי
אֲמַנָּם הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ הֵם שְׁלוֹ, וְעַם
הַיּוֹתָם נִכְבְּדִים בְּלִתֵּי נִפְסָדִים. תורה טו

הַיּוֹתָם זֹכִים לַה' לְרִב מְרִיכֶם. תורה יב
(יב) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל. אִם כֵּן אֲתָה
יִשְׂרָאֵל, הַשְׁתַּדַּל עִתָּה לְתַקֵּן מַעֲוֵתְךָ
מִכָּאן וְהִלָּא, וְהַתְּבוּנָה מָה ה'
אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מִעֲמֻךָ. שְׂאִינוֹ שׂוֹאֵל
דְּכָר לְצִרְכּוֹ.
כִּי אִם לִירְאָה. וְזֶה תַּעֲשֶׂה בְּהַתְּבוּנָה
בְּאִפְסָן שֶׁתַּדַּע גְּדֻלוֹ.

(טז) וּמִלֶּתְהֶם אֶת עֲרֶלְתְּ לַבְּכָם וְעֲרִפְכֶם לֹא תִקְשׁוּ
טז וְתַעֲדוּן יֵת טַפְשׁוֹת לִבְכוֹן וְקִדְלוֹן לֹא
תִקְשׁוּן עוֹד:
עוֹד:

כז"י ◀ עֲרֶלְתְּ לַבְּכָם • אִטֵּם לַבְּכָם וְכַסּוּיֹו.

(יז) כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי
הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגָּבֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא-יִשָּׂא
פָּנָיו וְלֹא יִקַּח שָׁחַד:
כז"י ◀ וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים • לֹא יוּכַל שׁוֹם אֲדוֹן לְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ. לֹא-יִשָּׂא פָּנָיו • אִם תִּפְרָקוּ עָלָיו. וְלֹא יִקַּח
שָׁחַד • לְפִיסֹו בְּמִמוֹן.

(יח) עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאַהֲב גֵּר לְתֵת לוֹ
לֶחֶם וְשִׁמְלָה:
כז"י ◀ עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה • הָרִי גְבוּרָה,
וְאַצֵּל גְּבוּרָתוֹ אֶתָּה מוֹצֵא עֲנֻתָנוֹתוֹ (מְגִילָה לא). וְאַהֲב
גֵּר לְתֵת לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה • וְדַבֵּר חָשׁוּב הוּא זֶה,

שְׁכַל עֲצָמוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עַל זֶה הַתְּפִלָּה: "וְנִתֵּן לִי
לֶחֶם לֶאֱכֹל וְכִגְד לְלַבֵּשׁ".

~ נקודות משיחות קודש ~

למוד התורה, שהיא אור פנימי. שמלה — היינו קיום
המצוות, אור מקיף. וכמבאר בתניא (סוף פ"ה), שתורה
היא בחינת מזון לנשמה, ותורתך בתוך מעי (תהילים מ, ט),
אור פנימי; ומצוה היא בחינת לבוש לנשמה, אור מקיף.
(רשימות, חוברת י, עמ' 25)

ואהב גר לתת לו לחם ושמלה (יח) לחם זו תורה .
שמלה זו טלית (ילקוט שמעוני רמז קכג) גר — היינו הנפש
האלקית, שהיא בגלות הגוף, בארץ לא לה. וכמבאר
בחסידות על הפסוק (בחקותי מט, א) הגר אשר בקרבך,
שהפונה לנצוץ האלקי המתיח את הגוף. לחם — היינו

ספורנו

(טז) ומלתם את ערלת לבבכם. אם
כן ראוי שתסירו את ערלת שכלכם,
והוא שתתבוננו להסיר כל טעות
מוליד דעות כוזבות.
וערפכם לא תקשו עוד. ובסור קשי
הערך המונע מלפנות אל הראוי,
תפנו להפיר בוראכם, ותראו כי רע
ומר לעזבו, וזה שתתבוננו תורה יז
(יז) כי ה' אלהיכם הוא אלהי
האלהים. הנצחי על כל הנצחיים
הנבדלים מחמר, וזה שנצחיות כלם
הונה מנצחיותו.

וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים. מְנַהֵג הַמְּנַהֲיָגִים,
וְהֵם הַגְּלָגָלִים וּמְנַעֲיָהֶם, שֶׁהִנְהִגְתָּ
כָּל־מְבוֹנֵת לְהַשִּׁיג תְּכֵלֶת פְּנוֹתוֹ,
כְּעִנֵּן הַמְּלָאכֹות הַפְּרָטִיּוֹת בִּיחֹס אֶל
הָרִאשִׁיּוֹת.
הָאֵל הַגָּדֹל. שְׁאִין נִמְצָא שׁוֹה לוֹ
בְּמִדְרַגַּת מִין מְצִיאֻתוֹ.
הַגָּבֹר. הַמְּקִיִּם כָּל מְצִיאֻת
בְּמִצִּיאֻתוֹ, כְּאֶמֶר "וְאֶתָּה מִתְּחִיָּה אֶת
כָּל־" (נחמיה ט, ו).
וְהַנּוֹרָא. מְשַׁגֵּחַ לְשֵׁלֶם וְלַעֲנֵשׁ, בְּאִפְךָ

שְׂרָאוּי לִירָא מִפְּנֵיו.
אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנָיו. לְבֹן פְּרִיץ מִפְּנֵי
הָאֵב הַצִּדִּיק, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְאִרֶךְ
בְּזִכּוֹתָיו שֶׁל אָב.
וְלֹא יִקַּח שָׁחַד. לֹא יִסִּיר כָּל־ל מַעֲנֵשׁ
הַעֲבָרָה בְּשִׁבִּיל זְכוֹת מַצְוָה שֶׁעֲשֵׂה
הַחוּטָא, כְּאֶמֶר ז"ל (סוטה כא, א) שְׁאִין
מַצְוָה מְכַבֶּה עֲבָרָה. וְכָל זֶה יוֹרָה שֶׁלֹּא
תִּבְטְחוּ, אִם תִּחְטְאוּ, לְהַנְצִל בְּשׁוֹם
זְכוֹת מִן הַעֲנֵשׁ כָּל־ל, זוֹלָתִי בְּתִשְׁבָּה
הַשְׁלָמָה. תורה יח

(יט) וְאַהֲבַתְּם אֶת־הָגֵר כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י • כִּי־גֵרִים הֵייתֶם • מום שָׁבָד, אל תאמר לחֶבְרָךְ.

(כ) אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבָּק וּבִשְׂמוֹ תִשָּׁבַע:

כ"י • אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא • וְתַעֲבֹד לוֹ וְתִדְבָּק בּוֹ, וְלֹאֲחֵר שִׁיחִיו בְּךָ כָּל הַמַּדּוֹת הַלָּלוּ, אֹז "בִּשְׂמוֹ תִשָּׁבַע".

(כא) הוּא תְהַלֵּתְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֹתְךָ אֶת־הַגְּדֹלָת וְאֶת־הַגְּזֹרָאֹת הָאֵלֹהָ אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:

כא הוא תְּשַׁבַּחְתָּךְ והוא אֱלֹהֶיךָ וְעַבְדְּךָ עָמָךְ יְת רַבְרַבְתָּא וְיֵת חֲסִינְתָא הָאֵלִין דִּי חֲזוּ עֵינֶיךָ:

(כב) בִּשְׂבָעִים נֶפֶשׁ יֵרְדּוּ אִבְתֶּיךָ מִצְרִימָה וְעַתָּה שְׂמֹךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרֹב:

כב בִּשְׂבָעִין נֶפֶשׁוֹן נִחְתּוּ אִבְתֶּיךָ לְמִצְרַיִם וְכַעַן שְׁוֹךְ יְי אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי שְׁמַיָא לְמִסְגִּי:

יא (א) וְאַהֲבַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְרַת מִשְׁמֶרְתּוֹ וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים:

א וְתִרְחַם יְת יְי אֱלֹהֶיךָ וְתִטֵּר מִטְרַת מִימְרָה וְקִנְמוּהִי וְדִינוּהִי וּפְקוּדוּהִי כָּל יוֹמָיָא:

(ב) וַיִּדְעֻתֶם הַיּוֹם כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֹלּוֹ אֶת־יָדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה:

ב וְתִדְעוּן יוֹמָא דִּין אַרִי לֹא יְת בְּנִיכּוֹן דִּי לֹא יָדְעוּ וְדִי לֹא חֲזוּ יְת אֶלְפָנָא דִּין אֶלְחֲכוֹן יְת רַבּוּתָהּ יְת יָדָהּ תַּקִּיפָא וְדִרְעָה מְרַמָּא:

כ"י • וַיִּדְעֻתֶם הַיּוֹם • תָּנוּ לֵב לְדַעַת וּלְהַבִּין וּלְקַבֵּל תּוֹכְחָתִי. כִּי לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם • אֲנִי מְדַבֵּר עִכְשָׁו, שְׂוִיכְלוֹ לֹמֵר: 'אֲנִי לֹא יָדַעְנוּ וְלֹא רָאִינוּ בְּכָל זֶה'.

(ג) וְאֶת־אֲתוֹתָיו וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לִפְרֹעָה מִלֶּךְ־מִצְרַיִם וּלְכָל־אֲרָצוֹ:

ג וְיֵת אֲתוּתָהּ וְיֵת עֹבְדוּהִי דִי עַבְדְּךָ בְּנוֹ מִצְרַיִם לִפְרֹעָה מֶלֶכָא דְּמִצְרַיִם וּלְכָל אֲרַעָה:

(ד) וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרֶכֶבּוֹ אֲשֶׁר הֵצִיף אֶת־מִי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרֹדֶפֶם אַחֲרֵיהֶם וַיַּאֲבִדֵם יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

ד וְדִי עַבְדְּךָ לְמַשְׁרִית מִצְרַיִם לְסוּסוֹתָהּ וּלְרֶכֶבּוּהִי דִי אֲטִיף יְת מִי יָמָא דְּסוּף עַל אֲפִיחוֹן בְּמִרְדְּפָהוֹן בְּתִרְכּוֹן וְאֹבְדָנוֹן יְי עַד יוֹמָא הַדִּין:

ספורנו

(כא) הוא תְּהַלֵּתְךָ. תְּהַלֵּל שְׁתִּיחָה עַבְדְּךָ לְמִי שְׂמוּלֹךְ עַל כָּל הַמִּצִּיאֹת. תּוֹרָה כב יא (ב) כִּי לֹא אֶת בְּנֵיכֶם. לְפִיכָךְ אַתֶּם שְׂרָאִיתֶם, עָשׂוּ אוֹתוֹת הַמַּעֲדִידִים לְדוֹרוֹת בְּכִנְיֻתְכֶם. וְזִרְעוֹ הַנְּטוּיָה. מוֹכֶנֶת לְהַכּוֹת אֶת הַשֵּׁב לְחֻטָּא. תּוֹרָה ג (ד) וַיַּאֲבִדֵם ה' עַד הַיּוֹם הַזֶּה. כִּי אֹז טָבַעוּ שְׁלִישֵׁי מִצְרַיִם וְחֵילָם, בְּאֶפֶן שָׁגַם אֲרַבְעִים שָׁנָה אַחֲרֵי כֵן הָיוּ מְרַגְּשִׁים בְּאַבְדַּת אוֹתָם הַגְּבוּרִים, שְׁלֹא קָמוּ עֲדִין מִמְּלָאִים מְקוּמָם. תּוֹרָה ה

(ה) וְאִשֶּׁר עָשָׂה לָכֶם בַּמִּדְבָּר עַד־בְּאֶחָם עַד־הַמָּקוֹם
הַזֶּה:

(ו) וְאִשֶּׁר עָשָׂה לְדָתְךָ וּלְאֲבִירֶיךָ בְּנֵי אֱלִיָּאֵב בֶּן־רְאוּבֵן
אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַעֵם וְאֶת־בָּתֵּיהֶם
וְאֶת־אֱהֻלֵּיהֶם וְאֶת כָּל־הַיְקוּם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם
בְּקֶרֶב כָּל־יִשְׂרָאֵל:

כ"ט • בְּקֶרֶב כָּל־יִשְׂרָאֵל • כל מקום שֶׁהָיָה אֶחָד
מֵהֶם בּוֹרֵחַ, הָאָרֶץ נִבְקַעַת מִתַּחְתּוֹ וּבֹלַעְתּוֹ, אֵלּוּ
דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נַחֲמָנִי: 'וְהֵלֵא כָּבֹד
נֶאֱמַר (במדבר טו): "וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ", וְלֹא
פִּיּוּתִיהָ? אָמַר לוֹ: 'וְמָה אֲנִי מְקַיֵּם "בְּקֶרֶב כָּל־

(ז) כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאִיתִי אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל
אֲשֶׁר עָשָׂה:

כ"ט • כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאִיתִי • מוֹסֵב עַל הַמִּקְרָא הָאֶמּוּר לְמַעַלָּה: "כִּי לֹא אֶת בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ וְגו'", כִּי־אִם
עִמָּכֶם אֲשֶׁר "עֵינֵיכֶם הִרְאִיתִי וְגו'".

(ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם
לַמַּעַן תַּחֲזִקוּ וּבִאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

(ט) וּלְמַעַן תִּאָּרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרְעוֹם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב
וְרֶבֶשׁ: ׀

(ז) כִּי עֵינֵיכֶם הִרְאִיתִי אֶת כָּל מַעֲשֵׂה
ה'. שֶׁהִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת נֶגֶד הַמּוֹרְדִים
בו: לַפְרָעָה וּלְמִצְרַיִם, בְּמִצְרַיִם (פסוק א)
וְעַל הַיָּם (פסוק ד), וּלְמּוֹרְדִים בַּמִּדְבָּר
(פסוק ח), וּלְדָתְךָ וּלְאֲבִירֶיךָ (פסוק ו),
וְעַל־כֵּן לְהַזְהִיר אֶת הַבָּנִים שֶׁלֹּא רָאוּ
כָּל אֵלֶּה (פסוק ב). לְפִיכָךְ, תּוֹרַת ח

(ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר
אֲנִי מֵצִוְךָ הַיּוֹם. מִצְוֹת הָאֲבִיבִים
שֶׁתְּקִימוּ בִּיְרֵדְךָ (להלן ב, ב), וְשֶׁתִּקְחוּ
מִתּוֹךְ הַיְרֵדְךָ (שם פסוק ד), וְשֶׁתִּקְבְּבוּ
עֲלֵיהֶם אֶת הַתּוֹרָה (שם פסוק ח), לְהִיּוֹת
לְדוֹרוֹת וּלְעִדּוֹת מֵאֲתָתֶם
שְׂרָאִיתֶם. תּוֹרַת ט

(ט) וּלְמַעַן תִּאָּרִיכוּ יָמִים עַל
הָאָדָמָה. שָׂאֵם בְּנֵיכֶם לֹא יִשְׁמְרוּ אֶת
הַמִּצְוֹת, יִגְלוּ מִמֶּנָּה מְהֵרָה קִדְּם
ל"וּנְשַׁנְתֶּם בְּאָרֶץ" (לעיל ד, כה), כְּמוֹ
שֶׁהָעִיד בְּאֶמְרוֹ "וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם..
וּבִבְרַתֶּם מְהֵרָה" (להלן פסוק יז). תּוֹרַת י

~ יום שישי י"ז מנחם-אב ~

יֹאֲרִי אֶרְעָא דִּי אֶתְּ עֲלִל לְתַמְן לְמִירְתָּהּ לֹא
כְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם הִיא דִּי נִפְקֻתוֹן מִתַּמְן דִּי
תּוֹרַע יֵת זִרְעָךְ וּמִשְׁקַת לֵה בְּרַגְלָךְ כְּגִנְתָּא
יִרְקָא:

(י) כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא
כְּאַרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תּוֹרַע
אֶת-זִרְעֲךָ וְהִשְׁקִית בְּרַגְלָךְ בְּגֵן הַיֶּרֶק:

הַקְצִינָה לְקַבּוּרַת מֵתִים, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן הִיא יָפָה
מִצֵּעַן. וּבְ'כְתוּבֹת' (דף קיב) דְּרִישׁוּ בְּעֵינֵן אַחֵר: אֶפְשָׁר
אָדָם בּוֹנֶה בֵּית לְבָנוֹ הַקָּטָן, וְאַחֲרֵיכֵן לְבָנוֹ הַגָּדוֹל?
אֲלֹא שְׂמִינָה עַל אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּצֵעַן. אֲשֶׁר יֵצְאֶתֶם
מִשָּׁם • אֶפְלוּ אֶרֶץ רַעֲמָסֶס אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ, וְהִיא
בְּמִיטָב אֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר (בראשית מז): "בְּמִיטָב
הָאָרֶץ וְגו'", אִף הִיא אֵינָה כְּאַרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהִשְׁקִית
בְּרַגְלָךְ • אֶרֶץ מִצְרַיִם הִיטָה צְרִיכָה לְהִבִּיא מִיָּם
מִנִּילוֹס: "בְּרַגְלָךְ", וְהִלְשָׁקוּתָהּ, וְצִירָךְ אֶתָּה לְגֹדֶד
מִשְׁנֵתְךָ, וְלַעֲמֹל, וְהַנְמוּךְ שׁוֹתָהּ וְלֹא הִגְבַּהּ, וְאַתָּה
מַעֲלָה הַמִּים מִן הַנְמוּךְ לְגִבָּה, אָבֵל זֶה: "לְמִטָּר
הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה מִיָּם", אֶתָּה יֵשֵׁן עַל מִטָּתְךָ,
וְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִשְׁקָה נְמוּךְ וְגִבָּה, גְּלוּי וְשְׂאִינִי
גְּלוּי בְּאַחַת. בְּגֵן הַיֶּרֶק • שְׂאִינִי דִּי לוֹ בְּגִשְׁמִים,
וּמִשְׁקִין אוֹתוֹ בְּרַגְלִי וּבְכַתְּףִי.

כִּי לֹא כְּאַרֶץ מִצְרַיִם הִוא • אֲלֹא טוֹבָה הִימְנָה,
וְנִאֲמָרָה הַבְּטָחָה זֶה לְיִשְׂרָאֵל בִּיצִיאָתָם מִמִּצְרַיִם,
שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים: 'שָׁמָּה לֹא נָבֵא אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְיָפָה
כְּזֹה'. (ספרי) יָכֹל בְּגִנְתָּהּ – הַכְּתוּב מְדַבֵּר, וְכֵן אָמַר
לָהֶם: 'לֹא כְּאַרֶץ מִצְרַיִם הִיא, אֲלֹא רָעָה הִימְנָה'?
תְּלַמּוּד-לוֹמַר: (במדבר יג) "וְחִכְרוּן שְׁבַע שָׁנִים נִבְּנָתָה
וְגו'", אָדָם אֶחָד בְּנֵאָן, וְחֵם בְּנֵה צֵעַן לְמִצְרַיִם בְּנוֹ,
וְחִכְרוּן לְכַנְעֵן, דִּירָךְ אֶרֶץ אָדָם בּוֹנֶה אֶת הַנֶּאֱדָה
וְאַחֲרֵיכֵן בּוֹנֶה אֶת הַפְּעוּר (ספרי אחרים: הַרְעוּ), שֶׁפִּסְקֻתוֹ
שֶׁל רֹאשׁוֹן, הוּא נֹתֵן בְּשָׁנִי, וּבְכָל מְקוֹם הַחֲבִיב
קוֹדֵם. הֵא לְמִדָּת שְׁחִיבּוֹן יָפָה מִצֵּעַן, וּמִצְרַיִם
מִשְׁבַּחַת מְכַל הָאֲרָצוֹת, שְׁנֹאֲמַר (בראשית יג): "כְּגֵן ה'
כְּאַרֶץ מִצְרַיִם", וְצֵעַן שְׁבַח מִצְרַיִם הִיא, שֶׁהִיטָה
מְקוֹם מְלָכוּת, שֶׁכֵּן הוּא אוֹמַר (ישעיה ל): "כִּי הִיוּ בְּצֵעַן
שְׂרִי", וְחִכְרוּן פִּסְקֻתָּהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְכֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

רז"ל (מדרש לקח טוב וארא ז, יג) הואיל וזה משקה שדוֹתֵינוּ
וּכְרַמֵּינוּ . . וְדָאִי הוּא אֱלֹקָה. בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, לְעֵמֶת זֹאת,
הָרִי "לְמִטָּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה מִיָּם", וְיָמִי שְׁנוֹקֵךְ לְגִשְׁם לֹא
יִשְׁכַּח עַל ה' גַּם כְּשֵׁיט לוֹ שְׁפַע רַב, שֶׁהָרִי הוּא תְּלוּי
בְּחִסְדֵּי שָׁמַיִם.

(לקוטי שיחות, כרך ו עמ' 30. טז עמ' 14. רשימות חוברת כז עמ' 8)

הָאָרֶץ . . לֹא כְּאַרֶץ מִצְרַיִם הִיא . . לְמִטָּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה
מִיָּם (יא, י"א) בְּמִצְרַיִם לֹא יוֹרֵד גֶּשֶׁם, וְהַנִּילוֹס עוֹלָה
וּמִשְׁקָה אֶת הַשָּׂדֶה. וּמִכֵּינֵן שְׁבַעֲנִי בֶּשֶׁר לֹא מְרַגְשִׁים
שֶׁיֵּשׁ צִרְךָ בְּעִזְרַת ה', עֲלוּלִים לְשַׁכַּח שֶׁהַקִּב"ה הוּא הַנּוֹתֵן
לָךְ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל. וְאַכֵּן, פֶּרַעַה מִלֶּךְ מִצְרַיִם אָמַר אֵינִי
צָרִיךְ לְעֲלִיּוֹנִים, כִּי יֵשׁ לִי יְאֹדִי (יחזקאל כט, ג וּבְרִש"י שם).
וְלָכֵן הָיָה הַנִּילוֹס הַעֲבוּדָה זָרָה שֶׁל מִצְרַיִם, כְּמֵאֲמַר

יֹא אֶרְעָא דִּי אַתּוֹן עֲבְרִין תַּמְן לְמִירְתָּהּ אֶרֶע
טוֹרִין וּבְקַעֲזָן לְמִטָּר שְׂמִיָּא תִּשְׁתִּי מִיָּא:

(יא) וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ
הָרִים וּבְקַעֲזָת לְמִטָּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה מִיָּם:

בְּבֵית כּוֹר מִמְּנוֹ, חֲמִשָּׁת כּוֹרִין: אַרְבַּע מֵאֲרַבַּע
שְׁפוּעִיו, וְאַחַד בְּרֹאשׁוֹ. וּבְקַעֲזָת • הֵן מִישׁוֹר.

כִּי אֶרֶץ הָרִים וּבְקַעֲזָת • מִשְׁבַּח הָהָר מִן הַמִּישׁוֹר.
שֶׁהַמִּישׁוֹר, בְּבֵית כּוֹר אֶתָּה זֹרַע כּוֹר. אָבֵל הָהָר,

ספורט

(י) כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא שָׁמָּה (יא) לְמִטָּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה
לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְּאַרֶץ מִצְרַיִם הִוא. מִיָּם. שְׂאִינִי שֶׁם נִהְרֹת מִסְפִּיקִים
שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגִשְׁמִים. תּוֹרָה יב

יב ארעא דני אלהך תבע יתה תדירא עיני יי
אלהך בה מרישא דשטא ועד סופא
דשטא:

(יב) אֶרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֶי
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית
שָׁנָה: ס

לראות מה היא צריכה, ולחדש בה גזרות: עתים
לטובה ועתים לרעה וכו', כדאימא ב"ראש השנה"
(י"ז). מרשית השנה • (שם ח) מראש-השנה נדון מה
יהא בסופה.

כ"י אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ • וְהָלֹא כָּל
הָאֲרָצוֹת הוּא דֹרֵשׁ, שְׁנָאֲמַר (איוב לח): "לְהַמְטִיר
עַל־אֶרֶץ לֹא־אִישׁ? אֵלָּא כְּבִיכֹל אֵינוּ דֹרֵשׁ אֵלָּא
אוֹתָהּ, וְעַל יְדֵי אוֹתָהּ דְּרִישָׁה שְׁדוּרְשָׁה, דֹּרֵשׁ אֵת
כָּל הָאֲרָצוֹת עִמָּה. תָּמִיד עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ •

יג ויהי אם קבלא תקבלון לפקודי די אנא
מפקד יתכון יומא דין למרחם ית יי
אלהכון ולמפלח קדמוהי בכל לבכון ובכל
נפשכון:

(יג) וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ שְׁמִעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי
מֵצִוֶּה אֹתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר הִנֵּה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְלַעֲבֹדוֹ בְּכָל־לִבְבְּכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:

עשו מאהבה, וסוף הפכוד לבא. ולעבדו בכל-
לבבכם. עבודה שהיא בלב, וזו היא תפלה,
שהתפלה קרויה עבודה, שנאמר (דניאל ו): "אֱלֹהֶיךָ דִּי
אַנְתָּ פִּלַח לֵה בְּתִירָא", וכי יש פלחון בבבל? אלא
על שהיה מתפלל, שנאמר (שם): "וְכוּיִן פְּתִיחַן לֵה
וְגו'", וכן בדרך הוא אומר (תהלים קמא): "תַּכּוּן תַּפְלִתִּי
קִטְרַת לִפְנֶיךָ". בכל-לבבכם ובכל-נפשכם •
והלא כבר הזהיר (דברים ו): "בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ",
אלא אזוהרה ליחיד, אזוהרה לצבור.

כ"י וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ • "וְהָיָה" מוֹסֵב עַל הָאָמֹר
לַמַּעֲלָה: "לְמַטָּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתַּח מִיָּם". וְהָיָה אִם
שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ • (סוכה מו) אִם תִּשְׁמָע בִּישׁוֹן, תִּשְׁמָע
בְּחֹדֶשׁ, וְכֵן (דברים ח): "וְהָיָה אִם שָׁכַח תִּשְׁכַּח", אִם
הִתְחַלַּת לִשְׁכַּח, סוּפָךְ שֶׁתִּשְׁכַּח כָּלָה, שָׁכַח כְּתִיב
בְּמַגְלָה: אִם תַּעֲזֹבֵנִי יוֹם, יוֹמִים אַעֲזֹבְךָ. מִצְוָה
אֹתְכֶם הַיּוֹם • שִׁיחֵיו עֲלֵיכֶם חֲדָשִׁים, כָּאֵלוּ שְׁמַעְתֶּם
בּוֹ בַּיּוֹם (ספרי). לֵאמֹר אֶת־ה' • שְׁלֹא תֹאמַר: 'הִרִי
אֲנִי לִמּוֹד, בְּשִׁבִּיל שְׁאֵהִיָּה עֲשִׂיר, בְּשִׁבִּיל שְׁאֵקֶרָא
רַב, בְּשִׁבִּיל שְׁאֵקֶבֶל שָׁכַר', אֵלָּא כָּל מָה שֶׁתַּעֲשׂוּ –

יד ואתן מטר ארעכון בעדנה בפיר ולקיש
ותכנוש עבונך וחסמך ומשחך:

(יד) וְנָתַתִּי מִטְר־אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ
וְאֶסְפַּת דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ:

מ'מלקוש', דבר המאחר, כדמתרגמינן: (בראשית ל) "וְהָיָה
הַעֲטוּפִים לִלְבוֹן", 'לְקִשְׁאִי'. דבר אחר: לְכָךְ נִקְרָאת
מִלְקוֹשׁ, שִׁינּוּדָת עַל הַמְלִילוֹת וְעַל הַקִּשְׁיִן. וְאֶסְפַּת
דִּגְגָךְ • אֵתָהּ תִּאֲסַפְנוּ אֶל הַבֵּית וְלֹא אוֹיְבֶיךָ, כַּעֲנֵן
שְׁנָאֲמַר (ישעיה סב): "אִם אֵתָן אֵת דִּגְגָךְ וְגו' כִּי מֵאֲסַפִּיר
יֹאכְלֶהוּ", וְלֹא כַּעֲנֵן שְׁנָאֲמַר (שופטים ו): "וְהָיָה אִם זָרַע
יִשְׂרָאֵל וְגו'".

כ"י וְנָתַתִּי מִטְר־אַרְצְכֶם • (ספרי) עֲשִׂיתֶם מָה
שְׁעֲלִיכֶם, אִף אֲנִי אַעֲשֶׂה מָה שְׁעֲלִי. בְּעֵתוֹ • בְּלִילוֹת,
שְׁלֹא יִטְרִיחוּ אֹתְכֶם. דָּבָר אַחֵר (שם): "בְּעֵתוֹ", בְּלִילֵי
שִׁפְתוֹת שֶׁהִכֵּל מִצְוִיִּין בְּכִתְיָהֶם. יוֹרָה • (תענית ו) הִיא
רְבִיעָה הַנוֹפֶלֶת לְאַחַר הַזְרִיעָה, שְׁמִרְוָה אֵת הָאֶרֶץ
וְאֵת הַזְרָעִים. וּמִלְקוֹשׁ • רְבִיעָה הַיּוֹרֶדֶת סְמוּךְ
לְקִצְרִי, לְמַלְאוֹת הַתְּבוּאָה בְּקִשְׁיָה, (שם) וְלִשׁוֹן

טו ואתן עשב בשדך לבהמתך ואכלת ושבעת:

(טו) וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתְךָ וְאָכְלָת וּשְׂבַעְתָּ:

(יב) דרש אתה. להשגיח על מעשי (יגיד) אם שמע תשמעו.. ונתתי לעבדו. ואם לאו, לא יתן מטר כלל, יושביה, אם הם ראויים למטר ואם מטר ארצכם בעתו. באפן ולא יהיה לכם מזון לחיות לא. לפיכך, תורה יג שמתפרנסו שלא בצער, ותוכלו בה. תורה טו

פוחתת מדגנה. ואכלת ושבעת. הרי זו ברכה אחרת: שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים. "ואכלת ושבעת".

כ"י: ונתתי עשב בשדה. שלא תצטרך להוליכה למדבריות. דבר אחר: שתהיה גוזה תבואתך כל ימות הגשמים ומשליך לפני בהמתך, ואתה מונע ירך ממנה שלשים יום קדם לקציר ואינה

ט אסתמרו לכו דילמא יטעון לכון ותסטון ותפלחון לטעות עממא ותסגדון להון:

(טז) השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם:

הולך ומדבק בעבודת כוכבים, וכן דוד אומר (שמואל-א כ): "כי-גרשני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד וגו'", ומי אמר לו כך? אלא פיון שאני מגרש מלעסק בתורה, הריני קרוב לעבד עבודת כוכבים. אלהים אחרים. (ספרי) שהם אחרים לעובדיהם, צועק אליו ואינו עושהו, נמצא עשוי לו כנכרי.

כ"י: השמרו לכם. פיון שתהיו אוכלים ושבעים, השמרו לכם שלא תכעטו, שאין אדם מורד בהקדוש-ברוך-הוא אלא מתוך שביעה, שנאמר (דברים ח): "פן תאכל ושבעת", ויבקרך וצאנך ירבין, מה הוא אומר אחריו? ורם לבבך ושכחת. וסרתם. לפרש מן התורה, ומתוך כך: "ועבדתם אלהים אחרים", שפיון שאדם פורש מן התורה,

י ויתקוף רגזא דני בכון ויחוד ית שמא ולא יהי מטרא וארעא לא תתן ית עללתה ותיבדון בפריע מעל ארעא טבתא דיי יהב לכון:

(יז) וחרה אפי-יהוה בכם ועצר את-השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את-יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר יהוה נתן לכם:

ההוא, אכל ושתה יותר מצרכו, והקיא וטגף את כל בני המסבה. נטלוהו בידי וברגליו, וזרקוהו אחורי פלטרין. מהרה. (ספרי) איני נותן לכם ארבה, ואם תאמרו: והלא נתנה ארבה לדור המבול, שנאמר (בראשית ו): "והיו ימיו מאה ופשימים שנה"? דור המבול לא היה להם ממי ללמד, ואתם יש לכם ממי ללמד.

כ"י: את-יבולה. אף מה שאתה מוביל לה, כענין שנאמר (חגי א): "ורעתם הרבה והבא מעט". ואבדתם מהרה. על כל שאר היסורין, אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטא. (ספרי) משל למי ששלח בנו לבית המשתה, והיה יושב ומפקדו: אל תאכל יותר מצרכך, שתבא נקי לביתך. ולא השגיח הבן

יח ותשון ית פתגמי אלין על לכון ועל נפשכון ותקטרו תהון לאת על ידכון ויהון לתפלין בין עיניכון:

(יח) ושמרתם את-דברי אלה על-לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות עלידכם והיו לטוטפת בין עיניכם:

שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו, וכן הוא אומר (ירמיה א): "הציבי לך צינים".

כ"י: ושמרתם את-דברי. אף לאחר שתגלו, היו מציינים במצות: הניחו תפלין, עשו מזוזות, כדי

יט ותלפון תהון ית בניכון למללא בהון במתבך בביתך ובמהבך בארעא ובמשכבך ובמקימך:

(יט) ולמדתם אתם את-בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:

ספורט

בניכם. הרגילו את בניכם במצות. לדבר בם בשבתך. כדי שתדברו בם תמיד. תורה ב

לבבכם. להתבונן בם. ועל נפשכם. לקיים ברוח. אתם (יט) ולמדתם

(יז) ואבדתם מהרה. ברעב, הרע מן החרב, לפיכך "השמרו לכם" (ספרי) טז. תורה יח (יח) ושמרתם את דברי אלה על

משיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה, ואם לא עשה כן, הרי הוא כאלו קוֹבְרוּ, שְׁנֵאָמַר: "וְלַמִּדְתָּם אֲתֶם אֶת-בְּנֵיכֶם לֵדָבָר בָּם וְגו'".

וְשִׁי"א לְדָבָר בָּם • (ספרי) מִשְׁעָה שֶׁהֵבֵן יוֹדֵעַ לְדָבָר, לְמַדְהוּ: "תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה", שִׁיָּהָ זֶה לְמוֹד דְּבוּרוֹ, מִכָּאן אָמְרוּ: כְּשֶׁהִתְיַנּוּק מִתַּחִיל לְדָבָר, אָבִיו

~ נקודות משיחות קודש ~

חינוך הילדים - חייב תמידי

שֶׁהִשְׁפַּעְתּוּ עֲלֵיהֶם, אֵלָּא הַמְחֻשָּׁבָה אוֹדוֹת חִינוּךְ הַיְלָדִים צָרִיכָה לִהְיוֹת כָּל הַיּוֹם, הַחֵל מִ"בִּשְׂבָּתְךָ בְּבֵיתְךָ", וְאַפִּילוּ כֹּאשֶׁר הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְעוֹסֵק בְּעִנְיָנוּ שְׁלוֹ – "בְּלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ", אֲסוּר לוֹ לִשְׁכּוּחַ מִ"וְלַמִּדְתָּם אֲתֶם אֶת בְּנֵיכֶם".

וְגַם כֹּאשֶׁר עֵינָהּ מַעְבֻּדָתוֹ בְּמִשְׁפָּחָה הַיּוֹם וְהוֹלֵךְ לְנוֹחַ, הֵנָּה כֹּאשֶׁר מִכֵּין אֶת עֵצְמוֹ לְקִרְיַת הַשִּׁנָּה "בִּשְׂבָּתְךָ" צָרִיכוֹת מְחֻשְׁבוֹתֵי לִהְיוֹת בְּנוֹגֵעַ לְחִינוּךְ הַיְלָדִים. וּמִדָּה כֹּאשֶׁר קָם מִמִּטָּה "וּבְקוֹמְךָ", הֵנָּה הַמְחֻשָּׁבָה הַרְשׁוּנָה שְׁעוֹלָה לוֹ בְּרֹאשׁ צָרִיכָה לִהְיוֹת עַל "וְלַמִּדְתָּם אֲתֶם אֶת בְּנֵיכֶם".

(ע"פ שיחת כ' מנחם אב תשל"ז – מתוך 'לקראת שבת')

בְּפִרְשָׁתְנוּ כְּתוּב "וְלַמִּדְתָּם אֲתֶם אֶת בְּנֵיכֶם לֵדָבָר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׂכְבְּךָ וּבְקוֹמְךָ" (יא, יט).

בְּדֶרֶךְ כָּל לַיְמֵי הַיּוֹם שְׁסִיּוֹם הַפֶּתַח בְּנוֹגֵעַ לִ"בִּשְׂבָּתְךָ וּבְקוֹמְךָ" קָאִי עַל מִצְוֹת קְרִיאת שְׁמַע וּמִצְוֹת תְּלִמּוּד תוֹרָה. אִךְ אֵין הַמִּקְרָא יוֹצֵא מִיָּד פְּשׁוּטוֹ, שֶׁ"בִּשְׂבָּתְךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׂכְבְּךָ וּבְקוֹמְךָ" קָאִי עַל "וְלַמִּדְתָּם אֲתֶם אֶת בְּנֵיכֶם לֵדָבָר בָּם", וְהֵינּוּ שְׁעַל הָאֲדָם לִהְיוֹת שְׂקוּעַ בְּחִינוּךְ יְלָדָיו כָּל עֵת וְשָׁעָה.

וּמִכָּאן, שְׁאֵל יֵאמַר הָאֲדָם שְׂדִי לוֹ בְּמָה שְׁזָמַן מִסוּיָם בְּיוֹם, חוֹשֵׁב הוּא אוֹדוֹת חִינוּךְ יְלָדָיו אוֹ יְלָדֵי יִשְׂרָאֵל

כִּי תִכְתְּבֵנּוּ עַל מְזִיזוֹן וְתִקְבְּעֵנּוּ בְּסִפֵּי בֵיתְךָ וּבִתְרָעָךְ:

כֹּא בְדִיל דִּי־סִגְנוֹן יוֹמִיכוֹן וְיָמִי בְּנִיכוֹן עַל אֶרְעָא דִּי קִיָּים יִי לְאַבְהֻתְכוֹן לְמִתָּן לְהוֹן בְּיוֹמֵי שְׁמִיָּא עַל אֶרְעָא:

(כ) וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

(כא) לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתִּיכֶם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ: ם

לְתֵת לָכֶם אֵין כְּתִיב כָּאן, אֵלָּא "לִתֵּת לָהֶם", מִכָּאן מְצִינוּ לְמִדִּים תַּחֲתֵת הַמַּתִּים מִן הַתּוֹרָה.

וְשִׁי"א לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם • אִם עֲשִׂיתֶם כֵּן, יִרְבּוּ, וְאִם לֹא, לֹא יִרְבּוּ, שְׁדִּבְרֵי תוֹרָה נִדְרָשִׁין מְכַלֵּל לֹא, הֵן, וּמְכַלֵּל הֵן, לֹא. לִתֵּת לָהֶם • (ספרי)

~ שבת קודש י"ח מנחם-אב ~

כֹּא אֲרִי אִם מִטְרָה תִּשְׁרֹן יֵת כָּל תְּפִקְדָּתָא הָדָא דִּי אָנָּא מְפַקְדִּי יִתְכוֹן לְמַעְבְּדָה לְמִרְחָם יֵת יִי אֶלְהֻכוֹן לְמִסָּה כָּל אֶרְסָן דְּתַקְנָן קְדָמוּהִי וְלֹאֲתַקְרָבָא לְדִסְלָתָהּ:

(כב) כִּי אִם-שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֲתֶם לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַהֲבָהּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֵלַכְתָּ בְּכָל-דִּרְכוֹיָו וּלְדַבְּקָהּ-בּוֹ:

וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ. שִׁיָּהִי כָל מַעֲשֵׂיכֶם מְכֻנָּיִם לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, כֹּאֲמָרוֹ "בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ" (משלי ג, ו). תורה כג

לְלַכְתָּ בְּכָל דְּרָכָיו. לְהִתְנַהֵג בְּאוֹתָם הַדְּרָכִים אֲשֶׁר הוּא מְנַהֵג בָּם אֶת עוֹלָמוֹ, וְהֵם צְדָקָה וּמִשְׁפָּט.

(כב) כִּי אִם שָׁמֹר תִּשְׁמְרוּן.. לְאַהֲבָהּ. שִׁיָּהִי עֲסָקְכֶם בַּתּוֹרָה כְּדִי לְהַפִּיר חֲסָדֵי הָאֵל יִתְעַלָּה, אֲשֶׁר מִזֶּה תִּמְשָׁף הָאֲהָבָה.

כ"י • שמר תשמרו • אזהרת שמירות הרבה, להזהר בתלמודו שלא ישתפח. ללכת בכל-דרךיו • הוא רחום, ואמה תהא רחום. הוא גומל חסדים, ואמה גומל חסדים. ולדבקה בו • אפשר לומר בן, והלא "אש אוכלה הוא"? אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו.

נקודות משיחות קודש ~

איך אפשר שדיבורו של אדם יעשה מעשה?

בפרשתנו כתוב "ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו" (יא, כב), שנצטוונו ללכת בדרך המקום.

והנה מצינו שדיבורו של הקב"ה עושה מעשה, שדיבורו בלבד ברא את העולם.

ומכיון שעלינו ללכת "בכל דרכיו", יש ללמוד מזה, שגם האדם צריך להשתדל שדיבורו יעשו מעשה.

ותלוי הדבר באדם המדבר, ובשני פרטים:

א. יש לדבר בדברים היוצאים מן הלב, שאי נכנסים ללב השומע ופועלים פעולתם, כפתגם הידוע. ב. צריך שיהא בו יראת שמים, כמאמר חז"ל (ברכות ו, ב) "כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעים".

ואז גם דיבורו של אדם – יעשה מעשה.

(ע"פ אגרות קודש חט"ו אגרת ה'תכט – מתוך 'לקראת שבת')

(כג) והוריש יהוה את כל-הגוים האלה מלפניכם וירשתם גוים גדלים ועצמים מכם:

כ"י • והוריש ה' • עשיתם מה שעליכם, אף אני אעשה מה שעלי. ועצמים מכם • אתם גבורים והם גבורים מכם, שאתם לא שישאל גבורים, מה

(כד) כל-המקום אשר תדרוך פה-רגלכם בו לכם יהיה מן-המדבר והלבנון מן-הנהר נהר-פרת ועד הים האחרון יהיה גבולכם:

(כה) לא-יתיב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן • יהוה אלהיכם על-פני כל-הארץ אשר תדרכו בה באשר דבר לכם:

כ"י • לא-יתיב איש וגו' • (שם) אין לי אלא איש, אמה ומשפחה ואשה בכשפיה מנין? תלמוד-לומר: "לא יתיב", מכל-מקום. אם בן, מה תלמוד-לומר: "איש"? אפלו כעוג מלך הבשן. פחדכם ומוראכם • והלא פחד הוא מורא? אלא, פחדכם – על הקרובים, ומוראכם – על הרחוקים. פחד • לשון בעיתת פתאם. מורא • לשון דאגה מימים רבים. באשר דבר לכם • והיכן דבר? (שמות כג) "את אימתי אשלח לפניך וגו'":

ק"א פסוקים, יעל"א סימן. חסלת פרשת והיה עקב

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכב - רכו

ספורנו

(כג) והוריש. יתן לכם מקום להתפרנס בו שלא בצער, למען תוכלו לעשות רצונו. תורה כד
(כה) לא יתיב איש בפניכם. אפלו בחוצה לארץ.

לוח תהלים

יום ראשון, י"ב מנחם-אב < מפרק סו עד פרק סח

יום שני, י"ג מנחם-אב < מפרק סט עד פרק עא

יום שלישי, י"ד מנחם-אב < מפרק עב עד פרק עו

יום רביעי, ט"ו מנחם-אב < פרק כ. מפרק עז עד פרק עח

יום חמישי, ט"ז מנחם-אב < מפרק עט עד פרק פב

יום שישי, י"ז מנחם-אב < מפרק פג עד פרק פז

שבת קודש, י"א מנחם-אב < פרק כ. מפרק פח עד פרק פט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מותפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממוקור הברכות
בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט
- התועדויות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה."

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון י"ב מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קו, וזהו צדק לפניו... עד עמ' 212, אכ"ר.

וזהו "צדק לפניו יהלך", - ששאלו לעיל, שהיה צריך לומר
"ילך" ולא "יהלך", שכן "יהלך" משמעו שהוא גורם למישהו
אחר ללכת - "לפניו" - הוא מלשון פנימיות, - לפנימיות
שלו, ו"יהלך" - הוא מלשון הולכה, שמוליך - הצדק -

הצדקה - מוליך את
פנימיות הלב לה,

ואחר-כך - לפי הפסוק:
ישם לדרך ה' פעמיו²⁰,

- שהוא יתנהג בדרך ה',
כמו שכתוב²¹: "והלכת
בדרכיו", "אחרי ה'

אלהיכם תלכו"²², בכל
מעשה המצוות,

ותלמוד תורה - שהוא
בנגד כל²³, - ובכל
הענינים האלה של מצוות

ותורה, ילך בדרך ה'
באופן של הליכה, שכל
התורה והמצוות שלו

עולין לה' עלידי פנימיות הלב, - שהוא גילה על ידי
עבודת הצדקה, ביתר שאת ומעלה מעלה - העליה על ידי
פנימיות הלב היא נעלית הרבה יותר מעליית ה' עלידי
חיצונית הלב, הנולד מהתבונה והדעת - בגדלות ה'

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

המחיה את נפשו, הנפדים על ידי "שלוש", על ידי מעשה
הצדקה. וזהו גם-כן הטעם שנקרא הצדקה "שלוש", לפי
שנעשה - על ידי הצדקה, שלום בין ישראל לאביהם
שבשמים, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה²⁷, דהינו

20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הל' פעמי (ובהמשך לזה לקמן פעמינו) - מציין הצ"צ (לתהלים עה"פ) לר"ה פעמון ורמון (נרפס באוה"ת תצוה)". 21. תבוא כח, ט. 22. ראה יג, ה. 23. משנה ריש פאה. 24. תהלים נה, י. 25. ברכות ח, א וברפשי. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהול"ל אותי וכמו "פדית אותי" (תהלים לא, ו). 27. תוספתא פאה פרק א'.

בַּה", – בארץ ישראל, "וְהָיוּ עֵינֵי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים"²⁹.
– הרי שבארץ ישראל מאירה המשכה פנימית מהו', והצדקה
שעושים עם תלמידי חכמים שבארץ ישראל, היא צדקת ה'
ממש, וְהָיָא – צדקת
ארץ ישראל, שְׁעֵמְדָה
לָנוּ לְפָדוֹת חַיֵּי נַפְשֵׁנוּ
מַעֲצַת הַחוּשִׁיכִים
לְדַחוֹת פְּעֻמֵּינוּ, –
מעצת הרוצים להזיק לנו,
וְתַעֲמֹד לָנוּ לְעֵד, לְשׁוֹם
– להעמיד, נַפְשֵׁנוּ
בְּחַיִּים אֲמִיתִיִּם, מִחַיֵּי
הַחַיִּים, לְאוֹר – להאיר,
בְּאוֹר הַחַיִּים, אֲשֶׁר "יָאֵר ה' פָּנָיו אֶתְנוּ סֶלָה", אָמֵן בֶּן
יְהִי רַצוֹן:

על־ידי פְּדִיּוֹן נַפְשׁוֹתֵיהֶן, הֵם חֵלֶק ה' מִמֶּשׁ, – נפשותיהם
שהן חלק מה' ממש, והן נִפְדּוֹת מִיְּדֵי הַחִיצוֹנִים, – מידי
הקליפות, וּבִפְרָט צִדְקַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, – רבנו הזקן כתב
אגרת זו – וכך אגרות
רבות שבחלק "אגרת
הקודש" שב"תניא" –
בהקשר לנתינת צדקה
עבור "כולל חב"ד"
בארץ ישראל, להחזקת
תלמידי החכמים של רבי
מנחם מענדל מהורודוק
וחבריו שהתיישבו בארץ
ישראל, שְׁהָיָא צִדְקַת ה'
מִמֶּשׁ, – צדקה למקום שבו שם הו' בהתגלות, כִּמּוֹ
שְׁכָתוֹב²⁸: "תְּמִיד עֵינֵי – והמשכה פנימית של ה' אֶלְהֵיךְ

אגרת הקדש

כמארו"ל דהיינו על ידי פדיון נפשותיהן הם חלק ה'
ממש מידי החיצונים ובפרט צדקת א"י שהיא צדקת
ה' ממש כמ"ש תמיד עיני ה' אלהיך בה והיו עיני
ולבי שם כל הימים והיא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו
מעצת החושבים לדחות פעמינו ותעמוד לנו לעד לשום
נפשנו בחיים אמיתיים מחיי החיים לאור באור החיים
אשר יאר ה' פניו אתנו סלה אכ"ר:

כִּמּוֹ – צדקה למקום שבו שם הו' בהתגלות, כִּמּוֹ
שְׁכָתוֹב²⁸: "תְּמִיד עֵינֵי – והמשכה פנימית של ה' אֶלְהֵיךְ

~ יום שני י"ג מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 212, ה' ויעש דוד שם... עד עמ' 214, שמבין הכל.

רְבִיתֵנוּ וְזָרוּנָם לְכַרְכָּהּ עַל פְּסוּקֵי: "כִּי בֵּיה ה' צוֹר
עוֹלָמִים" – בַּה' – באות ה' של שם הו', נִבְרָא עוֹלָם הַזֶּה,
בְּיוֹ"ד – ובאות יו"ד של שם הו', נִבְרָא עוֹלָם הַבָּא. – מה
היא השייכות שיש דוקא בין העולם הזה לאות ה' של שם
הו', ובין העולם הבא
דוקא לאות י' של שם
הו'?: לשם כך מסביר
רבנו הזקן מהו ענינו של
עולם-הבא וגן-עדן, ובכך
תובן השייכות של עולם-
הבא לאות י' של שם
הו': פְּרוּשׁ, שְׁהַתְעַנּוּג
שְׁמַתְעַנֵּגִים נִשְׁמָוֶת
הַצְדִּיקִים וְנִהְיִין מִיְּדֵי
הַשְׂכִּינָה הַמְאִיר בְּגֹן
עֵדֶן עֲלִיּוֹן וְתַתְּלוֹן, הוּא
שְׁמַתְעַנֵּגִים בְּהַשְׁגָּתָם
וְהַשְׂכָּלָתָם, – תענוג של שכל ושל הבנה, שְׁמִשְׁכָּלִים –
בכוח ה"חכמה", וְיִדְעִים – בכוח ה"דעת", וּמִשְׁיָגִים – בכוח
ה"בינה", שהוא הכוח להבנה והשגה, בשלשה כוחות אלה של
חכמה-בינה-דעת, הם מבינים אִיזוֹת הַשְׁגָּה בְּאוֹר וְחִיּוֹת
הַשּׁוֹפֵעַ שָׁם מֵאֵין-סוֹף בְּרוֹד־הוּא, בְּבִחִינַת גִּלּוּי – באופן,
שהחיות המאירה שם מ"אין-סוף" היא בגילוי, והם משיגים

ה'. "וַיַּעַשׂ דָּוִד שָׁם". – פירושו הפשוט של פסוק זה, הוא:
דוד עשה שם טוב לבני ישראל – בקברו מתייהם של
השונאים, כפירושו של רש"י, או: דוד קנה לעצמו שם, על
ידי גבורתו – כפי פירוש שאר המפרשים, וַיִּפְרַשׁ בְּיָתֵר
הַקְדוּשׁ²⁷, מִשּׁוּם
שְׁנֵאמַר: "וְיָהִי דָוִד
עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
לְכָל עַמּוֹ כו'", – הזוהר
הקדוש מפרש של"ויעש
דוד שם" יש קשר לאמור
להלן שדוד היה עושה
משפט וצדקה לכל עמו,
ובעשייתו משפט וצדקה,
עשה את ה"שם" היינו
שמו הקדוש של הקב"ה.
"בַּבָּה רָבִי שְׁמִעוֹן
וְאָמַר: מֵאֵן עֵבִיד שְׁמָא
קִדְיָא בְּכָל יוֹמָא – מאן דְּהָיִב צִדְקָה לְמַסְכְּנֵי כו'". –
מי "עושה" את השם הקדוש (של הקב"ה) בכל יום? – זה
נשות צדקה לעני. הדברים טעונים הסבר: (א) כיצד מתאים
לומר על שמו הקדוש של הקב"ה הביטוי 'לעשות שם' (כלשון
הפסוק "ויעש", וכלשון הזוהר הקדוש "עבד")? (ב) כיצד
עושים דבר זה על ידי ענין הצדקה? וְיִזְכֶּן בְּתַקְדִּים מֵאֵמֶר

אגרת הקדש

ה' ויעש דוד שם ופי' בזה"ק משום שנאמר
ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל
עמו כו' בכה ר"ש ואמר מאן עביד שמא קדישא בכל
יומא מאן דיהיב צדקה למסכני כו'. ויובן בהקדים
מאמר רו"ל ע"פ כי ביה ה' צור עולמים בה' נברא
עוה"ז ביו"ד נברא עוה"ב. פי' שהתענוג שמתענגים
נשמות הצדיקים ונהנין מזיו השכינה המאיר בג"ע
עליון ותחתון הוא שמתענגים בהשגתם והשכלתם
שמשכילים ויודעים ומשיגים אִיזוֹת השגה באור וחיות
השופע שם מא"ס ב"ה בבחינת גילוי לנשמתם ורוח

28. עקב יא, יב. 29. מלכים א ט, ג. 1. שמואל ב ח, יג. 2. זח"ג קיג, ב. 3. פסוק טו. 4. מנחות כט, ב. ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א.
5. ישעי' כו, ד.

מהותה של חיות זו, שלא כמו בעולם הזה, שהחיות באה שם באופן של העלם, וההשגה שיכולים להשיג שם באותה חיות, היא ידיעת המציאות בלבד ולא השגת המהות, ואילו בגן-עדן החיות היא בבחינת גילוי, שמשגים את המהות של החיות,

שהיא בבחינת גילוי לְנִשְׁמָתָם וְרוּחַ בִּינָתָם, לְהַבִּין וּלְהַשִּׁיג אִיזָה הַשָּׁנָה כֹּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מִדְרָגָתוֹ וּלְפִי מַעְשָׂיו, – ב"לקוטי לוי יצחק" לאביו של הרבי שליט"א, הגאון הצדיק רבי לוי יצחק נשמתו - עדן מפרש, "לפי מדריגתו" הכוונה לנשמות שבגן-עדן העליון – שהשגתן היא בהתאם למדריגת הכוונה

ורעותא-דלכא שלהן, שהיא עבודה של מוחין, ומוחין מתוארים במלה "מדריגה", כפי שהוא מציין שם מ"שער היחוד והאמונה" פרק ט' שלגבי מוחין חב"ד, מוסיף רבנו הזקן המלה "ומדרגת"; ו"לפי מעשיו" הכוונה לנשמות שבגן-עדן התחתון, הזוכות לכך על ידי מצוות מעשיות דוקא, שלכן זה נקרא "לפי מעשיו"⁶. בכל אופן מובן שהתענוג שבגן-עדן הוא תענוג של שכל ושל הבנה באלקות, וְלִבְנֵי נִקְרָא עוֹלָם־הַכָּפָא בְּשֵׁם "בִּינָה" בְּזֵהָר תִּקְדוּשׁ. – שכן, שם מאירה ספירת ה"בינה"⁷, שתהיה לנשמות השגה והבנה באלקות; וְהַשְׁפָּעָה זו נִמְשָׁכָת מִבְּחִינַת 'חֲכָמָה עֲלֵאָה', – חכמה עליונה, שְׁהוּא – החכמה העליונה, מְקוֹר הַהִשְׁכָּלָה וְהַשָּׁנָה הַנִּקְרָא בְּשֵׁם בִּינָה, – "חכמה" היא מקור ההשגה של "בינה", והוא – וזהו, קְדָמוֹת הַשְּׁכָל קָדָם שְׂבָא לְכָל גִּלּוֹי הַשָּׁנָה וְהַכְנָה, רַק עֲדֵין הוּא בְּבִחִינַת הָעֵלָם וְהַסְתָּר, – זוהי הבחינה ב"חכמה" שלמעלה משכל והבנה, שלא כמו החיצוניות של "חכמה" שהיא נקודת ההשכלה בה כבר מאיר אור השכל, אלא שם זה בבחינת "נקודה" ו"כלל" – ורק לאחר מכן באים הדברים בפרטים של "בינה"; ואילו כאן מדובר אודות מדריגה זו של "חכמה" שלמעלה לגמרי משכל, רַק שְׂמַעְטָא מְזַעֵר שָׁם זַעִיר שָׁם – מעט מן המעט, שׂוֹפֵעַ וְנִמְשָׁךְ מִשָּׁם לְבְּחִינַת בִּינָה, – על השפעה זו להיות מועטה, ואחרי צמצום ועוד צמצום, זהו כפל הלשון "זעיר שם זעיר שם", על ידי צמצום אחד נעשית ההשפעה מועטה, ובמעט זה

צריך להיות שוב צמצום כדי שגייע אז משהו ("זעיר שם") בבחינת ה"בינה". שכן, אחרי הצמצום הראשון אין ההשפעה יכולה עדיין לרדת בהבנת ה"בינה", רק אחרי הצמצום השני היא באה ונשפעת ב"בינה", לְהַבִּין וּלְהַשִּׁיג שְׁכָל הַנִּעְלָם – שכל כזה שבעצם הוא

אגרת הקדש

בינתם להבין ולהשיג איזה השגה כאו"א לפי מדרגתו ולפי מעשיו ולכן נקרא עולם הכא בשם בינה בזה"ק והשפעה זו נמשכת מבחי' ח"ע שהוא מקור ההשכלה וההשגה הנקרא בשם בינה והוא קדמות השכל קודם שבא לכלל גילוי השגה והבנה רק עדיין הוא בבחי' העלם והסתר רק שמעט מזעיר שם זעיר שם שופע ונמשך משם לבחינת בינה להבין ולהשיג שכל הנעלם ולכן נקרא בשם נקודה בהיכלא בזה"ק וזו היא תמונת יו"ד של שם הוי' ב"ה ונקרא עדן אשר עליו נאמר עין לא ראתה כו' ונקרא אבא יסוד ברתא. פי' כי הנה התחוות אותיות הדבור היוצאות מה' מוצאות הפה

נעלם, למעלה מהשגה – יומשך ויהיה בר-השגה, זהו הרי "זיו השכינה", הארה מ"אין-סוף" המאירה בגן-עדן, שבעצם היא למעלה לגמרי מהבנתו של נברא – לא משנה אם זה נברא כמו נשמה כפי שהיא בגן-עדן העליון או בגן-עדן התחתון – וכדי שהארה זו תרד ותגיע להשגת השכל של

הנברא, עליה לעבור צמצום אחר צמצום, עד לירידתה בהשגת והבנת הנשמה. ברם, אחרי כל הצמצומים הרי זו המהות של אלקות, שהיא הרי השגת הנשמה בגן-עדן – השגה במהות האלקות. וְלִבְנֵי – זה נִקְרָא בְּשֵׁם "נִקְדָּה בְּהִיבְלָא" בְּזֵהָר תִּקְדוּשׁ, – שזוהי נקודה של "חכמה" כפי שהיא מאירה בהיכל ה"בינה", שגם בהיותה ב"בינה", בהבנה ובהשגה, היא עדיין "נקודה" שלמעלה מהפרטים של הבנה והשגה ש"בינה" מייצגת עצמה בהן. וְזוּ הִיא תְּמוּנַת יו"ד שֶׁל שֵׁם הַיּוֹ"ה בְּרִנְיָ-הוּא. – תמונת וציור האות יו"ד הוא הרי "נקודה", המרמז⁸ על הנקודה של ספירת ה"חכמה", וְנִקְרָא עֲדֵין, אֲשֶׁר עָלָיו נֶאֱמַר⁹: "עֵין לֹא רָאָתָה כּו'". – שאין בזה שום השגה כלל. שכן, הוא בעצם אור שלמעלה משכל ומהשגה, וְנִקְרָא¹⁰ "אבא יסוד ברתא". – חכמה היא "אבא" והיא היסוד לאותיות הנקראות "ברתא", בחינת "בת" ו"מלכות", כפי שייסביר להלן. איזו שייכות יש ל"ברתא" ("מלכות" – אותיות הדיבור) ל"חכמה"? לכאורה יש לאותיות הדיבור שייכות למדות ול"בינה", כמו למשל באדם המדבר (באותיות הדיבור) או ענין של מדות או ענין של השגת השכל. אך, איזו שייכות יש בין אותיות הדיבור ל"חכמה" שהיא (כמוסבר לעיל) למעלה מענין השגת השכל? רבנו הזקן יסביר להלן, שאותיות הדיבור נוצרות מ"חכמה" דוקא – ובלשונו: פְּרוּשׁ, כִּי הֵנָּה הַתְּחִינּוֹת אוֹתִיּוֹת תִּקְדוּר – של הנפש, הַיּוֹצְאוֹת מִחֲמִשָּׁה מוֹצְאוֹת חֶפֶז – אֵינֶן דָּבָר מְשָׁכָל – שנאמר

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סכ"ט (קנ, ב) דהלבושים בגעה"ע מרעותא וכוונה ובגעה"ת - דמצות מעשיות ממש, וכ"ה בקו"א קנה, רע"א. ובכ"מ. וראה לקו"ת ואתחנן רד"ה וזאת המצוה". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם בגעה"ת (אף שבערך געה"ע - הוא מל') ראה אוה"ת ח"ש (קיד, א). לקו"ת ואתחנן י, ב. ובכ"מ". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בארוכה בלקו"ת ר"פ ראה וש"נ". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תמונת האות מורה על ציור ההמשכה וההתגלות כו' (הגה ברפ"ב דשעיה"א)". 10. ישע"י סד, ג. 11. זח"א רכא, א.

בטבע, שבדרך הטבע ירצה לנענע את השפתיים אחרת כדי לבטא את השוני של כל אות – ולמעשה אין הדבר כך, ואדרבה, שני התנועות שבשפתים הוא לפי שני בטיוי האותיות שברצון הנפש, – לפי השינויים שברצון, לבטא בשפתים כרצונה, – של הנפש, לומר: אות ב' או ו' או מ' או פ'.

– כשברצונו לבטא את האות ב"ת, למשל, מתנועעות השפתיים בדרך ממילא באופן שונה מאשר כשהוא רוצה לבטא אות וי"ו וכדומה – ביטוי של האות היא היא שמביאה את השינוי בתנועת השפתיים, ולא להפך, שיהיה רצון הנפש וכוונתה לעשות שני התנועות השפתיים כמו שהן מתנועעות עתה בבטוי ארבע אותיות אלו. וכנראה פחוש, – וכמו שאנו רואים בבחירות ובמוחש, שאין הנפש מתכוננת ויודעת – איך לבטא כלל שני התנועות השפתיים בשנייה אלו. – לגבי

כל אות לחד, וכיוון שאין הנפש מתכוננת ואינה יודעת כלל איך לכוון ולעשות את השינוי בתנועות השפתיים בהתאם לאות שברצונו לבטא – הרי, שהשוני בתנועת השפתיים אינו בא בכוונה זו, כדי לבטא אות מסוימת, אלא להיפך, כיוון שהאדם רוצה לומר אותיות מסוימות, מתנועעות השפתיים כך בדרך ממילא. ויותר נראה בן בבטוי הנקודות, – קמץ, או פתח וכדומה, שבשפתים רצונה להוציא מפייה נקודת קמץ – או ממילא נקמצים השפתיים, ובפתח – נפתחים השפתיים, ולא שרצון הנפש לקמץ ולא לפתח – את השפתיים, כלל וכלל. ואין להאריך בדבר הפשוט ומוכן ומשכל לכל משכיל, שבבטא האותיות והנקודות הוא למעלה מהשכל המושג ומוכן, אלא – האותיות באות משכל הנעלם ונקדמות השכל – זה שלפני ולמעלה מהשכל, שזהו "חכמה", שבנפש המדברת, ולכן אין התינוק יכול לדבר, אף שמבין הכל: – שכן, הדיבור אינו בא מהשכל הגלוי שהוא מבין, כי"א מ"חכמה" שלמעלה מכך

שהשכל מחייב יציאתן של האותיות מה"מוצאות", ולא – וכן גם לא ממשך במשך מוצאות הללו, – יש לפעמים ענין שאיננו על פי שכל, אך כך הדבר מצד טבעו, ואילו כאן זה גם לא מטבע ה"מוצאות", להוציא מבטא האותיות על-ידי

ההבל והקול המפכה בהן – ב"מוצאות", ההכאה של ההבל והקול ב"מוצאות", אינה מחייבת יציאתן של אותיות הדיבור, על-פי דרך – וסדר המשך ולא על-פי דרך השכל – השכל אינו מחייב שמהכאה ההבל והקול ב"מוצאות", תצאנה אותיות אלו ואלו, כגון השפתיים, על-דרך משל, שאותיות בומ"פ – ב"ת, וי"ו, מ"ם, פ"א, יוצאות מהן – בשפתיים שהן יותר גלויות ונראות לעין האנושית – קל יותר לראות ולהרגיש איך שהאותיות הבאות על ידי תנועת השפתיים, אינן על פי שכל או על פי טבע, שכן – אין המשך ולא המשך נותן ליציאת מבטא ארבע חלקי שני בטיוי אותיות אלו, – לא השכל ולא הטבע מחייבים שמתנועת השפתיים יצאו ארבעה סוגי בטיויים שונים המתבטאים בארבעת האותיות ב"ת, וי"ו, מ"ם ופ"א, על-פי שני התנועות השפתיים, – שבבטוי האות ב"ת, למשל, תנועת השפתיים היא באופן אחד, ובאות וי"ו באופן שני וכו', שמתנועעות – השפתיים, בהבל אחד וקול אחד הפוגע בהן בשונה – נגיעת ההבל והקול בשפתיים בשעה שהוא מבטא אות ב"ת, או אות וי"ו, או אות מ"ם ופ"א – הוא אותו הבל ואותו קול, הרי שמצד ההבל והקול לא בא עדיין השינוי בבטוי אות זו או אות אחרת, ומן ההכרח לומר שהשינוי בא בעקבות תנועת השפתיים, שבשעת בטיוי האות ב"ת תנועת השפתיים שונה מאשר בשעת בטיוי האות ו' למשל. בהתאם לכך, הרי היה צריך להיות שהאדם בשכלו יכוון אחרת נענוע השפתיים ברצונו לבטא אות ב"ת, ואחרת ברצונו לבטא אות וי"ו¹², או שהיה צריך להיות כך

12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד הקולות מהכינור ע"י הכאה באצבע על הנימין כו' (המשך תרס"ו עמוד תמו)."

– וכוח זה עדיין אינו מפותח וגלוי אצלו. על-כל-פנים, הרי שאותיות הדיבור באות מ"חכמה", שזהו הענין של "אבא יסד

ברתא", שהיסוד ל"ברתא" – "מלכות" ואותיות הדיבור – הוא "אבא", "חכמה".

~ יום שלישי י"ד מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 214, אך האותיות הן... עד עמ' 214, נברא בה'.

הַשִּׁכָּל – מבחינת ה"חכמה" שהיא למעלה וקודמת לשכל וְרִצּוֹן הַנֶּפֶשׁ, – שכאמור, מרצון הנפש לבטא אות זו או אחרת, בא ציורה של האות, זו היא פְּחִינַת צוּרֶת שְׁנוֹי הַמִּבְטָא שֶׁב־ב אֲתִיּוֹת, – בשינוי שבין אות לאות

בשעת ביטויין. אֲכַל

פְּחִינַת הַחֲמֹר וְגוֹף

הַתְּהוּוֹתָן, וְהוּא פְּחִינַת

חִיצוֹנִיּוֹתָן, הוּא הַהֶבֶל

הַיּוֹצֵא מֵהֶלֶב, שְׁמִמְנוּ

מִתְהַנֶּה קוֹל פְּשׁוּט

הַיּוֹצֵא מִהֶגְרוֹן, וְאַחֲרֵי

כֵּךְ נִחְלָק לִב־ב

הַקְּרוֹת, וּבְשׁוֹי כ־ב

אֲתִיּוֹת – החלוקה

והשוני נעשים בְּחִמְשׁ

מוֹצְאוֹת הַיְדוּעוֹת:

אח"כ¹³ – האותיות א',

ח', ה', ע' באות מִהֶגְרוֹן, גִּב־ק – האותיות ג', י', כ', ק

באות מִתְחַדֵּךְ כו'. – האותיות ב', ו', מ', פ' – בומ"ף –

באות מהשפתיים וכו'. וּמִבְטָא – וצליל הַהֶבֶל – ההבל

כשלעצמו יש לו גם כן צורה של ביטוי וצליל, גם כשאין

הוא מתבטא באות, הוּא אֲוֵת ה' – בצאת ההבל מהפה

נשמע הצליל של אות ה', שהיא "אֲתֵא קָלִילָא כו'", –

אות קלה, שאין בה ממש וממשות של אות מושלמת, וְהוּא

מְקוֹר הַחֲמֹר וְגוֹף הָאֲתִיּוֹת, טָרֵם הַתְּחַלְקוֹתָן לִב־ב –

אותיות. הרי, שהאות ה' "מייצגת" את מקור ה"גוף" של

האותיות. וְלִכְּן אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ, שְׁעוֹלָם

הָיָה נִבְרָא בָּהּ: – של שם הוי', כלומר שהעולם הזה נברא

מחיצוניות וגוף האותיות שלמעלה, שמקורן באות ה' של

שם הוי'.

עד כאן הוסבר מאמר חכמינו ז"ל, שהעולם הבא נברא מהאות יו"ד שבשם הוי'. שכן, האות יו"ד, "חכמה", היא המקור ממנו נמשכת ההמשכה של גן-עדן שבעולם הבא. ברם, בהתאם למה שאמר בענין "אבא יסד ברתא", שאותיות הדיבור באות

מ"חכמה", הרי שגם

העולם הזה, שנברא על

ידי אותיות הדיבור

שלמעלה, נמשך מהיו"ד

של "חכמה", אס-כן

מדוע אומרים חכמינו

ז"ל, שרק העולם הבא

נברא ביו"ד, ואילו העולם

הזה נברא בה' שבשם

הוי'? יסביר רבנו הזקן

להלן, ששני ענינים

באותיות הדיבור: צורת

(ציור) האותיות, בה נראה

השוני בין אות לאות, באה אכן מ"חכמה"; ואילו גוף (וחומר)

האותיות, שהוא ה"הבל" – בא מן הלב. וגם למעשה הדבר

כך, שישנה הפנימיות של האותיות הבאה מ"חכמה", וממנה

התהוות הנבראים הרוחניים (שיש בהם ענין החכמה וההבנה

באלקות), והגוף וחיצוניות אותיות הדיבור שלמעלה בא

מ"הבל", והוא האות ה' של שם הוי', ומזה היתה ההתהוות

של העולם הזה. ובלשון רבנו הזקן:

אֲךְ הָאֲתִיּוֹת – שכאמור באות מ"חכמה", הֵן פְּחִינַת

חֲמֹר וְצוּרָה, – שישנם ה"חומר" של האותיות וה"צורה"

של האותיות, הַנִּקְרָא פְּנִימִיּוֹת וְחִיצוֹנִיּוֹת, – ה"חומר" של

האותיות הוא החיצוניות של האותיות (הגוף של האותיות),

וה"צורה" של האותיות היא הפנימיות והרוחניות של

האותיות, כִּי הֵנָּם שְׁמִקּוֹרָן – של האותיות, הוּא מְקַדְּמוֹת

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "טעם שינוי סדרן אח"כ ולא אח"כ כסדר הא"ב מובן ע"פ מ"ש בוח"ב קכג, א (ועייג"כ ע"ח שער דרושי הצלם ד"ב)".

~ יום רביעי ט"ו מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 214, והנה הגם שהיא... עד עמ' קח, ע"ש).

שהשפעת ה"בינה" היא בלב, ומשם יוצא ההכל – שהוא, מקור גילוי גוף האותיות הדבור, המתגלות ב"מש" מוצאות מהעלם – שהיו עד אז בעלם, ה"ד" – ב"ד", ותמונת ה' תתאה – האות ה' האחרונה שבשם הוי',

בבחינתה – כשכותבים

אותה היא הרי גם כן

בהתפשטות אורך

ורחב, – כפי שהדבר

ב"ה' עילאה", אלא

שב"ה' עילאה" זה מראה

על התפשטות ההשגה,

ואילו ב"ה' תתאה" –

מורה על התפשטות

בחינת מלכותו ותבונה,

"מלכות כל עולמים",

– ספירת המלכות היא

מקור כל העולמות, והיא

מתפשטת למעלה

ולמטה ולד' סטרי, –

ולארבע הרוחות,

התפשטות – המעלה

והמטה וד' רוחות העולם

מתפשטות ונמשכות

מאותיות דבר ה', –

מאותיות דיבורו של הקב"ה, כמו שכתוב בקהלת¹⁴:

"באשר דבר מלך שלטון", – דיבורו של המלך שולט, כפי

שהדבר במלוכה למטה, שההנהגה שהמלך מנהיג את המלוכה

היא על ידי דיבורו, שהוא מצווה לעשות, כך גם למעלה פועל

הדיבור שלמעלה את התפשטות המלוכה של הקב"ה בכל

ששת קצוות העולם, במעלה, מטה וד' רוחות, המקיפים את

כללות העולם, כמו שמבואר במקום אחר [ולזהבין מעט

מועיר – משהו ענין ומהות אותיות הדבור באלהות,

שאין לו דמות הגוף ולא הנפש חסד ושלום, – אם-כן

כיצד מתאים לומר למעלה הענין של אותיות הדיבור,

חיצוניות וגוף, ופנימיות ונפש של אותיות הדיבור? – כבר

נתבאר בדרך ארצה וקצרה (בלקוטי אמרים – ספר

ה"תניא", חלק ב' פרק יא ויב, עין שם): – על-כל-פנים,

הרי, לכן אומרים חכמינו ז"ל שהעולם הזה נברא מאותיות

הדיבור שלמעלה, שמקורם הוא האות ה' של שם הוי'.

והנה, הגם – למרות, שהיא ה' תתאה, ה' אחרונה שבשם הוי', – הדיבור שלמעלה הוא הרי הבחינה של "מלכות", "דבר מלך שלטון"¹⁴, והאות ה' שהיא מקור הדיבור, היא הה' האחרונה (תתאה) של שם הוי', שהיא

בחינת ה"מלכות",

ורבותינו זכרונם

לברכה דרשו זה –

שב"ד נברא עולם הבא

ובה' נברא עולם הזה, על

פסוק: "כי ביה", – ה'

צור עולמים", אם-כן,

כיצד אנו מסבירים כאן,

שהכוונה במאמר חכמינו

ז"ל בה' נברא העולם

הזה, היא הה' תתאה

(האחרונה), מקור ההכל

של אותיות הדיבור? ה'ינו

– הרי זה, לפי שמקורה

וראשיתה לבא לבחינת

גילוי מהעלם ה"ד" –

ש"העלם" ה"ד" של

"חכמה" הוא הרי המקור

והשורש לכל סוג של

גילוי, גם הגילוי של

עולם הבא וגם הגילוי של עולם הזה, כמו באותיות גם הציור

של האותיות וגם החומר של האותיות, אלא שבבואן

בהתגלות, כפי שהן באות במאוחר יותר, הרי ציור האותיות

והגילוי של עולם הבא, באים מה"ד" עצמה, מ"חכמה"

עצמה, ואילו הגילוי של החומר וחיצוניות האותיות, באים

מהכל הלב, ה' תתאה (אחרונה) של שם הוי', הרי הראשית

והמקור, כשמתחיל הגילוי של עולם הזה – הוא משפע

ונמשך מבחינת ה' עילאה, – האות ה' הראשונה שבשם

הוי', שיש לה – לציור ותמונת האות ה', התפשטות אורך

ורחב, – וזאת כדי להורות – להראות, על בחינת בינה,

– ה' עילאה של שם הוי', היא בחינת "בינה", שהיא

התפשטות השכל הנעלם בבחינת גילוי והשגה פתוחה

הדעת, והשפעתה – של ה' עילאה, בינה, מסתיימת בלב,

וכמו שכתוב בתקונים¹⁵, ד' בינה – לבא, ובה הלב

מבין, – ש"בינה" היא בחינת הלב, ובה הלב מבין, הרי

14. קהלת ח, ד. 15. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו").

~ יום חמישי ט"ז מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קח, אך ביאור הענין... עד עמ' 216, בעשיה.

של נפש, רוח, נשמה, ח"י, יחידה, הן נפש רוח נשמה חיה יחידה – נרנח"י, מדרגות לאין קץ, – שישנן מדרגות לאין קץ במדרגת ובחינת "נפש", ובמדרגת ובחינת "רוח", עד במדרגת של "נשמה", "ח"י", "יחידה", ובכל עולם והיכלות שפאצילות פריאה יצירה – שהן כולם עולמות רוחניים שלמעלה מעולם ה"עשיה", למעלה מהעולם הזה ולמעלה מעולם ה"עשיה" הרוחני – שכן, "עולם הזה" שהוא עולם ה"עשיה", מכון לא רק לעולם הזה הגשמי, כ"א גם כולל את עולם העשיה הרוחני – הנה כל רבויים אלו, רבוי אחר רבוי עד אין

קץ ממש, – שיש בהם כל כך הרבה נאצלים ונבראים בלי קץ ממש, הכל נמשך ונשפע מרבוי צרופי כ"ב אותיות דבר ה', המתחלקות – כ"ב האותיות של הדיבור שלמעלה, מתחלקות גם כן לצירופים רבים עד אין קץ ותכלית ממש, – אין קץ ואין סוף לצירופים הנוצרים מכ"ב אותיות הדיבור שלמעלה, כמו שכתוב ב'ספר יצירה'²⁰: שבעה אבנים בונות חמשת אלפים וארבעים בתים, – ביספר יצירה' נקראות האותיות "אבנים", והמלים – "בתים", המלה מצטרפת מאותיות, כמו בית שמצטרף מאבנים, ומשבע אותיות אפשר לצרף חמשת אלפים וארבעים מלים שונות, מכאן ואילך, צא וחשב מה שאין הפה יכול לדבר בו – ואין האוזן יכולה לשמוע – כל כך הרבה הן האפשרויות לצירופים הרבים המצטרפים מכ"ב האותיות. עד שבע אותיות מונה ב'ספר יצירה' מספר הצירופים הנוצרים משתי אותיות, שלש אותיות, עד שבע אותיות. ואילו למעלה משבע אותיות, אפשרויות הצירופים הן כל כך רבות שהם בלי גבול, כך גם באותיות הדיבור שלמעלה, הרי ריבוי הצירופים שיכולים לצרף מהן, הוא בלי קץ ותכלית, ומריבוי הצירופים באים ריבוי הנבראים, שהם ריבוי עד אין קץ. והנה שיש במעלות

אך באור הענין, למה אמרו רבותינו זכרונם לברכה שיעולם-הנה דוקא נברא בה' – כיוון שהרי הסברנו, שהכוונה היא ל"ה' תתאה", בחינת ה"מלכות" ודיבור שלמעלה, שמהם הרי נבראים כל הנבראים (גם הנבראים של העולמות העליונים שלמעלה מהעולם הזה).

אם-כן כיצד אומרים, שדוקא העולם הזה נברא באות ה' יסביר רבנו הזקן להלן, שהן אמת הדבר שריבוי הנבראים של העולמות העליונים הרוחניים בא גם כן מצירופי אותיות של הדיבור שלמעלה, שמפני שבצירופי אותיות הדיבור שלמעלה ישנם צירופים עד אין קץ, ישנם גם כן נבראים עד אין קץ – אך,

הנבראים הרוחניים שהם בעלי חכמה ודעת ויש להם ידיעה באלקות, באים מפנימיות אותיות הדיבור שלמעלה, שכפי שהוסבר לעיל זה בא מ"חכמה", שלכן הנבראים הרוחניים הם בעלי ענין של חכמה באלקות; ואילו העולם הזה והחיות שבו קטנים מדי מכדי שיוכלו לקבל ולסבול את האור והחיות של הצורה והפנימיות של האותיות, אלא האור והחיות של העולם הזה באים מהחומר והגוף של אותיות הדיבור (על-דרך-משל, כמו שהדבר באדם, שזה בא מהגוף, מההבל הנובע מהלב דרך הגרון, שהוא הבל וקול גשמי, כך גם למעלה הרי זה בא מההבל שלמעלה ומגוף האותיות), לכן אומרים חכמינו ז"ל על העולם הזה דוקא, שהוא נברא באות ה', המוסבת על ההבל שלמעלה, כפי שהוסבר לעיל. ובלשון רבנו הזקן: הנה ידוע לכל חכמי לב¹⁶, כי רבוי העולמות וההיכלות אשר אין להם מספר, כמו שכתוב¹⁷: "היש מספר לגרודיו", – הכוונה לעולמות ולהיכלות שלמעלה, שאין להם מספר. ובכל היכל וגרוד – בהם יש כבר מספר, כמו שכתוב¹⁸: "אלף אלפין ישמשוני" ורבו רבון קדמוהי יקומון" – אך המספר הוא גדול מאד, שיש בהם אלף אלפין ורבו רבון מלאכים¹⁹, וכן – בנשמות, שיש בהן חמש מדרגות כלליות

16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"מ ש"כ בתו"א (ואוה"ת) עה"פ ועשית גו' ועשו כל חכמי לב". 17. איוב כה, ג. 18. דניאל ז, י. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מביא ג"ז (וכן בח"א פמ"ו סה, ב) – דלכאורה מה מוסיף (ראה שם רפמ"ח) – וי"ל שזמה מוכיח דהמדובר ב"גרודים" שנתהוו מאותיות שלכן שייך בהם (גבול ו) מספר, ובכ"ז יש בהם גם בל"ג". 20. פ"ד מ"ב. 21. הרבי שליט"א מציין ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר", שאולי צריכים לומר "שבע", לשון נקבה, כמו שאומר להלן "בונות", לשון נקבה.

וגוף האותיות המתהווה מההבל²³, רק ההארה וההשפעה באה ונשפעת לעולם הזה מבחינת חמר וגוף האותיות וחיצוניותם, שהוא – חיצוניות האותיות, היא בְּחִינַת הַהֶבֶל, – כמו על-דרך-משל חיצוניות וגוף אותיות הדיבור

באדם המתהווים מההבל

הבא מהלב, והוא הבל

גשמי, המתחלק לו

הבלים שְׂבָקָהֶלֶת²⁴ –

בפסוק ב"קהלת"²⁵

מוזכרים שבעה ענינים

של הבל: "הבל הבלים

אמר קהלת, הבל הבלים

הכל הבל", "הבל" פעם

אחת, "הבלים" לשון

רבים, פעמיים, ביחד

שלשה, עוד הפעם "הבל

הבלים", שוב שלשה,

"הכל הבל" עוד פעם

אחת, וכיחד שבע פעמים

"הבל". שְׂעָלֵיהֶם – על

שבעה ההבלים, העולם

עומד, כמו שְׂבָקָהֶלֶת

בְּיָחַד הַקְדוּשָׁה²⁶.

"עלמא לא אתקיים אלא על הבלים דאמר שלמה מלכא" –

העולם אינו מתקיים אלא על ההבלים שאמר שלמה המלך,

שהם שבעת ההבלים האמורים, והוא "מוצא פי ה"

המתלבש בעולם הזה וכל צבאיו – כל הנבראים שבעולם

הזה, להחיותם, – שזה ההבל הבא מפי ה', מוצא פי ה',

ובתוכו – בהבל ובמוצא פי ה', מלכשת בְּחִינַת צוֹרֵת

אותיות הדבור והמחשבה, – שלמעלה, הבאה – ממדותיו

הקדושות ורצונו והחכמתו וכו', – כמו באדם למשל,

שאותיות הדיבור ואותיות המחשבה באות הרי בגילוי ממדותיו

– שמפני שיש לו אהבה ותשוקה לדבר מסויים, לכן הוא חושב

ומדבר אודות אותו דבר, והמדות באות מרצונו וחכמתו וכו',

כך גם למעלה באות אותיות הדיבור והמחשבה שלמעלה

בהתגלות, מהמדות הקדושות ומרצונו וחכמתו וכו', הַמִּיחָדוֹת

– מדותיו – הקדושות, ורצונו וחכמתו (הספירות), מאחדות

בְּאִינִסּוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּתַכְלִית – הרי שהאור שמצורות

האותיות, שהוא אור הבא ממדותיו הקדושות ומרצון וחכמה

– נמצא רק בתוכו, בפנימיות של "מוצא פי ה'" המהווה

ומחיה את העולם הזה, ואילו בגילוי אין הדבר כך. ומהיכן

באה ההתהוות והחיות של העולם הזה? – הרי זה מחיצוניות

ומדרגות המלאכים ונשמות – לא רק הרבה מלאכים ונשמות, אלא גם כְּמָה וְכְמָה מיני מעלות ומדרגות חלוקות לאין קץ, גְּבוּהָ עַל גְּבוּהָ – מדריגה אחת – למעלה מהמדריגה השניה, למרות שגם המדריגה הראשונה נעלית

ביותר. ואם כל ריבוי

הנבראים באים מאותיות

הדיבור שלמעלה –

ההבדל הוא רק בהצגת

וסדר האותיות – הרי לא

היה צריך להיות, ההבדל

בין מדריגה אחת לשניה,

בבחינת גבוה על גבוה –

הַגָּה חֶבֶל – התחלקות

המדריגות, גם גבוה על

גבוה, נִמְשָׁךְ לְפִי חֲלוּפֵי

הַצְרוּפִים – דכ"ב

אותיות שבאים גם כן

בחילוף הצירופים

והתמורות דא"ת ב"ש –

הוספת כ"ק אדמו"ר

שליט"א, והתמורות

בְּאִתּוֹ ב"ש כו' – בסדר

האחר של ה"אל"ף-

בי"ת, הסדר של א"ת ב"ש, שהאות אל"ף (האות

הראשונה) מוחלפת באות תי"ו (האות האחרונה), והאות בי"ת

(האות השניה) מוחלפת באות שי"ן (האות השניה שלפני

האחרונה) וכו'. (וכמו שנתבאר בְּפֶקֶד יב). – ב"שער

היחוד והאמונה²² החלק השני של ספר ה"תניא". הרי, למרות

שישנו ריבוי מדריגות כזה וחילוקי מדריגות עד אין קץ, אַךְ

דֶּרֶךְ כָּלָל, הִנֵּה כֻּלָּם בְּעָלֵי חֻמָּה וְדַעַת, – ענינם הוא ענין

החכמה ודעת באלקות, ויודעים את בוראם, מִפְּנֵי הַיּוֹת

חִיּוֹתָם מִפְּנִימִיּוֹת הָאוֹתִיּוֹת הַנִּמְשָׁכּוֹת – פנימיות האותיות

נמשכות מבחינת חֻמָּה עֲלֵאָה, – "חכמה עליונה", וְכִנּוּכָהּ

לְעִיל. – לכן אומרים על כל הנבראים הנכללים בשם הכללי

"עולם הבא", שהם נבראו ביו"ד, שכן חיותם באה מפנימיות

ומאור אותיות הדיבור שלמעלה, הבא מהיו"ד של שם הוי"ו.

אֲךְ הָעוֹלָם הַזֶּה הַשָּׁפֵל, עִם תְּחִילַת שְׂבָתוֹ, קָמָן מִהֶבֶל

וְלִסְבֵּל אֹרֶךְ וְחַיּוֹת מִבְּחִינַת צוֹרֵת הָאוֹתִיּוֹת וּפְנִימִיּוֹתָן,

לְהֵאִיר – שהאור והחיות של פנימיות האותיות, יאיר בו,

וְלְהַשְׁפִּיעַ בּוֹ בְּלִי לְבוֹשׁ וְהִסְתָּר בְּמִוֶּשֶׁת – פנימיות האותיות,

מְאִירוֹת וּמְשַׁפְּעוֹת לְנִשְׁמוֹת וּמְלָאכִים, – לנשמות

ומלאכים זה מאיר ומשפיע בלי הלבוש וההסתר של חומר

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שערי" יורד מגבוה ביותר לגבוה שתחתיו כו', הארה דהארה כו' – משא"כ בשינוי הצירוף בלבד דאינו פחות במעלה". 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהוא בטל להמלוכב בו ואינו מסתיר". 24. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עייג"כ באוה"ת עה"פ". 25. א, א. 26. ח"א קמו, ב.

וגוף האותיות, "הבל" הדיבור שלמעלה. (וזהו שכתב האר"י זכרנו לברכה²⁷, שכתבתי חיצוניות הכלים דמלכות דאצילות, המרמזות בה' של שם הוי"ה ברוך הוא, – ה' תתאה" שהיא ספירת המלכות, הם ירדו ונעשו נשמה לעולם העשיה). וכן כתוב ב'תקונים'²⁸ –

ב'תיקוני זוהר', שתי"ד – של שם הוי", הוא – מאיר, באצילות בו', – ו"ה עילאה" – בעולם ה'בריאה', "ו"ר" –

בעולם ה'יצירה', ו'ה' תתאה מקננת – ומאירה, בעשיה: – ארבע האותיות של שם הוי"ה הן האלקות של העולמות²⁹: הגילוי שמאיר בעולם "האצילות" הוא ספירת ה'חכמה" (ו"ד של שם הוי"), ו'חכמה" היא הרי הענין של ביטול באופנו הנעלה ביותר, של "הוא לבדו ואין זולתו" (כפי שרבונו הזקן אומר בהגה"ה שבפרק ל"ה (בחלק הראשון של ספר ה'תניא')), הרי

"חכמה" זו מאירה בכללות עולם ה'אצילות", שבכל עניני עולם ה'אצילות" שורר אופן הביטול האמור; בעולם ה'בריאה" מאירה ה' עילאה", ספירת ה'בינה' וכל הנבראים של עולם זה (גם נשמות וגם מלאכים) הם בעלי השגה גדולה באלקות; בעולם

ה'יצירה" מאירות שש המדות, ועבודת הנבראים שבעולם זה, היא בענין ה'מדות', התפעלות של אהבה ויראה באלקות; ובעולם ה'עשיה" מאירה

ה' תתאה", ספירת ה'מלכות', ועולם זה – הוא עולם המעשה, ומעשה מתוך קבלת עול מלכות שמים. ברם, זהו הנשמה של עולם זה, הבאה מפנימיות צירופי אותיות הדיבור המלוכשת בהעלם בחומר וגוף האותיות שהוא ה'הבל', ואילו התהוות וחיית העולם עצמו, הם רק מחיצוניות אותיות הדיבור – מה'הבל", ולכן עולם זה הוא עולם גשמי וחומרי.

אגרת הקדש

(ו"ש האר"י ז"ל שכתבתי חיצוניות הכלים דמל' דאצילות המרמזות בה' של שם הוי"ה הם ירדו ונעשו נשמה לעולם העשיה) וכ"כ בתקונים שהיו"ד הוא באצי' בו' וה' תתאה מקננת בעשיה:

~ יום שישי י"ז מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 216, והנה באדם התחתון... עד עמ' קט, ממנה ח"ו.

התחתון למשל, מי שהוא חכם גדול להשכיל נפלאות חכמה, ומצמצם שכלו ומחשבתו באות אחד – אחת, מדבורו, הנה זה הוא צמצום עצום וירידה גדולה לחכמתו הנפלאה – ככה ממש על-דרך משל, ויתר מזה לאין קץ, הנה צמצום גדול עצום

ורב, כאשר בדבר ה' שמים נעשו, בששת ימי בראשית, וברוך פיו כל צבאם, היא – דבר ה' הוא, אות ה' של שם הוי"ה ברוך הוא, – שהיא אמת קלילא, – אות קלה, – לא זו בלבד שהיא אות אחת, היא גם נקראת

אתא קלילא, אות קלה" שאין בה ממש. כמו שכתוב: "בהבראם", ועל כך דרשו חכמינו ז"ל³¹: "בה' בראם", באות ה' הוא ברא אותם, את תולדות השמים והארץ, שעליהם כתוב "בהבראם", היא – האות ה', היא מקור התשעה מאמרות שנמשכו

להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד עושים את ה"שם" על ידי צדקה, כמו שכתוב בזוהר הקדוש: "מאן עביד שמא קדישא בכל יומא, מאן דיהיב צדקה למסכנא" – שעל ידי נתינת צדקה לעני "עושים" את שם הוי". שכן, ירדת אותיות הדיבור

שלמעלה משרשן ב'חכמה", הרי זה צמצום גדול ביותר, כמו למשל חכם גדול המבין נפלאות חכמה, מצמצם את חכמתו באות אחת, כך מתלבש הצמצום של חכמה ב'ה' תתאה" של שם הוי", "הבל" הדיבור, וזה בא מהחסד שלמעלה, שמצד החסד הוא מצמצם עצמו בצמצום זה, וכדי

לעורר חסד זה – הרי זה על ידי חסד שאדם למטה עושה צדקה וחסד. הרי שבצדקה וחסד של יהודי למטה, הוא "פועל" את ההמשכה מהיו"ד של שם הוי"ה – "חכמה" – לה' של שם הוי"ה – "מלכות", – הרי שעל ידי צדקה הוא "עושה" וממשיך את שם הוי". ובלשונו של רבנו הזקן: והנה, באדם

27. ראה ע"ח שמ"ז פ"ב. ובכ"מ. 28. ראה תיקון ו (כג, א). ע"ח שמ"ב ספ"ד. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפמשת"ל בח"א פל"ט". 30. בראשית ב, ד. 31. מנחות כט, ב.

ידי צדקה וחסד שיהודי עושה למטה, הוא ממשיך מהיו"ד של שם הוי' – מ"חכמה" – לה' של שם הוי' – "מלכות" – הרי שהוא "עושה" וממשיך את שם הוי'. לכן אמרו רבותינו זכרונם-לברכה³²: כל האומר אין לו אלא תורה בלי גמילות חסדים, אפילו תורה אין לו, אלא –

צריך לעסוק בתורה ובגמילות חסדים. כי הנה, הנה האוריתא מחכמה נפקת³³, – למרות שתורה באה מ"חכמה", ובאוריתא מתקנים עלמא³⁴, – ועל ידי תורה מתקנים העולם, ובאינון דלעאן פה³⁵, – ועל ידי אלה שעוסקים ומדברים בה (בתורה), כי בדבורים – דיבורי תורה, ממשכים הארות והשפעות (נפש אחר: והשראות) חכמה עלאה – חכמה עליונה, מקור התורה, לבחינת

אותיות הדבור שבהן נברא העולם, כמאמר רבותינו זכרונם-לברכה³⁶: "אל תקרי בניה אלא בניה" – תלמידי חכמים שהם העוסקים בתורה, הם לא רק "בניה", הבנים שלך, אלא הם גם "בניה", הם בונים ומקיימים את העולם על ידי לימודם תורה – הרי המושבה זו – מ"חכמה" לאותיות הדיבור, היא בחינת ידידה גדולה, ולזה צריך לעורר חסד עליון, הנמשך במים – טבע המים שהם נמשכים ממקום גבוה למקום נמוך, כך גם נמשך החסד העליון שנמשל למים, ממקום גבוה למקום נמוך, – ממקום ומדריגה גבוהים למקום ולמדריגה נמוכים, וחסד זה נמשך באותיותא דלתתא, – בהתעוררות מלמטה, בצדקה וחסד תתא, –

ממאמר ראשון בראשית ד' נמי – שגם הוא מאמר הוא³², – על "בראשית" אומרים חכמינו ז"ל שגם הוא "מאמר" כמו שאר המאמרים שבהם כתוב הלשון "ויאמר", אלא שהוא המאמר הראשי והמקור לשאר המאמרות³³, היא

בחינת חכמה הנקראת "ראשית". – ראשית

חכמה, הרי, הירידה מ"חכמה", מקור תשעה המאמרות, לדיבור, "מלכות" – היא צמצום גדול ביותר. אך אז – בתחילת הבריאה, היתה המשכה וירידה זו – מ"חכמה" ל"מלכות" – דיבור, בלי אתערותא דלתתא כלל, – התיירות מלמטה כלל, כי³⁴ "אדם אין לעבד" כו'³⁵, – לא היה הרי אז האדם שיעבוד ויעשה את ההתעוררות מלמטה, רק "כי הפץ חסד הוא"³⁶, – הבריאה היתה מצד זה

שהקב"ה הוא "חפץ חסד", ו"עולם חסד יבנה"³⁷. וזהו "בהבראם" – "בהבראם"³⁸, – זה מה שחכמינו ז"ל אומרים על הפסוק "בהבראם" שזה אותיות "באברהם", כי³⁹ "חסד לאברהם" כו'⁴⁰. – אברהם הוא בחינת חסד, וזהו "בהבראם" באברהם, שהבריאה היא ממדת החסד. אך אחר בריאת האדם – שענינו הוא "לעבדה כו'", – ולהמשיך המשכות על ידי התעוררותו מלמטה, אין כל אתערותא דלעילא – כל התעוררות שמלמעלה לעורר מדת חסד עליון, הוא באותיותא דלתתא, – על ידי ההתעוררות והעבודה של האדם למטה, שהוא מעורר וממשיך את החסד העליון, בצדקה וחסד⁴¹ שישאל עושין בעולם הזה. – הרי, על

32. ר"ה לב, א. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם אפ"ל בפי' דבה"א בראם – לאחר שכתב ישנו המאמר דבראשית ברא גו! – שלכן הוא מקור רק לט' מאמרות!". 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? וי"ל דטובא קמ"ל – שולל אתדל"ת גם דנשמות, ומכריח זה מקרא דאדם אין גו". ועפ"ז תומתק ההדגשה 'אתדל"ת כלל'. 35. בראשית ד, ה. 36. מיכה ז, יח. 37. תהלים פט, ג. 38. ב"ר פ"ב, ט. 39. מיכה ז, כ. 40. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג"פ חסד, כי צ"ל אתדל"ע מצ"ע שיתהוו (1) עולמות שלמע' מהשתל' – שישכיל 'נפלאות חכ' (במשל דאדם התחתון דלעיל – כי מהו"ע הנשמה פשוטה אלא שהכחות כלולים בה – ראה ח"א פנ"א) ע"י חפץ חסד (שבתענוג – חפץ, 2) עולם האצ"י – שכלו ומח' (שבמשל) ע"י עולם חסד יבנה (ז"י הבנין – ספי' דאצ"י), (3) ב"ע ועד עוה"ז – מ"צמצם כו' באות כו'" (שבמשל) ע"י בהבראם (בריאה כו') חסד (שנמשך ונותן) לאברהם. וי"ל שלכן מוסיף בזה "וזהו" בהבראם – כי רק זה באתגליא. ולמטה (ובפרטיות) יותר (וראה ח"א רפ"ט): חפץ (עתיקא – בבניה) חסד הוא (בריאה – בורא חשך) – ראשונה, עולם חסד יבנה (יצירה – עולם "המדות") – וא"ו, בהבראם באברהם כי חסד כו' (עשי' – ראה לקמן סט"ו) – ה' אחרונה". 41. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בתחילת האגה"ק צדקה לחוד. מכאן ואילך כמה שינויים: צדקה וחסד, גמ"ח, צדקה וחסד, צדקה וגמ"ח וכו'". 42. יבמות קט, ב. 43. זח"ב קכא, א. ובכ"מ. 44. זח"ב ר, א. ובכ"מ. 45. זח"א מז, א. ועוד. 46. ברכות סד, א.

עושה ופועלת חסד, שאז ה' עושה חסד, **כִּי תִחַסַּד** – שהאדם עושה וממשיך את החסד שלמעלה, ש"אני ה' עושה חסד" – שבעשיה, **הוא המְמַשֵּׁיף חַיִּי הַחֲכָמָה לְמַטָּה**, – שבאותיות הדיבור יומשך מקור

הנבראים, כדי שזה יומשך למטה. **וְאִם לֹא** – אם חסרה עשיית החסד, וישנו רק הענין של חכמה – של לימוד התורה בלבד, **הָרִי נִקְרָאת "חֲכָמָתוֹ" לְבַדּוֹ**, – ככתוב "אל

יתהלל חכם בחכמתו" – בחכמה שלו, **כָּלִי הַמְשַׁכֵּת חַיִּים מְמַנָּה** – ה"חכמה" שלמעלה, חס־וְשָׁלוֹם.

על ידי צדקה וחסד הנעשים למטה בגשמיות, **שְׁמַמְשִׁיכִים** – ונותנים, **חַיִּים וְחַסֵּד, לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְנִדְכָּאִים**. – על ידי החסד והחיים שנותנים וממשיכים לעני שפל ונדכא,

ממשיכים את החסד שלמעלה, כדי להמשיך "חיים" מבחינת "חכמה" שירד למקום נמוך – לאותיות הדיבור שהן מקור כל הנבראים. וזֶהוּ **שְׁכָתוֹב⁴⁷: "אֵל יִתְחַלֵּל חֶכֶם בְּחֻכְמָתוֹ כֹּו', כִּי אִם בְּזֹאת יִתְחַלֵּל כֹּו',**

– השכל וידוע אותי⁴⁸, ומסיים שמשכיל באופן: **כִּי אֲנִי ה' עֹשֶׂה חֶסֶד כֹּו'**, – הרי שמהללים את ה"חכמה" כשהיא

אגרת הקדש

שְׁמַמְשִׁיכִי חַיִּים וְחַסֵּד לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְנִדְכָּאִים. וז"ש אל יתהלל חכם בחכמתו כֹּו' כ"א בזאת יתהלל כֹּו' כי אני ה' עושה חסד כֹּו' כי החסד הוא הממשיך חיי החכמה למטה וא"ל הרי נקראת חכמתו לברו בלי המשכת חיים ממנה ח"ו.

~ שבת קודש י"ח מנחם-אב ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קט, ובוה יובן מ"ש... עד עמ' 218, יבני.

לְעוֹרֵר חֶסֶד עָלֶיךָ, לְהַמְשִׁיךְ וּלְהוֹרִיד אוֹר־אֵינְסוֹף הַמְלָכֶשׁ בְּחֻכְמָה עֲלֵיךָ, – ב"חכמה עליונה", שהיא מְקוֹר תּוֹרַת ה' שְׁכַפְיָהֶם, – כדיבורם דברי תורה, אס־כן היכן הם ממשיכים זאת? – הוא רק לְעוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה – שהם

ממשיכים שם עֲלִיָּדִי עֶסֶק תַּתְלֻמוֹד, – גמרא הכוללת הטעמים והשקלא־וטריא של ההלכות, שיש לכך שייכות לעולם ה"בריאה" – עולם ההשגה, וְלַמְּלָאכִים שֶׁבְּעוֹלָם הַיְצִירָה – הם ממשיכים, עֲלִיָּדִי לְמוֹד הַמְשָׁנָה, – שכן, "משנה" המורכבת מפסקי ההלכות "בשר" או "פסול", "טמא" או "טהור" – יש

לה שייכות לעולם ה"יצירה" – עולם המדות, יַעֲן הַיּוֹת חַיִּים הַנִּשְׁמוֹת וְהַמְּלָאכִים נִשְׁפָּעוֹת מִצְרופֵי אוֹתוֹת הַדְּבּוֹר, היא תּוֹרַת שְׁבַע־לִפְתָּה, – "מלכות פה תורה שבע־לִפְתָּה קרינן לה"⁵¹, וּמְקוֹר הָאוֹתוֹת הוא מ'חֲכָמָה עֲלֵיךָ' – מ"חכמה

וּבֹה יוֹבֵן מַח שְׁכָתוֹב הָאֲרִיז"ל⁴⁹, שֵׁשׁ שְׁנֵי מִינֵי נִשְׁמוֹת בְּיִשְׂרָאֵל: נִשְׁמוֹת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַעוֹסְקִים בְּתוֹרָה כָּל יְמֵיהֶם⁵⁰, וְנִשְׁמוֹת בְּעָלֵי מִצְוֹת הַעוֹסְקִים בְּצִדְקָה וּגְמִילוֹת חֲסִדִּים. דְּלִכְאוּרָה, הָרִי גַם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צָרִיכִים לְעֶסֶק בְּגְמִילוֹת חֲסִדִּים, כְּמֵאמֹר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבְרִכָּתָהּ, שֶׁ"אִפְלוּ תוֹרָה אֵין לוֹ". – אם הוא אומר שאין לו אלא תורה בלי גמילות חסדים, גם תורה אין לו. אס־כן כיצד אומר האריז"ל שישנו סוג של נשמות העוסקות בתורה כל ימיהן? אֵלָּא – יסביר רבנו הזקן להלן, שאין הכוונה שנשמות אלו מתעסקות בתורה בלבד ואינן עוסקות בגמילות

חסדים ח"ו, אלא הכוונה היא שעיקר עניינן הוא תורה, שֶׁהַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שְׁתוֹרְתָן עֶקֶר וְרֵב יְמֵיהֶם בָּהּ, וּמַעֲוִט יְמֵיהֶם – הם עוסקים בְּגְמִילוֹת חֲסִדִּים, הִנֵּה פְעֻלַּת אֲתַעֲרוֹתֶם דְּלִתְתָּא – ה"פעולה" מהתעוררותם שלמטה, חסדים ח"ו, אלא הכוונה היא שעיקר עניינן הוא תורה, שֶׁהַתַּלְמִידֵי־חֲכָמִים שְׁתוֹרְתָן עֶקֶר וְרֵב יְמֵיהֶם בָּהּ, וּמַעֲוִט יְמֵיהֶם – הם עוסקים בְּגְמִילוֹת חֲסִדִּים, הִנֵּה פְעֻלַּת אֲתַעֲרוֹתֶם דְּלִתְתָּא – ה"פעולה" מהתעוררותם שלמטה,

47. ירמ' ט, יב. 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שג"ז חכמה ואדרבא עיקרה". 49. לע"ע לא מצאנו מקורו. 50. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל השאר נכללים במין הב' – ולכן ל"נ בהב' – כל ימיהם". 51. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו").

האדם על הארץ, כך הם ממשיכים את התורה למטה בעולם זה, להיותן – מפני שהם ממשיכים אור התורה למטה לעולם העשיה. ובה יובן⁵⁵ למה נקרא הצדקה בשם "מעשה", כמו שכתוב⁵⁶: "והיה מעשה הצדקה שלום",

— הרי שהוא קורא לצדקה בשם "מעשה", על שם שפעלתה להמשיך אור ה' לעולם העשיה. וזהו דקדוק לשון זהר הקדוש: "מאן דעבד⁵⁷ שמא קדישא" – מי שעושה את השם הקדוש, "דעבד" דיקא, — המלה "עבד" היא בדיוק, כי באתערוותא דלתתא — בהתעוררות מלמטה, בצדקה וחסד תתא — בעשיית צדקה וחסד כאן למטה, מעורר חסד עליון, — החסד שלמעלה, להמשיך אור אינסוף מבחינת חכמה עלאה — "חכמה עליונה" שהיא יו"ד של

שם, — הוי', לה' של שם, — הוי', בחינת הדבור ורוח פיו יתברך, כדי להשפיע לעולם העשיה. — זהו דיוק הלשון "עבד" בלשון הזהר במקום הלשון "עושה", עשיה, שכן, על ידי מעשה הצדקה הוא ממשיך אור אינסוף בעולם העשיה, ועל־דִּרְדִּרֵּמֶשֶׁל⁵⁸, להבדיל הבדלות אין קץ, כמו שאדם אינו מדבר אלא לאחרים (ולא כשהוא בינו לבין עצמו), ואז מצמצם שכלו ומחשבתו בדבורו אליהם. והמשכילים יבינו:

עליונה, בְּנוֹכַח לְעִיל, — הרי שבלימוד התורה שלהם הם ממשיכים מ"חכמה עליונה" — לצירופי אותיות הדיבור של תורה שבעל־פה, ועל־ידיה הם ממשיכים חיות לנשמות ולמלאכים. אך להמשיך ולהוריד הארה וחיות מבחינת

הכל העליון, ה' תתא — של שם הוי', לעולם הזה השפל, שהוא צמצום גדול ביותר עו — הרי זה אופן צמצום אחר לגמרי כדי שהאור יומשך בעולם השפל, לא באתערוותא⁵² דלתתא — "התעוררות מלמטה", של תלמידים חכמים העוסקים מעוט ימיהם בצדקה וגמילות חסדים, אלא על־ידי אתערוותא — התעוררות, ד'בעלי מצות העוסקים רב ימיהם בצדקה וגמילות חסדים (וכמו שנתבאר בלקוטי אמרים — בספר ה"תניא", בחלק א פרק לר). — שם הוא אומר,

שעל ידי נתינת צדקה, שהוא נותן חומש בלבד — נעשית כל יגיעתו לפרנסתו — מוכן לשבתו יתברך, ובחסד שלו הוא מעורר את ה"דרועא ימינא", את החסד שלמעלה, ולכן נקראו — בעלי המצוות, "תמכי אורייתא"⁵³, — הם תומכים בתורה (עצמה), לא רק בלומדי תורה, אלא הם תומכים את התורה עצמה. שכן, הם ממשיכים שהאור שמשורש ומקור התורה יאיר למטה, וכן בחינות ומדרגות נצח־והוד, — נצח והוד הם "תרין שוקין"⁵⁴, כמו ה"שוקיים" שעליהם עומד

52. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל מוכרחת היא — כי ההמשכה צריכה לעבור דרך בריאה ויצירה". 53. ע"פ משלי ג, יח. וראה זח"ג נג, ב. שו"ע יו"ד סרנ"א ס"ט. ובכ"מ. 54. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 55. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו נוגע כ"כ כאן (כ"א סי"ב). ויומתק עמפוש"כ הרמ"ז (ניצוצי אורות בזח"ג שם). 56. ישעי' לב, יז. 57. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה פשוט דצ"ל "עבד". וראה זח"ג שם (קיב. ב). 58. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה: (1) מה חסר לולא סיום זה, (2) פ"י "והמשכילים יבינו" — מה? (3) מה מוסיף בהמוסגר בחצ"ג, ועוד. ואולי י"ל (בנקודה עכ"פ): אינו מוכן כלל — מהי השייכות דכל הביאור לענין שמו של הקב"ה? ה' ראשונה — היא גילוי וכו' דהי"ד כנ"ל, וא"כ הוא ההכרח דא"י וה' תתא? ולמה אינו מוכרח בעוה"ב? אמרו"ל עד שלנבה"ע (לא עוה"ב ולא עוה"ז) ה' הוא ושמו בלבד — וע"פ הג"ל מהו ענין ג' אותיות אחרונות דהשם? ועוד. וע"ז מבאר דישנו בינו לבין עצמו (אלא שה"אחרים" יודעים עד"ז כש"מדבר" "אליהם") שצ"ל צמצום "שכלו ומח" (רק) בדיבורו אליהם, שישנו "בינו לבין עצמו" — ב' ענינים (שמו הוא — אבל גם שמו "בלבד"), שגם ח"ע — הוא שם, וכו'. והמשכילים יבינו (כ"ז, ואיך) ששם — כמו ענין הדיבור — ג"כ א"צ בינו לבין עצמו כו' — ובכנה"ל בדיבור".

לוח היום יום...

יום ראשון

יום שישי

יב מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ואתחנן, ששי עם פירש"י.
תהלים: סוסח.
תניא: אך מי . . . תדרשנו.

דער רבי - אדמו"ר הזקן - האָט געזאָגט פון מעזריטשער מגיד פון בעש"ט'ס וועגען: ואהבת לרעך כמוך איז א פירוש וביאור אויף ואהבת את ה' אלקיך. אז מ'האָט האָלט א אידען, האָט מען האָלט דעם אויבערשטען, ווייל א איד האָט דאָך אין זיך א חלק אלקה ממעל, איז אז מ'האָט האָלט דעם אידען, דעם אינוועניג פון איהם, ממילא האָט מען האָלט דעם אויבערשטען.

תרגום

הרבי - אדמו"ר הזקן - אָמר בשם המגיד ממעזריטש, משמו של הפעל-שם טוב: "ואהבת לרעך כמוך" הוא פירוש וביאור על "ואהבת את ה' אלקיך": כאשר אוהבים יהודי, אוהבים את הקדוש-ברוך-הוא, שכן יהודי יש לו הרי בתוכו חלק אלקה ממעל, הרי שכאשר אוהבים את היהודי, את הפנימיות שבו, ממילא אוהבים את הקדוש-ברוך-הוא.

יום שני

שבת

יג מנחם אב

ה'תש"ג

בשעת קריאת עשה"ד עומדים ופניהם אל הס"ת.
שיעורים. חומש: ואתחנן, שביעי עם פירש"י.
תהלים: סט"א.
תניא: ד. אין . . . קו בצדקה.

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר-תורה.
"ודברת בם בשבת גו'", ואמרו רבותינו זכרונם-לברכה: "ודברת בם - בדברי תורה הכתוב מדבר". אמנם בעסק התורה גופא יש כמה חלוקי מדרגות, ומבאר כאן כל המדרגות: בשבתך בביתך - הוא מעמד הנשמה למעלה באוצר הנשמות, קדם ירידתה למטה, ועוסקת שם בתורה. בלכתך בדרך - קאי על הזמן שהנשמה יורדת מעולם לעולם וממדרגה למדרגה, עד בואה למטה לעולם התחתון להתלבש בגוף גשמי, ומתחיל ללכת בדרך עולם זה עד ימי זקנה ושיבה, עד גבשבתך בבוא ימי פקדתו, וגם אז הנה התורה תשמר עליו כמבאר בששי דאבות, עד ובקומך כאמור "והקיצות גו'".

יום שלישי

יום ראשון

יד מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: עקב, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.
תניא: וזהו צדק . . . סלה אכ"ר.

במנוחה אין אומרים תחנון.
י"ד מנחם אב תש"א - נמלאו חמשים שנה מיום שאמר לי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] שאתחיל לרשם הספורים שמספר לי. כאשר התחיל ה"צמח צדק"

לכתב בעניני נגלה וחסידות, אמר לו אדמו"ר הזקן: "וקנה לך חבר", וקנה (קוף בקמץ, נון בסגול) - לשון קולמוס - לך חבר. פעם אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] בשם אדמו"ר הזקן: וקנה - לשון קולמוס - לך חבר, ופרש אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: קולמוס הלב; שכל דבר שלומדים צריך "לחיות" אותו.

ה'תש"ג

טו מנחם אב

יום שני

יום רביעי

אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: עקב, שני עם פירש"י.

תהלים: עזרעה.

תניא: ה. ויעש . . . 214 שמבין הכל.

רושם אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: מעלת טו באב על כל טו בחדש, שזהו רק השלמות בהגלוי, אבל מכל-מקום היא רק בחינת מקבל, אבל בטו באב האור בה בקביעות, לפי שהעליה היא לפי ערך עצם הירידה דתשעה באב, וזהו "תשש כחה של חמה", עפ"ם [=עובדי כוכבים ומזלות] מונים לחמה בישא, ובט"ו תשש כו' במכל-שכן מזמן הבית שהיו נכנעים לשלמה, כל-שכן לעתיד, "ונהרו אליו", בבחינת בטול לגמרי, ואת רוח השמאה אעביר כו', ומעין זה בטו באב תשש כו'.

ה'תש"ג

טז מנחם אב

יום שלישי

יום חמישי

שיעורים. חומש: עקב, שלישי עם פירש"י

תהלים: עט"ב.

תניא: אך . . . קח וי"ב ע"ש.

נסיעות הבעש"ט בתחילת ההתגלות שלו היו ע"ד שלשה ענינים: פדיון שבויים, חיזוק התורה ויראת שמים, התגלות פנימיות התורה. אדמו"ר האמצעי הי' מבאר בזה: גליא שבתורה נקרא מים און צו וואסער גייט מען. פנימיות התורה נקרא אש און פאר פייער האט מען מורא. דערפאר דארף דער משפיע גיין צום מקבל און זאגען איהם: האב קיין מורא ניט ווייל ה' אלקיך אש אוכלה הוא.

תרגום

נסיעות הפעל-שם-טוב בתחילת ההתגלות שלו היו על דבר שלשה ענינים: פדיון שבויים, חיזוק התורה ויראת שמים, התגלות פנימיות התורה. אדמו"ר האמצעי היה מבאר בזה: גליא שבתורה נקרא "מים", ואל מים - הולכים. פנימיות התורה נקרא "אש", ומאש - מפחדים. לכן צריך המשפיע ללכת אל המקבל ולומר לו: אל תירא, כי "ה' אלקיך אש אוכלה הוא".

ה'תש"ג

יז מנחם אב

יום רביעי

יום שישי

שיעורים. חומש: עקב, רביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: אך ביאור . . . קח ח"ע כנ"ל.

אדמו"ר הצ"צ ביאר מה שמיחסים אש לפנימיות התורה, לפי שהיא הנותנת חיות בגליא שבתורה: אז ער לערענט א הלכה און ווייס אז די זעלבע

הלכה וועט ער לערנען נאך מאה ועשרים שנה אין גן עדן גיט עס אריין א פייערעל.

תרגום

אדמו"ר ה"צמח צדק" באר מה שמיתקנים אש לפנימיות התורה, לפי שהיא הנותנת חיות בגליא שבתורה: כשהוא לומד הלכה ויודע שאותה הלכה הוא ילמד לאחר מאה ועשרים שנה בגן עדן - זה מתדיר בו התלהבות.

שבת
קודש

יום חמישי

יח מנחם אב

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: עקב, חמישי עם פירש"י.

תהלים: פח"פס.

תנאי: אך עולם . . . 216 בעשי'.

אדמו"ר האמצעי אמר בשם רבינו הזקן: אהבת ישראל בעדארף דערנעמען ביו מיצוי הנפש.

תרגום

אדמו"ר האמצעי אמר בשם רבינו הזקן: אהבת ישראל צריכה "לתפס" עד מצוי הנפש.

המשך ביאור במס' חולין ליום ראשון עמ' א

משנה

- 1 משנתינו עוסקת בדין דם שחיטת חיה או עוף שנתערב בדם אחר
- 2 אם חייב בכיסוי, וכן אם כשחכסה את הדם צריך לכסות את כולו
- 3 או די במקצתו: דם שחיטת חיה או עוף שנתערב במים, אם יש בו
- 4 - במשקה המעורב ממים ודם, מראית דם חייב לכסות, ואם אין בו
- 5 מראית דם פטור מלכסות.
- 6

המשך ביאור במס' חולין ליום שישי עמ' ב

- 1 אמת שעין הוא ואינו ראוי לאכילה, ואף על פי כן התורה חייבה
- 2 עליו מלקות אם אכלו, אבל את הקנוקות לא אסרה התורה.
- 3 אמר אבי, בנותיה דעולא מסתבא - מסתבר לומר כדעת עולא,
- 4 וראיה לכך ממה דאמר רב ששת אמר רב אסי, החוטין הדקין
- 5 שנמצאים בחלב שעל הקרב - המכסה את הכרסן או בחלב שעל
- 6 הכסלים אסורין מדרבנן ואין חייבין עליהן כרת אם אכלו. אלמא -
- 7 הגמרא מביאה כיצד נהגו האמוראים בלובן הכוליא הלכה
- 8 למעשה. אומרת הגמרא: רבה היה קמחט ליה - חותך את כל
- 9 לובן הכוליא מעיקרו בכל מקום שהוא נמצא, וכן רבי יוחנן היה
- 10 קמחט ליה - משרש את כולו, אבל רבי אסי נאם ליה - היה חותך
- 11 רק את הלובן שנמצא בחריץ שבכניסה לכליה ומשוה את המקום
- 12 לכליה, אבל את הלובן שנמצא בתוך הכליה עצמה אכל.
- 13 הגמרא מביאה ראייה לרבי אסי: אמר אבי, בנותיה דרבי אסי
- 14 מסתבא - מסתבר לומר שההלכה כדעת רבי אסי שרק החלב
- 15 שמחוץ לכליה אסור, דאמר רבי אבא אמר רב יהודה אמר שמואל

הלכה לעיון

~ יום ראשון י"ב מנחם-אב ~

מדוע אין לוקים על 'נותר'?

בנשים ואילו ה'עשה' אינו נוהג בנשים, כיון שאין שורפים את הנותר אלא ביום (להלן פ"ט ה"ד) והרי היא מצות-עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות ממנה, ואם כן, מדוע אין המותר לוקה מטעם 'לאו הניתק לעשה', הרי זה לאו שאינו שווה ל'עשה'?

וביאר:

בתמורה, ה'עשה' (ש'אינו שווה בכל') אינו מנתק את הלאו ('השווה בכל') כי הציבור או השותפים אינם יכולים לקיים את ה'עשה' כי אינם עושים תמורה גם אם ירצו להמיר, מה שאין כן ה'עשה' של שריפת הנותר, נשים אינן חייבות במצוה זו, אבל הן יכולות לקיים את המצוה ולשרוף את הנותר, ולכן הרי זה 'עשה' השווה בכל ומנתק את הלאו.

וה'אבני נזר' (אור"ח סי' שכג) מבאר:

בנותר, הלאו ניתק לעשה כי על הנותר עצמו יש חיוב שריפה ("באש תשרופו"), ואף שאשה אינה מצווה במצוה זו, מכל מקום כשתשרוף את הנותר מתקיימת המצוה, וקיים המצוה מנתק את הלאו.

הלכות פסולי המוקדשין פרק יח, הלכה ט: אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתו, שנאמר בקרבן תודה: "לא תותירו ממנו עד בקר", והוא הדין לשאר הקדשים בלוי. והמותר אינו לוקה - שהרי הכתוב נתקן לעשה, שנאמר: "והנותר ממנו עד בקר, באש תשרפו".

הקשה ה'גינת ורדים' (להפרמ"ג, כלל כג):

הממיר בהמת קדשים בבהמת חולין לוקה, שנאמר 'לא יחליפנו ולא ימיר אותו'. וכתב הרמב"ם (הל' תמורה פ: א ה"א) כי אף שהוא 'לאו הניתק לעשה' (זאם המר ימיר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש' - לנהוג קדשה בשתיהן) לוקים עליו, כיון שאין הלאו שווה ל'עשה'. הלאו - כולם מוזהרים עליו ('שווה בכל'), וגם הציבור או שותפים אסורים להמיר, ואילו העשה - לא כולם מוזהרים עליו ('אינו שווה בכל'), כי ציבור או שותפים שהמירו אינה תמורה. ו'עשה' שאין כולם מוזהרים עליו, אין בכוחו לנתק לאו שכולם מוזהרים עליו.

ולפי זה, צריך להבין: מדוע 'נותר' נחשב 'לאו הניתק לעשה', הרי אין הלאו ה'עשה' שווים, כי הלאו נוהג גם

~ יום שני י"ג מנחם-אב ~

כמה הוא 'זמן מועט'?

וה'יערות דבש' (ח"ב סוף דרוש ג) כתב ש'זמן מועט' הוא שבעה ימים. שכן, לדעת רבי יהודה שמתקינים לכהן גדול אישה אחרת, מבואר בגמרא (יומא יג, א) שיש לו לישא אותה לפני יום הכיפורים כדי שתחשב כ'ביתו'. וביאר הרמ"א (שו"ת סי' קכה) שאין הכוונה רק לכניסה לחופה, אלא לבעילה "דלא מקרי 'ביתו' רק לאחר הכניסה לגמרי עם התשמיש". ואם כן, בהכרח שהכהן גדול כונסה לפחות שבעה ימים קודם יום הכיפורים, שהרי בשבעת הימים שקודם יום הכיפורים מפרישין אותו מאשתו שמא תמצא אשתו נדה, ובדאי לא יכנס לכתחילה בתוך ימים אלו. נמצא, ששיעור הזמן שבו חושש רבי יהודה למיתה הוא שבעה ימים. ואילו חכמים לא חששו למיתה בזמן של שבוע ימים, מפני שזהו 'זמן מועט'. והנה, בגמרא (מועד קטן כח, א) מבואר שאם אדם חלה חמישה ימים ומת "זו היא מיתה כל אדם". ומזה מובן ש'זמן מועט' שאין לחשוש בו למיתה הוא דווקא בפחות מחמישה

הלכות עבודת יום הכיפורים פרק א, הלכה ג: שבעת ימים קדם ליום הכיפורים, מפרישין כהן גדול מביתו ללשכתו שבמקדש... ומתקינין לו כהן גדול אחר - שאם יאירע מזה פסול, יעבד האחר תחתיו.

לדעת רבי יהודה (יומא ב, א) "אף אישה אחרת מתקינין לו — שמא תמות אשתו, שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו". אולם חכמים לא חששו למיתה אשתו והרמב"ם פסק כחכמים.

ומבואר בתוספות (שם ד"ה וחכמים), כי לדעת חכמים אין חוששים למיתה 'לזמן מועט' דווקא, כמו כאן שמדובר בזמן הסמוך ליום הכיפורים, אבל 'לזמן מרובה' אף חכמים חוששים למיתה, כפי שמצינו במקומות אחרים (יבמות כו, א). אולם לא ביארו כמה הוא הזמן המועט, ומאימתי נחשב לזמן מרובה, וכתב ה'חתם סופר' (שו"ת אה"ע ח"ב סי' פא) "שצריך שיעור וגבול בין רב למועט"!

סי' שלה ס"א ובט"ו). ולפי זה, הזמן של "חמישה ימים" שנאמר בגמרא מתחיל להימנות רק מהיום השלישי למחלה, ויחד הרי זה בדיוק שבעה ימים.

ימים, אבל כעבור חמישה ימים זהו זמן מיתה שיש לחשוש לו!

ומבאר ה'חתם סופר' (הג"ל) על פי המבואר בהלכות ביקור חולים, ששם 'חולי' הוא רק לאחר שלושה ימים (ראה שו"ע י"ד

~ יום שלישי י"ד מנחם-אב ~

מתי עורכים הגרלה?

בדברים שווים זה לזה, מדוע בדיעבד כשהשעירים 'אינן שוין' הם כשרים?

והביאור:

למרות שבאופן כללי, הגורל הוא בדברים שווים – יתכן גם שהגורל יהיה בדברים שאינם שווים, כי למרות שבדרך כלל השכל מחייב לבחור בדבר הטוב יותר, האדם יכול להחליט שהרצון שלו לא ייקבע לפי מה שהשכל מחייב אלא על פי הגורל.

לכן לכתחילה צריך הגורל של יום הכיפורים להיות בשני שעירים שווים זה לזה – כי בכלל עניין הגורל הוא בדברים שווים, אבל בדיעבד גם כשאינם שווים כשרים – כי גם אז שייך לבחור על פי הגורל.

(ספר המאמרים מוקטן ח"ה עמ' קצ' ובהערות)

הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה, הלכה יד: שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים - מִצֻּתָּן שֶׁיִּהְיוּ שְׁוִין בְּמִרְאָה וּבְקוֹמָה וּבְדָמִים, וּלְקִיחָתָן בְּאַחַת; אֵף עַל פִּי שְׁאִינָן שְׁוִין, בְּשָׂרִים.

בתורת החסידות (תורה אור קכא, א. ובכ"מ) מוסבר שענין הגורל הוא למעלה מהשכל. שכן, כאשר לפנינו שני דברים שונים זה מזה ובאחד מהם יש מעלה שאין בזולתו – אין מקום לעריכת גורל, כי גם ללא גורל יש להעדיף את הטוב מבין השניים. דווקא כאשר שני הדברים שווים ואי-אפשר להכריע מצד השכל באיזה מהם לבחור – יש מקום לבחור על פי הגורל שלמעלה מהשכל.

וזהו הסיבה להלכה ששני השעירים של יום הכיפורים, בהם נעשה הגורל, צריכים להיות 'שוין' במראה, בקומה ובדמים, כך שלא תהיה העדפה לאחד על השני. אלא שאם-כן נשאלת השאלה: אם הגורל שייך רק

~ יום רביעי ט"ו מנחם-אב ~

מעילה בקונמות

אמנם אין כאן איסור לאו דמעילה, כי אין זה חפץ של הקדש, ואעפ"כ יש כאן איסור מעילה. כי כיון שאמרה תורה שהאדם יכול לאסור דבר מותר באמצעות דיבורו, הרי באמרו על דבר מסוים 'קונם' או 'קרבן' יש לו הכוח להחיל על כך את כל האיסור שיש בקרבן. וכשם שביכולתו להפוך חולין לקדשים בדיבורו, ומשנעשה הדבר קודש יש בו מעילה, כך יכול האדם להחיל על דבר גדרים דומים לקדשים, כולל איסור מעילה, מבלי שהדבר יהפוך להיות קדוש ושל גבוה. ולכן, האוכל מכיכר (למשל) שאסר על עצמו, אכן אינו עובר על לאו של מעילה אלא על "לא יחל דברו", אבל לאמיתו של דבר, זהו אותו לאו (ראה סנהדרין יז, ורמב"ם מעילה פ"א ה"ב), ואילו אדם אחר שאכל מכיכר שחברו אסר על כל העולם לא עבר על "לא יחל דברו", שהרי הוא לא נדר דבר, אבל חייב מדין מעילה ולא מפני הלאו של מעילה, אלא מצד האיסור שחברו החיל והתפיס על הככר.

(צפנת פנחנח במשנת הרבי, עמ' 123)

הלכות מעילה פרק ד, הלכה ט: וְשֶׁמְעִילָה בְּנִדְרִים. בִּיצֵד? הָאוֹמֵר: 'בִּכְרִי זֶה עָלַי קֶרֶבֶן', או 'הִקְדַּשׁ, וְאֶכְלָה - מַעַל, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה מִתְּרַת לְאַחֲרִים.

כך הוא בגמרא, וכן נפסק ברמב"ם שהנהגה מדבר שאסור עליו בקונם - מעל, כי "יש מעילה בקונמות".

ויש לתמוה: קונם הוא נדר רגיל שאינו קשור לקדשים ואסור משום 'בל יחל', ובגמרא גם לא הובא מקור בתורה למעילה בקונמות, וכיצד ניתן לחדש חיוב קרבן מסברא, האם אין כאן הבאת חולין בעזרה?

וה'משנה למלך' (הל' מעילה פ"ד ה"ט) חוקר האם במעילה בקונמות יש גם איסור לאו או שהחידוש של מעילה בקונמות הוא רק לעניין קרבן, ומאחר שהרמב"ם לא פירט את הדברים, נראה קצת שאין כאן מעילה אלא איסור 'בל יחל', ואם-כן גוברת השאלה כיצד יש חיוב אשם מעילות ללא איסור?

וביאר הגאון החסיד ר' יהושע נימוטין:

~ יום חמישי ט"ז מנחם-אב ~

מותר ליהנות מיופיו של בית המקדש?

מגביהים את לחם הפנים ומראים אותו לעולי הרגל, כדי שיראו חיבתם לפני המקום (שהיה בו נס שבמשך שבוע שלם נשאר חם כשעת הנחתו). וכיצד הותר להגביה את הלחם במיוחד כדי שיראוהו?

ויש שכתבו כי אין איסור ראייה אלא כשנהנה מיופי הדבר, אך ראיית הנס אינה הנאה גופנית אלא הנאת הנפש ואינה בכלל האיסור (מעשי למלך, כלי המקדש פ"ז ה"ח). ויש שהוסיפו ולמדו מכאן כי אין איסור בראייה לצורך לימוד וידע, כשם שהתירו את השימוש באיברים מן המת לצורך לימודי רפואה (על אף האיסור ליהנות מגוף המת) משום שאין זו בכלל הנאת ראייה האסורה (מחנה חיים יר"ד סי' ס). ויש שביארו את היתר ההנאה מראיית יופי המקדש באופן אחר:

האיסור בהנאת קול ומראה וריח של הקדש אינו בעצם ההנאה אלא בנטיילת חפץ של הקדש לשימוש פרטי, כגון הנוטל חפץ יפה של הקדש כדי ליהנות ממראהו, אבל כל עוד הדבר נותר במקומו במקדש, אין כל איסור ליהנות בראייתו (ראה שערי היכל, פסחים ע"ב ז).

הלכות מעילה פרק ה, הלכה טז: קול ומראה וריח של הקדש - לא נהנין ולא מועלין.

"לא נהנין ולא מועלין" - היינו שאין בהנאה זו איסור תורה ולכן אין מביאים עליה קרבן מעילה (לא מועלין). ומכל מקום יש בה איסור מדרבנן (לא נהנין).

אך מתעוררת תמיהה: הרי בנין בית המקדש היה מרהיב ביופיו, כדברי חז"ל (סוכה נא, ב): "מי שלא ראה בית המקדש בבניינו לא ראה בנין מפואר מעולם", וכיצד מותר היה להסתכל בו?

ויש לבאר ע"פ דברי התוספות (פסחים כו, א) שרק עשיית פעולה כדי ליהנות אסורה, אך הנאה הבאה ממילא מותרת, שהרי אמרו חז"ל (יומא לח, ב) שהריח הטוב של הקטורת התפשט בכל ירושלים עד שלא היתה כלה צריכה להתבשם, ובוודאי לא עברו בכך איסור, ולכן הבא לבית המקדש לצורך מסוים ואגב כך נהנה מראייתו, אינו עובר על איסור (ראה מים חיים - מצוות התלויות בארץ ע"ב רנא).

ועדיין יש להקשות:

אמרו בגמרא (מגילה כו, ב) שבזמן העלייה לרגל, היו

~ יום שישי י"ז מנחם-אב ~

השוחט את הפסח על חמץ

בהלכות חגיגה (פ"א ה"א) כתב הרמב"ם שהנכנס למקדש ולא הביא עולת ראייה, אינו לוקה (אף שעבר על "לא יראו פני ריקם") כי לא עשה מעשה, ואין לוקים על לאו שאין בו מעשה, והיינו, שהאיסור הוא בזה שלא הביא קרבן (ולא בכניסתו למקדש) ואין כאן מעשה. ואם כן, מדוע השוחט את הפסח על חמץ לוקה, הרי האיסור אינו בפעולת השחיטה אלא בכך שאינו מבער את החמץ? ויש לחלק:

במצות ראייה שצריך להביא קרבן עולה, אם לא הביא ביום הראשון, יש לו תשלומין בשאר ימי הרגל, ולכן אי הבאתו ביום הראשון נחשבת 'לאו שאין בו מעשה' (כי עדיין יכול לעשות), אבל בשוחט את הפסח על חמץ שלאחר שנעשתה העבירה אין לו תיקון - הרי השחיטה וההקרבה נחשבים למעשה איסור.

הלכות קרבן פסח פרק א, הלכה ה: השוחט את הפסח בַּיָּמִינוּ, וְהָיָה לוֹ פְּנוֹת חֲמֵץ בְּרִשְׁתּוֹ - לֹקֶה, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תֹכַח עַל חֲמֵץ דָּם וְגַח" - שְׁלֹא יִכַּח הַפֶּסַח, וְהַחֲמֵץ קָיָם. יש לעיין:

מדוע השוחט את הפסח על חמץ לוקה רק אם שיעורו 'כזית', ואמנם, כל אכילה האמורה בתורה שיעורה כזית (ברכות מא, ב) אך מנין שזה גם השיעור של איסור 'לא תזבח על חמץ'?

והביאור:

מצות ביעור חמץ ואיסור 'בל יראה' שיעורם ככזית (לדעת בית הלל, ביצה ז, ב). ולדעת הרמב"ם איסור שחיטת הפסח על החמץ נכלל במצות ביעור חמץ, כפי שזמנו של ביעור חמץ נלמד מהכתוב 'לא תזבח על חמץ דם זבחי' - 'כלומר, לא תשחט הפסח ועדיין החמץ קיים, ושחיטת הפסח הוא ביום ארבעה עשר אחר חצות' (הל' חמץ ומצה פ"ב ה"א).

אך צריך להבין:

(שפת אמת, פסחים טג, א)

~ שבת קודש י"ח מנחם-אב ~

קטן שהגדיל בין שני פסחים

חיוב, הרי הוא פטור מהחיוב (דוגמא לזה הביא מבעל 'הלכות גדולות' (הל' כתובות): שלפי הדעה שקטן מוליד, הוא מקיים מצוות "פרו ורבו" בכניס שגולדו בקטנותו).

ופסח ראשון ופסח שני הם ענין אחד (קרבן לזכר יציאת מצרים), וזמן הבאתו נמשך מפסח ראשון עד פסח שני ולכן הקרבת פסח ראשון היא 'פעולה נמשכת' עד פסח שני ומי שהקריב בראשון אינו חייב בשני, אף שפסח שני היא חובה נפרדת (ר"גל בפני עצמו"), כי פעולת קרבן פסח ראשון קיימת אצלו עד פסח שני.

ולכן, אף שקטן אינו יכול לקיים את מצוות קרבן הפסח בראשון – על ידי שמינוהו ושחטו עליו את הפסח בראשון, קיימת אצלו כבר פעולת הקרבת הפסח כהכנה לחובתו בפסח שני (וכמבואר בשו"ע אה"ז סי' שמג ס"ח, שבהכנה למצוה זו מותר מדין חינוך להאכיל מהפסח לקטן אף שלא נמנה עליו), והקרבת פסח זו פוטרת אותו אף כאשר נעשה בריחיוב בפסח שני.

(לקוטי שיחות נד"כ כו. עמ' 69 ואילך)

הלכות קרבן פסח פרק ה, הלכה ז: קטן שהגדיל בין שני פסחים - תיבין לעשות פסח שני; ואם שחטו עליו בראשון, פטור.

ותמה ה'כסף משנה':

כיצד יכולה שחיטת הפסח ששחטו עליו בהיותו קטן ואינו בריחיוב לפטור אותו מחיובו לעשות פסח שני כשיגדל?

והביא תירוצו של מהר"י קורקוס: כיון שהתורה ריבתה שיכולים למנות את הקטן להיות מבני החבורה ושוחטים עליהם את הפסח (לעיל פ"ב ה"ד) – הרי הוא פטור מפסח שני. והקשה ה'מנחת חינוך' (מצוה ה): למסקנת הגמרא (נדרים לו, א) מינוי הקטן על הפסח הוא רק מדרבנן, ואילו חיוב פסח שני בגדולתו הוא מן התורה ואין המינוי בקטנותו פוטר אותו כשהגדיל?

ומבאר הרבי על פי דברי הגאון הרוגצ'ובי (צפנת פענח הל' תרומות פ"ב הי"ב) שפעולת מצוה הנעשית בשעה שהאדם היה פטור - אם הפעולה קיימת ונמשכת עד הזמן שיחול עליו

המשך ביאור במס' חולין ליום שלישי עמ' א

זרה, אבל אם נטל יצא.
מקשה הגמרא: והתנא, תקע בשופר של עבודה זרה לא יצא, וכן נטל לולב של עבודה זרה לא יצא. מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, ה'כי השתא' - וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש לומר כן, ה'תם בדין השופר והלולב,

מקשה הגמרא: וחרי שנינו באותה הברייתא, לולב של עבודה זרה לא יטול, מאי לאו - האם אין הכוונה, שאם כן נטל את הלולב לא יצא, הרי שאף שנטילת לולב היא מצוה, אם נטל לולב שאסור בהנאה, לא יצא. דוחה הגמרא: לא - אל תלמד מכאן שאם נטל לא יצא, אלא שלכחילה לא יטול לולב של עבודה

המשך ביאור במס' חולין ליום רביעי עמ' ב

הגמרא דוחה את הראיה שהביאה מהמשנה בפסחים: אמר רב איקא בר חנינא, לעולם אימא ו-אומר לך, מיפשיט פשיטא ליה שירך של ימין הוא שאסרתו תורה, והטעם ששורף את שניהם, דהכא בקרבן פסח במאי עסקינן - במה מדובר, פשהוקרו - כשהיה ידוע מתחילה איזה גיד הוא של ימין ואיזה הוא של שמאל, ולכסוף נהקריב הגידים ואין ידוע איזה הוא האסור ואיזה הוא המותר, ולכך שורף את שניהם.

ולשורפם.
וממשנה זו בדין קרבן הפסח נפשוט את ספק הגמרא בדברי רבי יהודה, דאי אמרת בשלמא ספוקי מספקא ליה, שפיר - יפה נאמר במשנה שצריך לשרוף את שניהם, אלא אי אמרת מיפשיט פשיטא ליה לרבי יהודה שגיד הנשה נוהג בירך של ימין, אם כן גיד דהיתרא ליבליח, וגיד דאיסורא לשדיח לאשפה, שהרי אינו ראוי לאכילה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון י"ב מנחם-אב ~

הלכות פסולי המקדשין

פרק יז

מחשבה במתיר שמורכב מכמה דברים.

א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון, שנתן מהן מתנה ראשונה במחשבה נכונה, ונתן במתנה שניה ואילך במחשבת שנוי השם או במחשבת המקום או מחשבת הזמן - הרי זה פסול, והרצה הקרבן; ואם נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות במחשבת המקום - הרי זה פגול; שמתנה ראשונה היא העקרי.

(א) ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. (ב) למרות שאמרנו בפרק הקודם שאם עירב מחשבת המקום עם מחשבת הזמן - פסול ואינו פגול. (ג) ולכן מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפגול שנעשה במתנה הראשונה.

אבל כל הדמים הנתנין על המזבח הפנימי - הואיל וכלן מעבדין זה את זה כמו שבארנו, אם נתן אחת מהן שלא בתקנה אלא הפסיד בה המחשבה, אף על פי שנתן כל השאר בתקנה - הוציח פסול.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון, שנתן מהן מתנה ראשונה במחשבה נכונה... הרי זה פסול... אבל כל הדמים הנתנין על המזבח הפנימי... וכלן מעבדין זה את זה... אם נתן אחת מהן שלא בתקנה... הוציח פסול".

ההוראה בעבודת ה' מהלכה זו: המזבח החיצון והפנימי בעבודת האדם הם הענינים החיצוניים והפנימיים, היינו קיום המצוות ולימוד התורה. קיום המצוות קשור עם דברים גשמיים שבעוה"ז, כמו למשל מצות צדקה שעם היותה קשורה ל"החיות נפש העני", מכל מקום מדובר על ממון גשמי.

בשני המזבחות ישנו ענין של מתן דמים, (שדם ענינו חיות והתלהבות שבלב), כי גם ענינים של פנימיות הלב וגם ענינים הקשורים לחיצוניות הלב צריכים להעשות

בחיות ובהתלהבות. אלא שבענינים החיצוניים, היינו קיום המצוות "מתנה ראשונה היא העיקר", כלומר הגישה הכללית צריכה להיות מחשבה נכונה לקיום רצון ה', שזהו תוכנן של מצוות - "אשר קדשנו במצותיו וצווננו", ובזה צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב ענין אחר בזה, אבל אחר שפעל זאת במחשבה הראשונה גם אם יתערב ענין בלתי רצוי, אין ביכולתו לפסול את העבודה, כי הענין הלא רצוי אינו מפנימיותו של יהודי אלא מדבר חיצוני שאינו קשור בו, או מ"הגוי אשר בקרבך".

אבל בעניני פנימיות הלב צריכה להיות זהירות יתירה, ש"כולן מעבדין זה את זה", כי בעבודה של פנימיות הלב צריכה להיות זהירות על כל פרט ופרט, וככל שהענין נעלה יותר כך פוגם בו ענין פחות יותר, על-דרך תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו. משא"כ אצל מי אינו תלמיד חכם שאינו כלום.

כך גם בלימוד התורה צריכה להיות זהירות יתירה שלא יתערב בו ענין בלתי רצוי, שלא יבוא ח"ו לידי מצב ש"מגלה פנים בתורה שלא כהלכה", כי בענינים של "תורת אמת" שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה "אפילו נתן אחת מהן שלא כתיקנה, הוציח פסול".

יין מלכות, ספר עבודה, סימן נח

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ב. חשב פראשונה מחשבת הזמן ושתק בשאר, או שנתן פלן בתקנה חוץ מן האחרונה שנתנה במחשבת הזמן - הרי זה פסול ואינו פגול, עד שיזה פלן במחשבת הזמן, שהרי פלן במתנה אחת הין.

(ד) בקורבנות שניתנים במזבח הפנימי. (ה) ולא אומרים שהמתנה האחרונה היא הקובעת. (ו) ואמרנו שאין מפגלים בחצי מתיר.

ג. וטבילת אצבע בדם בחטאות הפנימיות מפגלת. פיצד? חשב בשעת טבילת אצבע בדם מחשבת הזמן - הרי זה פסול בשעת הזיחה.

(ז) דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח הפנימי שבהיכל וטובל אצבעו לפני כל הזייה בדם שבמזרק.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: מזבח החיצון והפנימי בעבודת ה' - יין מלכות סקכ"א.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יד) כי הקטרת הלבונה מתירה את הלחם לאכילה, ולכן אם הקטרת הלבונה פיגול, גם הלחם פיגול.

י. השוחט שגוי כבשי עצרת, וחשב לאכל אחת משתי החלות למחר - שתיקן פגול.

יא. הקטיר שגוי הבזיכין, והוא מחשב לאכל אחד משני הסדרים^{טו} למחר - שני הסדרים פגול.

(טו) לחם הפנים היו מסודר בשתי ערמות על שולחן לחם הפנים, בכל ערימה ששה לחמים, והם נקראים 'סדרים'.

יב. וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות התודה, או באחת מחלות מנחת מאפה התנור - הרי כל החלות פגול.

יג. אכל אם נטמאת אחת משתי החלות, או אחד משני הסדרים, או אחת מן חלות התודה - בין לפני זריקה בין לאחר זריקה - אותה החלה ואותו הסדר אסור, והטהור בטהרתו ויֵאָכֵל.

יד. חשב בעבודת אחד משני הפכשים שיאכל פזית משתי הלחם למחר, וכן אם חשב בהקטרת אחד משני הבזיכין שיאכל פזית מלחם הפנים למחר - הרי הלחם פסול ואינו פגול; עד שיחשב בכל המתיר - שהוא עבודת שני הפכשים^{טז} והקטרת שני הבזיכין^{יז}.

(טז) כי הלחם מותר לאכילה רק בהקרב שני הכבשים.
(יז) כי רק אחרי שמקטירים את שני הבזיכין לחם הפנים מותר באכילה.

טו. שחט אחד וחשב לאכל חצי זית מחלה זו למחר, ושחט השני וחשב לאכל חצי זית מחלה שניה למחר - הרי אלו מצטרפין לפגול^{יח}; והוא הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים.

(יח) שהרי חשב בכל המתיר (ואין זה דומה למקטיר שומשום, שבפרק הקודם בהלכה ט פסק הרמב"ם שאינו פיגול אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה בכך, אבל כאן אנו עוסקים במחשבה בשעת שחיטה, ואם כן במשך כל השחיטה חשב מחשבת זמן).

טז. חשב באחד משני הפכשים מחשבת הזמן, ועשה השני במחשבה נכונה - זה שעשהו במחשבת הזמן, פגול^{יט}; והשני פשרי.

(יט) הכבש עצמו פיגול, אבל הלחמים לא פיגול, בגלל שהכבש הראשון הוא רק חצי מתיר שלהם. (כ) ואין זה דומה להלכות הקודמות, מפני שכל כבש הוא קרבן בפני עצמו והכבש השני הוא לא המתיר שלו.

ד. היה עומד בעזרה, וחשב מחשבת זמן בחטאות הנעשות בפנים בדבר הנעשה בפנים - אינו פגול; חשב בדבר הנעשה בחוץ - הרי זה פגול.

ה. כיצד? היה עומד בעזרה, ואמר: 'הריני שוחט להזות דמו למחר' - אינו פגול; שההזיה לפנים בהיכל.

ו. היה עומד בהיכל, ואמר: 'הריני מזה לשפך שירים למחר' - אינו פגול, שהרי חשב בפנים בדבר הנעשה בחוץ.

(ח) שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח החיצון.

אכל אם היה עומד בעזרה ושחט, והוא מחשב לשפך שירים למחר, או להקטיר אמורי^ט למחר - הרי זה פגול, שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ.

(ט) את האימורים גם היו מקטירים על מזבח החיצון.

ז. התודה מפגלת את הלחם, והלחם אינו מפגל את התודה. כיצד? השוחט את התודה, והוא מחשב שיאכל מבשרה או יזרק דמה או יקטיר אמוריה למחר - הִזָּבַח עם הלחם פגול; אכל אם חשב לאכל מן הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, וזבח התודה אינו פגול^{יא}.

(י) קורבן תודה שמגיע עם לחמים. (יא) כי הלחם הוא טפל ומגיע עם הקורבן, ולכן הוא נפסל במחשבה שפוסלת את הקורבן.

ח. וכן הדין בשני כבשי עצרת עם שתי הלחם הבאות עמהן^{יב} - שאם חשב מחשבת זמן בפכשים, נתפגלו שתי הלחם; חשב שיאכל משתי הלחם^{יג} למחר - שתי הלחם פגול, והפכשים אינן פגול.

(יב) שתי כבשים שהיו מקריבים בחג השבועות, והיו מביאים עמהם שתי לחם. (יג) הכוונה שיאכל חצי זית בשר וחצי זית לחם.

חשב באחת מארבע העבודות לאכל פזית מבשר הִזָּבַח עם הלחם למחר - הלחם לבדו פגול, והתודה או הפכשים אינן פגול.

ט. המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים, וחשב בשעת הקטרתו שיאכל לחם הפנים למחר - הרי הלחם פגול^{יד}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יז. שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל מבשר השני למחר - שניהם פשרים; שאין מחשבין מזה על זה^{כא}.

(כא) כפי שאמר הרמב"ם לעיל "אין מתיר מפגל את המתיר".

יח. שני כבשי עצרת, אין מקדשין את הלחם^[הבא עמם] אלא בשחיטה. פיצד? שחטן וזרק דמן במחשבת שני השם, לא קדש הלחם; שחטן לשמן, וזרק דמן שלא לשמן - הלחם קדוש ואינו קדוש^{כב}; שחטן שלא לשמן - אף על פי שזרק לשמן, לא קדש הלחם.

(כב) קדוש רק לחלק מהדברים, להיפסל בלינה או בטומאה, אבל הוא לא קדוש כדי שיהיה מותר לאכול אותו.

יט. שתי הלחם שניצאו^[מהעזרה] בין שחיטה לזריקה, וזרק דם הכבשים במחשבת הזמן - נתפגלו שתי הלחם, אף על פי שהן בחוץ; שהזריקה מועלת לניצא^{כג}, אף על פי שעדין הוא בחוץ.

(כג) הדין שזריקת הדם מועילה גם לדברים שיצאו מחוץ לעזרה, ולכן מחשבת הזמן בזריקה מפגלת אותם.

כ. כבשי עצרת ששחטן לשמן ואבד הלחם - אם זרק דמן לשמן, הרי אלו פסולין^{כד}; זרק דמן במחשבת הזמן אחר שאבד הלחם - הרי אלו ספק אם התרו^{כה} באכילתו או לא התרו^{כו}.

(כד) כי הלחם מעכב את הכבשים. (כה) הכבשים. (כו) האם דינם כמו קורבן שלמים שנוזק דמו שלא לשמו, ואבדת הלחם לא אוסרת את אכילת הכבשים, כי עכשיו אין דינם ככבשי עצרת שטעונים לחם. (כז) מכיוון שהוקבעה זיקתם ללחם נפסלו על ידי אבדת הלחם, ואין מחשבת שלא לשמם מוציאה אותם מזיקתם ללחם.

פרק יח

איסור מחשבה שפוסלת, ואיסור אכילת פיגול, נותר וטמא.

א. כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים - הרי זה עובר בלא תעשה, שהרי הוא אומר³⁵: "לא יחשב";

ב. מפי השמועה למדו, שבכלל דין זה, שלא יפסיד הקדשים במחשבה - שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים; ואף על פי כן אינו לוקה, שאין המחשבה מעשה³⁶.

(א) לא רק שאסור לחשוב, אלא יש כאן איסור נוסף שאסור לך לגרום שהקורבן יפסל. (ב) וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו.

ג. כל קרבן שנאמר בו שהוא פסול - בין שנפסל במחשבה, בין במעשה, בין שארע בו דבר שפסלו - כל האוכל ממנו בזית במזיד, לוקה, שנאמר³⁷: "לא תאכל כל תועבה";

ד. מפי השמועה למדו, שאין הכתוב מזכיר אלא על פסולי המקדשין³⁸.

(ג) ולא שאר תועבות.

ה. וכן קדשים שהטל בהן מום - האוכל מהן בזית, לוקה³⁹; הרי הן בכלל "כל תועבה" - עד שיוולד^[שיהיה] להן מום אחר, ויאכלו במומן כמו שבארנו. וכל שפסולו מספק, אין לוקין עליו.

(ד) בידי אדם מישאל. (ה) אם אכל לפני שפרו אותם. (ו) קורבנות שאדם הטיל בהם מום בכוונה, הם עדיין נחשבים באיסור לא לאכול כל תועבה כמו שאר הקודשים. (ז) בכור ומעשר אפשר לאכול אותם אחרי שקיבלו מום, ושאר הקודשים אחרי שקיבלו מום צריך לפדות אותם, והם מותרים באכילה.

ו. כל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן כמו שבארנו - כל האוכל ממנו בזית במזיד, חייב פרת, שנאמר³⁷: "והנפש האכלת ממנו, עונה תשא". ואם אכל בשגגה, מביא חטאת קבועה⁴⁰.

(ח) בין אם הוא עני ובין אם הוא עשיר מביא קרבן בהמה (בשונה מקורבן עולה ויורד).

ז. אין חייבין פרת אלא על אכילת דברים שהתרו בין לאדם בין למזבח⁴¹; אבל אם אכל מן המתיר עצמו - אינו חייב פרת אלא לוקה, כאוכלי פסולי המקדשין שאין בהן פגול.

(ט) שבקורבן כשר הם מותרים לאכילה על ידי שעושים בהם מעשה נוסף. (י) שלא הותר לאכילה על ידי מתיר אחר.

פיצד? מנחה שנתפגלה - האוכל בזית משיריה

35. ויקרא-צו, ז, יח. 36. דברים-ראה, יד, ג. 37. ויקרא-צו, ז, יח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתו, שנאמר בקרבן תודה³⁸: "לא תותירו ממנו עד בקר"; והוא הדין לשאר הקדשים בלן. והמותיר אינו לוקה - שהרי הכתוב נחקן [כתבו בסמך] לעשה³⁹, שנאמר⁴⁰: "והנתיר ממנו עד בקר, באש תשרפו".

(יח) שאם עבר על מצוות לא תעשה, ומיד עבר החיוב לקיים מצוות עשה אחת לשרוף את הנותר. והדין שלא שניתק לעשה - אין לוקין עליו.

י. האוכל פזית מן הקדשים שנותר - במזיד, חיב פרת; ואם היה שוגג, מביא חטאת קבועה, שנאמר⁴¹: "ואכליו עונו ישא, כי את קדש ה' חלל, ונכרתה הנפש ההיא". ומאמיתי יתחיב פרת על אכילת הנותר? אם קדשי קדשים הן⁴² - חיב עליהן מאחר שיעלה עמוד השחר; ואם קדשים קלים הן⁴³ - חיב עליהן משקיעת החמה של יום שני [להקרבנות], שהוא תחלת הלילה של יום שלישי.

(יט) שנאכלים ליום ולילה. (כ) שנאכלים לשני ימים ולילה שביניהם.

והיכן הזהיר הכתוב על הפגול ועל הנותר? במלואים⁴⁴; שהרי נאמר שם⁴⁵: "לא יאכל כי קדש הם" - להזהיר על כל שפסולו בקדש, שהוא בלא תעשה על אכילתו⁴⁶.

(כא) הקרבנות שהקריבו אהרן ובניו בחנוכת במשכן. (כב) הפסוק מלמד אותנו, שכל דבר שנפסל בגלל שהוא קדוש, יש איסור לאכול אותו.

יא. והפגול והנותר מצטרפין זה עם זה לפזית⁴⁷, וכל הפגולין והנותרין מצטרפין⁴⁸.

(כג) למרות שהם שני שמות שונים, הם מצטרפים לאיסור באכילה אחת. (כד) כל סוגי הקרבנות שהם פיגול או נותר מצטרפים לאיסור אכילה ביחד, מפני שכולם נלמדים מאותו איסור.

יב. אסור לטמא את הקדשים או לסבב [לגרום] להן טמאה, שהרי פוסל אותן; והמטמא את הקדשים אינו לוקה. אבל אדם טהור שאכל פזית מקדשים שנטמאו - לוקה, שנאמר⁴⁹: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל"; והוא הדין לשאר

במזיד, חיב פרת⁵⁰; אבל אם אכל מן הקמץ שלה או מן הלבונה - אינו חיב פרת, לפי שהן הן המתירין את השירים לאדם⁵¹. וכן זבח שנתפגל - האוכל פזית מבשרו או מאמוריו או מבשר העולה, חיב פרת.

(יא) כי הקומץ הוא המתיר שלה. (יב) הקומץ או הלבונה, הם המתירים של שיירי המנחה, אבל לעצמם אין דבר שמתיר אותם לעלות על המזבח, אלא הם עולים ללא מתיר אחר.

אבל אם אכל פזית מן הדם - אינו חיב עליו משום פגול, שהדם מתיר את האמורין לקרב למזבח, והאמורין מתירין את הבשר לאדם; ודם העולה מתיר בשירה למזבח, ודם חטאת העוף מתיר בשירה לפהגים, ודם עולת העוף מתיר בשירה למזבח. ודם חטאות הנשקפות מתיר אמוריהן למזבח, לפיכך חיבין על אמוריהן משום פגול.

[במנחה:] הקמץ והלבונה מתירין השירים לפהגים; שני כבשי עצרת מתירין שתי הלחם לפהגים; וכן שני בזיכי לבונה מתירין לחם הפנים לפהגים. אבל דברים שאין להן מתירין, כגון בשר חטאות הנשקפות⁵² ומנחות הנשקפות⁵³ - אינן מתפגלין לעולם.

(יג) שנשרפות מחוץ לעיר, ואין דבר שמתיר אותם לשריפה. (יד) המנחה כולה עולה על המזבח, ואין דבר שמתיר אותו לעלות על המזבח.

ח. ואלו דברים שאין חיבין עליהם משום פגול לעולם: הקמץ, והלבונה, והקטרת, והדם; והיין, בין יין הבא עם הנסכים⁵⁴ בין יין הבא בפני עצמו⁵⁵; ומנחות הנשקפות בלן, שהרי אין להן קמיצה להתירן, כגון מנחת פהגים, ומנחת נסכים; ובשר חטאות הנשקפות, ולג שמן של מצרע. ואם תאמר: והלא דם האשם מתיר? אינו תלוי בו; שהרי אדם מביא אשמו היום ולגו אחר כמה ימים, כמו שיתבאר במקומו⁵⁶.

(טו) יין שבא כחלק מקורבן ונקראה מנחת נסכים (והקורבן אינו מתיר שלו, כי אפשר להביא את הנסכים גם כמה ימים אחרי הקרבת הקורבן). (טז) שנדב יין לבד, ללא קורבן. (יז) ודינו כמו יין נסכים, שיכול להגיע גם אחרי הקורבן.

38. ויקרא-אמור, כב, ל. 39. שמות-בא, יב, י. 40. ויקרא-קדושים, יט, ח. 41. שמות-תצוה, כט, לג. 42. ויקרא-צו, ז, יט.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ב מנחם-אב - ספר עבודה - הל' פסולי המוקדשין צה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שמשו^ל או קדם שיביא בפרתו^ל - לוקה, ואינו חיב פרת, שנאמר⁴⁶: "וטמאתו עליו" - עד שתהיה כל טמאתו עליו.

(לג) קודם צאת הכוכבים, שעד אז הוא נקרא "טבול יום" והוא עדיין טמא, ואסור לו להיכנס למקדש ולאכול תרומה וקדשים. (לד) סוגי טומאה שבנוסף לטבילה ולהמתנה עד צאת הכוכבים, הם צריכים להביא גם קורבן לגמר טהרתם.

טו. היה טמא בטמאות של דבריהם^ל - אינו לוקה, ואין צריך לומר שאינו חיב פרת; אבל מפין אותו מפת מרדות.

(לה) מדברי רבנן.

טז. אינו חיב פרת על אכילת קדש שיש לו [לקרבו] מתירין, עד שיאכל ממנו אחר שקרבו מתיריו; אבל אם אכל את הבשר קדם זריקת הדם, אינו לוקה משום טמא שאכל את הקדש. זה הכלל: כל שיש לו מתירין - אין חיבין עליו משום פגול או משום נותר או משום טמא, עד שיקרבו מתיריו בהלכתו. וכל שאין לו מתירין - פיון שקדש בכלי, חיבין עליו משום טמא; אפלו נטמא הבשר קדם שיטמא האוכל^ל - הואיל וקרבו המתירין ואחר כך אכל, חיב פרת. וכן אם אכל מבשר חטאות הנשפרות והוא טמא, אחר שנוזק דמן - הרי זה חיב פרת.

(לו) למרות שהבשר כבר נאסר בגלל שהוא טמא, ורק אחר כך האדם נטמא ואכל את הבשר.

יז. פבר נתפאר לך, שאף דברים שאין חיבין עליהן משום פגול, חיבין עליהן משום נותר וטמא. ביצד? דברים שאין להן מתירין - אין חיבין עליהן משום פגול, וחיבין עליהן משום נותר וטמא. וכן המתירין עצמן - אף על פי שאין חיבין עליהן משום פגול כמו שבארנו, חיבין עליהן משום נותר וטמא; חוץ מן הדם - שאין חיבין עליו לעולם אלא משום דם בלבד^ל.

(לז) והוא איסור אכילת דם בלבד.

הקרבנות, שאם אכל פזית מלבנות המנחה שנטמאת אחר שנתקדשה בכלי, לוקה.

אחד קדשים שנטמאו לפני כפרה^ל או לאחר כפרה, בין שנטמאו באב הטמאה^ל או בולד הטמאה^ל של דברי תורה. אבל אם נטמאו בטמאות של דבריהן [של חכמים] - אינו לוקה על אכילתו, אבל מפין אותו מפת מרדות^ל. ואינו לוקה אלא האוכל אחר זריקת דמים; אבל אם אכל קדם זריקה - אינו לוקה משום אוכל קדש טמא, אבל מפין אותו מפת מרדות.

(כח) לפני זריקת הדם. (כו) כגון אדם שנגע במת. (כז) נטמא מדבר שנגע באב הטומאה, שטומאתו חלשה יותר. (כח) כעובר על איסורי דרבנן אחרים.

יג. כל אדם שנטמא טמאה שחיבין עליה פרת על ביאת המקדש, שאכל פזית מן הקדשים, בין קדש טהור בין קדש טמא^ט - במזיד, הרי זה חיב פרת, שנאמר⁴³: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו - ונכרתה". ואם אכל בשגגה, מביא קרבן עולה ויורד^ל. ומפין שאינו מדבר אלא בטמאת הגוף^{לא}? שנאמר⁴⁴: "ונפש פי תגע בכל טמא, בטמאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא, ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' - ונכרתה"^{לב}; והוא הדין לשאר קדשי מזבח.

(כט) בין אם הקורבן היה טהור ובין אם היה טמא. (ל) שיש הבדל בין עני לעשיר בקורבן. (לא) שהפסוק מדבר על שהאדם נטמא ולא שבשר הקודש עצמו נטמא, שהרי אפשר לפרש את המלה "עליו" שהיא הולכת על המילה "מזבח". (לב) פסוק זה מגיע כהמשך לפסוק הקודם, והיות וכאן הוא מדבר על טומאת האדם, כנראה שגם הפסוק הקודם מדבר על טומאת האדם.

והיכן הזהיר על עון זה? ביולדת, שהרי נאמר בה⁴⁵: "בכל קדש לא תגע";

יד. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לטמא שלא יאכל קדש קדם שיטבל.

השנת הראב"ד והאוכל . . . ברת א"א זה שבוש שכבר כתבנו למעלה שהוא בכרת. והאוכל . . . קדש אחר שטבל קדם שיעריב

43. ויקרא-צו, ז, כ. 44. שם, פסוק כא. 45. ויקרא-שמיני, יב, ד. 46. ויקרא-צו, ז, כ.

הפניות לשיחות קודש
עד . . . עליו: אם דין מחוסר כפרה הוא מצד חוסר טהרה או מקצת טומאה - לקו"ש חכ"ז ע' 80.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יח. טמא שאכל אמורין, חייב פרת.

[מקור], מביצי העוף, מן הנוצה - אינו חייב פרת^מ;

וכן טמא הגוף שאכל דברים אלו מקרבן פשר - אינו חייב פרת, אבל מכין אותו מפת מידות.

יט. אבל פסח שלא נצלה, ולחמי תודה שלא הורמה חלתה^ל - הרי זה חייב פרת משום טמאת הגוף, אף על פי שאינן ראויין למה שהם^{לט}.

(מג) הבשר שנשאר דבוק לעור כשמפשיטים אותו. (מד) קרום דק שמבדיל בין הבשר לעור. (מה) כי כל אלו אינם ראויים לאכילה.

(לח) מקורבן תודה מביאים ארבעים לחמים, עשר חלות מכל מין, ומכל מין הכהן מרים חלה אחת, ועד שהוא מרים כל הלחמים אסורים באכילה. (לט) מכיון שקרבו המתירין (דמם של הקורבנות נזרק על המזבח), ורק מעשה צדדי אחר מעכב את היתר האכילה.

כג. אבל מן השלילי^{מו} או מן השליה^{מז} - חייב מח

השנת הראב"ד משום פגול ונותר כאוכל... הובח א"א דוקא בשפגל הובח נתפגלו הם עמו אבל במחשבת עצמן לא. בשר הזבח.

אי אפשר שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פגול ומשום נותר; שהפגול - הוא הקרבן שנפסל במחשבת הזמן, ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה קלל; והנותר - הוא הנשאר מקרבן שקרב במצותו, לאחר זמן אכילתו.

(מו) עובר שנמצא בתוך בהמה. (מז) הכיס שבו נמצא העובר. (מח) כלומר, אם הבהמה שבה היה השליל או השליה, היא פגול, נותר או טמא.

כ. הפגול והנותר והטמא שפגלן זה בזה ואכלן - חייב; אף על פי שרפה מין על חברו, אינו מבטלו - שאין האסורין מבטלין זה את זה^מ.

כד. קדשי גזיים, אין חייבין עליהן משום פגול ונותר וטמא. וכן דם הקדשים, כמו שבארנו; וכן הלכונה, והקטרת, והעצים - אין חייבין עליהן פרת, לא • משום פגול, לא משום פגול א"א זה לדעת ר"ש [אבל לרבנן חייבים עליהם כרת]. ולא משום נותר, ולא משום טמאת הגוף.

(מ) אין אומרים שהיות וכל איסור הוא מועט מול שאר חלקי המאכל לכן מתבטל, כי כל הדין שאיסור מתבטל ברוב, אנחנו אומרים כשדבר היתר ואיסור מתערבים יחד, אבל כאן כשכל המאכל מורכב מאיסורים שונים, אין איסור אחד מבטל את האיסור השני.

פרק יט

שריפת וקבורת הקודשים שנפסלו.

א. מצות עשה לשרף פל הקדשים שנטמאו, שנאמר⁴⁷: "והבשר אשר יגע בכל טמא, לא יאכל - באש ישרף". וכן הנותר - מצות עשה לשרפו, שנאמר⁴⁸: "והנותר מבשר הזבח, ביום השלישי באש ישרף". ובכלל הנותר, הפגול וכל פסולי המקדשין - הפל נשרפין.

ב. קרבן שנתפגל או נפסל - ישרף במקדש מיד^א; וכל שפסולו מספק - תעבר צורתו^ב, ואחר כך ישרף במקדש.

ב. קרבן שנתפגל או נפסל - ישרף במקדש מיד^א; וכל שפסולו מספק - תעבר צורתו^ב, ואחר כך ישרף במקדש.

(מא) אם אש המזבח אחזה ברוב החתיכה, פוקע מהם האיסור. (מב) אם אכל מהאימורים (חלקי הקורבן שמקריבים על המזבח) ביחד עם בשר, הם מצטרפים יחד לכזית כדי לחייב באיסורי פיגול, נותר וטמא.

(א) במקום מיוחד ששם היו שורפים אותם. (ב) ילינו אותו, כדי שיפסל פסול ודאי.

כב. זבח שנתפגל, או שנותר לאחר זמנו, ואכל ממנו מן העור, או מן המרק, או מן התבלין, או מן האלל^מ, או מן המורא^מ, מן הגידים, מן הקרנים, מן הטלפים, מן הצפרנים, מן החרטום

47. ויקרא-צו, ז, יט. 48. שם, פסוק יז.

אין... וטמא: ביאור מחלוקת רבינו והראב"ד - הגש"פ ע' שעו. ההבדל בין פרטים אלו להקרבת קרבן גוי בחוץ - לקו"ש ח"ל ע' 72 והע' 30.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְחִתִּיכוֹת - חֲטָאוֹת^ד; וְהִנְמָצָא בִירוּשָׁלַם -
שְׁלָמִים^{טו}. וְהַכֹּל - תַּעֲבֹר צוֹרֶתְךָ, וַיֵּצְאוּ לְבֵית
הַשְּׂרָפָה, שָׁמָּה נֹתֵר הוּא. אִם כֵּן, מָה הוֹעִיל
שֶׁתְּהִיָּה חֲזָקָתוֹ עוֹלָה אוֹ
לְמִי שֶׁעָבַר וְאָבֵל א"א לִסְפֵּק חֲטָאת אוֹ שְׁלָמִים?
מַעִילָה.
לְמִי • שֶׁעָבַר וְאָבֵל^{טז}.

(יב) ואין ידוע מאיזה קורבן הוא. (יג) אם מצאו איברים
שלמים, כנראה זה עולה, כי העולה מתחלקת לאיברים
גדולים ולא לחתיכות קטנות, מפני שכולה עולה למזבח.
(יד) אם הבשר שנמצא הוא חתיכות קטנות, כנראה שהוא
מקרבן חטאת, שבשרו נאכל, ולכן חותכים אותו לחתיכות
קטנות. (טו) היות שקורבן שלמים אוכלים בכל ירושלים.
(טז) לגבי העונש שמתחייב.

אֵין שׁוֹרְפִין אֶת הַנּוֹתֵר אֶלָּא בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר^{יז}: "בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף".

ה. אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁלָמִים אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה מִתַּחֲלַת
לַיִל שְׁלִישִׁי [להקריב] - אֵין שׁוֹרְפִין אוֹתָן אֶלָּא בַּיּוֹם,
בֵּין בְּזִמְנוֹ^{יח} בֵּין שְׁלֹא בְּזִמְנוֹ^{יט}. וְכֵן הַפֶּגוּל אֵינוֹ נִשְׂרָף
אֶלָּא בַּיּוֹם. וְאֵין שִׁרְפַת טָמֵא וְנוֹתֵר וּפֶגוּל דּוֹחָה אֶת
יוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיף לומר שֶׁבֵּת. וּמִתֵּר לִשְׂרָף טָמֵא
וְנוֹתֵר וּפֶגוּל בְּאֶחָד.

(יז) ביום השלישי בבוקר. (יח) אם לא שרפו בזמנו.

ו. בֶּשֶׁר קָדְשִׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא בַּפְּנִים [העורה],
שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בַּפְּנִים^י; נִטְמָא בַּחוּץ, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ
בַּחוּץ; בֵּין שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב הַטְּמָאָה, בֵּין שֶׁנִּטְמָא בּוֹלֵד
הַטְּמָאָה. וּמִימֵיהֶם שֶׁל כְּהֻנִּים לֹא נִמְנָעוּ מִלְשָׂרֵף
אֶת הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב הַטְּמָאָה, שֶׁהָרִי הוּא רֹאשׁוֹן
לְטְמָאָה, עִם הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּטְמָא בּוֹלֵד וְלֹד הַטְּמָאָה,
שֶׁהָרִי הוּא שְׁלִישִׁי - אֵף עַל פִּי שֶׁמוֹסִיפִין לוֹ טְמָאָה
עַל טְמָאָתוֹ; שֶׁהַשְּׁלִישִׁי שֶׁנֶּגַע בְּרֹאשׁוֹן יִחְזֹר שְׁנִי^{יא},
כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

(יט) במקום מיוחד בעזרה שהיו שורפים. (כ) כלומר,
מעולם הכהנים לא נמנעו. (כא) אם היה בשר שנטמא באב
הטומאה, והוא ראשון לטומאה, ובנוסף היה שם בשר
שנטמא מולד וולד הטומאה (דבר שנגע בדבר שנגע במת),
שהוא שלישי לטומאה, ואם ישרפו את שניהם ביחד, הבשר
שהוא שלישי לטומאה יגע בבשר שהוא ראשון לטומאה,
וכעת יהפוך להיות שני לטומאה, נמצא שהוספנו על

הַלִּינָה וְהִיצִיָּאָה קֹדֶם שֶׁיִּגְעַע זִמְנָן לְצִאתָּי, פּוֹסְלָת
בְּשָׂרָן כְּאִמּוּרֵיהֶן^{יב}, אוֹ אֵינָה פּוֹסְלָת בְּשָׂרָן; לְפִיכָף
פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהַחֲמִיר, וַיִּשְׂרְפוּ בְּעִזְרָה^{יג}.

(ג) שהאימורים קרבים על המזבח, והבשר צריך לשרוף אותו
בבית הדשן מחוץ לירושלים, ואם נפל בהם פסול לפני
שהוציאו אותם מחוץ לעזרה שורפים אותם בעזרה. (ד) אם
עבר עליהם לילה, או שהוציאו אותם מחוץ לעזרה לפני
זריקת הדם. (ה) שהאימורים אם לנו לילה או הוציאו
אותם מחוץ לעזרה בוודאי נפסלים. (ו) בעיא שלא
נפשטה, שם.

וְכֵן אִם יֵצֵא חֲצִי הַבְּהֵמָה בְּרֵב הָאֶבְרִי - אִם מִחֲזִיקִין
אוֹתָן בְּיוֹצֵא, הוֹאִיל

וַיֵּצֵא רֵב הָאֶבְרִי, אוֹ עֲדִין
אֵינָן יוֹצֵאִין, שֶׁהָרִי לֹא
יֵצֵא רֵב הַבְּהֵמָה;
לְפִיכָף • נִפְסְלוּ מִסְּפֵק,
וַיִּשְׂרְפוּ בְּעִזְרָה. וְכֵן •

אִם נִשְׁאָוּם חֲמִשָּׁה
לְהוֹצִיאָן^{יג}, וַיֵּצֵאוּ שְׁלֹשָׁה

וְנִשְׁאָרוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיאוּ הַשְּׁלֹשָׁה חֲצִי הַבְּהֵמָה^{יד} -
הָרִי אֵלּוֹ נִפְסְלוּ מִסְּפֵק, וַיִּשְׂרְפוּ בְּעִזְרָה. וַיִּרְאֶה לִי,
שֶׁאֵין אֵלּוֹ צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוֹרֶתְךָ,
הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לְשִׂרְפָה לְעוֹלָם, אֶפְלוּ לֹא
נִפְסְלוּ^{יז}.

(ז) חצי מבהמה יצאה החוצה, בתוך אותו חצי יש איבר
שורכו בחוץ וחלק מועט נשאר בפנים. האם נאמר
שמתייחסים לכל האבר כאילו הוא בחוץ, ואז רוב הבהמה
בחוץ והיא נפסלת. או שנתייחס רק למה שנמצא בחוץ, ואז
רוב הבהמה אינה בחוץ ולא לא נפסלה. (ח) חמישה כהנים
נשאו את הבהמה. (ט) שלושה כהנים עומדים מחוץ
לעזרה ושני כהנים עומדים בתוך העזרה, ושלושת הכהנים
הוציאו חצי בהמה מחוץ לעזרה, והספק האם הולכים אחר
רוב הנושאים, ואז היא מחוץ לעזרה, או שהולכים על גוף
הבהמה, ואז רק חציה מחוץ לעזרה. (י) כשאר ספק פסול.
(יא) וכל הספק הוא רק בנוגע למקום השריפה, לכן אין בזה
משום ביזוי קדשים ואפשר לשרוף אותם מיד, מה שאין-כן
בספק פסולי קדשים אחרים, שהספק הוא אם הם טעונים
שריפה, ואם ישרפו אותם לפני שילינו, יש בזה ביזוי
קודשים.

ד. בֶּשֶׂר הִנְמָצָא בְּעִזְרָה^{יב}, אֲבָרִים - עוֹלוֹת^{יג},

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּמַחְשֶׁבֶת הַזֵּמֶן, או בְּמַחְשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - הוֹאִיל וְלֹא נִרְצָה הַזִּבְחָה, יִשְׁרָף הָעוֹר, בֵּין בְּקִדְשֵׁי קֳדָשִׁים בֵּין בְּקִדְשֵׁים קָלִים; וְאֵבֶל אִם נַעֲשֶׂה בְּמַחְשֶׁבֶת שְׁנוֹי הַשֵּׁם - אִף עַל פִּי שְׁלֹא עָלָה לְבַעֲלִים, הוֹאִיל וְנִרְצָה, הָרִי הָעוֹר לִפְנֵינִים או לְבַעֲלִיו כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנוּ. וְזִבְחָה שֶׁהִפְשַׁט קֳדָם זִרְיָקָה לֵד, אֵינוֹ פָּסוּל לָהּ.

(לג) בקדשי קדשים. (לד) ואחר-כך נפסל הזבח. (לה) את העור, ואם נזרק הדם הותר העור לכהנים או לבעלים.

י. אֵלוֹ הֵם הַנִּשְׂרָפִין: בֶּשֶׁר קֳדָשׁ שֶׁנִּטְמָא, או נוֹתֵר, או נִפְסָל; וְכֵן הַמִּנְחָה שֶׁנִּטְמָא, או נִפְסָלָהּ, או נוֹתֵרָה; וְאִשֶּׁם תְּלוּלִי שֶׁנּוֹדַע לוֹ שְׁלֹא חָטָא, קֳדָם שְׁנִזְרֵק דְּמוּלֵּי; וְחֻטְאֵת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסֶּפֶק; וְשִׁעָר נָזִיר טְהוֹרִי, וְהַעֲרָלָה, וְכֵלָאִי [חִטָּה הַגְּדוּלָה בַּתוֹךְ] **הַכֶּרֶם. וְדָבָר שֶׁאֵין דִּרְכּוֹ לַהֲשִׁירָה, כְּגוֹן מִשְׁקִין שֶׁל עֶרְלָה וְכֵלָאִי הַכֶּרֶם - הָרִי אֵלוֹ יִקְבְּרוּ.**

(לו) שאדם מביא על ספק אם עבר עבירה. (לז) כי עיקר הכפרה היא בזריקת הדם, ואם נודע לו לפני הזריקה שלא חטא, הרי אינו צריך כפרה כלל, ולכן נפסל האשם. (לח) אחרי שמסתיימים ימי הנזירות שלו, הוא מגלח את שעריו ושורפים את השיער באש שמבשלים בו את איל השלמים שמביא.

יא. וְאֵלוֹ הֵם הַנִּקְרָפִין: קֳדָשִׁים שֶׁמְתּוֹ, בֵּין קֳדָשֵׁי מִזְבֵּחַ בֵּין קֳדָשֵׁי בֶּדֶק הַבֵּית לֵט; וְקֳדָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ, יִקְבְּרָה הַנֶּפֶל; אֶפְלוֹ שְׁלִיחָה מֵא, תִּקְבֹּר; וְשׂוֹר הַנֶּסֶקֶל [שֶׁהָרָא אִדָּם], וְעֶגְלָה עֲרוּפָה, וְצִפְרֵי מְצַרְעֵי מֵב, וְשִׁעָר נָזִיר טְמֵא מֵג, וּפְטָר חֲמוֹר מֵד, וּבִשָּׁר בַּחֲלָב, וְחֵלֶין שֶׁנִּשְׁחָטוּ בַּעֲזָרָה.

(לט) בעלי חיים שהוקדשו כתרומה לצרכי בית המקדש (לא להקריבה). (מ) קורבנות שהולידו עובר מת. (מא) גם אם הפילו רק שליה ללא ולד, קוברים את השליה. (מב) ציפורים שהמצורע מביא ומזים מדמם עליו. (מג) נזיר שנטמא בטומאת מת בתוך תקופת נזירותו, צריך לגלח את כל שיערו וקוברים אותו. (מד) בכור חמור שלא נפדה בשה ונערף.

יב. הָאוֹרֵג מְלֵא הַסֵּיט [מִידַת אֲרִיגָה] **מִשְׁעָר נָזִיר וּמִפְטָר חֲמוֹר בִּשְׁקָמָה - יִדָּלֵק מֵו.**

(מה) הוא אורג משיער הנזיר או מפטר החמור בתוך שק. (מו) ולמרות שאמרנו שדינים להיקבר, היות שהם מחוברים לבגד, צריך לשרוף אותם, כי אם אדם ימצא את הבגד אחרי שנקבר, לא ידע שהוא אסור בהנאה, ויבוא להשתמש בו.

טומאתו - בכל זאת לא נמנעו מלשרוף אותם ביחד, כי אין איסור להוסיף טומאה לקודשים שכבר טמאים.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֶפְלוֹ שֶׁמֶן שֶׁנִּפְסָל בְּטָבֹל יוֹם כִּי, שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי - מִתֵּר לְהַדְלִיקוֹ בְּנֵר שֶׁל מִתְכַּת שֶׁנִּגַּע בָּהּ טְמֵא מֵת, שֶׁהֵנָּר אֲבִי, אִף עַל פִּי שֶׁזֶה הַשֶּׁמֶן נַעֲשֶׂה רֵאשׁוֹן [לְטוֹמָא] **כִּשְׁנֵינֵי בְּנֵר כִּי; הוֹאִיל וְיֵשׁ שֵׁם שׁוֹם טְמֵאָה, אֵין מִקְפִּידִין עַל תּוֹסַפְתָּהּ, וְאֵין נִזְהָרִין אֶלָּא מִן הַטְּהוֹר שֶׁלֹּא יִפְסָל.**

(כב) שמן תרומה שנגע אדם טמא טבול יום (שהוא צריך לטבול ולהמתין עד הערב שיטהר), וכעת השמן נחשב שלישי לטומאה. (כג) מותר להדליק את השמן הזה בתוך נר של מתכת שנגע בה אדם טמא מת, והדין שהמתכת עצמה הופכת להיות אב הטומאה, ואם כן השמן שהיה שלישי לטומאה הופך להיות ראשון לטומאה. (כד) ויש כאן תוספת שתי דרגות בטומאה.

ז. נוֹתֵר שֶׁל קֳדָשִׁים קָלִים כִּי, שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בַּעֲלִיו בְּבִתְיָהּ.

(כה) שנאכלים בכל ירושלים.

ח. מִי שִׁינֵּא מִירוּשָׁלַיִם, וְנִזְכָּר שִׁישׁ בִּידוֹ בֶּשֶׁר קֳדָשׁ - אִם עָבַר הַצּוֹפִים כִּי, שׁוֹרְפוֹ בְּמִקְוֵמוֹ כִּי. וְאִם לֹא - אִם יֵשׁ בּוֹ בִּזְיָה, חוֹזֵר וְשׁוֹרְפוֹ בִּירוּשָׁלַיִם; וְאִם אוֹרֵחַ הוּא, שֶׁאֵין לוֹ בֵּית כִּי - שׁוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבֵּיתָה כִּט מַעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה ל.

(כו) שם מקום, שממנו אפשר לראות עדיין את בית המקדש. (כז) לא הטריוויהו לחזור. (כח) אין לו בית בירושלים כדי שיוכל לשרוף שם. (כט) הוא שורף מול בית המקדש והר הבית שנקראים "בירה". (ל) עצים המוכנים להבעיר את האש על המזבח, מפני שקשה לאורח להביא עצים משלו אל הבירה, לא חייבוהו אותו חכמים.

ט. כָּל עֲצָמוֹת הַקֳּדָשִׁים שֶׁאֵין בָּהֶן מֵחַ לֹא - אֵינָן טְעוּנִין שְׂרָפָה, חוּץ מִעֲצָמוֹת הַפֶּסֶח ל.

(לא) שהיה בהם חלק רך שראוי לאכילה, ושברו את העצמות והוציאו אותן. (לב) מפני שעצמות הפסח אסור לשבור אותם, ולכן יכול להיות שיש בהם מוח.

קָבֵר בְּאַרְנֹנוּ, שֶׁהִקְרַב שֶׁנִּפְסָל אַחֵר שֶׁהִפְשַׁט - הָעוֹר לִפְנֵינִים לֵב, או לְבַעֲלִיו בְּקִדְשֵׁים קָלִים; אֶבֶל אִם נִפְסָל קֳדָם הַפֶּשֶׁט - הָרִי הָעוֹר בִּבְשָׂר, וְיִשְׁרָף הַכֹּל. וְכֵן זִבְחָה שֶׁהִפְשַׁט וְנִמְצָא טְרָפָה, או שֶׁנִּפְסָל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות עבודת יום הכיפורים צט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק א

סדר הקרבנות שמקריבים ביום הכיפור, והכנת
הכהן הגדול לקראת יום כיפור.

א. מִצְוַת הַצֹּם - מִקְרִיבִין תָּמִיד בַּשַּׁחַר וְתָמִיד
בֵּין הָעֶרְפִּים, כְּסֹדֶר כָּל יוֹם וְיוֹם; וּמִקְרִיבִין מוֹסֵף
הַיּוֹם פֶּר וָאֵיל וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, כֻּלָּן עוֹלוֹת, וְשְׁעִיר
חֲטָאת נִעְשָׂה בַּחוּץ^א, וְהוּא נֹאכֵל לְעֹרֵב.

א) דהיינו המצוות שעושים ביום צום הכיפורים. (ב) דמו
נזק על המזבח שבעזרה.

וְעוֹד מִקְרִיבִין יֵתֵר עַל מוֹסֵף זֶה, פֶּר בֶּן בָּקָר
לְחֲטָאת וְהוּא נִשְׂרָף, וְאֵיל לְעוֹלָה - וְשִׁנְיָהּ מִשָּׁל
כֹּהֵן גָּדוֹל; וְאֵיל הַבָּא מִשָּׁל צִבּוֹר הָאָמּוֹר בְּפִרְשֵׁת
'אַחֲרֵי מוֹת', הוּא הָאֵיל הָאָמּוֹר בַּחֲמִשׁ הַפְּקוּדִים^ב
בְּכֻלָּל הַמוֹסֵף - וְהוּא הַנִּקְרָא 'אֵיל הָעֵם'. וְעוֹד
מִבִּיאִין מִשָּׁל צִבּוֹר שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים - אֶחָד קָרְבַּן
חֲטָאת וְהוּא נִשְׂרָף, וְהַשְּׁנִי שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ [לעזאזל].

ג) ספר במדבר, ונקרא חומש הפקודים, מפני שמתחיל
במפקד בני ישראל.

נִמְצָאוּ כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרֻבוֹת בְּיוֹם זֶה חֲמִשָּׁה עָשָׂר:
שְׁנֵי תָמִידִין וּפֶר וְשְׁנֵי אֵילִים^ב וְשִׁבְעָה כִּבְשִׁים, כֻּלָּן
עוֹלוֹת; וְשְׁנֵי שְׁעִירִים חֲטָאת - אֶחָד נִעְשָׂה בַּחוּץ
וְנֹאכֵל לְעֹרֵב, וְהַשְּׁנִי נִעְשָׂה בְּפָנִים וְנִשְׂרָף; וּפֶר כֹּהֵן
גָּדוֹל לְחֲטָאת, וְהוּא נִשְׂרָף.

ד) אחד של ציבור ואחד של כהן גדול.

יג. כָּל הַנִּקְרְבִין - אֶפְרָן אֲסוּרִים; וְכָל הַנִּשְׂרָפִין

שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - אֶפְרָן
חֹוץ מִדֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ א"א הרמת
מִתְרַמֵּה, חוּץ • מִדֶּשֶׁן

[=אפר] הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן וְהַפְּנִימִי וְדִשּׁוֹן הַמִּנְזָה.

מז) אם שרף אותם, אפרם אסור בהנאה, היות ואין ציווי
לשרוף אותם, איסור ההנאה מהם לא פוקע לעולם.
מח) כי פקע איסורם.

יד. כָּל הַנִּשְׂרָפִין לֹא יִקְבְּרוּם^ט. וְכֵן כָּל הַנִּקְרְבִין לֹא
יִשְׂרְפוּ; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מַחְמִיר בַּשְּׂרָפָתָן, הֲרִי
הֵקֵל בְּאֶפְרָן - שֶׁאִפֹּר הַנִּקְרְבִין אֲסוּרִים^א.

מט) כי הם אסורים בהנאה, ואולי ימצא אותם אדם ויבוא
להשתמש בהם. נ) למרות ששריפה זה יותר טוב מלקבור.
נא) כאשר קוברים את הדבר, לא נשאר בו שום הנאה, אך
כאשר שורפים, אפשר להנות מהאפר שלהם, והדין שכל
הדברים הנקברים ששרפו אותם שאפרם אסור בהנאה – לכן
אסור לשרוף את הנקברים.

טו. הִיָּה מִקְרִיב עֲמוֹ בְּזִבְחִים, וְאָמַר לוֹ יֵב:
'נִתְפָּגְלוּ', [או: הִיָּה] עוֹשֶׂה עֲמוֹ בְּטִהְרוֹת, וְאָמַר לוֹ:
'נִטְמָאוּ' - נֶאֱמָן; • לֹא
הַחֲשֹׁד וְיִשְׂרָאֵל עַל כָּף יָג.

נאמן א"א כל שבידו נאמן.
אָבֵל אִם אָמַר לוֹ [לאחר זמן]: 'זִבְחִים שֶׁהִקְרַבְתִּי לָךְ
בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְפָּגְלוּ, וְאוֹתָן הִטְהַרְתָּ נִטְמָאוּ' - אִם
הָיָה נֶאֱמָן לוֹ, סוֹמֵךְ עַל דְּבָרָיו; וְאִם לֹאוֹ, שׁוֹרֵת
הַדִּין^ב שֶׁאִינוֹ נֶאֱמָן; וְהַרְוֵצָה לְהַחְמִיר עַל עֲצָמוֹ,
הֲרִי זֶה מִשְׁבַּח.

נב) הכהן המקריב אומר לבעלים. נג) שישקר ויגרום
לשריפת קדשים ולתקלות אחרות. נד) מעיקר הדין.

כִּרְיָן רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

~ יום שני י"ג מנחם-אב ~

הַלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּיפּוּרִים

מִצְוַת עֲשֵׂה אֶחָת - וְהִיא שִׁיעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה יוֹם
הַכִּיפּוּרִים כֻּלּוֹ עַל הַסֹּדֶר כִּמוֹ שִׁפְתּוֹב בְּפִרְשֵׁת
אַחֲרֵי מוֹת, הַקְּרָבָנוֹת וְהַיְדוּיָן וְשִׁלּוֹת הַשְּׁעִיר
וְשֶׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת. וּבִאֹר מִצְוָה זוֹ בְּפָרָקִים אֵלּוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הלכות עבודת יום הכיפורים."

בכותרת להלכות אלו, כתב שהם "הלכות עבודת יום
הכיפורים", אבל כשמתחיל לבאר את ההלכות, נקט
הלשון "יום הצום".

ויש לומר על-פי מה שכתב בהקדמתו ש'היד החזקה'
הוא ספר הלכות הלכות, וממילא כאשר מתחיל לבאר
את פרטי ההלכות של יום זה, מעדיף לנקוט בלשון
שיש בו גם ענין של הלכה, ולכן כתב "יום הצום"
שבזה מודגש החיוב ההלכתי של יום הכיפורים –
הצום. משא"כ יום הכיפורים שנקט בכותרת, הוא על
שם הכפרה אבל אין בו ענין הלכתי.

"ין מלכות", ספר עבודה, סימן ס מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: ביאור הפרקים הבאים בפנימיות הענינים – לקו"ש חכ"ט ע' 338. הצום: ובכותרת ההלכות כ' "יום הכיפורים"! – יין מלכות סקכ"ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בכל זאת עבודתו ככהן גדול היא זאת שחונכת אותו. (ח) הכהן הגדול הראשון, נטהר, וחוזר לעבודתו. והכהן המחליף "עובר", מפסיק את עבודתו במקדש, כי הוא אינו כהן גדול, ומצד שני אינו חוזר להיות כהן הדיוט, כי מעלין בקודש ואין מורידין, והוא נקרא "כהן גדול שעבר". (ט) כל המצוות שהכהן הגדול חייב בהן מוטלות גם על זה שעבר, כגון שאסור באלמנה, שאינו נטמא לקרוביו שמתו וכדומה. (י) בשמונה בגדים ככהן גדול. (יא) כי מן התורה דינו ככהן גדול וחכמים גזרו שלא יעבוד ככהן גדול, כדי שלא לעורר איבה בין שני הכהנים הגדולים. אך אם עבד בארבעה בגדים ככהן הדיוט – עבודתו פסולה.

ב. עבודת כל חמשה עשר בהמות אלו הקרבין ביום זה, אינה אלא בכהן גדול בלבד - אחד פהן המשוש בשמן המשחה, או המרבה בכגדים¹⁷³. ואם היתה שבת - אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא פהן גדול. וכן שאר העבודות של יום זה - כגון הקטרת הקטרת של כל יום והטבת^[הדלקת] הנרות - הכל בכהן גדול נשוי, שנאמר¹⁷⁴: "וכפר בעדו ובעד ביתו", ביתו זו אשתו.

(ה) כוהן המשיח הוא שנעשה לכוהן גדול באמצעות שמשחו אותו בשמן המשחה, ומרובה בגדים – שנעשה כהן גדול על ידי שלובש את שמונה בגדי הכהן הגדול, אבל לא נמשח בשמן המשחה. (כך היה בכל תקופת בית שני וכן בזמן בית ראשון מימי יאשיהו המלך והלאה, שלא היה שם שמן המשחה).

ג. שבעת ימים קדם ליום הכיפורים, מפרישין פהן גדול מביתו ללשכתו שבמקדש; ודבר זה, קבלה ממשנה רבנו. ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו - שמא תמצא נדה, ונמצא טמא שבעת ימים ואינו יכול לעבד; ומתקנין לו פהן גדול אחר - שאם יארע בזה פסול, יעבד האחר תחתיו.
ד. בין שארע בו פסול קדם תמיד של שחר, בין שארע בו אחר שהקריב קרבנות - (קרבנו זה) זה שנכנס תחתיו, אינו צריך חנוף, אלא עבודתו מחנכתו, ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון. עבר יום הכיפורים - הרי הראשון חוזר לעבודתו, והשני עובר. וכל מצות כהנה גדולה עליו, אלא שאינו עובד בכהן גדול; ואם עבד, עבודתו פשרה¹⁷⁵. ואם מת הראשון, זה השני מתמנה תחתיו.

(ו) לפני שהכהן הגדול התחיל לעבוד, ואז הכהן המחליף יכול לחנוך את הכהונה הגדולה שלו על ידי שלובש את שמונת בגדי הכהן הגדול, ומקריב את קורבן התמיד. (ז) למרות שאת העבודות שאחרי קורבן התמיד, עושה הכהן הגדול בארבעה בגדי לבן כמו כהן הדיוט, ולא בשמות הימים, ואם כן, אם נטמא הכהן הגדול אחרי הקרבת התמיד, הכהן שמחליף אותו לא יתחנך בכגדי הכהונה –

ד. בשבעת ימים אלו, מזין עליו מאפר הפרה¹⁷⁶ בשלישי להפרכתו, ובשביעי שהוא ערב יום הכיפורים¹⁷⁷; שמא נטמא בַּמַּת וְלֹא יָדַע. ואם חל יום שבת בשלישי או בשביעי שלו - דוחין את ההזיה.

(יב) כדרך שמטהרין טמאי מת, שמזים עליהם ביום השלישי והשביעי.

ה. כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות - זורק את הדם, ומקטיר את הקטרת, ומטיב את הנרות, ומקטיר אביר תמיד על המזבח, כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום הכיפורים.

ומסריין לו זקנים^[חכמים] מזקני בית דין, וקוראין לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסדורה; ואומרין לו: 'אישי^[אדוני] פהן גדול, קרא אתה בפיו, שמא שכחת או שמא לא למדת דבר זה'. וערב יום הכיפורים בשחרית, היו מעמידין אותו בשער המזרח, ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים, כדי שיהיה מכיר ורגיל בעבודה.

ו. כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשקה. ערב יום הכיפורים עם השקה^[מן הצהריים], לא היו מניחין אותו לאכל הרבה - שהמאכל מביא את השנה; ולא היו מניחין אותו לישון, שמא יראה קריי¹⁷⁸; ולא היו מאכילין אותו דברים המרגילין לשכבת זרע, כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן.

(יג) כאשר יישן, ואז יטמא ולא יוכל לעבוד ביום כיפור.

1. ויקרא-אחרי מות, טז, ו.

הכול... נשוי: נוגע לכללות עבודת היום – לקו"ש ח"ב ע' 110. אך אינו דין בעבודת היום כי אם בכהן העובד – לקו"ש ח"ז ע' 173. ומתקנין... אחר: ביאור – לקו"ש ח"ב ע' 188. פסול: חיווך לגירסא זו – לקו"ש ח"ב ע' 188 והע' 1. קרבנו זה: לאיזה קרבן הכוונה ואם כולל עבודתו נוספות בקרבן ודיוק הגירסא – לקו"ש ח"ב ע' 188. מאפר הפרה: מדוע לא הוזכר שזהו מהאפר הנתן בחיל? – לקו"ש ח"ח ע' 133 הע' 22.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות עבודת יום הכיפורים קא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

האגודל לאצבע ומקשים אותה בכוח וזה משמיע קול. יח) הרצפה הייתה צוננת וקרה, ועל ידי שהיה עומד עליה ברגליים יחפות, העייפות הייתה פגה. יט) ונזהרו בזה מאוד, מפני שפעם אחת טעו, כי ראו את אור הלבנה וחשבו שזה עמוד השחר ושחטו את התמיד ונפסל.

פרק ב

בגדי הכהן הגדול, טבילות וקידוש ידיים ורגלים, שינויים שנעשו בעבודת המקדש, וידידי הכהן הגדול.

א. כל מעשה התמידין והמוספין של יום זה - עושה אותן כהן גדול, והוא לבוש בבגדי זהב; ועבודות המיוחדות ליום זה - בבגדי לבן. ובעבודה המיוחדת ליום זה - הוא מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים שאחד מהן שעיר המשתלח, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים: כל אלו בבגדי לבן הן נעשין.

א) שמונת בגדי הכהן הגדול שלוש במשך כל השנה, ונקראים בגדי זהב, כי בחלק מהם היה זהב. ב) ארבעה בגדים לבנים שמיוחדים ליום כיפור.

ב. כל עת שישנה הבגדים, ויפשט בגדים וילבש בגדים אחרים - טעון טבילה, שנאמר: "ופשט את בגדי הכהן .. ורחץ את בשרו במים במקום קדוש, ולבש את בגדיו"; וחמש טבילות נעשה קדושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום.

ג) שמחליף מבגדי זהב לבגדי לבן או להיפך. ד) צריך לטבול במקווה טהרה. ה) סך הכל היה טובל חמשה פעמים במשך יום הכיפורים. ו) עשרה פעמים במשך היום היה רוחץ את ידיו ורגליו.

ביצד? בתחלה פושט בגדי חל שעליו, וטובל; ועולה, ומסתפג [=מתגב], ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט את התמיד, ומקטיר קטרת של שחר של כל יום, ומטיב את הגרות; ומקטיר אברי התמיד עם התבתינ והנסכים, ומקריב הפר ושבעה כבשים של מוסף היום.

ז) מנחה שהכהן גדול מקריב בכל יום.

ז. בימי בית שני, צץ המינות [=הכפירה] בישאל, ויצאו הצדוקין - מהרה יאבדו - שאינן מאמינן בתורה שבעל-פה. והיו אומרים, שקטרת של יום הכפורים, מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרכת, וכשיעלה עשנה, מכניס אותה לפני לקדש הקדשים; הטעם י, זה שקטוב בתורה²: "כי בעצן אראה על הכפרת", אמרו שהוא ענן הקטרת. מפי השמועה [=מסורת משה רבינו] למדו חכמים, שאין נותן הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון - שנאמר: "ונתן את הקטרת על האש לפני ה'". ולפי שהיו חוששין בבית שני שמא כהן גדול זה נוטה לצד מינות, היו משביעין אותו ערב יום הכפורים, ואומרים לו: 'אישי כהן גדול, אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושלוח בית דין³; משביעין אנו עליך במי ששפן שמו בבית הזה, שלא תשנה דבר מכל שאמרנו לך'. והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות, והם פורשין ובוכין לפי שחשדו מי שמעשיו סתומין, שמא אין בלבבו כלום.

יד) נימוקם של הצדוקים. טו) כלומר, אנו משביעים אותך על דעתנו ועל דעת בית דין (דהיינו, לא לפי הכוונה שברעתך להכניס לנוסח השבועה, אלא לפי כוונתנו וכוונת בית הדין), אבל לא התכוונו לומר שהוא שליח בית דין לעבודה, כי הכהנים שלוחי הקדוש ברוך הוא הם.

ח. כל ליל יום הכפורים - כהן גדול יושב ודורש אם היה חכם; ואם היה תלמיד, דורשין לפניו. אם היה רגיל לקרות - קורא, ואם לאו - קוראין לפניו, כדי שלא יישן. ובמה קוראין לפניו? בכתבי הקדש⁴. בקש להתנמנם - פרחי לוי⁵ [=צעירים] מכין לפניו באצבע צרנדה⁶, ואומרים לו: 'אישי כהן גדול, עמד והצטנן מעט על הרצפה⁷! כדי שלא יישן. ומתעסקין עמו עד שמגיע זמן שחיטה; ולא היו שוחטין עד שמכירין שעלה השחר בודאי⁸, שמא ישחטו בלילה.

טז) בספרי איוב, דניאל, עזרא ודברי הימים, שיש בהם סיפורים שמושכים את הלב ולא יירדם. יז) מקריבים את

2. ויקרא-אחרי מות, טז, ב. 3. שם, פסוק יג. 4. ויקרא-אחרי מות, טז, כג-כד.

והם פורשין ובוכין: העובדה שהוכרחו לחשוד ביהודי, אפילו ע"פ התורה, גרמה להם צער עמוק - יין מלכות סקכ"ב. בבגדי לבן: כפרט בעבודת היום - לקו"ש חכ"ב ע' 94.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שאינו צריך לטבול מן הדין, יתרהר לשם מה הוא צריך לטבול, ואז אולי יזכר שמא נטמא בטומאה ישנה, ועל ידי טבילה זו יטהר ממנה.

ד. הנה כהן גדול זקן או חולה^א - מלבנין^ב עששיות^ג (=גושים) של ברזל באש מפעֶרֶב^ד [יום כיפור], ולמחר מטיילין אותן למים, כדי להפגי צנתן^ה; שאין שבות במקדש^ו; או מערבין מים חמין במי המקנה, עד שתפוג צנתן.

(א) וקשה לו לטבול במים קרים. (ב) מותר לעשות כך, למרות שאסור לעשות זאת משום שבות, כי חכמים לא גזרו שבות בעבודות שבמקדש.

ה. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הפיור^א כשאר הכהנים, והיום מקדש מקיתון^ב (=קנקן) של זהב - משום כבודו. בכל יום הכהנים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו^ג, והיום עולין באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול - כדי להדרו^ד.

(א) בכל השנה הכהנים היו עולים בקצה הימני (המזרחי) של הכבש למזבח, ומקיפים את כל המזבח ויורדים בכבש בקצה השמאלי (של העולה לכבש, שהוא הצד המערבי), כך יוצא שהכהן העולה למזבח, כל הפניות שהוא עושה הם לצד ימין. (ב) יחד עם הכהן הגדול היו עולים עוד כהנים, והוא היה הולך אחריהם, כדי לכבד את הכהן הגדול שילך ברוב עם, וכולם היו עולים באמצע הכבש, וגם יורדים מאותו מקום.

בכל יום, מי שזכה במחטה, חותה במחטה של כסף, ומערה האש למחטה של זהב^א; והיום, חותה כהן גדול במחטה של זהב, ובה נכנס להיכל - שלא ליגעו בתוספת עבודה. וכן מחטה של כל יום מחזקת ארבעת קבין, ושל יום^ב [הכיפורים], שלשת קבין. ובכל יום היתה כבדה, והיום קלה. ובכל יום היתה ידה קצרה, והיום ארפה^ג - כדי להקל על כהן גדול, שלא ייגע.

(א) בכל יום ממשיך השנה, הכהן שהיה זוכה בהקטרת הקטורת, היה לוקח מחטה של כסף וחותרה בגחלים שמעל המזבח (והסיבה שדווקא בכסף, מפני שהמחטה הייתה מתקלקלת בגלל הגחלים, ולכן השתמשו כסף שיותר זול מזהב), ואחר כך שופך אותם למחטה של זהב ובה היה מקטיר את הקטורת. (ב) כאשר המחטה ארוכה, הכהן הגדול יכול להכניס את קצה המחטה מתחת לבית השחי, וזה יקל על נשיאת המחטה.

ואחר כן מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ועובד עבודת היום כלו - הודוויים, עם ההגדלה^א, וזריקת הדמים בפנים^ב, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים; ומוסר השעיר למשלח אותו לעזאזל, ומוציא אמורי הפר והשעיר הנשרפין, ומוסר שארן^ג (=הנתר) לשרפה.

(א) הטלת הגורל, איזה משני השעירים יקריב לחטאת ואיזה ישתלח לעזאזל (כפי שיסביר לקמן בפרק ג). (ב) בקודש הקודשים ובהיכל.

ואחר כן מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקריב שעיר החטאת של מוסף היום, ואילו ואיל העם, והם עולות; ומקטיר אמורי^א (=אברין) פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערפים.

ואחר כן מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא משם את הכף ואת המחטה.

ואחר כן מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של בין הערפים של כל יום, ומטיב את הגרות בין הערפים.

ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי חל ויוצא.

ג. כל הטבילות האלו והקדושין - כלן במקדש, שנאמר: "ורחץ את בשרו במים במקום קדוש"; חוץ מטבילה ראשונה, שהוא רשאי לטבול אותה בחל, שאינה אלא להוסיף פונתו - שאם יזכר טמאה ישנה שבידו, יפרש ממנה בטבילה זו לשמה^א. וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים, או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה, ועבד - עבודתו כשרה.

(א) טבילה זו אינה חובה מהתורה, וכאשר יטבול למרות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות עבודת יום הכיפורים קג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּכָל יוֹם הָיָה עַל הַמִּזְבֵּחַ שְׁלֹשׁ מַעֲרֻכּוֹת שֶׁל אֵשׁ, וְהַיּוֹם הָיָה שֵׁם אֶרְבַּע - מוֹסִיפִין מַעֲרֻכָּה, כְּדִי לַהֲדֹר הַמִּזְבֵּחַ וּלְעֲטוֹרָו.¹

(ז) מערכה גדולה שעליה מקריבים את הקרבנות, מערכה שניה שממנה היו לוקחים את הגחלים להקטרת הקטורת, ומערכה שלישית ששם תמיד הייתה בוערת אש. (יח) וממערכה זו היה נוטל גחלים להקטיר את הקטורת בקודש הקדשים.

ו. זֶה שֵׁנָאֵמַר בַּתּוֹרָה: "וְכִפֹּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ וּבַעֲדֵי כָל קָהָל יִשְׂרָאֵל" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדוֹ, שְׁנֵי וְדוֹי דְּבָרִים.² נִמְצְאָתָה לְמַד, שֶׁהוּא מִתּוֹדָה בְּיוֹם זֶה שְׁלֹשָׁה וְדוּיָן: אֶחָד עַל יְדֵי עֲצָמוֹ תַּחֲלָה, וְהַשְּׁנִי עַל יְדֵי עֲצָמוֹ עִם שְׁאֵר הַכֹּהֲנִים - וְשְׁנֵיהֶם עַל פֶּר הַחֹטָאֵת אֲשֶׁר לוֹ; וְהַדְּוִי הַשְּׁלִישִׁי עַל יְדֵי כָל יִשְׂרָאֵל,³ עַל שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. וּמִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּכָל וְדוֹי מִהֵן שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים.

(ט) סומך ידיו על הקרבן, ומתודה על עבירות המתכפרים. (כ) שכתוב "בעדו". (כא) וזה מה שכתוב "ובעד ביתו". (כב) וזה מה שכתוב "ובעד כל קהל ישראל".

כיצד הוא אומר? 'אָנָּה ה'! חֲטָאתִי, עֲוִיתִי, פִּשְׁעֵתִי לִפְנֶיךָ; אָנָּה ה'! כִּפֹּר נָא לַחֲטָאִים וּלְעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעֵי, שֶׁחֲטָאתִי וְשְׁעֵוִיתִי וְשִׁפְשַׁעֵתִי, שֵׁנָאֵמַר: בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לַטָּהַר אֶתְכֶם, מִכָּל חֲטָאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ. הָרִי שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים הַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם; וְכֵן בְּכָל וְדוֹי מִהֵן.

וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן עַל שְׁעִיר הַחֹטָאֵת אֶת הַגּוֹרֵל, אוֹמֵר: 'לֵה' חֲטָאֵת! נִמְצָא מִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם זֶה עֲשָׂרָה פְּעָמִים. וּבִכְלָן הוּא מִזְכִּיר כִּכְתּוּבוֹ,⁴ שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַמִּפְרָשׁ. בְּרֹאשׁוֹנָה הָיָה מְגַבִּיחַ קוֹלּוֹ בְּשֵׁם כִּי; בֵּינָן שָׂרְבוּ פְּרוֹצִין⁵, חֲזָרוּ לְאֶמְרוֹ קוֹל נְמוּךְ, וּמִבְּלִיעוֹ בְּנַעֲיֻמוֹת⁶, עַד שֶׁלֹּא נִפְרָוּ בּוֹ אֶפְלוֹ חֲבָרִיו הַכֹּהֲנִים.

(ג) אומר במפורש את האותיות "יהיה", ולא כמו שקוראים בכינוי "א-ד-נ-י". ויש אומרים שהשם המפורש הוא שם בן 42 אותיות. (ד) כשהזכיר את השם. (ה) שהתחילו לקרוא את השם ככתבו, כמו כהן גדול. (ו) היה מאריך ומסלסל במנגינה ומבליע את השם.

ז. כָּל הַכֹּהֲנִים וְהָעָם הָעוֹמְדִין בַּעֲזָרָה, כְּשֶׁהָיָה שוֹמְעִין אֶת הַשֵּׁם הַמִּפְרָשׁ יוֹצֵא מִפִּי כַּהֵן גָּדוֹל בְּקִדְשָׁה וּבִטְהָרָה, הָיָה פוֹרְעִין וּמִשְׁתַּחֲוִין וְנוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶן, וְאוֹמְרִין: 'בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד' - שֵׁנָאֵמַר: "כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא, הָבוּ גִדְל לְאַלְהֵינוּ". וּבְשִׁלֻשֶׁת הַיָּדוּיִין הָיָה מִתְפָּנֵן לְגַמֵּר אֶת הַשֵּׁם כְּנֶגֶד הַמִּבְרָכִין, וְאוֹמֵר לָהֶן: 'תִּטְהָרוּ'; וְכָל הַיּוֹם כָּשֶׁר לְדוּוֹי יוֹם הַכִּפּוּרִים וְלְדוּוֹי הַפָּרִים הַנִּשְׂרָפִים.

(ז) היה מאריך באמירת שם השם, עד שהכהנים וכל העם היו מסיימים לברך, והיו שומעים אותו אומר "תטהרו", שמגיע בפסוק אחרי שם השם.

פֶּרֶק ג

סדר ההגדרות בין השעירים, שליחת השעיר לעזאזל והקריאה בתורה.

א. שְׁנֵי הַגּוֹרֵלוֹת - אֶחָד כְּתוּב עָלָיו 'לֵה', וְאֶחָד כְּתוּב עָלָיו 'לְעִזָּאזֵל'. וְהֵם כְּשֶׁרִים מִכָּל דָּבָר, בֵּין מִן הָעֵץ בֵּין מִן הָאֶבֶן בֵּין מִן הַמֶּתֶכֶת; אֲבָל לֹא יִהְיֶה אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד כֶּסֶף וְאֶחָד זָהָב - אֲלֹא שְׁנֵיהֶן שְׁוִין. וְשֵׁל עֵץ הָיָה; וּבִבְרִית שְׁנֵי עָשׂוֹ אוֹתָן שֶׁל זָהָב. וּמִנִּיחֵין שְׁנֵי הַגּוֹרֵלוֹת בְּכָלִי אֶחָד הַמַּחֲזִיק שְׁתֵּי יָדָיו, כְּדִי שְׁיִכְנִס שְׁתֵּי יָדָיו וְלֹא יִתְפָּנֵן. וְכָלִי זֶה חַל הוּא,⁷ וְשֵׁל עֵץ הָיָה; וְקָלְפִי שְׁמוֹ.

(א) שני לוחות שעמם היו עושים גורל בין שני שעירים, אחד מהם היו מקריבים לחטאת, ואת השני היו שולחים לעזאזל. (ב) בהתחלה היו משתמשים בשל עץ, ובבית שני אחד הכהנים הגדולים תרם מכספו ועשו אותם מזהב. (ג) כלומר, רק שתי ידיים ולא יותר. (ד) שלא יוכל למשמש בידי ולהכיר איזה גורל הוא לה' ויוציאו בידו הימנית (כי זה היה סימן טוב שיצא גורל לה' בימין). (ה) לא קידשוהו אותו בקדושת כלי שרת.

ב. הֵיכָן מְגַרִיל? בַּמִּזְבֵּחַ הָעֲזָרָה בְּצִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ. מִנִּיחֵין שֵׁם הַקָּלְפִי, וּמִעֲמִידִין שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, פְּנִיָּה לְמַעְרָב וְאַחֲרֵיהֶן לְמִזְרָח, וְכֵהָן גָּדוֹל בָּא לְשֵׁם, וְהִסָּג (של כהן גדול) מִיָּמִינוֹ וְרֹאשׁ בֵּית אָבִי מִשְׁמָאלוֹ, וְשְׁנֵי הַשְּׁעִירִים לִפְנָיו, אֶחָד לִיָּמִינוֹ וְאֶחָד לְשְׁמָאלוֹ.

6. ויקרא-אחרי מות, טז, יז. 7. ויקרא-אחרי מות, טז, ל. 8. דברים-האזינו, לב, ג.

הפניות לשיחות קודש
הלכה ז: תוכן ההלכה: גילוי שם "הוי" פועל ביטול - סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 216 והע' 97.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יג) הכפורת היתה מכסה הארון שבו מונחים שני לוחות הברית ועוביה טפח, והכהן הגדול היה מזה באוויר מול הטפח של עובי הכפרת, והדם לא נפל על הכפורת אלא על הקרקע סמוך לארון. (יד) "לפני" – משמע לא על הכפורת ממשי. (טו) כשהיה מזה למעלה – גב כף היד כלפי מטה, והאצבעות למעלה, וכשהיה מזה למטה – גב כף היד כלפי מעלה והאצבעות למטה. (טז) וביחד הן שמונה.

וכן היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלש, אחת וארבע, אחת וחמש, אחת ושש, אחת ושבע; ולמה מונה ככה? שמה ישפח וימנה הזיה ראשונה מכלל השבע.

ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון, שמונה - אחת למעלה ושבע למטה; ומונה בדרך שמונה בדם הפר. וחוזר ומזה בהיכל על הפרכת" מדם הפר, שמונה - אחת למעלה ושבע למטה; שפך נאמר בדם הפר¹¹: "על הכפרת ולפני הכפרת"¹². ומונה בדרך שמונה בפנים.

(יז) הפרוכת שהבדילה בין קודש הקדשים להיכל. (יח) בדם הפר כתוב: "על פני הכפורת קדמה ולפני הכפורת", מפסוק זה למדו אחת למעלה ושבע למטה בקודש הקדשים, ואחר כך כתוב: "וכן יעשה לאוהל מועד", ופירשו חכמים שגם בהיכל יזה כך.

וחוזר ומזה מדם השעיר כך על הפרכת שמונה הזיות - אחת למעלה ושבע למטה; שפך נאמר בדם השעיר¹²: "ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר". ומונה בדרך שמונה בפנים. וכל אלו ההזיות - אינו מתפזר בהן להזיות לא למעלה ולא למטה, אלא כמצליח¹³.

(יט) דהיינו, שהכהן לא עשה תנועה בידו כלפי מעלה ומטה, אלא תנועה אופקית עם אצבעו כמלקה בשוט, והכיוון למעלה ולמטה היה לפי כיוון גב היד, כפי שהסברנו לעיל.

ואחר כך מערב שני הדמים, דם הפר ודם השעיר, ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זהב¹⁴.

(כ) על גג המזבח.

(ו) כלומר, צפונית מזרחית למזבח, ולא מול קיר המזרח של המזבח. (ז) הכהנים חולקו ל-24 משמרות, וכל משמר עבד שבוע אחד, כל משמר היה מחולק לבתי אבות, ובכל יום בית אב אחר היה עובד.

ג. טרף בקלפי והעלה שני הגורלות שתי ידיט לשם שני השעירים, ופותח ידיו. אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה ימינך! ואם בשמאלו עלה - ראש בית אב אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה שמאלך'.

(ח) חטף, לקיחה פתאומית, כדי שלא יוכל למשמש בגורלות ולבחור איזה לקחת בימין ואיזה בשמאל. (ט) אחד בימין ואחד בשמאל.

ונותן שני הגורלות על שניהן - של ימין על של ימין, ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן - לא עכב, אבל חסר מצוה; שההנחה, מצוה שאינה מעפכת; וההגרלה מעפכת, אף על פי שאינה עבודה. לפיכך הנחה כשרה בזר, והעלית הגורלות מן הקלפי פסולה בזר.

(י) לכתחילה צריך להניח את הגורלות על השעירים. ובדיעבד, אם לא הניח ושחט את שעיר החטאת - כשר.

ד. וקושר לשון של זהרית [צמר אדום] משקל שתי סלעים בראש שעיר המשתלח, ומעמידו בנגד בית שלוחי¹⁵. ולנשחט, בנגד בית שחיטתו¹⁶. ושוחט את פר החטאת, ואת השעיר שעלה עליו הגורל לשם.

(יא) מול השער שדרכו יוציאו אותו. (יב) קושרים את הצמר בצוואר השעיר ששם שוחטים אותו.

ה. ומכניס דמן להיכל, ומזה מדם שניהן ביום זה שלש וארבעים הזיה; ואלו הן:

מזה תחלה מדם הפר, שמונה הזיות בקדש הקדשים, בין בדי [מרטות] הארון, קרוב לפפרת בטפח¹⁷ - שנאמר¹⁸: "ולפני הכפרת יזה"¹⁹; ומזה שם [הזיה] אחת למעלה ושבע למטה²⁰; מפי השמועה למדו, שזה שנאמר²⁰ "שבע פעמים", יתר [בנוסף] על הזיה ראשונה²¹.

9. ויקרא-אחרי מות, טז, יד. 10. שם. 11. שם, פסוק טו. 12. שם.

מזה. . השבע: בדברי הלחם משנה - לקו"ש ח"ל ע' 305. משניהם: דיוק הלשון "משניהם" לעומת פ"ד ה"ב - לקו"ש חכ"ט ע' 315.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות עבודת יום הכיפורים קה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כה) אנשים שהיו עומדים לאורך כל הדרך במרחק מסוים זה מזה, וכשהגיע השעיר למדבר מניף האחרון הקרוב למדבר סודרים, וזה שלפניו רואה ומניף גם הוא סודרים, והשלישי רואה ומניף וכן השאר עד שראו בירושלים את הסימן. כו) למקום מחוץ לירושלים ונקרא בית הדשן. כז) והבשר נשרף יחד עם העור.

ח. כיון שהגיע שעיר למדבר, יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה; ובזמן קריאתו, שורפין הפר והשעיר בבית הדשן. לפיכך, הוראה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין;^כ ושורפתו כשרה בפר, כמו שבארנו.

כח) כי שתי אירועים אלו היו קורים באותו זמן.

ט. קריאה זו אינה עבודה, לפיכך אם רצה לקרות בבגדי חל לבנים משלו, קורא; ואם רצה לקרות בבגדי לבן, קורא; שבגדי כהנה נתנו להנות בהן שלא בשעת עבודה, כמו שבארנו.

י. כיצד הוא קורא? יושב בעזרת הנשים, וכל העם עומדין לפניו; וחזן [=שמש] הכנסת כס נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול. וכהן גדול עומד ומקבל, וקורא [כשהוא] עומד "אחרי מות"¹³, ו"אף בעשור"¹⁴ שבפרשת מועדות¹⁵, עד סוף הענין. וגולל את התורה, ומניחה בחיקו.

כט) בבית המקדש היה מקום מיוחד לתפילה ולקריאה בתורה, ונקרא כנסת או בית-כנסת. ל) הממונה על עניני הכנסת. לא) פרשת אמור.

ואומר: "יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב". ובעשור" שבחמש הפקודים¹⁶ עד סוף הענין - קורא אותו על פה; ולמה קורא על פה? לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור¹⁷; ולמה לא יקרא בספר אחר? לפי שאין אחד קורא ענין אחד בשני ספרים, משום פגם ראשון¹⁸.

לב) בפרשת פינחס. לג) שלא להטריח את הציבור לחכות עד שיגללו. לד) שלא יאמרו שנמצא פסול בספר שקרא בו תחילה, ולכן מביאים ספר אחר.

יא. בעת שקורא, מברך לפניו ולאחריה בדרך שמברכין בבית הכנסת; ומוסיף לאחריה שבע ברכות, ואלו הן: 'רצה ה' אליהנו', 'מודים אנחנו

ו. וכל אלו השלש וארבעים היות - טובל אצבעו בדם, טבילה על כל היתה; לא שיהיה שתי היות מטבילה אחת. ושירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון.

ז. ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן¹⁹ להוליכו למדבר; והכל כשרים להוליכו, אלא שעשו כהנים גדולים קבע, ולא היו מניחים את ישראל להוליכו. וסכות היו עושין מירושלים ועד תחלת המדבר, ושובת איש אחד או אנשים הרבה בכל סכה וסכה מהן - כדי שיהיו מלוין אותו מסכה לסכה.

כא) קובעים בערב יום הכיפורים מי יוליך את השעיר. כב) שנאמר בזה "איש" ולא נאמר "כהן".

על כל סכה וסכה אומרים לו: 'הרי מזון והרי מים'. אם כשל כחו וצרף לאכל - אוכל; ומעולם לא צרף אדם לכהן. ואנשי סכה האחרונה עומדין בסוף התחום²⁰, ורואין את מעשיו מרחוק.

כג) הם היו מלווים אותו עד קצה תחום שבת מהסוכה שלהם, שמעבר לזה אסור להם ללכת.

פיצד היה עושה? חולק [=חוצה] לשון של זהורית שבקרבנו, חציו קושר בסלע, וחציו קושר בין שתי קרניו; ודוחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד. לא היה מגיע לחצי ההר, עד שהוא נעשה אברים אברים. וכאן יושב לו תחת סכה אחרונה²¹ עד שתחשף.

כד) למרות שהמרחק מההר שזרק את השעיר עד הסוכה רחוק יותר מתחום שבת, התירו לו כדי שלא יישאר לבדו במדבר עד הלילה.

וידביות [=תצפיות] היו עושין, ומניפין בסודרין - כדי שידעו שהגיע שעיר למדבר²². ואחר שמשלח את השעיר ביד מוליכו, חוזר אצל הפר והשעיר שהיה דמן לפניו, וקורען, ומוציא את אמוריהן, ונותנן בקלי, ומקטידין על גבי המזבח; ומחתיף שאר בשרן חתיכות גדולות מערות זו בזו כמין קליעה, ואינו מפרק אותן; ומשלחן ביד אחרים להוציאן לבית השרפה²³; ומנתחין אותן שם בעורן, כמו שבארנו²⁴.

13. ויקרא, טו. 14. ויקרא, כג.

בְּדִי שִׁכְרִי שְׁעִבְדָּת הַיּוֹם בְּכִגְדִי בּוּץ. וּפִשְׁט בְּגָדִי חָל, וְטוֹבֵל, וְלֹבֵשׁ בְּגָדִי זָהָב, וּמִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו. וְשׁוֹחֵט בְּתֵמִיד רֹב שָׁנִים^ה, וּמִנִּיחַ אַחֵר לְגִמְרוּ הַשְּׁחִיטָה; וּמִקְבֵּל הַדָּם, וְזֹרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּמִצְוָתוֹ.

(ג) משום צניעות. (ד) ארבעת בגדי הלבן של יום הכיפורים שהיו עושים פשתן. (ה) שוחט רוב משני הסימנים – קנה ורשט.

וְאַחֵר כֶּף נִכְנָס לַהֵיכָל, וּמִקְטִיר קֶטֶרֶת שֶׁל שָׁחַר, וּמִטֵּיב [=מְדַלֵּק] אֶת הַנְּרוֹת, וּמִקְטִיר אֶבְרֵי הַתֵּמִיד וְהַחֲבֵתִין וְהַנֶּסֶכִּים כָּכָל סֵדֶר הַתֵּמִיד שֶׁל כָּל יוֹם שְׁבָאֲרָנוּ, וְאַחֵר הַתֵּמִיד מִקְרִיב הַפָּר וְשֹׁבֵעַת הַכִּבְשִׁים שֶׁל מוֹסֵף הַיּוֹם.

וְאַחֵר כֶּף מִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו, וּפִשְׁט בְּגָדִי זָהָב, וְטוֹבֵל, וְלֹבֵשׁ בְּגָדִי לָבָן; וּמִקְדָּשׁ יָדָיו וְרִגְלָיו, וְכָא לֹא אֶצֶל פָּרוֹ. וּפָרוֹ הָיָה עוֹמֵד בֵּין הָאוֹלָם לְמִזְבֵּחַ, רָאָשׁוֹ לְדָרוֹם וּפָנָיו לְמַעְרָב; וְהִכָּהוּ עוֹמֵד בְּמִזְרָח, וּפָנָיו לְמַעְרָב, וְסוּמְךָ שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַפָּר, וּמִתְנַדָּה.

וְכֶף הָיָה אוֹמֵר: 'אֲנִי ה'! חֲטָאֵתִי וְעֻוְיֹתִי וּפְשָׁעֵתִי לִפְנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי; אֲנִי ה'! כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעִים, שְׁחַטָּאֵתִי וּשְׁעֻוְיֹתִי וּשְׁפִשְׁעֵתִי לִפְנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי, כִּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ¹⁵: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטָהֳרָתְכֶם, מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ'.

וְאַחֵר כֶּף מִגְרִיל עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים, וְקוֹשֵׁר לְשׁוֹן שֶׁל זֶהוּרִית בְּרֹאשׁ שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [לעֲזֹאזֵל], וּמַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שְׁלֹחֹו, וְלִנְשָׁחֻט כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ. וְכָא לֹא אֶצֶל פָּרוֹ שְׁנֵי; וְסוּמְךָ שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ, וּמִתְנַדָּה וְדוּי שְׁנֵי.

וְכֶף הוּא אוֹמֵר: 'אֲנִי ה'! חֲטָאֵתִי עֻוְיֹתִי פְשָׁעֵתִי לִפְנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֹהֶרָן עִם קְדוֹשֵׁיךָ; אֲנִי ה'! כִּפֹּר נָא לְחַטָּאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעִים, שְׁחַטָּאֵתִי וּשְׁעֻוְיֹתִי וּשְׁפִשְׁעֵתִי לִפְנֶיךָ, אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אֹהֶרָן עִם קְדוֹשֵׁיךָ, כִּפְתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדְךָ¹⁶: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִגְוֹ'.

לָךְ, 'סֵלַח לָנוּ אֲבִינוּ', וְחוֹתֶם בָּה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים; הֲרֵי שָׁלַשׁ בְּרָכוֹת כִּתְּקֻנָּן¹⁷.

(לה) כפי שהן סדורות בתפילת שמונה-עשרה.

וּמִבְּרַךְ עַל הַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה בְּפָנָי עֲצֻמָּה - יִהְיֶה עֲנִינָה וְשִׁיעָמָד הַמִּקְדָּשׁ וְשִׁכְיָנָה בְּתוֹכוֹ, וְחוֹתֶם בָּה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַשּׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן'.

וּמִבְּרַךְ יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה בְּפָנָי עֲצֻמָּה - עֲנִינָה שְׁיֹשִׁיעַ ה' אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסּוּר מִהֵן מְלָךְ, וְחוֹתֶם בָּה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל'.

וּמִבְּרַךְ הַכֹּהֲנִים בְּרָכָה בְּפָנָי עֲצֻמָּה - עֲנִינָה שְׁיִרְצָה הַמִּקְוֶה מַעֲשֵׂיהֶם וְעִבּוּדָתָן וְיִבְרָכֶם, וְחוֹתֶם בָּה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה', מִקְדָּשׁ הַכֹּהֲנִים'.

וְאַחֵר כֶּף אוֹמֵר תְּפִלָּה וְתַחֲנּוּן וְרִנָּה וּבִקְשָׁה, כְּפִי מַה שְׁהוּא רְגִיל. וְחוֹתֶם: 'הוֹשַׁע ה' אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שְׁעַמְךָ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְהוֹשַׁע; בְּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'.

~ יום שלישי י"ד מנחם-אב ~

פֶּרֶק ד'

סדר יום הכיפורים.

א. סֵדֶר כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁבַּיּוֹם זֶה, כֶּף הוּא: בְּחֻצוֹת הַלְיָלָה מִפִּסְיוֹן¹⁸ לְתַרומַת הַדָּשָׁן, וּמִסְדִּירִין אֶת הַמַּעֲרָכָה וּמִדְּשָׁנִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין בְּכָל יוֹם עַל הַסֵּדֶר שְׁבָאֲרָנוּ - עַד שִׁנְיָעוֹ לְשִׁחִיטַת הַתֵּמִיד.

(א) מטילים גורל בין הכהנים שעובדים באותו יום. (ב) אחר חצות הלילה מוריד כהן קצת מן הדשן שעל המזבח ומניחו לא רחוק מן המזבח וזה נקרא תרומת הדשן.

כְּשִׁנְיָעוֹ לְשַׁחֵט אֶת הַתֵּמִיד, פּוֹרְשִׁין סֵדִין שֶׁל בּוּץ [פֶּשֶׁתִּין] בֵּין כָּהֵן גָּדוֹל וּבֵין הָעָם; וְלָמָּה שֶׁל בּוּץ?

15. ויקרא-אחרי מות, טז, ל. 16. שם.

כֶּדֶר . . יוֹם: בְּמַה נִּשְׁתַּנּוּ עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ מִשְׁאֵר עֲבוֹדוֹת יוֹהֲכ"פ? – לְקוֹר"ש ח"י ע' 173 ה' 10, יין מלכות סקכ"ג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות עבודת יום הכיפורים קו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

את הקטורת מתוך הכף בחזרה לתוך ידיו, ללא שישפך מהם.

וְאַחֲרָיו אֶת הַקְטֹרֶת עַל גְּבִי הַגָּחָלִים בְּיָדוֹ לִפְנֵים בְּמִחָה, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה הַקְטֹרֶת קְרוּבָה לְאֶרֶץ, וְחֻקָּה מִפְּנֵי - שְׂלֵא יָבוֹה; וּמִמֶּתִין שָׁם עַד שֶׁיִּתְּמַלֵּא הַבַּיִת עָשָׁן. וְיִזְעַא, וְהוּא מְהִלָּךְ אַחֲרֵינִית מְעֵט מְעֵט, פְּנֵי לִקְדָּשׁ וְאַחֲרָיו לְהִיכָל, עַד שֶׁיִּצְא מִן הַפֶּרֶכֶת.

(טז) דהיינו, אינו מפזר את הקטורת, אלא מניח שכבה עבה.

וּמִתְפַּלֵּל שָׁם בְּהִיכָל אַחֵר שֶׁיִּצְא תְּפִלָּה קְצֶרָה, שְׂלֵא לְהִבְעִית [=להפחית] אֶת הָעֵם, שֶׁמָּא יֵאמְרוּ: 'מֵת בְּהִיכָל'. וְכֵן הִנֵּה מִתְפַּלֵּל: 'יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שְׁאֵם הֵיטָה שָׁנָה זֹאת שְׁחוּנָה' [=חמה], תִּהְיֶה גְשׁוּמָה; וְלֹא יִסּוֹר שְׂבֹט [המנהיגות] מִיְּהוּדָה; וְלֹא יִהְיֶה עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל צָרִיכִין לִפְרֻנְסָה, וְאַל תִּפְגַּס לִפְנֵיךְ תְּפִלַּת עֹבְרֵי דְרָכִים'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם הֵיטָה שָׁנָה זֹאת שְׁחוּנָה."

צריך להבין למה לא הביא הגירסא היותר פשוטה "אם תהי'". יש שרצו להסביר שהכוונה שהיתה שנה שעברה שחונה, אלא שקשה לומר כן כיון שלפ"ז אינה חלק מהתפלה אלא הקדמה לתפלה (שאם היתה שנה שחונה מתפלל כך) ועוד, הרי נמצא חלק זה שבתפלה שונה מכל התפילה כיון שאומרים אותו רק אם היתה השנה הקודמת שחונה. ועוד והוא העיקר תוכן התפלה מפורש בפיה"מ "בכדי שיהי' האויר שווה במזגו ויבריא גופי בני אדם" והרי "שווה במזגו" אינו יכול להתפרש שנה שחונה ואחרי' גשומה. לכן י"ל שלשון "אם היתה" היינו אם נגזר עלינו שתהי' שנה שחונה, מבקשים אנו שתהי' גשומה.

אגרות, חלק ל', עמוד לח
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ב. בְּשַׁעַת הַקָּטֹר הַקְטֹרֶת בְּקִדְשׁ הַקְדָּשִׁים - כָּל הָעָם פּוֹרְשִׁין מִן הַהִיכָל בְּלִבָּד, וְאֵינָם פּוֹרְשִׁין מִבֵּין הָאוֹלָם וּלְמִזְבֵּחַ; שְׂאִין פּוֹרְשִׁין מִבֵּין הָאוֹלָם וּלְמִזְבֵּחַ אֲלֵא בְּשַׁעַת הַקְטָרָה בְּהִיכָל כָּכָל יוֹם, וּבְשַׁעַת מִתֵּן דָּמִים בְּהִיכָל, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת תְּמִידָיו.

וְאַחֲרָיו כָּף נוֹטֵל דָּם הַפֶּר מִזֶּה שֶׁהוּא מְנַדְּנוֹ, וְנִכְנָס

וְאַחֲרָיו כָּף שׁוֹחֵט אֶת הַפֶּר, וּמִקְבֵּל אֶת דָּמוֹ, וְנוֹתְנוֹ לְמִי שֶׁהוּא מְנַדְּנוֹ שְׂלֵא יִקְרָשִׁי, עַל הָרֶכֶד [=מרצפת] הָרְבִיעִי שֶׁל הִיכָל מִבְּחוּץ. וְנוֹטֵל אֶת הַמִּחָה, וְחֻתָּה בָּהּ אֶשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, מִן הַסְמוּךְ לְמַעְרֵב, שְׁנָאֵמֶר¹⁷: "מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלְּפָנֵי ה'"; וְיִוָּרֵד, וּמִנִּיחָה עַל הָרֶכֶד שְׁבַעֲזָרָה. וּמוֹצִיאִין לוֹ אֶת הַכֶּף, וְכָלִי מֵלֵא קְטֹרֶת דָּקָה מִן הַדָּקָה, וְחוֹפֵן מִמֶּנָּה מֵלֵא חֲפָנָיו, לֹא מִחוּקוֹת¹⁸ וְלֹא גְדוּשׁוֹת¹⁹ אֲלֵא טְפוֹפוֹת²⁰ - הַגְּדוֹל לְפִי גְדֻלּוֹ, וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ; וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַכֶּף.

(ו) בזמן שהוא מקטיר את הקטורת בקודש הקדשים, שזמנה בין שחיטת הפר ובין הזיית דמו, היה מביא את הדם לכהן אחר, כדי שינדנד כל הזמן את הכלי שהדם לא ייקרש. (ז) מקום עמידת אותו אדם היה במרצפות בשורה הרביעית מההיכל. (ח) בערב יום הכיפורים כותשים שנית את הקטורת הדקה העומדת להקטרה למחרת. (ט) ראשי אצבעות היד נוגעות בכף היד, כך שהיד סגורה ונכנס בה מעט. (י) שבין האצבעות וכף היד הייתה מפסיקה כמות ניכרת של קטורת. (יא) שהאצבעות מרוחקות קצת מכף היד, והיד מתמלאת קטורת עד שהיא קצת בולטת יותר מכף היד.

כָּכָר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהוֹלָכָה בְּשִׁמְאֵל פּוֹסֵלֶת בְּדָם הַקְדָּשִׁים וּבְשִׁאֵר הָעֲבוֹדוֹת; לְפִיכָךְ הִנֵּה מִן הַדִּין שִׁיּוּלִיךְ הַמִּחָה בְּשִׁמְאֵלוֹ וְכֵן הַקְטֹרֶת בִּימִינוֹ. אֲבָל מִפְּנֵי כִּבְד הַמִּחָה, וְעוֹד שֶׁהִיא חֲמָה - אֵינָם יְכוּלִּים לְסַבְּלָהּ בְּשִׁמְאֵלוֹ עַד הָאֶרֶץ; לְפִיכָךְ נוֹטֵל הַמִּחָה בִּימִינוֹ²¹ וְכֵן הַקְטֹרֶת בְּשִׁמְאֵלוֹ. וּמִהִלָּךְ בְּהִיכָל עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לִקְדָּשׁ הַקְדָּשִׁים; מוֹצֵא הַפֶּרֶכֶת פְּרוּפָה²², נִכְנָס לִקְדָּשׁ הַקְדָּשִׁים עַד שֶׁהוּא מִגִּיעַ לְאֶרֶץ.

(יב) שהיא היד החזקה יותר. (יג) מקופלת קצת מן הצד והקיפולים מחוברים בקרסים, כדי שיוכל להיכנס.

הִגִּיעַ לְאֶרֶץ, נוֹתֵן אֶת הַמִּחָה בֵּין שְׁנֵי הַבָּדִים [=מטות הארון]; וּבְכֵיז שְׁנֵי שְׂלֵא הָיָה אֶרֶץ, הִנֵּה מִנִּיחָה עַל אֶבֶן הַשְּׁתִּיָּה²³. וְאִחֲזָה שְׁפֹת הַכֶּף בְּרָאשֵׁי אֲצָבָעוֹתָיו אוֹ בְּשִׁנָּיו, וּמַעֲרָה הַקְטֹרֶת בְּגוֹדְלוֹ לְתוֹךְ חֲפָנָיו, עַד שֶׁמְחִזְרָה לְמֵלֵא חֲפָנָיו כְּשֶׁהִיטָה; וְזוֹ הִיא עֲבוֹדָה קָשָׁה שֶׁבְּמִקְדָּשִׁי.

(יד) אבן שהייתה קבועה בקודש הקדשים ונקראת "אבן השתייה". (טו) לשפוך עם ראשי האצבעות או עם שיניו

וְעוּ וּפְשְׁעוּ לְפָנַי עֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל; אֲנִי ה'! כִּפֹּר נָא לַחֲטָאִים וְלַעֲוֹנוֹת וּלְפִשְׁעֵי, שְׁחָטָאוּ וּשְׁעוּ וּשְׁפָשְׁעוּ לְפָנַי עֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כִּכְתוּב בַּתּוֹרָה מִשָּׁה עֲבָדְךָ¹⁸: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם וְגו'.

ואחר כך משלח השעיר למדבר; ומוציא אמורי פר ושעיר שהכניס דמן לפניו, ונותן בקלי, ומשלח השאר לבית הדשן לשרפה. ויוצא לעזרת נשים, וקורא שם - אחר שגייע שעיר למדבר.

ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לבן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו; ועושה השעיר הנעשה בחוץ, שהוא מפלל קרבנות מוסף היום. ומקריב אילו ואיל העם, שנאמר¹⁹: "ויוצא, ועשה את עלתו ואת עלת העם"; ומקטיר האמורין של פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערפים.

ואחר כך מקדש, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן, ומקדש; ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא הכף והמחתה. ואחר כך מקדש, ופושט בגדי לבן, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש; ומקטיר קטרת של בין הערפים, ומטיב את הנרות של בין הערפים כשאר הימים.

ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי עצמו, ויוצא לביתו; וכל העם מזוין אותו עד ביתו. ויום טוב היה עושה, על שניצא בשלום מן הקדש.

פרק ה

דינים שונים בתקלות במהלך עבודת יום הכיפורים.

א. כל עבודות שעובד בבגדי לבן בפנים בהיכל, צריך לעשותן על הסדר שבארנו; ואם הקדים בהן מעשה לחברו - לא עשה כלום.²⁰

א) אבל עבודות שמחוץ להיכל, או לקודש הקדשים, כגון הגרלה, וידוי ושפיכת שירי הדם, למרות שהם נעשים בבגדי לבן - אין הסדר מעכב.

בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו בהיכל על פן [הצובה] הזהב שהיה שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל, ושוחט את השעיר, ומקבל דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו על פן שני בהיכל.

ואחר כך נוטל דם הפר מעל הפן, ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות; ומניח דם הפר, ונוטל דם השעיר, ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון שמונה הזיות.

ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר, ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר - כדי שיתערבו יפה יפה; ועומד לפניו ממזבח הזהב, בין המזבח והמזורה, ומתחיל להזות מדם התערבת על קרנות מזבח הזהב, והוא מסבב והולך²¹ ומזה על הקרנות מבחוץ.

יז) לא שהיה מסתובב ברגליו, אלא מקיף עם ידו מסביב למזבח ומזה לכל כיוון.

ומתחיל [להזות] מקרן מזרחית צפונית, לצפונית מערבית, למערבית דרומית, לדרומית מזרחית; ועל פלן הוא נותן מלמטן למעלן²², חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו, שהוא נותן מלמעלן למטן. כדי שלא יתלכלכו פליו²³. וחזקה הגחלים והאפר שבמזבח הזהב הילף והילף עד שמגלה זקבו, ומזה מדם התערבת על טהרו²⁴ [גופו] של מזבח שבע פעמים, בצד הדרום במקום ששלמו מתנות קרנותיו; ויוצא, ושופך שירי הדם על יסוד מערבי של מזבח החיצון.

יח) בכל צידי המזבח שלא מולו, היה מזה באמצעות העלאת היד מלמטה למעלה. (ט) מכיוון שהקרן היא לפניו ממש, מזה מלמעלה למטה, כי יזה מלמטה למעלה יש חשש שהדם יזוב על הבגד שלו.

ואחר כך בא אצל שעיר המשתלח, וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה. וכך הוא אומר: 'אנא ה'! חטאו

18. ויקרא אחרי מות, טז, ל. 19. שם, פסוק כד.

על: דיוק הלשון - לקו"ש חל"ב ע' 106. שיצא. . הקודש: מה ענין זה להלכות יום הכיפורים? - יין מלכות סק"ד. בפנים בהיכל: הכוונה - לקו"ש חכ"ב ע' 92 הע' 26.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות עבודת יום הכיפורים קט מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח. גמר מתנות המזבח ואחר כך נשפך הדם - אינו צריך להביא דם אחר; ששפיכת השירים על מזבח החיצון אינה מעכבת.

ואם דם הפר הוא שנשפך קדם שיגמר כל המתנות - הרי זה מביא פר אחר, ויחפץ הקטרת פעם שנייה קדם שחיטת הפר^ט, ונקטיר הקטרת, ואחר כך יביא דמו ויזה ממונו.

(י) אפילו אם נתן כבר את המתנות בקודש הקדשים ועל הפרוכת, אבל לא נתן את כל המתנות על מזבח הזהב. (יא) כי הדין שקטורת שחפנה קודם שחיטת הפר - לא עשה כלום.

ט. ואין מטמא בגדים ואין נשרף בבית הדשן - אלא הפר הזה האחרון, שבו נגמרה הכפרה^כ.

(יב) בכל המקרים שאמרנו שצריך להביא ולשחוט פר אחר, רק הפר האחרון מטמא את בגדי העוסקים בשרפתו, ורק את הפר האחרון שורפים בבית הדשן.

י. נתערב לו דם הפר בדם השעיר קדם שיגמר ההזיות - נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר^כ, וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. נתערבו במתנה אחרונה^כ - נותן אחת למטה לשם פר, וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר.

(יג) המדובר כשהתערבו אחרי שסיים לתת את דם הפר בקודש הקדשים (כי לא יכול להיות שדם השעיר התערב עם דם הפר לפני ההזאות בקודש הקדשים, כי צריך לשחוט את השעיר אחרי ההזאות בקודש הקדשים). (יד) פירוש, שנתן על הפרוכת מדם הפר, אחת למעלה ושש למטה.

יא. נתחלפו הכוסות, ולא ידע איזה הוא כוס דם הפר ואיזה הוא כוס דם השעיר - נותן מאחד מהן אחת למעלה ושבע למטה, ונותן מן השני אחת למעלה ושבע למטה, וחוזר ונותן מן הראשון אחת למעלה ושבע למטה^ט; נמצא מכל מקום, שנתן מדם הפר, ואחריו מדם השעיר.

(טו) שמא הכוס הראשונה היא מדם השעיר, והזה אותו לפני דם הפר, ולכן חוזר ומזה ממנו עוד פעם אחר הזאת דם הפר.

יב. קבל מדם הפר בשתי כוסות, וקבל דם

ב. קטרת שחפנה קדם שחיטת הפר - לא עשה כלום; אף על פי שהחפנה בעזרה - צריך פנים בעבודת פנים היא^כ.

(ב) ולכן דינו כמו דבר שנעשה בפנים.

וכן שעיר ששחטו קדם מתן דמו של פר - לא עשה כלום^ג; אף על פי שהשחיטה בעזרה, הרי דמו נכנס לפנים^ד.

(ג) וצריך להזות דם הפר ולשחוט שעיר אחר. (ד) ולכן דינה של השחיטה כאילו עשו אותה בפנים.

ג. איל ושעיר המוספין שעשה אותן קדם עבודת היום^ה, אינן כלום^ו.

(ה) לפני הזאת דם הפר והשעיר, וזמנם אחר ההזאה ולפני הקטרת האימורים. (ו) ויעשה את עבודת היום, ואחר כך ישחוט איל ושעיר מוסף אחרים. ולמרות שהם דברים הנעשים בחוץ, הם נפסלו מפני שהזאת דם הפר והשעיר דברים הנעשים בפנים הם.

ד. הקדים דם השעיר לדם הפר בקדש הקדשים - יזה מדם הפר כמצותו; ואחר כך יביא שעיר אחר, וישחט אותו, ויזה מדמו בקדש הקדשים כמצותו, ויפסל הראשון. הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות [הזיות הדם] שבהיכל על הפרכת, יחזר ויזה מדם השעיר פעם שנייה לאחר דם הפר.

ה. נשפך הדם עד שלא גמר מתנות שבקדש הקדשים - יביא דם אחר, ויחזר ויזה פתחלה בקדש הקדשים;

(ז) ישחוט בהמה אחרת ויקח את דמה.

ו. גמר מתנות שבקדש הקדשים, והתחיל במתנות שבהיכל, ונשפך הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר, ומתחיל מתחלת הזיות שבהיכל^ח;

(ח) אבל אינו צריך לחזור ולהזות בקודש הקדשים, מפני שהן כפרה בפני עצמה ונעשתה כמצותה.

ז. גמר מתנות שבהיכל, והתחיל לתן על מזבח הזהב, ונשפך הדם עד שלא גמר - יביא דם אחר, ומתחיל מתחלת מתנות המזבח; שכלן כפרה בפני עצמן הן^ט.

(ט) ולכן אין אחד מעכב את השני.

קי' שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות עבודת יום הכיפורים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תַּחֲתִּיּוֹ; וְאִם הָיָה הַמֵּת שֶׁל עֲזָאזֵל, יֹאמַר: זֶה שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְעֲזָאזֵל יִתְקַיֵּם תַּחֲתִּיּוֹ. וְהַשְּׂנִי מִן הַשְּׂנִים שֶׁהִגְרִיל עָלֵיהֶן בַּסּוּף^כ - יִרְעָה עַד שִׁפְלָ בּו מוֹם, וְיִמְכֹּר, וְיִפְּלוּ דָמָיו לַנִּדְבָה^כ; שְׁאִין חֲטָאת הַצִּבּוֹר מִתְּהִי^כ.

כה) כמו בהגדרה ראשונה. כו) השעיר השני בהגדרה השנייה, שלא מגיע תחת השעיר שמת. כז) אחרי שיפול בו מום, יפרו אותו, ובדמים יקנו קורבן אחר. כח) והוא אינו הולך למיתה כשאר חטאות שדינם למיתה, מפני שאין חטאת הציבור מתה.

הַשְּׂעִיר בִּשְׁתֵּי כוֹסוֹת, וְנִתְעַרְבוּ מִקְצֵת הַכוֹסוֹת, וְלֹא נִודַע כּוֹס דָּם הַפָּר מִכּוֹס דָּם הַשְּׂעִיר^ט - הָרִי זֶה מִזֶּה כָּל הַהִזְיוֹת כְּמִצְוַת מִן הַכוֹסוֹת שֶׁלֹּא נִתְעַרְבוּ, וְשׂוּפָף שְׂרִיר אֵלּוּ שֶׁהָיָה מִקֵּחַ עַל הַיִּסּוּד כְּמִצְוָה; וְאוֹתָן הַכוֹסוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ, יִשְׁפְּכוּ לְאַמְהָ^י.

טז) כלומר, שתי כוסות הוא ידוע איזה דם הפר ואיזה דם השעיר, ושתי כוסות אחרות התערבבו, והוא אינו יודע איזה מהם הוא של דם הפר ואיזה של דם השעיר. יז) תעלה שהייתה עוברת בעזרה, והייתה יוצאת לחוץ העזרה (ולא שופכים אותם ליסוד, כי אין להם דין של שיירי הדם שממנו היזה הכהן).

יג. פֶּר יוֹם הַכִּפּוּרִים - אָף עַל פִּי שִׁכְחָה גְדוֹל קוֹנָה אוֹתוֹ מִשְׁלוֹ, שְׁנֵאֲמָר^כ: "פֶּר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לוֹ" - הַמָּקוֹם הַפְּקִיר מְמוֹנָה בּו לְכָל אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים^י; שְׁאֵלּוּ לֹא הָיָה לָהֶן בּו שְׁתַּפּוֹת, לֹא הָיָה מִתְפַּרְרִין בּו. לְפִיכָךְ, אִם מֵת כֵּהֵן גְּדוֹל קִדְּם שִׁישְׁחַט הַפָּר - הִכְהֵן שְׁעוֹמֵד תַּחֲתִּיּוֹ אֵינּוּ מִבִּיא פֶּר אַחֵר, אֲלֵא שׁוֹחֵט אֶת שֶׁל רִאשׁוֹן; וְאֵינּוּ חֲטָאת שְׁמָתוֹ בְּעָלֶיהָ שְׁתַּמּוּת^ט, שְׁאִין חֲטָאת הַרְבֵּים מִתְּהִי. שְׁחַט אֶת הַפָּר, וּמֵת קִדְּם שִׁיכְפֹּר בְּדָמוֹ - הִכְהֵן הָאַחֵר נִכְנָס בְּדָם זֶה וּמִכְפֹּר בּו.

יח) הקדוש ברוך הוא הפקיר את ממונו של הכהן הגדול לכל אחיו הכהנים, ואם כן גם הם שותפים בפר. יט) שכן הדין בקורבן חטאת של יחיד, שאם מת - החטאת מתה.

יד. שְׁנֵי שְׂעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים^כ - מִצְוַת שְׁחִיטָה שׁוֹיִן בְּמִרְאָה^{כא} וּבִקְוָמָה^{כב} וּבְדָמִים^{כג}, וְלִקְחִיתָן כְּאֶחָת; אָף עַל פִּי שְׁאִינָן שׁוֹיִן^{כד}, כְּשֵׁרִים; לִקַּח אֶחָד מִקֵּחַ הַיּוֹם וְאֶחָד לְמָחָר - כְּשֵׁרִים.

כ) שביניהם מגרילים מה לה' ומה לעזאזל. כא) שלא יהיה אחד שחור והשני לבן. כב) שלא יהיה אחד גבוה מהשני. כג) שיהיה מחירם שווה. כד) אם בפועל לקחו שעירים שאינם שווים.

טו. מֵת אֶחָד מִקֵּחַ - אִם עַד שֶׁלֹּא הִגְרִיל מֵת, יִקַּח זֶוֶג לְשְׁנֵי. וְאִם מִשְׁהִגְרִיל מֵת - יִבִּיא שְׁנֵים וְיִגְרִיל עָלֵיהֶן כְּתַחֲלָה^כ, וְרוּאָה אֵיזָה הוּא שְׁמָת: אִם הָיָה שֶׁל שֵׁם, אֹמַר: זֶה שְׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְשֵׁם יִתְקַיֵּם

טז. פֶּר וְשְׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁאֲבָדוּ, וְהַפְּרִישׁ אַחֲרֵים תַּחֲתִּיּוֹ וְקָרְבוּ, וְנִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים - יִרְעוּ עַד שִׁסְתַּאֲבוּ [=יפסלו במום], וְיִמְכְּרוּ, וְיִפְּלוּ דָמֵיהֶן לַנִּדְבָה; וְכֵן אִם נִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים קִדְּם שִׁיִּקְרְבוּ אֵלּוּ - יִקְרְבוּ הָרִאשׁוֹנִים, וְיִרְעוּ הַשְּׂנִיִּים עַד שִׁפְלָ בְּהֵן מוֹם, וְיִפְּלוּ דָמֵיהֶן לַנִּדְבָה; שְׁאִין חֲטָאת הַצִּבּוֹר מִתְּהִי.

יז. הַמוֹם פּוֹסֵל בְּשְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, אֲפִלּוּ מוֹם עוֹבְרִי^ט; וְכֵן אִם נַעֲשָׂה מַחֲסֵר זִמְנִי, נִפְסֵל - כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁחָטָה אִמּוֹ לְחֹלָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים^{כא}; שְׁדַחֲתָהּ לְעֲזָאזֵל הִיא שְׁחִיטָתָהּ.

כט) שיתרפא אחר זמן. ל) שעכשיו הוא אינו ראוי להקרבה, וכשיעבור זמן מסויים יהיה ראוי. לא) יש ציווי: "ואתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד", שאסור לשחוט אם ובנה באותו יום, ולכן ביום הכיפורים הוא אסור בשחיטה אבל למחרת יהיה מותר.

יח. הָיָה טְרֵפָה לֵב - פְּסוּל, שְׁנֵאֲמָר^כ: "יִעָמֵד חִי"^{כג}.

לב) חולי או מכה שבוודאי ימות ממנה. לג) וטריפה אינה נחשבת לחי.

יט. חָלָה הַשְּׂעִיר, וְאֵינּוּ יָכוֹל לְהִלָּךְ - מְרִיבּוֹ עַל כְּתָפוֹ, וְאֲפִלּוּ בְּשִׁבְתּוֹ;

כ. חָלָה הַמִּשְׁלַח - הָרִי זֶה מִשְׁלָחוֹ בְּיַד אַחֲרִי^כ. לד) למרות שהוא לא מוכן לכך מערב יום כיפור.

כא. נִטְמָא הַמִּשְׁלַח - הָרִי זֶה נִכְנָס לְמִקְדָּשֶׁהּ,

20. ויקרא-אחרי מות, טז, ו. 21. ויקרא-אחרי מות, טז, י.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעילה קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְנוֹטְלוּ וְיוֹצְא, שְׁנֵאמַר²²: "כִּי אִישׁ עֲתִי" - בִּיד זֶה
שֶׁהוּכֵן, אֶפְלוּ נִטְמָא.

לה) למרות שטמא שנכנס למקדש חייב כרת, אין שולחים את השעיר בידי אחר טהור, אלא ביד הטמא.

כב. דַּחְפוּ, וְנָפַל הַשְּׁעִיר וְלֹא מָת - יֵרֵד אַחֲרָיו
וְיִמְתְּנוּ בְּכָל דָּבָר שֶׁמִּמֵּיתוֹ. וְאִבְרִי שְׁעִיר זֶה מִתְּרִין
בַּהֲנִיָּה.

כג. נִפְחָתָה [נפלה] תִּקְרָה שֶׁל הֵיכַל - לֹא הָיָה
מִזֶּה, שְׁנֵאמַר²³: "בְּאֵהָל מוֹעֵד" לו'.

לו) ואין אוהל בלי הכיסוי שלמעלה.

כד. מִזְבֵּחַ [הזהב] שֶׁלֹא נִתְחַנֵּף בִּקְטָרֶת לו' - לֹא יִזָּה
עָלָיו, שְׁנֵאמַר²⁴: "מִזְבַּח קְטָרֶת הַסָּמִים".

לז) שעדיין לא הקטירו עליו קטורת מעולם.

כה. חֹסֵר מִן הַקְטָרֶת אֶחָד מִסְמָנֶיהָ^{לח} או מַעֲלָה
עֲשׂוֹן לט' - חֵיב מִיתָה עָלֶיהָ, שְׁנֵאמַר²⁵: "וְלֹא יָמוּת,
כִּי בַעֲנֹן אֲרָאָה"^כ. וְכֵן חֵיב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ^{מא} בְּלֹא
מִצְוָה^{מב}. לְפִיכָךְ, אִם שָׁגַג בְּבִיאָה^{נג} וְהִזִּיד בִּקְטָרֶת,
או שֶׁנִּכְנַס בִּקְטָרֶת שֶׁלֹּמָה עִם הַחֲסֵרָה^{נד} - חֵיב
מִיתָה.

לח) בקטורת היה אחד עשר מיני סממנים. (לט) מין צמח שמעלה עשן רב כשמבעירים אותו, והוא אינו במנין אחד עשר הסממנים. (מ) זה הסבר למקרה שחסר מעלה עשן. מא) שנכנס לקודש הקודשים ללא סיבה, שהרי לא קיים את מצוות הקטרה. מב) שלא ידע שאסור להיכנס לקודש הקדשים בלי מצוה. מג) ידע שאסור להקטיר קטורת חסרה. מד) נכנס עם קטורת שלימה והקטיר את החסרה, ואם כן ביאתו הייתה עם מצוה.

כו. הַקְטִיר מִן הַקְטָרֶת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים בְּזֵית
בַּהֵיכַל - חֵיב מִיתָה.

כז. חֲפִינַת הַקְטָרֶת - עֲבוּדָה, וְהַמְחֻשְׁבָּה^{מה}
פּוֹסְלָתָּ בָּהּ; וְכֵן חֲתִינַת הַגָּחָלִים לַקְטָרֶת נִפְסָלָת
בַּמְחֻשְׁבָּה; שֶׁמִּכְשִׁירֵי קֶרֶן קֶרֶן.

מה) אם חשב בה מחשבת פסול, כפי שהסביר הרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין פרק יג.

כח. חָפֵן בְּרָאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו, או מִן הַצִּדִּין, או
מִמַּטָּה לְמַעַל^{מי}, או שֶׁחָפֵן בִּידוֹ זוֹ וּבִידוֹ זוֹ וְקֶרֶן
זוֹ לְזוֹ, או שֶׁנִּתְפָּזְרָה קְטָרֶת מִידוֹ עַל הָאָרֶץ וְאֶסְפָּה,

מו) החפינה הנכונה היא כשגב יד הכהן על הקטורת, ומוליכה בלחיצה כשאצבעותיו פשוקות, והקטורת נכנסת לכף ידו. ואם תחב אצבעותיו לתוך הקטורת והעלה לכף ידו - פסולה.

כריך רחמנא דסייען

הלכות מעילה

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת - אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה,
וּשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן:
(א) לְשֵׁלֶם הַמוֹעֵל אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ
וְקֶרֶן, וְזֶה הוּא דִּין הַמוֹעֵל; (ב) שֶׁלֹא לַעֲבֹד
בְּקִדָּשִׁים; (ג) שֶׁלֹא לִגְזֹל קִדָּשִׁים. וּבִאֹר מִצְוֹת
אֵלוּ בְּפָרָקִים אֵלוּ.

פָּרָק א

איסור מעילה, עונשו של המועל, ואיסור גזילה ועבודה בקודשים.

א. אִסוּר לְהַדְיוּט^א לַהֲנוֹת מִקְדָּשֵׁי ה', בֵּין
מִדְּבָרִים הַקְרִיבִין עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין מִקְדָּשֵׁי בֵּדֶק
הַבַּיִת^ב; וְכָל הַנִּהְנֶה בַּשְּׂוֵה פְּרוּשָׁה מִקְדָּשֵׁי ה',
מַעַל.

א) המונח "הדיוט" כולל כאן כל אדם מישראל. כי לגבי ה' כולם הדיוטות. ב) דברים שהם רכוש הקדש ועומדים להשתמש בהם לצרכי תיקונים או שיפורים בבנין המקדש וכדומה, ונקראים קדשי בדק הבית. ג) הפרוטה הייתה המטבע הקטנה ביותר בזמן חכמי התלמוד, ופחות משווה פרוטה נידון כחסר ערך.

ב. דְּבָרִים שֶׁהִתְרוּ בְּאֲכִילָה מִן הַקְרִבָנוֹת - כְּגוֹן
בֶּשֶׂר חָטָא וְאֶשֶׁם אַחֵר זְרִיקַת דָּמָן, או שְׁתֵּי הֶלֶחֶם
[של שבועות] אַחֵר זְרִיקַת דָּם שְׁנֵי הַכֹּפָשִׁים - אֵין בָּהֶן
מַעֲלָה^א. אֶפְלוּ אֲכָל הַזֶּר מֵאֵלוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן -
הוֹאִיל וְהֵן מִתְּרִין לְמַקְצֵת בְּנֵי אָדָם לַהֲנוֹת בָּהֶן, כָּל
הַנִּהְנֶה מֵהֶן לֹא מַעַל. וְאֶפְלוּ נִפְסְלוּ וְנִאָּסְרוּ
בְּאֲכִילָה^ב - הוֹאִיל וְהִיתָה לָהֶן שַׁעַת הַתֵּר, אֵין חֵיבִין
עֲלֵיהֶן מַעֲלָה.

22. ויקרא-אחרי מות, טז, כא. 23. ויקרא, ד, יח. 24. שם, פסוק ז. 25. שם, פסוק ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יד) את קרבן מעילה. (טו) את תשלום הקרן. (טז) דינו של החומש הוא כמו דבר חדש שהקדיש להקדש, וחלים עליו כל דיני מעילה. (יז) סכום החומש הוא רבע מהקרן, כך שבתשלום הסופי החומש ביחד עם הקרן יוצא שהחומש הוא חמישית.

ו. יש דברים שאין חיבין עליהן משום מעילה מדברי תורה, אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים [=חכמים]; והנהנה בהן, משלם קרן בלבד, ואינו מוסיף חמש, ואינו מביא אשם.

ז. כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים - אסורין בגזזה [של הצמר] ועבודה [בהן], שנאמר: "לא תעבד בבכור שורך, ולא תגז בכור צאנך"; והוא הדין לשאר קדשים". והגוזז את השור או העובד בצאן - לוקה מן התורה; ותולש אינו בגוזז. ויראה לי שאינו לוקה עד שיגזז כדי רחב הסיט כפול"ט - לא יהיה זה חמור מן השבת. (יח) מפסוק זה לומדים לא רק לבכור, אלא גם לשאר קודשי מזבח. (יט) כמות צמר שאפשר לטוות ממנה חוט בערך במידה של שני אצבעות. (כ) שבשבת אינו חייב עד שיגזוז כשיעור הזה.

ח. ספק קדשים, פגון בהמה שהיא ספק בכור וכיוצא בה - הרי הן אסורין בגזזה ועבודה; והגוזז או העובד בהן, אינו לוקה^{כא}.

כא) כי אין לוקים על ספק עבירה.

ט. בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדת כמו שבארנו^{כב} - אינה מתרת בגזזה ועבודה, והרי היא באסורה עד שתשחט; נשחטה אחר פדיונה - התרה באכילה^{כג}. במה דברים אמורים? בשקדם הקדשן את מומן^{כד}, או קדם מום עובר^{כה} להקדשן; אבל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח - אינה אסורה בגזזה ועבודה אלא מדבריהם [של חכמים].

כב) ודמיה הולכים להקדש. (כג) וכן הותרה בגיזה. (כד) שהקדישו אותם, ואז הגיע אליהם מום וירדה מהם קדושת הגוף - שהיא חמורה. (כה) מום שיתרפא אחר זמן מסוים.

נפדת - הרי זו פחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגוז ולהעבד^{כו}; חוץ מן הבכור^{כז} והמעשר^{כח}, שהקדשה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין

(ד) כולם נאכלים לכהנים, ולפיכך אינם נקראים קדשי ה'. (ה) הם הותרו לכהנים, ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה.

ג. המועל בזדון - לוקה, ומשלם מה שפגם מן

הקדש בראשו^{כט}. השגת הראב"ד ואוהרה"י. מזהר"א ופשוטה מזו היא בתרומת הקדשים לא תאכל. ואזהרה"ה של מעילה, מזה שנגמר: "לא

תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך .. ויגדריך" - מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה, הואיל וכלה לשם^ל; והוא הדין לשאר כל קדש שהוא לה' לבדו - בין מקדשי מזבח, בין מקדשי בידק הפית - אם נהנה מהן בשוה פרוטה, לוקה.

(ו) מה שהפסיד להקדש, אבל אם נהנה והקדש לא הפסיד - פטור משלם. (ז) דהיינו, הקרן בלבד בלי כל תוספת. (ח) כלל בדינו, שאין עונשים אלא על דבר שהתורה הזהירה שלא לעשותו. (ט) את כולו מקריבים על המזבח. (י) לומדים מעולה לשאר הדברים שהם קודש לה'.

מעל בשגגה - משלם מה שנהנה, ותוספת חמשה, ומביא איל בשני סלעים^{לא} ומקריבו אשם, ומתפטר לו; וזה הוא הנקרא 'אשם מעילות', שנאמר: "וחטאה בשגגה מקדשי ה', והביא את אשמו .. ואת אשר חטא מן הקדש ישלם, ואת חמישתו וגו'". ושלום הקרן בתוספת חמש, עם הבאת הקרבן - מצות עשה.

יא) כפי שיסביר להלן. (יב) איל ששווי שני סלעים.

ד. תשלום הקרן והבאת האשם מעבדין הפפרה; ואין החמש מעבב, שנאמר^{לב}: "באיל האשם" - איל ואשם^{לג} מעבדין, ואין החמש מעבב.

יג) וה'אשם' כאן הכוונה לתשלום הקרן.

ה. הביא מעילתו^{לד} עד שלא הביא אשמו^{לה} - שלא .. יצא א"א אינו משהו עם הגמרא של פרק הגזול רבה. השגת הראב"ד

ללא יצא. נסתפק לו אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין ומן הקרבן והחמש. והרי הוא בתחלת ההקדש^{לו}; ואם נהנה בו, מוסיף חמש על החמש. וכבר בארנו במה פעמים, שהחמש - אחד מארבעה מן הקרן, עד שיהיה הוא וחמשו חמשה^{לז}.

1. דברים-ראה, יב, יז. 2. ויקרא, ה, טז. 3. ויקרא, ה, טז. 4. דברים-ראה, טו, יט.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ו מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעילה קיג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השָׁעַר מִכָּאן וּמִכָּאן לַעֲשׂוֹת מְקוֹם לִסְכִּין - וּבִלְבָד שְׁלֹא יִזְיָנוּ מִמְּקוֹמוֹ לֵט.

(לט) שלא יזיז את הצמר ממקומו, אלא יניח אותו כך, כשהוא מסובך בצמר שמחובר עדיין לבהמה.

יב. קָדָשִׁי בְּדֶק הַבַּיִת אֲסוּרִין בְּגִזָּה וְעִבּוּדָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים; אָבֵל מִן הַתּוֹרָה אֵינָן אֲסוּרִין. לְפִיכָךְ, הַגּוֹזֵז אוֹתָן אוֹ הַעוֹבֵד בָּהֶן - אֵינוֹ לוֹקָה, אָבֵל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוּתָּם.

(מ) מלקות מדרבנן, על שעבר על דברי חכמים.

יג. הַמְּקַדֵּשׁ עֵבֶר לַמִּזְבֵּחַ^א - אִמּוֹ אֲסוּרָה בְּעִבּוּדָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים; מִפְּנֵי שְׁעִבּוּדָתָהּ מִכַּחֲשֵׁת אֶת הָעֵבֶר, גָּזְרוּ בָּהּ. וְהָרִי הִיא מִתְּרַת בְּגִזָּה, שְׁאִין בִּזְזָה הַפֶּסֶד לְזֹלָד.

(מא) כשהוא עדיין במעי אימו.

הקדִישׁ אֲבֵר אֶחָד מִן הַבְּהֵמָה^ב, בֵּין לְבֶדֶק הַבַּיִת בֵּין לַמִּזְבֵּחַ - הָרִי הַדָּבָר סֶפֶק אִם אֲסוּרָה כֻּלָּה בְּגִזָּה^ג וְעִבּוּדָה אוֹ אֵינָהּ אֲסוּרָה; לְפִיכָךְ אֵין לוֹקִין עָלֶיהָ.

(מב) ושאר הבהמה חולין. (מג) גם חלק הבהמה שחולין אסור בגיזה.

~ יום רביעי ט"ו מנחם-אב ~

פֶּרֶק ב

מתי ובאיזה קורבנות יש מעילה.

א. קָדָשִׁים קָלִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שְׁיִזְרֹק הַדָּם^א. נִזְרֹק הַדָּם - מוֹעֲלִין בְּאַמּוּרֵיהֶן עַד שְׁיִצְאוּ לְבֵית הַדָּשָׁן; שְׁהָרִי הֵן לְאֲשִׁים^ב, וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שֶׁבֶאֱרָנוּ. אֲפִלּוּ הָעֹלָה הָאֲמּוּרִין שְׁלֹחַן לַמִּזְבֵּחַ קִדְּם זִרְקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שְׁיִזְרֹק הַדָּם.

(א) אין דיני מעילה בקורבנות קודשים קלים עד שישחטו אותם ויזרקו את דמם על המזבח, אבל מהתורה הם אסורים בהנאה גם קודם לכן. (ב) עומדים להקטירה על המזבח. (ג) היות שהם מיועדים לאכילה על ידי הכהנים והבעלים, הם לא נחשבים קודש לה.

מִתְחַלְתָּן, וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחֻלִּין לְהַגְזֹז וּלְהַעֲבֹד לְעוֹלָם^ט. וְאֲסוּר לְהַרְפִּיעַ [=לזנוג] בְּבָכוֹר וּבִפְסוּלֵי הַמְּקַדָּשִׁין^ל.

(כו) מפני שלא חלה עליה מעולם קדושת גוף שהיא חמורה אלא קדושת דמים בלבד, שהרי מעולם לא היתה ראויה למזבח. (כז) כי עם לידתו חלה על גופו קדושה שאין לה פדיון, ואינו יוצא לחולין לעולם. (כח) מצות עשה לעשר כל שנה את הבקר והצאן שנולדו באותה שנה, ועליו אמרה התורה: "לא יגאל", שהוא אינו יוצא לחולין על-ידי פדיון, ואם נעשה בו מום, הוא נאכל במומו כמו בכור בעל מום. (כט) כלומר, עד שיישחטו. (ל) קדשים שנפל בהם מום ואסורים בגיזה ועבודה.

י. מִתֵּר לְתֵלֶשׁ הַשָּׁעַר לְכַתְחָלָה מִן הַקָּדָשִׁים כְּדִי לְהִרְאוֹת הַמוֹם לְמַמְחָה; וְאוֹתוֹ הַשָּׁעַר שְׁתַּלֵּשׁ אוֹ שְׁנֹשֵׁר מִן הַבְּהֵמָה^א אוֹ מִן הַבָּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר - הָרִי זֶה אֲסוּר בְּהִנָּה אֲפִלּוּ לְאַחֵר שְׁשִׁיחָטוֹ מִפְּנֵי מוֹמָן; גִּזְרָה שְׁמָא יִשְׁהָה אוֹתָן^ב, הוֹאִיל וְאֵינָן בָּאִין לְכַפְּרָה^ג.

(לא) קורבן שלמים או תודה, ומדובר כשנשר לפני שנפל בה מום (אבל כשנשר לאחר שנפל בה מום, כותב הרמב"ם בסוף ההלכה שבכל הקדשים מותר חוץ מבכור ומעשר). (לב) שמא יחכה עם הקרבת הקורבן, כדי להשתמש בצמר שישזור מהם לבנתיים. (לג) ולא איכפת לו אם יישארו בחיים זמן רב.

אָבֵל צֶמֶר הַנוֹשֵׁר מִן הַחֲטָאת וְהָאֶשֶׁם - מִתֵּר בְּהִנָּה^ד לְאַחֵר שְׁחִיטָתָן מִפְּנֵי מוֹמָן; הוֹאִיל וּלְכַפְּרָה הֵן בָּאִין, אֵינוֹ מִשְׁהָה אוֹתָן^ה. וְאִם נִתְּלַשׁ מִן הָעוֹלָה - הָרִי זֶה סֶפֶק^ו. וְכָל שְׁתַּלֵּשׁ מִן הַקָּדָשִׁים^ז אַחֵר שֶׁנִּפְל בָּהֶן מוֹם - הָרִי הוּא מִתֵּר בְּהִנָּה, שְׁהָרִי לֹא תֵּלֶשׁ בִּידוֹ; חוּץ מִן הַבָּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר - שְׁאֵף הַנִּתְּלַשׁ מִמֶּנּוּ אַחֵר שֶׁנִּפְל בּוֹ מוֹם, אֲסוּר בְּהִנָּה^ח.

(ד) ואפילו נשר לפני שנפל בה מום. (ה) לה) כי מעוניין הוא למהר ולהתכפר, ולא ימתין כדי להרוויח מהצמר שנושר. (ו) הסיבה לספק, כי עולה לא באה לכפרה כמו חטאת ואשם אלא היא נדבה ואולי ישהה את הקרבתה. אך מצד שני, מי שמקריב עולה היא מכפרת על מצוות-עשה שלא עשה, ולכן אולי נאמר שהוא לא ישהה את הקרבתה. (ז) אפילו עולה ותודה ושלמים. (ח) כי הבכור והמעשר יש עליהם קדושת הגוף גם אחרי שנפל בהם מום.

יא. הַשּׁוֹחֵט בָּכוֹר אוֹ שְׂאֵר מְקַדָּשִׁין, תּוֹלֵשׁ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

איסור מעילה מפסוק מיוחד. (יד) היות שהתורה קוראת לפרה אדומה 'חטאת', לומדים שיש בה איסור מעילה. (טו) מהתורה אסור למעול בבשר פרה אדומה בלבד, אך חכמים ראו שאנשים משתמשים עם אפרה לצרכי חול, הם תיקנו שאסור למעול גם באפרה. אך כאשר נוכחו לראות שיש אנשים שהם ספק טמאים, והם מסרבים לקבל הזאות אפר פרה מפני שחששו שהם מועלים באפר פרה אדומה (כי אולי הם לא טמאים), ביטלו את התקנה והעמידו אותה על דין תורה, שרק בבשרה אסור למעול.

~ נקודות משיחות קודש ~

"פרה אדומה מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר; אף על פי שהיא פקדשי בדק הבית".

וצריך להבין כקושיית מפרשי הרמב"ם:

א. מהו הלשון "אע"פ שהיא קדשי בדק הבית", וכי אין מעילה בקדשי בדק הבית?

ב. מהמילים "תנאי בית-דין הוא, שלא ימעול אדם באפר הפרה", משמע שמדין תורה כן מועלים בה אחר שנעשתה אפר. ולא היא, שהרי לומדים ממה שנאמר "חטאת היא" מלמד שיש מעילה גם באפרה.

ותירצו, שמה שכתב "שהיא קדשי בדק הבית", כוונתו שאינה ממש כמותם, וכיון שאינה קדשים ממש לא היה מן הדין שימעלו בה "אלא דקריי" רחמנא חטאת".

ובנוגע למה שכתב "תנאי בית-דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה", איתא בגמ' ש"שתי תקנות הו, דאורייתא בה מועלין, באפרה אין מועלין", וכיון שראו חכמים שמזלזלים בה גזרו בה מעילה, וכיון שראו שנמנעים מספק הזאות מפני חשש מעילה, העמידוה על דאורייתא.

אמנם גם תירוצים אלו קשים:

א: אם זו כוונת הרמב"ם, היה לו לכתוב בפירוש ובלשון ברורה "אע"פ שאינה קדשי בדק הבית", ולא לכתוב בלשון המשתמעת להיפך "אע"פ שהיא קדשי בדק הבית".

ב: פשטות הלשון "תנאי בית-דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה" הוא שמדרבנן אין מועלין באפרה, אבל מהתורה מועלין גם באפרה שהרי הרמב"ם לא הזכיר כלל שבתחילה תיקנו חכמים שימעלו גם באפרה, ואח"כ חזרו והעמידו על דין תורה. ויש להאריך בכל זה, ותן לחכם ויחכם עוד".

יין מלכות, ספר עבודה, סימן סה
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ו. חטאת בהמה, ואשם, וזבחי שלמי צבורי -

הוציא אמריהן לחוץ [חץ לעזרה] קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. נזרק הדם - אף על פי שעדיין הן בחוץ ולא החזירן, מועלין בהן; שהזריקה מועלת ליוצא בין להקלי בין להחמירה.

(ד) כגון בבשר קדשי קדשים, שמועלים בו עד שייזרק הדם, אבל לאחר זריקה אין בו מעילה (כפי שסיביר בהלכה הבאה). (ה) באימורי קדשים קלים (כפי שהסביר בהלכה זו).

ב. כל קדשי קדשים - מועלין בהן משהקדשו עד שיזרק הדם. נזרק הדם - מועלין בהן בדבר שפלו לאשים, עד שישורף ויצא לבית הדשן; ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו.

(ו) אבל כל זמן שהאפר על המזבח מועלים בו, כי עדיין מקיימים בו מצווה.

ג. כיצד? העולה, אחד עולת העוף ואחד עולת בהמה, והקמץ, והלכונה, ומנחת פתנים, והחבתין, ומנחת נסכים - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שיצאו אחר שרפתן על המזבח לבית הדשן.

(ז) אדם שמביא סולת למנחה, הכהן לוקח ממנה בידו קומץ ומקטיר את הקומץ על המזבח, והשיריים נאכלים לכהנים. (ח) מין בושם שמביאים יחד עם המנחה, והיא מוקטרת כולה על המזבח. (ט) כהן שמביא מנחה, כולה עולה למזבח (ולא רק קומץ). (י) מנחה כהן גדול שמקריב בכל יום, וכולה עולה על המזבח. (יא) סולת שמביאים עם רוב הקורבנות, והיא עולה כולה על המזבח.

ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שישורפו ותגמר שרפתן בבית הדשן ויתוף [ימס ויתפרק] הפשר; אבל קדם שיתוף - מועלין בו והוא בבית הדשן.

(יב) כגון פר ושעיר של יום הכיפורים, שאת האימורים מעלים על המזבח, ואת בשרם שורפים בבית הדשן.

ה. וכן פרה אדמה מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר; אף על פי שהיא פקדשי בדק הבית, הרי נאמר בה⁵: "חטאת היא". ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר פרה^{טו}.

(יג) כלומר, היא אינה קדשי בדק הבית וגם אינה קדשי מזבח, כי היא לא עולה על המזבח, ולכן צריך ללמוד את

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּכָלִי, עַד שִׁיזְרַק דָּם הָאֵשׁ; וְנִזְרַק דָּם הָאֵשׁ - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין, עַד שִׁיִּתְּנוּ מִמֶּנּוּ מִתְּנוּתֵיכֶם; וְנִתְּנוּ מִמֶּנּוּ הַמִּתְּנוּת - הִתְּרוּ הַשָּׂרִיס בְּאֲכִילָה^י, כִּבְשׁוֹ חֲטָאת וְאֵשׁ.

(כה) מצורע שהתרפא יחד עם קורבנות חטאת, עולה ואשם הוא צריך להביא גם לוג שמן, ואחרי זריקת הדם מהאשם, לוקח הכהן מן השמן בידו ומזה שבע הזאות, ואחר כך נותן שמן על תנוך אזנו הימנית, ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית של המצורע. (כו) ההזאות בשמן. (כז) השמן שנשאר בלוג הותר באכילה לכהנים.

יֹא. כָּל דָּמִי שֶׁחִיטַת הַקְּדָשִׁים כֹּחַ - אֵין מוֹעֲלִין בוֹ, בֵּין לִפְנֵי כִפָּרָה בֵּין לְאַחֵר כִּפָּרָה, עַד שִׁיִּצֵּא [הדם] חֲשֵׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְנַחַל קֶדְרוֹן^{כט}; וְיֵצֵא יֵצֵא לְנַחַל קֶדְרוֹן אִתָּהּ מַעֲלָה אֵינָה אֵלָּא מִדְּרַבְּנָן וְהָכִי אִיתָא בְיוֹמָא.

בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִמְכָּר לַגִּבּוֹת, וְדָמִיו הַקְּדָשִׁים. אֲבָל הַמִּקְוִי דָּם לְכַהֲמַת קְדָשִׁים לֹא - הִרִי הוּא אִסּוּר בְּהִנָּה, וּמוֹעֲלִין בוֹ; הוֹאִיל וְאֵינָה יְכוּלָה לְחִיּוֹת בְּלֹא דָם, הִרִי הוּא כְּגוֹפָה לִב.

(כח) דם הבהמה שיצא ממנה אחרי שנשחטה. (כט) נחל קטן לא רחוק מבית המקדש, וכל הדמים שנשפכו בעזרה או נזרקו על המזבח יורדים לאמה שעוברת בעזרה, ויוצאים לנחל זה דרך חור שבכותל. (ל) הדם שהיה מתקבץ שם, היו מוכרים אותו כדי לזבל שדות, ואת הכסף היו מעבירים לבדק הבית, ולכן יש שם איסור מעילה. (לא) אם הוציא ממנה דם קודם השחיטה. (לב) היות שהבהמה אינה יכולה לחיות ללא דם, הדם שלה נחשב כגופה שאסור למעול בו.

יב. הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקֶּרְנִים וְהַטְּלָפִים שֶׁפָּרְשׁוּ מִקְּדָשֵׁי קְדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן^{לג}; פָּרְשׁוּ לְאַחֵר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן^{לד}. עֲצָמוֹת הָעוֹלָה שֶׁפָּרְשׁוּ לִפְנֵי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחֵר זְרִיקָה^{לה}; שֶׁהִזְרִיקָה מִתֵּרֶת אוֹתָן^{לו}. וְאִם פָּרְשׁוּ אַחֵר זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם לִי.

(לג) עד שיזרק הדם, אבל אחר שנזרק הדם הותרו כל החלקים שאינם עומדים להקטרה על המזבח. (לד) אף על פי שאינם ראויים לאכילה. (לה) אבל לפני הזריקה יש בהם מעילה כמו בקדשי קדשים אחרים. (לו) מפני שהעצמות שפירשו לפני זריקה אינן ראויות להקטרה. (לז) כי הזריקה מכשירה להקטרה את כל העולה יחד עם עצמותיה שלא פירשו, ולכן עכשיו הם ראויים לעלות על המזבח.

מוֹעֲלִין בְּכָלֶן מִשֶּׁהִקְדָּשׁוֹ עַד שִׁיזְרַק הָדָם. נִזְרַק הָדָם - מוֹעֲלִין בְּאִמּוּרֵיהֶן עַד שִׁיִּצְאוּ לְבֵית הַדָּשָׁן; וְאֵין מוֹעֲלִין בִּבְשָׂרָהּ. וְכֵן חֲטָאת הָעוֹף - מוֹעֲלִין בָּהּ מִשֶּׁהִקְדָּשָׁה עַד שִׁיִּזְהַר דָּמָהּ. הִזָּה דָּמָה - אֵין בָּהּ מַעֲלָה, אֲבָל אִסּוּר לְהִנּוֹת בְּמִרְאָתָהּ [מַצְבוֹר הַפְּסוּלֹת] וְנִנְצָתָהּ; וְהִנְהִיגָה בָּהֶן אַחֵר הַיָּזָה, לֹא מַעַל.

(טז) בחג השבועות מביאים שני כבשים לשלמים והם קדשי קדשים.

ז. הַמִּנְחוֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהִקְדָּשׁוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בְּכָלִי שְׂרֵת, עַד שִׁיִּקְטִיר הַקֶּמֶץ; קָרֵב הַקֶּמֶץ - הִתְּרוּ הַשָּׂרִיס בְּאֲכִילָה. וְאִם נִפְסְלוּ הַשָּׂרִיס אוֹ חֲסָרוּ וְאַחֵר כֶּף הַקְּטִיר הַקֶּמֶץ - הוֹאִיל וְהַקְּטִירָה זֹאת אֵינָה מִתֵּרֶת הַשָּׂרִיס בְּאֲכִילָה, הִרִי הַדָּבָר סָפֵק אִם יֵצֵאוּ יְדֵי מַעֲלָה אוֹ לֹא יֵצֵאוּ.

ח. לֶחֶם הַפָּנִים - מוֹעֲלִין בוֹ מִשֶּׁהִקְדָּשׁ, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִנְצָפָה, עַד שִׁיִּקְטִיר הַבִּזִּיקִין [שְׂבָחָה הַלְבוּנָה]^{יז}; הַקְּטִיר הַבִּזִּיקִין - הִתֵּר בְּאֲכִילָה. וְכֵן שְׂתֵי הַלֶּחֶם י" - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהִקְדָּשׁוֹ, קֹדֶם שִׁיִּצְאֻ, עַד שִׁיִּזְרַק דָּם הַכִּבְשִׁים; נִזְרַק דָּם הַכִּבְשִׁים - הִתְּרוּ בְּאֲכִילָה.

(יז) כי מרגע זה הלחמים מותרים לאכילת כהנים. (יח) בחג השבועות מביאים עם שני הכבשים גם שתי חלות והן נאכלות לכהנים אחר זריקת דם הכבשים.

ט. הַנֶּסֶכִּים^{יט} - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהִקְדָּשׁוֹ; יָרְדוּ לְשִׁיתֵינָם, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. מֵיָם שֶׁמִּנְסְכִין בְּחָג הַסַּפּוֹת - כָּל זֶמֶן שֶׁהֵן בְּפֶד שֶׁל זֶהבִּיא, אֵין נִהְיִין בָּהֶן^כ; וְהִנְהִיגָה, לֹא מַעַל^{כא}. נִתְּנוּ אוֹתָן בְּצִלּוֹחִית - מוֹעֲלִין בְּכָלָן^{כב}, שֶׁהִרִי הֵן מִפְּלֵל הַנֶּסֶכִּים.

(יט) יין שמביאים יחד עם הקורבן, ומנסכים אותו על גבי המזבח. (כ) שתי חורים שהיו ביסוד המזבח, ומשם היין נכנס לחלל שנמצא תחת המזבח. (כא) את המים לניסוך היו שואבים מנהר השילוח בצלוחית של זהב וממנה מנסכים במזבח. אולם בשבת, לא יכלו לשאוב, ולכן שאבו את המים מערב שבת בכלי פשוט (שאינו כלי שרת), כדי שהמים לא יתקדשו ולא ייפסלו בלינה. ולמחרת בשבת היו שופכים את המים מהכלי הפשוט לצלוחית של זהב שממנה מנסכים על המזבח. (כב) מפני שנלקחו לצורך הקדש. (כג) מפני שלא התקדשו בכלי שרת. (כד) בכל המים שבצלוחית (גם אם היה יותר מהשיעור שמנסכים על המזבח).

י. לֹג שֶׁמֶן שֶׁל מִצְרַעֲכָה - מוֹעֲלִין בוֹ מִשֶּׁהִקְדָּשׁ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תורה, אבל מועלין בהן מדברי סופרים [=חכמים]. וכן אם נפסלו בדברים שיפסלו בהן הקרבנות, שפבר בארנום - מועלין בהן מדברי סופרים.

(א) כל מה שהוקדש כדי להקריב על המזבח.

במה דברים אמורים? בשלא היה להן שעת החר לאכילת כהנים; אבל אם היה לקדשי קדשים הנאכלין שעת החר, ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה - הואיל והתירו שעה אחת, אין מועלין באותו דבר שהיה ראוי לאכילה כמו שבארנו.

(ב) שלא היה זמן שאותם דברים שנפסלו היו מותרים לאכילת כהנים.

פיצד? קדשי קדשים שנפסלו קדם שיגיע הדם למזבח בהלכתו - כגון ששחטן בדרום, אף על פי שקבל בצפון, או ששחטן בצפון וקבל בדרום, או ששחט ביום וזרק בלילה, או ששחט בלילה וזרק ביום, או שעשאן במחשבת הזמן או במחשבת המקום, או שקבלו הפסולין את דמן אף על פי שזרקוהו פשרים, או שזרקוהו פסולין אף על פי שקבלוהו פשרים, או שיצא הבשר או הדם בלו קדם זריקת הדם, או שלן הדם - בכל אלו מועלין בכלן לעולם, שהרי לא היה להן שעת החר.

(ג) בדרום העזרה, וצריך לשחוט ולקבל את דמם בצפון העזרה. (ד) זר או כהן בעל מום וכדומה. (ה) יצא מחוץ לעזרה. (ו) אפילו לאחר שנזרק הדם. (ז) כי הם לא ראויים לאכילת כהנים אף פעם, כיון שהם פסולים.

אבל אם הגיע הדם למזבח פמחותו, ואחר כך לן הבשר או האמורין, או שנטמא הבשר או האמורין, או שיצא הבשר או האמורין לחוץ, או שיצא מקצת הבשר קדם זריקת דמים - בכל אלו וכיוצא בהן, אין מועלין בשאר בשרן; שהרי היה לו שעת החר לאכילה, כמו שבארנו.

(ח) אחרי זריקת הדם הותר הבשר לכהנים, ורק אחר כך נאסר באכילה.

ב. קבלו הפסולין את הדם וזרקוהו, וחזרו הפשרים לעבודתה, וקבלו שאר דם הנפש וזרקוהו - אין מועלין בבשרן; שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש פשרים, חוץ מן הטמא - הואיל וראוי לעבודת צבור, עושה שאר הדם פשרים.

עצמות העולה שפקעוה מעל המזבח - קדם חצות הלילה, מועלין בהן^ט; לאחר חצות, אין מועלין בהן; אף על פי שפקעו קדם חצות - פיון שהגיע חצי הלילה, נעשו כל האברים כמי שנתאכלו ונעשו אפר.

(ח) קפצו ונפלו על הרצפה. (ט) כי צריך להחזיר אותם למזבח.

יג. גחלת שפקעה מעל המזבח, בין לפני חצות בין לאחר חצות - לא נהנין ולא מועלין; אבל גחלת של קדשי בדק הבית - מועלין בה. והשלכתה - לא נהנין ולא מועלין.

יד. דשן המזבח החיצון^{יב}, בין קדם הרמת הדשן בין אחר הרמה מא - מועלין בו^{יב}.

(מ) כשעורנו על המזבח. (מא) בין לפני שקוימו בו את מצוות הרמת הדשן בבוקר, ובין שעדיין לא. (מב) מפני שעדיין אפשר לעשות בו את מצוות הוצאת הדשן לבית הדשן, ולכן עד שמוציאים אותו לשם יש בו איסור מעילה.

טו. דשון [=שאריות האפר] המזבח הפנימי ודשון המנורה - לא נהנין ולא מועלין^{יג}.

(מג) אין בהם מעילה, מפני שנעשה בהם כבר כל המצווה, ועכשיו אין הם ראויים למצווה.

טז. כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום - בין שקדם מום קבוע להקדשה, בין שקדם הקדשה למום קבוע, ואפלו היתה מחסר זמן^{יד} - מועלין בהן משהקדשו, עד שיפדו. אבל תורין שלא הגיע זמן, ובני יונה שעבר זמן^{יח}, והן קדשי מזבח - אף על פי שאסור להנות בהן, הנהנה לא מעל; הואיל ואינן ראויין לפדיון, הרי הן פחטאות המתות; לפיכך אין מועלין בהן^{יד}.

(מד) שעכשיו היא אינה ראוייה להקרבה, אבל לאחר זמן מסויים תוכשר להקרבה ללא שצריך לעשות מעשה. (מה) הדין שתורים כשרים למזבח רק כאשר הם גדולים ולא קטנים, ובני יונה כשרים רק כאשר הם קטנים ולא גדולים. (מו) בבהמה שאינה ראויה להקרבה יש עדיין איסור מעילה, כי צריך לפדות אותה, והכסף הולך לרכישת קורבן. אבל עוף שאינו ראוי להקרבה אין פודין אותו, אם כן אין בו שום דבר שראוי להקדש, ולכן אין בו מעילה.

פרק ג

באלו פסולים יצאו קורבנות מדין מעילה.

א. קדשי מזבח שמתו - יצאו ידי מעילה דבר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתייה, ואחר כך נמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות^כ, ושחט שתייהן באחת, וזרק דם אחת מהן - אין מועילין לא בבשר זו שזרק דמה^כ ולא בבשר חברתה, ואף על פי שאינו ראוי לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זרק ואם רצה מזה זרק^כ. אבל אם שחט זו אחר זו - אין דמה^כ מועיל לבשר חברתה^כ, ואפילו לאחר זריקה; שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתר בפירה^כ.

(כ) והדין שצריך לשחוט רק אחת מהם. (כג) מפני שעכשיו היא מותרת לאכילה. (כד) היות ששתי הבהמות שחוטות, והוא יכול לבחור מאיזה בהמה לזרוק את הדם, נמצא שהיה שעת היתר לשתי הבהמות, כי היה זמן שהיה אפשר לזרוק את דם כל אחת מהם שיבחר למזבח. (כה) של אותה שחט קודם. (כו) להוציא מדי מעילה. (כז) מפני שמהרגע הראשון אסור לזרוק את דם החטאת שנשחטה באחרונה.

ז. כל חטאת העוף או עולת העוף שגפסלה בשנוי עשייתה^כ או בשנוי מקום עשייתה^כ - מועילין בה, חוץ מעולת העוף שגמלקה למטה פמליקת חטאת לשם חטאת; שאף על פי שלא עלת לבעלים לשם חובה^ל, אין מועילין בה - הואיל ושנה שמה ומקום עשייתה, ושנה מעשייה לשם דבר שאין בו מעילה^א.

(כח) כגון שהבדיל את הראש מן הגוף בחטאת (ואסור להבדיל), או בעולה לא הבדיל את הראש מן הגוף (וצריך להבדיל). (כט) עולת עוף מזים את דמה בחצי העליון של המזבח, ושל חטאת העוף בחצי התחתון, ואם שינה - פסול. (ל) והוא צריך להביא עולת עוף אחרת. (לא) היות שהוא עשה אותה בפועל כפי שעושים חטאת, וגם התכוון לשם חטאת - הקורבן עצמו אינו נפסל, ולכן כמו שבחטאת שעשו אותה בצורה כזאת אין בה מעילה, כך גם כאן לא יהיה מעילה.

ח. מנחה שנתפגלה^ב או שנעשית במחשבת המקום^ג, וכן שתי הלחם [של שבועות] ולחם הפנים שנתפגלו או שגפסלו במחשבת המקום - מועילין בהן, שהרי לא היתה להן שעת הטר.

(לב) כגון שחשב בשעת הקמיצה לאכול לאחר הזמן. (לג) שחשב לאכול אותה מחוץ למקום שמותר לאכול אותה.

ט. וכן קמץ [ממנחה] שיצא לחוץ [חוץ לעזרה] או לן, וחזר והקטירו - מועילין בפערים, שהרי לא היתה

(ט) הדם שיוצא בזמן השחיטה, והוא הדם שכשר לזריקה על המזבח (ולא דם העור או שיוצא משאר האברים). (י) דם הנפש שנשאר בכלי או בצוואר הבהמה אחרי זריקת הדם שהתקבל בכלי, נקרא שיריים וצריך לשפוך אותו על יסוד המזבח ופסול לזריקה. אבל אם הפסולים זרקו את הדם, זריקת הדם פסולה, והדם שנשאר בכלי או בצוואר לא נעשה דם שיריים, ולכן אם באו כשרים וזרקו את הדם שנשאר - כשר. (יא) יוצא דופן הוא הטמא שזרק את הדם למרות שהוא פסול והזריקה פסולה, הזריקה שלו עושה את הדם שיריים, בגלל שיש אפשרות שטמא יוכל לעבוד במקדש, במקרה שטומאה דחווה, לכן זריקת הדם שלו נחשבת לעבודה.

ג. כיצד? קבל הטמא וזרק - אף על פי שחזר הפערי וקבל שאר דם הנפש וזרקו, הרי אלו לא היתה להן שעת הטר^י, ומועילין בכלן; שזה הדם שירים הוא, ואין זריקת השירים מועלת.

(יב) כלומר, כהן טהור. (יג) הבשר לא הותר באכילה, מפני ששתי הזריקות פסולות.

כבר בארנו, שאין בקדשים קלים מעילה לעולם, חוץ מאמריהן אחר זריקת הדם - והוא [בתנאי] שתהיה זריקה המועלת. אבל קדשים קלים שנתפגלו^ד - אף על פי שזרק הדם, אין מועילין באמריהן; וכן אם יצא הדם^ט - אף על פי שהחזירו וזרקו, אין מועילין באמריהן^ט.

(יד) שבמהלך עבודת הקורבן חשב מחשבת שפוסלת את הקורבן. (טו) מחוץ לעזרה. (טז) כי הדם נפסל, ולכן אין כאן זריקה כשרה.

ד. כל חטאות המתות^ה, כגון ולד חטאת^ה ותמורתה^ט וכיוצא בהן - אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל.

(יז) שאסור להקריב ולפדות אותם, אלא ממיתים אותם. (יח) ולד מבהמה שהוקדשה לקורבן חטאת, ולא מקריבים אותו. (יט) אם היו לפניו בהמת חטאת ובהמת חולין, ואמר שבהמת החולין תהיה קדושה במקום קורבן החטאת, הדין שגם קורבן החטאת וגם בהמת החולין קדושים, ואת בהמת החולין אי אפשר להקריב. (כ) כגון קורבן חטאת שמתו בעליה, ולא מקריבים אותה.

ה. וכל חטאת [שרינה] שתדעה עד שיפול בה מום^{כא} - מועילין בה עד שתפדה.

(כא) קורבן חטאת שאי אפשר להקריב אותו, אך לא ממיתים אותו, והדין שהיא תדעה עד שיפול בה מום, ואז פודים אותה והכסף הולך להקדש.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ג) שהקדיש את שווי הבהמה, למכור אותה ולקנות בה קורבנות למזבח. (מד) כיון שאפשר למכור גם את החלב והביצים, ולקנות בהם קורבנות למזבח.

פרק ד

מעילה במעות שהפריש לקורבן.

א. המפריש מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו, לתורים ובני יונה - מועלין בהן משעו שהפריש; הפריש לשלמים - אין מועלין בהן.

(א) כי הם כמו קודשי קודשים, שיש בהם מעילה משעה שהוקדשו. (ב) כמו קודשים קלים, שיש בהם מעילה רק משעת זריקת הדם.

ב. הקדיש אבר אחד לדמיו למזבח - הרי זה ספק אם פשטה קדשה בכלו או לא פשטה. לפיכך תקרב, ולא יפדה; ואם נפדה, אין מועלין בפדיונה.

השנת הראב"ד

ואם... בפדיונו א"א למה אין מועלין בפדיונו אטו קדושת דמים מי לית ביה מעילה ואולי יאמר משום דאינו ראוי לפדות שמה אינו רשאי לפדותו כשהוא חם.

(ג) הקדיש שווי של איבר אחד כדי לקנות בדמיו קורבן למזבח. (ד) ימכרו את כל הבהמה למישהו שחייב להביא קורבן, ויקריבו את כל הבהמה. ואי אפשר לפדות אותה, שמה פשטה קדושה בכל הבהמה, והדין שבהמה קדושה שהיא ראויה לעלות על המזבח ואין בה מום, אסור לפדות אותה. (ה) כי יכול להיות שהקדושה פשטה בכולה ואסור לפדות אותה, לכן אם פדו אותה הדמים אינם קודשים - וכאשר יש ספק האם הדמים קדושים או לא, אין דין מעילה.

ג. המפריש מעות לנזירותו, אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל - מפני שהן ראויין לבוא פלן שלמים, ואין בשלמים מעילה אלא באמורייהן אחר זריקת דמים. מת", יפלו לנדבה: היו מפרישין - דמי חטאת ילכו לים המלח", ולא נהנין ולא מועלין; דמי עולה - יביאו עולה, ומועלין בהן.

(ו) אחר שהסתיימו ימי הנזירות, הנזיר צריך להביא שלושה קרבנות: חטאת, עולה ושלמים. (ז) הוא לא הקצה סכום כסף לכל קורבן, ואם כן בכל סכום כסף שהוא הקדיש הוא יכול לקנות את קורבן השלמים. (ח) הנזיר לפני שקנה בהמות בדמים אלה, ולא קבע איזה כסף לחטאת ואיזה לעולה ושלמים. (ט) לעולות נדבת ציבור. (י) לפני שמת, שאמר מפורש אלו דמי חטאת, אלו דמי עולה ואלו דמי שלמים. (יא) כדן דמי חטאת שמתו בעליה, שאסור ליהנות בהם וצריך להשליך אותם לים המלח. (יב) כי הם קודשי קודשים, ומוכן שבדמי השלמים אין מועלים.

שם שעת החר; אבל אם נטמא הקמץ והקטירו - אין מועלין בשירים; שהציץ מרצה על הטמא, ואינו מרצה לא על הץ ולא על היוצא לה.

(לד) מהפסוק "ונשא אהרן את עוון הקודשים", לומדים שאם הקריבו בטעות קורבן טמא, הוא כשר בדיעבד, אם בזמן ההקרבה ציץ הזהב היה על מצח הכהן הגדול. (לה) הציץ מתיר בדיעבד רק קורבן שנטמא, אבל לא קורבן שנפסל מסיבות אחרות.

נצאו השירים או נטמאו, ואחר כך הקטיר הקמץ - אף על פי שהן אסורין באכילה - אין מועלין בהן, שהרי קרב הקמץ במצותו.

י. הנהנה מקדשי קדשים פלן לפני זריקת דמן, או מאמורי קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהנה מן העולה פלה, או מן הקמץ והלבונה ומנחת כהנים והחבתין - יפל מה שנהנה לנדבה; מעל בקרבנות הצבור - יפל מה שנהנה ללשכה.

(לו) הקרן והחומש שמשלם הם לצורך קורבנות נדבת ציבור. (לז) לצורך בדק הבית.

יא. נהנה קדם זריקה ממשור קדשי קדשים שנטמא, או שנהנה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן לראש המזבח לט - הרי זה פטור.

(לח) וכל-שכן אחר זריקה. (לט) לפני זריקת הדם. (מ) הטעם בקודשי קודשים - כי הם לא ראויים להקרבה, לכן לא מעל בדבר שייך למזבח. ובאמורי קדושים קלים פטור, היות ועדיין לא זרקו את דמם.

יב. קדשי המזבח - חלבן וביציהן אסור להנות בהן; והנהנה לא מעל. לפיכך ולד הקדשים, וכן ולד המעשר - לא יינק מאמו, אלא מבהמה אחרת חל. ויש לאדם להתנדב ולומר: 'חלב בהמה זו החלין, יהיה קדש'.

הקדשים ולולדות שיינקוהו, פדי שלא ימותו.

השנת הראב"ד

יהיה... הקדשים א"א ואם יאמר יהיה הקדש לולדות מה יועיל אלא יזמין ולא יקדיש.

(מא) מפני שלא מעלים חלב וביצים למזבח. (מב) ולד שנולד מבהמה שהוקדשה.

יג. הקדיש בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, בגון שאמר: 'דמי בהמה זו לנסכים, ודמי בן יונה זה לשלמים' - הרי הן קדשי בדק הבית, ומועלין בחלבן ובביציהן כמו שיתבאר.

וְחִמְשָׁן^י, וְיָבִיא בֶּהֶן אֶשֶׁם; וְיָבִיא אֶשֶׁם עַל מַעֲלָתוֹ^{יז}.

(כו) סלע הוא ארבעה דינרים. (כז) אשם על המעילה, בנוסף לאשם שהוא חייב בו.

לְפִיכָךְ, אִם הָיָה אֶחָד מִשְׁנֵי הָאֵילִים שֶׁקָּנָה יָפָה שְׁתֵּי סִלְעִים וְהִשְׁנִי יָפָה עֲשָׂרָה דִּינָרִין - יָבִיא הַשְּׁנִי עֲשָׂרָה אֶשֶׁם תַּחַת הַמַּעֲלָה עִם הַחֲמִשִּׁי, וְיָבִיא הַשְּׁנִי שְׁנֵי סִלְעִים אֶשֶׁם עַל מַעֲלָתוֹ.

(כח) ובזה הוא משלם להקדש את מה שגזל ותוספת חומש (ואף על פי שבפועל האיל עלה לו רק סלע אחד, מפני שהרווח הוא שלו, שהרי האילים הם חולין).

לָקַח אֶחָד לְאֶשֶׁם וְאֶחָד לְחִלִּין^{כט} - אִם הָיָה שֵׁל אֶשֶׁם יָפָה שְׁתֵּי סִלְעִים^ל, יָבִיא אוֹתוֹ לְאֶשְׁמוֹ הָרָאשׁוֹן. וְכֵן אִם הָיָה זֶה הַחִלִּין יָפָה שְׁתֵּים - יָבִיא אוֹתוֹ אֶשֶׁם מַעֲלָתוֹ, שֶׁהָיָה מַעַל בְּסִלְעַת אֶחָת מִדְּמֵי הָאֶשֶׁם^{לא}; וַיִּשְׁלַם חֲמִשָּׁה דִּינָרִין^{לב}, וַיִּפְּלוּ לַנִּדְבָה^{לג}.

(כט) קנה בשתי הסלעים שני אילים, אחד לאשם ואחד לחולין, אם כן מעל רק בסלע אחד. (ל) באשם נאמר "כסף שקלים", ולמדו מזה שאין להביא קורבן אשם ששווה פחות משני שקלים, ושקל שבתורה הוא סלע. (לא) ואע"פ שלא הוציא עליו אלא סלע אחד ונתייקר, כלמעלה בהערה לו. (לב) הסלע שמעל (4 דינרים), וחומשו (עוד דינר אחד). (לג) הדין של חמשת הדינרים האלה הם כמו "מותר אשם", כסף שהפריש לקנות בו אשם, ואחרי שקנה בהם אשם נשאר מהמעוֹת, שדינם שקונים בהם קורבנות נדבה.

ז. הַנֶּהֱנֶה מִדְּמֵי חֲטָאת עַד שֶׁלֹּא קָרְבָה חֲטָאתוֹ - יוֹסִיף חֲמִשׁ עַל מַה שֶׁנֶּהֱנֶה, וְיָבִיא בְּדָמִים חֲטָאתוֹ^{יד}, וְיָבִיא קָרְבַּן אֶשֶׁם עַל מַעֲלָתוֹ; וְכֵן אִם נֶהֱנֶה מִדְּמֵי אֶשֶׁם עַד שֶׁלֹּא קָרַב אֶשְׁמוֹ - יוֹסִיף חֲמִשׁ, וְיָבִיא בְּדָמִים אֶשְׁמוֹ, וְיָבִיא אֶשֶׁם אַחֵר לְמַעֲלָתוֹ; שֶׁקָּרְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, ^[דמי] מַעֲלָתָן לְקָרְבָנוֹת הַמִּזְבֵּחַ^{לה}, וְקִדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, מַעֲלָתָן לְבֶדֶק הַבַּיִת.

(לד) יקנה בדמי הקרן והחומש בהמה יפה יותר לחטאת. (לה) כלומר, אם מעל בקורבנות שמיועדים למזבח, הקרן והחומש הולכים לקנות בהם את אותו קרבן שמעל בהם.

נודע לו שֶׁמַּעֲלָיו, וְאַחֵר כֶּף קָרְבָה חֲטָאתוֹ^{לו} וַעֲדִין לֹא הִפְרִישׁ ^[את חוב] מַעֲלָתוֹ^{לז}, או שֶׁהִפְרִישָׁהּ וְלֹא כָלָהּ בְּדָמֵי חֲטָאתוֹ^{לט} - יוֹלִיף הַמַּעֲלָה וְחֲמִשָּׁה

אָמַר: 'אֵלֹהִי לְחֲטָאתִי, וְהִשָּׂאָר לְנִזְרוֹתַי' - אִם נֶהֱנֶה בְּכָל הַשָּׂאָר^י, מַעֲלָי^{יב}; נֶהֱנֶה בְּמִקְצָתוֹ, לֹא מַעֲלָי^{יג}. וְכֵן אִם אָמַר: 'אֵלֹהִי לְעוֹלָתִי, וְהִשָּׂאָר לְנִזְרוֹתַי', וְנֶהֱנֶה בְּכָלֵן - מַעֲלָי^{יד}; נֶהֱנֶה בְּמִקְצָתוֹ - לֹא מַעַל, שְׁאִין בְּדָמֵי שְׁלָמִים מַעֲלָה^{יז}.

(יג) בכל הדמים שנשארו. (יד) מפני שבוודאי נהנה בדמי העולה. (טו) כי אולי נהנה בדמי השלמים בלבד. (טז) מפני שנהנה בדמי חטאת, שהיא קודשי קודשים. (יז) ושמא הוא נהנה בדמי שלמים בלבד.

הַפְּרִישׁ מַעוֹת וְאָמַר: 'אֵלֹהִי לְעוֹלָתִי וְאֵלֹהִי לְחֲטָאתִי וְאֵלֹהִי לְשִׁלְמִי', וְנִתְעַרְבוּ - מוֹעֲלִין בְּכָלֵן, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן^{יח}. וְכִיצַד יַעֲשֶׂה? יִקַּח שְׁלֹשׁ בִּהְמוֹת, וּמִחִלָּל דְּמֵי חֲטָאת בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא עַל הַחֲטָאת, וְדָמֵי עוֹלָה עַל הָעוֹלָה, וְדָמֵי שְׁלָמִים עַל שְׁלָמִים^{יט}.

(יח) כי שמא בכסף שהשתמש היה דמי עולה או חטאים. (יט) קונה במעות האלה שלושה בהמות, ומתכוון לפדות את דמי כל קורבן על הקורבן שלו.

ד. אֶחָד מִמִּחְבֵּי קִנְיִן^כ שֶׁהִפְרִישׁ מַעוֹת וְאָמַר: 'אֵלֹהִי לְחֻבָּתִי' - מוֹעֲלִין בְּכָלֵן, וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן^{כא}. וְאִם מֵת - יִפְּלוּ לַנִּדְבָה כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּנִזְרוֹתָי^{כב}, וּמוֹעֲלִין בֶּהֶן.

(כ) "קנין" הכוונה שתי עופות, כגון יולדת שצריכה להביא שתי עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה. (כא) מפני שבשניהם יש מעילה. (כב) בדין נזירות, לעיל הלכה ג.

ה. הַמִּפְרִישׁ חֲטָאת עַל אֲכִילַת חֶלֶב, וְהִבְיָאָה עַל אֲכִילַת דָּם - הָרִי זֶה לֹא כִפָּר^{כג}, לְפִיכָךְ לֹא מַעֲלָי^{כד}. הַפְּרִישׁ מַעוֹת לְחֲטָאת חֶלֶב, וְקָנָה בֶּהֶן חֲטָאת לְדָם בְּשׁוּגָג - כִּפָּר, לְפִיכָךְ מַעֲלָי^{כה}; בְּמִזֵּד - לֹא כִפָּר, לְפִיכָךְ לֹא מַעַל.

(כג) כתוב בתורה: "קרבנו... על חטאתו", ולמדו חכמים שהקרבן צריך להיות לשם אותו החטא שחטא, ולא יעבירונו מחטא זה לחטא אחר. (כד) בזה שהקריב אותה לצורך חטא אחר, שהרי לא נהנה, כי הוא לא התכפר בקורבן. (כה) היות שהוא התכפר על חטא אכילת הדם, הוא נהנה ממעות של הקדש שמיועדים לחטאת על אכילת חלב - לכן מעל.

ו. הַמִּפְרִישׁ שְׁתֵּי סִלְעִים לְאֶשֶׁם, וְלָקַח בֶּהֶן שְׁנֵי אֵילִים לְחִלִּין - הוֹאִיל וְקָנָה חִלִּין בְּדָמֵי אֶשֶׁם, מַעַל, וְחִיב לְשַׁלֵּם עֲשָׂרָה דִּינָרִים שֶׁהֵן שְׁנֵי סִלְעִים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַקֹּדֶשׁ - נִטְלָה עַל מִנְתָּ לְאַכְלָהּ, מְעַל לְפִי בְּלֵהִי;
עַל מִנְתָּ לְהוֹרִישָׁהּ, מְעַל לְפִי טוֹבַת הַנִּהְיָ שְׂבָהִי.

(נב) מדובר כשהכיכר מונחת בתוך ארבע אמותיו של המקדש, וארבע אמות של אדם קונות לו. (נג) היות שהוא לקח את הכיכר כדי לאכול אותה, הוא מתכוון ליהנות מכל הכיכר ולכן חייב לשלם את הקרן והחומש לפי שווי כל הכיכר. (נד) מעריכים את שווי ההנאה שיש לו בזה שהוא מוריש את הכיכר לבנים שלו, ואת הסכום הזה בתוספת חומש ישלם להקדש.

י. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'כִּפְרִי עֲלִיךָ הַקֹּדֶשׁ', וְחִזְרָ וּנְתַנָּה לוֹ - הַמִּקְבֵּל מִתְּנָה זוֹ מְעַל לְכִשְׁוִיצֵיִי, שֶׁהָיָה הַנּוֹתֵן אִינָה אֲסוּרָה עָלָיו. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזֵה מִשְׁאֵר הַקּוֹנְמוֹת^י, יֵשׁ בָּהֶן מְעִילָה לְנֶאֱסֵר בָּהֶן. וְכֹל דְּבָרִים הַנֶּאֱסָרִין עָלָיו בְּגֵדֵי בְּזֵה, מִצְטָרְפִין; וְאִם יִהְיֶה מִכֵּל בְּשִׁוּה פְרוּטָה^י, מְעַל.

(נח) הכיכר שלי אסורה עליך כמו קורבן (ויש רשות לאדם לאסור ולהקדיש את ממונו על אחרים). (נו) כאשר מקבל המתנה יהנה בה, הוא מעל. (נז) הכיכר אינה אסורה עליו, ולכן מותר לו לתת אותה מתנה והוא אינו מעל. (נח) כלומר, שאר נדרים. (נט) כלומר, בכל אחד מהנדרים שאסר על עצמו לא היה שוה פרוטה, אבל בכל הדברים יחד היה שווה פרוטה.

יא. הָאוֹמֵר: 'הָרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוּ קָרְבָן אִם אֵינֶן נִקְצָצוֹת הַיּוֹם, וְטִלִּית זוֹ קָרְבָן אִם לֹא תִשְׁרַף הַיּוֹם', וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא נִקְצָצוּ הַנְּטִיעוֹת וְלֹא נִשְׂרָפָה הַטִּלִּית - הָרִי הֵן הַקֹּדֶשׁ; וְיִפְדּוּ בְּשֶׁאֵר הַהֶקְדָּשׁוֹת, וְאַחֵר כֶּךָ יִהְיֶה בָּהֶן.

אבל אם אמר: 'הָרִי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלוּ קָרְבָן עַד שִׁינְצָצוּ' - אֵינּוּ יוֹכֵל לְפַדּוֹתָן; שֶׁבָּכֵל עַתָּה שִׁינְצָצוּ - אֵינֶן יִחְזְרוּ הַקֹּדֶשׁ עַד שִׁינְצָצוּ; וְכִיּוֹן שֶׁנִּקְצָצוּ - אֵינֶן צָרִיכִין פְּדִיוֹן^ס, אֲלֵא יִהְיֶינָה בָּהֶן מִזֵּד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁפְדִּין הַמִּקְדִּישִׁים^{סא}. אֲבָל אִם פְּדִין אַחֵר - הָרִי אֵלוּ יוֹצֵאִין לְחִלִּין אֶף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִקְצָצוּ^{סב}, וְיִהְיֶינָה מִתְּרִין אֶף לְמִקְדִּישׁ.

(ס) שהרי לא הקדיש אותן אלא עד שיקצצו, ולפיכך יצאו לחולין אחרי הקציצה. (סא) כי גם אחרי שיפדה אותם, הם יחזרו לרשותו ומיד יהיו קדושים שוב. (סב) כיון שאחרי הפדיה הנטיעות הן רכושן של הפודה, והוא לא התנה שהם יהיו קדושים עד שיקצצו אותם, לכן הם חולין.

לִים הַמִּלְחָמָה; נֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל אַחֵר שֶׁקָּרְבָה חֲטָאוֹ - יִפְלוּ מַעוֹת הַמְעִילָה וְחֻמְשָׁהּ לְנִדְבָה; שְׁאִין מִפְּרִישִׁין פִּתְחָלָה לְאַבּוּד^{מא}. וּבֵין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ, זָבִיא אֲשֶׁם מְעִילָתוֹ.

(לו) בחלק מן הדמים. (לז) שנקנתה בדמים שנשאר. (לח) הקרן שנהנה ממנו והחומש. (לט) שהפריש את הקרן והחומש, אבל קנה את החטאת רק בדמים שנשאר. (מ) כדיון מותר חטאת, שלא מקריבים אותה ואסור ליהנות ממנה. (מא) כשנודע לו שמעל לפני שקרבה חטאתו, היה עליו להפריש מעילתו ולהוסיפה על דמי החטאת ולא היו הולכים לאיבוד, ולפיכך כשלא עשה כך הרי זה כדמי חטאת שכיפרו בעליה, אבל אם נודע לו אחרי כפרה, הרי הקרן והחומש שיפריש עכשיו נקבע גורלם מראש לאיבוד, ואין עושים זאת.

ובְּאֲשֶׁם, בֵּין שְׁנֹדַע לוֹ שֶׁמְעַל קִדְּם שֶׁקָּרַב אֲשָׁמוֹ אוֹ אַחֵר שֶׁקָּרְבוּ - תִּפֹּל מְעִילָתוֹ וְחֻמְשָׁהּ לְנִדְבָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּמוֹתֵר אֲשֶׁם; וְזָבִיא אֲשֶׁם מְעִילָתוֹ.
ח. הַמוֹכֵר עוֹלָתוֹ וְשִׁלְמוֹ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם^{מב}. וְדִין תּוֹרָה, שִׁיחְזְרוּ הַמַּעוֹת חֲלִין כְּמוֹת שֶׁהָיוּ^{מג}; וְקָנְסוּ אוֹתוֹ חֻמְסִים, שִׁיפְלוּ הַמַּעוֹת לְנִדְבָה^{מד}; אֲפֹלוּ הִיתָה הַבְּהֵמָה שְׁוֶה אַרְבָּעָה וּמִכְרָהּ בְּחֻמְשָׁה - הַחֻמְשָׁה כֻּלָּהּ^{מה} יִפְלוּ לְנִדְבָה. וְאִין כָּאֵן מְעִילָה לֹא מִדְּבָרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים [=חכמים].

(מב) אין כאן מכירה, ומקריבים את הקורבן לשם בעליו הראשונים. (מג) והמוכר יחזיר אותם לקונה. (מד) חכמים קנסו את הקונה, מפני שקנה קרבן של אחרים. (מה) ואין אומרים שהדינר החמישי הוא מתנה למוכר, ולא כנגד בהמה.

ט. יֵשׁ מְעִילָה בְּנִדְרִים. בִּיצֵד? הָאוֹמֵר: 'כִּפְרָ זוֹ עָלִי קָרְבָן', או 'הַקֹּדֶשׁ'^{מי}, וְאַכְלָהּ - מְעַל^{מז}, אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתְּרַת לְאַחֲרִים; לְפִיכָךְ^{מכ} אֵין לָהּ פְּדִיוֹן, שֶׁהָרִי אִינָה קֹדֶשׁ אֲלֵא לִזֵּה בְּלִבָּד. אָמַר: 'כִּפְרָ זוֹ קֹדֶשׁ', או 'קָרְבָן'^{מט}, וְאַכְלָהּ בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר - מְעַל; לְפִיכָךְ יֵשׁ לָהּ פְּדִיוֹן^{נא}.

(מו) כלומר, שכיכר זו אסורה עלי כמו קורבן או הקדש. (מז) ומשלם להקדש קרן וחומש. (מח) היות שהיא מותרת לאחרים, ואינה ממון של הקדש. (מט) שהקדיש את הכיכר עצמה להקדש, ואם כן היא נאסרת על כולם. (נ) מפני שהיא אסורה לכל אדם ונעשית רכושן של הקדש. (נא) ככל קדשי בדק הבית, שפודים אותם והכסף הולך לבדק הבית.

הִיתָה לְפָנָיו כִּפְרָ שֶׁל הַפְּקָרִי^{יב}, וְאָמַר: 'כִּפְרָ זוֹ

~ יום חמישי ט"ז מנחם-אב ~

פֶּרֶק ה

דיני מעילה בדברים שונים שמקדיש.

א. אחד המקדיש לבדק הבית [תחזוקת המקדש] דבר הראוי לחזק הבדק, כגון אבן או קורה, או המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח, כגון כבשים ותורים, או המקדיש לבדק הבית, כגון אבן או קורה, או המקדיש לזה ולזה דברים שאינם ראויים לא לזה ולא לזה, כגון המקדיש תרנגולין וחמץ וציר או קרקע, אפילו הקדיש אשפה מלאה זבל או עפר או אפר - מועילין בכלן משעה שהקדשו, עד שיפדו דברים הראויים להפדות.

(א) אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים. (ב) חוץ מבעלי חיים תמימים שראויים למזבח, שאין להם פדיון.

ב. כל קדשי בדק הבית, עם דברים שמועילין בהם מקדשי מזבח - מצטרפין זה עם זה למעילה; ואם נהנה בשוה פרוטה מכלן, מעל. ג. אכל והאכיל חברו, או נהנה ומהנה חברו - אכילתו והנאת חברו, או אכילת חברו והנאתו - כלן מצטרפין למעילה; ואם נעשה מן הכל הננה בפרוטה, מעל.

ד. המעילה מצטרפת לזמן מרבה. כיצד? נהנה היום מן ההקדש, ונהנה לאחר כמה ימים בהעלם אחד - הרי אלו מצטרפין לפרוטה, ומעל.

(ג) הדין באיסורים שאין שתי אכילות מצטרפות יחד, אלא אם אכל כזית שלם בתוך זמן של אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו חכמים שהם מצטרפות אפילו כשיש ביניהם זמן רב. (ד) במשך כל אותו זמן לא נודע לו שהוא נהנה מהקדש.

ה. אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע; אבל הנהנה בקרקע עצמה או במחבר לה - לא מעל, אפילו פגם. כיצד? החורש שדה הקדש, או הזורע בה - פטור; נטל מאבקה ונהנה בו, ופגמה - מעל. הדש בשדה הקדש - מעל; שהאבק שלה מועיל לשדה, והרי נהנה באבק ופגם השדה. וכן אם חרש שדה הקדש כדי להעלות אבק לעשב שנתן בה, ונטל העשב - מעל.

הדר במערת הקדש, או בצל אילן, או שוכך של הקדש - אף על פי שנהנה, לא מעל; וכן המקדיש בית בנוי - הדר בו לא מעל. אבל המקדיש עצים ואבנים ובהן בית - הדר שם מעל, כמו שיתבאר.

(ז) מפני שנהנה מן המחבר.

ו. גדולי הקדש מועילין בהן. כיצד? הקדיש שדה והוציאה עשבים, אילן ועשה פרות - מועילין בהן; אבל המקדיש את הבור ריקן ואחר כך נתמלא מים, הקדיש אשפה ואחר כך נתמלאת זבל, שוכך ונתמלא יונים - הואיל ואינם גדולי הקדש, אין מועילין בהן. וכן הזבל והפרש שבחצר הקדש - לא נהנין ולא מועילין; ומה יעשה בהן? ימכרו, ויפלו דמיהן ללשכה [לבדק הבית].

(ח) דבר שגדל מדבר של הקדש. (ט) כלומר, זבל ופרש שהגיע מבהמות הקדש. (י) בזבל ופרש זה.

מעין שהוא יוצא מתוך שדה הקדש - אסור להנות במים שיוצאין ממנו בתוך השדה; ונהנה לא מעל. יצאו המים חוץ

לשדה - מתר להנות

בהן. ערבה • הגדלה

בשדה הקדש - לא

נהנין ולא מועילין.

השנת הראב"ד

ערבה הנדילה א"א זה שיבוש שלא נאמר במשנה אלא על אותה ערבה של אותה מקום שהיתה למטה מירושלים שייחדה לשם מצוה.

(יא) מפני שהיא אינה ראוייה לשום דבר.

אילן של הדיוט הסמוך לשדה הקדש, ושרשיו יוצאין בתוך השדה [של הקדש] - אם בינו לבין השדה עד שש עשרה אמה - הרי אותן השרשין שבבתוך השדה אסורין, ונהנה בהן לא מעל; הנה האילן רחוק יתר על שש עשרה אמה - הנהנה בהן מעל.

(יב) כי השורשים נחשבים עדיין חלק מהאילן. (יג) כי השורשים אינם נחשבים חלק מהאילן, אלא הם כדבר הגדל בשדה הקדש.

אילן של הקדש הסמוך לשדה הדיוט, ושרשיו יוצאין בתוך השדה [של הדיוט] - אם הנה בתוך שש עשרה אמה, מועילין בהן; הנה רחוק יתר על שש עשרה אמה - אותן השרשין שבבתוך שדה הדיוט, לא נהנין ולא מועילין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יב. שְׁמֵרִים כִּי שֶׁל הַקֹּדֶשׁ שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶן מִים - ראשון וְשֵׁנִי וְשְׁלִישִׁיכ, אֲסוּר לְהִנּוּת בּוֹ; וְהִנְהִנָּה לֹא מַעֲלִיט. רביעי, מִתֵּר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקִדְשֵׁי בְדֶק הַבֵּית; אֲבָל קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - אֵף מְרַבֵּיעִי וְאֵילָף, לְעוֹלָם אֲסוּרִל.

(כז) שמרי יין ששופכים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. (כח) אחרי הפעם הראשונה שנוצר התמד, מוציאים אותו, ושופכים פעם שניה מים על השמרים עד שמקבלים קצת טעם יין, ויש שעושים כך פעם שלישית ורביעית. (כט) שאיסורו רק מדרבנן. (ל) היות שהיין קדוש בקדושת הגוף - החמירו.

יג. הַמִּקְדִּישׁ תִּרְנַגְלַת לְמִזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְכִיצֶתָהּ; הַקִּדְשׁ חֲמור לְמִזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבִחְלָכָהּ. הַקִּדְשׁ תּוֹרִים לְבֶדֶק הַבֵּית לִב - מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְכִיצֶתָהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(לא) והטעם, מפני שהתירנגלות והחמור אינן ראויות למזבח ולכן קדושות קדושת דמים, שימכרו אותם ויקנו בדמיהם דברים הראויים למזבח, אם כן, גם הביצים והחלב ראויים לכך. (לב) אבל אם הקדישם למזבח אין ביצתם ראוייה לכלום, ואין מועלים בה.

יד. כְּתוּנֹת כְּהֵנָּה שְׁבִלֵיג - מוֹעֲלִין בָּהֶן כְּשֶׁאֵר קִדְשִׁים; וְהַחֲדָשִׁים - הוֹאִיל וְנִתְּנוּ לְהִנּוּת בְּהֵן לִי, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

(לג) ואינן ראויות ללבשן בשעת העבודה. (לד) מותר לכהנים ללבוש אותם גם לא בשעת העבודה, היות שהכהנים אינם יכולים לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם, וממילא הם נהנים מהם שלא בשעת העבודה, לכן מתנים עליהם בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשיהנו בהם.

טו. קִדְשֵׁי גִזְיִים לֵה - אִם לְבֶדֶק הַבֵּית הַקִּדְשִׁי, מוֹעֲלִין בָּהֶן. וְאִם קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ הֵן - אֵין בָּהֶן מַעֲלָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִרְבָּנוֹת: "דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"; אֲבָל אֲסוּר לְהִנּוּת בָּהֶן מִדְּבַרֵּי סוֹפְרִים. לֵה שֶׁהָגִי הַקִּדְשִׁים לֵה.

טז. קוֹלִלוּ וּמִרְאָה לִי וְרִית לֵה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ - לֹא נִהְיִין וְלֹא מוֹעֲלִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהֲרִית הַקִּטְרֶת אַחֵר שֶׁעָלָה הַתִּמְרָת לֵט; אֲבָל אִם הָרִית בְּקִטְרֶת כְּשֶׁתַּעֲלֶה הַתִּמְרָתָהּ, מַעֲלִיט.

ז. קֵן שְׁבִרָאשׁ הָאֵילָן שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁבָּנָה אוֹתוֹ הָעוֹף מַעֲצִים^י וְעֹשִׁבִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן - כָּל הַקֵּן, עִם הַבִּיצִים שָׁבוּ, עִם הָאֲפֻרֹחִים הַצִּרְכִּין לְאֵמָן - אֵין נִהְיִין בָּהֶן לֵט; וְהִנְהִנָּה לֹא מַעֲלִיט.

(יד) שהביאם ממקום אחר. (טו) מפני שהביצים והאפרוחים צריכים את אמן, ולכן הם צריכים את הקן שהוא צריך את האילן. (טז) מפני שגם בקן עצמו אין מעילה, וכל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם זקוקים לקן, והקן זקוק לאילן.

ח. הַמִּקְדִּישׁ אֶת הַיַּעַר - מוֹעֲלִין בְּכֹלוֹ, בֵּין בְּאֵילָנוֹת, בֵּין בְּכָל קֵן שְׁבִרָאשׁ הָאֵילָנוֹת אוֹ שְׁבִינֵיהֶם.

ט. גִּזְפִּירִים שֶׁשָּׁפוּ [=שִׁיפוּ] עֲצֵי הַקֹּדֶשׁ וְקִצְצוּ אוֹתָן^י - מוֹעֲלִין בְּאוֹתָן הָעֲצִים הַקִּטְנִים שֶׁחָתְכוּ בַּעַת שֶׁקִּצְצוּהֶם; אֲבָל אֵין מוֹעֲלִין לֹא בְּשִׁפּוּיט, וְלֹא בְּנִסְתָּת, וְלֹא בְּנִבְיָה שֶׁל עֲצִים, וְהוּא • הַגּוֹף הַקָּשָׁה הָעֵגֶל שֶׁבָּתוֹף הָעֵץ הַדּוֹמָה לִבְלֶתכ, שֶׁלֹּא יֵצֵל לְמִלְאכָה.

(יז) חתכו אותם לקורות. (יח) בעצים הקטנים שנשאר אחרי שקיצצו את העצים. (יט) קליפת עץ דקה שנופלת כשמשכיפים את העץ. (כ) פיזורי עץ. (כא) הבליתות שנמצאות במקום שממנו יוצא ענף חדש.

י. הַמִּקְדִּישׁ עֲבָדוֹ - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹכ, וְלֹא בְּשִׁעְרוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהַגְזוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחְבֵּר לוֹ; וְכָל זֶמֶן שֶׁהוּא מַחְבֵּר, הוֹלֵךְ וּמַשְׁבִּיחַ. (כב) עבדים דינם כקרקות.

יא. הַזּוֹרֵעַ פְּרוֹת הַקֹּדֶשׁ, פּוֹדֶה אוֹתָן בְּשַׁעַת זְרָעָןכ; וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּדָה - הָרִי הַגְּדוֹלִים חֲלִינִיכ, וְאֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מִהֵן קָרָן וְחִמְשִׁיכ, וְחִיבִין בְּחִלָּהכ.

(כג) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעם וצמחו אי אפשר לפדותם מפני שהם חולין. (כד) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו לעיל בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שנזרעו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. (כה) דהיינו, אם מעל בהקדש אחר הוא אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. (כו) שלא כמו שאר גידולי הקדש שפטורים מחלה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בפרוטה - מעל, אף על פי שלא פגם; שהרי הן דומין לכוס של זהב, שאינו נפגם - שאין תלישת הצמר פוסלת אותם מלקרב. אבל אם נפל בהן מום - הואיל ולמכירה עומדין, והגזה פוגמת דמיהי - לא מעל, עד שיהנה ויפגם בפרוטה. תלש מהן אחר שמתו - פיון שנהנה, מעל; שאין פגם למתה. ומעילה זו מדבריהם [של חכמים], כמו שפארנו.

(ג) שאם יש בהם הרבה צמר, מחירם יעלה.

ג. המועל בקדשי בדק הבית - פיון שמעל בשגגה - נתחלל הקדש, וזה שיהנה אחריו פטור. מעל בזדון - הואיל ואינו חייב בקרבן מעילה - לא נתחלל הקדש, אלא הרי הוא בהיתו, ואם בא אחר ונהנה בו בשגגה, מעל.

(ד) פקעה הקדושה. (ה) שהרי נהנה בחולין. (ו) שחייב בו רק אם מעל בשוגג. (ז) כמו שהיה לפני המעילה.

במה דברים אמורים? בשמעל בקדש, והוציאו בתורת חלין, והקנהו לאחר; אבל אם נהנה בו ופגמו, ולא הקנהו לאחר - יש בו מועל אחר מועל.

(ח) שבשוגג אין מעילה אחר מעילה. (ט) והוא עדיין ברשותו של המועל הראשון.

ד. ואין • מועל אחר מועל במקדש, אלא בבהמה וכלי תשמיש בלבד.

השנת הראב"ד

ואין • • • במקדשין א"א בכל זה יצא מכלל משנתנו וטעה אחר התוספתא כי אין במשנתנו אלא בהמה וכלי שרת ובודאי בהמה תמימה דומיא דכלי שרת והוא מפני שמצא בתוספתא בקע בקורדוס ובא חבירו ובקע בו שניהם מעלו

שינה הלשון וכתב בהמה וכלי תשמיש ופירש בהמה חמור ואינו אלא בהמה תמימה למזבח דומיא דכלי שרת שהן למזבח ואין להם פדיון אבל כלי המוקדשין אם הראשון נהנה בו ופגם שוב אין בו מועל, ואין סומכין על תוספתא שהיא סותרת המשנה והגמרא.

(י) הדין שיש מעילה אחר מעילה, קיים רק בבהמה ובכלים שאפשר להשתמש בהם שוב ושוב כאשר הם נמצאים ברשות המועל הראשון (אבל דברים אחרים, כגון כסף או אוכל, ברגע שמשתמשים בהם, הם יוצאים מרשות אחת לשניה, ואין בהם מעילה אחר מעילה).

פיצד? בקע בקרדם של הקדש, ונהנה בפרוטה ופגם, ובא חברו ובקע בו, ונהנה ופגם, ובא חברו ובקע בו, ונהנה ופגם - פלן מעלי; נטל הקרדם ונתנו לחברו - הוא מעל, אבל חברו לא מעל. שתה ככוס של זהב ונהנה בפרוטה, ובא חברו ושתה ונהנה, ובא חברו ושתה ונהנה - פלן מעלי;

פרק ו

הדין שמעילה חייבת בהנאה ופגם, ושניים שמעלו.

א. יש דברים שהאדם נהנה בהן ולא יפגמו - כגון המשתמש בכלי זהב טהור; ויש דברים שיפגמו - כגון בגדים, וכלי כסף ונחשת וברזל, וכיוצא בהן. ונהנה בשוה פרוטה מן ההקדש שאינו מחבר בקרקע - אם נהנה בדבר שאין בו פגם, כגון שששתמש בכלי זהב של הקדש - מעל.

(א) שגם אם משתמשים בו הרבה זמן, הוא לא נהרס.

נהנה בדבר שיפגם - כגון שלבש בגדי הקדש, או בקע בקרדם [גרין] - לא מעל, עד שיפגם בהקדש בשוה פרוטה באותו דבר עצמו שנהנה בו, ויתפנן להנות, ויפגם ויהנה פאחת.

נהנה בכחצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה, או שנהנה בשוה פרוטה ופגם בשוה פרוטה בדבר אחר, ולא נהנה במה שיפגם ולא פגם במה שנהנה - הרי זה לא מעל; עד שיהנה בשוה פרוטה, ויפגם באותה הנה בשוה פרוטה בדבר עצמו.

פיצד? הרי שהתיר מטלית מביגד הקדש, ותפרה בבגדו ולבשה ונהנה בה בשוה פרוטה, והפסיד בבגד שהתירה ממנו בשוה פרוטה, ולא הפסיד במטלית כלום - הרי זה לא מעל; מפני שנהנה בדבר, ופגם בדבר אחר. וכבר פארנו שנהנה ומהנה חברו - מצטרף, ואפלו לזמן מרבה.

(ב) הוא נהנה במטלית שתפר בבגד שלו, ופגם בבגד השני.

ב. קדשי • קדשים

התמימים שתלש מצמרן, פיון שנהנה

קדשי קדשים תמימים א"א זה אמרו מעצמו ואין לו סמך לא ממשנה ולא מתוספתא ולא מגמרא והלא לא חלקו במשנה אלא בין חטאת חיה למתה שאין פגם למתה אבל בחיה לא חלקו כלל, ומה שאמר אין לו טעם שהקרבן התמים אע"פ שהוא עומד לקרבן אפשר שיפול בו מום ויפגם וימכר ועוד שהעור לכהנים הוא והוא נפגם אצלם שקודם זריקה מועלין בכלל והוא דבר שיש בו פגם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ט) כי שניהם גרמו שההקדש יעבור מרשות לרשות, הראשון בהוצאה מהקדש, והשני שההקדש עובר לרשות אחרת. (כ) כי הגזבר של ההקדש לא הוציא מרשות הקדש, כי גם לפני שהשני לקח, וגם אחרי שקיבל ממנו – ההקדש נמצא ברשות הגזבר ברשותו. (כא) כי רק במעילה בזדון יש מעילה אחר מעילה, אבל בשוגג, אחרי שהראשון כבר מעל, אצל השני אין מעילה.

הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו - לא מעל עד שיוציא אותה בפתפציו, או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחברו - הוא מעל, וחברו לא מעל; שאין מועל אחר מועל בפשע הקדשות, כמו שבארנו. וכן כל פיוצא בזה.

ח. נוטל • אבן או

קורה של הקדש - לא מעל, שהרי לא נתנה עדן. בנה אותה בתוך ביתו - מעל; נתנה על גבי חלון שפתקרה ולא חברה - לא מעל, עד שידור תחתיה בשונה פרוטה; שאין זו הנהגה הנפרדת.

(כב) הנחת הקורה בלי חיבור אינה הנאה ניכרת, שהרי אפשר לומר שלא לצרכי עצמו הניח אותה.

ט. נוטל פרוטה של הקדש ונתנה לפלגיו - אף על פי שלא רחץ - מעל, שהרי נתנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה. וכן אם נתנה לאחד מבניו אמוניות - מעל, אף על פי שעדיין לא עשו מלאכתו. (ג) האחראי על בית המרחץ. (כד) הוא נהנה בזה שיש לו אפשרות להתרחץ כשירצה.

י. קנה בה חפציה ולא משך - אם מן הגוי, מעלי; ואם מישראל, לא מעלי.

(כה) ושלם מחירה למוכר. (כו) אם הוא קנה מהגוי – מעל, כי קניין אצל גוי נעשה על ידי מעות. (כז) כי לא קנה את החפץ עד שיעשה בו קניין משיכה.

יא. המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חליניו - אף על פי שלא הוציאן בדברי הלכט, מעל. כיצד? המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש, וכן מחסר פפרה שהביא בפירתו מן

נוטל הפוס ונתנו לחברו מתנה או מכרו - הוא מעל, וחברו לא מעל.

רכב על גבי החמור, ונתנה בפרוטה ופגם^א, וכא חברו ורכב עליו, ונתנה ופגם, וכא חברו ורכב עליו, ונתנה ופגם - פלג מעלו; נתן החמור לחברו מתנה, או מכרו, או שכרו^ב - הוא מעל, וחברו לא מעל. וכן המשאיל קרדם של הקדש - הוא מעל לפי טובת הנה שבו^ג, וחברו מתר לבקע בו לבתחלה^ד; והוא הדין לבהמה^ה.

(יא) שהחמור נחלש. (יב) לזמן מסוים, ושכירות דינה כמכר. (יג) שווי ההנאה שמשאיל את הקרדום. (יד) מפני שהקרדום יצא לחולין על ידי מסירתו לרשות השואל. (טו) המשאיל בהמה שקדושת דמים עליה.

ה. בהמת קדשי מזבח^ו אינה פן, אלא יש בה מועל אחר מועל על כל פנים. כיצד? תלש מן החטאת^ז, וכא חברו ותלש, וכא חברו ותלש - פלג מעלו; וכן • אם

נתנה לחברו, וחברו לחברו - פלג מעלו. ויראה לי שדין המנחות, והעופות, והננסכים, וכלי שרת - פדין הבהמה; שפלג קדשת הגוף הן.

(טז) הכוונה לקדשי קדשים, שהרי קדשים קלים אין בהם מעילה לפני זריקת הדם. (יז) תלש צמר.

ו. בהמת קדשי קדשים שנפל בה מום - הואיל והיא עומדת לפדיון^ח, הרי היא פקדשי בדיק הבית, שהוא קדשת דמים; ואם נתנה לחברו, וחברו לחברו - הראשון בלבד מעל.

(יח) שפודין אותה והיא יוצאת לחולין.

ז. אמרו חכמים, שהנוטל אבן או קורה של הקדש, ונתנה • לחברו - שניהן מעלו^ט; ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת ידו - הוא מעל,

והגזבר לא מעלי. ויראה לי, שאין אלו הדברים אמורים, אלא במועל בזדון - שהרי לא נתחלל הקדש^י.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעילה קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שקל לא מעל, אלא חייב לחברו מחצית שקל. (מד) מה שנתר בקופה אחרי שהפרישו את התרומה – נקרא שירי הלשכה, ואין בהם מעילה, כי הם כבר לא מיועדים לקורבנות ציבור ממש אלא לצרכים כלליים יותר.

פרק ז

מעילה על ידי שליח או אדם אחר.

א. מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש, ונתנו לשליח להוציאו בתורת חלין - אם עשה השליח שליחותו, המשלח הוא שומע; ואם לא עשה שליחותו, אלא עשה השליח מדעת עצמו - השליח הוא שומע.

(א) ושינה ממה שאמר המשלח. (ב) מכיון ששינה, אינו שליחו של המשלח במעשה זה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי ששגג ולקח הקדש או מעות... המשלח הוא שומע. אין שליח לדבר עברה, אלא במעילה לבדה".

ידועה הקושיא הרי ישנם עוד מקומות בהם מצינו שליח לדבר עבירה, בשליחות יד בפיקדון, ובטביחה ומכירה, ומדוע כתב שרק במעילה יש שליח לדבר עבירה. ותירצו, שחייב המשלח במעילה הוא מדין שליחות, אבל בשליחות יד וטביחה ומכירה החיוב הוא מתורת פושע, היינו שהפשיעה היא בדיבור עצמו שאמר לשלוח יד, וכן בטביחה ומכירה אין החיוב מצד שלוחו של אדם כמותו אלא על ההנאה שנהנה מהבשר או מהדמים.

ובפנימיות העניינים, הסיבה שרק במעילה מצינו דין שליחות היא, מכיון שכל יהודי הוא שלוחו של הקב"ה לעשות מכל דבר שבעולם ענין של קדושה ודירה לקב"ה, אבל כדי שיהודי יעשה זאת בכוחו ומרצונו, חייבת להיות הבחירה החופשית – אפשרות של מעילה, מתוך תקוה ובטחון שסוף-סוף לא ידח ממנו נידח. משום כך אומרים ש"בכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה", כי בזה מתבטא תפקידו של יהודי להיות שלוחו של הקב"ה, לשמור על ענייני הקדושה שעשה בעולם, ולהזהר שאף אחד לא יפגום בזה ח"ו.

יין מלכות, ספר עבודה, סימן סו
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

פיצד? בעל הבית שאמר לשלוחו: 'תן לי מאותו

הקדש - מעל; וכלן אין מועלין עד שיזרק הדם לא.

(כח) היה סבור שהמעות חולין. (כט) גם אם קנה בהם דברי קודש. (ל) כגון יולדת שחייבת להביא קורבן כדי להביא שתגמר טהרתה. (לא) כי רק בזריקת הדם נהנה, כי הזריקה היא המכפרת.

לפיקדן, המביא מנחות ונסכים וְלֶחֶם תִּודָה מִן הַקֹּדֶשׁ - אף על פי שיעבר עברה - לא מעל, שאין כאן זריקת דם לכפר עליו.

יב. נתן שקלו^ל ממעות הקדש - כשיתרמו התרומה^ל, ויקנו ממנה אפלו בהמה אחת ויזרק דמה - ימעל השוקל, שהרי חלקו באותה הבהמה שניזרק דמה^ל.

(לב) מחצית השקל, שכל אדם מחויב לתת לבית המקדש פעם אחת בשנה. (לג) את מחצית השקל היו מניחים בקופות בבית המקדש, ואחר כך היו מפרישים ומקדישים מהם מעות לצורך קניית הבהמות. (לד) אבל לפני הזריקה לא נהנה, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת.

יג. הפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו^ל, בין . . מעל א"א זהו מן הטעות הראשון.
בין . הוא בין חבריו -

מעל^ל. נתנו לחברו לשקלו על ידו^ל, הלך ושקלו על ידי עצמו^ל - אם נתרמה התרומה^ל, מעל השוקל^ל; שהתורם תורם על העתיד להגבות, כמו שבארנו בשקלים, וכאלו הגיע שקל זה לשלפה; ולפיקדן מעל^ל. ואם עדיין לא נתרמה תרומה, לא מעל^ל. ולעולם אין מועלין בשירי הלשכה^ל.

(לה) צרכי חולין. (לו) שקיבל את השקל כתשלום. (לז) מפני ששניהם הוציאו את השקל מרשות הקדש לרשות חולין. (לח) נתן את החצי שקל לחברו, כדי שיהיה שליח שלו לתת עבורו למחצית השקל. (לט) והשליח לקח ונתן את המחצית השקל עבור עצמו. (מ) אם כבר הקדישו חלק מהמעות שבקופות לצורך רכישת הקורבנות, והתחילו להשתמש בהם. (מא) השליח שלקח את מחצית השקל בשביל עצמו. (מב) כלומר, היות שהתחילו להשתמש כבר בכספי השקלים – אז כל השקלים שכבר התחייבו (גם אם עדיין לא הגיעו בפועל) נחשבים כאילו נתרמו. לכן, אם מישהו משתמש בשקל כזה לצרכיו – הרי זו מעילה, כי הכסף כבר מוגדר כקודש. (מג) מפני שהשקל עדיין לא היה ברשות הקדש, ובשעה שהוא לקח מחברו את המחצית

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עברה, אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה אסור אחר.

(ו) דברים שעומדים להקרבה על המזבח. (ז) הוא חייב בעוד אסור מעבר לאיסור מעילה, שאסור לאכול בשר עולה. (ח) לענין שליחות במעילה – אף שבשאר עבירות נאמר "אין שליח לדבר עבירה", במעילה יוצא מן הכלל ונאמר "יש שליח לדבר עבירה", והשולח הוא שחייב. אולם כאשר פעולת השליח כוללת גם עבירה אחרת, כגון אכילת בשר עולה, ששם אין שליח לדבר עבירה – מתבטלת השליחות גם לגבי המעילה, והאוכל עצמו הוא החייב.

ג. הנותן פרוטת הקדש לשלוחו, ואמר לו: 'הבא לי בחציה גרות ובחציה פתילות', הלה והביא לו בכלה גרות, או בכלה פתילות, או שאמר לו: 'הבא לי בכלה גרות', או 'בכלה פתילות', הלה והביא בחציה גרות ובחציה פתילות – שניהם פטורין; בעל הבית לא מעל, שהרי לא נעשית שליחותו בפרוטה^ט; והשליח לא מעל, שהרי לא עקר שליחותו בפרוטה.

(ט) ואין מעילה בפחות מפרוטה.

אבל אם אמר לו: 'הבא לי בחציה גרות ממקום פלוני, ובחציה פתילות ממקום פלוני', והלה והביא גרות ממקום פתילות, ופתילות ממקום גרות – השליח מעל.

(י) מפני ששינה בכל הפרוטה.

ד. נתן לו שתי פרוטות ואמר לו: 'הבא לי אתרוג', והלה והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון – השליח מעל, ובעל הבית פטור; שהרי שלחו לקנות לו אתרוג ששניה שתי פרוטות; לפיכך אם היה האתרוג שהביא לו בפרוטה שנה שתי פרוטות – שניהן מעלו.

ה. השולח פרוטה ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ, ונזכר בעל הבית שהיא הקדש קדם שתגיע ליד החנוני – השליח מעל, שהוא שוגג, ובעל הבית כפר נזכר, ואין המזיד חייב בקרפן מעילה, כמו שבארנו. נזכר אף השליח וידע שהיא הקדש קדם שתגיע לחנוני – שניהן פטורין מקרפן מעילה^א, והחנוני חייב כשישחט^ב אותה פרוטה שנתעברה במעותיו – שהרי הוא שוגג.

(יא) כי הם מזידים.

פֶּשֶׁר לְאוֹרְחִין, הֵלֶךְ וְנָתַן לָהֶם כֶּכֶר [לחם], או שֶׁאָמַר לוֹ: 'תֵּן לָהֶם כֶּכֶר', וְנָתַן לָהֶם בָּשֶׂר, אָמַר לְשִׁלּוּחוֹ: 'הִבֵּא לִי מִן הַחֲלוֹן', וְהִבִּיא לוֹ מִן הַמַּגְדֵּל [=אֵרֶן], או שֶׁאָמַר לוֹ: 'הִבֵּא מִן הַמַּגְדֵּל', וְהִבִּיא מִן הַחֲלוֹן – הַשְּׁלִיחַ מַעַל; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזֶה.

הֵלֶךְ הַשְּׁלִיחַ וְהִבִּיא מִן הַחֲלוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ – אִף עַל פִּי שֶׁאָמַר הַשּׁוֹלֵחַ: 'לֹא הָיָה בְּלִפִּי שְׂבִיבָא אֲלֵא מִן הַמַּגְדֵּל' – בַּעַל הַבֵּית מַעַל, שֶׁהָרִי עָשָׂה שְׁלִיחוֹת מֵאִמְרוֹ, וְדָבָרִים שֶׁבִּלְבָב אֵינָן דְּבָרִים.

וְאִפְלוּ הָיָה הַשְּׁלִיחַ חֲרָשׁ אוֹ שׁוֹטֵה אוֹ קָטָן, שֶׁאֵין לָהֶן שְׁלִיחוֹת – אִם עָשׂוּ כְּמֵאִמְרוֹ, בַּעַל הַבֵּית מַעַל; וְאִם לֹא עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתוֹ, בַּעַל הַבֵּית פֶּטוּר.

(ג) מפני שנעשה רצונו והוא נהנה בזה.

אָמַר לְשִׁלּוּחוֹ: 'תֵּן לְאוֹרְחִי חֲתִיכָה שֶׁל בָּשֶׂר', הֵלֶךְ הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶן: 'טָלוּ [קחו] שְׁתֵּים שְׁתֵּים', בַּעַל הַבֵּית מַעַל, שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂה דְבָרוֹ; וְהַשְּׁלִיחַ פֶּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף עַל שְׁלִיחוֹת בַּעַל הַבֵּית, וְלֹא עָקַר אֶת הַשְּׁלִיחוֹת.

(ד) חתיכה לכל אחד.

אָבֵל אִם אָמַר לָהֶן הַשְּׁלִיחַ: 'טָלוּ שְׁתֵּים שְׁתֵּים מִדַּעֲתִי' – שְׁנֵיהֶן מַעֲלוּ. נָטְלוּ הָאוֹרְחִים שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ – אִף הָאוֹרְחִין מַעֲלוּ, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן עָשָׂה שְׁלִיחוֹת חֲבֵרוֹ וְהוֹסִיף מִדַּעֲתוֹ; נִמְצָא חֲבֵרוֹ חַיֵּב לְפִי שֶׁנַּעֲשׂוּ דְבָרָיו וְלֹא נִעְקְרָה הַשְּׁלִיחוֹת, וְהוּא חַיֵּב עַל זֶה שֶׁהוֹסִיף מִדַּעֲתוֹ.

(ה) בעל הבית מעל, מפי שנעשה רצונו. והשליח מעל, מפני שעשה על דעת עצמו ממש, והדגיש בפירוש שזה לא על דעת בעל הבית, אבל אם לא פירש שעושה על דעת עצמו, יכול להיות שחשב שבעל הבית אינו מקפיד על ההוספה, ומה שאמר "חתיכה", התכוון שלא יתן לכל אחד פחות מחתיכה.

השנת הראב"ד

אבל... עולה א"א תוספתא היא במעילה ויפה פירש, עוד אומר בה גם אני מפני שהעולה אינה נעשית חתיכות אלא מנתחה איברים איברים כדאיאת בתמיד וכדתנן בשקלים בשר שנמצא בעזרה איברים עולה וחתיכות חטאת הילכך אלו שראו אותה חתיכות היה להם לטעות של חטאת הם וכאנוסים דמו דלא הוה להו לשויילי אבל האוכל חייב שהוא נהנה, וראוי לסמוך עליו.

ב. בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהִיו הַחֲתִיכוֹת מִקְדָּשִׁי בִּדְקָה הַבֵּית. אָבֵל • אִם הָיוּ בָּשֶׂר עוֹלָה וְכִיּוּצָא בּוֹ, לֹא מַעַל אֲלֵא הָאוֹכֵל בְּלֶבֶד; שֶׁהָרִי הוּא חַיֵּב בְּאִסוּר אַחַת, יִתֵּר עַל הַמַּעֲלָה; וּבְכָל הַתּוֹרָה בָּלָה אֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ז מנחם-אב - ספר עבודה - הלכות מעילה קבו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

י. הפקידן אצל שלחני [=חלפן כספים] או חנוני^{כב}, ולא היה חתומין ולא קשורין קשר משנה^{כג} - הואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש בהן - אם הוציאן, שניהן פטורין: בעל הפקדון פטור - שהרי לא אמר לו 'השתמש בהן'; והחנוני פטור - מפני שאינן קשורין קשר משנה ולא חתומין, וכאלו השתמש ברשות.

(כב) מי שמפקיד מעות אצל חנוני או שולחני, או מפקיד על דעת שהם ישתמשו במעות. (כג) אם הם היו קשורים בארנק עם קשר משונה (בלתי רגיל), הוא גילה דעתו, שאינו רוצה שהשולחני או חנוני ישתמשו בהם.

יא. האשה שהכניסה מעות של הקדש לבעלה^{כד}, או שהקדיש מזרישה ומת ונפללו לה הקדשות בירשה^{כה} - לכשיוציא הבעל המעות בנפציו, ימעל^{כו}.

(כד) שהם היו של הקדש קודם הנישואין. (כה) אחר שנישאת. (כו) רק אם הוא משתמש בהם הוא מעל. למרות שמין הדין כל המעות של האישה עוברים לרשותו של הבעל, ואם כן לכאורה מיד שהם עוברים לרשותו הוא מעל, מכל מקום אנו אומרים שהבעל אינו מעוניין לקנות דברים שיכול להיות בהם איסור, ולכן רק אם השתמש בהם בפועל, מעל.

~ יום שישי י"ז מנחם-אב ~

פרק ח

תשלום לפועלים מהקדש וסדר בניית המקדש בכספי הקדש.

א. הפועלין שהן עושין בהקדש - אף על פי שפסקו עמהן מזונות^א, לא יאכלו מגזירות [תאנים יבשים] של הקדש; ואם אכלו, מעלו; אלא ההקדש נותן להן דמי מזונות.

(א) שסיכמו איתם שחלק מהשכר שלהם, הם יקבלו גם ארוחות. (ב) הדין שבשדה של חולין, הפועלים יכולים לאכול מהפירות תוך כדי עבודה.

ב. הדש בכרשיני [=מאכל בהמה] הקדש - הרי זה חוסם את הפרה, שנאמר: "לא תחסם שור בדישו", דיש הראוי לזי.

(ג) ולא דיש של הקדש.

הודיעו לחנוני שפרוטה שנתן לו הקדש - שלשתן פטורין^י, ונתפס המקח להקדש^{יג}.

(יב) שהרי כולם מזידים. (יג) החפץ שנקנה קדוש, ועובר להקדש.

ו. וכיצד יעשה^{יד} כדי להציל החנוני מן החטא, עד שיהיה מתר להשתמש בכל המעות? נוטל פרוטה של חלין או כלי כל שהוא ואומר: 'פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחללת על זה'; ותעשה אותה פרוטה או הפלי הקדש, ויתר החנוני להשתמש בכל המעות.

(יד) הבעל הבית שנזכר שהמטבע של הקדש.

וכן פרוטה של הקדש שנתערבה בכל הכיס [א=אנן]^{טו}, או שאמר: 'פרוטה בכיס זה הקדש'^{טז} - מחלל אותה^{יז}, ואחר כך ישתמש בכיס; ואם הוציא ולא חלל^{יח} - לא מעל, עד שיוציא את כל הכיס^{יט}.

(טו) פרוטה אחת של הקדש התערבה בארנק עם מטבעות חולין. (טז) או שאמר שפרוטה אחת מהמטבעות שבארנק היא להקדש. (יז) פודה אותה במטבע אחר, ואחר כך יכול להשתמש בכל המטבעות שבארנק. (יח) אם השתמש במטבעות בארנק, לפני שפרדה את המטבע. (יט) רק אם ישתמש בכל המטבעות שבארנק - מעל, כי כל זמן שלא השתמש בכולן, אפשר לומר שהוא לא השתמש במטבע של הקדש, והמטבע עדיין נמצא בארנק.

ז. אומר: 'כיס מפיסי הקדש', וישור משורי הקדש^י - מועלין בכל^{יא}, ומועלין במקצת^{יב}. כיצד עושה? מביא את הגדול שבהם ואומר: 'אם הקדש הוא, הרי זה הקדש; ואם לאו, ההקדש בכל מקום שהוא מחלל על זה'; ויהנה בקטן.

(כ) אם השתמש בכל השוורים או הארנקים. (כא) אפילו הוציא רק מקצתם. ולכאורה דין זה סותר את מה שכתב בסוף ההלכה הקודמת, שלא מעל עד שיוציא את כל הכיס.

ח. המועל בפחות משוה פרוטה, בין בזדון בין בשגגה - משלם את הקרן, ואינו חייב חמש ולא קרבן. ויראה לי שאינו לוקה על פחות משוה פרוטה, אם היה מזיד.

ט. המפקיד מעות הקדש אצל בעל הבית, ונשתמש בהן והוציאן - בעל הבית מעל; שהרי אין לו רשות להשתמש בהן, ובעל הפקדון לא הרשהו.

7. דברים-תצא, כה, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שלא יבואו לידי מעילה, מפני שאין מדקדקין במשיחה^{יב}.

(ט) כשקובעים את שכרם. (י) היינו חמשה טפחים. (יא) באמה גדולה בת ששה טפחים. (יב) כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיוק.

ו. תנאי בית דין, שיהיו הפהנים גאותין במלח ובעצים, באכילת קרפנות שאוכלין בחלקן^{יג}; אבל לא יתנו מלח המקדש בחלין שלהן.

(יג) שהכהנים יוכלו להשתמש במלח ובעצים של הקדש, כדי לתבל ולבשל את הקורבנות שהם אוכלים.

ז. מלח שעל גבי האביר^{יד} - מועלין בו^{טו}; שעל גבי הכבש ושעל ראש המזבח^{טז} - אין מועלין בו.

(יד) אימורים שמעלים על המזבח, ומולחים אותם קודם. (טו) כמו כל דבר העומד להקטיר על המזבח. (טז) אבל המלח שהיה מונח על גבי הכבש ועל ראש המזבח.

ח. ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה^{טז} הקדושה, ולידע סוף ענינה כפי פחו. ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עלה^[סיבה ונימוק] - אל יהי קל בעיניו^{יז}; ואל יחרס לעלות אל ה', פן יפרץ בו^{יח}. ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החל. בוא וראה, כמה החמירה תורה במעילה: ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר, כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד^{יט} - נתקדשו, וכל הנוהג בהן מנהג חל - מעל בה', ואפלו היה שוגג צריך פסרה^כ, קל וחמר למצוות שחקק לנו הקדוש ברוך הוא - אל יבעט אדם בהן מפני שלא ידע טעמן, ולא יחפה דברים אשר לא כן על ה', ולא יחשב בהן מחשבתו בדברי החל.

(יז) אל יזלזל בו. (יח) על פי הכתוב במתן תורה: "אל יחרסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם". (יט) שאדם אמר הרי זה קודש. (כ) מחוייב להביא קרבן אשם.

הרי נאמר בתורה^{כא}: "ושמרתם את כל חקתי ואת כל משפטי ועשייתם אתם", ואמרו חכמים לתן שמירה ועשייה לחקים כמשפטים: והעשייה ידועה,

ג. אין מחללין את ההקדש על המלאכה, אלא על המעות^{כב}. כיצד? אמן שעשה מלאכה בהקדש במנה - אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש בשכרו, עד שמחללין אותן על המעות^{כג}; ואחר שיעשו חלין, נותנין אותן לאמן בשכרו - אם רצו, וחוזרין ולוקחין ממנו הבהמה מתרומת הלשכה^{כד}.

(ד) אם צריכים לשלם לפועל שעשה מלאכה עבור הקדש בחפץ מהקדש, אין משלמים בחפץ של הקדש, אלא קודם פודים אותו. (ה) בהתחלה מפרשים את שכר האומן ממעות הקדש, ואז המעות האלו הפכו לחולין, אחר כך מחללים את הבהמה על אותן המעות, והבהמה הופכת להיות חולין. (ו) אם הגזברים רוצים, הם יכולים לחזור ולקנות ממנו את הבהמה, במעות של הקדש. ואת כל זה עושים לטובת ההקדש, כי הדין שאם עברה השנה והבהמה שיועדה לקרבן ציבור עדיין לא הוקרבה, אין להקריבה עוד, שכן קרבנות ציבור מקריבים רק ממעות השנה הנוכחית. לכן פודים את הבהמה - כלומר, מוציאים אותה לחולין - ואז יכולים הגזברים לקנותה מחדש במעות החדשות של השקלים שנתרמו השנה, כדי שתהיה ראויה לקרבן ציבור.

ד. כשבונין במקדש, אין לוקחין עצים ואבנים מן ההקדש, ולא בונין את הבנין על דעת שהוא קדש, אלא בונין הכל מן החלי; גזרה שמא יהנה בצל הבנין, או ישען על אבן או קורה בשעת מלאכה. ואחר שישלם הבנין, מחללין מעות ההקדש על הבנין^{כה}. ואם צרכו הגזברים לעצים לקדש לאותו היום בלבד - לוקחין אותן ממעות הקדש, שהרי אינן מתאחרין זמנים, כדי שגחוש להן שמא ישען אדם עליהן וימלע.

(ז) קונים במעות חולין או בהקפה. (ח) לוקחים מעות של הקדש, ואומרים שהם הופכים להיות חולין במקום המקדש, והמקדש הופך להיות קדוש.

ה. כשפוסקין עם האמנין לבנות במקדש ובעזרות - פוסקין עמהן כן וכך אמה בכך וכך סלע, באמה בת עשרים אצבע^{כז}; וכשמושחין להן מה שבנו, מושחין ומחשבין להן באמה גדולה בת עשרים וארבע אצבעות^{כח} - כדי

8. ויקרא-קדושים, יט, לו.

הלכה ח: בהלכות אלו מודגשת העבודה "לכתחילה אריבער", עבודה ה' ללא התחשבות בשום הפרעה - יין מלכות סקכו. במשפטי התורה: ביאור - הערת הרבי באג"ק אדמו"ר הרי"צ ח"ד ע' קצה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תורה) נותן האחד טעם בשני ובוזה יוצר מציאות חדשה (של בשר או חלב בטעם אחר) הבאה דרך בישול דוקא. ומה שהי' קס"ד במכילתא שבשר וחלב יהי' מותר במוקדשים הוא כיון שהם ככלאי הבגד, אלא שלמסקנה לא הותר בשר בחלב במוקדשים כיון שעירובו יוצר מציאות חדשה, בדומה לכלאי בהמה שסוג התערובת שבה אסור גם במוקדשין. לקו"ש חלק כט, עמוד 123 ואילך מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ובמה היה דוד המלך מצטער מן המינים [אפיקורסים] והגויים שהיו משיבין על החקים; וכל זמן שהיו רודפין אותו בתישבות השקר שעורכין לפי קצור דעת האדם, היה מוסיף דבקה בתורה, שנאמר: "טפלו עלי שקר, וזדים; אני - בכל לב אצור פקודיך", ונאמר שם בענין¹⁰: "כל מצותיך אמונה; שקר ודפוני, עזרני".

וכל הקרבנות פלן מפלל החקים הן¹¹. לפיכך אמרו חכמים, שאף על עבודת הקרבנות העולם עומדי - שבבשית החקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא; והקדימה תורה צווייה על החקים, שנאמר¹²: "ושמרתם את חקתי ואת משפטי, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם".

כא) שלא נתגלו טעמים. (כב) אבות פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד... ועל העבודה", ופירש הרמב"ם שם: עבודת הקרבנות.

ברייך רחמנא דסייען.

נגמר ספר שמיני, בעזרת שדי. ומנן פרקים של ספר זה, חמשה ותשעים פרקים: הלכות בית הפחירה, שמונה פרקים; הלכות פלי המקדש, עשרה פרקים; הלכות ביאת המקדש, תשעה פרקים; הלכות אסורי מזבח, שבעה פרקים; הלכות מעשה הקרבנות, תשעה עשר פרקים; הלכות תמידין ומוספין, עשרה פרקים; הלכות פסולי המקדשין, תשעה עשר פרקים; הלכות עבודת יום הכפורים, חמשה פרקים; הלכות מעילה, שמונה פרקים.

והיא שיעשה החקים; והשמירה, שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. והמשפטים, הן המצוות שטעמן גלוי, וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה, כגון אסור גזל ושפיכות דמים וכבוד אב ואם; והחקים, הן המצוות שאין טעמן גלוי. אמרו חכמים: חקים שחזקתיהן לה, ואין להן ראיות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו בהן, ואמות העולם משיבין עליהן - כגון אסור בשר חזיר, ובשר בחלב, ועגלה ערופה, ופרה אדמה, ושעיר המשתלח.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ובשר בחלב".

להבין גדר האיסור בבשר וחלב, צריך להקדים תחילה דברי הקס"ד במכילתא שבשר בחלב יהי' מותר במוקדשין אלא שהדרשה "ראשית גו' תביא בית ה' אלקיך לא תבשל גדי בחלב אמו" לימדה שגם ב"בית ה' אלקיך" ישנו איסור בשר בחלב.

בענין איסור לבישת שעטנז, כתב הרמב"ן שדווקא על לבישת שעטנז "יצה"ר ואומות העולם משיבים עליהם" אבל לא על כלאי בהמה. ומבאר שם שטעם האיסור בכלאי בהמה מובן, כי "מעבר כלאים" ומרכיב שני מיני בהמה או שני מיני זרעים והרי הוא "משנה ומכחיש ומערכב במעשה בראשית". ומה שלא הסתפקה התורה בציווי "בהמתך לא תרביע כלאים" והוסיפה "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" הוא "מפני שדרך כל עובד אדמתו להביא צמדו ברפת אחת ויבואו לידי הרכבה". אבל שעטנז הוא איסור "נעלם", כיון שכלאי בגדים אינם חיבור באופן שיוצר מין חדש, וגם אחרי שחיברם יחד כבגד אחד אפשר להפרידם.

ומובן מזה שגדר התערובת בבשר וחלב, הוא באופן הממוצע בין כלאי הבגד שבו אין חיבור אמיתי המוליד מין חדש, לכלאי הקרקע והבהמה שבהם מערב גם את "כח התולדה" של שני המינים והיינו שהעירוב פועל שינוי בעצם מציאותם ומשנה בהם סדרי בראשית להיותם "למינהו" דוקא. אבל עירוב בשר בחלב אמנם אינו יוצר מין חדש כמו התערובת בכלאי הקרקע והבהמה, אבל גם אינו דומה לכלאי הבגד שאין בהם עירוב גמור כי בבישול בשר וחלב יחד (שאותו אסרה

9. תהלים, קיט, סט. 10. שם, פסוק פו. 11. ויקרא-אחרי מות, יח, ה.

הפניות לשיחות קודש

שאין טעמן ידוע: יש בהן טעם אלא שהוא עמוק ונסתר - לקו"ש חל"ב ע' 4, 174, חל"ה ע' 174. ובשר בחלב: בגדר איסור בשר בחלב - לקו"ש חכ"ט ע' 124. ועגלה ערופה: החילוק בין מ"ש כאן למורה נבוכים - לקו"ש חכ"ד ע' 126. וכל . . . בהם: החילוק בין מ"ש כאן לסיום ספר קרבנות - לקו"ש חל"ב ע' 15 והע' 29. שמונה פרקים: רומז לכינוי בן שמונה נימים בגאולה - סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 564 הע' 122. והלכותיהן קצ"ז. הרמז בזה - לקו"ש חכ"א ע' 238.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בשם ה' אל עולם¹.

תכון תפלתך קטרת לפניך, משאת פפי מנחת ערב².

ספר תשיעי והוא ספר

הקרבנות

הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרבן פסח, הלכות חגיגה, הלכות בכורות, הלכות שגגות, הלכות מחסרי פפיה, הלכות תמורה.

הלכות קרבן פסח

יש בכללן שש עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה, ושתיים עשרה מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) לשחט הפסח בזמנו; (ב) שלא לזבח אותו על הקמץ; (ג) שלא תלין אמוריו; (ד) לשחט פסח שני; (ה) לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר; (ו) לאכל בשר פסח שני על מצה ומרור בליל חמשה עשר לחדש השני; (ז) שלא יאכל נא ומבשל; (ח) שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה; (ט) שלא יאכל ממנו משקד; (י) שלא יאכל ממנו לתושב או שכיר; (יא) שלא יאכל ממנו ערל; (יב) שלא ישפר בו עצם; (יג) שלא ישפר עצם בפסח שני; (יד) שלא ישאיר ממנו לבקר; (טו) שלא ישאיר מפסח שני לבקר; (טז) שלא ישאיר מבשר חגיגת יום ארבעה עשר עד יום שלישי. ובאור מצוות אלו - בפירקים אלו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לשחט הפסח בזמנו".

הזמנים המיוחדים שקבעה התורה לשחיטת הפסח ולאכילתו, הם חלק מהגדר המיוחד של המצוה. ולכן מנה במנין המצוות השחיטה והאכילה כשתי מצוות (אף שמצד שמעכבות זו את זו היה לו למנותן כאחת).

משום כך הקפיד להדגיש הזמן המיוחד לקיום המצוה. ואף שבמנין המצוות שבריש ההלכות כאן כתב "לשחוט את הפסח בזמנו", בכ"ז פירט בה"א: "מצות עשה לשחוט את הפסח בארבעה עשר לחודש ניסן אחר חצות".

על פי לקו"ש, חלק ט"ז, עמוד 105 הע' 27.

פרק א

קרבן פסח.

א. מצות עשה לשחט [קרבן] הפסח בארבעה עשר לחדש ניסן, אחר חצות; ואין שוחטין אלא מן הפכשים או מן העזים בלבד, זכר בן שנה. ואחד האיש ואחד האשה חביבין במצוה זו.

ב. ומי שפסל מצוה זו בזדון, ועבר יום ארבעה עשר ולא הקריב, והוא לא טמא, ולא בדרך רחוקה [מבית המקדש] - הרי זה חייב כרת; ואם בטלה בשגגה, פטור^א.

(א) מכרת, ומקרבן חטאת.

ג. אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה, בשאר הקדשים; אף בשעת התר הבמות [כשהיה מותר להקריב בכל מקום], לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד אלא בבמת צבור. ומי שהיה מקריבו בבמת יחיד - לוקה, כאלו הקריבו בשוק^ב, שנאמר^ג: "לא תוכל לזבח את הפסח באחד שעריך" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לשחט בבמת יחיד, אפלו בשעת התר הבמות.

ד. כשם שבזמן שהיה מותר להקריב קרבנות בבמות, היה מותר להקריב רק בבמה (בין בבמת יחיד ובין בבמה ציבורית) אבל היה אסור להקריב במקום אחר, כך את קרבן פסח היה מותר להקריב רק בבמה ציבורית ולא בבמת יחיד.

ד. שחיטת הפסח - אחר חצות; ואם שחטו קדם חצות, פסול. ואין שוחטין אותו אלא מאחר [קרבן] תמיד של בין הערבים; אחר שמקטירין קטרת של בין הערבים, ואחר שמטיבין [=מודליקים] את הנרות^ה,

1. בראשית-וירא, כא, לג. 2. תהלים, קמא, ב. 3. דברים-ראה, טז, ה.

לשחוט פסח שני: בגדר פסח שני שנמנה בנפרד מפסח ראשון - לקו"ש חכ"ח ע' 78 הע' 17 ושוה"ג. הלכה א: ביאור ארוך במצות אכילת הפסח ושחיטתו - לקו"ש חט"ז ע' 105.

ח. מִקְטִירִין חֲלָבֵי פִסְחִים כָּל הַלֵּילָה י, עַד שֶׁיַּעֲלֶה עֲמֹד [י"א] הַשֶּׁחֶר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים ט? כְּשֶׁחָל אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לַהֲיֹת בְּשֶׁבֶת - שֶׁהָרִי חֲלָבֵי שֶׁבֶת קָרְבִּין בְּיוֹם טוֹב ט; אֲכָל אִם חָל אֲרֻבָּעָה עָשָׂר לַהֲיֹת בַּחֹל, אֵין מִקְטִירִין חֲלָבֵי חֹל בְּיוֹם טוֹב י.

(יד) אבל חכמים גזרו שיקטירו רק עד חצות. (טו) שמקטירים את האימורים בליל פסח. (טז) כי הדין הוא שאם חל יום טוב במוצאי שבת, מותר להקריב את האימורים של הקרבנות שהקריבו בשבת, בליל היום טוב. (יז) כי אסור להקריב בליל יום טוב אימורים של קרבנות שהקריבו ביום חול.

ט. הַפֶּסַח נִשְׁחָט בְּשֹׁלֶשׁ כֶּתוֹת [=קבוצות], שְׁנָאֶמְרָה: "וְשִׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל" - קָהָל, וְעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מְשֻׁלָּשִׁים בְּנֵי אָדָם בְּכָל כֶּת וְכֶת י.

(יח) מכיוון ש'עדה' זה עשרה אנשים, שהרי בפרשת המרגלים נאמר "עד מתי לעדה הרעה הזאת" והם היו עשרה מרגלים (כי יהושוע וכלב לא היו בכללם), ומזה לומדים שגם 'קהל' ו'ישראל' ססמוכים בפסוק למילה עדה, זה עשרה אנשים, אלא שיש להסתפק האם הכוונה לשלושים אנשים שיקריבו ביחד, או לשלושים אנשים שיקריבו שיקריבו זה אחר זה, לכן צריך להקריב קרבן פסח בשלוש כיתות של שלושים אנשים, ואז בוודאי יוצאים ידי חובה (כי אז יש גם שלושים אנשים ביחד-בכל כיתה, וגם שלושים אנשים זה אחר זה).

י. הָיוּ הַכָּל חֲמִשִּׁים - נִכְנָסִין בְּתַחֲלָה שְׁלֹשִׁים, וְשׁוֹחֲטִין; וְיוֹצְאִין עֲשָׂרָה, וְנִכְנָסִין עֲשָׂרָה; וְחוֹזְרִין וְיוֹצְאִין עֲשָׂרָה, וְנִכְנָסִין עֲשָׂרָה ט.

(יט) והטעם שעשרה אנשים צריכים לצאת בעת שנכנסים העשרה האחרים, כדי שיהיה ניכר שיש כאן שלש כתות, שאם לא כן יראה הדבר כאילו העשרה האלו רק נוספו על אלו שבפנים ואין כאן ג' כתות.

יא. הָיוּ כַּתוּבֹת מִחֲמִשִּׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח, לְכַתְּחֵלָה כ. וְאִם שִׁחֲטוּ בְּלֵן בֵּבֶת אַחַת, כְּשֶׁר.

(כ) כי בכפות מחמישים אי אפשר שיהיו שלוש כתות.

מִתַּחֲלִילִין לְשַׁחֵט אֶת הַפִּסְחִים, עַד סוֹף הַיּוֹם. וְאִם שִׁחֲטוּ אַחֵר חֲצוֹת, קִדְּם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - כְּשֶׁר; וְיִהְיֶה אֶחָד מִמֶּרֶס [=מערבב שלא יקרוש] בְּדֵם הַפֶּסַח, עַד שֶׁיִּזְרַק דֵּם הַתָּמִיד, וְאַחֵר כֶּן יִזְרַק דֵּם הַפֶּסַח אַחֲרָיו; וְאִם נִזְרַק דֵּם הַפֶּסַח קִדְּם דֵּם הַתָּמִיד, כְּשֶׁר י.

(ג) מכיון שלגבי זמנם של קרבן התמיד, הקטרת הקטורת והטבת הנרות, נכתב בתורה שצריכים להיות בין הערביים, ולגבי זמן הקרבת קרבן פסח, נכתב בתורה גם הלשון בין הערביים וגם הלשון 'בערב', משמע שקרבן פסח צריך להקרב מאוחר יותר. (ד) בדיעבד. (ה) בדיעבד.

ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ, וְהָיָה לוֹ כְּזִית חֶמֶץ בְּרִשּׁוֹתוֹ - לוֹקָה, שְׁנָאֶמְרָה: "לֹא תִזְבַּח עַל חֶמֶץ דֵּם זִבְחִי" - שֶׁלֹּא יִזְבַּח הַפֶּסַח, וְהַחֶמֶץ קָיָם. אֶחָד הַשּׁוֹחֵט, וְאֶחָד הַזּוֹרֵק אֶת הַדֵּם, וְאֶחָד הַמִּקְטִיר אֶת הָאִמּוּרִין [=אברים] - אִם הָיָה בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שְׁאוּכָלִין פֶּסַח זֶה, כְּזִית חֶמֶץ בְּשַׁעַת הַקָּרְבָּתוֹ - הָרִי זֶה לוֹקָה, וְהַפֶּסַח כְּשֶׁר י.

(ו) בי"ד ניסן אחר חצות היום. (ז) שאת קרבן פסח אוכלים בחבורה, כמבואר להלן בפרק ט. (ח) למרות שההקרבה נעשתה באיסור.

ו. דֵּם הַפֶּסַח, טָעוֹן שְׁפִיכָה [ולא זריקה] כְּגֵד הַיִּסּוֹד [=בסיס המזבח]. וְאַחֵר שְׁשׁוּפְכִין דָּמוֹ - מִפְּשִׁיטִין אוֹתוֹ ט, וְקוֹרְעִין אֶת בִּטְנוֹ, וּמוֹצִיאִין אֶת אִמּוּרָיו, וּמִקְטִירִין אוֹתָן חֲלָבִין [=השומן], כָּל זִבַּח וְזִבַּח לְבָדוֹ. וּבַעַל הַזִּבַּח נוֹטֵל פֶּסַחוֹ עִם הָעוֹר שָׁלוֹ, וְיוֹצֵא לְבִיתוֹ לִירוּשָׁלַיִם, וְצוֹלְהוֹ, וְאֹכְלוֹ לְעֶרְבִיא.

(ט) מפשיטים את עורו מעליו. (י) מקטירים את החלבים והאיברים של כל קרבן בפני עצמו. (יא) ליל ט"ו ניסן.

ז. הַמֵּנִיחַ אִמּוּרִין, וְלֹא הַקְטִירִין עַד שְׁלֹנּוּ [עד הבוקר] וְנִפְסְלוּ בְּלִינָה י - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֶמְרָה: "וְלֹא יִלִּין חֲלָב חֲגִי עַד בֹּקֶר". וְאִף עַל פִּי שֶׁעֵבֶר - אֵינוֹ לוֹקָה; לְפִי שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה י.

(יב) ויש לינה שאינה פוסלת, כגון שהאימורים נשארו בראש המזבח, ובמקרה כזה אינו עובר על לא תעשה. (יג) וכל לאו שאין בו מעשה, אין לוקין עליו.

4. שמות-משפטים, כג, יח. 5. שמות-משפטים, כג, יח. 6. שמות-בא, יב, ו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וַעֲדִין לֹא שָׁלְמָה הַפֶּת מִלֶּהֱקָרִיב - שׁוֹנֵין [=קוראים שוב]; **וְאִם שָׁנוּ, וְלֹא שָׁלְמוּ לִהְיָרִיב - מְשַׁלְשִׁין. וּמַעֲוָלָם לֹא שָׁלְשׁוּכָא.**

(כא) לא אירע אף פעם שהלוויים סיימו את ההלל פעם שלישית.

יב. עַל כָּל קָרִיָּאָה וְקָרִיָּאָהכּ, תּוֹקְעִין שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת בַּחֲצוֹצְרוֹת - תְּקִיעָה וּתְרוּעָה וּתְקִיעָה; הוֹאִיל וְאֵין לוֹ [לפסח] נִסְכִּים לְתַקַּע בְּשַׁעַת נִסּוּף, תּוֹקְעִין בְּשַׁעַת שְׁחִיטָהכּ.

(כב) של ההלל. (כג) בשאר הקרבנות היו תוקעים בשעת ניסוך היין, אבל מכיוון שלא היו מביאים יין ונסכים עם קרבן הפסח, היו תוקעים בשעת הקרבת הקרבן.

יג. הַפְּהִנִים עוֹמְדִים שׁוֹרֹת שׁוֹרֹת, וּבִידֵיהֶם מְזֻרְקִי כֶסֶף וּמְזֻרְקֵי זָהָב, שׁוֹרָה שְׁפֹלָה כֶסֶף - כֶּסֶף, וְשׁוֹרָה שְׁפֹלָה זָהָב - זָהָב; וְלֹא הָיוּ מְעַרְבִין, כְּדִי שְׁיִהְיֶה לָהֶם נוֹאִי. וְלֹא הָיוּ לְמְזַרְקִין שׁוֹלִים [ישראל], כְּדִי שְׁלֹא יִנְיָחוּםכּ וְיִקְרַשׁ הַדָּםכּ.

(כד) הכהנים על גבי הקרקע, עד שיקבלו דם אחר, וישכחו אותם. (כה) ולא יהיה ראוי לשפיקה.

יד. שְׁחַט הַשׁוֹחֲטִי, וְקָבַל הַפְּהִיכִי - נוֹתְנוֹ לַחֲבֵרֹוכּ, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ, כְּדִי שְׁיִתְעַסְקוּ רַבִּים בַּמַּעֲוָה, עַד שְׁיִגִיעַ הַדָּם אֶצֶל כָּהֵן הַקְּרוֹב לַמִּזְבֵּחַ; שׁוֹפְכוֹ שְׁפִיכָה אַחַת כִּנְגֵד הִסּוֹד, וּמִקָּבַל מְזֻרֵק אֶחָד מֵלֵא, וְאַחֵר כֶּף מַחֲזִיר אֶת הַרִיקָןכּ.

(כו) אפילו ישראל, שהשחיטה כשרה בזר. (כז) שמקבלה ואילך מצוה על הכהן ואסור בישראל. (כח) העומד לידו בשורה. (כט) כל כהן המחזיק בידו מזרק ריק וחבירו שלידו מחזיק מזרק מלא, יקבל תחילה מחבירו את המזרק המלא ורק אחר כך ייתן לו את המזרק הריק, מפני, שאין מעבירין על המצוות, אלא מיד כשמזדמן לו לעשות מצווה עליו לעשותה תחילה, וכאשר חבירו מושיט לו את המזרק המלא צריך לקבלו מיד, ורק לאחר מכן להחזיר לו את המזרק הריק.

וּתּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין אֶת כָּלֹ, וְקוֹרְעוֹ [את בטנו], וּמִמַּחֲה וְהִקְטִיר חֲלָבָיו - דּוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת; שְׂאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשֶּׁבֶת - שְׁהָרִי קְבוּעַ לוֹ זָמַן, שְׁנֵאמַר: "בְּמוֹעֲדוֹ". אֲבָל הִרְכָּבָתוֹ [ברשות הרבים],

וּתּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין אֶת כָּלֹ, וְקוֹרְעוֹ [=את בטנו], וּמִמַּחֲה אֶת קֶרְבָּיו [=מעיו], עַד שְׁמִסִּיר מֵהֶן הַצּוּאָה וְהַפֶּרֶשׁ [=זוהמה]; וּמוֹצִיא אֶת הָאֲמֹרִין, וְנוֹתֵנָן בְּכִלִּי, וּמוֹלִחָן, וּמִקְטִירֵן הַפֶּהֶן עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ז מנחם-אב - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קלג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

והבאתו מחוץ לתחום [אלפיים אמה מחוץ לעיר], וחתרכת ובלתו [שהיא מום] בכלילי - אינן דוחין את השבת, שהרי אפשר לעשותן קדם השבת. ואם יכול לחתך ובלתו בידו בשבת, חותך^ל; ואם היתה יבשה, חותכה אפילו בכלילט - שאין שבות במקדש כלל^מ. וכן צליתו, וחדת קרבו - אינן דוחין את השבת, שהרי אפשר לעשותן לאחר השבת.

לו) שאסורה מדאורייתא, משום מלאכת 'מכה בפטיש', כי על ידי שחותכה מכשיר את הבחמה לקרבן. (לז) שאיסורו מדרבנן. (לח) במקדש. (לט) כי האיסור לחתוך יבלת יבשה אפילו בכלי, הוא מדרבנן. (מ) למרות שהיה אפשר לעשות מערב שבת.

יט. שכח ולא הביא סכין, לא יביאנה בשבת מא; אלא נותנה בין קרני הכבש, או בצמר, ומכישו עד שמביאו לעזרה, ומקדישו שם [את הקרבן]. ואף על פי שהוא מחמר [מנהיג בהמה עם משא] בשבת - מחמר בלאחר יד הוא [לא בדרך הרגילה]; ומפני המצוה, מתר. (מא) מכיוון שהיה אפשר להביא מערב שבת.

במה דברים אמורים? בשלא הקדיש פסחו עדין, ולא אמר 'זה פסח'; אבל אם הקדישו - לא יביא סכין עליו, מפני שהוא עובד בקדשים^{מב}. ומפני מה התיירו להקדיש פסחו בשבת^{מג}? הואיל וקבוע לו זמן [זה להקרבן], מתר להקדישו בשבת; וכן מקדיש אדם [קרבן] חגיגתו^{מד} ביום טוב, ואינו חושש.

מב) משתמש בבהמת קדשים להביא את הסכין, ואסור להינות מקדשים. (מג) אפילו שלא במקדש. (מד) קרבן חגיגה שצריך להקריב ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות לפני ה'.

כ. השוחט את הפסח, ונמצא בעל מום, או טרפה - הרי זה שוחט אחר, בין בחל בין בשבת; אפילו מאה זה אחר זה - שוחט והולך, עד שישכר אחד, או עד שתחושף וידחה לשני [פסח שני] - שהרי אנוס הוא.

פרק ב

הקרבת קורבן הפסח לחבורה

א. אין שוחטין את הפסח אלא למנוייו [החבורה

א) "על השח" משמע בעודו חי, כשעדיין נקרא שח.

ב. ויחיד ששחט את הפסח לעצמו - פשר; והוא, שיהיה ראוי [מסוגל] לאכל את פלו'. ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד, שנאמר: "ועשו אתו"^ג.

ב) כי אם לא יאכל את כולו, יעבור על איסור נותר. ג) לשון רבים, מכאן לומדים שיש להשתדל להקריבו בחבורה.

ג. אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכל. היה אחד מבני חבורה קטן, או זקן, או חולה - אם יכול לאכל פזית, שוחטין עליו; ואם לאו, אין שוחטין עליו, שנאמר^ד: "איש לפי אכלו", עד שיהיה ראוי לאכל. אפילו חבורה של מאה, ואין כל אחד מהן יכול לאכל פזית - אין שוחטין עליהם.

ד) למרות, שהם כמות גדולה של אנשים ויאכלו את כל הקרבן, ולא יבואו לידי איסור נותר, מכיוון שיש ביניהם מי שאינו יכול לאכול כזית, אין מקריבים עליהם.

ד. אין עושין חבורה נשים ועבדים, או קטנים ועבדים - מפני קלות [ראש] שתהיה ביניהן; אבל עושין חבורה פלה נשים, אפילו בפסח שני, או פלה עבדים. ושוחטין על הקטנים, שיהיו מפלל בני חבורה - לא שתהיה חבורה פלה קטנים, שאינן בני דעת [ויתירו ממנו].

ה) ויבואו לידי עברה. ו) ועבדים חייבים בקרבן פסח, כנשים.

וכן אין עושין חבורה פלה חולים או זקנים או אוננים [שטרם נקבר קרובם], אף על פי שבזמן יכולין לאכל [מן הדיון]^ז - הואיל ואכילתן מעוטה^ח; שמה ישאירו הפסח, ויביאווה לידי פסול. ואם עברו ושחטו על חבורה זו, פשר^ט. וכן אין עושין חבורה פלה גרים - שמה ידקדקו [המדרין]^י בו, ויביאווה לידי פסול; ואם שחטו עליהם, פשר.

8. שמות-בא, יב, ד. 9. שמות-בא, יב, מז. 10. שמות-בא, יב, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בשעת שחיטה. (כב) אם היה בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה.

ח. שוחט אדם על ידי [דבור] בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפגועים, אכל אינו שוחט על ידי [מרצנים], בין שלא מדעתו. אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים, ולא על ידי עבדו ושפחתו העבריים, ולא על ידי אשתו - אלא מדעתו; ואם שתקו ולא מחו, הרי זה מדעתו.

ט. שחט על ידי בנו ובתו הקטנים, ועל ידי עבדו ושפחתו הפגועים, והלכו ושחטו הן לעצמן - יוצאין בשל רבם [= אדונים].

י. שחט על ידי אשתו ובנו ובתו הגדולים, ועבדו ושפחתו העבריים, ושחטו הם לעצמם - אין לה מחו גדול מזה, ואין יוצאין אלא בשל עצמן.

(כג) גם אם לא מחו בפירוש.

יא. האשה שהיא בבית בעלה^י, שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה - תאכל משל בעלה^י. היתה נחפזת לילך לבית אביה ברגל הראשון הסמוך לגשואיה בדרך כל הפנות, ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה - תאכל משל אביה; מפאן ואילף^י, תאכל ממקום שהיא רוצה - והוא, שתברר לה מקום שתמצא בשעת שחיטה^י. וכן יתום ששחטו עליו אפטרופין [האחראי עליו]^כ, יאכל ממקום שהוא רוצה.

(כד) ולא ניכר עליה שרוצה ללכת לבית אביה לחג הפסח. (כה) בגלל שלא גילתה דעתה בשעת השחיטה שרצונה ללכת לבית אביה, מן הסתם דעתה להימנות על הקרבן של בעלה. (כו) מהפסח השני לנישואיה, ובכל זאת היא רוצה ללכת לבית אביה. (כז) ואם לא גילתה דעתה בשעת שחיטה, אע"פ שגילתה דעתה אחר כך, אינה אוכלת לא משל בעלה ולא משל אביה. (כח) ויש ליתום שני אפטרופין, וכל אחד מהם שחט את פסחו גם בשביל היתום.

במה דברים אמורים? ביתם קטן; אבל גדול - נעשה בממנה עצמו על שני פסחים, והממנה עצמו על שני פסחים^{כט}, אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון.

(כט) לאכול משניהם.

יב. עבד של שני שתפין [ושניהם שחטו עליו] - בזמן שמקפידין זה על זה, לא יאכל משל שניהם; ואם אינן מקפידין, מקום שירצה יאכל.

(ז) כלומר, כל אחד מהם יכול לאכול כזית, ואף האונן מותר לו לאכול בליל ט"ו. (ח) כלומר, אכילתם של הזקן והחולה מועטה. וגם יש לחשוש, שמא האונן לא יאכל, בגלל אבילותו. (ט) שהרי, יכולים לאכול כזית. (י) כשם שאם שחטו לחבורה של זקנים וחולים, כשר.

ה. שחטו [וכיון] - שלא למנויו, או למי שאין כל אחד מהן יכול לאכול כזית^{יא}, או ששחטו לערלים [= יהודים שלא נימולו] או לטמאים^{יב} - פסול. שחטו [בשיתוף] למי שיכול לאכול ולמי שאינו יכול לאכול כזית, למנויו ושלא למנויו, למולים [=נימולים] ולערלים, לטהורים ולטמאים - פשר; שאלו הראויין לו, אוכלין בהלכה; והאחרים, פאלו לא חשב עליהם.

(יא) כגון שהקרבן אינו מספיק לכל בני החבורה לכל אחד ואחד כזית, או שהיו חולים או זקנים שאינן יכולים לאכול כזית. (יב) שאסורים לאכול קרבן פסח, ונדחים לפסח שני.

השנת הראב"ד

שחטו .. מולים א"א הא דלא כהלכתא דרב אשי דהוא בתרא קא פסיק מקצת עולה לא פסלה ל"ש בשחיטה ל"ש בזריקה.

ו. שחטו • למולים,

וזרק דמו לשם מולים

וערלים - פסולי;

שהזריקה חמורה,

שהוא עקר הקרבן^י. שחטו למולים [על מנת], שיתכפרו בו ערלים - פסול, שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה^י. שחטו לאוכליו, לזרק דמו שלא לאוכליו^י - הפסח פשר^י; ואין אדם יוצא בו ידי חובתו^י, לפי שאין מחשבת אוכלין בזריקה^י.

(ג) בשונה משחיטה לשם נמולים וערלים, שהקרבן כשר. (יד) עיקר הריצוי והכפרה של הקרבן נפעל על ידי זריקת הדם, ולכן היא חמורה יותר, ונפסלת כשזורק עבור מולים וערלים. (טו) שהחושב בשעת הזריקה לשם ערלים, פוסל את הקרבן, ולכן גם אם חשב בעת השחיטה שהדם ייזרק עבור ערלים, הקרבן פסול. (טז) זקנים או חולים. (יז) ואפשר לזרוק את דמו ולהקטיר את אימוריו. (יח) וצריכים בני החבורה להביא קרבן פסח אחר. (יט) החושב בשעת הזריקה בשביל "חולים וזקנים" שאינם יכולים לאכול כזית, אינו פוסל את הקרבן, ורק מחשבתו לשחוט עבור מי שאינו יכול לאלו, פוסלת את הקרבן, ולכן הקרבן כשר.

ז. מי שהוא בריא בשעת שחיטה, וחולה בשעת זריקה^י, או חולה בשעת שחיטה, ובריא בשעת זריקה - אין שוחטין^{יא} וזורקין עליו^{יב}; עד שיהיה בריא משעת שחיטה, עד שעת זריקה.

(כ) ואינו יכול לאכול כזית מהפסח. (כא) אם היה חולה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש י"ח מנחם-אב - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ שבת קודש י"ח מנחם-אב ~

פֶּרֶק ג

קורבן פסח שהוקרב על ידי שליח.

א. האומר לעבדו: 'צא ושחט עלי את הפסח' - אף על פי שדריך רבו לשחט טלה בכל שנה, והלך ושחט עליו גדי, או שהיה דרכו לשחט גדי, והלך ושחט עליו טלה - הרי זה יאכל ממנו; שהרי לא פירש ואמר לו: 'שחט לי ממין פלוני'.

הלך ושחט גדי וטלה - אינו אוכל משניהם, אלא יצאו לבית השרפה; שאין נמנין על שני פסחים. ואם היה מלך או מלכה, ואמר לעבדו לשחט עליו, ושחט גדי וטלה - יאכל מן הראשון, משום שלום מלכות.

(א) כדי שרבו יאכל מאיזה מהם שיבחר. (ב) אי אפשר להימנות על שני קרבנות פסח ולהחליט אחרי השחיטה באיזה מהם יצא ידי חובתו.

ב. האומר לשלוחו: 'צא ושחט עלי את הפסח', וקבע לו גדי או טלה, ושכח מה אמר לו - הרי זה שוחט גדי וטלה ואומר: 'אם גדי אמר לי, גדי שלו וטלה שלי; ואם טלה אמר לי, טלה שלו וגדי שלי'; שכח השולח מה אמר לו, שניהם יצאו לבית השרפה. ואם שכח השולח קדם שיזרק הדם, חיבין לעשות פסח שני; שכח אחר שזזק הדם, פטורין מלעשות פסח שני.

(ג) אחרי שהשליח שחט את הגדי והטלה. (ד) שהרי אין ידוע איזה קרבן של השולח ואיזה קרבן של השליח, ואינם יכולים לאכלם, מכיוון שקרבן פסח נאכל רק למנויו. (ה) שבשעת הזריקה שניהם לא היו ראויים לאכילה. (ו) כי פסח שאינו ראוי לאכילה בשעת זריקת הדם, פסול, והבעלים לא יצאו בו ידי חובה וחיבים בפסח שני. (ז) שבשעת הזריקה היו ראויים לאכילה.

וכן הדין באומר לעבדו: 'צא ושחט עלי', וקבע לו, ושכח העבד מה שאמר לו רבו; והוא [בתנאי], שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה, ויאמר לו: 'שחט שניהם כדי שתשחט כמו שאמר לך רבך, והרי אחד מהן שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו פלוג' ^נ; אם עשה הרועה כן, אחר כך יהיה אפשר לעבד להתנות כמו שבארנו.

(ל) שכל אחד מקפיד לא להנות מהשותף השני, ולכן אינו רוצה שהחלק בעבד ששייך לו ייהנה מהקרבן של השותף השני.

ג. מי שחציו עבד
מי .. עצמו א"א הא דלא כהלכתא דמשנה אחרונה אוכל משל עצמו.
וחציו בן חורין לא - לא יאכל לא משל רבו
ולא משל עצמו ^ל, עד שיעשה פלו בן חורין ^ל.

(לא) כגון שהיו לו שני אדונים ואחד מהם שיחרר אותו, ונמצא שחציו האחד משועבד וחציו השני בן חורין. (לב) מחמת חציו הבן חורין. (לג) מחמת חציו העבד. (לד) על ידי שיחרר אותו גם האדון השני, ואז יאכל את הקרבן משל עצמו ככל ישראל.

יד. עד כמה [אנשים] נמנין על הפסח? עד שיהיה בו פזית לכל אחד ואחד. ונמנין עליו ומושכין את ידיהן ממנו [יוצאים מהשותפות], עד שישחט; כיון ששחט - אינו יכול למשוך את ידו, שהרי נשחט עליו ^ל.

(לה) ובעת השחיטה נקבע שמו של הבעלים על הקרבן, בכך שהקרבן נשחט עבורו, ושוב אי אפשר להפקיע את שם בעליו ממנו.

נמנו עליו, וחזרו אחרים ונמנו עליו - ראשונים שיש להם פזית - אוכלים, ופטורים מלעשות פסח שני; ואחרונים שרבו [שנוספו] עד שלא נמצא בו פזית לכל אחד - אינן אוכלין, וחיבין לעשות פסח שני ^ל.

(לו) מכיוון שמינויים היה שלא כראוי, כי הקרבן לא היה ראוי להם לאכילת פזית.

טו. הממנה אחרים עמו על חלקו, ולא ידעו בהם בני החבורה - הרי בני החבורה רשאים לתן לו חלקו אחר שיעלה ^ל בעת האכילה, ובני החבורה אוכלין משלהם, והוא אוכל חלקו עם האחרים שממנה עליו, חבורה שניה ^ל.

(לז) כי קרבן פסח צריך להצלות כשהוא שלם, ולא כשהוא חסר אבר. (לח) למרות שבשעת האכילה אין מוציאים את בשר קרבן הפסח מחבורה לחבורה, מותרים הם להתחלק, ולאכול כל אחד ואחד לחוד, באותו הבית.

וכן בני חבורה שהיה אחד מהן גרגרן [=זולל] - רשאים להוציאו מהם, ונותנין לו חלקו, ויאכלהו בחבורתו; ואם אינו זולל, אינן רשאים לחלק.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שלו. (כ) כי שמא שלו נשחט ראשון ומשך את ידיו מהפסח שלהם. (כא) שמא שלו נשחט ראשון, והוא לא נעשה מנוי על שלו. (כב) מאחר שעל כל פנים אחד משני הפסחים נשחט עבורו, קיים בזה את הקרבת קרבן פסח, ואכילת הקרבן אינה מעכבת.

ו. אֲבָד לָהֶם פֶּסַח, וְאָבָד לוֹ פֶּסַח, וְאָמַר לָהֶם: 'צֵאוּ וּבִקְשׁוּ וְשַׁחֲטוּ עֲלֵיכֶם', וְאָמְרוּ לוֹ: 'צֵא וּבִקְשׁוּ וְשַׁחֲטוּ עֲלֵינוּ', וְהָלַךְ וּמָצָא וְשַׁחֲטָה, וּמָצָאוּ הֵם וְשַׁחֲטוּ - אוֹכְלִין כָּלֵן מִן הָרִאשׁוֹן^י, וְהַשְּׁנִי יִשְׁרָף^כ; וְאִם אֵין יָדוּעַ אִיזָה מִהֵן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשַּׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת - שְׁנֵיהֶם יִשְׁרָפוּ^י, וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי.

(ג) חפשו את הפסח שאבד לכם ושחטו אותו גם בשבילי. (ד) שהרי כולם נמנו עליי, ומשנשחט אי אפשר למשוך את ידיהם ממנו. (ה) כדין פסח שאין לו בעלים. (ו) משום שלא ידוע איזה מהם הוא שנמנו עליי.

הָלַךְ הוּא לְבִקְשָׁה, וְהִלְכּוּ הֵם לְבִקְשָׁה, וְלֹא אָמְרוּ זֶה לָזֶה כְּלוּם - אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּלָכֶם שִׁישְׁחַט כָּל אֶחָד מֵהֶם עַל חֲבֵירוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה שֵׁם רְמִיזוֹת וּדְבָרִים שֶׁאֵמְדֵן הַדַּעַת בָּהֶם שֶׁכָּל אֶחָד שִׁימָצָא וְשַׁחֲטָה עַל חֲבֵירוֹ - הוֹאִיל וְלֹא פָּרְשׁוּ וְלֹא אָמְרוּ זֶה לָזֶה כְּלוּם, אֵינֶם אַחֲרָאִין זֶה לָזֶה^י.

(ז) ואין להם לחשוש איזה מהן נשחט ראשון, אלא הוא אוכל משלו גם אם שלהם נשחט ראשון, והם אוכלים משלהם, אף אם שלו נשחט ראשון.

ז. שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ פֶּסְחֵיהֶם קָדָם שִׁישְׁחֲטוּ^כ - חֲבוּרָה זֹאת לֹקְחִין כֶּבֶשׂ אֶחָד מִן הַתְּעַרְבָת, וְהַשְּׁנִיָּה לֹקְחִין הַשְּׁנִי, וְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה זֹאת בָּא אֶצְלָא, וְאֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה הַשְּׁנִיָּה בָּא אֶצְלָא הָרִאשׁוֹנָה; וְכָל חֲבוּרָה מִהֵן אוֹמֶרֶת לָזֶה הָאֶחָד שֶׁבָּא אֶצְלָם: 'אִם שָׁלָנוּ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה, יָדִיד מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָךְ, וְנִמְנִיגִית עַל שְׁלָנוּ; וְאִם שָׁלָךְ הוּא הַפֶּסַח הַזֶּה, יָדִינוּ מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָנוּ, וְנִמְנִיגִינוּ עַל שְׁלָךְ'.

(ח) ואפשר עדיין למשוך ידיהם מן הפסח. ומכיוון שאין הפסח נאכל אלא למנוייו, והם אינם יודעים על איזה קרבן נמנו, לכן עושים כדלהלן.

וכן חמש חבורות של חמשה חמשה בני אדם^ט, או עשר חבורות של עשרה עשרה - מושכין להם אֶחָד מִכָּל חֲבוּרָה לְחֲבוּרָה הָאַחֶרֶת^י, וְכָף הֵם מִתְּנִים וְאוֹמְרִים^א; וְאֶחָד כָּף שׁוֹחֲטִין.

(ח) שאם לא אמר לו כן, הרי ישנה הלכה, מה שקנה עבד כנעני קנה רבו. (ט) שישחט גדי וטלה ויאמר: אם גדי אמר לי - גדי שלו וטלה שלי, ואם טלה אמר לי - טלה שלו וגדי שלי.

ג. בְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁאָמְרוּ לְאֶחָד: 'לָךְ וְשַׁחֲטוּ עֲלֵינוּ אֶת הַפֶּסַח', וְאָמַר הוּא לָהֶם: 'וְאַתֶּם שַׁחֲטוּ עֲלַי', וְשַׁחֲטָה הוּא וְשַׁחֲטוּ הֵם - כָּלֵן אוֹכְלִין מִזֶּה שֶׁנִּשְׁחַט רִאשׁוֹן, וְהָאֲחֵרִין יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.

ד. חֲבוּרָה שֶׁאָבָד פֶּסְחָהּ, אָמְרוּ לְאֶחָד: 'צֵא וּבִקְשׁוּ' [חפש הפסח] וְשַׁחֲטוּ עֲלֵינוּ^א, הָלַךְ וּמָצָא פֶּסַח שֶׁאָבָד וְשַׁחֲטוּ, וְהֵם לָקְחוּ פֶּסַח אַחֵר וְשַׁחֲטוּהוּ - אִם שָׁלוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין עִמּוֹ, וְהַשְּׁנִי יִשְׁרָף^ב; אִם שָׁלָהֶן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן - הֵן אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶן^י, וְהוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ^י; אֵין יָדוּעַ אִיזָה מִהֵן נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשַּׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ^ט, וְהֵן אֵינֶן אוֹכְלִין עִמּוֹ^ט, וְשָׁלָהֶן יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה, וּפְטוּרִין מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי^י.

(י) מבני החבורה. (יא) כשתמצאנו, תשחטנו בשבילנו. (יב) מכיוון שאמרו לו שחוט עלינו, הרי נמנו על הקרבן הזה וכיוון שנשחט כבר אין יכולין למשוך את ידיהן מן הקרבן. (יג) שהרי משכו ידיהם מן הקרבן האבוד לפני שנשחט. (יד) שהרי הוא לא נמנה איתם על הקרבן השני. (טו) שהרי לא נמנה עמהם על קרבן אחר. (טז) שמא שלהם נשחט ראשון, ונמצא שמשכו ידם מהקרבן ששחט השליח ואסורים לאכלו, כי הפסח אינו נאכל אלא למנוייו. (יז) למרות שלמעשה הם לא אוכלים מאף קרבן, מאחר שעל כל פנים אחד משני הפסחים נשחט עבורם, קיימו בזה את הקרבת קרבן פסח, ואכילת הקרבן אינה מעכבת.

ה. אָמַר לָהֶם זֶה שֶׁשָּׁלַחוּהוּ לְבִקְשָׁה פֶּסַח שֶׁאָבָד וְשִׁשְׁחֲטוּ^י: 'אִם אַחֲרָתִי - שַׁחֲטוּ אִתָּם עֲלַי', הָלַךְ וּמָצָא וְשַׁחֲטָה, וְהֵם לָקְחוּ וְשַׁחֲטוּ - אִם שָׁלָהֶם נִשְׁחַט רִאשׁוֹן - הֵם אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶם, וְהוּא אוֹכֵל עִמָּהֶם, וְהַשְּׁנִי יִשְׁרָף; וְאִם שָׁלוֹ נִשְׁחַט רִאשׁוֹן - הוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, וְהֵם אוֹכְלִים מִשְׁלָהֶם^ט; אֵין יָדוּעַ אִיזָה מִהֵם נִשְׁחַט רִאשׁוֹן, אוֹ שֶׁשַּׁחֲטוּ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד - הֵם אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶם, וְהוּא אֵינּוּ אוֹכֵל עִמָּהֶם^י, וְשָׁלוֹ יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה^א, וּפְטוּר מִלַּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי^ב.

(יח) לא שאמרו לו שישחט בשבילם, אלא רק שיחפש את הפסח וכשימצאנו יביאנו אליהם והם ישחטוהו. (יט) כי הם לא אמרו לו שישחט להם. ונמצא שמשכו ידם מהקרבן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְזֶה כְּמִי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁלֹא לְמַנְוִי; וְאִם הִתְנֶה כָּל אֶחָד מֵהֶם וְאָמַר: 'אִם אֵינוֹ פָּסַח יִהְיֶה שְׁלָמִים', דָּם הַפֶּסַח ^[וְדִינוֹ] בְּשִׁפְכָהּ וְדָם הַשְּׁלָמִים בְּזִרְקָה, וְהִנֵּחַ בְּזִרְקָה לֹא יִתֵּן אוֹתָן בְּשִׁפְכָה לְכַתְחֻלָּה^{מב}. לְפִיכָךְ פְּטוּרִין מִפֶּסַח שְׁנִי.

(לט) ואסור לשחוט חולין בעזרה. (מ) ואין מביא על ידי כך חולין בעזרה שהרי אחד מהם בוודאי מחוייב בקרבן הפסח. (מא) שהרי מן הדין כולם פטורים. (מב) ובדיעבד יצא ידי חובה גם בשפיכה.

פרק ד

הקרבנות קורבן פסח לשמו.

א. כָּכֹר נִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁהַפֶּסַח אֵינוֹ נִשְׁחַט אֲלָא לְשֵׁם ^[קרבן] פֶּסַח וְלִשְׁם בְּעָלִי, וְאִם שִׁחְטוּ בְּמַחֲשַׁבַת שְׁנֵי הַשָּׁם ^[שלא לשם הפסח או בעלית], פְּסוּל. הַשְּׁחִיט אֶת הַפֶּסַח עַל בְּנֵי חֲבוּרָה, וְאָמַר לָהֶם לְאַחֵר זֶמֶן: 'אוֹתוֹ הַפֶּסַח שֶׁשִּׁחַטְתִּי עֲלֵיכֶם, שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ שְׁחִטְתִּיו' - אִם הָיָה נֶאֱמָן לָהֶם, סוּמְכִין עַל דְּבָרָיו^א; וְאִם לֹא, שׁוֹרֵת ^[מין] הַדִּין שְׁאֵינוֹ נֶאֱמָן, וְהַרְוָצָה לְהַחֲמִיר עַל עֲצָמוֹ^ב, הֲרִי • זֶה מְשַׁבֵּחַ, וְיָבִיא פֶּסַח בְּשֵׁנִי.

השנת הראב"ד

הרי .. בשני א"א אין כאן שבח שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים.

(א) מאמינים לו שהקרבן היה פסול, וצריכים להקריב פסח שני. (ב) מעיקר הדין אינו נאמן לפסול את הקרבן. (ג) ולעשות לפנים משורת הדין.

ב. בְּשֵׁר הַפֶּסַח שֶׁנִּשְׁטָמָא, וְנוֹדַע לוֹ קֵדֶם זִרְקָה - אָף עַל פִּי שֶׁהָאִמּוּרִין ^[=האברים הנקריבין] טְהוּרִין, לֹא יִזְרַק אֶת הַדָּם; שְׁאִין הַפֶּסַח בָּא אֲלָא לְאֲכִילָהּ. וְאִם זָרַק ^[הדם], לֹא הִרְצָה ^[=לא התקבל]^א. וְאִם לֹא נֹדַע לוֹ עַד ^[אחר] שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - הִרְצָהוּ; שֶׁהָצִיץ ^[של הכהן הגדול] מִרְצָה עַל שִׁגְגַת הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּשְׁטָמָא, וְאֵינוֹ מִרְצָה עַל הַזִּדּוּן. נִשְׁטָמָא מִקְצַת הָאֲבָרִים - שׁוֹרֵף אֶת הַטְּמָאִים, וְאוֹכֵל אֶת הַטְּהוּרִים. נִשְׁטָמָא הָאֲמוּרִים, וְהַבֶּשֶׂר קָיָם - זִרְקָה אֶת הַדָּם, וְהַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל לְעֶרֶב.

(ד) ומכיוון שנשטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה - אינו זורק את הדם. (ה) וחייב לעשות פסח שני. (ו) ופטור מלעשות פסח שני. (ז) ולכן אם הכהן לא ידע שנשטמא הבשר וזרק את הדם בשגגה, הציץ מרצה, והבעלים יצאו ידי חובתם, אבל אם הכהן ידע שהבשר נשטמא, ובכל זאת זרק את הדם, אין הציץ מרצה והבעלים לא יצאו ידי חובתם.

(ט) חמש חבורות שבכל חבורה ישנם חמישה אנשים. (ל) כלומר, שכל חמשת האנשים שבכל חבורה וחבורה מתעוררים לחמשת הפסחים, באופן שלא יישאר אפילו פסח אחד שלא יהיה בו אחד מבני החבורה הראשונים. (לא) הארבעה שבחבורה החדשה לחמישי: אם שלך הוא פסח זה ידי ארבעתנו משוכות מארבעת הפסחים שלנו בכל מקום שהם ואנו נמנים עמך, וכן הם חוזרים ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה וכן כל חבורה וחבורה.

ח. שְׁנֵים שֶׁנִּתְעַרְבוּ פְּסָחֵיהֶם - זֶה לֹוֹקֵת לוֹ פֶּסַח אֶחָד מִן הַתְּעַרְבֹת, וְזֶה לֹוֹקֵת לוֹ אֶחָד, וְזֶה מִמֶּנָּה עֲמוֹ עַל פֶּסַחוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹקֵל^ב, וְהָאֲחֵר מִמֶּנָּה עֲמוֹ אֶחָד מִן הַשּׁוֹק, כְּדִי שִׁיְהִי שְׁתֵּי חֲבוּרוֹת; וְאַחֵר כָּךְ יָבוֹא אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם אֶצֶל אֱלוֹ, וְיָבוֹא אֶחָד מֵאֵלּוֹ אֶצֶל הָאֲחֵרִי^א, וּמִתְנֶה כָּל אֶחָד מֵהֶן עִם חֲבֵרוֹ שֶׁבָּא אֶצֶל מִחֲבוּרָה שְׁנִיָּה וְאוֹמֵר: 'אִם שְׁלִי הוּא פֶּסַח זֶה, יְדִיד מְשׁוּכּוֹת מִשְׁלָךְ, וְנִמְנִית עַל שְׁלִילִי; וְאִם שְׁלָךְ הוּא, יְדִי מְשׁוּכָה מִפֶּסַח שְׁלִי, וְנִמְנִיתִי עַל שְׁלָךְ'. וְנִמְצָא שְׁלֹא הִפְסִידוּ כְּלוּם לֵה.

(לב) שאם לא כן, לא יוכל להתנות אחד עם השני ולומר לו אם שלך הוא הפסח הזה אני מושך ידי משלי כי על ידי כך הוא מניח את פסחו בלא בעלים, ולמנות עצמו על של חבירו וחבירו על שלו לפני שימשכו את ידיהן משלהן אי אפשר, לפי שאין נמנים על שני פסחים כאחד. (לג) אפילו שני המנויים הראשונים יכולים ללכת כל אחד לפסח של השני ולהשאיר על פסחם את זה שמינו מן השוק. (לד) אבל לא יאמר להיפך: נמנית על שלי וידיך משוכות משלך, שכל זמן שלא משך ידו משלו, אינו יכול להימנות על פסח אחר, שאין נמנים על שני פסחים כאחד. (לה) מכיוון שאף אחד מהקרבנות אינו יוצא לבית השריפה.

ט. חֲמִשָּׁה ^[חבורות] שֶׁנִּתְעַרְבוּ עוֹרוֹת פְּסָחֵיהֶם, וְנִמְצָא יִבְלֹת ^[שהיא מום] בְּעוֹר אֶחָד מֵהֶם - כָּלָם יֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרָפָה^א; וְאִם נִתְעַרְבוּ קֵדֶם זִרְקַת דָּמִים, חִיבִין בְּפֶסַח שְׁנִי^ב. נִתְעַרְבוּ אַחֵר זִרְקָה, פְּטוּרִין מִלְּעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנִי^{לח};

(לו) שכל אחד ואחד מהם ספק, שמא הוא הבעל מום. (לז) שהרי בשעת זריקת הדם, לא היו הקרבנות ראויים לאכילה מצד ספק בעל מום, ונמצא שכולם פסולים. (לח) שהרי ארבעת הקרבנות היו ראויים לאכילה בשעת הזריקה, ורק אחד הוא פסול, ואין לחייב כולם מספק.

שְׁאֵם הַקְּרִיבֹו פֶּסַח שְׁנִי, נִמְצָא זֶה שֶׁקָּרַב בְּרִאשׁוֹן ^[בפסח ראשון] קָרְבָן פֶּשֶׁר ^[שלא בו היתה היבלת] מְבִיא חֲלִין לְעִזְרָה ^[שהפסח שני שלו - חול הוא]^ט; וְאִם נִמְנֶה כָּלָם עַל פֶּסַח אֶחָד ^[בפסח שני]^ז, נִמְצָא נִשְׁחַט שְׁלֹא לְמַחֲבִיבָמָא,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נְטָמָא שְׁלָם [=כולן] או רבו - שוֹרְפִין אוֹתוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה [=המקדש] בְּפָנֵי הַכֹּל פְּדֵי לְבִישָׁן, פְּדֵי שְׂיִזְהֵרוּ בוֹ. וְשׁוֹרְפִין אוֹתוֹ מַעְצֵי הַמַּעְרָכָה, פְּדֵי שְׁלֹא יִחְשְׁדוּ אוֹתָם [אם היו שורפים בעצים שלהם] וְיֵאמְרוּ [אם ייקח עצים הנותנים]: 'מַעְצֵי הַמַּעְרָכָה גָּנְבוּ'; לְפִיכָךְ, אִם שֹׁרְפוּהוּ בְּקָנִים וּבְקָשׁ [שאינם ראויים למזבח], וְרָצוּ לְשַׂרְף מְשָׁל עֲצָמָם - שׁוֹרְפִין. נְטָמָא מְעוּטוֹ, וְכֵן הַנּוֹתֵר [מן הקרבן] - שׁוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּחִצְרוֹתֵיהֶם^{טו} מַעְצֵי עֲצָמָם^{טז}, אֲבָל לֹא מַעְצֵי הַמַּעְרָכָה; שְׁלֹא יִשְׁאִירוּ מֵהֶם אֶצְלָם, וְיִמְעֵלוּ בָהֶם.

(יד) עצי הקדש, שהוקדשו לשריפת קרבנות על המזבח. (טו) מכיון שלא פשעו, אין צורך לביישם ולשרוף בבית המקדש, בפני קהל רב. (טז) שבחצרותיהם, אין חשד שיאמרו שגנבו מעצי המערכה.

ד. הַמַּפְרִישׁ נִקְבָּה לִפְסָחוֹ, או זָכַר בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים [שאינם ראויים לפסח] - יִרְעָה עַד שְׁיִפֹּל בוֹ מוֹם וְיִמָּכַר, וְיָבִיא בְּדָמָיו פֶּסֶח; וְאִם לֹא נָפַל בָּהּ מוֹם עַד שֶׁהִקְרִיב פֶּסַח^{יז}, יָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים^{יח}.

(יז) ואינו יכול להביא בדמיו קרבן פסח, כי כבר הקריב את הפסח ויצא בו ידי חובתו. (יח) כי הדין הוא שאם הקדיש מעות לקנות מהם קרבן פסח ובסוף לא קנה, יקנו במעות האלו קרבן שלמים, וכן בהמה שהוקשדה לקרבן פסח ובסוף לא הוקרבה, מקריים אותה כקרבן שלמים.

ה. הַפְּרִישׁ פֶּסַחוֹ וְמָתִיט - לֹא יִבְיָאָנוּ בְּנוֹ אַחֲרָיו לְשֵׁם הַפֶּסַח^{יט}, אֲלֵא לְשֵׁם שְׁלָמִים; וְאִם הָיָה מִמֶּנָּה עִם אָבִיו עֲלִיו, יִבְיָאָנוּ לְשֵׁם פֶּסַח^כ.

(יט) ואין עליו מנויים אחרים חוץ ממנו. (כ) שהרי אין לו מנויים, ואי אפשר להימנות עליו ולהקריבו לשם פסח. (כא) שהרי יש לקרבן עדיין בעלים, ואין זה פסח שמתו בעליו.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים^{כב}? בְּשִׁמַּת אָבִיו אַחֵר חֲצוֹת אֲרֻבָּעָה עָשָׂר [ונתחייב בפסח]; אֲבָל אִם מֵת אָבִיו קֹדֶם חֲצוֹת - הָרִי זֶה נִדְחָה לִפְסַח שְׁנֵי מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹנָן, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר, וְיָבִיא פֶּסַח זֶה בִּשְׁנֵי.

(כב) שיביאנו לשם פסח, אם הוא ממונה עליו.

נְטָמָא הַבְּעָלִים אַחֵר שְׁנִשְׁחַט^{כג}, לֹא יִזְרַק אֶת הַדָּם; וְאִם זָרַק, לֹא הִרְצָה^{כד}. לְפִיכָךְ חִיבִין בְּפֶסַח שְׁנֵי, שְׂאִין הַצֵּיץ מִרְצָה עַל טִמְאַת הַגּוֹף [האדם], אֲלֵא אִם נְטָמָא בְּטִמְאַת הַתְּהוֹם [טומאה שקיומה אינה ידועה לאיש], כְּמוֹ שֶׁבִּאָרְנוּ בְּהִלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.

(כג) ואם נטמאו לפני שנשחט - אין שוחטים עליו. (כד) ואפילו אם הכהן לא ידע שהבעלים נטמאו.

ג. הַפֶּסַח שְׂיִצָּא מִירוּשָׁלַיִם, או שְׁנְטָמָא בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר [בניסן] - יִשְׂרָף מִיָּד^{כה}; נְטָמָא הַבְּעָלִים או מֵתו או מְשָׁכו אוֹת יְדֵיהֶם [מהשותפות, לפני השחיטה], אֲפִלּוּ נְטָמָא או מֵתו קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם - מְנִיחִין אוֹתוֹ עַד שֶׁתַּעֲבֹר צוּרְתוֹ [ייפסל בלינה], וְאַחֵר כֶּךָ יִשְׂרָף. זֶה הַכֹּל: כֹּל שֶׁפִּסְלוּ בְּגוֹפוֹ [כגון שנטמא הבשר], יִשְׂרָף מִיָּד; בָּדָם או בְּבַעֲלִים [שנטמא] - תַּעֲבֹר צוּרְתוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ יִשְׂרָף.

(י) אבל אם נפסל בליל ט"ו נשרף במוצאי יום טוב, כי אסור לשרוף קדשים ביום טוב. (יא) ואין צריך להניחו עד שתיפסד צורתו, מכיוון שהבשר נפסל, ואינו מבזה את הקדשים.

לְפִיכָךְ, אִם שָׁחַטוֹ אַחֵר שְׁנוֹדַע שְׁמִשְׁכו הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם או מֵתו, או נְטָמָא וְנִדְחוּ לִפְסַח שְׁנֵי - הָרִי זֶה יִשְׂרָף מִיָּד.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שִׁיִּשְׂרָף אִם נְטָמָא הַבְּעָלִים? כְּשֶׁנְטָמָא כֹּל פְּנֵי חֲבוּרָה; אֲבָל אִם נְטָמָא מִקְצָתָם, זָכוּ הַחֲבוּרִים בְּחֻלְקָם שֶׁל טִמְאִים. אִף עַל פִּי שְׁנְטָמָא מִקְצָתָם אַחֵר שֶׁהִתְחִילוּ לֵאכֹל, זָכוּ הַחֲבוּרִים שְׁעָדִין לֹא הִתְחִילוּ; אֲבָל אִם הִתְחִילוּ בָּלֶם [לאכול], וְנְטָמָא מִקְצָתָם - לֹא זָכוּ הַחֲבוּרִים בְּחֻלְקָם שֶׁל טִמְאִים, אֲלֵא הַחֲבוּרִים אוֹכְלִין חֻלְקָם, וְחֻלְק הַטִּמְאִים יִשְׂרָף^{כז}. וְהוּא הַדִּין, אִם מֵתו מִקְצָתָם^{כח}.

(יב) כדין קרבן פסח שנטמאו בעליו, כי מאחר שכולם התחילו לאכול, התברר חלקו של כל אחד ואחד וזכה כל אחד בחלקו, ואין אחד יכול לאכול מחלק חבירו. (יג) של בני החבורה, אם בני החבורה הנותרים עדיין לא התחילו לאכול, אפילו שאלו שמתו כן התחילו לאכול, יאכלו הנותרים את חלק המתים, אבל אם כולם כבר התחילו לאכול ולאחר מכן מתו מקצתם, הנותרים אינם יכולים לאכול את חלק המתים, אלא חלק המתים ישרף.

מִי שֶׁבִּאָדַר פֶּסַחוֹ: הָרִין בִּאָדַר אֲשֶׁמו - לְקו"ש חל"ז ע' 147.

השנת הראב"ד
מִי .. יִקְרַב א"א זֶה שִׁיבוֹשׁ אֵלָּא יִרְעָה עַד שִׁיִּסְתַּבּ וְיָבִיא בְּדָמָיו שְׁלָמִים.
ו. מִי • שֶׁאָבַד פֶּסַחוֹ, וּמִצָּאוֹ אַחֵר שֶׁהִפְרִישׁ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש י"ח מנחם-אב - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קלט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פסח אחר, והרי שניהן עומדין - יקריב איזה מהם
שירצה לשם פסח, והשני יקריב שלמים; ומצאו
אחר ששחט פסחו, הרי זה יקריב שלמים. וכן אם
המיר [=החליף בהמה אחרת] בזה הנמצא אחר שחטוה,
הרי תמורה זו [הבהמה שהחליפה - ג"כ] **תקריב שלמים.**
אבל אם מצאו קדם שחטו זה שהפריש, הואיל
וזה הנמצא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו
שלמים כמו שבארנו, אם המיר בזה הנמצא, בין
קדם שחטו המפריש תחתיו בין אחר שחטוה - אין
תמורתו קרבה; אלא תרעה עד שיפיל בה מום,
ויביא בדמיה שלמים.

ט. הפריש פסחו עד שלא נתגיר, ונתגיר, עד
שלא נשתחרר [שהיה חצי עבד וחצי בן חורין], **ונשתחרר, עד**
שלא הביא שתי שעירות, והביא [קטן שגדל] **- הרי זה**
מקריבו לשם פסח^כ; שאין בעלי חיים נדחין
מקדושתם]^{כט}, **כמו שבארנו בפסולי המקדשין.**

(כח) למרות שבשעה שהפרישו לא היו מחוייבים, ועכשיו כשהשתחרר או נתגדל או נתגיר, הוא כאדם אחר, יכול להקריב את הפסח הזה. (כט) בעלי חיים לא נהיים פסולים להקרבה, למרות שהיה זמן מסויים שבו הם לא היו ראויים להקרבה.

י. המפריש מעות לפסחו, והותירו [עודף] - המותר
יביא שלמים. הממנה [=משתף] **אחרים על פסחו ועל**
חגיגתו - הרי המעות [שלהם שהקדישו לקניית פסח] **שיקח**
מהן בחלקן [תמורת השותפות], **חליין; אף על פי שהיה**
הפריש טלה לפסחו, וזה הפריש מעות לפסחו,
ולקח ממנו המעות, ומנחו על פסחולא - הרי
המעות חליין; שעל מנת כן [שבתנאי זה] **הקדישו**
ישראל את פסחיהם ואת חגיגתם ואת מעות
פסחיהם וחגיגתם לב.

(ל) כי קדושת המעות (שהפרישו לשם פסח או חגיגה) נתחללה על הטלה שנמנו עמו, והמעות יוצאות לחולין. (לא) ולכאורה, מכיוון שהבהמה כבר קדושה אין המעות שניתנות עבודה מתחללים, אלא נשארים בקדושתם. (לב) שאם ימנו אחד על פסחו, שיהיו המעות חולין ביד מי שימנו.

יא. עצים של צלית הפסח, בפסח; וכן מצה
ומרור; הואיל והם מכשירי [להכנת] **הפסח, הרי הם**
פפסח^ל. ואם לקח ממעות הפסח ממי שמנח אותם
עמו, כדי למנותם עמו במצה ומרור, או להיות לו
חלק בעצים שצולה בהם - הרי המעות חליין.

(לג) ואם הפריש מעות לקרבן פסח יכול לקנות בהם גם עצים לצליית הקרבן, מצה ומרור.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שאבד פסחו, ומצאו אחר שהפריש פסח אחר, והרי שניהן עומדין - יקריב איזה מהם שירצה כו".
אבל באותו מקרה בפר ושעיר של יוהכ"פ שאבדו, פסק, שיקרבו הראשונים. ויש להסתפק מה יהיה הדין באשם שאבד, האם הוא כמו קרבן פסח או כמו פר ושעיר של יוהכ"פ. ונראה שבכגון דא שלא נמצא מפורש, יש למצוא סימוכין ממקום אחר ולא חידוש, וכיון שנאמר הכלל "כל שבחטאת מתה - באשם עולה, וכל שבחטאת מתה - בפסח קרב שלמים", והדין שווה בשניהם, נמצא הדין באשם כבפסח, ולא כדין פר ושעיר של יוהכ"פ.
על פי לקו"ש חל"ז עמוד 147.

ז. פסח [דינו שיקרב בן שנה -] **שעברה שנתו** [אחר שהפרישו], **והשלמים הבאים מחמת הפסח** [כגון: פסח שאבד והקריב בעליו אחר, ונמצא] **- הרי הם בשלמים לכל דבר: טעונין**
סמיכה [סמיכת ידים] **ונסכים** [שיביא יין עם הקרבן], **ותנופת** [הנפת] **חזה ושוק - מה שאין בן בפסח.**

ח. פסח • שנתערב [השנת הראב"ד] **בשלמים, יקריבו כלם** [פסח .. שלמים א"א זה שבוס].
שלמים; נתערב בזבחים אחרים כג - ירעו עד שיפיל
בהם מום, ויביא בדמי [=כשוין] **היפה שבהם ממין**
זה [כגון עולה], **ובדמי היפה שבהם שלמים, ויפסיד**
המותר [הכסף שהוסיף על כל אחד], **כמו שבארנו בפסולי**
המקדשין.

(כג) כגון באשם ובעולה, שאף הם זכרים. ואין דיניהם שווים, לא בענין אכילה ולא בענין מתן דמים.

נתערב בבכורות^כ - ירעו הפל עד שיפיל בהם מום,
ויאכלו בבכור בעל מום. ויביא בהמה שהיא יפה

פֶּרֶק ה

דיני קרבן פסח שני

ג. ומי שְהִיָּה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה, וְשִׁחְטוֹ וְזָרְקוֹ [שלוחין] עָלָיו [עבור] - אֵף עַל פִּי שָׂפָא לְעֶרֶב - לֹא הִרְצָה, וְחֵיב בְּפֶסַח שְׁנִי.

ז. ככל מי שהיה בדרך רחוקה, ולא הקריב קרבן פסח.

ד. טָמֵא שֶׁיָּכוֹל לִטְהַר בְּפֶסַח רִאשׁוֹן¹¹, שְׁלֹא טָבֵל אֶלָּא יָשֵׁב בְּטִמְאַתּוֹ עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרֶבֶן, וְכֵן עָרַל שְׁלֹא מִלְּעַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקֶּרֶבֶן - הָרִי זֶה מְזִיד בְּרִאשׁוֹן; לְפִיכָּה, אִם לֹא עָשָׂה אֶת הַשְּׁנִי, אֶפְלוּ בְּשִׁגְגָה - חֵיב כֶּרֶת.

ח. כגון הנוגע בבגדו ושרץ וכיוצא בהן שהם טמאים ובאותו יום הם יכולים לטבול ובערב יהיו טהורים – והדין ששוחטים עליהם אחר טבילתם. ט. ישראל, אבל גוי שנתגייר ומל וטבול בערב הפסח – אין שוחטים עליו. י. כדון מי שלא הקריב קרבן פסח ראשון במזיד, כלעיל הלכה ב.

ה. פֶּשֶׁם שְׁמִילַת עֲצָמוֹ מְעַפֶּכֶת אוֹתוֹ מְלַעְשׁוֹת פֶּסַח - כֶּף מִילַת בְּנֵי הַקִּטָּנִים וּמִילַת כָּל עֲבָדֵי־אֱלֹהִים בֵּין קִטָּנִים¹² מְעַפֶּכֶת אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמָר¹³: "הַמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר, וְאִזּוֹ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ"; וְאִם שִׁחַט קֶדֶם שְׁיִמּוֹל אוֹתָם, הַפֶּסַח פָּסוּל.

יא. הכנענים. יב. שחייב למול גם את העבדים הקטנים וגם העבדים הגדולים.

ו. וְכֵן • טָבִילַת אֲמָהוּתוֹ וְכֵן טָבִילַת אֲמָהוּתוֹ א"א [שפחות] לְשֵׁם עֲבָדוֹת בְּתוֹסַפְתָּא דְּפִסְחִים בְּדִבְרֵי שְׁבִין פֶּסַח מִצְרִים לְפֶסַח דּוֹרוֹת. מְעַפֶּכֶת אוֹתוֹ; וְדָבָר זֶה - מִפִּי הַקֶּבֶלָה [ממשה רבינו], שֶׁהִטְבִּילָה לְשִׁפְחוֹת כְּמִילָה לְעֲבָדִים¹⁴.

יג. כשם שמילת עבדיו מעכבת אותו מלעשות הפסח, כך גם טבילת שפחותיו לשם עבדות מעכבת אותו.

ז. הַקֶּטָן, אֵין מִילַת עֲבָדָיו וְטָבִילַת שִׁפְחוֹתָיו מְעַפֶּכֶת אוֹתוֹ מְלַחֲמָנוֹת [להשתתף] עַל הַפֶּסַח י¹⁵ - שְׁנֵאֲמָר¹⁶: "וְכָל עֶבֶד אִישׁ", לְהוֹצִיא אֶת הַקֶּטָן.

יד. יחד עם בני חבורה גדולים.

ז. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בֵּין פֶּסַח רִאשׁוֹן לְפֶסַח שְׁנִי, וְכֵן

א. מִי שֶׁהָיָה טָמֵא בְּשַׁעַת שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, שְׁאִין שִׁחְטִין עָלָיו, אוֹ שֶׁהָיָה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה [מהמקדש], אוֹ נֶאֱנָס בְּאַנְס אַחֵר, אוֹ שֶׁשָּׁגַג, וְלֹא הִקְרִיב בְּרִאשׁוֹן - הָרִי זֶה שֹׁחֵט פֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בֵּין הָעֲרָבִים. וְשִׁחִיטַת פֶּסַח זֶה - מִצְוַת עֲשֵׂה בְּפָנֵי עֲצָמָה, וְדוּחָה אֶת הַשִּׁבְתִּי; שְׁאִין הַשְּׁנִי תְּשְׁלֹמִין לְרִאשׁוֹן, אֶלָּא רִגֵּל בְּפָנֵי עֲצָמוֹ; לְפִיכָּה חֵיבִין עָלָיו כֶּרֶת.

א. כלומר, בעל טומאות שטומאתם נמשכת כמה ימים, ואינם יכולים לאכול את הפסח לביל חמשה עשר בניסן, אין שוחטים עליהם. אך בעלי טומאת יום, שאם הם טובלים באותו יום, הם צריכים לחכות עד הערב ואז נטהרים, שוחטים עליהם אחרי שיטבלו. ב. י"ד אייר. ג. ושוחטים ומקריבים קרבן פסח שני, גם אם י"ד באייר חל בשבת. ד. אם לא הקריב גם פסח שני במזיד (אילו זה היה רק תשלומין לפסח ראשון, הוא לא היה חייב כרת).

ב. פִּיעֵדָה? • מִי שֶׁשָּׁגַג אוֹ נֶאֱנָס וְלֹא הִקְרִיב בְּרִאשׁוֹן - אִם הִזִּיד וְלֹא

הִקְרִיב בְּשְׁנִי, חֵיב כֶּרֶת; וְאִם שָׁגַג אוֹ נֶאֱנָס אֵף בְּשְׁנִי, פָּטוּר. הִזִּיד וְלֹא הִקְרִיב בְּרִאשׁוֹן, הָרִי זֶה מְקָרִיב בְּשְׁנִי; וְאִם לֹא הִקְרִיב בְּשְׁנִי - אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁגַג, הָרִי זֶה חֵיב כֶּרֶת, שֶׁהָרִי לֹא הִקְרִיב קֶרֶבֶן ה' בְּמוֹעֵדוֹ, וְהָיָה מְזִיד.

ה. כיצד מתחייבים בכרת בפסח שני.

אָבֵל מִי שֶׁהָיָה טָמֵא אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה, וְלֹא עָשָׂה אֶת הָרִאשׁוֹן - אֵף • עַל פִּי שֶׁהִזִּיד בְּשְׁנִי, אֵין חֵיב כֶּרֶת; שֶׁכֶּבֶד נִפְטָר בְּפֶסַח רִאשׁוֹן מִן הַכֶּרֶת.

ו. מי שהיה טמא או בדרך רחוקה בפסח ראשון ולכן היה פטור מלהקריב קרבן בפסח ראשון, גם אם לא הקריב פסח שני במזיד, הוא כבר נפטור מכרת, אבל אם לא הקריב קרבן פסח ראשון בשוגג או באונס, ולכן עדיין חל עליו חיוב הקרבת קרבן פסח, אם לא יעשה פסח שני במזיד, יתחייב כרת.

11. שמות-בא, יב, מח. 12. שמות-בא, יב, מד.

רגל בפני עצמו: בגדר פסח שני – לקו"ש ח"ח ע' 117 והע' 6, כח"כ ע' 78 והע' חל"ג ע' 60. הרי .. בשני: שונה ממ"ש בסהמ"צ – לקו"ש ח"ב ע' 217 הע' 2.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש י"ח מנחם-אב - ספר קרבנות - הלכות קרבן פסח קמא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַלֵּךְ • וְלֹא הִגִּיעַ, מִפְּנֵי

השגת הראב"ד

שֶׁעָכְבוּהוּ הַבְּהֵמוֹת

הלך ולא הגיע א"א אינו תופס דרך הגמרא.

בְּדֶרֶךְ [עומס בדרכים], או

שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיָה חֹלָה בְּרִגְלָיו וְלֹא הִגִּיעַ לְעֶזְרָה עַד שֶׁעָבַר זְמַן הַקָּרָבָן - הָרִי זֶה אָנוּס, וְאֵינוּ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה.

מִי שֶׁהָיָה חָבוּשׁ [=אסור] חוּץ לַחֹמֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְהַבְּטִיחוּהוּ לְצֵאת לְעָרָב - שׁוֹחֲטִין עָלָיו, וְכֹשֵׁי'צָא לְעָרָב יֵאָכֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהָיָה חָבוּשׁ בֵּית יִשְׂרָאֵל; אָכֵל אִם הָיָה חָבוּשׁ בֵּית גּוֹיִם, אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו עַד שֶׁיֵּצֵא [שמא לא יוציא ויהיו כ"א]. וְאִם שֶׁחָטָא עָלָיו, וְיָצָא - הָרִי זֶה אוֹכֵל; וְאִם לֹא יָצָא - פֶּטוּר מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שָׁנִי, שֶׁהָרִי נִשְׁחַט עָלָיו.

כ) ואפשר לסמוך על דבריהם, שישחררו אותו ויוכל לאכול את קרבן פסח. כא) ונמצא שגרמו לקרבן להיות פסול.

וְכֵן הָאוֹנֵן [שטרם נקבר קרובו] וְהַחֹלָה וְהַזָּקֵן וְהַזָּיֵן יְכוּלִין לֵאכֹל שֶׁשֶׁחָטָא עֲלֵיהֶם¹²⁷, וְאַחֵר שֶׁנִּזְרַק הַדָּם נִטְמָאוּ בְּמַת, וְהָרִי אֵינָם יְכוּלִין לֵאכֹל - הָרִי אֵלֹו פֶּטוּרִין מִלְעֲשׂוֹת פֶּסַח שָׁנִי¹²⁸.

כב) בפני עצמם. כג) כי בשעה ששחטו עבורם את הקרבן פסח, לא היו טמאים, ואנינות אינה פוסלת את הקרבן בדיעבד, וכן זה שחולה וזקן אינם יכולים לאכול, אינו פוסלים בדיעבד.

קָטַן שֶׁהִגְדִּיל בֵּין שְׁנֵי פֶסָחִים טו - חִיבִין לְעֲשׂוֹת פֶּסַח שָׁנִי טו; וְאִם שֶׁחָטָא עָלָיו בְּרֵאשׁוֹן, פֶּטוּרִיח׳.

טו) בין פסח ראשון לפסח שני. טז) מכיוון פסח שני הוא רגל בפני עצמו, גם מי שהיה פטור בפסח ראשון חייב בפסח שני, כדלעיל הלכה א. יז) על הקטן. יח) למרות שבעת ששחטו עליו את קרבן פסח ראשון הוא לא היה בר חיוב, בכל זאת הוא פטור מלהקריב פסח שני, מכיון ששוחטים עליו וממנים אותו על הפסח, הוא נפטר בכך מלהקריב פסח שני.

ח. נָשִׁים שֶׁנִּדְּחוּ לְשָׁנִי - בֵּין מִפְּנֵי הָאֲנָס וְהַשִּׁגְגָּה, בֵּין מִפְּנֵי הַטְּמָאָה וְדֶרֶךְ רְחוֹקָה - הָרִי פֶסַח שָׁנִי לָהֶם רְשׁוּת: רָצוּ, שׁוֹחֲטִין; רָצוּ, אֵין שׁוֹחֲטִין. לְפִיכָף, אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן בְּפָנֵי עֲצָמָן בְּשֶׁפֶת בְּפֶסַח שָׁנִי [שחל בשבת]; אָכֵל אִם הָיָה הָאִשָּׁה אַחַת מִבְּנֵי חֲבוּרָה, מִתְּרִיט׳.

יט) לשחוט בשבת, מכיוון שמנויים על הקרבן גם אנשים שחיוכם דוחה את השבת.

איזו היא דֶּרֶךְ רְחוֹקָה? חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיל חוּץ לַחֹמֹת יְרוּשָׁלַיִם.

ט. מִי שֶׁהָיָה בֵּינוּ וּבֵין יְרוּשָׁלַיִם [ב] יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר עִם עֲלִית הַשֶּׁמֶשׁ, חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִיל אוֹ יָתֵר - הָרִי זֶה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה; הָיָה בֵּינוּ וּבֵינָה פָחוֹת מִזֶּה - אֵינוּ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה, מִפְּנֵי שֶׁיְכוּל לְהִגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם אַחֵר חֲצוֹת פְּשִׁיחָה לְבִרְגֵּל בְּנִחָת.

חייבין. שני: טעם הדין - לקו"ש ח"ב ע' 218 והע' 9, ח"ז ע' 233, ח"יח ע' 127. מדוע נקבעה הלכה זו כאן ולא כהמשך להלכה א' - לקו"ש ח"יח ע' 127 הע' 16. פטור: ביאור בפטור הקטן וגדר חיובי הקטן - לקו"ש ח"ז ע' 233, חכ"ו ע' 69.

אגרות קודש

[כ"ג מנ"א תשי"ג]

בנועם קבלתי מכתבו מט"ו מנ"א, והרגיע את רוחי במ"ש שבאוצר המקוה נתמלאו בערך תשע מאות ליטר מים מי גשמים (רק אח"כ הוסיפו עליהם כו').

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון י"ב מנחם-אב ~

הלכות שופר וסֶכָה וְלוּלָב

פֶּרֶק ח

ממה מותר ואסור לקחת את ארבעת המינים, והשמחה המיוחדת בחג הסוכות.

א. אֲרֻבָּעָה מִיָּנִין הָאֵלוּ, שֶׁהֵן לוּלָב וְהֵדֵס וְעֶרְבָה וְאַתְרוֹג, שֶׁהֵיָה אֶחָד מֵהֵן יָבֵשׁ, אוּ גְזוּל אוּ גָנוּב אִפְּלוּ לְאַחֵר יֵאוּשָׁא, אוּ שֶׁהֵיָה מֵאַשְׁרֵה ^[נִסְתַּעַת]

הַנֶּעֱבֶדֶת ^[לעבודה זרה] אֶף עַל פִּי שֶׁבִטְלוּ הָאַשְׁרֵה מִלְּעֶבְדָּהּ, אוּ שֶׁהֵיָה שֶׁל

עִיר הַנִּדְחָתָי - הָרִי זֶה פֶּסוּל. הֵיָה אֶחָד מֵהֵן שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, לֹא יִטַּל

לְכַתְּחִלָּה; וְאִם נִטְלָה, יִצָּא. הֵיָה כְּמוֹשָׁה וְלֹא

גָּמַר לִיבֵשׁ, כָּשָׁר. וּבִשְׁעַת • הִדְחָק אוּ

בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה, לוּלָב הֵיבֵשׁ כָּשָׁר; אֲבָל לֹא שָׁאָר

הַמִּיָּנִין.

הַשְּׁנֵת הָרִאשׁוֹנָה

ובשעת . . . כשר א"א אני איני אומר כן שהרי אמרו (סוכה כט) יבש פסול וכל מקום שאמרו פסול אפילו דיעבד הוא וכל פסולא דאורייתא אין חלוק בשעת הדחק וכשאמרו לו (סוכה לא) אין שעת הדחק ראייה כן אמרו לינקוט בידיהו כל דהוא כי היכי דלא לשחכח מינייהו מצות אתרוג ור"י לא העיד אלא שהיו מורשישם לולביהם לבניהם ולא אמר שהיו מברכים עליו.

הַשְּׁנֵת הָרִאשׁוֹנָה

א) על ארבעת המינים כתוב ביום הראשון "ולקחתם לכם", מכאן למדו שצריך שהם יהיו שלכם ולא של אחרים.

ב) כי לא מכובד להשתמש באשרה זו לצורך מצוה.

ג) כיון שהיא עומדת להישרף, היא נחשבת כבר כשרופה, ואז אין כאן שיעור של ארבעת המינים.

ד) כיון שלא נוצר לכתחילה לעבודה זרה, זה לא כל כך חמור כמו דבר שגדל במיוחד לעבודה זרה.

ה) יבש קצת, ויש בו עדיין לחות.

ב. אֲתְרוֹג שֶׁל עֶרְלָהּ וְשֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְשֶׁל טָבֵל ^[=יכול לא מעושה], פֶּסוּל; שֶׁל דְּמַאי ^[=יכול ספק מעושה],

כָּשָׁר, שֶׁאִפְשָׁר שִׁפְקִיר נִכְסֵי וְיִהְיֶה עֲנִי, שֶׁמֶתֶר לוּ לְאֲכֹל דְּמַאי^י. אֲתְרוֹג שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְשֶׁל

מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם - לֹא יִטַּל, שֶׁמָּא יִכְשִׁירוּיָא

לְטִמְאָה ^[בעת שמירתו במים]; וְאִם נִטַּל, כָּשָׁר^{יב}.

ו) ערלה אסורה באכילה ובהנאה, והתורה אמרה: "ולקחתם לכם", מכאן למדו חכמים שיהיה ראוי לכם לאכילה והנאה.

ז) תרומה טמאה אסורה באכילה וצריך לשרוף אותו.

ח) ולעני מותר לאכול דמאי. ט) שלכהן מותר לאכול

אותה. י) מעשר שני מותר לאכילה בירושלים (אבל מחוץ לירושלים אסור להשתמש בו לארבעת המינים). יא) כל אוכל אינו ראוי לקבל טומאה עד שנרטב ממים. וכאן יש חשש שכשיצמידו את האתרוג ללולב, הלולב שרגילים להשהות אותו במים כדי שלא יתייבש, ירטיב את האתרוג, ואז האתרוג יהיה מוכשר לקבל טומאה. יב) כיון שהם ראויים לאכילה.

ג. לוּלָב שֶׁנֶּקְטֵם רֵאשׁוֹ, פֶּסוּל^{יג}. נִסְדָּק ^[עלהו העליון לאורכו] - אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סִדְקָיו זֶה מִזֶּה עַד שִׁיֵּרָאוּ

כְּשָׁנִים, פֶּסוּל. הֵיָה עֵקֶם לְפָנָיו^{יד}, שֶׁהָרִי שָׁדְרוּ כִּגְבַ

בְּעַל חֲטוּרָת ^[=גיבת], פֶּסוּל; הֵיָה עֵקֶם לְאַחֲרָיו^{טו} -

כָּשָׁר, שָׁזוּ הֵיָה בְּרִיתוֹ. נֶעְקַם לְאֶחָד מִשְׁנֵי צִדָּדָיו,

פֶּסוּל. נִפְרְדּוּ^{טז} עָלָיו זֶה מִזֶּה וְלֹא נִדְלָדְלוּ ^[=נפרדו לגמרי]

הַשְּׁנֵת הָרִאשׁוֹנָה

נפרצו . . . לולב א"א אני אומר שנסדקו לארכן גופי העליון אע"פ שלא נתקו מן השדרה והיו דעבדי כחופאי (סוכה לב), פירוש חפויי הכלים שנעשין מאותן הרצועות של ההוצין.

הַשְּׁנֵת הָרִאשׁוֹנָה

כָּשָׁר; בְּעָלֵי הַחֲרִיטָה^{יז}, כָּשָׁר; נִפְרָצוּ •, וְהוּא

שֶׁיִּדְלָדְלוּיָא מִשְׁדְּרוּ שֶׁל לוּלָב בְּעָלֵי הַחֲרִיטָה, פֶּסוּל.

יג) כלומר נחתך החלק העליון של הלולב. יד) היה עקום לקידמת שדרת הלולב. טו) היה עקום לאחורי שדרת הלולב. טז) נפרדו, ולא התרחקו הרבה מהשדרה.

יז) עלי החריות מתקשים כעץ, והם נפרדים ומתרחקים זה מזה. יח) שנפרדו העלים עד שנפלו כלפי מטה.

ד. בְּרִית • עָלִין שֶׁל הַשְּׁנֵת הָרִאשׁוֹנָה

בריית עליון א"א זהו דסליק בחד הוצא.

לוּלָבִיט כֶּף הוּא: כְּשֵׁהֶם גְּדָלִין, גְּדָלִין שְׁנֵים

שְׁנֵים וְיִדְבּוּקִין מִגִּבָּן, וְגַב כָּל שְׁנֵי עָלִין הַיִּדְבּוּקִין,

הוּא הַנֶּקְרָא 'תִּיּוּמָת'. נִחְלָקָה הַתִּיּוּמָת^{יח}, פֶּסוּל. הֵיָה

עָלָיו אַחַת אַחַת מִתְחַלֶּת בְּרִיתוֹ וְלֹא הֵיָה לָהֶן תִּיּוּמָת, פֶּסוּל^{יט}. לֹא הֵיָה עָלָיו זֶה עַל גִּבּ זֶה כְּדֶרֶךְ

כָּל הַלוּלָבִין, אֲלָא זֶה תַּחַת זֶה ^[כחדס] - אִם רֵאשׁ זֶה

מִגִּיעַ לְעֶקֶר שְׁלִמְעֵלָה מִמֶּנּוּ, שֶׁנִּמְצָא כָּל שָׁדְרוּ שֶׁל

לוּלָב מְכֻסָּה בְּעָלָיו, כָּשָׁר; וְאִם אֵין רֵאשׁוֹ שֶׁל זֶה

מִגִּיעַ לְצַד עֶקְרוֹ שֶׁל זֶה, פֶּסוּל.

יט) צורת הגדילה של הלולב. כ) שנפרדו 'התיומות' מרוב העלים בלולב. כא) אם העלים של הלולב לא גדולו שתיים שתיים, עם 'תיומות' שמחברת ביניהם - פסול, כיון שהוא לא 'הדר'.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"ב מנחם-אב - ספר זמנים - הלכות שופר וסוכה ולולב קמג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לאתרוג, שנשאר מהענף שהוא היה תלוי בו. (לג) כי נחסר מהאתרוג כל שהוא. (לד) נראה כמנומר.

ח. אֶתְרוֹג שֶׁהוּא תְּפוּחָהּ [=נפוח], סְרוּחָהּ, כְּבוּשׁ [בחמוץ], שְׁלוּק [מבושל], שְׁחור, לֶבֶן, מְנַמֵּר [=כמה צבעים], יֶרֶק כְּכֶרֶתָּהּ [=מין ירק] - פְּסוּל. גִּדְּלוּ בְּדָפוּס [מסגרת בצורה מסוימת] וְעָשׂוּהוּ כְּמִין בְּרִיָּה אַחֶרֶת, פְּסוּל. עָשׂוּהוּ כְּמִין בְּרִיתוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁעָשׂוּהוּ דְּפִין דְּפִין לָהּ [-מרוכב], כְּשֶׁר. הִתְיוֹם [=אתרוגים מחוברים] וְהִבְסֵר [שאינו בשל], כְּשֶׁר. מְקוֹם שֶׁהָאֶתְרוּגִין שְׁלָהּן כְּעֵין שְׁחִירוֹת מְעוּטָה [-שחור מעט], כְּשֶׁרִין; וְאִם הָיוּ שְׁחִרִין בְּיֹתֵר כְּאֵדָם כּוּשִׁי, הָרִי זֶה פְּסוּל בְּכָל מְקוֹם.

(לה) חריצים לאורך כל האתרוג.

ט. כָּל • אֱלוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהֵן פְּסוּלִין מִפְּנֵי מוּמִין שֶׁבְּאֲרָנוּ, אוּ מִפְּנֵי גָזֵל וּגְנֵבָה - בְּיוֹם טוֹב ראשון בְּלֵבָד; אֲבָל בְּיוֹם טוֹב שֶׁנִּי עִם שְׁאֵר הַיָּמִים, הַכָּל כְּשֶׁר. וְהַפְּסָלֹת שֶׁהֵיָא מְשׁוּם עֲבוּדָה זָרָה, אוּ מִפְּנֵי שְׁאוּתוֹ אֶתְרוֹג אֲסוּר בְּאֲכִילָה - בֵּין בְּיוֹם טוֹב ראשון בֵּין בְּשְׁאֵר הַיָּמִים, פְּסוּל.

י. אֵין אָדָם יוֹצֵא בְּיוֹם טוֹב ראשון שֶׁל חֵג בְּלוּלָבוּ שֶׁל חֲבֵרוֹ שִׁישְׁאָלָנוּ מִמֶּנּוּ, עַד שִׁיתְּנֵנוּ לוֹ מִתְּנָהּ לִי. נִתְּנָה לוֹ עַל מְנַת לְהַחְזִירוֹ - הָרִי זֶה יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ וּמַחְזִירוֹ, שֶׁמִּתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר שְׁמָהּ מִתְּנָהּ לִי; וְאִם לֹא הַחְזִירוֹ - לֹא יוֹצֵא, שֶׁנִּמְצָא כְּגֻזָּלָהּ. וְאֵין נוֹתֵנִין אוֹתוֹ לְקִטְנִיָּה, שֶׁהִקְטֵן קוֹנֶהָ וְאֵינוּ מְקַנֶּה לְאַחֲרִים מִן הַתּוֹרָה, וְנִמְצָא שְׁאֵם הַחְזִירוֹ לוֹ, אֵינוּ חֹזֵר. וְאֶחָד הַלוּלָב, וְאֶחָד כָּל מִין וּמִין מְאַרְבַּעַת מִיָּנִין שָׁבוּ - אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן שְׂאוּל, אֵין יוֹצֵאֵין בּוֹ בְּיוֹם טוֹב ראשון מֵא.

(לו) כי בתורה כתוב "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'", למדו חז"ל "לכם - משלכם", ביום הראשון לא יוצא ידי חובה כלולב של חברו. (לז) כיון שנותן את המתנה על תנאי, כל זמן שהמתנה אצל המקבל היא שלו ממש, אבל כדי לקיים את התנאי הוא חייב להחזיר. (לח) מתברר בדיעבד שלא קנה את המתנה, כי לא קיים את התנאי. (לט) לפני שהגדול יצא כלולב ידי חובה. (מ) הקטן קונה קנין גמור מהתורה, כשגדול מקנה לו. (מא) כל אחד מארבעת המינים צריך להיות "שלכם" כי המילה זו נאמרה בתורה ביחס לכל ארבעת המינים.

השנת הראב"ד

הדס . . כשר א"א כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשנו מכמה שנים והעלינו שהוא פסול כסתם משנתנינו (סוכה לב) ודברי ר' טרפון שאמר (סוכה לד) אפילו שלשתן קטומים כשרין ענין אחר הוא ולא שנקטם ראשו והכל ברור בחבורנו ומקום הניחו לי מן השמים.

נפצעו עליו פסול. א"א רוב עליו, פירוש דבעינן רוב השיעור שיהא עבדו קיימת.

ה. הַדָּס • שְׁנֻקָּטִים ראשוֹכִי, כְּשֶׁר נִשְׁרִי רַב עָלָיו - אִם נִשְׁתִּירוֹ שְׁלֹשָׁה עָלִין בְּקֶן [מקום גדילה] אֶחָד, כְּשֶׁר (נִפְרָצוּ • עָלָיו פְּסוּל).

הָיוּ עֲנֻבָיו [-פירותיו הקטנים]

מַרְבוֹת מַעְלָיו - אִם יִרְקוֹתֶיךָ, כְּשֶׁר; וְאִם הָיוּ אֲדָמוֹת אוּ שְׁחִירוֹת, פְּסוּלֶיךָ, וְאִם מַעְטָן, כְּשֶׁר. וְאֵין מַמְעִטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא כְּמִתְקָן;^כ עֶבֶר וְלִקְטָן, אוּ שְׁלֻקָּטָן אַחֵר לֹא־כִילָהּ,^כ הָרִי זֶה כְּשֶׁר.

(כב) נחתך החלק העליון של הענף. (כג) כיון שנראה כמו ההדס, אין בזה שינוי. (כד) כיון שאין הפרי דומה לעץ, אין זה "הדר" ופסול. (כה) מכשיר את ההדס למצוה, ומתקן כלי ביום-טוב אסור. (כו) אם מלקט לצורך אכילה ולא בשביל נטילת לולב, שלצורך כך מותר להוריד ביום טוב.

השנת הראב"ד

ערבה שנקטם ראשה א"א דרך אחד להדס ולערבה.

ו. עֲרֵבָה • שְׁנֻקָּטִים ראשֶׁהָ,^כ כְּשֶׁרָה. נִפְרָצוּ עָלֶיהָ,^כ פְּסוּלָהּ.

(כז) ראש העץ עצמו. (כח) התרופף החיבור של העלים לענף, עד שהם נופלים כלפי מטה.

השנת הראב"ד

אתרוג . . מפולש א"א זה שבוש אלא נקב מפולש בחסרון משהו שאינו מפולש בחסרון כאיסור אבל מ"מ חסרון בעיניו.

ז. אֶתְרוֹג • שְׁנֻקָּב נֶקֶב מִפְּלֵשׁ [-מעבר לעבר] כָּל שֶׁהוּא כֵּט, פְּסוּל; וְנֶקֶב שֶׁאֵינוּ מִפְּלֵשׁ - אִם הָיָה

כְּאִסָּר [-כמטבע הנקרא איסור] אוּ יָתֵר, פְּסוּל. חֶסֶר כָּל שֶׁהוּא לֵא, פְּסוּל. נִטַּל דָּדוּ [-פיטמתו], וְהוּא הָרֹאשׁ הִקְטֵן שִׁשּׁוֹשְׁנָתוֹ בּוֹ, פְּסוּל. נִטַּל הָעֵץ שֶׁהוּא תְּלוּי בּוֹ בְּאֵילָן מַעֲקֵר הָאֶתְרוּגִי, וְנִשְׁאָר מְקוֹמוֹ גְּמָה־לִּי - פְּסוּל. עֶלְת חֲזִזִית [-כעין יבלת] עָלָיו - אִם בְּשָׁנִים וּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹתֶיךָ, פְּסוּל. וְאִם בְּמְקוֹם אֶחָד - אִם עֶלְת עַל רֶבּוּ, פְּסוּל; וְאִם עֶלְת עַל דָּדוּ [על הפיטם] אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא, פְּסוּל. נִקְלָף [הקרום] הַחִיצוֹן שֶׁלּוֹ שֶׁאֵינוּ מִחֶסֶר, אֲלֵא יִשְׁאָר יֶרֶק כְּמוֹת שֶׁהֵיָא בְּרִיתוֹ - אִם נִקְלָף כָּלוּ, פְּסוּל; וְאִם נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, כְּשֶׁר.

(כט) על-ידי מחט, ולא חסר דבר באתרוג. (ל) מדובר במקרה שלא חסר מגוף האתרוג משהו, אלא דחף בו מקל. (לא) אם נחסר מבשר האתרוג עצמו. (לב) העוקץ שמחובר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא. שתפין שקנו לולב או אתרוג בשתפות - אין אחד מהן יוצא בו ידי חובתו בראשון, עד שיתן לו חלקו במתנה²⁸. האחין שקנו אתרוגין מתפוסת הבית [=ירושלם לפני חלוקתה], ונטל אחד מהן אתרוג ויצא בו - אם יכול לאלול, ואין האחין מקפידין בכך - יצא²⁹; ואם היו מקפידין - לא יצא, עד שיתנו לו חלקם מתנה. ואם קנה זה אתרוג וזה פריש [=מין פרי], או שקנו כאחד אתרוג ורמון או פריש מתפוסת הבית - אינו יוצא באתרוג³⁰, עד שיתן לו חלקו במתנה, ואף על פי שאם אכלו, אין מקפידין עליו³¹.

(מב) כיון שצריך שכל הלולב יהיה שלו. (מג) כיון שלכל אחד יש אתרוג, והאחים לא מקפידים שהוא לקח דווקא את האתרוג הזה. (מד) כיון שאין אתרוג לכל אחד, אם לא מחלו בפה, לא יוצא ידי חובה באתרוג זה. (מה) למרות שהשווי הכספי שלו לא יקר, הם רוצים גם לקיים את המצווה.

יב. אף על פי שכל המועדות מצוה לשמח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתרה, שנאמר³²: "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים"³³. כיצד היו עושין? ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה, כדי שלא יתערבו אלו עם אלו³⁴. ומתחילין לשמח ממוצאי יום טוב הראשון; וכן בכל יום ויום מימי חלו של מועד, מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערפים, לשמח שאר היום עם כל הלילה.

(מו) חוץ ממה שכתוב: "ושמחת בחגך" לגבי כל החגים. (מז) ויבואו לידי עבירה.

יג. והיאך היתה שמחה זו? החליל מפה, ומנגנין בכנור ובנבלים ובמצלותים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא יודע לנגן בו; ומי שיודע בפה בפה. ורוקדין ומספקין [בכלי הקשה] ומטפחין [מחיתא] [כף] ומפזזין ומכרכרין [=רוקדים] כל אחד ואחד כמו שיודע, ואומרים דברי שירות ותשבחות. ושמחה

זו אינה דוחה לא את השבת, ולא את יום טוב. **יד.** מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה - אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מקדיין ומספקין ומנגנין ומשמחים במקדש בימי חג הסוכות; אבל כל העם, האנשים והנשים - כלם באים לראות ולשמע.

טו. שהשמחה שישמח אדם בעשיית המצוות ובאהבת האל שצוה בהם, עבודה גדולה היא³⁵; וכל המונע עצמו משמחה זו, ראוי להפריע ממנו, שנאמר³⁶: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב". וכל המגיס [=מגביה] ידעתו, וחולק כבוד לעצמו, ומתפכד בעיניו במקומות אלו - חוטא ושוטה. ועל זה הזהיר שלמה ואמר³⁷: "אל תתהדר לפני מלך".

(מח) מדריגה גבוה בעבודת ה'.

וכל המשפיל עצמו, ומקל גופו במקומות אלו - הוא הגדול המכבד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל אומר³⁸: "ונקלתי עוד מזאת, והייתי שפל בעיני". ואין הגדלה והכבוד אלא לשמח לפני ה', שנאמר³⁹: "והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'".

ברוך רחמנא דסייען

~ יום שני י"ג מנחם-אב ~

הלכות שקלים

מצות עשה אחת, והיא לתן כל איש מחצית שקל בכל שנה. וביאור מצוה זו - בפירקים אלו.

פרק א

שיעור מחצית השקל, זמן חיובה והחייבים בה.

א. מצות עשה מן התורה, לתן כל איש מישראל

28. ויקרא-אמור, כג, מ. 29. דברים-כ"טבוא, כח, מז. 30. משלי, כה, ו. 31. שמואל ב, ו, כב. 32. שם, פסוק טז.

הפניות לשיחות קודש

הלכה יב: השינויים בהלכות הבאות בין לשון רבינו ללשון השו"ע - לקו"ש חכ"ו ע' 209. שמחה יתרה: בפשטות נראה ששמחה זו היא מה"ת - לקו"ש חכ"ט ע' 216 הע' 44 ושוה"ג. הביאור הפנימי בייחודיותה של השמחה בחג הסוכות וביאור מספר קושיות בהלכות אלו - לקו"ש ח"ד ע' 166, ח"ז ע' 267, חכ"ט ע' 232. עבודה גדולה היא: בגדר השמחה - לקו"ש חל"ב ע' 132.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שוויה של המטבע חייב להיות לפחות כמו שוויו בזמן משה רבינו.

ו. בזמן שהיה מטבע של זמן דרכונות, היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו סלע; ובזמן שהיה המטבע סלעים, היה כל איש נותן במחצית השקל שלו חצי הסלע, שהוא שני דינרין; ובזמן שהיה המטבע חצי הסלע, היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל אותו חצי הסלע. ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל, פחות מחצי שקל של תורה.

השגת הראב"ד

ומעולם... תורה א"א הדרך הזה על דרך המשנה אמרו ששנינו (שקלים פ"ב מ"ד) בראשונה היו שוקלים דרכונות חזרו לשקול דינרין חזרו לשקול סלעים בקשו לשקול טבעין וכו', זו היא דרך המשנה מכל מקום לא אמרו שהיו הולכין אחר יציאת המטבעות אלא היה המטבע מה שהיה אבל הם היו שוקלים לפי שהיו מתי מעט והוצרכו לשקול תחלה דרכונות ועל זה הדרך הלכו בכל שקליהם, ואין השכל נותן שהיה להם בתחלה מטבע של דרכונות והם היו עניים והעשירים.

מחצית השקל בכל שנה ושנה; אפלו עני המתפרנס מן הצדקה - חיב, ושואל מאחרים או מוכר פסות שעל כתפו, ונותן מחצית השקל כסף, שנאמר: "העשיר לא ירבה, והדל לא ימעיט וגו'". ואינו נותנו בפעמים רבות, היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו כלו כאחת, פעם אחת.

(א) מלשון הפסוק "עולת חדש בחדשו" החדשי השנה הנכתב בכתב חסר - "חדש", דרשו חכמים שצריכים לתת לפני כל תחילת שנה תרומת שקלים חדשה, כדי שיוכלו להביא את הקרבנות החדשים מתרומה חדשה.

ב. מגין כסף האמור בתורה באונס ובמפתה ובמוציא שם רע והורג עבד, הוא שקל הנאמר בכל מקום בתורה; ומשקלו, שלש מאות ועשרים שעורה. וכבר הוסיפו חכמים עליו - שיטת ממשקלן, ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא 'סלע' בזמן בית שני; וכמה הוא משקל הסלע? שלש מאות וארבע ושמאונים שעורה בינוניות.

ג. סלע היה ארבעה דינרין, והדינר שש מעין; ומעה, היא הנקראת בימי משה רבנו 'גרה', ומעה היתה שני פונדיונין; ופונדיון שני אפסים, ופרוטה אחת משמונה באסר. נמצא משקל המעה, והיא הגרה, שש עשרה שעורות; ומשקל האסר ארבע שעורות, ומשקל הפרוטה חצי שעורה.

ד. ועוד מטבע אחר היה שם, שהיה משקלו שתי סלעים, והוא היה הנקרא 'דרכון'. ואלו המטבעות בלן שאמרנו ובארנו משקל כל אחד מהן, הן שמשערין בהן בכל מקום; וכבר בארנום, כדי שלא אהיה צריך לפרש משקלם בכל מקום.

ה. מחצית השקל זו - מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפלו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש; ולעולם אינו שוקל פחות מחצי השקל שהיה בימי משה רבנו, שהיה משקלו מאה וששים שעורה.¹

(ב) הכלל הוא שנותנים כפי השווי של זמן הנתינה, אך

ז. הפל חיבין לתן מחצית השקל, כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משחררים. אבל לא נשים, ולא עבדים, ולא קטנים; ואם נתנו, מקבלין מהן. אבל הגוים שנתנו מחצית השקל, אין מקבלין מהן. קטן שהתחיל אביו לתן עליו מחצית השקל, שוב אינו פוסק, אלא נותן עליו בכל שנה ושנה, עד שיגדיל ויתן על עצמו.

(ג) עבדים כנענים, מאחר שמלו וטבלו בתחילת העבדות, בשחרור דינם כגרים. (ד) מלשון הפסוק "ונתנו איש כופר נפשו" - למדו שרק האיש חייב. (ה) טרם השחרור, דינם כנשים. (ו) לפני בר מצווה והבאת סימני בגרות (כפי שיבואר בהלכות איסורי ביאה). (ז) בתנאי שנתנו בלב שלם. (ח) מכיוון שאביו לימדו וחינכו במצווה זו לא יפסיק.

ח. השקלים, אינן נוהגין אלא בפני הבית - בזמן בית המקדש.² ובזמן שהמקדש קיים, נותנין את השקלים, בין בארץ ישראל, בין בחוצה לארץ; ובזמן שהוא חרב, אפלו בארץ ישראל אינן נוהגין.

(ט) מכיוון שמצוות שגדר חיובם הוא פעולת האדם, חיובם בכל מקום.

ט. באחד באדר משמיעין על השקלים,³

1. שמות-כי תשא, ל, טו.

ואין... ה: רבינו הביא ענין זה כהלכה הנוגעת לכל יהודי - לקו"ש חכ"ט ע' 352. עלינו לשמוח תמיד, משום שאנו "לפני ה'"! - יין מלכות סמ"ט. אלא... אחת: הביאור בזה ע"ד המוסר והחסידות - לקו"ש חט"ז ע' 384, חל"א ע' 132, סה"ש תש"ג ח"א ע' 302, יין מלכות סנ"ד. מחצית מטבע: הביאור הפנימי בזה - לקו"ש חל"א ע' 132.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דְּמִיָּה לְתֵבָה זוּ; וְרִבְעִית, לְכָל מִי שֵׁשׁ עָלָיו עוֹלָת הָעוֹף בְּלֶבֶד, מִשְׁלִיף דְּמִיָּה לְתֵבָה זוּ; חֲמִישִׁית, לְמִי שֶׁהִתְנַדָּב לְקִנּוּת בְּהֵן עֲצִים לְמַעְרָכָה; שְׁשִׁית, לְמִי שֶׁהִתְנַדָּב מְעוֹת לְלִבּוֹנָה; שְׁבִיעִית, לְמִי שֶׁהִתְנַדָּב זָהָב לְפִפְרָתָּ; שְׁמִינִית, לְמוֹתֵר חֲטָאֵת, כְּגוֹן שֶׁהִפְרִישׁ מְעוֹת לְחֲטָאֵתוֹ וְלָקַח חֲטָאֵת וְהוֹתִיר מִן הַמְּעוֹת, וְשִׁלֵּף הַשָּׂאָר לְתוֹכָהּ; תְּשִׁיעִית, לְמוֹתֵר אֲשֶׁם; עֲשִׂירִית, לְמוֹתֵר קֶגֶי [–תורים ובני יונה] זָבִים וְזָבוֹת וְיוֹלָדוֹת; אַחַת עֶשְׂרֵה, לְמוֹתֵר קֶרְבָּנוֹת נָזִיר; שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, לְמוֹתֵר אֲשֶׁם מִצָּרַע; שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, לְמִי שֶׁהִתְנַדָּב מְעוֹת לְעוֹלָת בְּהֵמָה.

(ב) לכפורת שמעל ארון הברית ולשאר צרכי קודש הקודשים.

ג. וְשֵׁם כָּל דָּבָר שֶׁיְהִי מְעוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַתֵּבָה, כְּתוּב עַל הַתֵּבָה מִבְּחוּץ. וְהֵנָּה בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַמּוֹתְרוֹת, שֶׁיִּקְרְבוּ עוֹלָת בְּהֵמָה. נִמְצְאָתָ לָמַד, שֶׁכָּל הַמְּעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּשֵׁשׁ הַתְּבוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, לְעוֹלָת בְּהֵמָה; וְעוֹרוֹתֶיהָ לְכֹהֲנִים, כְּשָׂאָר כָּל הָעוֹרוֹת. וְכָל הַמְּעוֹת שֶׁבַּתֵּבָה שְׁלִישִׁית, יִלָּקַח בְּהֵן עוֹפוֹת - חֲצִין עוֹלוֹת, וְחֲצִין חֲטָאוֹת. וְשֶׁבִרְבִּיעִית, כֵּלָן עוֹלָת הָעוֹף.

(ג) כדי שהתורם יידע לאיזו תיבה עליו להכניס את הכסף שהביא.

ד. כָּל מְדִינָה וּמְדִינָה כְּשֶׁגֻּבִּין הַשְּׁקָלִים, מִשְׁלַחִין אוֹתָם בֶּיַד שְׁלוּחִין לְמַקְדָּשׁ; וְיֵשׁ לָהֶם לְצָרָף [–לפרוט] אוֹתָן בְּדִינְרֵי זָהָב, מִפְּנֵי מִשְׁאֵי הַדֶּרֶךְ. וְהַכֹּל מִתְקַבֵּץ לְמַקְדָּשׁ, וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ בַּלִּשְׁבָּה אַחַת מִן הַלִּשְׁכוֹת בְּמַקְדָּשׁ, וְסוֹגְרִין דְּלִתּוֹתֶיהָ בְּמַפְתָּחוֹת, וְחוֹתְמִין עָלֶיהָ חוֹתְמוֹת [–למניעת גניבות]. וּמִמְלֵאִין מִכָּל הַשְּׁקָלִים שֶׁיִּתְקַבְּצוּ שָׁם, שְׁלֹשׁ קָפוֹת גְּדוּלוֹת - שְׁעוֹר כָּל קֶפֶה, כְּדֵי שֶׁתְּכִיל תִּשְׁעָ סְאִין [–מידת נפח]; וְהַשָּׂאָר, מִנִּיחִין אוֹתוֹ בַּלִּשְׁבָּה. וְזֶה שֶׁבַּתּוֹךְ הַקָּפוֹת, הוּא הַנִּקְרָא 'תְּרוֹמַת הַלִּשְׁבָּה'; וְזֶה שֶׁיִּשְׁאָר שָׁם יֵתֵר עַל מֶה שֵׁשׁ בַּקָּפוֹת, הוּא הַנִּקְרָא 'שִׁירֵי הַלִּשְׁבָּה'.

(ד) מיועדת לקניית קרבנות הציבור של כל השנה.
(ה) מיועדת לקניית צורכי העיר (יבואר בהרחבה בפרק ד).

ה. בַּשְּׁלֹשָׁה פְּרָקִים בַּשָּׁנָה תוֹרְמִין אֵת [–מ] הַלִּשְׁבָּה

כְּדֵי שֶׁיִּכְיֶין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִחֲצִית הַשְּׁקָל שְׁלֹ, וְיִהְיֶה עֲתִיד לָתֵן. בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר בּו, יִשְׁבּוּ הַשְּׁלַחֲנִין [–הגזברים] כָּל מְדִינָה וּמְדִינָה, וְתוֹכְעִין בְּנַחַת; כָּל מִי שִׁיתֵן לָהֶם, יִקְבְּלוּ מִמֶּנּוּ, וּמִי שֶׁלֹא נָתַן, אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לָתֵן. בְּחֻמְשָׁה וָעֶשְׂרִים בּו, יִשְׁבּוּ בְּמַקְדָּשׁ לְגִבּוֹת, וּמִכָּאן וְאֵלָּה, כּוֹפִין אֵת מִי שֶׁלֹא נָתַן עַד שִׁיתֵן; וְכָל מִי שֶׁלֹא יֵתֵן - מִמְשַׁכְּנִין אוֹתוֹ, וְלוֹקְחִין עֲבוּטוֹ [–משכנו] בְּעַל כְּרָחוּ, וְאִפְלוּ כְּסוּתוֹ.

(י) בכל מקום ישוב יהודי.

י. כָּל מִי שֶׁאִינוּ חַיִּב בַּשְּׁקָלִים^א - אֵף עַל פִּי שְׁדָּרְפוֹ לָתֵן, אוֹ הוּא עֲתִיד לָתֵן^ב - אֵין מִמְשַׁכְּנִין אוֹתוֹ. וְאֵין מִמְשַׁכְּנִין אֵת הַכֹּהֲנִים לְעוֹלָם, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם; אֲלֹא בַּשִּׁיתָנוּ, מִקְבְּלִין מֶהֵן, וְתוֹכְעִין אוֹתָן עַד שִׁיתָנוּ.

(יא) נשים, עבדים וקטנים. (יב) כגון קטן כשיגדל.

~ יום שלישי י"ד מנחם-אב ~

פֶּרֶק ב

אופן גביית השקלים, שמירתם בבית המקדש, הזמן בו תורמים מהלשכה ואופן התרומה.

א. בִּיצַד כּוֹנְסִין [–אוספים] הַשְּׁלַחֲנִין אֵת הַשְּׁקָלִים? כָּל מְדִינָה וּמְדִינָה, מִנִּיחִין לְפָנֶיהֶם שְׁתֵּי תְבוֹת^א - שׁוּלֵי הַתֵּבָה רְחִבִּין מִלְּמַטָּה, וּפִיָּה צָר מִלְּמַעְלָה כְּמִין שׁוֹפָר, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁלִיכוּ לְתוֹכָן, וְלֹא יִהְיֶה אֶפְשָׁר לָקַח מֶהֵן בְּנַחַת [–למניעת גניבות]. וְלָמָּה עוֹשִׂין שְׁתֵּי תְבוֹת? אַחַת שֶׁמִּנִּיחִין בָּהּ שְׁקָלִים שֶׁל שָׁנָה זוּ, וְהַשְּׁנִיָּה מִנִּיחִין בָּהּ שְׁקָלֵי שָׁנָה שְׁעֵבְרָה, שְׁגוּבִין מִמִּי שֶׁלֹא שָׁקַל בַּשָּׁנָה שְׁעֵבְרָה.

(א) מכך שבמשנה נכתב לשון רבים ללא ציון המספר, מובן שהכוונה היא רק שתי תיבות.

ב. וּבְמַקְדָּשׁ [–בעזרה] הָיָה לְפָנֶיהֶן תְּמִיד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תְבוֹת, כָּל תֵּבָה כְּמִין שׁוֹפָר - רִאשׁוֹנָה, לְשְׁקָלֵי שָׁנָה זוּ; שְׁנִיָּה, לְשְׁקָלֵי שָׁנָה שְׁעֵבְרָה; שְׁלִישִׁית, לְכָל מִי שֵׁשׁ עָלָיו קֶרֶבֶן שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאֵת, מִשְׁלִיף

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאֵינוּ מַחֲפָה אוֹתָהּ -
כְּדִי שְׂתַחֲוֶה מִמֶּנָּה
בַּתְּחִלָּה בַּפֶּעַם שְׁלִישִׁית
כְּשִׁיכֶנֶס בַּתְּשֵׁרִי; עַד • שְׁנַמְצָא תוֹרֵם רִאשׁוֹנָה
וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית הַקְטָנוֹת, מִכָּל אַחַת וְאַחַת מִן
הַגְּדוּלוֹת.^ט

חשנת הראב"ד
 עד... הגדולות א"א שפת יתר הוא
 זה ואין דרך המשנה (שקלים פ"ג
 מ"ד) כן.

(ט) מכיוון שתרומת כל אחת מהקופות הקטנות הייתה לשם חלק מסוים בעם ישראל כפי שיבואר בהלכה הבאה, תיקנו שתרומת כל אחת מהקופות הגדולות תהיה לזכות כל עם ישראל.

ח. כִּשְׁהוּא תוֹרֵם שְׁלֹשׁ קָפוֹת אֱלוֹ, תוֹרֵם אֵת
הָרִאשׁוֹנָה לְשֵׁם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְהַשְּׁנִיָּה, לְשֵׁם
הַכֹּרֶפֶת הַמִּקְפִּין [הסמוכים] לֵה"א וְלְשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל;
וְהַשְּׁלִישִׁית, לְשֵׁם בָּבֶל [הקרוּבָה לָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל] וְלְשֵׁם מִדֵּי
[הצפונית לבבל] וְלְשֵׁם הַמִּדְּיָנוֹת הַרְחוֹקוֹת וְלְשֵׁם שְׂאֵר כָּל
יִשְׂרָאֵל.

(י) תשוביהם הם הראשונים שהספיקו להביא את שקליהם, מפני קירבתם לבית המקדש. (יא) כגון אלו הנמצאים בעמון ומואב בעבר הירדן המזרחי.

ט. כִּשְׁהוּא תוֹרֵם, מִתְּפֹן לְתֹרֵם עַל הַגְּבוּי שִׁישׁ
בְּלִשְׁכָּה^{יב}, וְעַל הַגְּבוּי שְׁעָדִין לֹא הִגִּיעַ לְלִשְׁכָּה
[הנמצא בדרך], וְעַל הָעֵתִיד לְגִבּוֹת^{יג} - כְּדִי שְׂתִיָּהוּ אֱלוֹ
הַשָּׁקָלִים שֶׁהוֹצִיָּאן לְהִסְתַּפֵּק מֶהֶן, כַּפָּרָה עַל
יִשְׂרָאֵל, וּכְאֵלוֹ הִגִּיעוּ כָּל שָׁקְלֵיהֶן לְלִשְׁכָּה וּנְתַרְמָה
מֶהֶן תְּרוּמָה זוֹ.

(יב) שאינו בשלוש הקופות הגדולות. (יג) מאלו שנאנסו ולא שלחו את שקליהם באדר, והיו שולחים בהמשך השנה.

י. כְּשִׁיכֶנֶס הַתוֹרֵם לְתֹרֵם, לֹא יִכְנֶס בְּבִגְד שְׂאֵפֶשֶׁר
לְהַחֲבוֹת [להחביא] בּוֹ כֶּסֶף, וְלֹא בְּמַנְעֵל, וְלֹא בְּסַנְדָּל,
וְלֹא בַתְּפִלָּה [תפילין], וְלֹא בְּקַמִּיעַ - שְׂמָא יִחְשְׁדוּ
אוֹתוֹ הָעָם, וַיֹּאמְרוּ: 'הַחֲבִיא מִמֶּנּוּ הַלִּשְׁכָּה
תַּחְתּוֹ כְּשֶׁתְּרַמָּה'^{יד}; וּמִדְּבָרִים הָיוּ עִמּוֹ מִשְׁעָה
שִׁיכֶנֶס עַד שְׁעָה שְׂנִיעָא -
כְּדִי שֶׁלֹּא יִתֵּן לְתוֹךְ פִּי.
וְאַף • עַל פִּי שְׁנִזְהָרִים
כָּל כֶּן - עֲנִי אוֹ מִי
שֶׁהוּא נִבְהָל לְהוֹן [תאב]

חשנת הראב"ד
 ואף... יתרום א"א כתב זה מפני
 שראה בירושלמי (פ"ג סה"ב) קורץ
 לא יתרום, ונדמה בלבו שהוא עני
 או נבהל להון מן ויקוצו או מן
 קצתי בחיי, ואינו כן אלא בעל
 שיעור מן קוצותיו תלתלים, שמא
 יחביא בשעור.

- בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ תְּשֵׁרִי קֹדֶם יוֹם
טוֹב אוֹ אַחֲרָיו, וְקֹדֶם עֲצָרָת [חג שבועות] בַּתְּחִלָּה
עֶשֶׂר יוֹם^{טו}. וְכִיצַד תוֹרְמִין אוֹתָהּ? אֶחָד נִכְנֵס לַפָּנִים
מִן הַלִּשְׁכָּה, וְהַשּׁוֹמְרִין עוֹמְדִים בַּחוּץ; וְהוּא אוֹמֵר
לָהֶם: 'אֲתֵרֶם? וְהֵן אוֹמְרִים לוֹ: 'תֵּרֶם! תֵּרֶם! תֵּרֶם!
תֵּרֶם! שְׁלֹשָׁה פַּעַמִּים. וְאַחֵר כֶּן מִמְּלֹא שְׁלֹשׁ
קָפוֹת קְטָנוֹת, כָּל קָפָה מֶהֶן מְכִילָה שְׁלֹשׁ סְאִין
מֵאוֹתָן הַשְּׁלֹשׁ קָפוֹת הַגְּדוּלוֹת; וּמוֹצִיָּאן לַחוּץ, כְּדִי
לְהִסְתַּפֵּק [להשתמש] מֶהֶן^{טז} עַד שְׂיִכְלוּ [יִתְרוֹקְנוּ].

וְחוֹזֵר וּמִמְּלֹא אוֹתָן הַשְּׁלֹשׁ קָפוֹת הַקְטָנוֹת מִן
 הַשְּׁלֹשׁ הַגְּדוּלוֹת פַּעַם שְׁנִיָּה קֹדֶם עֲצָרָת, וּמִסְתַּפֵּקִין
 מֶהֶן עַד שְׂיִכְלוּ.

(ו) הסדר הוא שתורמים אותם חמישה עשר יום לפני החג, ובראש חודש תשרי שחל בו ראש השנה אפשרו להתחיל יום לפניו או לאחריו. (ז) חכמים נהגו לומר שלוש פעמים את דבריהם והכרוזותיהם, כדי לתת להם תוקף. (ח) לקניית 'קרבנות ציבור'.

ו. וְחוֹזֵר וּמִמְּלֹא אוֹתָן פַּעַם שְׁלִישִׁית מִן הַשְּׁלֹשׁ
הַקָּפוֹת הַגְּדוּלוֹת בַּתְּשֵׁרִי, וּמִסְתַּפֵּקִין מֶהֶן עַד
שְׂיִכְלוּ, עַד רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן. וּבְרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן,
תוֹרְמִין מִתְּרוּמָה חֹדְשָׁה. לֹא הִסְפִּיקוּ לָהֶם הַשָּׁקָלִים
שֶׁבְּשְׁלֹשׁ קָפוֹת הַגְּדוּלוֹת, וְכָלוּ עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ נִסָּן
- חוֹזְרִין וְתוֹרְמִין מִשְׁיֵרִי הַלִּשְׁכָּה.

ז. שְׁלֹשׁ קָפוֹת הַקְטָנוֹת שֶׁהוּא תוֹרֵם בֵּהֶן
וּמוֹצִיָּאן לַחוּץ, כְּתוּב עֲלֵיהֶן 'אֶלֶף', 'בֵּית', 'גִּימָל'
- כְּדִי שְׂיִסְתַּפְּקוּ מִן הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁתְּכַלֶּה, וְאַחֵר
כֶּן מִסְתַּפֵּקִין מִן הַשְּׁנִיָּה, וְאַחֵר כֶּן מִסְתַּפֵּקִין מִן
הַשְּׁלִישִׁית. וְתוֹרֵם רִאשׁוֹנָה מִהַקָּפָה הָאַחַת
הַגְּדוּלָּה, וּמַחֲפָה אוֹתָהּ הַגְּדוּלָּה בְּמִטְּפַחַת; וְתוֹרֵם
הַשְּׁנִיָּה מִהַקָּפָה הַגְּדוּלָּה הַשְּׁנִיָּה, וּמַחֲפָה אוֹתָהּ
בְּמִטְּפַחַת. וְתוֹרֵם הַשְּׁלִישִׁית מִהַקָּפָה הַגְּדוּלָּה
הַשְּׁלִישִׁית, וַאֲינוּ מַחֲפָה אוֹתָהּ - כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נִכְרַת
שָׁבָה סַיִם, וְיִתַּחֲוֶה מִמֶּנָּה בַּתְּחִלָּה בַּפֶּעַם שְׁנִיָּה
כְּשִׁיכֶנֶס קֹדֶם עֲצָרָת, וְתוֹרֵם הָרִאשׁוֹנָה מִן הַגְּדוּלָּה
שֶׁהִיָּתָה מְגֻלָּה, וּמַחֲפָה אוֹתָהּ; וְתוֹרֵם הַשְּׁנִיָּה מִן
הַגְּדוּלָּה שֶׁתֵּרֶם מִמֶּנָּה בְּרִאשׁוֹנָה תַּחֲלָה, וּמַחֲפָה
אוֹתָהּ; וְתוֹרֵם הַשְּׁלִישִׁית מִן הַגְּדוּלָּה הַסְּמוּכָה לָהּ,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בצע, לא ית'רם מפני החשד, שְׁנֵאֲמַר²: "וְהִיתָם נִקְיִים מִה' וּמִיִּשְׂרָאֵל"^{טו}.

(יד) ויאמרו שנעשה עשיר מהכסף שגנב, או שנעשה עני בעוון הגניבה. (טו) למדו מכאן שצריכים להתנהג בצורה שלא תעלה חשד גם בעיני הבריות.

~ יום רביעי ט"ו מנחם-אב ~

פרק ג

דיני ה'קולבון', ודין מי שאבד שקלו.

א. חֲצִי הַשְּׁקָלִים - הַפֶּל צָרִיכִין לָהֶם, כְּדִי שְׂמִיתָן כֹּל אֶחָד וְאֶחָד חֲצִי שְׁקָל שֶׁהוּא חֵיב בּוֹ; לְפִיכָךְ, כְּשֶׁהָיָה אָדָם הוֹלֵךְ אַחֲלָה שְׁלֹחֲנִי וּמְצָרֵף [=פורט] שְׁקָל בְּשָׁנֵי חֲצִיָּין, יִתֵּן לוֹ תּוֹסֶפֶת עַל הַשְּׁקָל [-עמלה], וְאוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת נִקְרָאת 'קוֹלְבּוֹן'. לְפִיכָךְ, שְׁנֵים שְׁנֵיתָנוּ שְׁקָל עַל שְׁנֵיהֶם, חֲבִיבִין בְּקוֹלְבּוֹן [אחד].

(א) נוטריקון: "קל-בון", דבר קל ומועט שנותנים לחלפן הכספים עבור פריטת הכסף.

ב. כֹּל מִי שְׁאִינוּ חֵיב בְּשְׁקָלִים, כְּגוֹן שְׁתֵּי נָשִׁים אוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים שְׁנֵיתָנוּ שְׁקָל [-לפנים משורת הדין] - פְּטוּרִין מִן הַקּוֹלְבּוֹן; וְכֵן אִם הָיָה אֶחָד חֵיב וְאֶחָד פְּטוּר, וְנָתַן הַחֵיב עַל יָד [בשביל] הַפְּטוּרִי - כְּגוֹן אִישׁ שְׁנָתָן שְׁקָל עָלָיו וְעַל אִשָּׁה, אוֹ עֶבֶד - פְּטוּר מִן הַקּוֹלְבּוֹן. וְכֵן הַכֹּהֲנִים, פְּטוּרִין מִן הַקּוֹלְבּוֹן; וְהַשּׁוֹקֵל עַל יָד הַכֹּהֵן, פְּטוּר מִן הַקּוֹלְבּוֹן.

(ב) בהלוואה, אבל אם נתן עבורו במתנה - פטור. (ג) למרות שחייבים במחצית השקל, מאחר שלא כופים אותם על כך - פטור אותם מחיוב נתינת הקולבון.

ג. הַנּוֹתֵן שְׁקָל עָלָיו [-עבור עצמו] וְעַל הָעֶנִי, אוֹ עַל שִׁכְנוֹ, אוֹ עַל בֶּן עֵירוֹ - אִם נָתַן לוֹ מִתְּנָה, פְּטוּר מִן הַקּוֹלְבּוֹן, שֶׁהָיָה נָתַן חֲצִי שְׁקָל מִתְּנָה, כְּדִי לְהַרְבוֹת בְּשְׁקָלִים. וְאִם נָתַן לָהֶם חֲצִי הַשְּׁקָל עַל יָדֵם דֶּרֶךְ הַלּוֹאָה, עַד שִׁחְזָרוּ לוֹ כְּשֶׁתִּמְצָא יָדָם - חֵיב בְּקוֹלְבּוֹן.

ד. האחים שְׁעֲדִין לא

חֲלָקוּ מִה שֶׁהָנִיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם, וְכֵן • הַשְּׁתַּפִּים שְׁנֵיתָנוּ שְׁקָל עַל יָדֵי שְׁנֵיהֶם - פְּטוּרִין מִן

השנת הראב"ד

וכן . . . הקולבון א"א לא מצאתי לזה שרש לא בגמרא ולא בתוספתא ולא בירושלמי, ואני אומר שהטעהו מה שראה במקצת ספרים (פ"א מ"ז) האחין והשותפין והוא טעות סופרים ואינו כן אלא האחין השותפין.

הַקּוֹלְבּוֹן. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁתְּפִין שְׁנֵשָׂאוּ וְנָתַנוּ בְּמַעוֹת הַשְּׁתַּפּוֹת, וְנִשְׁתַּנָּה עֵין הַמַּעוֹת [-נעשה שימוש בכסף המקורי]; אָבֵל אִם הֵבִיא זֶה מַעוֹתָיו וְזֶה מַעוֹתָיו, וְעָרְבוּם וְעֲדִין לֹא נִשְׁתַּנּוּ הַמַּעוֹת וְלֹא הוֹצִיאֻם - הָרִי אֵלָיו חֲבִיבִין בְּקוֹלְבּוֹן. נִשָּׂאוּ וְנָתַנוּ וְאַחֵר זְמַן חֲלָקוּ, וְחִזְרוּ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - חֲבִיבִין בְּקוֹלְבּוֹן; עַד שִׁישָׂאוּ וְנָתַנוּ בְּשִׁתְּפוֹת זוֹ הָאֲחִירוֹנָה, וְיִשְׁתַּנּוּ הַמַּעוֹת.

(ד) היורשים פטורים, מכיוון שעדיין לא חלקו את הרכוש ונחשב כאילו אביהם נותן בעדם, ופטורים מקולבון כדין הנותן עבור שני אנשים אחרים. השותפים פטורים, מכיוון שנחשב כאילו אדם אחד נותן בעדם, ופטורים. (ה) השותפות נוצרת על יד עירוב הכספים. (ו) דין השותפות הוא: בזמן שמטבעות הכסף המקוריים קיימים, והרווח או ההפסד נוצר מחמת שינוי שווי המטבע - הרווחים וההפסדים מתחלקים ביחס לאחוזי הכסף שהכניס כל אחד מהם (כאילו אינם שותפים). ואם סחרו בהם ופחתו או הותירו, חולקים את השכר או ההפסד ביניהם בשווה.

ה. הָאֲחִין וְהַשְּׁתַּפִּין שֶׁהָיָה לָהֶם בְּהֵמָה וּכְסָפִים, וְחֲלָקוּ בְּכַסְפִּים - חֲבִיבִים בְּקוֹלְבּוֹן, אֲף עַל פִּי שְׁעֲדִין לֹא חֲלָקוּ בְּהֵמָה; חֲלָקוּ בְּהֵמָה, וְלֹא חֲלָקוּ הַכְּסָפִים - פְּטוּרִין מִן

השנת הראב"ד

עד . . . לחלוקה א"א בירושלמי (פ"א סה"ד) אמר ר' מנא הדא דתימא בשלא היתה הבהמה רוב אבל היתה הבהמה רוב הן עיקר נכסין.

הַקּוֹלְבּוֹן עַד • שִׁיחְלָקוּ הַכְּסָפִים, וְאִין אוֹמְרִים: 'הָרִי הֵם עוֹמְדִים לְחֻלְקָה'.

ו. הַנּוֹתֵן שְׁקָל לְהַקְדֵּשׁ כְּדִי שִׁיחְשֹׁב לוֹ מַחְצִית הַשְּׁקָל שֶׁהוּא חֵיב בָּהּ, וְיִטַּל חֲצִי שְׁקָל מִמָּה שֶׁנִּגְבָּה מִן הַחֲצִיִּים [מאנשים אחרים] - חֵיב שְׁנֵי קוֹלְבּוֹנוֹת; שְׂאֵלוֹ הָיָה הַשְּׁקָל כָּלוּ לְשְׁקָלִים, הָיָה חֵיב קוֹלְבּוֹן אֶחָד.

(ז) כלומר: אם היה נותן את כל השקל להקדש כגון עליו ועל חברו בהלוואה, היה צריך לתת עמלה שהיא קולבון

2. במדבר-מטות, לב, כב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השְׁלִיחַ לַגְזָרִים^ט, וּבְגֵי הָעִיר פְּטוּרִים - שֶׁהַתּוֹרָם
תּוֹרֵם עַל הַגְּבוּי וְעַל הָעֵתִיד לַגְּבוּת, וּבְרִשּׁוֹת הַקֹּדֶשׁ
הֵן; וּבְגֵי הָעִיר, מָה הָיָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת? - הָרִי לֹא
מָסְרוּ אֶלָּא לְשׁוֹמֵר שְׂכָר, שֶׁהוּא חֵיב בַּגְּנֵבָה וּבַבְּדָה,
אֲבָל הָאֵנֶס אֵינוֹ מִצּוּי. וְאִם אָבְדוּ קֶדֶם שְׁנִתְרָמָה
הַתְּרוּמָה, עֲדִין בְּרִשּׁוֹת בְּנֵי הָעִיר הֵם, וְהַשְּׁלִיחַ
נִשְׁפָּע לְאִנְשֵׁי הָעִיר, וְהֵם מְשַׁלְּמִין. נִשְׁפָּע וּגְבוּ
שְׁקָלִים שְׁנִית, וְאַחֲרֵי כֵן הַחֲזִירוֹם הַלְּסָטִים - אֱלוֹ
וְאֱלוֹ שְׁקָלִים, וְאִין עוֹלִים לָהֶן לְשָׁנָה אַחֲרֵת;
וְהַשְּׁנִיִּים יִפְלוּ לְשָׁקְלִי שָׁנָה שְׁעִבְרָה.

(ט) כְּתָנָת חֲכָמִים כִּפִּי שֶׁהַתְּבָאָר בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת.

יֵשׁ • מִי שֶׁהָשֵׁנִי הָרִאשׁוֹנִים
יֵשׁ . . . הַשְּׁנִית א"א בִּירוּשָׁלַיִם (פ"ב
ס"א) מַחְלֻקֶּת אֲמֹרָאִים.

שֶׁיִּפְלוּ לְשָׁקְלִי הַשָּׁנָה,
הֵם הַשְּׁקָלִים שֶׁנִּגְבּוּ בַּתְּחִלָּה וְאָבְדוּ אוֹ נֶאֱסָפוּ
וְחֲזְרוּ; וְיֵשׁ מִי שֶׁאָמַר שֶׁהַשְּׁקָלִים הָרִאשׁוֹנִים, הֵם
שֶׁהִגִּיעוּ לַיָּד הַגְּזָרִית תְּחִלָּה [שְׁנִתְּנוּ בְּנֵי הָעִיר בְּשִׁנִּית].

י. הַנּוֹתֵן חֲצִי שְׁקָל לַחֲבֵרוֹ לְהוֹלִיכֹו לְשַׁלְּחָנִי
לְשָׁקֵל אוֹתוֹ עַל יָדוֹ [לְתַתּוֹ מַחְצִית הַשְּׁקָל בְּשִׁבְלִית], הִלֵּךְ וְשָׁקְלוֹ
[בְּשׁוּגָה] עַל יְדֵי עֲצָמוֹ כִּדְּי שֶׁלֹּא יִמְשְׁכְּנוּ אוֹתוֹ - אִם
נִתְּרָמָה הַתְּרוּמָה [מִהַשְּׁקָלִים שֶׁבִּלְשָׁכָה], מְעַל הַשְּׁקָל
[הַשְּׁלִיחַ]^{טז}; שֶׁזֶּה הַשְּׁקָל בְּרִשּׁוֹת הַקֹּדֶשׁ הוּא, שֶׁכָּבַר
תָּרָמוּ עַל הָעֵתִיד לַגְּבוּת, וְנִמְצָא זֶה הַצִּיל עֲצָמוֹ
בְּמִמּוֹן הַהִקְדָּשׁ^{יז}, וְנִהְיָה בְּזֶה הַשְּׁקָל. וְאִם לֹא
נִתְּרָמָה הַתְּרוּמָה, לֹא מְעַל; וְהוּא חֵיב לִתֵּן לַחֲבֵרוֹ
חֲצִי שְׁקָל שְׁנִית לֹו.

(טז) וְחֵיב לְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוּמֵשׁ לַהֲקָדֵשׁ, וְלִהְיֵא קֶרֶן מְעִילָה.
(יז) שֶׁלֹּא יִמְשְׁכְּנוּ אוֹתוֹ. עֲצָם קִיּוֹם מִצְוֹת מַחְצִית הַשְּׁקָל לֹא
נִחְשַׁבְתָּ הֵנָּה מִחֲבִיבֶת קֶרֶן מְעִילָה, מִשּׁוֹם שֶׁהַמִּצְוֹת לֹא
לִיהְנֹת נִיתְּנוּ.

וְכֵן הַגְּזָל אוֹ הַגְּזָב חֲצִי שְׁקָל וְשָׁקְלוֹ, יֵצֵא^{יח}; וְהוּא
חֵיב לְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים שְׁנִיִּים^{יט}, אוֹ לְהוֹסִיף חֶמֶשׁ [אם
נִשְׁבַּע לְשָׁקֵר וְהוֹדָה].

(יח) יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּמִצְוֹת נִתְּנָת מַחְצִית הַשְּׁקָל הַגְּנוּב.
(יט) כֶּשֶׁמְדוּבָר בַּגְּנֵיבָה וְלֹא בַּגְּזָל.

יא. הַנּוֹתֵן מַחְצִית הַשְּׁקָל מִן הַהִקְדָּשׁ, וְנִתְּרָמָה
תְּרוּמָה, כְּשִׁיִּסְתַּפְּקוּ מִמֶּנָּה [=כְּשִׁיִּקְרְבוּ קֶרֶן מִתְּרוּמָה זֶה] -
יִתְּחִיב בְּמַעֲלָה^כ, וְיֵצֵא יְדֵי מַחְצִית הַשְּׁקָל. נִתְּנוּ
מִמִּצְוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי, יֵאָכֵל כִּנְגָדוֹ [=שוֹוִין]

אֶחָד (מִכִּיּוֹן שְׁעוּשָׁה זֹאת כְּדֵי שִׁיחְזִירוּ לוֹ אֶת הַכֶּסֶף אַח"כּ,
לֹא פָטְרוּ אוֹתוֹ מִהַעֲמֵלָה), וְכַתָּה מֵאַחֵר שֶׁמִּבְּקֵשׁ מִהַהֲקָדֵשׁ
חֲצִי שְׁקָל עוֹדֵף, חֵיב בְּקוֹלְכוֹן נוֹסֵף כַּעֲמֵלָה עַל פְּרִיטַת
הַכֶּסֶף.

ז. כִּמָּה הוּא שְׁעוֹר הַקּוֹלְכוֹן? בְּזִמְנֵן שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין
בְּמַחְצִית הַשְּׁקָל שְׁנֵי דִינָרִין - הָיָה הַקּוֹלְכוֹן חֲצִי
מָעָה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשְּׁנַיִם עֶשְׂרֵי בְּדִינָרִי; וּמַעֲוָלָם לֹא
נִתַּן הַקּוֹלְכוֹן פָּחוֹת
וְהַקּוֹלְכוֹנוֹת •
מִזְהָרִי^ט. וְהַקּוֹלְכוֹנוֹת
אֵינָן בְּשָׁקְלִים, אֶלָּא

מִיִּחְזִין אוֹתָן הַשְּׁלֹחֲנִים בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, עַד שִׁיִּסְתַּפְּקוּ
מִמֶּנָּה הַהִקְדָּשׁ.

ח. אֶחָד חֲלָקִי עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע מַעֲרָךְ חֲצִי הַשְּׁקָל שְׁנוֹתָנִים.
(ט) מַעֲוָלָם לֹא נִתְּנוּ פָחוֹת מַעֲרָךְ חֲצִי הַשְּׁקָל שֶׁהָיָה בְּזִמְנֵן
מִשֶּׁהָ רַבִּינוּ (כְּמִבְּאֹר לַעֲלֵל פֶּרֶק א' הַלָּכָה ו').

ח. מִי שֶׁאָבַד שְׁקָלוֹ - חֵיב בְּאַחֲרִיתוֹ, עַד
שִׁיִּמְסְרֵנוּ לַגְּזָרִי. בְּנֵי הָעִיר שֶׁשָּׁלְחוּ אֶת שְׁקָלֵיהֶם
כִּדְּי שְׁלִיחַ, וְנִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ - אִם שׁוֹמֵר הָנֶסֶם הוּא
- הָרִי זֶה נִשְׁפָּע לָהֶם וְנִפְטָר, כְּדִין כָּל שׁוֹמֵר
חָנֶּם^י; וְהֵם חוֹזְרִים וְנוֹתְנִים שְׁקָלֵיהֶם פַּעַם שְׁנִיָּה^{יב}.
וְאִם אָמְרוּ אִנְשֵׁי הָעִיר: 'הוֹאִיל וְאֵנִי מְשַׁלְּמִים, אֵין
רְצוֹנֵנוּ שֶׁיִּשְׁפָּע הַשְּׁלִיחַ, שֶׁהוּא נֶאֱמָן לָנוּ' - אֵין
שׁוֹמְעִים לָהֶן; תְּקַנְתָּ חֲכָמִים הִיא, שֶׁאֵין הַקֹּדֶשׁ
יֹוצֵא בְּלֹא שְׁבוּעָה. נִמְצָאוּ הַשְּׁקָלִים הָרִאשׁוֹנִים אַחֵר
שֶׁנִּשְׁפָּע הַשְּׁלִיחַ - אֱלוֹ וְאֱלוֹ שְׁקָלִים, וְאֵין עוֹלִים
לָהֶן לְשָׁנָה אַחֲרֵת^{יג}; וְהָרִאשׁוֹנִים יִפְלוּ לְשָׁקְלִי
הַשָּׁנָה, וְהַחֲרֻגִּים יִפְלוּ לְשָׁקְלִי שָׁנָה שְׁעִבְרָה^{יד}.

(י) שֶׁנִּגְבָּב אוֹ אָבַד, וְלֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ עֲבוּר עֲצָמוֹ וְלֹא פָשַׁע
בְּשִׁמְרִיתוֹ. הַשְּׁבוּעָה כֹּאן הִיא מִתְּקַנְתָּ חֲכָמִים, שֶׁמֶן הַתּוֹרָה
אֵין חֵיב שְׁבוּעוֹת בְּדִינִים מוֹל הַהֲקָדֵשׁ. (יא) הַחֵיב
בְּפִשְׁעָה וּפְטוּר מִגְּנֵיבָה וְאָבְדָה. (יב) הָיִיתָ שְׁנִתְּנוּ אֶת
הַשְּׁקָלִים לְשׁוֹמְרֵי חֵנֶם, שֶׁאֵינֶם נוֹשְׂאִים בְּאַחֲרִית מוֹחֲלָטָה
עַל הַשְּׁמִירָה, נִחְשַׁב שֶׁפָּשַׁעוּ וְחֵיבִים לִתֵּן פַּעַם שְׁנִיָּה, אִף
אִם כָּבַר נִתְּרָמָה הַתְּרוּמָה, וְרָאָה לְהִלֵּךְ הַלָּכָה י. (יג) כְּלוּמֹר:
אֵינֶם יֹכֵלִים לְצַאת יְדֵי חוֹבָתָם בְּשָׁנָה הַבָּאָה בְּשָׁקְלִים
הַמִּזְוִיָּתִים שֶׁנִּמְצָאוּ. (יד) לְקוֹפֶת הַשְּׁקָלִים הַיִּשְׁנִים (בַּהֲלָכָה
הַבָּאָה יִבָּאֵר אִיזָה מֵהֶם נִחְשָׁבִים לְחֻדָּשִׁים).

ט. שָׁלְחוּ אֶת שְׁקָלֵיהֶם כִּדְּי שׁוֹמֵר שְׂכָר, שֶׁהָרִי
הוּא חֵיב בַּגְּנֵיבָה וּבַבְּדָה, וְאָבְדוּ מִמֶּנּוּ בְּאֵנֶס, כְּגוֹן
שְׁלֻקְחוֹם לְסָטִים מְזִינִים [=שׁוֹדְדִים], שֶׁהוּא פְּטוּר -
וְרֹאִים: אִם אַחֵר שְׁנִתְּרָמָה הַתְּרוּמָה נֶאֱנָס, נִשְׁפָּע

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. וכן כל המעות הנמצאות בין כל תבה ותבה, יפלו לקרוב. נמצאו מחצה למחצה - אם בין עצים ללבונה נמצאו, יפלו ללבונה לא; בין קנים לב לגוזלי עולה^ל, יפלו לגוזלי עולה. זה הפלל: הולכין אחר הקרוב, בכלל [אפילו להקל]; מחצה למחצה [=במרחק שווה], להחמיר. וכל המעות הנמצאות בבה הבית - חלין; שאין הגזפר מוציא מעות מתרומת הלשפה, עד שהוא מחלל על הבהמות שלוקח לקרפנות.

לא שהיא בעצמה קרוב, ואילו העצים רק מאפשרים את הקרבת הקרבן. לב) קרבן יונים, שאחד חטאת ואחד עולה. לג) שהעולה למזבח בלבד, ואילו ב'קנים' יש גם חטאת הנאכלת לכהנים.

~ יום חמישי ט"ז מנחם-אב ~

פרק ד

ייעוד תרומת הלשכה ומותרת, ודין הקרבת הקרפנות מ"ח ניסן מהתרומה החדשה.

א. תרומת הלשפה, מה יעשה בה? לוקחין ממנה [קרפנות] תמידין של כל יום, והמוספין, וכל קרפנות הצבור ונספיהם, והמלח שמולחין בו כל הקרפנות; וכן העצים, אם לא הביאו עצים ולא מצאו אלא בדמים [=בכסף]; והקטרת ושכר עושיה, ולחם הפנים ושכר עושי לחם הפנים, והעמר, ושתי הלחם, ופירה אדמה, ושעיר המשתלח [ביום הכיפורים] ולשון של זהורית שקושרים בין קרניו - כל אלו באין מתרומת הלשפה.

(א) בתאריך בו נהגו משפחות תורמי העצים להביא מדי שנה את העצים למקדש.

ב. אבל פר העלם דכר של צבור [ששג בית הדין בהוראתו], ושעירי עבודה זרה [כנ"ל] - פתחלה גובין להם [=מגבית מיוחדת], ואינן באין מתרומת הלשפה. פרוכות של היכל - תחת בגנן עשויות [נחשבות חלק מהבניין], ואינן באין מתרומת הלשפה אלא מקדשי בדיק הבית; אבל פרוכות של שערים, באין מתרומת הלשפה. המנורה וכלי שרת, מצותן שייבואו ממותר הנסכים [יין ושמן המתווספים לקרבן] -

בירושלם^{כב}; מדמי שביעית^{כג}, יאכל פנגדו בקדשת שביעית. היו של [מעות המעשר השני] עיר הנדחת [=שרובה עברו עבודה זרה], לא עשה בלום^{כד}.

(כ) בשוגג. נתן שקל שנמצא אצלו ושייך להקדש, וסבר שהוא של חולין. (כא) מאחר ולפני הקרבת הקרבן רכוש ההקדש קיים, וטרם השתנה. (כב) יביא כסף חולין מביתו, ויאמר: 'כל מקום שנמצא חצי השקל של מעשר-שני, יהא מחולל על הכסף הזה'. ויקנה בכסף פירות וחלה עליהם קדושת מעשר-שני. וחצי השקל שניתן הופך לחולין, ונמצא שלמפרע נקנה הקרבן גם בחצי השקל הזה ויוצא ידי חובת מחצית השקל. ואותו הדין יהיה גם בכסף 'שביעית'. (כג) שהותרה רק לאכילה בלבד. (כד) מאחר ומיועד להישרף ואסור בהנאה.

יב. המפריש שקלו וסבור שהוא חייב בו, ונמצא שאינו חייב - לא קדשה. המפריש שנים, ונמצא שאינו חייב אלא אחד - אם בזה אחר זה, האחרון לא קדש^{כו}; ואם • בבת אחת, האחד שקלים והשני מותר שקלים [חולין]. הפריש שקלו ונת, יפל לנדבה^{כז}.

(כה) הקדש בטעות אינו הקדש. (כו) מכיוון שכבר יצא ידי חובה בראשון, והשני ניתן בטעות. (כז) מהפסוק "לכפר על נפשותיכם" למדו, שהמצווה אינה שייכת למתים מאחר שאין כפרה למתים.

יג. הלוקח מעות בידו, ואמר: 'אלו לשקלי', או שהיה מלקט מעה מעה או פרוטה פרוטה, וקשהתחיל ללקט אמר: 'הריני מלקט מעות לשקלי' - אפלו לקט מלא פיס [=ארנק], נותן מהן חצי שקל שהוא חייב בו, והשאר חלין; שמותר השקלים - חלין^{כח}.

(כח) מכיוון שלא התכוון להקדיש אלא עד שווי שקלו, ויתר הכסף שנאסף נחשב להקדש בטעות שאינו הקדש.

יד. מעות שנמצאו בין תבה של שקלים לתבה של נדבה - קרוב לשקלים, יפלו לשקלים; קרוב לנדבה, יפלו לנדבה; מחצה למחצה^{כט}, יפלו לנדבה - מפני שהנדבה בלה עולה לאשים [=למזבח בלבד], והשקלים מסתפקין מהם לעולות ולדברים אחרים.

(כט) ספק מהיכן נפלו המעות, ומחמירים בדינם. (ל) צרכי העיר ירושלים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהִלְכֹת כָּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהַעֲבָדִים בּוֹ, וְתִבְאָר מַה
הוא מותר הַנִּסְכִּים; וְאִם לֹא הָיָה לָהֶם מוֹתֵר
נִסְכִּים, יָבֹאוּ מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה. בְּגָדֵי כֹהֵנָה - בֵּין
בְּגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל, בֵּין שְׂאֵר בְּגָדֵי כָל הַכֹּהֲנִים
שְׂעוּבָדִין בַּמִּקְדָּשׁ - הַכֹּל בָּאִין מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה.

(ז) תשלום משכורת השמירה המגיע מה'הקדש' יתפרסם
וייוודע לכל, מכיוון שהכסף מיועד עבור הקורבנות.

ז. מַגִּיחֵי סִפְרִים [—ספרי תורה] שְׂבִירוּשָׁלַיִם^ח, נוֹטְלִין
שְׂכָרָן מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה; דִּינִין שְׂדֵינִין אֶת הַגְּזֻלִין
בִּירוּשָׁלַיִם, נוֹטְלִין שְׂכָרָן מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה. וְכִמְהָ
הָיוּ נוֹטְלִין? תַּשְׁעִים תַּשְׁעִים מָנָה [—שם מטבע] כָּל
שָׁנָה; וְאִם לֹא הִסְפִּיקוּ לָהֶם [—לפרנסתם] - אֵף עַל פִּי
שְׁלֹא רָצוּ [—הדיינים לקבל] - מוֹסִיפִין לָהֶם כְּדֵי צָרָתָן,
הֵם וְנִשְׁיָהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בֵיתָם.

(ח) הדין שאסור להשהות ספר שאינו מוגה, וכאשר ראו
חכמים שאנשים מתעצלים להגיה, תיקנו שייקחו עבור
ההגהה כסף מתרומת הלשכה. (ט) תשלום על הזמן שלא
יכולים לנצלו לעבודה המכניסה כסף עקב הימצאותם בבית
הדין. שהרי לכתחילה, אסור לדון כדי לקבל כסף. (י) היות
וכדי שיוכלו לדון נמנעו מעבודה, נאלצו לפרנס אותם
מכספי הציבור.

ח. כֶּבֶשׂ [—גשר] הָיוּ עוֹשִׂין מִהָר הַבַּיִת לָהָר
הַמִּשְׁחָה, שְׂעָלֵיו מוֹצִיאִין פָּרָה אֲדָמָה^י, וְכֵן הָיוּ
עוֹשִׂין כֶּבֶשׂ, שְׂמוֹצִיאִין עָלָיו שְׂעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח^י;
וּשְׁנֵיהֶם נַעֲשִׂים מִשְׁגֵּרֵי הַלֶּשֶׁפָּה. וְכֵן מִזְבַּח הָעוֹלָה,
וְהַהִיכָל, וְהַעֲזָרוֹת - בָּאִין מִשְׁגֵּרֵי הַלֶּשֶׁפָּה. אִמַּת
הַמִּים [—תעלה] שְׂבִירוּשָׁלַיִם, וְחוֹמַת [—חוקן] יְרוּשָׁלַיִם,
וְכָל מִגְדָּלוֹתֶיהָ, וְכָל צָרְכֵי הָעִיר - בָּאִין מִשְׁגֵּרֵי
הַלֶּשֶׁפָּה. וְגוֹי שֶׁהִתְנַדָּב מַעוֹת לַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אוֹ
לַעֲשׂוֹת עֲמָהֶם בְּחָנָם - אֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ, וְאִפְּלוּ
גֵּר תוֹשֵׁב [—גוי המקיים ד' מצוות בני נח], שְׂנֵאֲמַר³: "לֹא לָכֶם
וְלָנוּ לְבָנוֹת בַּיִת לֵאלֹהֵינוּ וְגוֹ'", וְנֵאֲמַר⁴: "וְלָכֶם
אֵין חֵלֶק וְצִדְקָה וְזִכְרוֹן בִּירוּשָׁלַיִם".

(יא) כדי שהעוברים שם לא ייטמאו בטומאת התהום.
(יב) גשר אחר מהעזרה (שהייתה בקצה העיר), לחוץ לעיר,
עבור הלוקח את השעיר ביום הכפורים לשלחו לעזאזל
(הגשר נעשה עקב הדחיפות של פשוטי העם שחשבו שכן
יזרוזו את הליך כפרת עוונותיהם).

בבית המקדש השני נאלצו לעשות שתי פרוכות מבד ולא
קיר בבנייה רגילה עקב גובהו (בשונה מבית ראשון שבו בנו
מחיצה מקיר). ולכן הכסף עבורן מגיע רק מכספי בדק הבית
המיועד לתיקונים בגוף הבניין. (ג) שנעשו לצניעות לכסות
את הפתחים.

ג. כָּל הַבְּהֵמוֹת הַנִּמְצְאוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹ חוּצָה
לָהּ בְּקֵרֹב מִמָּנָה, הַבָּאוֹת עוֹלוֹת, כִּמּוֹ שְׂתִיבְאָר
בַּפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין - נִסְכֵּיהֶן בָּאִין מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה;
וְכֵן גּוֹי שֶׁשָּׁלַח עוֹלָתוֹ מִמְדִּינָה אַחֶרֶת, וְלֹא שָׁלַח
עִמָּה דָמֵי נִסְכִּים - יָבֹאוּ נִסְכֵּיהֶן מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה.

ד. גֵּר^ה שָׁמַת וְהָנִיחַ זִבְחִים - אִם יֵשׁ לוֹ נִסְכִּים
[—שהפריש בחייו], קָרְבִין מִשְׁלֹ; וְאִם לֹא, בָּאִין מִתְרוּמַת
הַלֶּשֶׁפָּה. כֹּהֵן גָּדוֹל שָׁמַת, וְלֹא מִנּוֹ אַחֶר תַּחֲתִיו -
מִקְרִיבִין אֶת הַזִּבְחִתִּין [—מנחת כה"ג] מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה.

(ד) קרבן עולה בלבד מקבלים גם מגוי.

מְבַקְרֵי [—בודקן] מוֹמִין שְׂבִירוּשָׁלַיִם, וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים
הַמְּלַמְּדִים הַלְכֹת שְׁחִטָּה לַכֹּהֲנִים, וְהַמְּלַמְּדִים לָהֶם
הַלְכֹת קְמִיצָה, וְנָשִׂים הַמְּגַדְּלוֹת בְּנֵיהֶן [בטהרה] לְפָרָה
אֲדָמָה - כָּלֶם נוֹטְלִין שְׂכָרָם מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה;
וְכִמְהָ הוּא שְׂכָרָם? כִּמְהָ שְׂפִסְפִּיקוּ לָהֶם בֵּית דִּין.

(ה) גר שמת יתכן שאין לו יורשים, בשונה מהגולד יהודי
שתמיד יהיו לו יורשים.

ה. בַּשָּׁנָה הַשְּׁמִטָּה שֶׁהִיא הַפָּקָר, שׁוֹכְרִין בֵּית דִּין
שׁוֹמְרִין שְׂשִׁמְרוֹ מִקְצַת סְפִיחִים שְׂצִמְחוֹ^ו [מאליהם],
כְּדֵי שְׂיָבִיאוּ מֵהֶם הָעֵמֶר וּשְׁתִּי הַלֶּחֶם, שְׂאִינָן בָּאִים
אֶלֶּא מִן הַחֹדֶשׁ; וְאֵלֶּה הַשׁוֹמְרִין, נוֹטְלִין שְׂכָרָן
מִתְרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה.

(ו) מותרים באכילה מהתורה, וחכמים אסרו אותם מחשש
שיזרע ויאמר שצמחו לבד.

ו. מִי שֶׁהִתְנַדָּב לְשִׁמְרָם בְּחָנָם - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ;

3. עזרא, ד, ג. 4. נחמיה, ב, כ.

הפניות לשיחות קודש מקריבין. . הלשכה: יישוב הסתירה עם הלי' תמידין ומוספין - לקו"ש חכ"ב ע' 23 הע' 20.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְנוֹטְלִין הָאֲמָנִים מוֹתֵר הַקְטָרֶת בְּשֹׁכְרָם, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין אֶת הַקְטָרֶת מֵהֶם מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה - כְּדִי לְהַקְרִיבָהּ מִמַּעוֹת תְּרוּמָה חֲדָשָׁה. וְאִם אֵין לָהֶם תְּרוּמָה חֲדָשָׁה, מִקְטִירִין אוֹתָהּ מִתְרוּמָה יְשָׁנָה.¹

(טז) הלכה למשה מסיני במסורת שהקטורת תהיה במשקל 368 מנים (מידת משקל), מתוכם 354 מנים קרבים במהלך 354 ימי השנה (שנת הלבנה), בכל יום מנה אחד, ושלושה מנים נוספים משמשים לקטורת ביום הכפורים בקדשי הקדשים, כך שבכל שנה יש ייתור של 11 מנים. (יז) קונים בחזרה את הכסף ששפרדו עבור שכר מפטמי הקטורת, ובו משתמשים עד שיגיעו כספי התרומה החדשה.

ברוך רחמנא דסיין

~ יום שישי י"ז מנחם-אב ~

הלכות קדוש החדש

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְחַשֵּׁב וּלְיַדַע וּלְקַבֵּעַ בְּאִיזָה יוֹם הוּא תַחֲלַת כָּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה. וּבְאוֹר מִצְוָה זוֹ - בְּפָרָקִים אֵלֶּי.

פָּרָק א

חישוב חודשי הלבנה והחמה, הציווי על בית דין לקבוע את החדשים

א. חֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה הֵם חֲדָשֵׁי חֻלְבָּנָה¹, שְׁנֵאמְרִי: "עֲלַת חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁוֹ"², וְנֵאמְרָא: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים" - כִּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: 'הִרְאָה לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה דְּמוֹת לְבָנָה, וְאָמַר לוֹ: כִּזֶּה רֹאֵה וְקִדַּשׁ³. וְהַשָּׁנִים שְׁאֵנוּ מִחֲשָׁבִין - הֵן שְׁנֵי חֲמֵה, שְׁנֵאמְרָא: "שְׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאֲבִיב"⁴.

(א) חודשי השנה הם לפי חודשי הלבנה. (ב) כלומר 'חודש' – בחידושו. ואת זה אפשר לומר רק על הלבנה, שאורה מתחדש אחרי שנעלם בכל חודש. (ג) כשתראה את הלבנה בשיעור זה, תקדש את אותו יום לראש חודש. (ד) כלומר

ט. מוֹתֵר תְּרוּמַת הַלֶּשֶׁפָּה, וְכֵן מוֹתֵר שְׂגִיר הַלֶּשֶׁפָּה - לוֹקְחִים בּוֹ זָכָרִים, וְיִקְרְבוּ בְּלֵן עוֹלוֹת; שְׁתַּנְאִי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַמוֹתְרוֹת, שְׂיִקְרְבוּ עוֹלֹת בְּהֶמָּה; אֲכָל לֹא עוֹלֹת הַעוֹף, שְׂאִין בְּקִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר עוֹף. וְאֵלּוּ הָעוֹלוֹת הַבָּאִין מִמוֹתֵר הַשֶּׁקָלִים, הֵם הַנִּקְרָאִים 'קִיץ לְמוֹזַבֵּחַ'⁵.

(ג) מיועדות להקרבה כשאינן קרבנות אחרים (קרבנות ציבור או יחיד), בדומה לדרך העולם שבסיום הסעודה מביאים מיני מתיקה לשולחן.

השנת הראב"ד

שְׁקָלִים . . . הַצִּבּוֹר א"א בְּשָׁקִלִים יְרוּשָׁלַיִם (ספ"ה) מִצָּא זֶה הַעֲנִין, אֲבָל לֹא כַדְבָרִיו שֶׁלֹּא דִּבְרוּ אֵלָּא בְּכָלִי שֶׁנִּמְצָא בְּלִשְׁכַּת גְּדֻלַּת הַכֹּלִים וְהָיָא הִיתָה לִשְׁכָּה כַּפְּנֵי עֲצֻמָּה חוּץ מִלִּשְׁכַּת בֶּדֶק הַבַּיִת שֶׁהִיתָה לְכַסְפִּים וְלַזָּהָב וְלִשְׁכַּת הַכֹּלִים הִיתָה עֲשׂוּיָה עַל תְּנַאי זֶה שֶׁאֵם יִצְטָרֵךְ מִמֶּנָּה כָּלִי לְמוֹזַבֵּחַ לוֹקְחִין אוֹתוֹ לְמוֹזַבֵּחַ אֲבָל קִדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת אֵין מִשְׁנִים אוֹתָם שֶׁהָיָה שְׁנִינֵי כֵן (במעילה) (בתמורה לב).

י. שְׁקָלִים • שְׁלֹא הִסְפִּיקוּ לָהֶם לְכָל קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר, מוֹצִיאִין אֶת הָרְאוּי לָהֶם מִקְדָּשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת; אֲכָל אֵין בֶּדֶק הַבַּיִת מוֹצִיא אֶת הָרְאוּי לוֹ מִקְדָּשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ.⁶

(יד) כלומר במקרה הצורך מותר להשתמש בכספי בדק הבית עבור הקורבנות, אך אסור להשתמש בכספים המיועדים לקורבנות עבור תיקון ובדק בית המקדש.

יא. מְשַׁנְיָע רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, אֵין מִקְרִיבִין קִרְבָּנוֹת הַצִּבּוֹר אֲלָא מִתְרוּמָה חֲדָשָׁה; וְאִם לֹא בָּאָה חֲדָשָׁה, לוֹקְחִין מִן הַיְשָׁנָה. לְפִיכָךְ, אִם הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, וְיֵשׁ עֲמָהֶן בְּהֵמוֹת לְתַמִּידִים מִתְרוּמָה יְשָׁנָה - פּוֹדִין אוֹתָן וּמוֹצִיאִין אוֹתָן לְחֵלִין אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן תְּמִימִין⁷, וְיִפְּלוּ דְמִיָּהֶן לְתְּרוּמָה יְשָׁנָה שְׁמֻקְצִין בָּהּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ; שְׁתַּנְאִי בֵּית דִּין הוּא עַל כָּל הַבְּהֵמוֹת שְׁלוֹקְחִין לְתַמִּידִין, שְׂאֵם לֹא יִהְיוּ צָרִיכִים לָהֶן, יִצְאוּ לְחֵלִין.

(טו) החידוש הוא, היות וההלכה היא שפדיית בהמה שהוקדשה לקורבן מותרת רק אם נפל בה מום.

יב. וְכִךְ הָיָה עוֹשִׂין בְּמוֹתֵר הַקְטָרֶת⁸ מְשַׁנְיָע רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן: מַחֲלִילִים [=פּוֹדִים] אוֹתוֹ עַל שֹׁכֵר הָאֲמָנִים [=מִפְטְמֵי הַקְטוֹרֶת], וְחוֹזְרִין מַעוֹת הַשֶּׁכֶר לְקִיץ הַמִּזְבֵּחַ,

1. במדבר-פנחס, כח, יד. 2. שמות-בא, יב, ב. 3. דברים-ראה, טז, א.

הלכות קידוש החודש: מדוע נקבע מקומן של הלכות אלו כאן ולא בתחילת ספר זמנים? – לקו"ש חל"ב ע' 128, 133. במראה הנבואה: מנין שהיה במראה הנבואה? – יין מלכות ס"ג. והשנים . . . החמה: והרי למדנו כי בני ישראל מחשבים שנותיהם לפי הלבנה? – לקו"ש ח"ט ע' 589 הע' ד"ה ישראל מונין ללבנה, חכ"ז ע' 63. שיטת רבינו בחשבון השנים וביאור מספר הלכות – לקו"ש ח"ט ע' 94, חכ"ב ע' 299.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או יותר מַעַט - מוֹסִיפִין חֹדֶשׁ אֶחָד, וְעוֹשִׁין אוֹתָהּ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְהִיא הַנִּקְרָאת 'שָׁנָה מַעֲבֶרֶת'¹; שְׁאִי אֶפְשָׁר לְהִיטּוֹת הַשָּׁנָה שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ וְכָךְ וְכָךְ יָמִים², שְׁנַאֲמַר: "לְחֹדֶשִׁי הַשָּׁנָה" - חֲדָשִׁים אֶתָּה מוֹנֶה לְשָׁנָה, וְאֵין אֶתָּה מוֹנֶה יָמִים.

(ה) כלומר שנה פשוטה שיש בה שנים עשר חודשים בלבד. (ו) בשנת החמה יש כ-365 ימים, ובשנת הלבנה יש כ-354 ימים (בחודש הלבנה יש כ-29.5 יום). (ז) כמו אשה שנוסף לה עובר, שנקראת "מעוברת", כך בשנה זו נוסף לה חודש. (ח) אי אפשר לקבוע שהשנה תהיה 12 חודשים ועוד 11 ימים, במקום להוסיף חודש אחד פעם בשנתיים או שלוש.

ג. הַלִּבְנָה נִסְתַּתֶּר בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ^ט, וְאֵינָה נִרְאִית כְּמוֹ שְׁנֵי יָמִים אוּ פָחוֹת אוּ יֵתֵר, כְּמוֹ יוֹם אֶחָד קֹדֶם שֶׁתִּדְבֹּק [בְּקוּ מְקַבֵּל] בְּשִׁמְשׁ^י בְּסוֹף הַחֹדֶשׁ, וְכְמוֹ יוֹם אֶחָד אַחֵר שֶׁתִּדְבֹּק בְּשִׁמְשׁ; וְתִרְאֶה בְּמַעֲרָב־בְּעֶרֶב. וְכִלִּיל שֶׁתִּרְאֶה בְּעֶרֶב אַחֵר שֶׁנִּסְתַּתֶּר - הוּא תַּחֲלַת הַחֹדֶשׁ, וּמוֹנִין מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם. וְאִם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ לַיִל שְׁלֹשִׁים, יִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ; וְאִם לֹא יִרְאֶה, יִהְיֶה רֵאשׁ הַחֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְיִהְיֶה יוֹם שְׁלֹשִׁים מִחֹדֶשׁ שְׁעֶבֶר. וְאֵין נִזְקָקִין לַיָּרֵחַ^י כִּלִּיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, בֵּין שֶׁנִּרְאֶה בֵּין שֶׁלֹּא נִרְאֶה; שְׁאֵין לָךְ חֹדֶשׁ לִבְנָה יוֹתֵר עַל שְׁלֹשִׁים יוֹם^י.

(ט) הלבנה היא בצורת כדור, ומקבלת את אורה מן השמש. מכאן השינויים בגודל השטח המואר של הלבנה, המותנה במצב הלבנה מול השמש. כאשר השמש והלבנה נמצאות בצד אחד של הארץ, ומכוונות זו למטה מזו על קו אחד, נקרא התקבצות הלבנה עם השמש. הירח נמצא אז בין הארץ ובין השמש. הצד המואר של הירח מופנה כלפי השמש, והצד הבלתי מואר - לארץ. יום אחד לפני ההתקבצות, אין פס האור הצר של הלבנה מהחודש הקודם נראה, מפני שהוא קטן מאד, ויום אחד אחר ההתקבצות - אין הפס הצר של אור הלבנה מהחודש הבא נראה - מאותה הסיבה. (י) כשהאור זך היא נראית יותר מוקדם. (יא) שתתקבץ עם השמש כפי שביארנו. (יב) הלבנה לאחר חידושה, נמצאת תמיד במערב. (יג) אין צורך לראות את הלבנה. (יד) הזמן בין התקבצות אחת של השמש והירח עד ההתקבצות השניה הוא 29 יום, 12 שעות, 44 דקות וחלק אחד. מכאן אנו בטוחים שכליל יום 31 כבר התחיל החודש החדש.

ד. חֹדֶשׁ שֶׁיִּהְיֶה תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, וְיִרְאֶה הַיָּרֵחַ כִּלִּיל שְׁלֹשִׁים - נִקְרָא 'חֹדֶשׁ חָסֵר'; וְאִם לֹא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ^ט, וְיִהְיֶה הַחֹדֶשׁ שְׁעֶבֶר שְׁלֹשִׁים יוֹם - נִקְרָא

שחג הפסח צריך לצאת בחודש האביב, ולכן את השנה אנחנו מחשבים לפני שנות החמה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... תִּרְאֶה לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁחָה בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה דְּמוּת לִבְנָה, וְאָמַר לוֹ: כִּנָּה רָאָה וְקֹדֶשׁ".

וצריך להבין, מדוע שינה ממקור הדברים במכילתא דרשב"י על הפסוק "החודש הזה לכם" "הראה לו הקב"ה למשה באצבע דמות הלבנה כו'" ולא הזכיר כלל שהראהו במראה הנבואה. ובפרט, שהלשון "כזה ראה וקדש" הוא ציווי על קידוש החודש על ידי בית-דין שנעשה בכל הדורות על ידי ראיית הלבנה בפועל ממש. ופשיטא שאם יבואו עדים ויאמרו שראו את מולד הלבנה במראה הנבואה, אין מקדשים על פיהם.

והביאור בזה: במכילתא הקשה "והלא כל הדברות שנתדבר למשה לא נתדבר עמו אלא ביום, החודש הזה הראהו כלילה. וכיצד היה מדבר עמו ביום והראהו כלילה, שנדבר ביום עם חשיכה והראהו החודש בחשכה". אמנם תירוץ זה היה קשה לרמב"ם שהרי מיד אחר הציווי על קידוש החודש נאמר ציווי קרבן פסח - "ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית" - פרשה ארוכה עם כל פרטי הדינים של קרבן פסח, ובפשטות הכתובים נאמרו שניהם בהמשך אחד שהרי לא מצינו שהיתה קריאה נוספת ודיבור נוסף אלא קריאה ודיבור אחד - "וידבר ה' אל משה ואל אהרן גו' החודש הזה לכם גו' בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו'", וא"כ קשה היאך "נדבר עמו ביום עם חשיכה והראהו החודש בחשיכה" שהרי מה שאמר לו "ויקחו להם שה כו'" היה כבר בחשיכה, ובגלל קושי זה כתב הרמב"ם שהראהו במראה הנבואה, וממילא כל הדיבור אל משה היה ביום, כולל הדיבור "ויקחו להם שה גו'" ומה שהראהו הלבנה היה במראה הנבואה.

ראיה להסבר זה מצינו בגמרא במסכת פסחים ששאלה "וממאי דבריש ירחא קאי, דילמא בארבעה או בחמשה בירחא קאי" והלא פשיטא לכו"ע שהדיבור היה בר"ח שנתקשה משה בראיית הלבנה. ועל פי האמור מובן שמכיון שהראהו במראה הנבואה, הרי שיכול להיות גם בחמשה בניסן.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן לט מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ב. וְכִפְּהָ יִתְּרָה שְׁנַת הַחֲמֵה עַל שְׁנַת הַלִּבְנָה^ה? קְרוֹב [-מַעַט פָּחוֹת] מֵאֶחָד עָשָׂר יוֹם¹. לְפִיכָךְ, פְּשִׁיתָקְבִין מִן הַתּוֹסֶפֶת הַזֹּאת כְּמוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אוּ פָחוֹת מַעַט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַעֲדִים, עַד שִׁיקְדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ כִּי; וַיִּשְׁלְחוּ וַיִּזְדְּעוּ
שָׁאֵר הָעָם, בְּאֵי זֶה יוֹם הוּא רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, כְּדִי
שִׁידְעוּ בְּאֵי זֶה יוֹם הֵם הַמוֹעֲדוֹת, שֶׁנֶּאֱמָר⁵: "אֲשֶׁר
תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ", וְנֶאֱמָר: "וַיִּשְׁמְרֵת אֶת
הַחֻקִּה⁶ הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה".

(כב) כתוב "החודש הזה לכם" – ופירושו "עדות זו תהא
מסורה לכם" – כלומר תפקיד בית-דין הוא לברר את
אמיתות דברי העדים בכל הדרכים, גם על-פי החשבון וגם
על-ידי חקירת העדים. (כג) "חוקה" הכוונה לחג הפסח.

ח. אִין מַחֲשָׁבִין וְקוֹבְעִין חֲדָשִׁים וּמַעֲבָרִים שְׁנַיִם
אֵלָּא בְּאַרְצָן יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר⁷: "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא
תוֹרָה, וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַיִם". וְאִם הָיָה אָדָם גָּדוֹל
בְּחֻמָּה, וְנִסְמַךְ בְּאַרְצָן יִשְׂרָאֵל, וַיֵּצֵא לַחוּצָה לְאַרְצָן,
וְלֹא הֵנִיחַ בְּאַרְצָן יִשְׂרָאֵל כְּמוֹתוֹ - הָרִי זֶה מִחֻשָּׁב
וְקוֹבֵעַ חֲדָשִׁים וּמַעֲבָרִים שְׁנַיִם בְּחוּצָה לְאַרְצָן; וְאִם
נִדְּעַ לוֹ שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּאַרְצָן יִשְׂרָאֵל אָדָם גָּדוֹל כְּמוֹתוֹ,
וְאִין צְרִיף לומר גָּדוֹל מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה אֲסוּר לְקַבֵּעַ
וְלַעֲבֹר בְּחוּצָה לְאַרְצָן; וְאִם עָבַר וְקַבֵּעַ וְעָבַר, לֹא
עָשָׂה כְּלוּם.

~ שבת קודש י"ח מנחם-אב ~

פֶּרֶק ב

דיני העדים בקידוש החודש, וטעויות שנפלו
בקידוש החודש

א. אִין פֶּשֶׁר לַעֲדוֹת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, אֵלָּא שְׁנֵי
אֲנָשִׁים כְּשֵׁרִים הָרְאוּיִין לְהַעֲדִי בְּכָל דָּבָר וְדָבָר;
אֲבָל נָשִׁים וְעֵבֶדִים⁸ - הָרִי הֵם פֶּשֶׁאֵר פְּסוּלֵי עֲדוּת,
וְאִין מַעֲדִידִים. אָב וּבְנֵי שָׂרָאוּ אֶת הַיָּרֵחַ, וְלִכְּנוּ לְבֵית
דִּין לְהַעֲדִי - לֹא מִפְּנֵי שֶׁעֲדוּת הַחֹדֶשׁ כְּשֶׁרָה
בְּקֻרְבָּיִם⁹, אֵלָּא שְׂאֵם יִמָּצֵא אֶחָד מֵהֶם פְּסוּל מִפְּנֵי
שֶׁהוּא גִזְלָן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִשְׁאֵר הַפְּסָלְנוּת, יִצְטָרֵף
הַשְּׁנִי עִם אַחֵר, וַיַּעֲד; וְכָל הַפְּסוּל לַעֲדוֹת מִדְּבָרֵי

הַחֹדֶשׁ מִעֲבָרֵי¹⁰, וְנִקְרָא הַחֹדֶשׁ מְלֵא'. וַיָּרֵחַ שִׁירָאָה
בְּלִיל שְׁלֹשִׁים, הוּא הַנִּקְרָא 'יָרֵחַ שְׁנִירָאָה בְּזִמְנוֹ';
וְאִם נִרְאָה בְּלִיל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וְלֹא נִרְאָה בְּלִיל
שְׁלֹשִׁים - הוּא נִקְרָא 'יָרֵחַ שְׁנִירָאָה בְּלִיל עֲבוּרוֹ'.

(טו) בליל 30. אז יתחיל החודש החדש בליל 31. (טז) בגלל
תוספת היום לחודש שעבר.

ה. אִין רֵאִית הַיָּרֵחַ מְסוּרָה לְכָל אָדָם¹¹, כְּמוֹ שֶׁבֶת
בְּרֵאשִׁית [שבתות השנה] שֶׁכָּל אֶחָד מוֹנֶה שֶׁשָּׂה וְשׁוֹבֵת
בְּשִׁבְעֵי. אֵלָּא לְבֵית דִּין הַדָּבָר מְסוּר, עַד
שִׁיקְדְּשׁוּהוּ בֵּית דִּין¹² וְיִקְבְּעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ
- הוּא שִׁיהִיָּה רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמָר¹³: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה
לָכֶם", עֲדוּת זוֹ תִּהְיֶה מְסוּרָה "לָכֶם".

(יז) כלומר, אין כל אדם רשאי לקבוע ראש-חודש ולעשות
את המועדים על פי ראייתו. (יח) בית דין צריכים לקדש את
ראש חודש לשם קביעת המועדים. אבל אין צורך לקדש את
יום ראשון בשבוע, כדי לעשות שבת ביום השביעי.

ו. בֵּית דִּין מַחֲשָׁבִין בְּחֻשְׁבוֹנוֹת כְּדָרְךָ שֶׁמַּחֲשָׁבִים
הָאֲצִטְגִּינִין¹⁴, שִׁידְעִין מְקוֹמוֹת הַכּוֹכָבִים
וּמַחֲלִכִּים¹⁵, וְחוֹקְרִים וּמִדְּקָדְקִים [בחישובים] עַד שִׁידְעוּ
אִם אִפְשָׁר שִׁירָאָה הַיָּרֵחַ בְּזִמְנוֹ שֶׁהוּא לִיל שְׁלֹשִׁים,
אוֹ אִין אִפְשָׁר. אִם יָדְעוּ שֶׁאִפְשָׁר שִׁירָאָה, יוֹשְׁבִים
וּמַצְפִּים לַעֲדִים כָּל הַיּוֹם כְּלוֹ, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשִׁים.
אִם בָּאוּ עֲדִים, וּדְרָשׁוּם וַחֲקֻרוּם בְּהִלְכָּה, וְנֶאֱמָנוּ
[אומות] דְּבִרְיָהֶם [בהצלחה לחשבון] - מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ; וְאִם
לֹא נִרְאָה, וְלֹא בָּאוּ עֲדִים - מְשַׁלְּמִים שְׁלֹשִׁים¹⁶,
וַיְהִיָּה הַחֹדֶשׁ מִעֲבָר. וְאִם יָדְעוּ בְּחֻשְׁבוֹן שֶׁאִין
אִפְשָׁר שִׁירָאָה - אִין יוֹשְׁבִים יוֹם שְׁלֹשִׁים, וְאִין
מַצְפִּים לַעֲדִים; וְאִם בָּאוּ עֲדִים - יוֹדְעַ פּוֹדָאֵי שֶׁהֵן
עֲדֵי שָׁקֵר, אוֹ שֶׁנִּרְאָה לָהֶם דְּמוּת לְכַנָּה מִן הָעֵבֶים,
וְאִינָהּ הַלְכָּנָה הַנִּדְּאִית [האמיתית].

(יט) החוזים בכוכבים. כ) מסלול ההקפה של הכוכבים
הקרובים לשמש, קטן יותר ממסלול הכוכבים הרחוקים
יותר. כא) לחודש שיצא.

ז. מַצוֹת עָשָׂה מִן הַתּוֹרָה עַל בֵּית דִּין, שִׁיחֲשָׁבוּ
וַיִּדְעוּ אִם יִרְאָה הַיָּרֵחַ אוֹ לֹא יִרְאָה, וַיִּשְׁיִדְּשׁוּ אֶת

4. שמות-בא, יב, ב. 5. ויקרא-אמור, כג, ב. 6. שמות-בא, יג, י. 7. ישעיהו, ב, ג.

הפניות לשיחות קודש
בחשבונות: המשמעות הפנימית בקידוש החודש ע"פ החשבון והראיה – סה"ש תש"נ ח"א ע' 252.

רַחֲבָה או **קֶצֶרָה**^ט, וְלִהְיוֹן יִהְיוּ רִאשֵׁי קֶרְנֵיהָ נוֹטִין^י. וְכִשְׁבֹּאוּ הָעֲדִים לְהָעִיד, בּוֹדְקִים אוֹתָם: מֵיֵצֵד רִאשֵׁי אוֹתָהּ, בְּצִפּוֹן אוֹ בְּדָרוֹם? לִהְיוֹן הִיוּ קֶרְנֵיהָ נוֹטוֹת? פֶּמָּה הִיָּתָה גְבוּהָ בְּרִאשֵׁי עֵינֵיכֶם^י, וְכִמָּה הִיָּתָה רַחֲבָה? אִם נִמְצְאוּ דְבָרֵיהֶם מְכוֹנִין [מתאימים] לָמָּה שְׁנוּדָע בְּחֻשְׁבוֹן, מְקַבְּלִים אוֹתָם^י; וְאִם לֹא נִמְצְאוּ דְבָרֵיהֶם מְכוֹנִין, אֵין מְקַבְּלִים אוֹתָם.

(ט) הלבנה מתרחקת מן השמש פעם לצד צפון ופעם לצד דרום. (י) רוחב קו האור של חרמש הלבנה, משתנה בהתאם לקרבתה לשמש או לריחוקה ממנה. (יז) לאיזה צד יהיו נוטים קרני האור של הלבנה, לצד צפון או לצד דרום. (יח) גבוהה מן האופק לפי ראות העין. (יט) ומקדשים את החודש על-פי עדי הראיה.

ה. אָמְרוּ הָעֲדִים: 'רִאִינוּהוּ בַּמִּים'^כ או 'בְּעֵבִים'^{כא} או 'בְּעֵשְׂשִׁית'^{כב}, או שָׂרְאוּ מִקְצָתוֹ בְּרִקִיעַ וּמִקְצָתוֹ בְּעֵבִים^{כג} או בְּעֵשְׂשִׁית או בַּמִּים - אֵין זֶה רִאִיָּה, וְאֵין מְקַדָּשִׁין עַל רִאִיָּה זֹאת^{כד}. אָמַר אֶחָד: 'רִאִיתִיו גְּבוּהָ בְּעֵינַי כְּמוֹ שְׁתֵּי קוֹמוֹת'^{כה}, וְאָמַר הַשֵּׁנִי: 'כְּמוֹ שְׁלֹשׁ קוֹמוֹת הָיָה גְבוּהָ' - מִצְטָרְפִים^{כו}; אָמַר הָאֶחָד: 'כְּמוֹ שְׁלֹשׁ קוֹמוֹת', וְהַשֵּׁנִי אוֹמֵר: 'כְּמוֹ חֲמֹשׁ' - אֵין מִצְטָרְפִים^{כז}; וּמִצְטָרְף הָאֶחָד מֵהֶם עִם שְׁנֵי שְׁעִידֵי קְמוֹת^{כח}, או יִהְיֶה בִּינֵיהֶם קוֹמָה אַחַת.

(כ) בנהר או במעין בבואה של הירח. (כא) מאיר מבעד לעננים. (כב) ראינו בבואה של הירח במנורת זכוכית שקופה. (כג) מקצת החרמש הדק של הירח נראה ברקיע, ומקצתו מבעד לעננים. (כד) שהרי לא ראה את הלבנה ממש אלא את דמותה במים או בעששית, וגם כשראה אותה דרך העננים - אינה ראה ממש. (כה) לפי ראות עיני הירח גבוה מהארץ בערך כשתי קומות. (כו) שבין שתי קומות לשלוש, אפשר לטעות. (כז) כי עד כדי כך אין אדם טועה. (כח) אם מגיע אדם שלישי ומעיד כאחד מהם או שיש בעדותו הפרש של קומה אחת בלבד, מצרפים אותם לעדות ביחד.

ו. אָמְרוּ: 'רִאִינוּהוּ בְּלֹא פְּנֵה, וְכִיּוֹן שֶׁהִתְבַּנְּנוּ בּוֹ וְנִתְפַּנְּנוּ לְרִאּוֹתוֹ לְהָעִיד, שׁוֹב לֹא רִאִינוּהוּ' - אֵין זֶה עֲדוּת, וְאֵין מְקַדָּשִׁים עָלֶיהָ, שְׁמָא עֲבִים נִתְקַשְּׁרוּ וְנִרְאוּ פְּלִכְנָה^ט, וְהִלְכוּ לָהֶם^י. אָמְרוּ עֲדִים: 'רִאִינוּהוּ בַּיּוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים שְׁחֲרִית בְּמִזְרַח קָדָם שְׁתַּעֲלָה הַשֶּׁמֶשׁ'^{יא}, וְרִאִינוּהוּ עֲרִבִית בְּמַעְרָב בְּלִיל שְׁלֹשִׁים^{יב} - הָרִי אֵלֵינוּ נֶאֱמָנִים^{יג}, וּמִקְדָּשִׁין עַל רִאִיָּה זֶה, שֶׁהָרִי רָאוּהוּ בְּזִמְנוֹ; אָבֵל הָרִאִיָּה שְׁאָמְרוּ

סוֹפְרִים [מדרכין] - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּשֶׁר מִן הַתּוֹרָה, פָּסוּל לְעֲדוּת הַחֹדֶשׁ.

(א) לרבות אנשים שפסולים להעיד רק מדרכנן, שבמקרים מסויימים עדותם מתקבלת - בקידוש החודש הם פסולים להעיד. (ב) גויים שמכרו את עצמם לישראל, ודינם בכל דבר כמו אשה. (ג) קרובים פסולים להעיד ביחד. (ד) דינים הפוסלים אדם מלהעיד.

ב. דִּין תּוֹרָה, שְׁאֵין מְדַקְדָּקִין בְּעֲדוּת הַחֹדֶשׁ^י אֶפְלוּ קָדְשׁוֹ אֶת הַחֹדֶשׁ עַל פִּי עֲדִים, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין בְּעֲדוּת זֶה - הָרִי זֶה מְקַדָּשִׁי; לְפִיכָף הִיוּ בְּרִאשׁוֹנָה מְקַבְּלִים עֲדוּת הַחֹדֶשׁ מִכָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל^י, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת, עַד שִׁיּוּדָע לָף שֶׁזֶה פָּסוּל. מִשְׁקַלְקְלוֹ הַמִּינִים^י, וְהִיוּ שׁוֹכְרִים אֲנָשִׁים לְהָעִיד שָׂרְאוּ, וְהֵם לֹא רִאוּ - הִתְקִינוּ שְׁלֹא יִקְבְּלוּ בֵּית דִּין עֲדוּת הַחֹדֶשׁ, אֲלָא מַעֲדִים שְׁמִכְרִים בֵּית דִּין אוֹתָן שֶׁהֵם כָּשִׁירִים, וְשִׁיּוּהוּ דוֹרְשִׁים יוֹחוּקִים בְּעֲדוּתָן^{יא}.

(ה) לחקור אותם באיזו שעה ובאיזה מקום ראו את הלבנה. (ו) אם אחר שקידשו את החודש, הגיעו שני עדים אחרים שהעידו ששני העדים שבגלל עדותם קידשו את החודש נתנו עדות שקר, כי באותו הזמן הם היו עמם במקום אחר ולא יוכלו לראות את הלבנה - הדין שהחודש נשאר מקודש. (ז) לפני שקלקלו הבייתוסים (כפי שיוסבר להלן). (ח) אף אם לא הכירו אותו. (ט) תלמידי ביתוס, שחלקו על חכמים וכפרו במסורת התורה שבעל פה. (י) הבייתוסים רצו שיום טוב ראשון של פסח יחול דווקא ביום ראשון בשבוע כדי להתאים את ספירת העומר לשיטתם, ולכן שכרו אנשים להעיד שראו את הלבנה, למרות שלא ראו, כדי להטעות את חכמים ולהקדים את קידוש החודש וחג הפסח. (יא) שירבו לחקור אותם באיזו שעה ובאיזה מקום ראו את הלבנה, כדי למצוא עדי שקר.

ג. לְפִיכָף^{יב}, אִם לֹא יִהְיוּ בֵּית דִּין יוֹדְעִים [מכירים] אֶת הָעֲדִים שָׂרְאוּ אֶת הָיָרֵחַ - מִשְׁלַחִין אֲנָשֵׁי הָעִיר שְׁנִירָאָה בָּהּ עִם הָעֲדִים שָׂרְאוּ, עֲדִים אֲחֵרִים^{יג} שְׁמַזְכִּין אוֹתָן לְבֵית דִּין וּמּוֹדִיעִין אוֹתָן שֶׁאֵלּוּ כָּשִׁירִין הֵן, וְאַחֵר כֹּף מְקַבְּלִין מֵהֶן.

(יב) מכיון שתיקנו לקבל עדות מאנשים מוכרים וכשרים בלבד. (יג) שולחים עמם עדים מהעיר ממנה הם הגיעו. (יד) והם מעידים עליהם שמכירים אותם ככשרים להעיד.

ד. בֵּית דִּין מְחַשְּׁבִין בְּדָרְכִים שֶׁהָאֲצִטְגִּינִין מְחַשְּׁבִין בָּהֶם, וְיוֹדְעִים הִלְכָּהּ כְּשֶׁתִּרְאֶה בְּחֹדֶשׁ זֶה, אִם תִּהְיֶה בְּצִפּוֹן הַשֶּׁמֶשׁ אוֹ בְּדָרוֹמָה^י, וְאִם תִּהְיֶה

אָפּלוּ רָאוּהוּ בֵּית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אָמְרוּ בֵּית דִּין 'מִקְדָּשׁ' עַד שֶׁחֲשָׁכָה לַיִל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים^מ, אוּ שֶׁנִּחְקְרוּ הָעֵדִים, וְלֹא הִסְפִּיקוּ בֵּית דִּין לֵאמֹר 'מִקְדָּשׁ' עַד שֶׁחֲשָׁכָה לַיִל אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים^מ - אֵין מִקְדָּשִׁין אוֹתוֹ, וְיִהְיֶה הַחֹדֶשׁ^[שעבר] מֵעַבָּר, וְלֹא יִהְיֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲלֵא יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, אָף עַל פִּי שְׁנֵי רֵאשִׁי וְלֵיל שְׁלֹשִׁים; שְׁאִין הָרִאשִׁי קוֹבָעֵת, אֲלֵא בֵּית דִּין שְׁאָמְרוּ 'מִקְדָּשׁ' הֵם שְׁקוֹבָעִים.

(מב) בית הדין חייב להיות לפחות בהרכב של שלושה. (מג) החשבון מתי יתחדש הירח נחשב רק כשנעשה על-ידי שלושה. (מד) בליל שלושים. (מה) ואף-על-פי שכל ישראל ראו את הירח, ונתפרסם הדבר שנראה הירח ביום שלושים, אין החודש מקודש עד שיקדשוהו בית-דין. (מו) אף-על-פי שקבלת העדים וחקירתם נתקיימה כבר ביום, אבל לא אמרו "מקודש" וכבר החשיך.

ט. רָאוּהוּ בֵּית דִּין עֲצָמָם בְּסוֹף יוֹם תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים^מ - אִם עֲדִין לֹא יָצָא פּוֹכֵב בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים - בֵּית דִּין אוֹמְרִים 'מִקְדָּשׁ, מִקְדָּשׁ', שֶׁעֲדִין יוֹם הוּא. וְאִם רָאוּהוּ בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים, אַחֵר שֶׁצָּאָו שְׁנֵי פּוֹכְבִּים^{מב} - לְמַחֵר מוֹשִׁיבִים שְׁנֵי דִּינָם אֲצֵל אֶחָד מֵהֶם, וְיַעֲדוּ הֵם הַשָּׁנִים בְּפָנֵי הַשִּׁלְשָׁה, וְיִקְדְּשׁוּהוּ הַשִּׁלְשָׁה^{מט}.

(מו) וראיית בית-דין אינה פחותה מקבלת עדות, ולכן היא יכול לבוא במקומם של העדים. (מח) ראיית בית דין באה במקום עדות, וכשם שאין בית דין מקבל עדות בלילה, אלא רק ביום. כך גם ראיית בית דין מועילה רק אם הייתה ביום. (מט) מצרפים עוד שני דינים לאחד מהם, והשניים האחרים מהרכב בית הדין שראו את הירח בלילה, יעידו בפני השלושה כמו שאר העדים.

י. בֵּית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ - בֵּין שׁוֹגְגִין, בֵּין מְטַעֲיִין^{נא}, בֵּין אֲנוּסִין^{נב} - הָרִי זֶה מִקְדָּשׁ, וְחֵיבִין הַכֹּל לְתַקֵּן הַמוֹעֲדוֹת עַל יוֹם שֶׁקִּדְּשׁוּ בוֹ; אָף עַל פִּי שְׁנֵי יָדַע שְׁטַעַר, חֵיב לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם, שְׁאִין הַדָּבָר מְסוּר אֲלֵא לָהֶם, וְיִי שְׁצוּהָ לְשִׁמּוֹר הַמוֹעֲדוֹת, הוּא צוּהָ לְסַמֵּךְ עֲלֵיהֶם - שְׁנֵי אֲמָרָה^{נא}: "אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם".

(נ) שטעו בית-דין מאליהם. (נא) שהוטעו על-ידי עדי שקר. (נב) כגון בפקודת המלך.

שְׁרָאוּהוּ בְּשַׁחְרִית, אֵין נִזְקָקִין לָהּ, שְׁאִין אָנוּ אַחֲרָאִים לְרֵאשִׁית שַׁחְרִית, וּבִידוּעַ שֶׁהָעֵבִים הֵם שֶׁנִּתְקַשְּׁרוּ, וְנִרְאָה לָהֶם פְּלִבְנָה^ל. וְכֵן אִם רָאוּהוּ בְּזִמְנוּ^ל, וּבְלֵיל עֶבְרוּ^ל לֹא נִרְאָה - הָרִי אֵלוֹ נִאֲמָנִים; שְׁאִין אָנוּ אַחֲרָאִים אֲלֵא לְרֵאשִׁית לַיִל שְׁלֹשִׁים בְּלַבָּד.

(כט) כי אולי ראו על העננים אור שהגיע מקרני השמש, והיה נראה להם כלבנה. (ל) משום כך לא ראוהו כששוב התכוונו לראותו. (לא) הזמן הזה הוא קודם המולד, לפני שהירח עובר את החמה. (לב) הזמן הזה יכול להיות אחרי המולד, ובזמן הזה הירח תמיד במערב. (לג) אפילו שברור לנו שבשחרית הם לא ראו את הירח, כי ההיעלמות הירח מוכרחת להיות יותר מ12 שעות. (לד) כשהם ראו את הירח בבוקר, כנראה זה היה בגלל קרני השמש. (לה) בליל שלושים. (לו) ולמחרת בליל שלושים ואחד.

ז. פִּיצַד מִקְבָּלִין עֲדוֹת הַחֹדֶשׁ? כָּל מִי שֶׁרָאוּי לְהַעֲדִיד שְׁרָאָה אֶת הַיָּרֵחַ, בָּא לְבֵית דִּין; וּבֵית דִּין מְכַנִּיסִים אוֹתָם כָּלָם לְמָקוֹם אֶחָד, וְעוֹשִׂים לָהֶם סְעוּדוֹת גְּדוּלוֹת, כְּדֵי שִׁיְהִיו הָעַם רְגִילִים לְבּוֹא וְזוֹג^[עדים] שְׁבָא רֵאשׁוֹן, בּוֹדְקִים אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן בְּבִדְיוֹת שְׁאָמְרָנוּ. מְכַנִּיסִים אֶת הַגְּדוּלָּה, וְשׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ^ל; נִמְצָאוּ דְּבָרָיו מְכַנִּים לְחֻשְׁבוֹן, מְכַנִּיסִים אֶת חֲבָרָיו; נִמְצָאוּ דְּבָרֵיהֶם מְכַנִּים, עֲדוֹתָם קִנְיָת. וְשָׁאֵר כָּל הַזּוֹגוֹת, שׁוֹאֲלִים אוֹתָם רֵאשִׁי דְּבָרִים לֹט - לֹא שְׁצִירִכִּים לָהֶם^מ, אֲלֵא כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצְאוּ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ^[מאוכזבים], כְּדֵי שִׁיְהִיו רְגִילִין לְבּוֹא^{מא}.

(ז) החשוב שבהם. (ח) על פרטי ראיית הלבנה. (ט) עיקרי הדברים מבלי לחקור ולהיכנס לפרטי הדברים. (מ) כי עדות זוג אחד מספיקה כבר לקדש את החודש על-ידי בית-דין. (מא) שאם לא ישאלו אותם, יחדלו מלבוא, כי יחשבו שעדותם לא חשובה.

ח. וְאַחֵר כֵּן, אַחֵר שֶׁתִּתְקַנְּנוּ הָעֲדוֹת, רֹאשׁ בֵּית דִּין אוֹמְרִי: 'מִקְדָּשׁ', וְכָל הָעַם עוֹנִים אַחֲרָיו: 'מִקְדָּשׁ, מִקְדָּשׁ'. וְאֵין מִקְדָּשִׁים אֶת הַחֹדֶשׁ אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה^{מב}, וְאֵין מְחַשְׁבִּים אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה^{מג}, וְאֵין מִקְדָּשִׁים אֲלֵא חֹדֶשׁ שְׁנֵי רֵאשִׁי בְּזִמְנוּ^מ. וְאֵין מִקְדָּשִׁים אֲלֵא בְּיוֹם; וְאִם קִדְּשׁוּהוּ בְּלֵילָה, אֵינוּ מִקְדָּשׁ.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון י"ב מנחם-אב ~

מצות עשה צ.

המצוה המשלימה תשעים — הצווי שנצטוינו לשרוף קדשים שנטמאו, והוא אמרו יתעלה: "והבשר אשר יגע בכל-טמא לא יאכל באש ישרף" (ויקרא ו, ט), ובגמרא שבת (כד:) באו-לבאר, מה-טעם אסור להדליק שמן תרומה שננטמא ואמרו: "שבתון" (מצות השבייתה ממלאכה ביום-טוב) עשה הוא, והוי יום טוב עשה ולא-תעשה, ואין עשה (של שריפת קדשים שנטמאו) דוחה את לא-תעשה ועשה". ענין הדברים האלה הוא: שעשית מלאכה ביום טוב אסורה, והעושה עובר על מצות עשה, שכן בטל מצות עשה, והוא אמרו ביום טוב: "יהיה לכם שבתון" (שם כג, כד); ועובר על מצות לא-תעשה, לפי שעבר על לאו, והוא אמרו: "כל-מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז), כלומר: ביום טוב. אבל שריפת קדשים טמאים אינה אלא מצות עשה, ולפיכך אסור לשרפם ביום טוב מחמת הכלל שהזכיר: "אין עשה דוחה את לא-תעשה ועשה". ואמרו שם (שבת כה.) עוד דבר, וזו לשונו: "כשם שמצוה לשרוף קדשים שננטמאו, כך מצוה לשרוף שמן (לאו דוקא) תרומה שננטמא". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסחים (פב.) ובסוף תמורה (ג:).

שהכל מצוה אחת, אמרם בסוף פרק ה' מפפורים (ס.): "כל-מעשה יום הפפורים האמור על הסדר, הקדים מעשה לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת המיחדת לה, והיא מסכת יומא.

המצוה הקי"ח — הצווי שנצטוינו שכל-הנהגה מן-ההקדש או אוכל קדש, כלומר: תרומה בשגגה — יחזיר מה שאכל או פדי מה-שנהגה עם תוספת חמש, והוא אמרו יתעלה: "ואת אשר חטא מן-הקדש ישלם ואת-חמישתו יוסף עליו" (ויקרא ה, טז), ואמר עוד: "והאיש כי-יאכל קדש בשגגה וגו'" (שם כב, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעילה (טו.) וגם במסכת תרומות (פרק ז).

~ יום רביעי ט"ו מנחם-אב ~

מצות לא תעשה קיג.

המצוה הקי"ג — האזהרה שהזהרנו מלעבוד בקדשים (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) והוא אמרו יתעלה: "לא תעבד בבכר שורך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-הבכור שיהיו פלם אסורים בעבודה. וכבר נתבאר בסוף מסכת מפות (כא:), שהעובד באחד מן-הקדשים — לוקה.

~ יום חמישי ט"ז מנחם-אב ~

מצות לא תעשה קיד.

המצוה הקי"ד — האזהרה שהזהרנו מלגז (לגזוז) צמר הקדשים והוא אמרו: "ולא תגז בכור צאנך" (דברים טו, יט), ולמדנו שאר קדשים מן-הבכור שיהיו פלם אסורים בעבודה וגזזה. וכבר נתבאר דיני שתי המצוות האלה כלומר: גזזה ועבודה, במסכת בכורות. וגם הגזוז דבר (כמות קטנה ביותר) מן-הקדשים — לוקה.

~ יום שישי י"ז מנחם-אב ~

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קטו. קטז.

המצוה הקי"ד נדפסה ביום הקודם.

המצוה הנ"ה — הצווי שנצטוינו לשחוט כבש הפסח ביום י"ד בניסן, והוא אמרו יתעלה: "ושחטו אתו כל קהל עדת-ישראל בין הערפלים" (שמות יב, ו). וכל-העובר על מצוה זו ונמנע מלהקריבו בזמנו במזיד —

~ יום שני י"ג מנחם-אב ~

מצות עשה מז.

המצוה המ"ט — הצווי שנצטוינו בעבודת היום, כלומר: כל-הקרבנות והודיוין שהן חובה ביום צום פפור לכפר בהם כל-העונות, כמו שאמר הכתוב. והיא כל-החקה האמורה ב'אתרי מות' (ויקרא טז, א). והראיה שהכל מצוה אחת, אמרם בסוף פרק ה' מפפורים (ס.): "כל-מעשה יום הפפורים האמור על הסדר, הקדים מעשה לחברו — לא עשה כלום". וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת המיחדת לה, והיא מסכת יומא.

~ יום שלישי י"ד מנחם-אב ~

מצות עשה מז. קיח.

המצוה המ"ט — הצווי שנצטוינו בעבודת היום, כלומר: כל-הקרבנות והודיוין שהן חובה ביום צום פפור לכפר בהם כל-העונות, כמו שאמר הכתוב. והיא כל-החקה האמורה ב'אתרי מות' (ויקרא טז, א). והראיה

הרי זה חייב כרת, בין שהוא איש או אשה. לפי ששכר נתבאר בגמרא פסחים (צא); שפסח ראשון חובב לנשים ודוחה את השבת. כלומר, הקרבתו בארבעה עשר שחל להיות בשבת, כמו כל-איש ואיש מישאל. ומאמר התורה בו הוא כרת, והוא אמרו: "והאיש אשר-הוא טהור ויבדרף לא-היה וחדל לעשות הפסח ונכרתה" (במדבר ט, יג). ובריש מסכת כרתות (פרק א משנה א), באשר מנו את המצוות שהעובר עליהן חייב כרת — והן פלן מצות לא-תעשה — אמרו: "והפסח והמילה במצות עשה". וכבר הקדמנו הקדמה זו (ב"הקדמה" שבסוף הכללים). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פסחים.

המצוה הקט"ו — האזהרה שהזהרנו מלשחוט כבש הפסח על חמץ והוא אמרו: "לא-תזבח על-חמץ דם-זבחי" (שמות כג, יח), וכבר נכלל לאו זה בלשון זה עצמו ("על חמץ דם זבחי"): לא-תשחט וכו' (שם לד, כה), וענינו: שמזמן שחייטת הפסח, והוא בין הערפים, לא יהא ברשותו חמץ, לא ברשות השוחט ולא ברשות הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אחד מבני חבורה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות"; כמה משתתפים על קרבן אחד); וכל-אחד מאלו שיש ברשותו חמץ באותה העת — לוקה. ובמקלטה (פרשת משפטים שם): "לא-תשחט על-חמץ דם-זבחי" — לא תשחט הפסח וצידן החמץ קנים. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' מפסחים (טג).

המצוה הנ"ו — הצווי שצטוינו לאכול כבש הפסח בליל ט"ו בניסן כפי תנאיו הנזכרים, והם: שיהא צלי, ושיאכל בבית אחד, ושיאכל עם מצה ומרור, והוא אמרו ותעלה: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו" (שמות יב, ח). ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר: מדוע אתה מונה אכילת פסח ומצה ומרור כמצוה אחת, ואינך מונה אותן כשלש, מאחר שאכילת מצה ואכילת מרור מצוה ואכילת בשר הפסח מצוה? אז אמר: זה שאכילת מצה ומצה בפני עצמה — הריהו נכון כמו שנתבאר (מצות עשה קנח); וכן נכון שאכילת בשר הפסח מצוה כמו שהזכרנו; אבל המרור הרי הוא טפל לאכילת הפסח ואין למנותו מצוה בפני עצמה. הראיה לכך: שבשר הפסח נאכל לקיים המצוה, בין שיש מרור ובין שאין מרור; אבל המרור אינו נאכל אלא עם בשר הפסח, שכן הוא אמר ותעלה: "על-מצות ומררים יאכלהו" (במדבר ט, יא). ואלו אכל מרור בלי בשר — לא עשה כלום בהחלט, ולא נאמר שקיים מצוה אחת, היא אכילת מרור. ולשון המקלטה

המצוה הקט"ו — האזהרה שהזהרנו מלשחוט כבש הפסח על חמץ והוא אמרו: "לא-תזבח על-חמץ דם-זבחי" (שמות כג, יח), וכבר נכלל לאו זה בלשון זה עצמו ("על חמץ דם זבחי"): לא-תשחט וכו' (שם לד, כה), וענינו: שמזמן שחייטת הפסח, והוא בין הערפים, לא יהא ברשותו חמץ, לא ברשות השוחט ולא ברשות הזורק ולא ברשות המקטיר ולא ברשות אחד מבני חבורה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות"; כמה משתתפים על קרבן אחד); וכל-אחד מאלו שיש ברשותו חמץ באותה העת — לוקה. ובמקלטה (פרשת משפטים שם): "לא-תשחט על-חמץ דם-זבחי" — לא תשחט הפסח וצידן החמץ קנים. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק ה' מפסחים (טג).

המצוה הקט"ז — האזהרה שהזהרנו מלהשאיר אמורי הפסח בלי הקרבה עד שיפסלו ויעשו נותר, והוא אמרו: "ולא-ילין חלב-חגי עד-בקר" (שם כג, יח). ולשון המקלטה (פרשת משפטים שם): "לא-ילין" בא הכתוב ללמד על החלבים שהם נפסלים בלינה על גבי הרצפה (למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וכבר נכלל הלאו בענין זה בלשון אחר, והוא אמרו: "ולא-ילין לבקר זבח חג הפסח" (שם לד, כה).

~ שבת קודש י"ח מנחם-אב ~

מצות עשה נו. נו. נח.

המצוה הנ"ז — הוא הצווי שצטוינו על שחיטת פסח שני (בי"ד אייר) למי שנמנע מלפסח ראשון, והוא אמרו ותעלה: "בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערפים יעשו אותו" (במדבר ט, יא). גם כאן ראוי למקשה

הפסח וחובותיו, כמו שמחבאר מאמרות אלו למי שהבינן והראיה הברורה בזה הוא היסוד שאמר התלמוד, והוא אמרם (פסחים קכ.): "מרור בזמן הזה דרבנן", לפי שמן-התורה אין חובה לאכול בפני עצמו אלא נאכל עם בשר הפסח. וזו ראיה ברורה ומפרשת, שהוא מטפלי המצנה, לא שאכילתו מצנה בפני עצמה. וגם דיגי מצנה זו מבארים במסכת פסחים.

המצנה הנ"ח — הצווי שצטוינו לאכול בשר פסח שני בליל ט"ו באר על מצה ומרור, והוא אמרו יתעלה גם על זה: "על-מצות ומררים יאכלהו" (שם). וגם דיגי מצנה זו נתבארו בפסחים (צה.). וברור, שאינו חובה לנשים, כי כשם ששחיטתו אינה חובה להן — כמו שבארנו (מצות עשה נז) — כך [גם לא] אכילתו בלי ספק.

(פרשת בא): "צלי-אש ומצות על-מררים יאכלהו" — מגיד הכתוב, שמצות פסח צלי, מצה ומרור. כלומר: שהמצנה היא כללותם. ושם נאמר: "מנין אתה אומר, שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח? תלמוד לומר יאכלהו", כלומר הבשר לבדו. "יכול כשם שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח, כך אם אין להם פסח, יוצאין ידי חובתם במצה ומרור? הרי אתה דן: הואיל והפסח מצות עשה ומצה ומרור מצות עשה, אם למדת שאם אין להם מצה ומרור הם יוצאין ידי חובתם בפסח, כך אם אין להם פסח יוצאין ידי חובתם במצה ומרור? תלמוד לומר: יאכלהו". ושם נאמר: "יאכלהו" — מכאן אמרו: הפסח נאכל אכילת שבע (שישבע ממנו, ואם אינו מספיק לכדי שביעה יאכל לפני זה מבשר החגיגה), ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שבע, (ומדוע דווקא על בשר הפסח צריך להיות על השובע —) לפי שעקר המצנה אכילת הבשר, כמו שאמר: "ואכלו את-הבשר בלילה הזה"; והמרור מטפלי בשר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מני"א, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

...מה שמסיים במכתבו שלא אקפיד על מה שבנו... שי לא נסע בשליחות המל"ח, הנה איני מקפיד ע"ז אלא מצטער, כי נסיעות אלו אף שב"חיצוניות" אומרים שזהו מטעם המל"ח אבל לאמיתית הענין הוא חלק מתכנית חינוך האברכים ומביא להם תועלת מרובה בכמה פרטים, וכפי השקפתי בתכונת נפש בנו הנ"ל התועלת בשבילו היתה בכמה מובנים עוד יותר מאשר לשאר אברכי התמימים ולא רק מטעם שאברך ישיבה אין צריך להתנהג באופן אחר משאר חבריו אלא והוא העיקר כי נסיעה כזו בשליחות היתה נותנת לו הרבה, אבל אין צועקין על העבר.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לא כבר אשר בטח יעניין את כת"ר שי.

בכבוד וברכה ולבריאאות הנכונה לו ולכל ב"ב שיחיו.

נביאים

חבקוק פרק א יג-יז

י טהור עינים מראות רע והביט אל-עמל לא תוכל למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו: יד ותעשה אדם פדני הים פרמש לא-משל בו: טו פלה בחכה העלה יגרהו בחרמו ויאספהו במכמרתו על-פן ישמח ויגיל: טז על-פן יזבח לחרמו ויקטר למכמרתו פי בהמה שמן חלקו ומאכלו בראה: ז העל פן יריק חרמו ותמיד להרג גוים לא יחמול: (ס)

חבקוק פרק ב א

א על-משמרת אעמדה ואתיצבה על-מצור ואצפה לראות מה-ידבר-פי ומה אשיב על-תוכחתי:

רש"י

בעיניך שעל כן הוא מצליח כל שעה שיריק חרמו על הכל ולצוד ציד, יריק כמו (תהלים לה) הרק חנית, וירק את חניכיו (בראשית יד) מזדיין בחרמו: (א) על משמרת אעמדה. עג עוגה חבקוק ועמד בתוכה ואמר לא אזוז מכאן עד שאשמע מה ידבר בי על שאלתי זאת למה הוא מביט ורואה בהצלחתו של רשע ומה אשיב אל הבאים להתווכח לפני: על תוכחתי. שהם מוכיחים אותי בפני שיש להרהר על מדת הדין. תוכחת מונאיפרובמנ"ט בלע"ז:

(יג) והביט. כמו ולהביט אל עמל: צדיק ממנו. שהוא מסמא את עיני צדיקו: (יד) ותעשה אדם. לפני נבוכדנצר הפקר כדגי הים שכל הרוצה לצוד צודה מהם: (טו) כלה בחכה העלה. כל האדם זה נבוכדנצר העלה בחכה שלו: יגורוהו. לשון אגרה בקציר (משלי י) נהרסו ממגורות (יואל א): (טז) יזבח לחרמו. לעכו"ם שהוא אומר שהיא כובשת הכל לפניו: בהמה. כמו בהם בשבילים: בריאה. שמנה: (יז) העל כן יריק חרמו. יש תמיהות הרבה המתקיימת כמו הנגלה נגלית דעלי (ש"א ב) הרואה אתה (שם ב טו) אף כאן הנראה

מצודת ציון

(יג) עמל. דבר שאינו הגון: תחריש. תשתוק: בבלע. ענין השחתה כמו בלע ה' (איכה ב): (יד) כרמש. הם בריות קטנות קצרי הרגל כמו רמש האדמה (בראשית ו): (טו) בחכה. שם כלי צדיה כמו תמשוך לויתן בחכה (איוב מ): העלה. מלשון עליה: יגורוהו. ענין אסיפה כמו אגרה בקציר (משלי ז): בחרמו. במכמרתו. מיני פח ורשת כמו משטח חרמים (יחזקאל כו) וכמו ופרשי מכמורת (ישעיה יט): (טז) בהמה. בהם ר"ל על ידם: בריאה. מאכל בריאה ר"ל שמנה וכן ועגלון איש בריא (שופטים ד): (יז) יריק. מל' ריקות: (א) משמרת. דבר המוטל על הרבה בני אדם לעשות כ"א בזמנו קרוי בלשון משמרת וכן משמרות כהונה ולויה: מצור. כן יקרא עיר מבצר על כי אין לכבשה בזולת המצור: ואצפה. ענין הבטה כמו צפה דרך (נחום ב): תוכחתי. מל' ויכוח:

להודות לו ולזבח ולקטר לפניו כי תולה הצלחתו בחרמו ר"ל בכחו ובתחבולותיו וכאילו יזבח ויקטר אל עצמו אל כחו ותחבולותיו והוא ענין מליצה, או ר"ל להעכו"ם יזבח בחשבו שהיא הנותנת בו כח לצוד הכל ולפי שנה' בעכו"ם שקץ וגו' כי חרם הוא (דברים ז) לכן אחז לשון חרם לצחות המליצה: כי בהמה. כי חושב שבחרמו ובמכמרתו ר"ל בעבור רוב כוחו ותחבולותיו או בעבור כח אליליו יש לו חלק שמן ומאכלו מאכל בריאה ושמנה: (יז) העל כן. וכי בהיות כן ירוקן את חרמו לשלח את הנלכדים בה בתמיה ר"ל וכי כשרואה הצלחתו ינחם על מעשיו למנוע חרבו מדם הלא באמת לא כן היא כי אדרבה יאחז דרכו ויתמיד להרוג העכו"ם ולא יחמול עליהם:

(א) על משמרת אעמדה. עמדתי על משמרת ונצבתי על המצור ר"ל כמו השומר בזמן משמרתו אינו זז ממקומו וכמו הצרים על עיר מבצר לכבשה אינם זזים ממנה כן לא זזתי אני לפסוק מן התלונה: ואצפה. הסתכלתי לראות מה ידבר בי ה' ומה אשיב אלי על הויכוח שלי אם מי יבוא ויתווכח עמדי לשאול שאלתו:

מצודת דוד

(יג) טהור עינים. ר"ל אולם תלונתי היא על כי הלא אתה טהור עינים לבל לראות דבר רע ולא תוכל להביט אל דבר עמל ולמה א"כ תביט ותשגיח בבוגדים לתת להם ממשלה מרובה ולמה תחריש בעת שהרשע משחית את הצדיק ממנו וכאומר אם אמנם חטא ישראל למה מסרתו בידו הלא עכ"פ הוא טוב ממנו והיה לך א"כ לפרוע מישראל באופן אחר לא על ידו: (יד) ותעשה אדם. למה הפקרת לו כל בני אדם כדגי הים שהמה מופקרים לכל וכרמש האדמה שאין מי מושל בו למנוע מיד הבא לקחתו: (טו) כלה. כל אנשי הארץ מעלה בחכה ולפי שהמשילים לדגי הים אמר ל' הנופל בדגי הים שמעלים אותם מן הים ע"י החכה: יגורוהו. מאסף את הכל בחרמו: ויאספהו. כפל הדבר במ"ש: על כן. הואיל ושעתו מצלחת לו ישמח ויגיל ואינו דואג מגמול המעשה ואוחז דרכו: (טז) על כן יזבח לחרמו. ר"ל אינו תולה הצלחתו בה'

תהלים פרקמ יד

יִרְצֵה יְהוָה לְהַצִּילֵנִי יְהוָה לְעֹזְרֵתִי חֹשֶׁה: טו יִבְשׁוּ וַיַּחֲפְרוּ | יַחַד מִבְּקָשִׁי נַפְשִׁי לְסִפּוֹתָהּ יִסְגּוּ אַחֲזֹר וַיִּפְלְמוּ חֲפָצֵי רַעְתִּי: טז יִשְׁמוּ עַל־עֵקֶב בְּשֶׁתֶם הָאֹמְרִים לִי הָאֵחַ | הָאֵחַ: יז יֵשִׁישׁוּ וַיִּשְׁמְחוּ | כָּךְ כָּל־מִבְּקָשֶׁיךָ יֵאָמְרוּ תָמִיד וַיִּגְדַּל יְהוָה אֶחָבִי תִשְׁוַעְתֶּךָ: יח וְאֲנִי | עָנִי וְאֲבִיוֹן אֲדֹנִי יִחְשָׁב לִי עֹזְרָתִי וּמִפְלֹטִי אֶתָּה אֱלֹהֵי אֱלִיתָאֲחֶר:

תהלים פרקמא יז

א לְמִנְצָח מִזְמוֹר לְדָוִד: ב אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל־דָּל בְּיוֹם רָעָה יִמְלֹמְהוּ יְהוָה: ג יְהוָה | יִשְׁמְרֵהוּ וַיַּחֲיֵהוּ יֵאָשֶׁר וְאֵשֶׁר בָּאָרֶץ וְאֶל־תִּתְּנֶהוּ בְּנַפְשׁ אִיבִיו: ד יְהוָה יִסְעֲדֵנוּ עַל־עֵרְשׁ דָּוִי כָּל־מִשְׁכָּבוֹ הִפְכָּת בַּחֲלוֹ: ה אֲנִי־אֲמַרְתִּי יְהוָה חֲנֻנִי רַפָּאָה נַפְשִׁי פִּי־חֲמַמְתִּי לָךְ: ו אִוִּיבִי יֵאָמְרוּ רַע לִי מִתִּי יָמוֹת וְאֶבְדָּ שְׁמוֹ:

רש"י

(ב) אל דל. חולה לבקרו כענין שנאמר (ש"א י"ג) מדוע אתה ככה דל דאמנן: ביום רעה. זה גיהנם, ובעולם הזה מה שכרו: (ג) ה' ישמרהו ויחיהו. למי שמבקרו ומטיב לו: (ד) על ערש דוי. ערש ליי"ט בלע"ז (דברים ג) והנה ערשו ערש ברזל, כשיחלה גם הוא יסעדנו, מהו על ערש דוי זה יום שביעי של חולי שהוא דוה מאוד כך נדרש באגדת תהלים: כל משכבו הפכת בחליו. אף בשעה שחליו כבד עליו שנהפך כל מרגועו ומנוחתו: (ה) אני אמרתי ה' חנני. אני אין לי מבקרים לטובה וכשאני צועק מתוך חוליי ואומר ה' חנני וגו' אויבי שמחים עלי ואומרים דבר הרע לי מתי ימות וגו':

(טו) לספותה. לכלותה כדמתרגמינן (דברים ב) עד תם כל הדור עד דסף כל דרא: (טז) ישומו. יתמהו: על עקב בשתם. כשיקבלו בשתם על עקב הכל במדה שמדדו ובדרך שהלכו למולי, על עקב (לקמן ע"ז) ועקבותיך לא נודעו (שיר א') צאי לך בעקבי הצאן כולם לשון מדרך כף רגל הם טרציי"ש בלע"ז, על עקב אנ"ציש טרציי"ש: האומרים לי האח. האומרים עלי בשבילי האח כשהצרה באה מתהילים באידי, כל עני ואביון שבתהלים אינו אלא כנגד ישראל: (יח) יחשב לי. יתן לי לב לחשוב עניותי ואביונותי להושיעני: יחשב לי. פנישויו"ט בלע"ז:

מצודת ציון

(טו) לספותה. לכלותה כמו ספתה בהמות (ירמיה י"ב): יסוגו אחור. יחזרו לאחור: (טז) ישומו. לשון שממון: עקב. ענין שכר וגמול כמו עקב תשמעון (דברים ד): האח. הוא ענין לשון שמחה: (יח) ואביון. הוא דל מעני כי תאב הוא לכל דבר היות הכל נמנע מאתו: תאחר. מלשון איחור והמתנה: (ג) ואשר. ישובח והוא מלשון אשרי: בנפש. ברצון כמו אם יש את נפשכם (בראשית כ"ב): (ד) יסעדנו. מלשון סעד ותמיכה: ערש. מטה: דוי. מלשון מדוה וחלי:

מצודת דוד

(יד) רצה. וכשתרצה אין מי שימחה בידך: (טו) יבושו. כשיראו הצלתי: יסוגו אחור. כאדם הבוש החוזר על עקבו: (טז) ישומו. יהיו שוממים בעבור גמול שכר בשתם שמביישים אותי ואומרים עלי האח ושמחים לצרתי: (יז) כך. בתשועתך: אוהבי. האוהבים שיבוא להם התשועה על ידך יאמרו תמיד יגדל ה' ר"ל יבוא להם התשועה ויהללו את ה': (יח) עני ואביון. אני מכניע את עצמי לפניך כעני ואביון וה' יחשב לי את ההכנעה הזאת לזכות: אל תאחר. להביא את התשועה: (ב) משכיל אל דל. הנותן צדקה לדל בהשכל לבל

יכלימו: ביום רעה. ובגמול זה ימלטהו ה' כשיהיה בעולם עת רעה כי לא תעבור עליו: (ג) ואשר. ישובח בכל הארץ הכל יאמרו אשריו: ואל תתנהו. אתה ה' הן ידעתי שלא תתנהו ברצון אויביו להשיג בו תאותם: (ד) ה' יסעדנו. כשיפול למשכב יסעדנו ה' בהיותו על מטתו בחליו: הפכת. בעת חליו תהפכו בכל מקום משכבו מצד אל צד כדרך המשמש את החולה אשר יצטרך למי לסעדו בזה ואמר בדרך משל: (ה) אני אמרתי. בעת חליו אמרתי רפאה נפשי ר"ל מחול עונתי כי העוון הוא חולי הנפש והמחילה היא הרפואה: כי חטאתי לך. וצריך אני למחילה שהיא רפואת הנפש וממילא תבוא רפואת הגוף והוא הסעד אשר יסעד את החולה: (ו) רע לי. הנה הרע מוכן לבוא עלי ומתי ימות ר"ל היו מצפים שיקרב לבוא יום מיתתי:

משניות מסכת כלים

י משפלת שנפחתה מלקבל רמונים – רבי מאיר מטמא; וחכמים מטהרין, מפני שבטל העקר, בטלה הטפלה.

פ ר ק ע ש ר י מ

א הפרים והכסתות והשקין והמרצופין שנפחתו – הרי אלו טמאים מדרס. הקלסטר ארבעת קבין, התרמל חמישה קבין, הכרתית סאה, החמת של שבעת קבין; רבי יהודה אומר: אף הרבצל והמונדה כל שהן – הרי אלו טמאין מדרס. וכלם שנפחתו – טהורים, מפני שבטל העקר, ובטלה הטפלה.

ב חמת חלילין – טהורה מן המדרס. ערבת פסונות – בית שמאי אומרים: מדרס; ובית הלל אומרים: טמא

פירוש ברטנורא

י משפלת. קופה גדולה שמוליכין בה הובל והאשפה: שנפחתה מלקבל רמונים. שוה שיעורה ליטור כשניקבה כמוציא רמון: ר' מאיר מטמא. אע"פ שהיא טהורה ממשאר טומאות, טמאה היא מדרס, שראויה לשיבה: וחכמים מטהרין. והלכה כחכמים:

כ א הכרים. עשוין למלאותן צמר או נוצה, ואדם נותן תחת מראשותיו: והכסתות. כמו כרים הן, אלא שהן ארוכים וגדולים וכל גופו של אדם שוכב עליהן: מרצופין. כמין שקם של עור גדולים שנותנים בהן סחורות שמוליכין בספינות: הרי אלו טמאים מדרס. דכל הני עבדי נמי לשיבה: קלוסטר. כמין סל וכפיפה שתולין בפי הבהמה, ונותנים בה מספוא ושעורים והבהמה אוכלת כשהיא מהלכת: תורמל. כיס גדול של עור שהרועה נותן שם כל חפציו: כרתית. שק של עור קטן: רבצל. חמת קטן של עור שמשמים בו בשמים: מונדה. כלי שנותנים בו צידה לדרך. תרגום צידה זוודין: הרי אלו טמאים מדרס. כל אלו השניים במשנה, אם יש כבולן השיעור המפורש בהן או יותר, מטמאין מדרס, דמשמשין שכיבה עם מלאכתן. אבל בפחות מכשיעור המפורש בהן לא: נפחתו טהורין. שכל אלו עשוין לקבל, שהקיבול ההוא מכים ומזמינם להיות ראויין למשכב ומושב, וכשנפחת במל העיקר שהוא הקיבול שבעברו היה קרוי כלי, ובטלה הטפלה. שהיא טומאת מדרס:

ב חמת חלילין. חמת מלא רוח ומשימין החלילים בפי החמת והרוח יוצא דרך הנקבים ומוציא מן החלילים קול של שיר: טהורה מן המדרס. דלא חויה לשיבה: עריבת פסונות. עריבה שמביאין בה אבנים קטנות ורובי אדמה כדי לתת בנרבעים של בנין. ופסונות לשון שקל פיסא שדא ביה דאמרין בנמרא

משניות מבוארות – קהתי

אלו טמאים מדרס – שכל אלו נעשו מתחילה גם לשיבה או לשיבה. ובכרים ובכסתות בא התנא להשמיענו, שאף על פי שעשויים רק לשיבה, הואיל ואין דרך לשכב עליהם אלא כשהם מלאים נוצות או מוך או צמר גפן, וכיון שנפחתו ואינם ראויים לקיבול, הרי יש לומר שאף למדרס אינם ראויים, מכל מקום טמאים מדרס, לפי ששוכבים עליהם אף בלא מילוי ("משנה אחרונה"). הקלסטר – כיס של עור שנותנים לתוכו מספוא, ותולים אותו בצואר הבהמה, כדי שתאכל מתוכו, ארבעת קבין – שהוא מחזיק ארבעה קבים (כ"ח ליטר), התרמל – התרמיל, ילקוט של עור, שהרועה נותן בו מאכלו וכל חפציו, חמישה קבין – המחזיק חמישה קבים, הכרתית – שק של עור, סאה – המחזיק סאה, שהיא ששה קבים, החמת – הנוד – של שבעת קבין; רבי יהודה אומר: אף הרבצל – חמת קטנה לבשמים, והמונדה – כיס שנותנים לתוכו צידה לדרך, כל שהן – אפילו מחזיקים מעט, הרי אלו טמאין מדרס – כל אלו שנימנו במשנתנו מקבלים טומאת מדרס, שראויים הם לשיבה. וכלם שנפחתו – ואינם ראויים לקיבול, טהורים – ממדרס, מפני שבטל העקר – שעיקר עשייתם הוא כדי להשתמש בבית קיבול שלהם אלא שהם ראויים גם לשיבה ולישיבה, הלכך משנפחתו הרי בטל העיקר שהוא השימוש בבית קיבולם, ובטלה הטפלה – הישיבה עליהם, ואין להם טומאת מדרס.

~ יום שני ~

באור משנה ב

חמת חלילין – כלי נגינה עשוי עור (כעין מנצח) ומחברים אליו כמה חלילים, טהורה מן המדרס – שאינה ראויה לשיבה. ערבת פסונות – עריבה של עץ שהבנאים מביאים בה אבנים וצדורות לבנין, בית שמאי אומרים: מדרס – טמאה מדרס, שראויה היא גם לישב עליה; ובית הלל אומרים: טמא מת – טמאה בטומאת

~ יום ראשון ~

באור משנה י

משפלת – קופה העשויה להוליך בה זבל לשדות, שנפחתה מלקבל רמונים – שניקבה נקב שדרכו יכולים לצאת רימונים, והרי שבטלה מתורת כלי (ענין לעיל י, א). רבי מאיר מטמא – מדרס; והואיל וראויה היא לשיבה; וחכמים מטהרין – את המשפלת, מפני שבטל העקר – עיקר שימושה של המשפלת, שאינה ראויה עוד לקיבול, בטלה הטפלה – הישיבה עליה. והלכה כחכמים.

ב"תפארת ישראל" מבואר, שהטעם שנשנתה מחלוקת רבי מאיר וחכמים גם כתיבה שנפחתה וגם במשפלת, לפי שבהיבה שנפחתה באה המשנה להשמיענו רבואת לדעת חכמים, שאף על פי שהישיבה שעל גבה אינה צריכה לתשמש שבתוכה, מכל מקום כשבטל העיקר בטלה הטפלה; ובמשפלת באה המשנה להשמיענו רבואת לדעת רבי מאיר, שאף על פי שעיקר הישיבה שעליה היא לאדם המוליך בה את הובל לשדה, מכל מקום אינו סובר שמפני שבטל העיקר בטלה הטפלה.

באור משנה א

כהמשך הפרק הקודם מוסיף פרק זה לדון בכלים המקבלים טומאת מדרס, כלומר שאם הוב או הובא או הנידא או היולדת יושבים או שוכבים או נשענים עליהם הרי הם נעשים אב הטומאה, לפי שהם מיוחדים לשיבה או לשיבה. משנתנו דנה בכלים שנעשו לקבלה ולשיבה כאחד.

הפרים והכסתות – של עור, שממלאים אותם נוצות או מוך וכיוצא בזה, ונותנים אותם במיטה לשיבה עליהם או כמשענת לראש (ונוחלקו המפרשים בפירוש הלשונות "כר וכסת". שיש מבארים: כר – הוא הנתון תחת מראשותיו של אדם. וכסת – ששוכב עליו. כסת – שנותן למראשותיו). והשקין – הארוגים משער נוצה של עזים, והמרצופין – שקים גדולים של עור שמוליכים בהם סחורות, שנפחתו – ואינם ראויים לקיבול, הרי

מת. עֲרֵבָה מְשִׁנִּי לֹא וְעַד תִּשְׁעָה קָבִין שְׁנִסְדָּקָה – טִמְאָה מְדֻרָּה; הַנִּיחָה בְּגִשְׁמִים וְנִתְפַּחָה – טִמְאָה מְמָא
 מֵת; בְּקָדִים וְנִסְדָּקָה – מִקְבֶּלֶת מְדֻרָּה; זֶה חֶמֶר בְּשִׁירֵי כְּלִי עֵץ מִבְּתַחֲלָתָהּ. וְחֶמֶר בְּשִׁירֵי כְּלִי נֶצְרִים מִבְּתַחֲלָתָהּ,
 שְׁמִתְחַלְתָּן אֵינָם מְקַבְּלִים טִמְאָה עַד שִׁיתְחַסְמוּ; נִתְחַסְמוּ, אֵף עַל פִּי שְׁנִשְׁרוּ שְׁתַּתִּיתָהּ כָּל שָׁהֵן – טִמְאִין.
 ג מִקֵּל שֶׁעָשָׂא בֵּית יָד לְקָרְדִּים – חֲבוּר לְטִמְאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה. הַדְּיוּסְטֵר – חֲבוּר לְטִמְאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה; קָבְעוּ
 בְּכִלּוֹנָם – טִמְאָה, וְאִינוּ חֲבוּר לֹא; עָשָׂה בּוֹ דְּיוּסְטֵר – אֵין טִמְאָה אֲלָא צִרְפוֹ. כֶּסֶף שֶׁקָּבְעוּ בְּכִלּוֹנָם – טִמְאָה, וְאִינוּ
 חֲבוּר לֹא; עָשָׂה בּוֹ כֶּסֶף – אֵין טִמְאָה אֲלָא מְקוֹמוֹ. קָבְעוּ בְּקוֹרֶת בֵּית הַבַּד – טִמְאָה, וְאִינוּ חֲבוּר לָהּ; עָשָׂה בְּרֹאשָׁה

פירוש ברטנורא

בסנהדרין גבי מרקולים: בית שמאי אומרים מדרס. סבברי, משמשת שכיבה עם מלאכתה. ובית הלל סברי אינה משמשת: שנסדקה טמאה מדרס. ואם
 לא נסדקה אינה טמאה מדרס, דאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתה. אבל כשנסדקה ומוציאה משקין, אינה ראויה אלא לשכיבה. ופחותה מ' לוגים, או
 יתירה מתשעה קבין, אינה טמאה מדרס ואפילו נסדקה: ונתפחה. מחמת גשמים מתנפה העץ ונסתם הסדק: טמאה טומאת מת. כמו שהיתה בתחלה
 קודם שנסדקה, מפני שיש לה בית קיבול. ואינה טמאה מדרס, דאינה מיוחדת לשכב עליה, הואיל ומשתמשין בה בלישה: בקדים ונסדקה. לאחר שנתפח
 העץ ונסתם הסדק, הניחה ברוח קדים ונסדקה: טמאה מדרס. דחורה להיות ראויה לשכיבה ולא ללש בה: זה חומר בשיירי כלי עץ. דתחלתו אין טמאין
 מדרס, וכשנסדקו טמאים מדרס: כלי נצרים. סלים עשויין מנצרים של ערבה וכיוצא בהן: עד שיתחסמו. שתגמר שפתן העליונה: אע"פ שנשרו שפתותיהן
 כל שחקן. שנפלו שפתותיהן ולא נשאר בשפתותיהן אלא כל שחקן, טמא:
 ג מִקֵּל. של עץ בעלמא שעשאו בית יד לקרדום לפי שעה, שלא קבעו בתוכו: חיבור לטומאה בשעת מלאכה. דאע"פ דבאפי נפשיה פשוטי כלי עץ לא
 מקבלי טומאה, הכא בית יד הוא, וידות נתרבו לכל תורת טומאת הכלי או האוכל, ואם נטמא הקרדום נטמא הבית יד, וכן אם נגעה טומאה בבית יד
 נטמא הוא ונטמא הקרדום עמו. ודוקא בשעת מלאכה הוי חבור לטומאה, שלא בשעת מלאכה לא, דשלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזרוק לבין העצים:
 דיוסטר. כלי המשמש לשני צדדים. דיו, שנים. סטר, צד. כדמתרגמין לסטר חר. והוא מקל שיש בו שני נקבים אחד מלמטה ואחד מלמעלה, ושתי יתדות
 תחובות בהן אחת ממורח למערב ואחת מצפון לדרום, והנשים מסכות בו את המטה שבפלך, וקורין לו נספ"א בלע"ז. ופעמים שעושין אותן ידות מברזל
 ומקבלין טומאה: קבעו בכלונם. קבע הדיוסטר דהיינו המקל עם שתי יתדותיו בכלונם, דהיינו עץ ארוך וגדול התקוע בארץ: טמא. הדיוסטר מכאן ואילך,
 אם נגעה בו טומאה, דהוי המקל חיבור ליתדות בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, כיון שנגבע, שאין אדם עשוי לזרוק לבין העצים, אבל הכלונם
 עצמו אינו חיבור לו, שאם נגעה טומאה בכלונם לא נטמא הדיוסטר: עשה בו הדיוסטר. שקבע שתי יתדות בגופו של כלונם: אין טמא. מן הכלונם אלא

משניות מבוארות – קה"י

מִקֵּל שֶׁעָשָׂא בֵּית יָד לְקָרְדִּים – באופן עראי, לפי שעה, חֲבוּר
 לְטִמְאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה – בשעה שמשתמש בקרדום, המקל
 חיבור לו, ואם נטמא האחד גם השני טמא. אבל שלא בשעת מלאכה
 אין המקל חשוב חיבור לקרדום, שהואיל ולא קבעו בתוכו אלא
 עשאו לפי שעה, עשוי הוא להוציאו ולזרוק בין העצים, הלכך אינו
 מקבל טומאה, מאחר שהוא פשוטי כלי עץ. הַדְּיוּסְטֵר – מקל עץ
 שיש בכל אחד מקצותיו נקב מפולש, אחד ממורח למערב ואחד
 מצפון לדרום, ויתדות ברזל תחובות בנקבים הללו, שעל קצותיהם
 גוללות הנשים את החוט הנטווה (דיוסטר – מלה מורכבת משתי מילים:
 דיו – שניים. סטר – יד). חֲבוּר לְטִמְאָה בְּשַׁעַת מְלֹאכָה – המקל
 והיתדות נחשבים כמחוברים זה לזה בשעת המלאכה, שאם נגעה
 טומאה באחד מהם נטמא הכל, אבל שלא בשעת מלאכה אינם חיבור
 זה לזה, לפי שרגילים להוציא את היתדות מתוך המקל, הלכך המקל,
 שהוא פשוטי כלי עץ, אינו מקבל טומאה. קָבְעוּ בְּכִלּוֹנָם – קבע
 את הדיוסטר, היינו המקל עם שתי יתדותיו, במוט ארוך, טִמְאָה –
 הדיוסטר מקבל טומאה אפילו שלא בשעת מלאכה (ברטנורא). וְאִינוּ
 חֲבוּר לֹא – ואין הדיוסטר חיבור לכלונם, שהוא טהור. עָשָׂה בּוֹ
 דְּיוּסְטֵר – שתחב שתי היתדות בכלונם עצמו, אֵין טִמְאָה אֲלָא
 צִרְפוֹ – החלק הנצרך בשביל היתדות, היינו כל האורך שבין היתדות,
 מקבל טומאה עמה, ושאר הכלונם טהור. כֶּסֶף שֶׁקָּבְעוּ בְּכִלּוֹנָם
 – שחיברו לכלונם במסמרים, טִמְאָה – מקבל הכסא טומאת מדרס,
 וְאִינוּ חֲבוּר לֹא – ואין הכלונם חיבור לכסא, אלא דינו כשאר פשוטי
 כלי עץ, שאינו מקבל טומאה. עָשָׂה בּוֹ כֶּסֶף – שתיקן מושב בראש
 הכלונם, אֵין טִמְאָה אֲלָא מְקוֹמוֹ – המקום הנצרך לישיבה, אבל
 שאר הכלונם טהור. קָבְעוּ בְּקוֹרֶת בֵּית הַבַּד – קבע את הכסא
 בקורת בית הבד, והיא הקורה שנותנים על היתים לסחוט את שמנם,
 טִמְאָה – הכסא מקבל טומאת מדרס, וְאִינוּ חֲבוּר לָהּ – ואין הכסא
 חיבור לקורה, שהיא טהורה. עָשָׂה בְּרֹאשָׁה כֶּסֶף – עשה כסא
 בראש הקורה, טָהוֹר – אין הכסא מקבל טומאת מדרס, מִפְּנֵי
 שְׁאֻמְרִין לֹא – לזה שיושב על הכסא שבקורה: עֲמֹד וְנִעְשָׂה אֶת

מת, והוא הדין לשאר הטומאות, חוץ מטומאת מדרס, לפי שאינה
 ראויה לישיבה אלא בדוחק, והרי שאינה מיוחדת לכך. עֲרֵבָה מְשִׁנִּי
 לֹא וְעַד תִּשְׁעָה קָבִין – המחזקת שני לוגים (= ½ קב) ועד תשעה
 קבים, שְׁנִסְדָּקָה – והיא מוציאה משקים, טִמְאָה מְדֻרָּה – שאינה
 ראויה אלא לישיבה. אבל אם לא נסדקה אינה טמאה מדרס, שמיוחדת
 היא ללישה, ומי שיושב עליה אומרים לו: "עמוד ונעשה מלאכתנו".
 וכן אפילו נסדקה אלא שהיא מחזקת פחות משני לוגים או יתיר על
 תשעה קבים אינה טמאה מדרס, שאם היא פחותה משני לוגים הרי
 היא כקערה, ושיעורה במוציא זית (תוספתא), ויש מבארים שהיא
 כקערה, ואינה ראויה לישיבה, כשאר כלים שאין מיוחדים אותם לישיבה
 (משנה אחרונה), ואם היא יתירה על תשעה קבים, אינה מיועדת
 לישיבה אלא אם כן ייחדה לכך (כמבואר להלן משנה ד). הַנִּיחָה
 בְּגִשְׁמִים וְנִתְפַּחָה – הניח את העריבה הסדוקה בגשמים ותפחה
 מחמת המים ונסתם הסדק, טִמְאָה מְמָא מֵת – כמו קודם שנסדקה,
 מפני שיש לה בית קיבול, ואינה טמאה מדרס, שאינה עומדת לישיבה
 הואיל ומשתמשים בה ללישה. בְּקָדִים – שוב, מִקְבֶּלֶת מְדֻרָּה – טומאת מדרס,
 שחורה להיות ראויה לישיבה ולא ללש בה. זֶה חֶמֶר בְּשִׁירֵי כְּלִי
 עֵץ מִבְּתַחֲלָתָהּ – שבתחילה כשהעריבה שלמה אינה מקבלת טומאת
 מדרס, וכשנסדקה היא מקבלת טומאת מדרס. וְחֶמֶר בְּשִׁירֵי כְּלִי
 נֶצְרִים מִבְּתַחֲלָתָהּ – כלי נצרים. היינו סלים העשויים מענפים של
 ערבות וכיוצא בהם, שְׁמִתְחַלְתָּן אֵינָם מְקַבְּלִים טִמְאָה עַד
 שִׁיתְחַסְמוּ – שחיגמר ותיקשר שפתם העליונה (עין לעיל סו. ב).
 נִתְחַסְמוּ, אֵף עַל פִּי שְׁנִשְׁרוּ שְׁתַּתִּיתָהּ – שנפלו שפתותיהן,
 ולא נשאר מהן אלא כָּל שָׁהֵן, טִמְאִין – מקבלים הם טומאה
 (הרא"ש; ברטנורא). ויש מפרשים: אף על פי שנשרו שפתותיהן, כל שחן
 טמאים – אפילו לא נשאר בכלים הללו אלא בית קיבול כל שהוא,
 הרי הם מקבלים טומאה (הגר"א; תפארת ישראל).

כפא – **טהור**, **מפני שאומרים** לו: **עמוד ונעשה את מלאכתנו**.
ד ערבה גדולה שנפחתה מלקבל רמונים, והתקינה לשיבה – **רבי עקיבא מטמא, וחכמים מטהרין, עד שיקצע**.
עשאה אבוס לבהמה, אף על פי שקבעה בפתל – **טמאה**.
ה כפת שקבעו בנדרך, קבעו ולא בנה עליו, ולא קבעו – **טמא; קבעו ובנה עליו** – **טהור**. **מפני שנתנו**
על גבי הקורות, קבעו ולא נתנו עליו את המעזיבה, נתנו עליו את המעזיבה ולא קבעו – **טמא; קבעו ונתנו עליו**
את המעזיבה – **טהור**. **קערה שקבעה בשדה תבה ומגדל, בדרך קבלתה** – **טמאה; שלא בדרך קבלתה** –
טהורה.
ו סדין שהוא טמא מדרס, ועשאו וילון – **טהור מן המדרס, אבל טמא מטא מת**. **מאימתי היא טהרתו? בית**

פירוש ברטנורא

מה שהוא לצורך היתרות להסך את המטה, והשאר בין מלמעלה בין מלמטה טהור, שהכלונס ארוך הוא וגדול: **כפא**. שהוא עשוי, וקבעו בכלונס, הכסא
טמא מדרס, ואין הכלונס חיבור לו להיות מיטמא מדרס כמותר: **עשה בו כפא**. מן הכלונס עצמו עשה כפא: **אין טמא אלא מקומו**. דהיינו צורך הישיבה.
ושאר הכלונס טהור: **קבע הכסא בקורת בית הכד**. שעוצרים בה השמן מן הויתים. הכסא טמא מדרס, והקורה אינו חיבור וטהורה. ואם מעץ הקורה
עצמה הכסא עשוי בראשה האחר, אף הכסא טהור, דאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. ותניא בתורת כהנים, אשר ישב עליו יטמא, יכול אפילו ישב על
האבן ועל הקורה, תלמוד לומר, כלי. ולא אבן ולא קורה. אוציא את אלו, ולא אוציא כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה, תלמוד לומר הכלי, כלי המיוחד
לקבל טומאה, וכלים הללו אין מקבלים טומאה לעולם. אין לי אלא כסא וקתדרא המיוחדים לשיבה, מנין חיבת הכלים, חיבה שפתחה מצדה,
עריבה משני לוג עד תשעה קבין שנסדרה ואינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת, תלמוד לומר וכל הכלי, ריבה. יכול אפילו כפה סאה וישב עליה, תרקיב וישב
עליו, תלמוד לומר אשר ישב, המיוחד לשיבה, לא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו:

ד עד שיקצע. שיחתכנה ויתקנה לשיבה. והלכה כחכמים: **אע"פ שקבעה בכותל טמאה**. טומאת מת או שרץ. ולא בטלה מתורת כלי ולא אמרין כלי
המחובר לקרקע כקרקע דמי אלא כשהיה מחובר לקרקע מתחלתו, או שנעשה כדי לשמש את הקרקע:
ה כופת. כלי המיוחד לשיבה. ושל תמרה הוא: **שקבעו בנדרך**. בשורת הבנין: **בנה עליו ולא קבעו**. בדרך שהאומנים עושים שבונים כיפה על גבי נסרים
ואח"כ מסירים אותם: **טמא**. אם ישב הוב על הבנין שעליו, נטמא הכופת שתחת הבנין, שהוב מטמא את המשכב ואת המושב שתחת אבן מסמא. וכן
כשקבעו ולא בנה עליו וישב הוב עליו כשהוא קבוע, טמא, דלא נתבטל בהכי. אבל כשקבעו ובנה עליו, כלי לגבי כותל וכותל דמי: **מפני**. כמין מחצלת
עשויה מקנים או מגמזי: **על גבי הקורות**. של עליה: **מעזיבה**. טיט וצורות של אבנים שנותנים על גבי התקרה. וכל כמה שלא קבע המפץ בקורות וישב
הוב על המעזיבה, נטמא המפץ שתחתיה ולא בטל מתורת כלי, דאי בעי שקיל ליה. וכן אם קבעו ולא נתנו עליו מעזיבה וישב הוב עליו, טמא מושב. ולא
בטל עד שיקבע ויתן עליו המעזיבה: **בדרך קבלתה**. שוליה למטה: **שלא בדרך קבלתה**. שוליה למעלה:
ו סדין שהוא טמא מדרס. שראוי לטמא מדרס קאמר, ולא שנטמא מדרס ממש. דא"כ ארתני סיפא אבל טמא מטא מת, ליתני אבל טמא מנע מדרס,

משניות מבוארות – קהתי

מלאכתנו – הקורה אינה מיועדת לשיבה אלא למלאכת עצירת
זיתים, וכיון שאין הכסא עומד לשיבה אינו מקבל טומאת מדרס,
שנאמר בזב (ויקרא טו, ט): "וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא", ודרשו
בברייתא: "יכול כפה סאה ותרקיב וישב עליהם, יהא טמא? תלמוד
לומר: "אשר ישב עליו" – מה שמייוחד לשיבה, יצא זה שאומרים לו:
עמוד ונעשה מלאכתנו" (שבת נט, א).

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

ערבה גדולה – המחזקת יותר מתשעה קבים (עין לעיל משנה ב),
שנפחתה מלקבל רמונים – שניקבה נקב המוציא רימונים, והרי
שאינה כלי קיבול, **והתקינה לשיבה** – התקין את העריבה לישב
עליה, **רבי עקיבא מטמא** – אותה במדרס, **וחכמים מטהרין** –
מטומאת מדרס, **עד שיקצע** – שיקצצנה ויעשנה ראויה לשיבה.
עשאה אבוס לבהמה – עריבה שניקבה כמוציא רימון ועשה אותה
אבוס לבהמה, להניח בה חבילות תבן למאכל הבהמה, **אף על פי**
שקבעה בפתל, טמאה – הרי היא מקבלת טומאת מת או שרץ,
ואינה בטלה מתורת כלי על ידי חיבורה בכותל, שאף על פי שכלי
המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע, במה דברים אמורים? בכלי שהיה
מחובר לקרקע מתחילת עשייתו, או שנעשה כדי לשמש את הקרקע,
מה שאין כן כאן באבוס.

באור משנה ה

כפת – חתיכת עץ עבה, שחקק בו מקום לשיבה, **שקבעו בנדרך**
– בשורת הבנין: **קבעו** – במסמרים, **ולא בנה עליו, או בנה**

עליו ולא קבעו – ולאחר שתייבש המלט שעליו, יוציאנו מתחת
המלט, **טמא** – אם ישב עליו הוב כשקבעו ולא בנה עליו, או שישב
הוב על הבנין שעליו, כשבנה עליו ולא קבעו, הרי הכופת טמא טומאת
מדרס, שאינו בטל לבנין שבקרקע. **קבעו ובנה עליו** – אבל אם
קבע את הכופת בנדרך ואף בנה עליו, **טהור** – מטומאת מדרס, כמו
הבנין עצמו. **מפני** – כמין מחצלת עשויה מגומא, **שנתנו על גבי**
הקורות – שבתקרה: **קבעו** – קבע את המפץ שם במסמרים, **ולא**
נתנו עליו את המעזיבה – הטיח של טיט שנותנים על גבי התקרה,
או **נתנו עליו את המעזיבה ולא קבעו** – במסמרים, **טמא** –
המפץ, שאם היה עשוי קודם לשכיבה, אף עכשיו הוא מקבל טומאת
מדרס כבתחילה. **קבעו ונתנו עליו את המעזיבה, טהור** –
מטומאת מדרס, שבטל לתקרה. **קערה שקבעה בשדה תבה**
ומגדל, בדרך קבלתה – אם קבעה בדרך שהיא מקבלת, היינו
ששוליה למטה מחוברים בשוליה השידה תיבה ומגדל, ופיה למעלה,
טמאה – מקבלת טומאה כבתחילה, שעדיין לא בטל שימוש
הראשון; **שלא בדרך קבלתה** – אבל אם קבעה שלא בדרך שהיא
מקבלת, היינו כששוליה למעלה ופיה למטה, **טהורה** – אינה מקבלת
טומאה, לפי שנתבטל שימושה. במפרשים מבואר, שמדובר כאן בשידה
תיבה ומגדל הבאים במידה, שאינם מקבלים טומאה (עין לעיל טו).
א. ולכן שלא בדרך קבלתה הקערה טהורה, שבטלה היא לשידה תיבה
ומגדל.

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

סדין שהוא טמא מדרס – כלומר סדין העשוי לשכיבה, והרי

שְׁמַאי אֹמְרִים: מִשְׁתִּיבָר. בֵּית הַלֵּל אֹמְרִים: מִשְׁיָקֶשֶׁר. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: מִשְׁיָקֶבֶעַ.

ז מַחְצֶלֶת שְׁעֵשָׁה לָהּ קָנִים לְאַרְבָּה – מְהוֹרָה; וְחֻכְמִים אֹמְרִים: עַד שְׁעֵשָׁה כְּמִין פִּי. עֲשָׂאָם לְרַחֲבָה, וְאִין בֵּין קֶנֶה לְחִבְרוֹ אַרְבָּעָה טַפְחִים – מְהוֹר. נִחְלָקָה לְרַחֲבָה – רַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר. וְכֵן הַמְתִּיר רֹאשִׁי הַמַּעְדָּנִין – מְהוֹרָה. נִחְלָקָה לְאַרְבָּה, וְנִשְׁתִּירָו בָּהּ שְׁלֹשָׁה מַעְדָּנִים שֶׁל שְׁשָׁה טַפְחִים – טַמְאָה. מַחְצֶלֶת מֵאִמְתִּי מִקְבֶּלֶת טַמְאָה? מִשְׁתַּקְנָב, וְהִיא גְּמָר מְלֹאכְתָּהּ.

פירוש ברטנורא

כרתי בקומץ רבה: ועשאו וילון. מסך לפתח, או וילון לספינה. ודוקא שעשה בו שני מעשה, אבל מחשבה אינה מוציאה מדי טומאה שהיו ראוי לה: אבל טמא טמא מת. מפני שהשמש מתחמם כנגדו ומתעטף בשוליו לפעמים, הלכך לא במיל מתורת כלי: מאימתי טהרתו. שבמל תורת מדרס ממנו: משיתפר. בתוספתא מוכח דבית שמאי בעו שיקרעו ויתקנו למדת הפתח, ויתפור בו לולאות לתלותו במסך או בספינה. ובית הלל דאמרי משיקשור, לא בעו קריעה, אלא משיקשור בו הלולאות כדי לתלותו בהם. ואית ספרים דגרסי, בית שמאי אומרים משיחבר. והיא היא. כלומר משיבירוהו ויקרעוהו כדי לתפור למדת הפתח: ר' עקיבא אומר משיקבע. מעת שיתלה אותו על הפתח או על הספינה. והלכה כבית הלל:

ז לארכה טהורה. אורך הקנה לאורך המחצלת, מטהרה. דלא חזיא לשכיבה, שהקנים מוקין לשוכב, ולא חזיא כי אם לסיכוך: כמין פ. יונית. שהיא כמין כ' הפוכה שלנו. כלומר, לעולם היא טמאה עד שימשוך הקנים משלשה צדדים. והלכה כחכמים: עשאו לרחבה. אורך הקנה לרוחב המחצלת: ד' טפחים. כשיש בין קנה לקנה ד' טפחים, חזיא לשכב בין שני הקנים: נחלקה לרחבה. ונשברו הקנים שלה לחצי: רבי יהודה מטהר. דלא חזיא לשכיבה. ואין הלכה כר' יהודה: המתיר ראשי מעדנים. מנהג עושי מחצלאות כשמשלמין המחצלת נשאר כמין מלל, וגודלים אותו בכל שני טפחים גדיל אחד וקושרו שלא יסתר האריג. ואם נותר עומד לסתירה ונתבטל מתורת כלי וטהורה. מעדנים, קשרים. כמו וילך אליו אנג מעדנות (שמואל א' ט"ז), כלומר, קשור כדרך שקושרים האסורים. וכן התקשר מעדנות כימה (איוב ל"ח): ששם של ששה טפחים. שני טפחים בין מעדן למעדן וטפח מכאן וטפח מכאן: משתקנב. משיחתוך ויקטום ראשי קרומים הבולטים. וזו היא קריבה:

משניות מבוארות – קהתי

אלכסונים, שוב אין המחצלת ראויה לשכיבה כלל, בין לארכה בין לרחבה, ובכגון זה היא טהורה. אבל אם עשאו לארכה, הרי היא מקבלת טומאת מדרס, שהרי עדיין יכולים לשכב עליה בין הקנים לארכה, אף על פי שאין הדרך כך. עֲשָׂאָם לְרַחֲבָה – עשה את הקנים לרוחב המחצלת, כדרך שרגילים לעשות, וְאִין בֵּין קֶנֶה לְחִבְרוֹ אַרְבָּעָה טַפְחִים – אבל לא הניח ריווח של ארבעה טפחים בין קנה לקנה, מְהוֹר – אין המחצלת מקבלת טומאת מדרס, לפי שאינה ראויה לשכיבה, שאי אפשר לשכב בין קנה לקנה אלא אם כן יש ביניהם ריווח של ארבעה טפחים. נִחְלָקָה לְרַחֲבָה – כלומר שהיו הקנים לרחבה של המחצלת ברווחים של ארבעה טפחים, כדרך שעושים לשכיבה, ונחלקה המחצלת בריווח שבין הקנים, רַבִּי יְהוּדָה מְטַהֵר – את המחצלת, משום שסופה להתפרק, והרי היא בטלה מתורת כלי. ברם, לדעת חכמים, כל זמן שהמחצלת קיימת וראויה היא לשכיבה, הרי היא מקבלת טומאה. וְכֵן הַמְתִּיר רֹאשִׁי הַמַּעְדָּנִין – הקשרים, שכן בשפת המחצלת קושרים את ראשי הקש או הגומא, כדי שלא ייסתר האריג, ובכל שני טפחים רוחב יש קשר אחד; ואם התייר את הקשרים, מְהוֹרָה – המחצלת, לפי שהיא מפרקת. נִחְלָקָה לְאַרְבָּה, וְנִשְׁתִּירָו בָּהּ שְׁלֹשָׁה מַעְדָּנִים שֶׁל שְׁשָׁה טַפְחִים – רוחב שני טפחים בין מעדן למעדן וטפח מכאן וטפח מכאן, טַמְאָה – הריהי מקבלת טומאת מדרס, שעדיין ראויה היא לשכיבה. מַחְצֶלֶת מֵאִמְתִּי מִקְבֶּלֶת טַמְאָה? מִשְׁתַּקְנָב – משיחתוך את ראשי הגומא או הקש הבולטים מהשפה, וְהִיא גְּמָר מְלֹאכְתָּהּ – שאף על פי שעושים בה אחר כך עוד מלאכות, כגון שמקשטים אותה או שמשפרים אותה לשם משכב, מכל מקום נחשבת הקריבה כגמר מלאכתה לענין קבלת טומאת מדרס.

לחוספת באור המשנה נביא את הסבר הגר"א בענין המחצלת: "המחצלת עשויה מקנים וגמי או שאר דבר רך, שנותנים קנה בראש, לרוחב המחצלת, וכופלים את הגמי לשניים, וגודלים לארכה של המחצלת בגמי, למעלה מהקנה ולמטה מהקנה, גדילה של שתי בלא ערב; ואחר ארבעה טפחים נותנים עוד קנה לחזיון, וכן בכל ארבעה טפחים נותנים קנה לרחבה; והגמי גודלים לארכה דרך הקנים, שנותנים הגמי שלמטה מהקנה למעלה, והגמי שלמעלה נותנים למטה מהקנה; וכן בכל קנה וקנה שאחר ארבעה טפחים – מכניס שלמטה למעלה ושלמעלה למטה, כדרך כל הגדילות והאריגות; וכן בארבעה טפחים שבין קנה לחברו גודל את הגמי ואורגו, ובקצה המחצלת, חוץ לקנה האחרון, קושרים כל ראשי הגמי שלמעלה ושלמטה

שהוא ראוי לקבל טומאת מדרס (הר"ש; ברטנורא), וְעֲשָׂאוּ וִילוֹן – מסך לפתח, ושוב אינו עומד לשכיבה, מְהוֹר מִן הַמְדָּרְס – אינו מקבל טומאת מדרס; ודווקא כשעשה בו שינוי מעשה לשם וילון, אבל מחשבה בלבד אינה מוציאה את הסדין מידי הטומאה שהיה ראוי לה, אֲבָל טַמְאָה טַמְאָה מֵת – מקבל טומאת מת, וכן טומאות אחרות, שעדיין תורת בגד עליו, מפני שהשמש מתחמם כנגדו ומתעטף בשוליו לפעמים (גמרא ביצה יד, ב). מֵאִמְתִּי הִיא טַהֲרָתָהּ – מן המדרס, כלומר מאימתי נעשה וילון, שתבטל תורת מדרס ממנו? בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: מִשְׁתִּיבָר – משיעשו לו את ה"תבורות" (כלהלן כה, א), היינו הלולאות והעניבות (העוור). בֵּית הַלֵּל אֹמְרִים: מִשְׁיָקֶשֶׁר – בפתח, כדי לשמש וילון. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר: מִשְׁיָקֶבֶעַ – במסמרים (תפארת ישראל). ויש מפרשים (על פי התוספתא): "משייתבר" כמו משייבבר (היינו משיקשור), כלומר שלדעת בית שמאי אין תורת מדרס בטל מהסדין אלא אם כן עשו בו מעשה רב כדי לשנותו לוילון, להינין שיקרעוהו ויתקנוהו לוילון לפי מידת הפתח (ומב"ס); ויש גורסים: משיתפור. ומפרשים שכלבד זה שיקרעוהו ויתקנוהו למידת הפתח צריך גם שיתפרו בו הלולאות (הר"ש; ברטנורא): בית הלל אומרים: משיקשור – כלומר שלדעת בית הלל די במעשה כל שהוא, לפיכך אין צורך בקריעת הסדין, אלא משיקשור בו הלולאות כדי לתלותו בהם; רבי עקיבא אומר: משיקבע – היינו משעה שיתלו אותו על הפתח (ומב"ס; ברטנורא). והלכה כבית הלל.

באור משנה ז

מַחְצֶלֶת – שטיח העשוי אריג של קש או גומא, שְׁעֵשָׁה לָהּ קָנִים לְאַרְבָּה – במקום לרחבה כרגיל, שכן הדרך ליתן קנים לרוחב המחצלת, ומניחים ריווח של ארבעה טפחים בין קנה לקנה, והוא כשיעור שכיבה לאדם שדרך שכיבת האדם ארכו לרוחב המחצלת, ובאה המשנה ללמדנו, שאם לא נתן את הקנים לרחבה אלא לארכה, מְהוֹרָה – אינה מקבלת טומאת מדרס, שהואיל ואינה ראויה לשכיבה לרחבה, שהרי הקנים קשים הם ומפריעים לשוכב, לפיכך אנו אומרים, שודאי לא עשאו לשכיבה כי אם לסיכוך (עיי' סוכה א, יא). וְחֻכְמִים אֹמְרִים: לעולם היא טמאה עַד שְׁעֵשָׁה – את הקנים, כְּמִין פִּי – כצורת אות יונית "כ"י" (X), שאם עשה את הקנים בצורת שני

פרק עשרים ואחד

א הנוגע בכבד העליון, בכבד התחתון, בנזירים, ובקירוס, ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן, ובעירה שאינו עתיד להחזירה – טהור. בנפש המסכת, ובשתי העומד, ובכפול שהעבירו על גבי ארגמן, ובעירה שהיא עתידה להחזירה – טמא. הנוגע בצמר שעל האימה, באשורה – טהור. הנוגע בפסקה, עד שלא פרעה – טמא; משפרעה – טהור. ב הנוגע בעל, ובקמרב, בעין, ובעבות, אפלו בשעת מלאכה – טהור. בחרב, ובכרך, ובציול – טמא. בעין של

פירוש ברטנורא

כא א הנוגע בכבד העליון. שני עצים עגולים יש לאורג, האחד שחוט השתי כרוך בו, והשני שלפניו שכל זמן שאורג והולך כרוך בו חיריעה הנארט. ולפי שהם כבדים, נקראים כובד. וכובד העליון הוא שלפניו, וכובד התחתון הוא הרחוק ממנו שכל השתי כרוך בו: **בנזירים**. הן חוטים הארוגין על הקנה, ובעבורן מגביתין קצת החוטים ועושין דרך שילך בו הארג בחוט: **וקירוס**. מסרק שבו מכים על האריגה ומחברים החוטים: **בחוט שהעבירו על גבי ארגמן**. לאחר שנעשית הרקמה משימין חוטין עליה שלא תתלכלך, ואותן חוטין לא הוו חיבור לכנר: **ובעירה**. הוא אירא האמור בפרק קמא דשבת (דף י"א) ולא גרדי באירא שבאנו. והיא חתיכה קטנה. מצמר או מפשתן או מצמר גפן שאורגים בתוך המטפחות לנוי, וזויר אותו בתוך השתי וחוט של ערב כרוך בתוכה, ויש מהן שחורים ואדומים. ואם אינו עתיד להחזירה, כגון שהיא אדומה ועתה רוצה להכניס אירא שחורה, אע"פ שלא פסקה מן הכנר לא היא חיבור: **בנפש המסכת**. חוטי הערב שהולכים בתוך המסכת כנפש בתוך הגוף, וכל דבר שהאורג נותן בתוך המסכת לתקן אריגתו, קרוי נפש. והנוגע בהן כנוגע בענף דהו חיבור: **שתי העומד**. שצריך עדיין לכנר ועומד ליארג: **ובכפול שהעבירו על גבי ארגמן**. חתיכת בגד שתופרים על הארגמן שלא יתלכלך, הו חיבור לכנר: **עירא שעתיד להחזירה**. כפרשישא לעיל: **בצמר שעל האימה**. ויש שגורסים העימה בע"י. והכל אחד. והוא מקל ארוך או קנה שהנשים כורכות בו את הצמר וטוות: **באשוויא**. בצמר שעל האשוויא. ועימא ואשוויא שתיהן לטוות עשויות, אלא שמשנות זו מזו בצורתן: **טהור**. דאינו חיבור: **פיקה**. כמין עיגול קטן של מתכת ויש בו נקב, והנשים נותנות אותו בראש הפלך להכבירו. וקורין לו בלע"ז פוסרול: **עד שלא פירעה**. קודם שיתירנה: **משפרעה**. לאחר שהתירה:

ב קמרב. מפורש למעלה פרק כלי מתכות, שהן שני עצים משני צדי העול והן נקובים, ומכניסים בתוך אותו נקב עץ ושמו קמרב, וקושרים אותו שלא

משניות מבוארות – קהתי

שיארג בסמוך לו; ואם העניבה ארוכה עד שאי אפשר להסתירה תוך האריג שיארג אחר כך, הרי חותכה לגמרי (ענין ברטנורא שמפרש בדרך אחרת). **טהור** – כלומר אם היה האריג שכבר נארג טמא, כגון שהיה באוחל המת, הנוגע באחד מהדברים שנימנו לעיל, הריהו טהור, לפי שאינם חיבור לאריג. אבל הנוגע ב**נפש המסכת** – בחוטי הערב שהוכנסו למסכת חוטי השתי ועדיין לא יישום והידקים האורג כדי שיתחברו לאריג (ובברטנורא מבואר: חוטי הערב שהולכים בתוך המסכת כנפש בתוך הגוף). **ובשתי העומד** – בחוטי השתי המתוחים בין הכובד העליון לכובד התחתון, והם עומדים ליארג, ובכפול **שהעבירו על גבי ארגמן** – בחוט כפול שהעביר על רקמת הארגמן, ולא יוציאו משם, ובעירה שהיא עתידה להחזירה – חוטי צמר היוצאים מן האריג ועתיד הוא להחזירם ולארג אותם, כמו שבארנו לעיל, **טמא** – שכל הדברים הללו הם חיבור לאריג שכבר נארג. הנוגע בצמר שעל האימה – הקנה שכורך עליו הצמר בשעת הטוויה, וממנו טוות הנשים את החוט על הפלך, והקנה היה טמא, כגון שהיה של מתכת, באשורה – או הנוגע בצמר שעל האשוויא הטמאה, והיא משמשת כטוויה כמו האימה, אלא ששונה ממנה בצורתה (הר"ש; הרא"ש), **טהור** – שאין הצמר חיבור לכלים הללו. ויש מפרשים: טהור – שאם טומאה נגעה בצמר הכרוך על האימה או על האשוויא (והרי הצמר כשהוא לעצמו אינו מקבל טומאה). הכל טהור, שאין האימה והאשוויא חיבור לצמר (תפארת ישראל). הנוגע בפסקה – היינו כדור של מתכת הנתון בראש הפלך שהנשים טוות בו, כדי שירבה כובדו, עד שלא פרעה – קודם שגילה את הפיקה, כלומר קודם שנטל את המטווה מן הפיקה, **טמא** – אם היה הפלך טמא, הנוגע בפיקה טמא, שכל זמן שיש עליה מטווה, הריהי חיבור (יד) לפלך; **משפרעה** – משגילה את הפיקה, שהסיר ממנה את המטווה, **טהור** – הנוגע בפיקה טהור, שאינה חיבור לפלך (גפי הרא"ש; ענין במפרשים שמבארים ענין זה בדרכים שונות).

באור משנה ב

הנוגע בעל – הנתון על צואר הבהמה המושכת במחרשה, ובקמרב – בית המחרת את המוטות שבשני צידי העול, בעין – כמין כר ששמים בצואר הבהמה תחת העול, ובצבות – בחבל המקשר

יחד, מכל ראשי הגמי שבשני טפחים קשר אחד, והם "המעדנים". ודרך המחצלת העשויה לשכיבה לסדר בה את הקנים לרחבה, כדי שישכבו בני אדם לרחבה, בארבעת הטפחים שבין קנה לקנה, שעל הקנים קשה לשכב, אלא שוכבים על הגמי, בארבעת הטפחים שבין קנה לקנה, שהוא רך, והקנים אינם נעשים אלא לחיזוק, לגדול עליהם את הגמי... (אליהו רבא). בענין צורת האות "כ" בארנו כ"תפארת ישראל". אבל הרב ברטנורא מפרש, שהיא אות יוונית כמין כ' הפוכה שלנו. ויש עוד פירושים (ענין "תוספות יום טוב"; אליהו רבא"; וענין רמב"ם הל' כלי המקדש א. ט).

~ יום המישי ~

באור משנה א

פרק זה דן בדברים המחוברים לכלי ונעשים "יד" לו. משנתנו דנה במכונת האריגה על אביריה השונים. וכבר בארנו (משנה שבת ג. ב.), שבמכונת האריגה (בול) יש שתי קורות כבדות, אחת למעלה, הנקראת "טובד העליון". ואחת למטה, הנקראת "טובד התחתון". ובתן מתחברים חוטי השתי. בין שתי הקורות הללו נמצאים שני אבזרים, שכל אחד מהם עשוי מארבעה קנים המחוברים יחד בצורת מלבן, ובו קבועים חוטים המתוחים לרחבו, שמספרם בכל אחד מהם כחצי מספר חוטי השתי שבנול, ועל שם אותם החוטים נקראים האבזרים הללו "נירים" (שכן חוט ביונות נקרא ניירא). בתוך החוטים הללו ישנן טבעות, וחוטי השתי עוברים בסירוגין דרך הטבעות של שני הנירים, וכשמרימים את אחד מתרוממים על ידו כל חוטי השתי המושחלים בו, ונעשה רידור בין החוטים האלה ובין החוטים שבני האחר שלא הורם, ובתוך הרידור הזה מכניסים את חוט הערב והוא מעשה האריגה. כן נמצא שם כעין מסרק, שדרך שיניו עוברים כל חוטי השתי, והוא עשוי להדק וליישר את חוטי השתי, והוא הנקרא "קירוס". ויש מפרשים, שלאחר שמכניסים חוט הערב בין חוטי השתי, מקשים עליו עם הקירוס כדי להסמיכו אל שאר החוטים הארוגים כבר (תפארת ישראל).

הנוגע בכבד העליון – בקורה העליונה של מכונת האריגה (הנול); כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, בכבד התחתון – בקורה התחתונה, בנזירים – במלבנים עם החוטים, שדרך הטבעות שבהם עוברים חוטי השתי, כמו שבארנו לעיל, ובקירוס – במסרק העשוי ליישר את חוטי השתי, או (לפי תפארת ישראל) להסמיך את חוט הערב ליריעה הארוגה, ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן – שכן דרך הרוקמים את הארגמן להעביר עליו חוט, כדי שלא תתלכלך הרקמה, ואחר כך מוציאים אותו, ובעירה שאינו עתיד להחזירה – חוטי צמר היוצאים מן האריג, ואינו עתיד להחזירם ולארג אותם ("עירה" לשון דלדול ותלייה). שלפמעם יוצאת כמין עניבה מחוט הארגון כבר, ואם היא קצרה מחזירים את החוט המדולדל הזה לתוך אריגת החוט

מתכת, בלתי, ובערין – טמא. רבי יהודה מטהר בלתיים, שאינם עשויין אלא לרבות את העפר. ג הנוגע ביד מגרה, מקאן ומקאן – טמא. בחוט, ובמשיחה, באמה, ובסניפין, במכבש של חרש, ובקשטנית – טהור. רבי יהודה אומר: אף הנוגע במלגן של מסר הגדול – טהור. הנוגע ביתר ובקשת, אף על פי שהיא מתוחה – טהור. מצורת האישות – טהורה. רבי יהודה אומר: כל זמן שהיא מתוחה – חבור.

פרק עשרים ושנים

א השלחן והדלפקי שנפחתו, או שחפן בשיש ושיר בהם מקום הנחת הכוסות – טמאים. רבי יהודה אומר: מקום

פירוש ברטנורא

ישמטו הבקר: בעין. בגד של צמר או עור או שק שבורכים על צואר הבהמה והעול עליו: עבות. עץ ארוך ועב שבמחרישה, שנכנס בתוך העול: והחרב. עץ עשוי בדמות חרב שתופס בו החורש: והבורד. עץ עקום דומה למרכב והוא הנטוש על הקרקע בעת החרישה: ביצול. עץ שתופס אותו החורש בידו, ובו מטה המחרישה לכל צד שירצה. ופירוש יצול, מטה. לא מטה משפט (ברבים פ'), מתרגמין לא תצלי דין: עין של מתכת. טבעת של מתכת: לחיים. שני עצים שבגבי העול: עריים. עשוי כמין כלי של מסתת אבנים ובו משבר גושים של עפר. וקרוי עריים, מלשון ערער תתערער (ויזמה נא), ערו ערו עד היסוד בה (תהלים קל"ז) ואין הלכה כרבי יהודה שמטהר בלתיים:

ג מגרה. ברזל מלא פגיונות שמנסרים בו הלחות והנסרים. ובלע"ז סג"א. ויש למגרה שני עצים, אחד מצד זה ואחד מצד זה, שבהם תופס חרש עצים בשעה שמנסר הלחות, והעצים הללו הן בית יד למגרה. ואם נטמאת המגרה, הנוגע בהן טמא, דהו לה ידות: בחוט ובמשיחה. בראש העצים הללו שהן בית יד, קושרין חוט ומשיחה וחבל שהולך על אורך המגרה ומחבר בין שניהן ומעמידו: באמה. עץ ארוך שבאמצע אלו השני עצים והולך על אורך המגרה, קרוי אמה: ובסניפין. עץ קטן נתון מן החוט והמשיחה עד האמה, ובו פותלין וגודלין החוט והמשיחה, וראשו אחד בתוך החוט וראשו אחד באמה. ופעמים ישים שנים: מכבש. מקום יש לו לחרש עצים שכובש ועוצר שם העצים העקומים והלחות העקומות והעקשות כדי שיתישרו, וכן עוצר שם העצים והנסרים שלא יתנועעו לכאן ולכאן עד שיתקנם למלאכתו: קשטנית. כמין קשת קטן של עץ שתוחבים בו ברזל של מוקד כשרוצה לקדוח בו, והאדם אוהו בקשת ומגלגל בו את הברזל. ואם הברזל טמא לא נטמא הקשת, דלא הוי חיבור, שדרבם היה שלא לחבר הקשת בברזל: מסר הגדול. מגירה גדולה שעושה לנסור קורות, ועושה לה כמין מרובע מעצים דקים, והמגירה באמצע, ואותו המרובע קרוי מלגן: טהור. שאין טמא אלא מקום אחיזת בית יד בלבד. ואין הלכה כר' יהודה: ביתר. חבל הקשת. לשון כוננו חצץ על יתר (שם י"א): אע"פ שהיא מתוחה. אע"פ שהחץ ביתר ובקשת ומתוחה לירות בה ונטמא החץ, לא נטמא הקשת והיתר, שאין החץ חיבור לקשת ויתר: אישות. בריה שאין לה עינים. התגשמת מתרגמין אישיות. וצדין אותה לפי שמפסדת את השדות: טהורה. שאינה חשובה כלי: כל זמן שהיא מתוחה. והחץ של ברזל בה. אם נטמא החץ נטמאת המצודה. ואין הלכה כר' יהודה: כב א השלחן והדלפקי. כלי עץ שמשימין בו צלוחיות ואישיות ואוכלין ומשקין, ונמנו נותלין ומשימין על השלחן: ושיירי בהן מקום הנחת כוסות.

משניות מבוארות – קהתי

נתון בתוך החוט או המשיחה וראשה האחר נתמן באמה; ולפעמים עושים שתי חתיכות עץ כאלו, ומשום כך נקטה המשנה "ובסניפין", לשון רבים, במכבש של חרש – כלי שהנגר מיישר בו עצים עקומים (עיי' לעיל טז, ז), ובקשטנית – כמין קשת קטנה של עץ, שבה תוחבים את המקדח כדי לסבכו בקדיחה, טהור – שכל אחד מאלו אינו נחשב חיבור לברזל שבו, ואם נטמא הברזל, הרי הוא טהור. רבי יהודה אומר: אף הנוגע במלגן של מסר הגדול – במסגרת המרובעת של נסרים דקים שסביב המסור הגדול העשוי לנסירת קורות, טהור – שאין טמא אלא מקום אחיזת בית יד בלבד (ברטנורא). ואין הלכה כרבי יהודה. הנוגע ביתר – בחבל הקשת, ובקשת – או בקנה הקשת עצמו, אף על פי שהיא מתוחה – שהקשת מתוחה לירות בין שבה, והחץ נטמא, טהור – היתר והקשת טהורה. שאינם חיבור לחץ, והרי הם פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה (ברטנורא: "תפארת ישראל"). מצורת האישות – המלכודת לצוד את האישות, שהיא בריה שאין לה עינים, ויש סוברים שהיא החפרפרת, ומעמידים מלכודת לצוד אותה, לפי שהיא מפסידה את השדות; והמלכודת עשויה שני דפי עץ שביניהם קשת מתוחה ועליה חץ ברזל ההורג את האישות, כשהיא באה בין הדפים, ובאה המשנה ללמד, שמצודה זו טהורה – לפי שאינה חשובה כלי. רבי יהודה אומר: כל זמן שהיא מתוחה – שהמצודה מתוחה, ונתון בה חץ של ברזל בשביל הצידה, חבור – כל חלקיה חשובים כמחוברים, ואם נטמא החץ, נטמאה המצודה כולה (ברטנורא). ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה א

השלחן והדלפקי שנפחתו – שנפלה חתיכה מהטבלה שלהם; ודלפקי הוא שולחן קטן שעורכים עליו את המאכלים ואת המשקאות קודם הגשתם לשולחן המסובים. ויש מפרשים, שהוא כעין שולחן

את המחרשה לעול (הרא"ש); ויש מפרשים: מוט ארוך שבמחרשה שנכנס בתוך העול (הרי"ם; ברטנורא), אפילו בפשע מלאכה – אפילו נגע באחד הדברים הללו בשעת מלאכת החרישה, והמחרשה היתה טמאה, טהור – שכל הדברים הללו אינם חיבור למחרשה. ויש מפרשים, שמשתנתו באה ללמד, שכל הדברים הללו אינם חיבור זה לזה, ואם נטמא האחד, אין השאר טמאים. אבל הנוגע בחרב – בעץ שבמחרשה העשוי בדמות חרב, שהחורש אוהו בו, ובכרף – עץ עקום ככרף, הנטוש על הקרקע בעת החרישה, כדי להשוות את העפר הנחרש (תפארת ישראל). וביצול – העץ שבו מטה החורש את המחרשה לכל צד שירצה, טמא – שכל אלה הם חיבור למחרשה; ולפי "תפארת ישראל", כל אלה הם חיבור זה לזה, ואם נגעו טומאה באחד מהם, כולם טמאים. בעין של מתכת – בטבעת המחרשה שהיא של מתכת, בלתי – שני עצים שבמחרשה המכנסים ומרככים את העפר תחתיה, ובערין – העשויים לכתת את גושי העפר (מלשון "ערו ערו עד היסוד בה" – תהלים קלז). טמא – שאף אלו חיבור למחרשה. רבי יהודה מטהר בלתיים, שאינם עשויין אלא לרבות את העפר – לכנס את העפר, וכשחורשים בעפר תחת ניטלים הם מן המחרשה, שלא להכביד על המחרשה, הלכך אינם חיבור למחרשה. ואין הלכה כרבי יהודה.

~ יום ששי ~

באור משנה ג

הנוגע ביד מגרה – בידיה של משור, מקאן ומקאן – שכן שתי ידיה למגרה, אחת מצד זה ואחת מצד זה, והנוגע באחת מהן, טמא – בזמן שהמגרה טמאה. בחוט, ובמשיחה – אבל הנוגע בחוט או בחבל הנמתח בין שתי ידיה המגרה, באמה – בעץ שבין שתי הידיה, לאורך המגרה, ובסניפין – בחתיכת עץ, שראשה האחד

הנחת חתיכות.

ב השלחן שנטלה אחת מרגליו – טהור; נטלה שניה – טהור; נטלה השלישית – טמא פשיחשב עליו. רבי יוסי אומר: אין צריך מחשבת. וכן הדלפקי.
ג ספסל שנטל אחד מראשיו – טהור; נטל השני – טהור; אם יש בו גובה טפח – טמא. שרפרף שנטל אחד מראשיו – טמא. וכן הפסא שלפני קתדרא.

פירוש ברטנורא

שלא נפחת או שלא חיפן. דאי הוה כולו מחופה שיש, היה טהור ככלי אבנים, דבתר חפיו אולינן: מקום הנחת חתיכות. של לחם ושל בשר. דאם אין בשלחן מקום הנחת חתיכות, לאו שלחן הוא ולא דלפקי הוא. ואין הלכה כר' יהודה:
ב נטלה אחת מרגליו טהור. דלא חוי לשלחן, שהרי אינו ראוי לאכול עליו: נטלה שלישית טמא. שראוי לאכול עליו כמו על גבי מבלא. והוא שיחשוב לאכול עליו: אינו צריך מחשבת. דכיון שראוי לאכול עליו הרי הוא מקבל טומאה: וכן הדלופקי. דינו כדן השלחן, וכשם שנחלקו בשלחן כך נחלקו בדלופקי. ואין הלכה כר' יוסי:
ג ספסל. דף רחב וארוך, בראשו אחד תקוע מתחתיו דף גבוה וכן בראשו השני, כדי להגביהו מן הקרקע שיהיה ראוי לישיב עליו: נטל השני טהור. ולא דמי לשלחן דכשנטלו שלש רגליו טמא, דספסל שנשברו שני ראשיו לא חוי לישיבה, שהיושב עליו כיושב על גבי קרקע: אם יש בו גובה טפח טמא. שהרף העב טפח חוי לישיבה: שרפרף. ספסל להדום רגליו של אדם: הכפא שלפני קתדרא. דינו כשרפרף:

משניות מבוארות – קהתי

לו אלא שתי רגליים, טהור – אין הוא מקבל טומאה, לפי שאינו ראוי לשימוש, שאי אפשר לאכול עליו; נטלה שניה – נטלה מהשולחן רגל שניה, ולא נשארה לו אלא רגל אחת, טהור – אינו מקבל טומאה, מהטעם המבואר לעיל; נטלה השלישית – אף הרגל השלישית, טמא – השולחן בלי הרגליים מקבל טומאה, פשיחשב עליו – להשתמש בטבלה כמות שהיא לאכול עליה. רבי יוסי אומר: אין צריך מחשבה – הואיל והטבלה ראויה לאכול עליה, הריהי מקבלת טומאה, אף אם לא חשב להשתמש בו. וכן הדלפקי – דינו כשולחן, וכשם שנחלקו בשולחן כך נחלקו בדלפקי. ואין הלכה כרבי יוסי.

ב אור משנה ג

ספסל – שיש לו שתי רגליים, שהן שני דפים, בשני קצותיו, שנטל אחד מראשיו – היינו אחת משתי רגליו, טהור – שאינו ראוי לישיבה. ויש גורסים: טמא. והטעם שעדיין ראוי הוא למדרס (רמב"ם); נטל השני – הראש השני, היינו רגלו השנייה, טהור – אינו מקבל טומאה; ואין זה דומה לשולחן, שכשניטלו שלוש רגליו, הריהו מקבל טומאה, לפי שספסל שנשברו שני ראשיו אינו ראוי לישיבה, שהיושב עליו כיושב על גבי קרקע (ברטנורא). אם יש בו גובה טפח – בעובי הדף של הספסל, טמא – מקבל טומאה, שעדיין ראוי לישיבה. שרפרף – הדום רגליים, שנטל אחד מראשיו – אחת משתי רגליו, טמא – מקבל טומאה, שעדיין ראוי ליתן עליו את הרגליים. וכן הפסא שלפני קתדרא – דינו כשרפרף. קתדרא הוא מושב לאדם חשוב.

שהיו עושים בעיר דלפוי ביוון, ונקרא בלשון רומי "דלפיקה" (תפארת ישראל); או שחפן פשיש – שציפה אותם בשיש, והרי כלים המצופים אינם מקבלים טומאה (עין לעיל יא, ו), וכל שכן כשציפן בשיש שהוא ציפוי של אבנים, וכלי אבנים אינם מקבלים טומאה (רמב"ם; תפארת ישראל); וישיר בהם מקום הנחת הפוסות – שלא נפחת ושלא ציפה אותו, טמאים – מקבלים טומאה, שאף על פי שמקום זה אינו אלא חלק קטן של השולחן, מכל מקום חשוב הוא עיקר השולחן, והשאר הרי הוא כ"ד. רבי יהודה אומר: מקום הנחת חתיכות – אם שירי בהם מקום הנחת חתיכות של לחם ושל בשר, הרי הם טמאים, שאם אין בהם מקום הנחת חתיכות אינם חשובים לא שולחן ולא דלפקי. ואין הלכה כרבי יהודה (ברטנורא).

יש מפרשים טעם המחלוקת, שלדעת תנא קמא פשוטי כלי עץ המשמשים לכלים בלבד מקבלים טומאה, ולדעת רבי יהודה אינם מקבלים טומאה אלא אם כן משמשים אדם וכלים (הר"ש).
מכאן יש גורסים בדברי רבי יהודה: אף מקום הנחת חתיכות ומפרשים, שתנא קמא של משנתנו הוא רבי יוסי האומר לעיל בענין פשוטי כלי עץ (טז, ז): "כל משמשי משמשי של אדם בשעת מלאכה ושל אדם בשעת מלאכה – טמא", הלכך אם שירי מקום הנחת הכוסות בלבד, טמא, שהוא משמש את הכוסות שהן משמשי אדם אפילו שלא בשעת מלאכה; אבל רבי יהודה סובר, שאין פשוטי כלי עץ טמאים עד שישמשו את האדם ואת משמשי אדם, כמו שהבאנו לעיל (הגר"א; עין "תפארת ישראל").

~ שבת קודש ~

ב אור משנה ב

השלחן – של שלוש רגליים, שנטלה אחת מרגליו – ולא נשארו

המשך מעמוד 198

נאמר שהמשנה מדברת במקום שכל הטבחים ישראל ומנהגם
שאינן הם מפרשין בעיר כשנמצאה טריפה בבית המטבחים, דעו
שמצאנו טריפה באיטליו והרי אנו מוכרים אותה לעובדי כוכבים,
ובמקום זה אסור לישראל לקחת בשר מהעובד כוכבים שמו
מכרו לו הטבחים בשר טריפה ולא הכריזו על כך,
10

1 שדווקא ירך שלמה אין איסור לשלוח לעובד כוכבים, אבל ירך
2 חתוכה לא – אסור לשלוח לעובד כוכבים מבלי להוציא את גידה,
3 מפני שכשהלוקח ממנו רואה את הירך חתוכה הוא תולה שכבר
4 הוציאו את גידה ואוכלה כמות שהיא מבלי להוציא את הגיד.
5 מבררת הגמרא: במאי עסקינן – במה עוסקת המשנה, אילימא – אם

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף לב עמוד א. לעיל הוזכר סיבת מיתת עמי הארץ בצעירותם, הגמרא מביאה ברייתא שמרומז בה סיבה נוספת לכך: **תנאי, רבן שמעון בן גמליאל אומר, הלכות הקדש, והלכות תרומות ומעשרות, הן הן גופי - עיקרי תורה, ואף על פי כן נמסרו לעמי הארץ, כלומר, האמינה תורה לכל אדם אף אם הוא עם הארץ על דברים אלו, ולא נצטוו בית דין להעמיד שומרים על כך, ואף החברים המקפידים על המצוות מותרים מן התורה לאכול פת עם הארץ ולסמוך עליו שהפריש חלה ותרומות ומעשרות. וכן מותרים החברים להשתמש בחפצי עם הארץ, ואינם צריכים לחשוש שמא הקדישם, וחזר בו, ונמצאו מועלים בהקדש.**

אגב מה ששנינו במשנה סיבת מיתת הנשים בלידתן, מביאה הגמרא ברייתא המבארת סיבה נוספת למיתתן, וכן מפרטת עונשים אחרים הבאים מחמת עוונות מסוימים: **תנאי, רבי נתן אומר, בעון אי קיום נדרים, מתה אשה של אדם הנודר. שנאמר (משלי כז כז) 'אם אין לך לשלם, למה יקח משכבך מתחתיד' - אם אינך משלם קרבנות והקדשות שנדרת, יקח ה' את אשתך.**

רבי אומר, בעון אי קיום נדרים, בנים של הנודר מתים בפשה קטנים, שנאמר (קהלת ה ה) 'אל תתן את פיך לחטיא את בשרך, ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא, למה יקצף האלהים על קולך, וחבל את מעשה ידיך' - אל תרשה לפיך לנדור, שמא לא תוכל לקיים, ובכך תחטיא את בשרך [שתחייב את בניך, שימותו מחמת כן], ולא תאמר למלאך, והיינו גזבר של הקדש שבא לגבות נדרך, שבשגגה נדרת ואינך רוצה לשלם, שאז יקצוף ה' עליך בגלל מה שנדרת ב'קולך', וישחית את מעשה ידיך, מבאר רבי, איזה הן מעשה ידיו של אדם, הוי אומר אלו בניו ובנותיו של אדם.

הגמרא מביאה מחלוקת מחמת איזה עון בניו של אדם מתים: **תנו רבנן, בעון אי קיום נדרים, בנים של הנודר מתים, דברי רבי אלעזר ברבי שמעון. רבי יהודה הנשיא אומר, בעון ביטול תורה הם מתים.**

הגמרא מבארת את מקורם של התנאים. מבררת הגמרא: **בשלמא למאן דאמר - מובן הדבר לסובר שמתים בעון נדרים, שהמקור לכך בראמון לעיל בשם רבי, מדרשת הפסוק 'אל תתן את פיך וגו', אלא למאן דאמר שמתים בעון ביטול תורה, מאי קראה - מהו הפסוק בו נרמז דבר זה. משיבה הגמרא: דכתיב (ירמיה ב ל) 'לשוא הביתי את בניכם, מוסר לא לקחו' - וכי בחינם הכיתי את בניכם [בלשון תמיהה], והלא עשיתי זאת משום שלא למדו תורה. רב נחמן בר יצחק אמר, למאן דאמר בעון נדרים הם מתים, נמי מהכא - גם הוא לומד זאת מפסוק זה, שדורש, 'לשוא הביתי את בניכם', בניחותא, על עסקי שוא - מחמת ששיקרתם בנדרים, הכיתי את בניכם.**

ונמסרו לעמי הארץ. שלא מסרו לב"ד למנות שומרין לדבר, והאמינה תורה את כל אדם עליהן. והן הן גופי תורה, שחברים אוכלין פתן וסומכין שניטל ממנו חלה ותרומה ומעשרות. והקדש נמי מסור לכל אדם להקדיש, וקל הקדש ע"פ כל אדם, והן גופי תורה, שהיינו צריכים לחוש במשטלין שמא הקדישו וחזר בו. ואע"ג דתקון רבנן דמאי - מ"מ תורה האמינתו. ורבותי מפרשים: הלכות הקדש - כגון זין לנסכים, כדמפרש ב"חומר בקדש" (תגינה דף כז:) שעמי הארץ נאמנים עליו. וקשיא לי: אי מדרבנן קאמר, דחשיב מאי דהימנורו רבנן - לא הוה ליה למיתני תרומות ומעשרות, דרבנן לא הימנורו: אם אין לך לשלם. עולות והקדשות שתדור: משכבך. אשתך: אל תתן את פיך (א). בנדר, לחטיא את בשרך - לחייב את בניך: לפני המלאך. גזבר של הקדש: כי שגגה. בשוגג קפצתי לנדור, ולא אשלם: על קולך. בשביל קול נדריך: לשוא הביתי. בתמיה: וכי בתנם הכיתים? אינו אלא בשביל המוסר, דהיינו תורה. לא לקחו - לא למדו, לשון לקח: על עסקי שוא. ששקרו בנדריהם, דמיי לשבועה: והא 'בעון נדרים' אמר בברייתא קמייא. ומשני: הוהא קמייא בתר דאיתמר. דמעיקרא אמר "בעון ביטול תורה", ובתר דשמע מר' אלעזר דשמע מר' שמעון אבוי דהוה רביה, דרבי "בעון נדרים" - אמר איהו נמי הכי:

משיבה הגמרא: **הָכִי הִשְׁתָּא, הָתָם בְּדִין בִּרְכַת הַמִּזוֹן, מִשְׁתָּא**
וּבְרִיכָי בְּהִידֵי הָרְדִי - לַשְׁתּוֹת וּלְבִרְךְ בִּיחָד לֹא אִפְשָׁר, הלכך בשעה
 שאמרו 'הב ליברך' נתנו את דעתם לגמור סעודתם, ואם רוצים
 לחזור ולשתות חייבים לברך שנית, אבל **הָקָא** בדין כיסוי הדם,
 אינו מסיח את דעתו בשעת הכיסוי מן השחיטה, אלא כל אותו
 הזמן הוא עת השחיטה אצלו שהרי אפילו בשעה שמכסה **אִפְשָׁר**
דְּשִׁוּמִי בְּהָרָא וּמִכְסִי בְּהָרָא - אפשר שיעשה את שניהם יחדיו, ביד
 אחת וישחט את העוף, ובידו השנייה יכסה את דם השחיטה
 הראשונה. ולכן אף שלרבי יהודה חייב בכיסוי הדם בין החיה
 לעוף, מכל מקום אינו צריך לברך על השחיטה השנייה.

משנה

משנתנו מפרשת מי החייב במצות כיסוי הדם, וכיצד הדין אם
 נתגלה הכיסוי: **שָׁחַט הָיָה או עוֹף, וְלֹא בָּקָה את הדם, וְרָאָהוּ אַחֵר,**
 את הדם מגולה, חייב הוראה **לְכַסּוֹת** את הדם. **בָּקָהוּ** השוחט או
 הוראה, ונתגלה הכיסוי, **פְּטוֹר מִלְכַּסּוֹת** שוב. אבל אם **בָּקָהוּ הָרוּחַ,**
 ונתגלה הכיסוי, חייב השוחט או הוראה **לְכַסּוֹת** שנית את הדם.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מניין שמצות כיסוי הדם מוטלת
 על השוחט: **תָּנִי רַבִּנָּן,** נאמר בתורה במצות כיסוי הדם (ויקרא יז יא)
'וְשִׁפַּף אֶת דָּמֹו וְכִסְּוֹ בַעֲפֹר', ממה שנאמר **'וְשִׁפַּף וְכָסָה יֵשׁ לַלְמּוּד**
שִׁמִּי שִׁשְׁפָּף את הדם, כלומר השוחט, הוא **יְכַסֵּה**. **שָׁחַט וְלֹא בָּקָה,**
וְרָאָהוּ אַחֵר מגולה, מניין שחייב **לְכַסּוֹת**, שְׁנֵאמַר בפרשת כיסוי הדם
 (שם יז יד) **'וְאָמַר יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל בִּשָּׂר לֹא תֹאכְלוּ, אֲתֵרָה לְכָל**
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שלא יאכלו מן הדם ושיכסוהו ולא רק לשוחט.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת אופן הכיסוי: **תָּנִי אֲרִיךְ -** שנינו
 בברייתא אחרת, אמר הכתוב (שם יז יא) **'וְשִׁפַּף' וְכָסָה** ויש ללמוד,
בָּקָה שִׁשְׁפָּף בּוֹ וְכָסָה - ביד ששפך בה את הדם כששחט את החיה,
 בה יכסה את הדם, וכלומר, **שִׁלָּא יְכַסְּנוּ** את הדם **בְּרִגְלִי,** והטעם
 שציותה תורה כן, כדי **שִׁלָּא יְהִי מִצְוַת בּוֹיּוֹת עֲלֵיו,** שאם הוא
 מכסה את הדם ברגלו מתבזה המצוה בעיניו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין על מי מוטלת מצות הכיסוי:
תָּנִי אֲרִיךְ, אמר הכתוב (שם) **'וְשִׁפַּף' וְכָסָה,** מכאן יש ללמוד, מי
שִׁשְׁפָּף הוא **יְכַסְּנוּ.** ומעשה באחד ששחט, ולא הספיק לכסות את
 הדם, וקדם לו חבירו וקסה הוא את הדם, וחייבו רבן גמליאל ליתן
 לוֹ - לשוחט **עֲשֶׂרָה זְהוּבִים,** מפני שהפסידו שכר מן השמים.

הגמרא מבררת מפני מה חייבו רבן גמליאל עשרה זהובים:
אֲבִיעָיָא להו, עשרה זהובים אלו שחייבו רבן גמליאל, הם שִׁכְרִי
 מִצְוַה שהפסיד את השוחט ממצות כיסוי הדם, או שִׁכְרִי בְּרִכָּה -
 ברכת כיסוי הדם. שואלת הגמרא: **לָמָּה נִפְקָא מִיָּנָה.** משיבה
 הגמרא: **לְבִרְכַת הַמִּזוֹן -** למי שהיה ראוי לזמן ולברך ברכת המזון
 בפני המסובים, וחטף ממנו חבירו את הברכה, אי אֲמַרְתָּ שִׁכְרִי
 מִצְוַה, ברכת המזון מצוה אחת היא, וחייב ליתן עשרה זהובים,
וְאִי אֲמַרְתָּ עשרה זהובים **שִׁכְרִי בְּרִכָּה הַמִּזוֹן** (הם) אם כן חייב
 לשלם לו **אַרְבָּעִים זְהוּבִים,** שהרי בברכת המזון יש ארבע ברכות,
 ברכת הון, הארץ, בונה ירושלים, הטוב והמטיב.

שואלת הגמרא: **מָה -** מה היא ההלכה בזה. משיבה הגמרא: **הָא**
שָׁמַע, מעשה שהיה **דָּאמַר** ליה **הָהוּא מִיָּנָה לְרַבִּי, מִי שִׁיַּצַּר את**
הָהָרִים לא פָּרָא את הרוח וימי שְׁפָרָא את הרוח לא יַצַּר את הָהָרִים,
 דְּכָתִיב (עמוס ד יא) **'כִּי הִנֵּה יוֹצֵר תְּרִים וּבֹרֵא רוּחַ, הָרִי שִׁישׁ אֶחָד**
הַנִּקְרָא יוֹצֵר שהוא עושה את ההרים ואחד הנקרא בורא שהוא
 עושה את הרוח. **אָמַר** ליה רבי לאותו מין, **שׁוּמָה, שְׁפִיל לְסִיפִיה**
דְּקָרָא - השפל עיניך לסופו של המקרא, שהפסוק מסיים 'ח' אֲלֵהֶּי

זָבָאוֹת שָׁמֹו, וכלומר, אותו אחד שיוצר את ההרים הוא שבואר
 את הרוח, ושמו הוא ה' אלהי צבאות. **אָמַר** ליה אותו מין לרבי,
נִקְוִט לִי יִזְמָנָא תְּלָתָא יוֹמֵי - תן לי זמן שלושה ימים, ויִמְהַרְנָא לָךְ
תְּיֻבָּתָא - ואשיב לך פירכא על דבריך. ויתב רבי תְּלָת תַּעֲנִינָא -
 ישב רבי שלושה ימים בתענית. לאחר שלושה ימים, **כִּי הָיָה קָא**
בְּעֵי מִיָּבָרָא - כשרצה להבריא עצמו מתעניתו ולסעוד, **אָמְרוּ לֵיה**
בְּנֵי בֵיתוֹ, מִיָּנָה קָא יִאָּבְבָא - המין שקבעת לו זמן עומד בפתח.
אָמַר רבי, על כגון זה יש לקרוא את הכתוב (תהלים טו כב) **'וַיִּתְּנֻ**
בְּכֻרֹתַי (רוש) [רִאשִׁי] וְגו', וכלומר, בסעודתי נותנים דבר מר.
 לסוף נמצא שאותו שהיה בפתח לא היה אותו מין שהתוכח עמו
 רבי אלא מין אחר, **אָמַר** ליה אותו מין, **רְבִי, מְבַשֵּׁר מִכּוֹת אֲנִי לָךְ,**
לֹא מִצָּא תְּשׁוּבָה אוֹיְבִיךָ, ועלה לגג, ונִפְלַל מִן תַּנּוּ וּמַת. **אָמַר** לוֹ רבי
 לאותו מבשר, **רְצוֹנָךְ שִׁתְּפַקְעוֹר -** האם תיאות לסעוד אֲצִלִּי. **אָמַר**
 לוֹ המבשר לרבי הן. **לְאַחַר שִׁתְּפַקְעוֹ וְשָׁחַט אָמַר** לוֹ רבי למבשר,
 היות שלא רצה שהמין יצטרף עמו לברכת המזון, **בּוֹם שָׁל בְּרִכָּה**
אֲתָה שׁוֹתָה אוֹ אֲרָבָעִים זְהוּבִים אֲתָה נֹמֵל - האם תצטרף עמי
 לברכת המזון ותענה אמן על ברכותי, או תלך ותיטול ארבעים
 זהובים שהם שכר עניית אמן על ארבע ברכות. **אָמַר** לוֹ המבשר
 לרבי, **בּוֹם שָׁל בְּרִכָּה אֲנִי שׁוֹתָה -** אצטרף עמך לברכת המזון ולא
 אטול ארבעים זהובים. **יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה, בּוֹם שָׁל בְּרִכָּה שְׁוֹה**
אַרְבָּעִים זְהוּבִים. ומכאן שעשרה זהובים הם שכר ברכה.

משימת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲדִינן יְשִׁנָּה לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה של**
 המבשר והיא בין גדולי רומי - מהמפשות החשובות של רומי,
 וקוֹרְאִין אוֹתָהּ מִשְׁפָּחָת בֵּר לְיוֹאֲנוֹס.
 שנינו במשנה: **בָּקָהוּ וְנִתְגַּלָּה פְּטוֹר מִלְכַּסּוֹת.** הגמרא מבררת טעם
 הלכה זו: **אָמַר** ליה רב אחא בריה דרבא **לְרַב אֲשִׁי, מָאי שָׁנָא** דין
 זה בכיסוי הדם מִתְּשַׁכַּח אֲבָדָה, דָּאמַר מַר (רבא), אמרה תורה
 בדין השבת אבידה (דברים כב א) **'הָשֵׁב תְּשִׁיבֶם לְאֹחִיךָ, וִישׁ לְדִרְשׁ**
מִמָּה שֵׁנָאמַר 'הָשֵׁב', שיישב לחבירו אבידתו אֲפִילוּ אם כבר
 השיבה לו **מָה אֲפִילוּ פַעֲמִים,** וכן כאן בכיסוי הדם נאמר לשון **'וְכָסָה'**
 ומשמע אפילו הרבה פעמים, ומה הטעם שאם ניסה פעם אחת
 שוב אינו חייב לחזור ולכסות אם נתגלה. משיבה הגמרא: **אָמַר**
לֵיה רב אשי לרב אחא בריה דרבא, הָתָם בדין השבת אבידה **לֹא**
כְּתִיב מִיעוּמָא שיחזיר רק פעם אחת, אבל הָקָא במצות כיסוי הדם
כְּתִיב מִיעוּמָא בלשון **'וְכָסָהוּ'** ללמד שאינו חייב לכסות אלא פעם
 אחת.

שנינו במשנה: **בָּקָהוּ הָרוּחַ** חייב לכסות, הגמרא מבארת באיזה
 אופן מדובר: **אָמַר רַבָּה בִּר בִּר הִנֵּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנֹו**
 במשנתנו שחייב לכסות אף אחר שכיסתה הרוח את הדם, **אֲלָא**
שְׁחֹור הָדָם וְנִתְגַּלָּה, אֲבָל אם לֹא חֹור הָדָם וְנִתְגַּלָּה, ונשאר הכיסוי
 שנתכסה על ידי הרוח, פְּטוֹר מִלְכַּסּוֹת, שהרי הוא מכוסה ועומד.
 שואלת הגמרא: וְכִי חֹור וְנִתְגַּלָּה מָאי הִי - מה בכך, ומדוע חייב
 לכסות, וְהָא אִידְחִי לֵיה מִצּוֹת הכיסוי בשעה שכיסתה אותו הרוח.
 משיבה הגמרא: **אָמַר רַב פִּשְׁא, וְזֹאת אוֹמְרָת אֵין יִדְחִי אֲצִל מִצְוֹת -**
 שמצוה שנדחה קיומה, אינה בטלה לגמרי, ואם יכול לקיימה אחר
 זמן מחויב לקיימה, ולכן אף שכשכיסתה הרוח את הדם פטור
 מלכסות כיון שאינו יכול לכסות, מכל מקום לא נדחתה המצוה
 לגמרי, וכשחזר הדם ונתגלה ויכול לקיים מצות כיסוי מחויב
 לכסות.
 שואלת הגמרא: וּמָאי שָׁנָא דין דם שנתכסה בעפר על ידי הרוח
 ולא נתגלה שפטור מלכסות, מָהָא דְּתָנִי, הַשּׁוֹחֵט וְנִתְגַּלָּה דָּם
 בְּפִתְרָקֶה חֲתִיב לְכַסּוֹת, אף שלא חזר ונתגלה. משיבה הגמרא: הָתָם
 בדם שנבלע בקרקע מדובר בְּשִׁשְׁוֹנוּ יָנִיךְ - כשמראה הדם ניכר
 בקרקע, ולכן שייכת בו עדיין מצות כיסוי, אבל כסוה הרוח
 שפטור מלכסות, מדובר כשנתכסה הדם ואין ניכר עוד מקומו,
 ובזה אין שייכת מצות כיסוי.

1 מִישָׁתָּא וּבְרוּכִי בַּהֲדִי לֹא אִפְשָׁר — הֵלֶכְךָ, כִּי אָמַר "הֵב לִיבְרִיךְ" — תַּנּוּ דַּעְתָּם
2 לַפְסוּק מַלְשָׁתוֹת. אֲבָל זֶה, אֵף עַל פִּי שִׁידוּעַ שִׁיבְסָה דָם רִאשׁוֹן — לֹא הִסִּיד דַּעְתּוֹ מִן
3 הַשְׁחִיטָה, וְכַל שַׁעֲתָא זֶמֶן שְׁחִיטָה הָיָא לוֹ, אִפִּילוּ בִּשְׁעַת כִּסּוּי אִפְשָׁר דְּשִׁחִית בְּחֹדָא
4 יְדִידָהּ וּמִכְסִי בְּחֹדָא יְדִידָהּ. **גְּמָרָא** וְאִמְרַן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל — בְּפִרְשָׁת כִּסּוּי הוּא. כִּמְה
5 שֶׁשָּׁפַךְ — בִּידוֹ. שְׁלֵא יִכְסֹנוּ בִּרְגֵל — גִּרְסִינִי.
6 לִיתֵּן לוֹ — מִפְּנֵי שֶׁהִסְתִּידוּ שֹׁכֵר. וְלִקְנוֹן בַּעֲ: 1
7 שֹׁכֵר מִצּוֹת מַעֲשֵׂה אוֹ שֹׁכֵר הַבְּרֵכָה. בִּרְכַּת 2
8 הַמּוֹזֵן — אַרְבַּע בְּרֻכּוֹת הֵן, וְאִיכָא אַרְבַּעִים 3
9 זְהוּבִים. וְאִי בְּתֵר מִצּוֹה אֹלֶת כו' חֹדָא מִצּוֹה 4
10 הָיָא. ה' צִבְאוֹת שְׁמוֹ — אֱלֹהֵי חֵדָא הוּא 5
11 דְּבִרְאִינָהּ. נִקְוֹט לִי זִמְנָא — תֵּן לִי זֶמֶן. כִּי 6
12 הוּא בַּעֲ: רַבִּי מִיבְרַךְ, כְּשֶׁהִידָהּ רַבִּי רֹחֵב 7
13 לַסַּעֲדָה. אִמְרוּ לֵיהּ — בְּנֵי בִיתְהוֹ: הַהוּא מִינָא 8
14 שֶׁקִּבְעוּת לֹא זֶמֶן קָאִי אֲבָבָא. אִמְרַן — רַבִּי עַל 9
15 עֲצוּמָה מִקְרָא הַזֶּה. וְיִתְנוּ בְּכִרּוּתֵי רוּשׁ — 10
16 בְּסִעֻדָתִי וְתִתְנִין מִרְהָ. לְכַסּוֹף — אִישְׁתַּכַּח 11
17 דְּלֹא אִיהוּ הוּא, אֲלֵא מִן אַחֵר חָבָא לְבִשְׁרוֹ 12
18 עַל הָרִאשׁוֹן שַׁעֲלָה לִגְגֵּי וְזִמְנָא אִרְבָּעִים זְהוּבִים 13
19 — שֹׁכֵר אַרְבַּע בְּרֻכּוֹת שַׁעֲנָה אַחֲרֵיהֶם אֲמַן. 14
20 לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה — שֶׁל מִבְּשֵׁר. דְּאִמְרַן מִרְ — 15
21 ב"אֵל מִצִּיאוֹת" (כַּבָּא מִצִּיאוֹת לֹא. א.) "הַשֶּׁב" 16
22 — אִפִּילוּ מֵאֵה פַעֲמִים מִשְׁמַע, ר'תִּישְׁבִּים" 17
23 — מִפְּקִינָן לְדַרְשָׁא אַחֲרֵיהֶן. חָבָא נִמְי, "וּכְסֹה" — 18
24 טוֹבָא מִשְׁמַע בְּתֵיב מִיעוּמָא — אִי הוּא חֲבִיב 19
25 "וּכְסֹה" הוּא מִשְׁמַע שִׁיחָא נִכְסָה כָּל שַׁעֲ, 20
26 ואִפִּילוּ מֵאֵה זִמְנִין. אֲבָל "וּכְסֹה" מִיעוּמָא 21
27 הוּא, כִּסּוּי זֶה וְחָלוּ לֹא. פְּטוֹר מִלְּכִסוּת — דִּהָא 22
28 מְכֻסָּה וְעוֹמֵד הוּא. הָא אִידִּחִי לֵיהּ — מְכֻסָּה, 23
29 דִּהָא כִּסְיוֹ וְתַגְלָה פְּטוֹר מִלְּכִסוּת אוֹ דִּיחוּי 30
31 — אִין אֲמִירִין דְּחִי אֲעַל מִצּוֹת, וְכִי אֲמִירִין 31
32 דִּיחוּי — בְּפִסְטוֹל קֶרֶבֶן הוּא דְּאֲמִירִין. חִיב 32
33 לְכִסּוּת — אֵף עַל גִּב דְּלֹא חוֹר וְתַגְלָה 33
34 מִשְׁנָה נִתְעַרְבּ בֵּין — שְׁהוּא אֲדוּם, וְאִין 34
35 מִרְהָא הִדֵּם נִיכֵר בִּי. רֹאשׁוֹן אוֹתוֹ — יין, כִּאִילוּ 35
36 הוּא מִים, וְאֵם הִידָהּ מִרְאִית דֶּם נִיכֵר בְּמִים 36
37 כְּשִׁיעוֹר הוּא — חִיב לְכִסּוֹת. נִתְעַרְבּ בְּרֵם 37
38 הַבְּהֵמָה — דְּלֹא בִר כִּסּוּי הוּא, וְרֹבוֹ דֶּם 38
39 בְּהֵמָה.
39 **בְּרֵכָה יִשְׁוֶה אֲרָבָעִים זְהוּבִים.** אִמְרַן רַבִּי יִצְחָק: עֲדִינִן יִשְׁוֶה לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה בֵּין גְּדוּלָּה רֹזֵמִי,
40 וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה בִּר לִיאִינוּס. "כְּפֶהוּ וְתַגְלָה". אִמְרַן לֵיהּ רַב אֶהָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי:
41 מֵאִי שְׁנָא מִהֲשֻׁבַּת אֲבָדָה, דְּאִמְרַן מִר: "הֲשֵׁב" — אִפִּילוּ מֵאֵה פַעֲמִים? אִמְרַן לֵיהּ: הָתָם לֹא פְתִיב
42 מִיעוּמָא, הֵכָא פְתִיב מִיעוּמָא — "וּכְסֹה", "כְּפֶהוּ הַרוּחַ". אִמְרַן רַבָּה בִּר בִּר חֲנֵה אִמְרַן רַבִּי יוֹחָנָן:
43 לֹא שְׁנָא אֶלָּא שְׁחֹר וְתַגְלָה, אֲבָל לֹא חוֹר וְתַגְלָה — פְּטוֹר מִלְּכִסוּת. וְכִי חוֹר וְתַגְלָה מֵאִי הָוִי? הָא
44 אִידִּחִי לֵיהּ! אִמְרַן רַב פֶּפֶא, זֹאת אוֹמְרָת: אִין דִּיחוּי אֲעַל מִצּוֹת. וְמֵאִי שְׁנָא מִהָא דִּתְנִינָא: הַשְׁוֹחֵט
45 וְנִבְלַע דֶּם פְּקָרֶק — חִיב לְכַסּוֹת? — הָתָם פִּשְׁרִשְׁמוֹ נִיבֵר. מִשְׁנָה דֶּם שְׁחֵחֶרֶב בְּמִים, אֵם יֵשׁ
46 בּוֹ מִרְאִית דֶּם — חִיב לְכַסּוֹת. נִתְעַרְבּ בֵּין — רֹאשׁוֹן אוֹתוֹ פִּאִילוּ הוּא מִים. נִתְעַרְבּ בְּרֵם הַבְּהֵמָה
47 אִי
48 ואִפִּילוּ תַפֵּס מִפְּקִינָן מִינֵיהּ. מִשּׁוֹם דְּכּוֹלֵם חִיבִים בְּקִרְיַת הַתּוֹרָה. וְכֵן פִּירֵשׁ רַבִּינֵי יִצְחָק בִּן אִשֵּׁר. ואִפִּילוּ עֹמֵד בְּמִקּוֹם כְּהֵן, דִּהָא דִּרְשִׁין (נִדְרִים סבא), "קִדְשֹׁתִי" — לְכָל דָּבָר שֶׁבְּקוֹדְשֵׁהּ,
49 לַפְתָּח רִאשׁוֹן וְלִבְרִיךְ רִאשׁוֹן, אֲסַמְכְתָּא הִיא. **אִי** אַרְבַּעִים זְהוּבִים אֶהָא נִטְלָה — שְׁתִּיה לֹא שִׁיכָב לְשֹׁכֵר בְּרֵכָה. אֲלֵא הִידָהּ רֹחֵב דִּסְלָקוּ מִבְּרִכַּת הַמּוֹזֵן, לְפִי שְׁחִיטָה מִן, וְאֵם תִּמְכֹּר אוֹ
50 חֲמִשִּׁים זְהוּבִים הוּא לִיהּ לִמְיֹר, דִּהָא אִיכָא בְּרִכַּת "בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן" שְׁלֹאֲחֵר בְּרִכַּת הַמּוֹזֵן וְיֵשׁ לֹמֵר: דְּסִבֵּר כִּמְנָא דְּאֲמַר ב"עֲרִבִי פִּסְחִים" (פִּסְחִים קָבֵה וְשֶׁם ד"ה לֹא) דִּהָא צִירִךְ לְבָרֵךְ
51 אֲכַסָּא דְּבִרְכַּתָּא, אֲלֵא אֲכַסָּא קִמָּא וְחָלוּ לֹא.
52 **רֹאשׁוֹן** אוֹתוֹ כִּאִילוּ הוּא מִים — בְּפִרְק "הַתְּעִירוֹת" (זְהוּבִים ע.ב.) אֲמַר דְּלֹא רֹאשׁוֹן לְדָם קִרְשִׁים קֶאֱמֵר, אֲלֵא רֹאשׁוֹן לִין וְלֹדֵם בְּהֵמָה וְחִיָּה קֶאֱמֵר, דְּרֹאשׁוֹן כִּאִילוּ הוּא מִים, כְּפִירֵשׁ
53 בְּקוֹנְטֵרס. וְהַשְׁעִיר, הַחֲזִיר רַבִּינוּ שְׁמוּאֵל מוֹרְדִּין: בְּפִרְק "הַקּוֹמֵץ רֵבָה" (מִנְחוֹת כבא) מִפְּרֵשׁ טַעְמָא דְּרַבְנָן וְרַבִּי יְהוֹדָה, מְדַכְתִּיב: "וְלֹקַח מִדָּם הֶפֶר וּמִדָּם הַשְּׁעִיר", גְּלוּי יְדוּעַ שְׁדֵם
54 הֶפֶר מִרְהוּבֵם מִדָּם הַשְּׁעִיר, כִּמְנָא לְעוֹלֵל שְׁאֵן מִבְּטָלִין אוֹ חָתָה זֶה. וְרַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר: כִּמְנָא לִמֵּן בְּמִינֵי שְׁאֵנֵי בְטֵל. וְהַשְׁתָּא, הִכִּי מוֹכֵחַ דְּאִפִּילוּ מִבְּטָלִין עוֹלֵל זֶה חָתָה זֶה, וְזִמְנָן בְּמִינֵי בְטֵל
55 — הָבָא לֹא טְבִיל, שְׁאִפְלוּ לֵיהּ דֶּם הֶפֶר הִידָהּ נִיכֵר אֲדוּמָמִית דֶּם הַשְּׁעִיר: וְיֵשׁ לֹמֵר: דִּהָא דֶּם הֶפֶר הִידָהּ מִים — לֹא יְהִידָהּ בְּרֵם הַשְּׁעִיר מִרְאִית דֶּם גִּמְרוּ, אֲלֵא אִידִּחִי דִּיהָא מִרְאִיתוֹ וְבִטֵּל
56 כְּדִאֲמִירִין בְּפִרְק "הַתְּעִירוֹת" (זְהוּבִים ע.ב.) דְּלִי שֵׁשׁ תְּבוּכוֹ בֵּין לִבָּן וְחֹלֵב, רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר: רֹאשׁוֹן לִין וְחֹלֵב כִּאִילוּ יִין אֲדוּם, וְאֵם דִּיהָ מִרְאִיתוֹ (כְּשֵׁר. אֲבָל) דֶּם לְחוֹךְ מִים — רִאשׁוֹן
57 רִאשׁוֹן בְטֵל. וְהִכִּי נִמְי אֲמִירִין בְּפִרְק תְּמִישׁ דִּיעוּבָהּ זֶה (ע.בא.) כִּי אֶתָּא רַב דִּימִי, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמַּעֲרָה יִין נִסָּךְ מִתְּבִית לְבוֹר, אִפִּילוּ כָּל הַיּוֹם בּוֹלוּ — רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בְטֵל. וּבְפִרְק בְּרִיתָא
58 דְּנִדָּה (ע.בא.) גְּבִי דִם תְּבוּסָה, הִכָּא דְּפִסְק, שְׁאֵן חוֹלֵךְ בְּלֹא דְּפִסְק, אֲמִירִין: רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בְטֵל. וְקִשְׁיָא, דְּאֲמַר בְּפִרְק "הַלּוֹקַח בְּהֵמָה" (בְּבוֹרוֹת כבא.) הַלּוֹקַח צִיר מִעַם הָאֶרֶץ — מִשְׁיָקוּ
59 בְּמִים, וְטָהוֹר מִמָּה נִפְשֵׁר, אִי רֹבָא מִיָּא נִינְהוּ — סִלְקָא, וְאִי רֹבָא צִיר נִינְהוּ — צִיר לֹא בִר קְבוּלִי טוֹמָאֵה הוּא, וְאִי מִשּׁוֹם מִיעוּטָא דִּמִּים דְּבִצִּיר — בְטֵלִי בְּרֹבָא. וְקֶאֱמֵר רַב דִּימִי בִּשְׁם
60 רִישׁ

ירש לקיש: לא שנו אלא לטבל פתו, אבל לקדרה — חזר וניער, אלמא, דאפילו טהרה מעוררת טומאה, כל שכן דטומאה מעוררת טומאה ואפילו לאבי דקאמר: וכי טומאה שבטלה חזרה וניערה — היינו מחמת טהרה, אבל בטומאה דמעוררת טומאה ליכא מאן דפליג, וכל שכן דאיסור מעורר איסור, כדאמר לעיל (חולין פ"ב). אם אמרו ספק טומאה

לטהר כו, וביהעל"י (יבמות פ"ב), נמי אמרין: נתן סאה ונלט סאה — עד רובו, אלמא, טפי מרובו לא אמרין דראשון ראשון בטל, אף על גב דהוי בהפסקו ויש לומר: דבכל מקום אמרין דחזר וניער, אפילו בהפסק, וברם תבוסה, דמפליג בין פסק ללא פסק — משום דברם תבוסה דרבנן הקילו, והבא קדשים דוקא אמרין: דאמרין בטל, דכיון שנדחה בקדשים — שוב אינו חזר ונראה, והוא דברפק בתרא דעבודה זרה (ע"ג), מפרש רבינו יצחק דראשון ראשון בטל — ואין נאסר בכל שהוא, עד שיחא בו נותן טעם כמו בשאר איסורין, וקאי אמתניתין דקאמר: ואלו איסורין ואיסורין בכל שהוא, יין נסך כו, מפרש רב דימי דהיינו דוקא כי נפל היתרא לגו איסורא, כדקאמר בתר הכי, אבל איסורא לגו היתרא — אינו אסור בכל שהוא, דראשון ראשון בטל כל זמן שיש ששים בחיור, ופרקי, תנן: ואלו איסורין ואיסורין בכל שהוא יין נסך כו, מאי לאו איסורא לגו היתרא? לא, היתרא לגו איסורא, תא שמע, יין במים בנותן טעם, מאי לאו חמורא דאיסורא לגו מיא דהיתרא? ומדק גופה לא פריך, דמודה רבי יוחנן בבגית טעם חזר וניער, תדע, דהא טעם כעיקר במין שאינו מינו — מן התורה, כדאמר "בהתערובות" (ובחים ע"ה), וביאלו עוברין (ספחים מ"ב) ובפרק "שלשה מינין" (נזיר ל"א), אלא הכי פירושו: מדיספא איסורא לתוך היתרא — הכי נמי ירשא דין בין בכל שהוא ומשנה: לא, בנפל חמורא דהיתרא לגו מיא דאיסורא, ופריך: מדרשא במיא דאיסורא — סיפא נמי במיא דאיסורא, וקתני: מים בין בנותן טעם, פירושו: וכי הדיק דרך סיפא באיסורא לגו היתרא — הוא הדין וירשא דין בין בכל שהוא ומשנה: דכולה בהיתרא לגו איסורא איידי, ובנותן טעם דקאמר — ממשמע דכי ליכא בנותן טעם דשרי — היינו כגון שנפל הרבה מן היתר בבית אחת לתוך האיסור, שנתבטל האיסור בבית אחת, ואם תאמר: אמאי נקט מחבית לבור משום דראשון ראשון בטל? בלאו הכי שרי, כיון דלבסוף נשאר ששים של היתר ויש לומר: דדוקא נקט מחבית לבור, דלא נפיש בממדיה כולי האי, אף על גב דנפיש טפי ממצרצור, אבל היכא דנפיש עמודיה טובא — לא בטיל, אפילו יש ששים בחיור.

שנתמרו מאלוהין — הוא הדין דהוי מצי לממרה דתמך במי פירות, דלא מכשיר, והוא דאיכא כוית, והוא דאיכא כוית, ואם תאמר: על פי שכולו לא דם מחיב כרת עד דאיכא כוית דם גמור, ולא מטמא באהל עד דאיכא רביעית דם גמור, דאי ברם עשם מי בשמים — ששטא צריך כוית ורביעית.

תנן — תימנה: אי משנה היא, הא דקאמר לעיל: (במתניתין) ובמתניתא תנא ומטמא באהל, וקאמר עלה: והוא דאיכא רביעית — הוה ליה לאתויי מתניתין דהבא ונראה דברייתא היא, והכי נמי אשכחן ב"החולין" (יבמות ל"ב), דקאמר: תנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהה שלשים יום כו, ואיש משנה בשם מרשם, ובפרק "רבי אליעזר ממילא" (שבת קל"ה), ר' יוחנן ב"הספרי" — תנא, "כל משקה חמור טהור" — דלא גזר עליהן כמו שגזר על של הזב, כדמפרש במסכתא — משנה דזב לא בדילי מניה, ואם תאמר: והלא כשיצאין מן המת — נוגעין בו, ומקבלים טומאה ממנו במגע, דמדאורייתא דמעת עינו דדם מגופתו וחלב האשה חשיבי משקין, כדיליף בפרק "דם הנדה" (נדה נ"ה), מקראי! עוד קשה: דקאמר ההם דמטמא טומאת משקים בריבית, והלא משקין מטמאין בכל שהוא: כדמובח בפרק קמא דפסחים (יד"א), גבי מימיהם של כהנים אל נגנעו לשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם בשר שנטמא באב הטומאה אף על פי שנוספין על טומאתו כו, דמוקי לה דאיכא משקה בחדי בשר, דקא מטמא בשר מחמת משקין, ומסחמא אין באותם משקים בריעית. ואמרין נמי בההוא פירקא (שם י"ב), ומים נמי לא אמרן אלא רביעית, דחוי להטביל בהן מחטין וצנורות, אבל בציר מרביעית — טמאים, ובברכות בפרק "אלו דברים" (ע"ג), שטא טמא משקין שאחרי הכוס מחמת ידים, וחזרו וטמאו את הכוס ויש לומר: דהבא דיידי שיצאו ממנו דרך שפופרת, ובעדן בגופו לא מקביל טומאה, דאי תורת משקין עליהם עד שיצאו לחוץ, וכי נפקי דרך שפופרת — טהורות מן התורה, כיון שלא נגעו בו, אלא מדרבנן גזר חזק דאיכא רביעית, אף על גב דלא נגעו בו, אי נמי, הוה קראי דנדה — אסמכתא בעלמא נינהו, ומן התורה אין עליהן תורת משקין, ולכך לא גזר אלא בריעית, ואם תאמר, דאמרין בפרק "אמרו לו" (בריות ג"א), האשה שנתן חלב מדדיה לתוך התנור — טמא, ופריך: במאי מתבשר אמר רבי יוחנן: בטיפה המלוכלכת על פי תודו, והשתא, כיון דצריך הבשר — אלמא חשיבא אוכל, לפי שמוחל לאכילת תינוק, אם כן, תנור אמאי טמא? דא אין אוכל טמא כלום! אלא על בדרך, מטמא מחמת הטיפה המלוכלכת על פי הודו, שמתערבת עם שאר חלב שנותן בתנור, ששם משקה עליה, ומשקין מטמאין כלי גזירה משום משקה דוב וכו', כדאמר בפרק קמא דשבת (יד"ב), אלמא, מטמאה הטיפה לחנוך אף על גב דלית בה רביעית וכן ב"אין דורשין" (גיטין כ"א), באשה שבאתה לפני רבי ישמעאל, ואמרה לו: מהו זה ארנוגה בטורה, ומתוך הדברים שבדקה אמרה לו: נומא נפסקה וקשריה בפה, דרי אף על פי שלא היה ברק שפפה רביעית — נטמא מידים שהיו מסובאות, וטימא את המפה ויש לומר: דתרומה וקדשים מטמא בפתח מרביעית, ודוקא לחולין הוא דבעי רביעית.

משקה טבול יום משקין היוצאין ממנו כמשקין שנוגע בהן — אומר רבינו תם: דהיינו משקין שנגע בהן דקאמר — לא מיתוקמא אלא במשקין דתרומה, דאילו חולין לא מיטמא, ואפילו במעשר נמי שרי, כדאמרין (יבמות ע"ב), טבל ועלה — אוכל במעשר, ובמשקין דקדש נמי לא קאמר, דהנן בפרק עשירי דנדה (ע"ג), בראשונה היו אומרים דהיטבת על דם טהור מערה מים לפסח, פירוש: אבל לא נוגעת, דחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו, כדמפרש בגמרא, חזר וניער, דהיינו טמא מת לקדשים, פירוש: דוקא לקדשים, ולא לחולין, דלאו כקדש דמו, אלמא, טבול יום הוה ראשון לקדשים כאילו נגע לטמא מת, דישבת על דם טהור היא בטבול יום ארוך, אם כן משקין קדש שנגע בטבול

או ברם החיה — ברם היקול של חיה, רואין אותו — שאינו טעון כסוי, כאילו הוא מים — ואם היה הדם הזה של שחיטת החיה והעוף ניכר בו — חייב לכסותו, אין דם מכתל דם — ואפילו אין מראית דם ניכרת במים כמות דם בהמה זה — אין דם החיה בטיל, דקסבר: מין במינו לא בטיל, דם הניתן — חוץ לגומא, **גמרא** תנן התם — בשחיטת קדשים, כשר — לזריקה, נתקרב ברם חבהמה

— של חולין, או ברם החיה — ממש, דסתמא חולין, רואין אותו — לדם הפסול, כאילו הוא מים — ואם היה דם הכשר ניכר בו — כשר, לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם — לפיכך, כל טיפה וטיפה כשנפלה — בטלה, הלכך, עד שלא תהא בו מראית דם — כשרה, אינו כן — שאפילו נפל דם לתוך מים — חייב לכסות, שאף על פי שבטל ונדהה ראשון ראשון, אפילו הכי, כשהלך ורבה עד שנהפכה מראית המים לדם — חזר דם הבטל וניער, וחשוב דם, ולא אמרין: הואיל ונדהה ידחה, שאין תורת ידחיו אצל מוות, כל מראה אדמונית — כל זמן שיש ברם מראה אדמונית — הוי דם, לכפרה, ולזריקה, ולהבשיר את הוורעים, ולקמחה פריך: אי מים הוא, נמי אכשורי מכשרי שחמורו — שערבו עם מי גשמים, שאינם מכשירים אלא כדאמרינן לירד על הפירות, והבא, משום דם דהוי משקה, אף על גב דלא אחשבה לירד על הפירות — מכשיר, דתנן (מכשירין פרק א' משנה א'): כל משקה שתולתו לרצון, שנחשב למאומה, אף על פי שאין סופו לרצון — מכשיר, ופרכינו: מי גשמים נמי כיון דשקיל — במנא, ורמי — לתוך דם, אחשבתו לכוף בצללתא דרמא — באותן מים שהם מן הדם עצמן, כשהוא נקשר יש סביביתו צלול במים, ואם יש בו מראית דם — מכשיר, ואי לא — לא, עניש ברת — האוכלו, והוא דאיכא כוית רמי — לתוך דם, ומטמא באהל — חייב שיש בו מראית דם, אם של מת הוא, והוא דאיכא רביעית — מן הדם גמור, והוא שיעור לטומאת אהל, דכתיב (במדבר ו'): "על נפש מת", ובשיעור רביעית הנשמה תלוייה, משקה המת — כגון דמעת עינו וחלב אשה, כל מראה אדמונית שבו מטמא — כלומר, צללתא דרמא, כל זמן שמראהו אדום — טמא, משקה טבול יום — אותן משקין היוצאים ממנו — הרי הם כמשקין שהוא נוגע בהן, ואילו

לשטמא אהל, דכתיב (במדבר ו'): "על נפש מת", ובשיעור רביעית הנשמה תלוייה, משקה המת — כגון דמעת עינו וחלב אשה, כל מראה אדמונית שבו מטמא — כלומר, צללתא דרמא, כל זמן שמראהו אדום — טמא, משקה טבול יום — אותן משקין היוצאים ממנו — הרי הם כמשקין שהוא נוגע בהן, ואילו

לשטמא אהל, דכתיב (במדבר ו'): "על נפש מת", ובשיעור רביעית הנשמה תלוייה, משקה המת — כגון דמעת עינו וחלב אשה, כל מראה אדמונית שבו מטמא — כלומר, צללתא דרמא, כל זמן שמראהו אדום — טמא, משקה טבול יום — אותן משקין היוצאים ממנו — הרי הם כמשקין שהוא נוגע בהן, ואילו

לשטמא אהל, דכתיב (במדבר ו'): "על נפש מת", ובשיעור רביעית הנשמה תלוייה, משקה המת — כגון דמעת עינו וחלב אשה, כל מראה אדמונית שבו מטמא — כלומר, צללתא דרמא, כל זמן שמראהו אדום — טמא, משקה טבול יום — אותן משקין היוצאים ממנו — הרי הם כמשקין שהוא נוגע בהן, ואילו

לשטמא אהל, דכתיב (במדבר ו'): "על נפש מת", ובשיעור רביעית הנשמה תלוייה, משקה המת — כגון דמעת עינו וחלב אשה, כל מראה אדמונית שבו מטמא — כלומר, צללתא דרמא, כל זמן שמראהו אדום — טמא, משקה טבול יום — אותן משקין היוצאים ממנו — הרי הם כמשקין שהוא נוגע בהן, ואילו

לזריקה ומכפר על בעל הקרבן. וכן מה שאמר תיבין כבסוי, תנינא
- גם זה שנינו כאן במשנתנו, שדם שנתערב במים אם ניכר
מראהו חייב בכיסוי.
מתרצת הגמרא: אלא מכשירין איצטריקא ליה - לא הוצרכו דבריו
אלא למא שאמר שדם שנתערב במים מכשיר לקבל טומאה,
שהייתי סבור הואיל ונתערב הדם במים עד שאינו ניכר בהם, אין
הדם חשוב בתוכם להכשיר לטומאה, לכך אמר שמואל, שכל זמן
שיש מראה אדמומית הרי זה דם המכשיר לקבלת טומאה.
מקשה הגמרא: מכשירין נמי - גם דבריו אלו שמים שנתערב בהם
דם מכשירים לקבל טומאה, אין אנו צריכים לחידושו, שהרי אי
דם הוא, אכשורי מכשיר, אי מיא, אכשורי מכשיר - אם נאמר
שהמשקה נחשב דם הרי הוא מכשיר לטומאה, ואם נאמר
שהמשקה נחשב מים הרי הוא מכשיר לטומאה, שהרי גם הדם וגם
המים הם משבעת המינים המכשירים לקבלת טומאה.
מתרצת הגמרא: לא צריקא - דם הוצרכו דברי שמואל לדם
שנתערב במים סתם, אלא שתתקדו - שעירב את הדם במי נשמים,
ולא החשיבם לירד על הפירות, והואיל ומשום המים עצמם אין
המשקה מכשיר לטומאה, שהרי מי גשמים שלא החשיבם לירד
על הפירות אינם מכשירים לטומאה, הייתי סבור שהדם שמעורב
בם בטל ואינו נחשב דם להכשיר, לכך משמענו שמואל שכל
שניכר מראה הדם במים הרי זה דם והוא משקה המכשיר לקבלת
טומאה.
מקשה הגמרא: מי נשמים נמי - גם אם מדובר במי גשמים, הרי כיון
דשקיל דרמי - כיון שנטלם בכלי ושפכם לתוך הדם, אחשבינו -
החשיבם לדבר זה, ואם כן הם מכשירים לקבל טומאה, ואפילו אין
ניכר מראה הדם יכשירו המים עצמם. מתרצת הגמרא: לא צריקא
- לא הוצרכו דברי שמואל שדם שנתערב בו מי גשמים מכשיר
לטומאה אם ניכר מראהו, אלא לאופן שנתקדו - שנתערבו לו מי
גשמים בדם מאליהן שלא מרצונו ולא החשיבם לכך, ולכך המים
עצמם אינם מכשירים אלא רק הדם.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף לכאור את חידושו של שמואל שהדם
מכשיר לטומאה: רבי אסי מנתיקיל ו-שם מקום אומר, בצללתא
דרקא - במשקה הצלול מן הדם עצמו דיבר שמואל, שכשהדם
נקרש, סביבו נותר משקה הצלול במים, והייתי סבור שאין אותו
משקה נחשב דם, ועל כך אמר שמואל שאם יש בו מראה
אדמומית הרי הוא דם ומכשיר לטומאה, אבל אם אין בו מראה
דם אינו מכשיר לטומאה.
הגמרא מביאה הלכות נוספות בענין צללתא דדמא: רבי ירמיה
מדיפתא אמר, האוכל צללתא דדמא ענוש כרת. מבארת הגמרא:
והוא - מה שאמר רבי ירמיה שהאוכלו ענוש כרת, הוא רק
בראיא כרת - שיש בו שיעור כזית.
מוסיפה הגמרא: כמתניתא תנא - בברייתא שנינו, מטמאים באהל
- הנכנס באהל שיש בו צללתא דדמא מן המת, כל זמן שיש בו
מראית דם הרי הוא טמא. מבארת הגמרא: והוא דאיכא רביעית -
ודין זה הוא רק כשיש בדם שיעור רביעית, שרביעית מן המת הוא
השיעור לטומאה באהל המת.
תנין תתם - שנינו בברייתא בדיון טומאת המת, כל משקה היוצא
מגופו של המת, כגון דמעת עינו וחלב האשה מהחורין, חוץ מדימו -
חוץ מדם המת שהוא טמא. וכל מראה אדמומית שבו - והמים
הצלולים מדם המת, כל זמן שניכר בהם מראה אדמומית, מטמאין
בטומאת אהל את הנמצא עמם באהל אחד.
הגמרא מביאה משנה ומבררת האם דבריה ודברי הברייתא
דלעיל סותרים אלו את אלו. מקשה הגמרא: ומשקה המת מהחורין
- וכי כל משקה המת חוץ מדימו טהורין, ודמינו - וקשה, ששנינו
במשנה (טבול יום פ"ב מ"א) משקה טבול יום (משקין היוצאין מגופו) -
משקין היוצאים מגופו של טבול יום, כגון דמעת עינו וחלב האשה,
דינם כמשקין שנוגע בהן הטבול יום,

או גרם תתק - בדם היקו של חיה ועוף שהוקו בחיותם לפני
שנשחטו, שאף הוא אינו חייב בכיסוי, רואין אותו - את דם
הבהמה או החיה שאינו חייב בכיסוי, פאילו (הן) [הוא] מים, ואם
נפל בדם שאינו חייב בכיסוי דם החייב בכיסוי, בשיעור כזה שאם
היה נופל הדם החייב בכיסוי במים היה הדם ניכר, חייב לכסותו,
אבל אם לא היה ניכר, פטור מלכסותו. רבי יהודה חולק ואומר, אין
דם מכביל דם - אין הדם הפטור מכיסוי מבטל את דם השחיטה
החייב בכיסוי, ואפילו אם נפל בדם שאינו חייב בכיסוי רק מעט דם
החייב בכיסוי בשיעור שאם היה נופל במים לא היה ניכר, מכל
מקום מאחר שנפל לתוך דם אינו מתבטל וחייב בכיסוי.
דם הניתו למרחוק חוץ לגומא שעושה לקבל את הדם, וכן הדם
שעל הסבין חייב לכסות. אמר רבי יהודה, איכתי חייב לכסות את
הדם הניתו או שעל הסבין, כיון שאין שם דם אחר אלא הוא, אבל
אם יש שם משחיטה זו דם אחר שלא הוא - מלבד הדם הניתו
ושעל הסבין, פטור מלכסות את הדם הניתו ושעל הסבין, אלא
מכסה את הדם האחר בלבד.

גמרא

הגמרא מביאה משנה בדיני דם קרבן כעין משנתנו, וביאורה:
תנין תתם - שנינו במשנה (זבחים ע"ז) דם קרבן שנתערב במים, אם יש
בו - במשקה המעורב ממים ודם, מראית דם הרי זה כשר לזריקה
על גבי המזבח. ואם נתערב הדם ביון אדום שאין מראה הדם ניכר
בו, רואין אותו - את היין פאילו הוא מים, ואם יש במשקה ההוא
והמעורב ממים בשיעור היין ומדם הקרבן מראית דם, הרי דם זה
והמעורב ביון כשר. ואם נתערב דם הקרבן בדם תתם של חולין
או גרם תתם שאינה ראויה כלל למזבח, רואין אותו - את הדם
הפטול למזבח פאילו הוא מים, ואם יש במשקה ההוא והמעורב
ממים בשיעור הדם הפטול ומדם הקרבן מראית דם, הרי דם זה
והמעורב בדם הפטול כשר. רבי יהודה אומר, אין דם מכביל דם,
שעושים שמין במינו לא בטל, ואפילו טיפת דם קרבן שנפלה לתוך
כלי גדול של דם חולין כשר דם התערובת לזריקה.
מבארת הגמרא: אמר רבי תימא בר אבא אמר רבי יוחנן, לא שנו
במשנה שדם קרבן שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר, אלא
כשנפלו מים לתוך דם, ולפיכך מעט מעט שנפל לתוך הדם בטל
בדם, וכל זמן שעדיין ניכר מראה הדם כשר לזריקה, אבל נפל דם
לתוך מים, ראשון ראשון כטל - מעט מן הדם שנפל לתוך המים
מתבטל במים שהרי לא ניכר מראיתו, וכן המעט שנפל אחריו. ואף
שלכסוף שנפל הרבה לתוך המים כבר ניכר מראהו, אין אומרים
שהמעט שנפל בתחילה חוזר וניעור, אלא כיון שנדחה מן המצוה
נדחה עולמית ואינו חוזר להכשרו.
הגמרא מחלקת בין דם קרבן לכיסוי הדם: אמר רב פפא, ולענין
מצות כסוי הדם אינו כן - אין אומרים שאם נפל הדם לתוך המים
ראשון ראשון בטל ונדחה ממצות כיסוי, אלא אין תורת דיהוי אצל
מצות, ולכן אפילו אם נפל דם מעט מעט לתוך מים ולא ניכר
מראיתו, אף שהמעט מעט שנפל התבטל ונדחה ממצות כיסוי הדם,
בכל זאת כיון שהלך ונתרבה עד שניכר מראה הדם, חוזר הדם
שהתבטל וניעור ונחשב דם וחייב בכיסוי. ואין אומרים הואיל
ונדחה ידחה מן המצוה לפי שאין תורת דיהוי אצל מצוות אלא
בקדשים.
הגמרא מביאה הלכה נוספת בדיון דם המעורב במים: אמר רב
יהודה אמר שמואל, דם שנתערב בו מים, כל זמן שיש בדם מראה
אדמומית, מכשירין בזריקתו על המזבח אם הוא דם קרבן, ומכשירין
בו את הפירות לקבל טומאה, ותיבין בו במצות כסוי הדם.
מקשה הגמרא: מאי קמשמע לן - וכי מה מחדש שמואל בדבריו.
הרי מה שאמר שהם מכשירין, תנינא - כבר שנינו כן במשנה
זבחים, שדם קרבן שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר

משנה

50 משנתינו מבארת במה מכסים את הדם: **בְּמָה מְכַסִּין וּבְמָה אֵין**
 51 **מְכַסִּין, מְכַסִּין בְּזֶבֶל הָדֵק, וּבְחֹל הָדֵק, בְּסִיר, וּבְחֶרְסִית - שְׂחִיקַת**
 52 **חֲרִסִּים, וּבְלִבְנָה וּבְמִנְפָּה** [כִּסּוֹי הַחֲבִית הַעֲשׂוֹי מִחֶרֶס] **שֶׁבִּתְשָׁן.**
 53 **אָבֵל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הָגֵס, וְלֹא בְּחֹל הָגֵס, וְלֹא בְּלִבְנָה וּבְמִנְפָּה**
 54 **שְׁלֹא בִּתְשָׁן. וְלֹא יִכְפֹּה** [יִכְסֹה] **עָלָיו - עַל הַדָּם אֵת הַבֵּל, שְׂבֹוה**
 55 **אֵינוֹ מַקִּים אֶת מִצּוֹת כִּסּוֹי הַדָּם. כָּלֵל אֱמָר רֶבֶן שֶׁמְעוֹז בֶּן זִמְלִיאֵל,**
 56 **דָּבָר שֶׁמְגַדֵּל בּוֹ צִמְחִים מְכַסִּין בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ מְגַדֵּל צִמְחִים אֵין מְכַסִּין**
 57 **בּוֹ.**

גמרא

59 שנינו במשנתינו שמכסים את הדם בחול הדק אבל לא בחול הגס,
 60 הגמרא מבררת מה הוא שיעור זה. שואלת הגמרא: **הִיכִי דָמִי -**
 61 **אֵין מְדוּבָר מֵה שֶׁאִמְרוּ חוֹל הָדֵק, כְּלוּמַר, מֵה הוּא שִׁיעוֹר דְּקוּתוֹ.**
 62 משיבה הגמרא: **אֱמָר רַבָּה בַּר בַּר הִנֵּה אֱמָר רַבִּי יוֹחָנָן, חוֹל הָדֵק**
 63 **הוּא כָּל שֶׁאֵין חִיּוּצָר צָרִיף לְכַתְּשׁוֹ - כֹּל שֶׁהָאוֹמֵן הַיּוֹצֵר כֵּלִים מִן**
 64 **הַחוּל וְנִצְרָךְ לַחוּל דֵּק, אֵינוֹ צָרִיךְ לַכְתוֹשׁ עוֹד חוֹל זֶה לַעֲבֹדוֹתוֹ,**
 65 **זֶה הוּא חוֹל הָדֵק הַכָּשֵׁר לְכִסּוֹי הַדָּם, אֲבָל אִם הָאוֹמֵן צָרִיךְ**
 66 **לַכְתוֹשׁוֹ זֶה הוּא חוֹל הָגֵס שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְכִסּוֹי הַדָּם.**
 67 אומרת הגמרא: **וְאִיאָב דְּמִתְנִי לֵה אִסְיָא - וַיֵּשׁ שֶׁשֵּׁנו אֶת דְּבָרֵי**
 68 **רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן, עַל הַסִּיפָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה אֲבָל אֵין**
 69 **מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הָגֵס וְלֹא בְּחֹל הָגֵס, וְנִשְׁאַלָה שְׂאֵלָה, הִיכִי דָמִי -**
 70 **אֵין מְדוּבָר מֵה שֶׁאִמְרוּ חוֹל הָגֵס וְנִמָּה הוּא שִׁיעוֹר זֶה, וְעַל כֵּךְ אֱמָר**
 71 **רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אֱמָר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל שֶׁחִיּוּצָר צָרִיף לְכַתְּשׁוֹ - כֹּל**
 72 **שֶׁהָאוֹמֵן הַיּוֹצֵר כֵּלִים מִן הַחוּל, צָרִיךְ לַכְתוֹשׁ עוֹד אֶת הַחוּל כְּדִי**
 73 **שִׁיחִיהוּ חוֹל דֵּק, זֶה חוֹל גֵּס שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְכִסּוֹי הַדָּם.**
 74 שואלת הגמרא: **מָאי בִּינְיָהוּ - מֵה הַחִילּוּק בֵּין שְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים,**
 75 **וְהִרִי לְשְׁנֵי הַלְשׁוֹנוֹת אִם צָרִיךְ לַכְתוֹשׁ אֶת הַחוּל אֵינוֹ כָּשֵׁר לְכִסּוֹי**
 76 **וְאִם לֹא צָרִיךְ לַכְתוֹשׁ כָּשֵׁר לְכִסּוֹי. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: אִיאָב בִּינְיָהוּ**
 77 **דְּצָרִיף וְלֹא צָרִיף - הַנִּפְקָא מִינָה בֵּין הַפִּירוּשִׁים הִיא כֹּאשֶׁר הַחוּל**
 78 **צָרִיךְ כְּתִישָׁה וְלֹא צָרִיךְ כְּתִישָׁה, כְּלוּמַר כֹּאשֶׁר הוּא צָרִיךְ כְּתִישָׁה**
 79 **קֵלָה וְלֹא צָרִיךְ כְּתִישָׁה רַבָּה, וְהִינֵנוּ בְּאוֹפֵן דְּמִיפְרִיף אִיפְרוּכִי -**
 80 **שְׂהוּא נִפְרָךְ בִּיד וְאֵינוֹ צָרִיךְ כְּתִישָׁה בְּכָלִי. לְלִשׁוֹן רֵאשׁוֹן שֶׁשֵּׁנו**
 81 **כָּלֵל זֶה עַל הַרִישָׁא, אִם כֵּן כְּשֶׁהַחוּל נִפְרָךְ בִּיד דִּינוֹ כְּחוֹל הָדֵק**
 82 **שְׂהִירִי אֵינוֹ צָרִיךְ כְּתִישָׁה מִמֶּשׁ, אִמְנֵם לְלִשׁוֹן שְׁנֵי שֶׁשֵּׁנו כָּלֵל זֶה**
 83 **עַל הַסִּיפָא, אִף כְּשֶׁהַחוּל נִפְרָךְ בִּיד דִּינוֹ כְּחוֹל הָגֵס שְׂהִירִי עֵדִין**
 84 **הוּא צָרִיךְ כְּתִישָׁה מִעוּט, וְהִירִי זֶה בְּכָלֵל חוֹל שֶׁחִיּוּצָר צָרִיךְ**
 85 **לַכְתוֹשׁוֹ.**
 86 הגמרא מביאה ברייתא הלומדת מפסוקים מה הוא הדבר הכשר
 87 לכיסוי: **תָּנוּ רַבָּנֵן, אִמְרַ הַכְּתוּב בְּמִצּוֹת כִּסּוֹי הַדָּם (שם) וְיִשְׁפֹּךְ אֶת**
 88 **דָּמּוֹ וְכִסְהוּ בְּעֶפֶר, מִכָּךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'וְכִסְהוּ', יָכוֹל הֵייתִי לֹמַר, שִׁיכְסֹו**
 89 **בְּאֶבְנִים אוֹ יִכְפֹּה עָלָיו אֶת הַבֵּל, תִּלְמִיד לֹמַר 'בְּעֶפֶר', וּמִשְׁמַע אֲבָל**
 90 **לֹא בְּאֶבְנִים וְכָלִי. וְאֵין לִי מִן הַכְּתוּב שִׁיכּוֹל לַכְּסוֹת אֶלָּא בְּעֶפֶר,**
 91 **מִנֵּין לְרִבּוֹת שִׁיכּוֹל לַכְּסוֹת גַּם בְּזֶבֶל הָדֵק, וְחוֹל הָדֵק, וְשִׂחִיקַת**
 92 **אֶבְנִים, וְשִׂחִיקַת חֶרְסִית, וְנִעְזָרֶת פִּשְׁתָּן דָּקָה וְ-שְׂבִירִי גְבֻעוּלִין**
 93 **הַנִּנְעֲרִין מִן הַפִּשְׁתִּים כְּשֶׁמִּנְפָּצִים אוֹתָם,**

1 וְאֵלּוֹ וְאֵלּוֹ - בֵּין מַשְׁקִים הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ וּבֵין מַשְׁקִים שְׂנוּגַע בָּהֶם,
 2 אֵין מְסַמָּאן מִהֶטְבֹּל יוֹם, שְׁלֹא גִזְרוּ בָהֶם חֲכָמִים טוּמָאָה. וְשֶׁאֵר כָּל
 3 הַמְסַמָּאן מִלְבַּד טְבֹול יוֹם, בֵּין קָלִין - שְׁטוּמָאָתָם קֵלָה, בֵּין חֲמוּרִין -
 4 שְׁטוּמָאָתָם חֲמוּרָה, מְשַׁקֵּין הַיּוֹצֵאִין מִקֵּץ מִגּוּפוֹ, דִּינָם בְּמַשְׁקָה הַיּוֹנֵעַ
 5 בָּקָן - בָּאֵלּוֹ הַטְמָאִים. וְאֵלּוֹ וְאֵלּוֹ - הַמַּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִים מִשְׁאֵר
 6 הַטְמָאִים וְהַמַּשְׁקִין שְׂנִגְעוּ בְּשֶׁאֵר הַטְמָאִים, טְמָאִים תִּחְלָה - רֵאשׁוֹן
 7 לְטוּמָאָה, שֶׁהִנוּגַע בָּהֶם נַעֲשֶׂה שְׁנֵי לְטוּמָאָה, וְהִנוּגַע בּוֹ נַעֲשֶׂה
 8 שְׁלִישִׁי לְטוּמָאָה, חוּץ מִן הַמַּשְׁקָה שֶׁהוּא בְּדִרְגַּת אֶב הַטְּוּמָאָה, וּבִגּוּן,
 9 זֹכְבוֹ וְרוּקּוֹ וּמִימֵי רִגְלָיו שֶׁל הָזֶב וְכֵן שִׁכְבַּת זֹרַע שֶׁל כָּל אָדָם.
 10 הַגְמָרָא מְבַרֶּרֶת אֶת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה, וּמְסִימָת אֶת הַקּוּשִׁיא: **מָאי קָלִין**
 11 **וּמָאי חֲמוּרִין - מֵה הֵם טְמָאִין קָלִין וְחֲמוּרִין שֶׁשֵּׁנו בְּמִשְׁנָה**
 12 **שֶׁהַמַּשְׁקִים הַיּוֹצֵאִים מִדָּם טְמָאִים, מָאי לֹא - הָאֵם אֵין הַפִּירוּשׁ**
 13 **קָלִין הֵם שְׁרִיץ וְזָב, וְחֲמוּרִין הוּא מָת, הִרִי שְׁמַשְׁקָה הַמֵּת טְמָאִים,**
 14 **וְקִשָּׁה שֶׁדְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה שְׁמַשְׁקָה הַמֵּת טְמָאִים וְדְבָרֵי הַבְּרִייתָא**
 15 **שְׁמַשְׁקָה הַמֵּת טְהוּרִים טוּתִירִים אֵלּוֹ אֶת אֵלּוֹ.**
 16 מִתַּרְצַת הַגְמָרָא: **לֹא - אֵין הַפִּירוּשׁ שְׁקָלִין הוּא שְׁרִיץ חֹב וְחֲמוּרִין**
 17 **הוּא מָת, אֵלָּא קָלִין הוּא שְׁרִיץ, וְחֲמוּרִין הוּא זָב, אֲבָל מַשְׁקָה הַמֵּת**
 18 **אֲכַן טְהוּרִים.**
 19 שואלת הגמרא: **מָאי שְׁנָא זָב דִּנְרוֹר בִּיה רַבָּנֵן, וּמָאי שְׁנָא מָת דִּלָּא**
 20 **נִירוֹ בִּיה רַבָּנֵן - בְּמֵה שׁוֹנֵה הָזֶב מִן הַמֵּת, שְׁעַל הָזֶב גִּזְרוּ חֲכָמִים**
 21 **שִׁיחִיהוּ הַמַּשְׁקָה הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ טְמָא, וְעַל הַמֵּת לֹא גִזְרוּ חֲכָמִים**
 22 **שִׁיחִיהוּ הַמַּשְׁקָה הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ טְמָא. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: זָב, דִּלָּא בְּדִלָּי**
 23 **אִינְשִׁי מִינִיה - זָב כִּיּוֹן שְׂהוּא אֲדָם חִי, וְגַם כִּיּוֹן שֶׁאֵין נִיכְרַת בּוֹ**
 24 **טוּמָאָתוֹ, אֵין אֲנָשִׁים מִתְּרַחֲקִים מִמֶּנּוּ, לִכָּךְ, כְּדִי לַגְדוֹר וְלַהֲרַחֵק**
 25 **מִטּוּמָאָת זָב, נִירוֹ בִּיה רַבָּנֵן טוּמָאָה עַל הַמַּשְׁקִים הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ,**
 26 **אֲבָל מָת, דְּבְדִלָּי אִינְשִׁי מִינִיה - שֶׁאֲנָשִׁים מִתְּרַחֲקִים מִמֶּנּוּ וְגַם**
 27 **נִיכְרַת טוּמָאָתוֹ, לֹא נִירוֹ בִּיה רַבָּנֵן עַל הַמַּשְׁקִים הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ.**
 28 שנינו במשנתינו: **דָּם הַנִּתְּיוֹ וְשֶׁעַל הַסִּבִּין [וּכֹר] חַיִּיב לַכְּסוֹת. אִמְר**
 29 **רַבִּי יְהוּדָה אֵימָתִי בִּזְמַן שֶׁאֵין שֵׁם דָּם אֵלָּא הוּא, אֲבָל יֵשׁ דָּם שֶׁלֹּא**
 30 **הוּא פְטוּר מִלְכְּסוֹת. הַגְמָרָא מְבַרֶּרֶת אֶת דְּבָרֵי הַמִּשְׁנָה: תָּנוּ רַבָּנֵן,**
 31 **נֶאֱמַר בְּתוֹרָה בְּמִצּוֹת כִּסּוֹי הַדָּם (ויקרא יז ט) וְיִשְׁפֹּךְ אֶת דָּמּוֹ וְכִסְהוּ**
 32 **בְּעֶפֶר, וְהַכְּתוּב 'וְכִסְהוּ' מְלַמֵּד שֶׁדָּם הַנִּתְּיוֹ וְשֶׁעַל הַסִּבִּין חַיִּיב לַכְּסוֹת,**
 33 **אֱמָר רַבִּי יְהוּדָה אֵימָתִי חַיִּיב לַכְּסוֹת בִּזְמַן שֶׁאֵין שֵׁם דָּם אַחֵר אֶלָּא**
 34 **הוּא - הַדָּם הַנִּתְּיוֹ וְשֶׁעַל הַסִּבִּין, אֲבָל יֵשׁ שֵׁם דָּם אַחֵר שֶׁלֹּא הוּא,**
 35 **פְטוּר מִלְכְּסוֹת אֶת הַדָּם הַנִּתְּיוֹ וְשֶׁעַל הַסִּבִּין, וְיִכְסֹה אֶת הַדָּם הָאֲחֵר.**
 36 הַנִּתְּיוֹ אֵיךְ - שְׁנֵינוּ בְּבְרִיתָא אַחֲרָת, 'וְכִסְהוּ' מְלַמֵּד שֶׁכָּל דָּמוֹ חַיִּיב
 37 לַכְּסוֹת, מְכָאן אֱמָרוּ דָּם הַנִּתְּיוֹ וְשֶׁעַל אֲנָפִים - וְהָדָם שְׂנוּתוֹר עַל
 38 דַּפְנוֹת מְקוֹם הַשְּׂחִיטָה, חַיִּיב לַכְּסוֹת. אֱמָר רֶבֶן שֶׁמְעוֹז בֶּן זִמְלִיאֵל,
 39 **בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׁחִיב לַכְּסוֹת אֶת הַדָּם הַנִּתְּיוֹ וְשֶׁעַל אֲנָפִים,**
 40 **כְּשֶׁלֹּא בְּמָה אֶת דָּם הַנֶּפֶשׁ - הַדָּם שֶׁהִנְשֵׁמָה יּוֹצֵאת בּוֹ, וְהַדָּם שְׁנִיתוֹ**
 41 **וְשֶׁעַל הָאֲנָפִים הוּא דָם הַנֶּפֶשׁ, אֲבָל בְּמָה אֶת דָּם הַנֶּפֶשׁ, וְהַדָּם**
 42 **שְׁנִיתוֹ וְשֶׁעַל הָאֲנָפִים אֵינוֹ דָם הַנֶּפֶשׁ, פְטוּר מִלְכְּסוֹת.**
 43 שואלת הגמרא: **בְּמָאי קָא מִפְּלָגִי - מֵה הַטַּעַם שֶׁנַּחֲלֵקוּ אִיזוֹר דָּם**
 44 **חַיִּיב לַכְּסוֹת. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: רַבָּנֵן שֶׁאִמְרוּ בְּבְרִיתָא שְׁחִיב**
 45 **לַכְּסוֹת אֶת כָּל הַדָּם, סָבְרִי, מִמֵּה שֶׁאִמְרַ הַכְּתוּב (שם) 'דָּמוֹ' מִשְׁמַע**
 46 **שְׁחִיב לַכְּסוֹת אֶת כָּל דָּמוֹ. אֲבָל רַבִּי יְהוּדָה סָבַר, 'דָּמוֹ' אֵין מִשְׁמַע**
 47 **שְׁצָרִיךְ לַכְּסוֹת אֶת כָּל דָּמוֹ, אֵלָּא וְאִפְּלּוֹ מְקַצֵּת דָּמוֹ. וְרֶבֶן שֶׁמְעוֹז**
 48 **בֶּן זִמְלִיאֵל שֶׁאִמְרַ שֶׁאֵין צָרִיךְ לַכְּסוֹת אֵלָּא אֶת דָּם הַנֶּפֶשׁ, סָבַר,**
 49 **'דָּמוֹ' מִשְׁמַע דָּם הַמִּיּוּחָד, וְזֶהוּ דָם הַנֶּפֶשׁ וְכוּלּוֹ צָרִיךְ כִּסּוֹי.**

ביגיעה הגדולה ביותר, אי אפשר להרוויח אפילו אגורה
 אחת יותר, מאשר הקדוש-ברוך-הוא קבע, שאדם פלוני

ירוויח

היום יום ד מנחם אב

ואלו ואלו אין מטמאין — דלא גזר בדו רבנן טומאה. ואלו ואלו תחלה — שאפילו שני מטמא משקין להיות תחלה, כדתנן (חולין לד, א): כל הפוסל את התרומה, דהיינו שני — מטמא משקין ועושה אותן תחלה, חוץ מן הטבול יום. תחלה — ראשון לטמא שני, והשני שלשי. חוץ ממשקה שהוא אב הטומאה — כגון שלשה מעיינות הוב המניין במסכת נדה בפרק "דס הנדה" (נדב, ב) שזן אב הטומאה לטמא אדם וכלים: וזב: ורוקו ומימי רגליו, ושבת זרעו של כל אדם. דילפינן מרוק, דכתיב (ויקרא טו): "וכי ירוק הוב", מה רוק שהוא מתעל ומתאסף יחד ואחר כך יוצא — אף על שהוא מתעל ויוצא, ומשקין אחרים יוצאין ממנו שאינם אב הטומאה, לפי שאינם מתעלים ויוצאין ברוק, ואילו הן: דמעת עינו, דם מגפתו, וחלב האשה, שרץ — כגון מימי רגליו של שרץ הנמצאים בשלפוחית שלו, הכי גרסינן: מאי לאו קלין שרץ זב וחמורין מת — מת חמור הוא, שהוא אבי אבות הטומאה. לא קלין שרץ וחמורין זב — אבל משקה המת טהור, חוץ מדמו שהוא מטמא מן התורה, כדכתיב (במדבר ו): "על נפש מת". מאי שנא זב דמור רבנן — מהא טומאה מתחלה במשקין שאינם אב הטומאה מניינת, ומאי שנא מת דלא גזר? זב — לפי שהוא חי לא בדילי אינשי מנייה, ועוד, שאינו ניכר לכל. אמר רבי יהודה כו' — לקמיה מפרש טעמיה. אנפיים — כותלי בית החשית, ולשון אנפיים כמו: אנפי המים, גדותיה. אבל כפה דם הנפש כו' — ושש מחלוקת דן, רבנן סברי: כוליה בעי כסוי, ולרבי יהודה אפילו דם הנפש לא בעי כסוי אלא מקצתו, בדקתני דדם הניזון פטור מלכסות ואפילו הוא דם הנפש, ובלבד שיחא שם דם אחר. ולרבנן שמעון בן גמליאל, דם הנפש כוליה בעי כסוי, רבנן סברי דמו דם דמו — משמע, משנה חרסית — שחזקת חרסים. מנופה — שעל פי חבית, גמרא איכא בינייהו דצריך ולא צריך — ללישנא קמא דאמור: אין צריך חול הדק ומותר — ודאי רבנן, והיא משנה במסכת חלה (פרק שני משנה ב). ויש ספרים דגרסי בבביתא קמייא: "ובסחה" — מלמד שכל דמו חייב לכסות, מכאן אמרו כו' רבן שמעון בן גמליאל אמר כו' רבי יהודה סבר דמו ואפילו מקצת דמו — תימה: בדפרק קמא דבכורות (גא) סברתם הופכה, דרבנן סברי "בכור" — אפילו מקצת בכור, כתיב "כל" — עד דאיכא כוליה. ורבי יהודה סבר "בכור" — כוליה בכור, כתיב "כל" — דאפילו כל דהו ואומר רבנו תם: דהא דהו כמו תחם, ומשום "ידים" כוליה דם משמע, קאמר רבי יהודה: "דמו" — מקצת דמו, דיידי "דמו" אתא לאפקוי ממשעותיה דידים" כדאמרין התם, כתב "כל" — דאפילו כל דהו. וקשה לפרש, דהא לעיל (פוב) קאמר רבי יהודה: "דמו" לחלקו ועוד, לפי מה שפסק רבנו תם כרבי יהודה, קשה להכחא אהלתא, דאמרין בבכורות (שם, ב) לית דחש לא דרבי יהודה, דאמר: שותופי גוי חייב בבכורה לכן נראה, שאין לדמות דהרשה, אלא אם שהתלמוד מרמז, כי יהא "ד"בחול" (כחובות צא), לפלוגתא דמקצת כסף ככל כסף, דהו ענין אחר, ודשנכתסו בתוליה ונשאר מקצתן — כאילו נשאר כולו, וכן כסף אשה בבחובתה, כשנשאר מקצתה — יש לה מזונות כאילו נשאר כולה, אבל "שה" מקצת שה, דפליגי רבי אליעזר ורבנן (חולין עט, ב), ופלוגתא דרבי יהודה בן בתיא ורבנן ב"ל נפש" (סנהדרין עח, א), ו"חמש" ולא חצי חמש (בכורות מח, ב), ו"חמשה בק" ולא חמשה חצאי בק" (בבא קמא נא, ב) — אין לדמותם יחד, ועוד יש לתרץ, דהא קשה דרבי יהודה אדרבי יהודה דבכורות, דהתם דחוקא משמע ליה "בכור" — כוליה בכור, דקרא מסתמא משתעי בסתם בהמות, דכולה דישיראל בבמות ישראל, ואין, משום דכתיב "כל בכור בישראל" — משמע כוליה דישיראל, כדאמר בפרק "מצות חליצה" (בבמות קא), "בישראל" — עד שיחא אביו ואמו וישראל חרסית — פירש בקונטרס ב"מורה" (כל בכור בישראל, ואי אפשר לומר כן, דהא חשיב תרייחא וכאן פירש בקונטרס: חרסית — שחוקת חרסין, וגם על זה קשה, דבביתא בגמרא חשיב תרייחא, כל דבר המגדל צמחים כו' — לאו לפלוגיא אתא, אלא לעשות כלל לדבר, ואם תאמר: והא חרסית אין מגדל צמחים, כדמשמע ב"מורה" (בבא קמא טא, א), דאמר: סימנא כו' חרסית, דליכא תנאה מניה ואומר רבנו תם: דלעולם מגדל, וליכא תנאה מניה דקאמר — היינו שאינו מוציאה כרי נפילה, ואין ראינו מן המדרש, דקאמר: אם חרסית היא פירותיה רין, דהא קאמר נמי: ואם צונגא היא פירותיה שמיים, וצונגא לאו בר דרעים היא, כדאמרין ב"אלו עורבין" (פסחים מז, ב), אלא כעין חרסית, וכעין צונגא קאמר, שדוק

נסורת — שמגרין נגרים במגירה פגומה וקוצצים בה עצים, והיא משרת נסורת דקה כעפר. תלמוד לומר וכסהו — בפני עצמו נדרש. מדלא כתיב "ושפר דמו ובעפר יכסו", דהוי משמע: עפר ולא דבר אחר, דלא כתיב כסוי אלא לבתר עפר. אבל השתא מדרש "וכסהו" באנפי נפשה. ושחיקת בלי מתכות — דלא איקרי

עפר. סוכין — שהנפה קולטת. מורסן — קליפה הדיוצאת שכבותיה במכותה. לאחר שריבה הכתוב ומיעט — שכתב לך שני מקראות, אחד לרבות ואחד למעט, אמרת — מעתה יש לך לומר: כל הנך דלעיל מין עפר נינהו, מה עפר מיוחד שמגדל צמחין — אף כל שמגדל צמחים. וכל הנך קים להו לרבנן שמגדל צמחין. מידי אחרינא לא — ואף על גב דמגדל צמחין. כלל הצריך לפרש — דלא סגי ליה בכלל בלאו פרטא. דאי הוה כתיב "וכסהו", הוי משמע: יכפה עליו את הכלי, בדקתני רישא, ואיצטרך עפר להורות שאין כסוי זה אלא בדבר המתערב ובלעל בו, עפר וכיצא בו. וזכי דינן ליה בכלל ופרט — היכא דכלל לא משתמע אלא בחד ענינא ומרבי מילי טובא, והדר אתי פרט למעוטי כל מילי דכלל. אבל הכא דמשתמע כלל בתרי עניני — שני כסוין שאין דומים זה לזה. כגון כסוי דבר שלם כגון כלי, וכסוי דבר דק כגון עפר — תו לא אתי פרטא אלא לפרושי כסוי קמא דלאו בדבר שלם הוא. ולא למעוטי לגמרי. כלל הצריך לפרש — ללמוד כלל מן הפרט, כדאמרין (מועד קטן פ"א, א.) "רבים צריכין לו", "תלמוד רצריך לו רב" (בבא מציעא ל"א, א.) ודוגמיו שנינו בבבורות (ט"א, א.) מכלל הצריך לפרש, כיצד? "קדש לי כל בכור", יכול אפילו נקבה במשמע? תלמוד לומר: "זכר", אי זכר, יכול אפילו יצאה נקבה לפניו לומר: "זכר", יכול אפילו נקבה לזכרים? תלמוד לומר: "פטר רחם", דהיינו פרט שהכלל צריך ללמוד הימנו. אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח — למעוטי ארץ מליחה. האי בורכא — אינו עיקר, לשון בור. במדבר — ארץ ציה שאינה מצמחת. דינר זהב — קמיה לית: "ועפרות זהב זה" ואיזי כחן. שחיקת אין אבנים לא — דאי גרסינן, שאשכח אפר דאיקרי עפר — מ"עפר שריפת החטאת" (במדבר ט"ו, השחור — פחמן כתושין. נקרת פיסולין — עפר שמנקרין מן הרחיים. הורניך — אוריפמיט. הנאה ליכא — במצוה זו, דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר. אבל באפר פרה איכא הנאה, שמהויר מטומאתו, דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו, "ונקתה וגורעה ורע" (במדבר ח').

אם

הרחיים. הורניך — אוריפמיט. הנאה ליכא — במצוה זו, דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר. אבל באפר פרה איכא הנאה, שמהויר מטומאתו, דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו, "ונקתה וגורעה ורע" (במדבר ח').

יצא

שחיקת כלי מתכות — ואם תאמר: הוא מגדל צמחים הוא, דתנן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג"ב) רבי יוסי אומר: שוחק חורה לרות. אמרו לו: אף היא נעשית ובלו ובשל מתכות איירי, דמייתי עלה קרא דעגלו ויש לומר: דבפני עצמו אין מגדל צמחים, אלא שמועיל לזבל. ורבינו חם תירץ: דעל ידי שרפה מגדל צמחים. דהתם על ידי שרפה איירי, דכל עבודה זרה תחלתה בשרפה, דומיא דעגל.

כלל הצריך לפרש — פירש בקונטרס: לפי שיש לפרש הכלל בשני דרכים, כמו בכלי או בדבר המתערב, ובא הפרט ומפורש. וכן בסוף פרק שני בבבורות (ט"א, א.) תניא: מכלל שהוא צריך לפרש ומפרט שהוא צריך לכלל כיצד? "קדש לי כל בכור", יכול אפילו נקבה? תלמוד לומר "זכר", אי זכר, יכול אפילו יצאה נקבה לפניו, דהוה ליה בכור לזכריה? תלמוד לומר: "פטר רחם", אי פטר רחם, יכול אפילו אחר יוצא דופן? תלמוד לומר: "וכסהו". והשתא "זכר" לאו פירוש הכלל הוא, דכלל ופרט גמור הוא, ד"בכור" — כלל, "זכר" — פרט, ואין בכלל אלא מה שפרט. אלא פרט "פטר רחם" הוא מפרט את הכלל. שיש לפרש כלל כמזה צדדין: בכור לכל הולדות, או בכור לרחמים אף על פי שאינו בכור לולדות, כגון שיצא דרך רחם אחר יוצא דופן, או בכור לזכרים אף על פי שיצאת נקבה לפניו דרך הרחם. בא הפרט דלא הוי בכור ביצאה נקבה לפניו, אלא שיצאה בכור לרחמים. ולאביא דאית ליה התם: בכור לדבר אחד לא הוי בכור עד שיצא בכור לכל הולדות, מכל מקום צריך לפרש הוא, דאי לאו פרט אחר יוצא דאפילו יוצא דופן חשיב בכור, כיון דהוי בכור לולדות, אף על גב דלא הוי בכור לרחמים. ועוד תראה לפרש: דלאביא, "בכור" ו"פטר רחם" — תרוייהו כלל, תרוייהו פרט, ותרוייהו צריכי להדר, ובכל אחד מהם מוצא כלל הצריך לפרש ופרט הצריך לכלל, שכל אחד סותם דבר אחד ומפרש דבר אחד. ד"בכור" משמע אפילו יוצא דופן, ו"פטר רחם" מנעט ליה. ו"פטר רחם" משמע ליה אפילו יוצא אחר יוצא דופן, ו"בכור" מנעט ליה. ורבינו תם מפרש: דהכא והתם חשוב כלל ופרט גמור כמו בעלמא. ד"בכור" משמע בכור הכי ובין הכי, ואתא פרטא למעוטי. "וכסהו" נמי משמע: בין כסוי כלי בין כסוי עפר, במה שירצה. ופרטא משמע: עפר דוקא. ומה שחושבו צריך

לפרש — לאו אנפית כלל דהך ברייתא קאי, אלא הוא דרשינן לעיל (חולין פ"ג, מ"בעפר" — צריך שיתן עפר למעלה ולמטה. לא משמע למטה אלא למעלה, ומשום הכי חשיב ליה צריך לפרש. ובבבורות, לאו לפרש כלל הצריך לפרט אתא, אלא לפרשי פרט הצריך לכלל, בדקתני סיפא: אי פטר רחם, יכול אפילו יוצא אחר יוצא דופן? תלמוד לומר "בכור". אף על גב דקתני: מכלל שהוא צריך לפרש ומפרט שהוא צריך לכלל, כיצד? דמשמע דאתא לפרשי תרוייהו, עיקרא דמלתא לא נקטיה אלא משום פרט הצריך לכלל. אלא דבר שזורעין בו ומצמיח — למעוטי עפר מדבר קאתי, דלא שמעין ממתניתין דצמחין גדלין בו מאלוהין אלא דמה שזורעין בו אינו מצמיח. אי נמי, אי ממתניתין הוה אמיתא דמכסין בו, כיון דהוי ממין המגדל צמחים. ואם תאמר: מפרט רבי יוסי לרבנן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג"ב, ב.) מ"זאת חטאתכם אשר שריתם" וגו' שאני התם דבמדבר חוה, דמה שזורעין בו אינו מצמיח ויש לומר: דשמן או שכבא שם ישראל היה מצמיח שוחק דינר זהב ומכסה — ולעיל דאמר: אין מכסין בשחיקת כלי מתכות — היינו בכל שאר מתכות חוץ מזהב דאיקרי עפר, מדכתיב "ועפרות זהב זה". ואף על גב דלא מגדל צמחין, כיון דאיקרי עפר — מכסין בו. דאי הוה מגדל צמחין — לא צריך לטעמא דאיקרי עפר. וכן אפר טלית וחסאת. ואם תאמר: וכיון דעפר דקרא איירי אפילו בעפר דלא מגדל צמחין, אם כן יש לרבות מ"וכסהו" אפילו הנך דלא מגדל צמחין, דאין למעטן מפרט דעפרו ויש לומר: דעפר דקרא לא איירי אלא בסתם עפר דמגדל צמחין, ומרביא ד"וכסהו" מרבין כל מידי דמגדל צמחין, או מידי דאיקרי עפר אף על גב דלא מגדל צמחין. ועפרות זהב ואפר טלית, אף על פי שנקראו עפר — לא הוה מרבין להו אי לאו רביא ד"וכסהו", והשתא אתי שפיר דא דאיבעיא לן בסוטה בפרק "היה מביא" (ט"א, א.) שם עפר, מהו שיתן אפר, לבית הלל דחשיבי ליה עפר לגבי כסוי? תא שמע, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעאל, בשלשה מקומות הלכה עקרת את המקרא: בכסוי, הורה אמרה בעפר והלכה בכל דבר — רבי שמעאל פליג אברייתא דהכא דמפיק בכל דבר מ"וכסהו", ואיזי אתי ליה דהוי תלמידיה. וקאמר: ואם איתא, לחשוב נמי הוא, ואי ממשמעות עפר נפיק, היכי קאמר: ליחשוב נמי האי בין הנהו דהלכה בכל דבר? אלא ודאי מ"וכסהו" נפיק לברייתא דהכא, ולרבי שמעאל מהלכה. מצינו אפר שקרי עפר — ואם תאמר: דהכא פליגי בית שמאי. ובפרק קמא דביצה (ב"א, א.) תנן: ומוריס שאם שחט — שיחפור בדקו ויכסהו, שאפר כירה מוכן הוא. ואומר רבינו תם: דאפר כירה שבא מן העצים מגדל צמחין, ולא דמי לאפר אוכלין וטלית דלא מגדל צמחין, ורבינו שמואל מפרש, דפריך התם בגמרא: אפר כירה מאן דכר שמייהו וקאמר: חסורי מחסרה דהכי קתני: ואפר כירה מוכן הוא. ומילתא באפיה נפשיה היא, ולא אתיא בבית שמאי. ונקרת פיסולין — פירש בקונטרס: עפר שמנקרין מן הרחיים. ואין זה שחיקת אבנים, דהא בברייתא לעיל חשיב לה שחיקת אבנים, והאי "חסיפין" קאי אברייתא דלעיל ולא אמנותין, מדלא חשיב הכא כל הנהו דחשיב בברייתא דלעיל.

מצימחת, ושחט חיה או עוף ואין לו אפר לכסות בו את הדם, שזחק
דינר זהב ומכסה בו את הדם, וכן אם היה מהלך בספינה ואין לו
עפר לכסות, שזרף את מליתו ומכסה באפר הטלית את הדם. הרי
שההולך במדבר אינו יכול לכסות בעפר המדבר, והיינו משום
שזורעים בו ואינו מצמיח.
הגמרא מבררת את דברי הברייתא: בשלמא - מובן הדבר שאמרו
בברייתא שזרף מליתו ומכסה באפרה, שהרי אשכחן אפר דאיכרי
עפר - שהרי מצינו בתורה שאפר נקרא עפר, אלא מה שאמרו
בברייתא ששזחק דינר זהב ומכסה בו, מנלן - מנלן ששחיקת הזהב
נקראת עפר. משיבה הגמרא: אמר רבי יודא, שנאמר (איוב כח ו)
'מקום ספיר אבניה ועפרת זהב לו' - יש ארץ שאבניה אבני ספיר,
ועפרה הוא זהב. הרי שהזהב נקרא עפר, ומשום כך מותר לכסות
בו את הדם.
הגמרא מביאה מחלוקת אם מותר לכסות באפר: תנו רבנן, אין
מכסין אלא בעפר, דברי בית שמאי. ובית הלל אומרים, מצינו
בתורה אפר שזרף עפר, כמו שנאמר בפרשת פרה אדומה (במדבר
יט יז) 'ולקחו לטמא מעפר שרפת וגו' החטאת, ושם הכתוב עוסק
באפר הפרה שנשרפה ובכל זאת הוא נקרא עפר, ולכן יכול לכסות
באפר.
שואלת הגמרא: ובית שמאי, מדוע אינם מכשירים אפר מאחר
שנקרא עפר. משיבה הגמרא: הם סוברים שעפר שריפה איכרי -
אפר נקרא 'עפר שריפה', עפר סתמא לא איכרי - אבל 'עפר' לבד
כפי צריך לכיסוי הדם אינו נקרא.
הגמרא מביאה דברים נוספים שאפשר לכסות בהם: תנא
בברייתא, חכמים הוסיפו עליהן - על אלו השנויים בברייתא לעיל
(ע"א) שמכסין בהם, את השחור - פחמים כתושים, והחול, ונקרת
פיסולין - עפר שמנקרים מן הריחיים, שגם הם כשרים לכיסוי הדם.
ויש אומרים, אף את החרניף הוסיפו, שכשר לכיסוי הדם.
הגמרא מביאה דרש בענין מצוות המתקיימים בעפר: אמר רבא,
בשכר שאמר אברהם אבינו לה' (בראשית יח כו) 'ואנכי עפר ואפר', וכו'
בניו לשתי מצות, אפר פרה ועפר סוטה.
שואלת הגמרא: וליחשוב נמי עפר כפוי הדין - והרי היה לו לרבא
למנות גם מצוה נוספת שנעשית בעפר והיא מצות כיסוי הדם.
משיבה הגמרא: הדין - בעפר כיסוי הדם, הכשר מצוה איכא - קיום
מצוה יש בעפר, אבל הנאמרים מקיום המצוה הווי לרבא - אין, שכן גם
ללא כיסוי הדם היה הבשר מותר באכילה. אבל מאפר הפרה יש
לו הנאה שמטהרו מטומאתו, וכן מעפר סוטה יש הנאה שהוא
מטיל שלום בין איש לאשתו ויולדת לו רוע.
הגמרא מביאה מאמר נוסף של רבא על מצוות שניתנו בשכר
דברי אברהם אבינו: ואמר רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו

ונסחת של תרשין דקה - נסורת הנופלת כשמנסרים הנגרים את
העצים, והיא דקה כעפר, וסיד, ותרסית, ולבנה ומנופה שבתשן,
תלמוד לומר 'וכסהו', שאף אלו כשרים לכסות בהם.
שואלת הברייתא: מאחר ש'וכסהו' מלמד שאפשר לכסות גם
בדבר שאינו עפר, וכול שאני מרבה שכשר לכיסוי הדם אף וכל
הננס, וחול הננס, ושחיקת כלי מתכות, ולבנה ומנופה שלא בתשן,
וקמה וסופין ומורקן שהם דברים דקים. משיבה הברייתא: תלמוד
לומר 'בעפר', ואלו אינם עפר.
שואלת הברייתא: ומה ראית לרבות את אלו השנויים שכשרים
לכיסוי, ולהוציא את אלו השנויים שאינם כשרים לכיסוי. משיבה
הברייתא: אחר שריבה הכתוב ומיעט - שאמר הכתוב 'וכסהו'
שמשמעו ריבוי שיכסה בכל דבר, ואמר 'בעפר' ומשמעו מיעוט
שאין יכול לכסות אלא בעפר, מרבה אני את אלו שהן מין עפר -
שהם דומים לעפר בכך שהם מגדלים צמחים, ומוציא אני את אלו
שאין הם מין עפר - שאינם דומים לעפר שהרי אינם מגדלים
צמחים.
הגמרא מקשה על הנאמר בדברי הברייתא: איכא - נאמר כך,
'וכסהו' הרי זה כלל, 'בעפר' הרי זה פרט, וכלל הוא בדינו שבכל
מקום שנאמר בתורה כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, לפי
שהפרט בא לפרש את הנאמר בכלל, ונלמד מכך שעפר אין -
בעפר אכן יכסה, אבל מידי אחרת - בדבר אחר שאינו עפר
ואפילו שהוא מגדל צמחים לא יכסה. מתרצת הגמרא: אמר רב
מיר, אין הפסוק כאן נדרש בכלל ופרט, משום דהוה כלל הצריך
לפרט - כלל שהוא צריך ללמוד מן הכתוב בפרט, כלומר, הכתוב
'וכסהו' שהוא הכלל צריך את הפרט שהוא תיבת 'בעפר' כדי
לבארו, ואי אפשר שיהיה כתוב רק 'וכסהו' בלי 'בעפר', משום
שאם היה כתוב רק 'וכסהו' הייתי אומר שיכול לכסות גם על ידי
כפיית כלי על הדם, ולכן נכתבה תיבת 'בעפר' כדי להורות שאינו
יכול לכסות אלא בדבר הדומה לעפר שהדם מתערב בו ונבלע בו,
וכלל הצריך לפרט אין דנין אותו בכלל ופרט - וכלל הוא בדינו,
שכל מקום שהכלל צריך את הפרט אין דורשים את אותם
הכתובים בכלל ופרט ואין לך אלא מה שבפרט, אלא הפרט מפרש
את הכלל.
הגמרא מביאה מחלוקת אם מכסים בעפר שאינו מצמיח: דרש רב
נחמן בר רב חסדא, אין מכסים את הדם אלא בקדר שזרעין בו
ומצמיח, ולא בעפר של ארץ מליחה ומדבר שזורעים בו ואינו
מצמיח. אמר על כך רבא, תאי בורכא - דבר בור הוא ואינו אמת.
אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא, מאי בורכתי - מה הבורות בזה,
אנא אמרתי ניהליה - אני אמרתי הלכה זו לפני רב נחמן בר רב
חסדא, ומהא מתניתא אמרתי ניהליה - ומברייתא זו למדתיה
לפניו, ששנינו בברייתא, היה מהלך במדבר בארץ ציה שאינה

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג מני"א, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

...בדאי נודע לו מביאתם של כמה מאנשי הפליטים שיחיו לדעטראיט ונפגש עמם מזמן

לזמן ומשתתף גם בהתנעויות חסידותיות והשייט יצליחו שזה יחדשו (אפרישען) ויזכירו על צור

מחצבו ושיכירו בו אז דא גייט א חסיד של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע און א

חסידשער מחונך.

57 אָשֶׁר אָשְׁמַע בְּקוֹלִי, נִתְּנִי גְדוּלָּה לְסִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר, אֲמַר (מלכים
 58 ב' יח לה) 'מִי בָּבֶל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת וְגו' אֲשֶׁר הִצִּילוּ אֶת אֲרָצָם מִיָּדִי כִּי
 59 יָצִיל ה' אֶת יְרוּשָׁלַם מִיָּדִי, נִתְּנִי גְדוּלָּה לְנִבְכַּדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל, אֲמַר
 60 (ישעיה יד יד) 'אֲעִלָּה עַל בָּמֹתַי עֵבֶ אֲדַמָּה לְעֵלְיוֹן, נִתְּנִי גְדוּלָּה לְחִירָם
 61 מֶלֶךְ צוּר, אֲמַר (יחזקאל כח א) 'אֵל אֲנִי, מוֹשֵׁב אֱלֹהִים יִשְׁכְּנִי בְּכָל יָמַי'.
 62 הַגִּמְרָא מְבִיאָה מֵאִמְרֵים נֹסְפִים בְּעֵינֵי עֲנוּה: אֲמַר רַבָּא, וְאִתִּימָא –
 63 וִישׁ שְׁאִמְרוּ שְׂרָבִי יוֹחֵן אִמְרָא זֵאת, גְּדוֹל מַה שְּׁנֶאֱמַר בְּמִשְׁחָ וְאַחֲרָיָה,
 64 יוֹתֵר מִמָּה שְּׁנֶאֱמַר בְּאִבְרָהָם, דְּאִילוּ בְּאִבְרָהָם כְּתִיב (בראשית יח כז)
 65 'וְאִנְכִי עֲשֶׂר וְאַפְרָיִם', שֶׁהַחֲשִׁיב אֶת עֲצָמוֹ לַעֲפֹר וְאַפְרָיִם בְּמִשְׁחָ
 66 וְאַחֲרָיָה כְּתִיב (שמות טו ז) 'נִתְּנָנוּ מֶחָה', שְׁלָא הַחֲשִׁיבוּ אֶת עֲצָמָם אֲפִילוּ
 67 כַּעֲפֹר וְאַפְרָיִם אֵלָא כְּמֵאֲמוּמָה.
 68 וְאַמְרָא רַבָּא וְאִתִּימָא רַבִּי יוֹחֵן, אִין הָעוֹלָם מְתַקֵּינָם אֵלָא בְּשִׁבְלִי –
 69 בּוֹכּוֹת מִשְׁחָ וְאַחֲרָיָה, שֶׁהָרִי כְּתִיב הִכָּא בְּמִשְׁחָ וְאַחֲרָיָה (שם) 'נִתְּנָנוּ מֶחָה',
 70 וְכְּתִיב הָתָם (איוב כו ז) 'תִּלְחָ אֲרִיץ עַל בְּלִימָה' – ה' מְקִימָהּ לֵארוּץ
 71 בּוֹכּוֹת אוֹתָם שֶׁנֶּחֱשְׁבוּ לְבָלִי מַה [לִּמְאֻמָּה], וְהִינּוּ מִשְׁחָ וְאַחֲרָיָה
 72 שֶׁהַחֲשִׁיבוּ אֶת עֲצָמָם לַמְאֻמָּה.
 73 אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִין הָעוֹלָם מְתַקֵּינָם, אֵלָא בְּשִׁבְלִי מִי שְׁבּוֹלָם אֶת
 74 עֲצָמוֹ – סוּגָר אֶת פִּיָּו בְּשִׁשֶׁת מִרְיָבָה, וְאִינוּ מְשִׁיב דָּבָר לְמַחֲרָפּוֹ,
 75 שְׁנֶאֱמַר (שם) 'תִּלְחָ אֲרִיץ עַל בְּלִימָה'.
 76 רַבִּי אֲבָהוּ אֲמַר, אִין הָעוֹלָם מְתַקֵּינָם אֵלָא בְּשִׁבְלִי מִי שְׁמִשִּׁים עֲצָמוֹ
 77 בְּמִי שְׂאִינוּ, שְׁנֶאֱמַר (דברים לז כ) 'וּמִתַּחַת וְרַעַת עוֹלָם' – מִי שְׁמִשִּׁים
 78 עֲצָמוֹ לְהִדְרֵס תַּחַת כּוֹלָם, הוּא הַזּוֹרְעוֹת שֶׁמַּחֲזִיקִים אֶת הָעוֹלָם.
 79 אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵאִי דְּכְתִיב (תהלים נא א) 'הֲאִמְנָם אֲלֵם צֶדֶק תִּדְבְּרוּ
 80 מִיִּשְׂרָאֵל תִּשְׁפָּטוּ בְּנֵי אָדָם', כִּךְ הוּא נִדְרָשׁ, מַה אֲמוּנָתוֹ שֶׁל אָדָם
 81 בְּעוֹלָם הַהֵן, 'הֲאִמְנָם' – הָאֲמוּנָה הִיפָּה לוֹ הִיא, 'אֲלֵם' – שִׁשִּׁים
 82 עֲצָמוֹ בְּאֵלֵם וִישְׁתוּק, יָכוֹל יִשִּׁים עֲצָמוֹ כְּאֵלֵם אֶף לְדַבְּרֵי תוֹרָה וְלֹא
 83 יִדְבֹר בָּהֶם, תִּלְמוּד לּוֹמֵר 'צֶדֶק תִּדְבְּרוּ' – בְּדַבְּרֵי צֶדֶק, דְּהִינּוּ בְּדַבְּרֵי
 84 תוֹרָה, בָּהֶם תִּדְבְּרוּ, יָכוֹל גַּם דְּעָתָה וִיתְגַּאֲה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר 'מִיִּשְׂרָאֵל
 85 תִּשְׁפָּטוּ בְּנֵי אָדָם', מִיִּשְׂרָאֵל הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְחֻלְקָה שְׁנוּחָה לְמִדְרַס
 86 בְּנֵי אָדָם עֲלֶיהָ, וְיַעֲשֶׂה עֲצָמוֹ כְּמוֹתָהּ לְהִיטֵי תַּחַת בְּנֵי הָאָדָם לְנִדְחוֹ
 87 בְּעֵנוּה.
 88 הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְעֵינֵי כִּסְיֵי הַדֵּם, וּמְבִאֵרָא אִם מוֹתֵר לְכַסּוֹת בַּעֲפֹר
 89 עִיר הַנִּדְחָת: אֲמַר רַבִּי יְעִיָּא, וְאִתִּימָא רַבָּה בַּר יִרְמְיָה, מְכַסִּין –
 90 מוֹתֵר לְכַסּוֹת בְּעִפְרָא – בְּאַפְרָא הַנּוֹתֵר מִשְׁרִיפֵת עִיר הַנִּדְחָת.
 91 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְאַמְרָא מוֹתֵר, וְהֵלָא אִיסְרוּרֵי הִנָּהּ הוּא, שְׁהָרִי אֲסוּר
 92 לִיְהוֹנָתָן מִכָּל מַה שֶּׁבַעִיר, מִשּׁוּם שֶׁאֲמַרָה תוֹרָה (דברים יג יח) 'וְלֹא
 93 יִדְבֹק בִּידֶיךָ מֵאֻמָּה מִן הַחֲרָם'. מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אֲמַר יְעִיָּא, לֹא
 94 נִצְרָה אֵלָא לַעֲפֹר עֲפָרָה – עֵפֶר קִרְקַע הָעִיר שֶׁהוּא מוֹתֵר בְּהִנָּהּ,
 95 מִשּׁוּם דְּכְתִיב בְּפִרְשֵׁת עִיר הַנִּדְחָת (שם יג יז) 'וְאֵת כָּל שְׁלֵלָהּ תִּקְבֹּץ
 96 אֶל תּוֹךְ רִחְבָּהּ וְשִׂרְפָתָהּ בָּאֵשׁ, וִישׁ לְלַמּוֹד מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב שֶׁאִין חַיִּיב
 97 שְׂרִיפָה אֵלָא בְּמִי שְׂאִינוּ מְחוֹסֵר אֵלָא קְבִיצָה (אספיה) וְשִׂרְפָה
 98 בְּלִבָּר, יֵצֵא זֶה – עֵפֶר קִרְקַע הָעִיר שְׁמִחוֹסֵר תִּלְיִשָּׁה מִן הַקִּרְקַע
 99 וְקְבִיצָה וְשִׂרְפָה, הָרִי שְׁלָא צִיּוּתָהּ בּוֹ הַתּוֹרָה לְשׁוֹרֵפּוֹ, וּמִשּׁוּם כִּךְ
 100 מוֹתֵר הוּא בְּהִנָּה וְיִכּוֹל לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת כִּסְיֵי הַדֵּם.
 101 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא תִירוּץ אַחֵר: וְרַבָּא אֲמַר, אֲפִילוּ בְּאַפְרָא שְׂרִיפֵת שֶׁל
 102 הָעִיר מוֹתֵר לְכַסּוֹת אֶת הַדֵּם, מִשּׁוּם שֶׁמִּצְוֹת לֹא לִיְהוֹנָתָן נִתְּנוּ – לֹא
 103 לְשֵׁם הַנָּהָה נִתְּנוּ אֵלָא גְזִירַת מֶלֶךְ הִיא עֲלֵיהֶם, וְלִכֵּן מוֹתֵר לְכַסּוֹת
 104 בּוֹ אֶת הַדֵּם שֶׁהָרִי אִין בִּכְךָ הִנָּהּ.
 105 הַגִּמְרָא דְּנָה בְּתִירוּצוֹ שֶׁל רַבָּא: יִתִּיב דְּבִינָא וְקֵאֲמַר לֵהּ לְהָא שְׁמַעְתָּ
 106 – יִשֵּׁב רַבִּינָא וְלִימַד אֶת דְּבָרֵי רַבָּא. אִיתִיבֶיהָ – הַקְשָׁה רַבִּי רַחוּמִי
 107 לְרַבִּינָא, וְהָרִי שִׁנְיָו בְּבִרְיִיתָא, שׁוּפֵר שֶׁל עֲבוּדָת בּוֹכְבִּים לֹא יִתְקַע בּוֹ
 108 תְּקִיעַת מִצְוָה שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מֵאִי לֹא – הָאֵם אִין הַכּוֹוֹנָה שֶׁאֲפִילוּ
 109 אֵם תִּקַּע בּוֹ לֹא יֵצֵא, הָרִי שֶׁאֵף שֶׁתְּקִיעַת שׁוּפֵר הִיא מִצְוָה, אֵם תִּקַּע
 110 בְּשׁוּפֵר הָאֲסוּר בְּהִנָּה לֹא יֵצֵא. דּוּחָה הַגִּמְרָא: לֹא, אֵל תִּלְמוּד מִכָּאן
 111 שֶׁאֵם תִּקַּע לֹא יֵצֵא, אֵלָא רַק שֶׁלֹּכְתִּיחָה לֹא יִתְקַע בּוֹ, אֲבָל אֵם
 112 כִּבְרָתָהּ יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ מִשּׁוּם שֶׁהִיא קִיּוֹם מִצְוָה וְלֹא הִנָּהּ.

1 לְמֶלֶךְ סוּדוֹם (בראשית יד כג) 'אֵם מִחוּט וְעַד שְׂרֹד נָעַל' – שְׁלָא יִהְיֶה
 2 מִן הַשְּׁבִי כְּלוּם, מִשּׁוּם שְׁלָא רָצָה לִיְהוֹנָתָן מִן הַגּוֹל, וְכֵן בְּנֵי לְשִׁתִּי
 3 מִצְוֹת, לְחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת וְרִצְוִיעָה שֶׁל תְּפִילִין, כְּנֶגֶד 'חוּט' זָכוּ לְחוּט
 4 שֶׁל תְּכֵלֶת בְּצִיצִית, וְכְנֶגֶד 'שְׂרֹד' זָכוּ לְרִצְוִיעָה שְׁקוּשִׁרִים בַּה אֶת
 5 הַתְּפִילִין.
 6 הַגִּמְרָא מְבִרֵרֶת אֶת דְּבָרֵי רַבָּא: בְּשִׁלְמָא רִצְוִיעָה שֶׁל תְּפִילִין, יֵשׁ בַּה
 7 הִנָּהּ לִישְׂרָאֵל שֶׁהַגִּיּוֹם יִרְאִים מִדָּם, שִׁכֵּן כְּתִיב (דברים כד י) 'וְרָאוּ
 8 כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיהֶם וְרָאוּ מִמֶּנּוּ', וְתִנָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 9 הַגְּדוֹל אֲמַר, אֵלֹו תְּפִילִין שְׁבָרָשׁ שִׁישׁ בָּהֶם רֹוב אוֹתִיוֹת הַשֵּׁם
 10 שְׂדִי. אֵלָא חוּט שֶׁל תְּכֵלֶת מֵאִי הִיא – אִיזָה הִנָּהּ יֵשׁ בּוֹ לִישְׂרָאֵל.
 11 מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּתִנָּא, רַבִּי מֵאִיר אֲמַר, מַה נִּשְׁתַּנָּה צִבְעֵה הַתְּכֵלֶת
 12 שֶׁהַצִּיּוֹרָה אוֹתוֹ הַתּוֹרָה לְמִצְוֹת צִיצִית מִכָּל שֶׁאֵר הַצִּבְעוֹנִין
 13 [וְהַצִּבְעִים] הָאֲחֵרִים. מִפְּנֵי שֶׁצִּבְעֵה הַתְּכֵלֶת דּוּמָה לֵים – הַתְּכֵלֶת
 14 נַעֲשֶׂה מִדָּם חִילוּץ שְׁעוֹלָה מִן הֵים אַחַת לְשִׁבְעִים שָׁנָה, וְצִבְעֵה דְמוֹ
 15 כְּמִרְיָה הֵים, וְיֵם מְרָאוּהּ דּוּמָה לְרִקְעֵי, וְרִקְעֵי דּוּמָה לְאָבֶן סִפִּיר –
 16 אֲבָן טוֹבָה וְיִקְרָה הַנִּקְרָאת סִפִּיר, וְאָבֶן סִפִּיר דּוּמָה לְכֶסֶף תְּכָבִיד.
 17 וּמִנֵּין שֶׁהִרְקִיעַ דּוּמָה לְאָבֶן סִפִּיר וְאֲבָן סִפִּיר דּוּמָה לְכֶסֶף הַכְּבוֹד,
 18 מִשּׁוּם דְּכְתִיב בְּמִרְיָה זְקִנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' 'וְרָאוּ אֶת אֱלֹהֵי
 19 יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רִגְלֵיו וְגו' כְּמַעֲשֶׂה לְבִנְתָּהּ הַסִּפִּיר וְכַעֲצָם הַשְּׂמִים
 20 לְטָהוֹר – שְׂרָאוּ תַחַת רִגְלֵי ה' כְּמִין לְבִינָה הַעֲשׂוּיָה מֵאֲבָן סִפִּיר
 21 וּמִרְיָהּ דּוּמָה לְרִקְעֵי כְּשֶׁהוּא בְּרוּר וְצִלּוֹל, וּמִכָּאן שֶׁהִרְקִיעַ דּוּמָה
 22 לְאָבֶן סִפִּיר, וְכְתִיב בְּמִרְיָה יִחְזָקָל (יחזקאל א כו) 'בְּמִרְיָה אָבֶן סִפִּיר
 23 דְּמוֹת כֶּסֶף', וּמִכָּאן שֶׁאֲבָן סִפִּיר דּוּמָה לְכֶסֶף הַכְּבוֹד, וּלְפִיכָר הַצִּיּוֹרָה
 24 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִיטוֹל דּוּקָא צִבְעֵה תְּכֵלֶת לְצִיצִית, מִשּׁוּם
 25 שֶׁכֹּאשֶׁר הוּא מְסַתְכֵל בְּכֶסֶף הַכְּבוֹד שֶׁלוֹ הוּא נֹזֵכַר בְּמִצְוֹת צִיצִית
 26 שְׁהִיא כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוּוֹת. וְזֶה הַשִּׁכָּר שִׁישׁ לִישְׂרָאֵל מִחוּט שֶׁל
 27 תְּכֵלֶת, שֶׁה' נוֹתֵן עֵינָיו בְּחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת שֶׁלָּהֶם כְּשֶׁמְסַתְכֵל בְּכֶסֶף
 28 כְּבוֹדוֹ.
 29 הַגִּמְרָא מְבִיאָה לִימוּד מֵאֲבָרָהָם אֲבִינוּ בְּעֵינֵי גֹל: אֲמַר רַבִּי אֲבָא,
 30 קְשָׁה גֹל הִנָּאֶל – קְשָׁה לְאָדָם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה עַל דְּבָר שְׁגוֹל וְכִבֵּר
 31 אִינוּ בִידוֹ, שְׁאִפִּילוּ צִדִּיקִים גְּמוּרִים אִינוּ יוֹכְלוּן לְהַחֲזִיר, שְׁנֶאֱמַר
 32 בְּאֲבָרָהָם אֲבִינוּ, שֶׁאֵף שֶׁאֲמַר אַחֲרֵי שֶׁנִּצַּח אֶת אַרְבַּעַת הַמְּלָכִים
 33 שְׁלָא יִקַּח מִהַשֶּׁלֶל מֵאֻמָּה מִשּׁוּם גֹּל, הוֹסִיף וְאִמְרָא (בראשית יד כד)
 34 'בְּלַעֲרִי רַק אֲשֶׁר אֲכָלוּ הַנְּעִרִים' – חוּץ מִמָּה שֶׁאֲכָלוּ כִבֵּר מִן הַשֶּׁלֶל
 35 הַנְּעִרִים אֲשֶׁר נִלְחָמוּ אִיתִי אִקַּח. הָרִי שְׁגוֹל שֶׁנֶּאֱכָל כִּבֵּר, קְשָׁה
 36 לְהַשְׁבֵּה אֲפִילוּ לְצִדִּיק גְּמוּר כֹּאבְרָהָם אֲבִינוּ.
 37 הַגִּמְרָא מְבִיאָה דְרָשָׁה בְּעֵינֵי עֲנוּה לְפָנֵי ה': אֲמַר רַבִּי יוֹחֵן, מִשּׁוּם
 38 [וְבִשְׁוֹל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל מִקוֹם שֶׁאֵתָהּ מוֹצֵא דְּבָרֵיו שֶׁל
 39 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹסֵף הַגָּלִילִי בְּהִנָּהּ – בְּדַבְּרֵי אַגְדָּה, עֲשֶׂה
 40 אֲוִיךָ בְּאַפְרָקָתָהּ] – מִשְׁפָּךְ שֶׁעַל אֲבָן הַרִיחִים שְׁבוּ מְכַנְּסִים אֶת
 41 גְרַעֲיָנֵי הַחִיטָה, וְכִךְ אִמְרָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כְּתוּב (דברים יז ז) 'לֹא מִרְבֶּכֶם
 42 מִכָּל הָעַמִּים חֶשֶׁק ה' כֶּכֶם וְגו' וְיִבְחָר בְּכֶם כִּי אַתֶּם הַמַּעֲט מִכָּל
 43 הָעַמִּים, וּפִירְשׁוּ כִךְ, אֲמַר לָהֶם תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, חוֹשְׁבֵי
 44 כֶּכֶם – אִנִּי חוֹשֵׁק בְּכֶם, מִשּׁוּם שְׁלָא מִרְבֶּכֶם – שֶׁאִינְכֶם מְרַבִּים
 45 עֲצָמְכֶם, אֵלָא 'אַתֶּם הַמַּעֲט' – מִמַּעֲטִים עֲצָמְכֶם בְּעֵנוּה, שְׁאִפִּילוּ
 46 בְּשִׁעָה שְׂאִין מְשִׁפִּיעַ לָכֶם גְּדוּלָּה, אַתֶּם מְמַעֲטִין עֲצָמְכֶם לְפָנֵי.
 47 וְהִרְאִיהָ שִׁכֵּן אַתֶּם נוֹהָגִים, שֶׁהָרִי נִתְּנִי גְדוּלָּה לְאִבְרָהָם, וְכִבֵּל זֹאת
 48 אֲמַר לְפָנֵי (בראשית יח כו) 'וְאִנְכִי עֲשֶׂר וְאַפְרָיִם', וְלֹא הַחֲשִׁיב אֶת עֲצָמוֹ
 49 אֵלָא לַעֲפֹר וְאַפְרָיִם, וְכֵן נִתְּנִי גְדוּלָּה לְמִשְׁחָ שִׁנְחָיִג אֶת יִשְׂרָאֵל
 50 וְגְדוּלָּה לְאַחֲרָיָה שִׁיחִיָּה כְּהֵן גְּדוֹל, וְכִבֵּל זֹאת (אמר) [אֲמַר] (שמות טז
 51 ז) 'נִתְּנָנוּ מֶחָה' – מַה אֲנַחְנוּ חֲשׁוּבִין, וְכֵן נִתְּנִי גְדוּלָּה לְדָוִד מֶלֶךְ
 52 יִשְׂרָאֵל, אֲמַר (תהלים כב ז) 'וְאִנְכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ'. אֲמַל עוֹנְדִי
 53 בְּגָבוּם אִינוּ כֵּן, אֵלָא כְּאִשֶׁר מְשַׁפִּיעִים עֲלֵיהֶם גְדוּלָּה נוֹהָגִים
 54 בְּגָאוּה כְּלִפֵּי ה', שֶׁהָרִי נִתְּנִי גְדוּלָּה לְנִמְרֹוד וְעֵשִׂיתִי מֶלֶךְ בְּדוֹר
 55 הַפְּלָגָה, אֲמַר (בראשית יד ז) 'הִקְהָ נִבְנָה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרָאשׁוֹ
 56 בְּשָׂמַיִם', נִתְּנִי גְדוּלָּה לְפִרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם, אֲמַר (שמות ה א) 'מִי ה'

- 1 **אם מחוט ועד שרוך** — שלא רצה ליהנות מן הגול. שרוך — רצועה. חוט של
2 תבלת — לציצית. רצועה של תפילין — לקשור. בשלמא רצועה של תפילין —
3 איכא הנאה, דכתיב "ויראו ממך" (דברים כח). אלו תפילין שבראש — אות הן
4 לכל כי שם ה' נקרא עליך. מאי היא — מאי הנאה איכא? מה נשתנה תבלת —
5 שהוקתה תורה לציצית. שהתבלת דומה
6 לים — שהחלוק מן הים הוא עולה אחת
7 לשבעים שנה, ומראית דמו דומה לים. וים
8 אנו רואין שדומה לרקיע. ורקיע לספיר,
9 וספיר לכסא הכבוד — דכתיב: "ותחת רגליו
10 כמעשה לבנת הספיר" (שמות כד). והוא
11 "כעצם השמים" (שם), אלמא שמים דומין
12 לספיר. וספיר וסגא הכבוד, דכתיב:
13 "כמראה אבן ספיר דמות כסא". וכשהקדוש
14 ברוך הוא מסתכל בכסא הכבוד שלו נוכח
15 במצוה זו שהיא נכבד כל המצות. תאכל —
16 הגול ואוכל, קשה הוא לעשות תשובה.
17 **כאפרכתם** — טרמוי"א. לא מרבכם — לפי
18 שאין אתם מרבין עצמכם אלא ממעטין,
19 לפיכך חשק בכס. כי אתם המעט — ממעטין
20 עצמכם בענוה. נמרו — מלך בדור הפלגה
21 היה, ולכן נקרא שמו נמרו — שהמדיד כל
22 העולם במלכותו על הקדוש ברוך הוא.
23 **מושב אלהים יושבתי** — שגבה לו שבעה
24 רקיעים של נחשת, ועלה וישב עליהם. תולה
25 ארץ — על זכות אותן שנחשבו לבלוימה.
26 **שכולם עצמו** — סוגר את פיו, ודומה לו
27 בבכורות (מב). "פיו בלום" ררגלין
28 מבוטאות. ופתחת — מי שנדרס תחת הכל
29 — הוא זרועות עולם. האמנם אלם —
30 אומנות יפה היא האילום, אבל צדק, דהיינו
31 דברי תורה — אותו תדברין. מישרים —
32 כמישור ארץ חלקה שנוחה לידרס. כעפר
33 עיר הנדחת — קא סלקא דעתין: אפר
34 שריפתה. והא אימורי הנאה ניתנו —
35 דכתיב: "לא ידבק" וגו' (דברים יג), ובעיר
36 הנדחת כתיב. **עפר עפרה** — עפר קרקעה.
37 **ורבא אמר** — אפילו כעפר (עפרה)
38 (שריפתה) נמי מותר, שכסוי הדם מצוה ולא
39 הנאה. שהמצות שנתנו לישראל לא ליהנות
40 נתנו להם. לא לשם הנאה נתנו להם, אלא
41 גזירת מלך היא עליהם. לא אם תקע יצא
42 — דלאו הנאה היא. ולכתחלה מיהא לא
43 יתקע, משום דמאי.
44 **שיעורא**
45 **משה ואהרן, פתח הקא:** "ונחנו מה", וכתוב התם: "תלה ארץ על בלימה". אמר רבי
46 **אילעא:** אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שכולם את עצמו בשעת מריבה, שצאמר:
47 "תלה ארץ על בלימה". רבי אבהו אמר: מי שמשמים עצמו כמי שאינו, שצאמר: "ומתחת
48 זרועות עולם". אמר רבי יצחק: מאי דכתיב "האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו
49 בני אדם"? מה אומנותו של אדם בעולם הזה — ישים עצמו כאלם; יכול אף לדרבי
50 תורה? תלמוד לומר: "צדק תדברון", יכול גימס דעתו? תלמוד לומר: "מישרים תשפטו
51 בני אדם". אמר רבי יעריא ואיתימא רבא פר ירמיה: מכסין בעפר עיר הנדחת.
52 — ואמאי? איסורי הנאה הוא! אמר ועירי: לא נצרכה אלא לעפר עפרה, דכתיב:
53 "ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפתה" — מי שאינו מחוסר אלא קביצה
54 ושרפה, יצא זה שמחוסר תלישה קביצה ושרפה. ורבא אמר: מצות לאו ליהנות
55 ניתנו. יתיב רבינא וקאמר לה להא שמענתא. איתיביה רב רחומי לרבינא: שופר של
56 עבודה זרה לא יתקע בו; מאי לאו, אם תקע לא יצא? — לא, אם תקע יצא. —
57 לולב של עבודה זרה לא יטול; מאי לאו, אם נטל לא יצא? — לא, אם נטל יצא.
58 — והתניא: תקע — לא יצא, נטל — לא יצא! אמר רב אשי: הכי השתא? התם —
59 שיעורא

גיד הנשה. מוקדשין פשיטא — כולדו נמי פשיטא, אלא דצריך שיהא אחד לצורך, ואגביה תני כולדו.

ואתי איסור מוקדשין וחיל על איסור גיד — ואף על גב דתנן (חולין קב:) ואינו נוהג בטמאה, דאין איסור גיד חיל על איסור טמאה — איסור מוקדשין דחמיר, דאית בהו כרת אם אכלו בטמאה, כדפירש רש"י.

לקמן (א.א.א) חיל טפי איסור גיד.
אלא קסבר אין בגידים בנותן טעם — ולא היה יכול להקשות: והתנן (חולין קב:) "אני נוהג בטמאה", דמשמע: אין גיד הנשה נוהג בטמאה, דאין איסור גיד חל על איסור טמאה, אלמא דיש בגידין בנותן טעם: — דהוה מצי למימר: דטעמא, כדאמר רבי שמעון בגמרא (שם) א.א.א, מי שגידו אסור ובשרו מותר. ומה שמקשה רבי יהודה: והלא אף לבני יעקב נאסר — שפיר פריך. דכיון דלבני יעקב נאסר אף בטמאה, לא ממונא איסור גיד הנשה. אי נמי: אפילו היה יכול לדקדק משם דיש בגידין בנותן טעם, ניחא ליה למיפריך מירך שנתבשל בה גיד הנשה, ששונה קדם.

איסור גיד איכא איסור מוקדשין ליכא — ודחי פירוש: איסור גיד הנשה לבדו נוהג במוקדשין, ולא איסור אחר. ואם תאמר: ולימא, דקסבר יש בגידין בנותן טעם, ואפילו הכי לא אתי איסור מוקדשין וחיל אאיסור גיד — דלית ליה איסור חל על איסור, אף באיסור חמור ואיסור כולל. וכו' תימא: משהו דמתניתין כרבי מאיר, דאמר דנוהג בשליל, ובסוף פירקין (א.א.א) מחיב רבי מאיר שתי באוכל גיד הנשה של נבלה, אלמא אית ליה איסור חל על איסור — דהשתא נמי דקאמר: אין בגידין בנותן טעם, לא אתיא כרבי מאיר, דהא רבי מאיר סבר: יש בגידין בנותן טעם, מדמחייב באוכל גיד משום נבלה ויש לומר: דאין נראה לו שתחלוק חן טמא דמתניתין אסתמא דכריתות פרק "אמר לו" (יגב.) ד"ש אוכל אכילה אחרת, וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד", דסתם דאיסור חל על איסור באיסור כולל. אי נמי: לא בעי לשליל הכי, משום דאדבתי תקשה ליה דאם כן, "אין מוקדשין נוהג בגיד" מבעי ליה והשתא דקאמר דקסבר אין בגידין בנותן טעם, הוה מצי למפריך: "אין מוקדשין נוהג בגיד" מבעי ליה דעדיפא מניה פריך. אם יש בה בנותן טעם אסורה — תימה: דילמא אסורה משום שמונו של גיד, אבל בגידין אין בהו בנותן טעמו ולפירוש הרב מאיר אתי שפיר, דפירש: דאין להחמיר ולאסור בשומן שבגיד, כיון שהגיד עצמו אינו אסור. ורבינו תם מפרש: דלשמונו של גיד, לא הוה קרי "גיד" סתמא. וקשה לפירושו: דלקמן (א.א.א) גבי ההיא ד"גידין ישרפו לששה עשר" מוקי לה רב אשי בשומן של גיד **בולדות** קדשים עסקין — דבהדי הדדי קאתו. ואם תאמר: והכי אית בהדי הדדי, דא איסור גיד אינו חל עד שיהא בן תשעה חודשים, כדאמר לקמן בפרקין (א.א.א) אמר רבי אושעיא מחלוקת חל על תשעה חודשים, והלך רבי מאיר לשיטתו כי ויש לומר: דהא דשרי רבי מאיר בגיד בשליל בן שמונה — היינו לאחר שנשחטה האם, דיתיר בשחיטת האם, אבל כל זמן שלא נשחטה האם — איכא איסור גיד בשליל. ומיהו קשה: דבפרק "בהמה המוקשה" (חולין עה.א) אפילו רבי יוחנן ורש"י לקיש בתולש חלב מן תשעה חודשי, אבל מכן שמונה חודשי — משמע דלכולי עלמא אין בו איסור חלב, והכי נמי אצל איסור גיד, כי בגיד ליכא איסור חלב. ואם כן, איסור מוקדשין קדים ויש לומר: דדוקא איסור חלב אין בו, משום דכתיב (ויקרא ז) "כל חלב שור וכשב", וכן שמונה חודשי מיקרי "שור וכשב", אבל איסור גיד יש בו. אי נמי: נראה ליה למיפריך ממתניתין דנזיר דמשמע בהדיא דלאו בהדי הדדי אתו. ואם תאמר: ואמאי לא פריך ממתניתין ד"אינו נוהג בטמאה" — אלמא דאיסור טמאה קדים ויש לומר: דהוה מצי למימר דטעמא משום דבשרו אסור, כדאמר רבי שמעון בדפרישתי לעיל. **והא** מדקתני סיפא דנוהג בשליל מכלל דרישא בו' — תימה: מאי פריך? הא סיפא — בשליל שנשחטה אמו, ורישא — בשליל שנשחטה ועוד: דמאי קא משני "דבר זה מחלוקת רבי יוחנן ורבנן"? והלא אף רבי יוחנן מודה דאסור כי לא נשחטה האם. דדוקא בנשחטה פליגי, דהא רבי יוחנן אית ליה בפרק "בהמה המוקשה" (שם) דתלש חלב מכן תשעה חודשיו דחלבו כחלב בהמה, אף על פי שאם נשחטה האם — הכל מותר, אפילו חלבו וגידו, מ"רלב בהמה תאכלו" **ואמר** רבי יוחנן לא נצרכה אלא לנפול בו', — תימה: דנזיר פריך "כח גדול" (ג.א.) גרסין בכל הספרים "כדאמר רבי יוחנן בו'", משמע דרבי יוחנן לא אמר אהיהא דנזירו ונראה דהבא נמי גרסין "כדאמר רבי יוחנן", ודריב יוחנן אפשר דאיתמר אמתניתין דאהלות (פרק שני, משנה א) דתנן: אלו מטמאים באהל המת בו'. ורבינו שמואל מיישב גרסת הספרים: דחתם גרסין "כדאמר", והבא גרסין "ואמר". דחתם על פירכא ד"על בית מגלה", על בול לא כל שכן? אמר רבי יוסף: לא נצרכה אלא למת שאין עליו אפילו כית בשר. ודוד פריך: ואכתי, על אבר ממנו מגלה — על בול לא כל שכן? ומשנ: "כדאמר רבי יוחנן: לא נצרכה" — פירוש: כדאמר רבי יוחנן על פירכא קמיתא ד"על בית בו", דכיון שלא נתקשרו איבריו עדיין, מסתמא אין עליו כית, דהא נמי בו, והבא דלא מייית אלא פירכא קמיתא, קאמר "ואמר רבי יוחנן", משום דאפירכא קמיתא איתמר מילתיה דרבי יוחנן.

חולין. פרק שישי - כסוי הדם - דף פט עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

רש"י

שיעורא בעינן — בשופר, כדי שיאחזנו בידו ויראה לבאן ולכאן, כדאמרין בראש השנה (כז.ב.) לולב מפרש במסכת סוכה (לב.ב.) שיעור הדס וערבה — שלשה טפוחים, ולולב — ארבעה. ועבודה זרה, כיון דלשרפה קיימא — כל העומד לשרוף בשופר דמי, הלכך שיעורא הוא דכתותי מכתת. אבל הכא, כמה דשריף ומיכתת מעלי לבסוי, ומשום הנאה הוא ליכא, דמצות לאו ליהנות ניתנו.

שיעורא בעינן, ועבודה זרה פתותי מכתת שיעורא, הכא - כל מה דמכתת מעלי לבסוי.

הדרן עלך כסוי הדם

משנה גיד הנשה. ובמוקדשין — לקמן (צ.א) פליגי בה, איכא למאן דאמר: אפילו בעולה, ואיכא למאן דאמר: בקדשים הנאכלין. שאין לו כף — בגמרא מפרש: אית ליה, ולא עניל. כף — פוליא. הנברכת סביבות עצם הקולית העליונה סביב סביב בעיגול. אבל עוף אינו כן, שהבשר שלל הקולית ברוחב הוא. ואינו דומה לכף. כף — שעל גב הירך. ונוהג בשליל — בן תשעה חודשי הנמצא בבמה. וחלבו — של שליל מותר. ואין הנבחים נאמנים — לומר "נטלנוהו", מפני שטורח הוא להם לחטט אחריו. **גמרא** איסור גיד — נוהג בבמה משעה שנוצר. יש בגידין בנותן טעם — בבשר ואשמעינן האי תנא דהאובל גיד הנשה של מוקדשין לוקה שתיים: אחת, משום גיד — שאפילו עץ הוא, התורה חיבה עליו. ואחת, משום מוקדשין — שיש בו טעם, ונהנה מן המוקדשין, ושומעין מניה תרתי: חדא, דיש בגידין בנותן טעם. וחדא, דאיסור חל על איסור. ולאפוקי ממאן דאמר בהאי פירקא (חולין צט.ב.) אין בגידין בנותן טעם. אם כן — הכי איבעי ליה לתנאי: "מוקדשין נוהגות בגידין" — אשמעינן האי תנא דאין בגידין בנותן טעם, והכי קאמר: איסור גיד הנשה לבדו נוהג במוקדשין, אבל איסור מוקדשין אין בו. אם יש בו בנותן טעם — שיעורא חמשים בששים כל נותן טעם סתם. בולדות קדשים — בהמת שלמים שילדה. ואשמעינן תנא דמתניתין: דלא תימא איסור מוקדשין קדים, וגיד אינו נוהג בשליל, וכו' מטי לידה — לא אתי גיד חיל עליה, דאין איסור חל על איסור. אלא הריהוה חילי, דקסבר: ולדות קדשים, משעת יצירתו במעי אמן קדושים, וגיד הנשה נוהג בשליל. ואשתבח דביצירת העובר חלו שניהם. מכלל דרישא לאו בשליל עסקין — דאי מרישא שמעינן דנוהג בשליל, סיפא למה ליה למתניהי? **הכי קאמר** בו' — כלומר, רישא ודאי אשמעינן דנוהג בשליל. דאי אין נוהג בשליל — קדים ליה איסור מוקדשין, ותו לא אתי איסור גיד וחיל עליה. והדר תנא פלוגתא — לאשמעינן דדבר זה שהשמעינן תחלה נוהג בשליל, לאו דברי הכל היא, אלא מחלוקת רבי יוחנן ורבנן. הניזיר מגלה — שאם נטמא לאחר שנמנה מקצת נזירותו — סותר כל מה שמונה, ומגלה, וחוזר ומתחיל ומונה, כדכתיב (ויקרא ו) "והימים הראשונים יפלו". על המת בו' — אבל לא על שאר טומאות, כגון נבלה ושרץ, ד"דמת" כתיב בפרשה (שם): "וכי ימות מת עליו". **לנפל** — שכולו קיים, ועדיין לא נתקשרו איבריו בגידין, שהרי כל איבריו נוצרים, ועדיין אין עליו כית בשר.

אלמא

מתרצת הגמרא: אלא ודאי קקבר התנא של משנתנו, אין בגידין
 בגידין מעם - אין בגיד שנתבשל עם בשר נתינת טעם בבשר משום
 שהוא כחתיבת עץ שאין בה טעם, ובמוקדשין - וחידוש המשנה
 הוא, שהאוכל גיד הנשה של בהמת המוקדשין, איסור גיד איכא -
 יש בו, שאפילו אם אין בו טעם אלא הוא כעץ התורה אסרתו,
 אבל איסור מוקדשין לביא - אין בו, שהרי אינו נהנה מן הקדש
 משום שאין בגיד טעם.
 מקשה הגמרא: וקבר תנא דידן - וכי התנא של משנתנו סובר שאין
 בגידין בגידין מעם, ונתנן להלן (צו) וידך שנתבשל בה גיד הנשה -
 ירך שנתבשלה יחד עם גיד הנשה שבה, אם יש בה - בירך בגידין
 מעם - שיעור נתינת טעם, וכלומר, שיעור הירך הוא מועט כלפי
 הגיד שבה, עד שאם היה הגיד בשר והירך לפת והיו מתבשלים
 יחדיו היה הבשר נותן טעם בלפת, הרי זו - הירך אסורה, הרי
 שסובר התנא שיש טעם לגיד הנשה ומשום כך משערים את טעמו
 כאילו היה בשר בלפת.
 מתרצת הגמרא: אלא הקא בגידות קדשים עסקין - אלא כאן
 משנתנו עוסקת בולדות קדשים, שהיתה בהמת שלמים מעוברת
 וילדה, וקקבר התנא שאיסור גיד הנשה נהג בשליל - בולד
 הנמצא במעי אמו, וקקבר גם שוללות קדשים במעי אמן הן קדושים
 - בשעת יצירתם הם קדושים, דאיסור גיד ואיסור מוקדשין, בחד
 הדדי קאתי - באו יחדיו משעה שנזרע הולד, וחידוש התנא הוא,
 שלא תאמר שאיסור גיד הנשה אינו נהג אלא אחר יציאת הולד
 לעולם, ואיסור המוקדשין חל משעת יצירת הולד, ואם יאכל את
 גידו של הולד אחר שיצא לאויר העולם לא יהיה עובר עליו אלא
 משום איסור מוקדשין, שהרי איסור גיד הנשה לא יחול עליו
 משום שאין איסור חל על איסור, אלא סובר התנא ששני
 האיסורים חלים יחדיו משעת יצירת הולד.
 שואלת הגמרא: ופי מציית מוקמת לה בשליל - והאם אפשר לפרש
 את דברי התנא שאמר 'ונוהג במוקדשין' שסובר שאיסור גיד
 הנשה נהג בשליל, והא מוקמת סיפא, שגיד הנשה נהג בשליל,
 מכלל דרישא לאו בשליל עסקין - משמע שברישא עדיין לא
 עסקנו בדין השליל, שאם לא כן מה הוא חידוש הסיפא שגיד
 הנשה נהג בשליל.
 משיבה הגמרא: הכי קאמר - כך היא כוונת הסיפא של משנתנו,
 דבר זה שחידשת ברישא שגיד הנשה נהג בשליל, הוא מוקלוקת
 דרבי יהודה ורבנן, שלדעת רבי יהודה אין גיד הנשה נהג בשליל.
 מקשה הגמרא: ופי מציית אמת דתנן וידך הדדי קאתי - והאם
 אפשר לומר שאיסור גיד הנשה ואיסור מוקדשין חלין בבית אחת,
 ונתנן במשנה (נזיר מט), מי שקיבל עליו לשמור נזירות הרי הוא
 אסור בשתיית יין וגילוח שערותיו ולהטמא למת, ואם נטמא למת
 בתוך ימי נזירותו, מגלח את שערותיו ומביא קרבן אשם ושני
 תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה לבית המקדש,
 ומונה מחדש את ימי נזירותו. ומבררת המשנה שם: על אלו
 מוקמות הנזיר מנל - באיזו טומאה שנטמא בה הנזיר הוא מגלח
 את שעריו ומונה מחדש ימי נזירותו. משיבה המשנה: על חמת ועל
 פצת מן חמת - אם נטמא במת או בכזית מן המת. וקרא לן -
 והקשה לנו (שם נ), אם על פצת מן חמת הנזיר מנל את שעריו
 ומונה מחדש ימי נזירותו, על כולו - אם נגע במת כולו לא כל שכן,
 ומדוע הוצרכה המשנה להשמיע את הדין בשניהם. ואמר רבי
 יוחנן, לא נצרכה משנתנו לומר שגיד הנשה חל במוקדשין, וכן
 המשנה בנזיר שם שמגלח על המת) אלא לנפל - ולד שמת
 בתחילת עיבורו, שהיה כבר שלם אלא שלא נקשרו עדיין אבריו
 בגידיו,

הטעם שאסור לתקוע בו משום דשיעורא בעינן - צריך שיעור
 לאורך השופר והחולב, ונעבודת בוכבים כיון שעומדת לשריפה
 וכל העומד לשרוף כשרוף דמי, בתוית מפתת שיעורא - שיעורה
 נחשב ככתות, אבל הקא בדין העפר לכיסוי הדם, כל מה דמפתת
 מעלי - כל כמה שהוא שרוף וכתות יותר, הוא טוב יותר לביסוי
 הדם, וכיון שאינו נהנה מן העפר משום שמצוות לאו ליהנות
 ניתנו, מותר לו לכסות בעפר האסור בהנאה.

הדרן עלך כסוי הדם

פרק שביעי - גיד הנשה

משנה

גיד הנשה הוא הגיד שעל כף ירך בעלי החיים, ואסור באכילה כמו
 שהזהירה התורה ואמרה (בראשית לב א) 'על כן לא יאכלו בני
 ישראל את גיד הנשה אשר על כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף
 ירך יעקב בגיד הנשה', ונקרא 'גיד הנשה' על שם שנשה ו-קפין
 ממקומו ועלה אצל יעקב. ומשנתנו תבאר פרטי דיניו.
 גיד הנשה נהג איסורו, בין בפרין ובין בחוצה לארץ, בפי חבית
 ושלם בפי חבית - בזמן שבית המקדש היה קיים ובזמן שאינו קיים,
 בחולין ובמוקדשין - בבמהת חולין ובבהמת קדשים, ונהג איסור
 גיד הנשה בבמהת וכתית, בירך של ימין ובירך של שמאל, ואינו נהג
 בעוף - אבל אין איסור גיד הנשה נהג בעוף, מפני שאין לו כף.
 ונהג איסור גיד הנשה בשליל - ולד בן תשעה חדשים הנמצא חי
 במעי אמו, רבי יהודה אומר, אינו נהג בשליל, וחלבו של שליל
 מותר.
 ואין המפחין - שוחטי הבהמות נאמנין על גיד הנשה לומר נטלנוהו
 משם, מפני שטורח גדול הוא לנקר אחריו, וכן אינם נאמנים לומר
 שנקרו את החלב בבהמה, דברי רבי מאיר, וחקמים אומרים,
 הטבחים נאמנין עליו - על גיד הנשה להעיד שנקרוהו וכן נאמנים
 על החלב לומר שהוציאוהו.

גמרא

שנינו במשנתנו, גיד הנשה נהג בחולין ובמוקדשין, הגמרא
 מבררת את פירוש דברי המשנה. מקשה הגמרא: מוקדשין פשיטא
 שנהג בהם דין גיד הנשה, וכי משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד
 מיניה - האם בגלל שהקדיש את הבהמה יפקע איסור גיד הנשה
 שהיה בו כבר מתחילת יצירת הבהמה.
 הגמרא מנסה לדחות את הקושיא: ופי תיקא שהתנא של משנתנו
 סובר שיש בגידין בגידין מעם - גיד שנתבשל עם בשר, הגיד נותן
 טעם בבשר משום שבגיד עצמו יש בו טעם, וחידוש המשנה שאתי
 איסור מוקדשין וחייל איסור גיד - בא איסור הקדש וחל על הגיד
 בנוסף לאיסור גיד הנשה שכבר יש בו, ונמצא עובר באכילתו שני
 איסורים, איסור גיד הנשה ואיסור הקדש.
 הגמרא דוחה את התירוץ: אם כן אתה מפרש שחידוש המשנה
 שבאכילתו עובר בנוסף על איסור גיד הנשה גם איסור מעילה
 בהקדש, האי מוקדשין נהג בגיד מביעי ליה - כך היתה צריכה
 המשנה לכתוב, מוקדשין נהג בגיד, ולא לכתוב שאיסור גיד
 הנשה נהג במוקדשין.

הנשה, אמנם רבי יוחנן שאמר, איסור גיד נוהג גם בקדשים שאינן
נאכלין, מדבר על חיוב מלקות, שהאוכל את גיד הנשה של קרבן
עולה לוקה משום איסור גיד.
אִיכָא דְאָמְרִי – ויש מפרשים את דברי רב פפא באופן אחר, שכן
אִמְרֵי רַב פָּפָא, וְלֹא פְּלִיגִי – ולא נחלקו רבי חייה ורבי יוחנן, אלא
כָּאן לְחִלְצוֹ – להסיר את הגיד מן הירך קודם שמעלהו למזבח, וְכָאן
לְהַעֲלוֹתוֹ לַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי שֶׁפִּירֵשׁ מִן הַיֶּרֶךְ. אֵין אִיסוּר גִּיד הַנֶּשֶׁה
אִיסוּר גִּיד הַנֶּשֶׁה נוהג בקדשים שאינם נאכלים, דיבר על חליצתו
מן הירך, וסובר שאין צריך לחלצו מן הירך קודם שמעלהו למזבח,
אמנם רבי יוחנן שאמר, איסור גיד נוהג גם בקדשים שאינן
נאכלים, מדבר על העלאתו למזבח, וסובר שאסור להעלותו
למזבח בפני עצמו, אלא רק כשהוא בתוך הירך בלבד.
רַב נַחֲמָן בִּרְיָא דְרַב יִצְחָק אֲמַר, לְהַעֲלוֹתוֹ פְּלִיגִי – להעלות את גיד הנשה
כשהוא בתוך הירך נחלקו רבי חייה ורבי יוחנן, ובמחלוקת
שנחלקו רבי ורבנן להלך, רבי חייה שאמר, אין איסור גיד הנשה
נוהג בקדשים שאינם נאכלים, סובר כרבי שמואל להעלותו
למזבח כשהוא בתוך הירך, אמנם רבי יוחנן שאמר, איסור גיד נוהג
גם בקדשים שאינן נאכלים, סובר כרבנן שאסור להעלותו למזבח
אף כשהוא מחובר לירך.
והיכן היא מחלוקת רבי ורבנן, דְּתַנְיָא בברייתא, אמר הכותב
בפרשת קרבן העולה (ויקרא טו) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ,
ומפסוק זה יש לרבות את העצמות והגידים המותרים באכילה
והקרבנים והקטלים שאף אותם הכהן מקטיר על המזבח, וְכֹל הַיֵּיתִי
אומר אֲפִילוּ פִּרְשׁוֹ הַגִּידִים מִן הַבֶּשֶׂר יִקְטְרוּ, תִּלְמִיד לֹאִיר בִּקְרָבָן
עולה (דברים יב כז) וְעֵשִׂיתָ עֲלֵיהֶם הַבֶּשֶׂר וְהָדָם, את הבשר והדם
תקטיר אבל לא את השאר, אִי קִשְׁרָ דָּדָם – אם אתה אומר רק בשר
ודם, וְכֹל הַיֵּיתִי אומר וְהָלֹאִי גִידִים וְעֵצָמוֹת – שסיר את הגידים
והעצמות מן הבשר, וְעֵצָהּ רַק אֶת הַבֶּשֶׂר לִנְפִי – (על) הַמִּזְבֵּחַ,
תִּלְמִיד לֹאִיר וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַ, הָא מִצִּיד יִתְקִימוּ
הכתוב וְהִקְטִיר הַכֹּל יחד עם הכתוב 'הבשר והדם', אלא אם היו
מְחַוְּרִין הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים עִם הַבֶּשֶׂר וְעָלוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ, אבל אם
פִּרְשׁוּ הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים מִן הַבֶּשֶׂר, אֲפִילוּ אִם פִּרְשׁוּ רַק בְּרָאשׁוֹ שֶׁל
מִזְבֵּחַ יִרְדּוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא יִקְטְרוּ.
ומבררת הגמרא: מֵאֵן תֵּנָא דְשִׁמְעָתָ לִיה דְאִמְרֵי – מיהו התנא
ששמעת שסובר, שאם פִּרְשׁוּ יִרְדּוּ הָרִי זֶה דַּעַת רַבִּי הֵיא, דְּתַנְיָא
בברייתא, אמר הכותב בקרבן עולה וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל, ומכאן
יש לרבות שמקטיר אף את העצמות והגידים והקרבנים והקטלים,
וְאִילוּ פִּרְשׁוּ מִן הַבֶּשֶׂר, וְהָא מִי אֵין הַכֹּהֵן מִן הַשָּׁמַיִם שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּקְדָּשׁ
אחר וְעֵשִׂיתָ עֲלֵיהֶם הַבֶּשֶׂר וְהָדָם, ומשמע לכאורה שאינו מקטיר
את הגידים והעצמות. משיבה בברייתא: אֵין הַכֹּהֵן בֹּא לַמַּעַט
גִּידִים וְעֵצָמוֹת שֶׁלָּא יִקְטְרוּ, אלא הכותב מדבר בְּפִסְקֵינָן –
בחתיכות בשר שנחטבלו באש על המזבח ונפלו לארץ, הָא מִצִּיד, עֵיבּוּלֵי
בֶּשֶׂר שֶׁנִּפְלוּ לָאָרֶץ אִתָּהּ מְחִיר לַמִּזְבֵּחַ, וְאִי אִתָּהּ מְחִיר
עֵיבּוּלֵי גִידִים וְעֵצָמוֹת שֶׁנִּפְלוּ מִן הַמִּזְבֵּחַ, זֶה דַּעַת רַבְנָן. רַבִּי אֱלִיָּהוּ,
כְּתוּב אֲחֵד אֱמִיר וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הָרִי זֶה רִיבָה, וְכְתוּב אֲחֵד
אֱמִיר, וְעֵשִׂיתָ עֲלֵיהֶם הַבֶּשֶׂר וְהָדָם הָרִי זֶה מִעֵט, הָא מִצִּיד, אִם הֵם
מְחַוְּרִין הַבֶּשֶׂר וְגִידִים וְעֵצָמוֹת וְעָלוּ לַמִּזְבֵּחַ, פִּרְשׁוּ מִן הַבֶּשֶׂר אֲפִילוּ
הם פִּרְשׁוּ בְּרָאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ יִרְדּוּ. הָרִי מְפֹרֵשׁ בְּרִייתָא שֶׁרַבִּי סוֹבֵר
שאם פִּרְשׁוּ הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים מִן הַבֶּשֶׂר אֵין מַעֲלִים אוֹתָם לַמִּזְבֵּחַ,
ונמצאת בברייתא הראשונה כשיטת רבי.
הגמרא מבארת את מחלוקת רבנן ורבי: וְרַבְנָן, מְחַוְּרִין לֹא
אֲצִטְרִיד קְרָא לְרַבִּי – התורה בפסוק וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל, לא
הוצרכה ללמדנו שעצמות המזבירים לבשר יעלו למזבח, מִיָּד
דְּהוּ אֲרָאֵה שֶׁל עוֹלָה – שהרי זה כראש העולה שיש בו הרבה
עצמות והוא קרב, אלא כִּי אֲצִטְרִיד קְרָא לְפִרְשׁוֹ – לכך הוצרך
הכתוב, ללמדנו שעצמות המותרים אפילו פרשו מן הבשר מעלים
אותם למזבח.
וְרַבִּי, מְחַוְּרִין דְּהֵימִיתָא – עצמות של היתר המזבירים לבשר,

אֲלֵכָא אִיסוּר מוֹקֶדְשִׁין קְרִים – נמצא לפי דברי רבי יוחנן שאיסור
מוקדשין קדם לאיסור גיד הנשה, שהרי איסור מוקדשין הוא מיד
כשנוצר הולד ואיסור גיד הנשה הוא רק לאחר שנעשו בו גידיו.
מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: אֵף עַל גַּב דְאִיסוּר מוֹקֶדְשִׁין קְרִים, אִתִּי אִיסוּר גִּיד
הַנֶּשֶׁה כִּיּוֹן שֶׁתַּחֲלִילָה נַעֲשֶׂה הַבֶּשֶׂר וְרַק אַחֵר כִּךְ הַגִּיד, אלא שמכל
מקום יחול איסור גיד הנשה על בהמת המוקדשים, ואף שאין
איסור חל על איסור, שונה איסור גיד הנשה שֶׁכֵּן אִיסוּרוֹ נוֹהֵג בְּכָנִי
נח – גם בני יעקב אבינו היו מזהירים עליו אף קודם שניתנה
התורה, וכיון שאיסורו חמור הוא, חל גם על בהמה שיש בה
איסור מוקדשים.
מקשה הגמרא: מֵאֵן שִׁמְעָתָ לִיה הֵיא קְרָא – מי שמעת שאומר
סברא זו שאיסור גיד הנשה נוהג בבני נח, הלא הוא רַבִּי יְהוֹדָה
(במשנה (להלן טז), וְהָא מִתְּנִיתִין דְּלֹא בְּרַבִּי יְהוֹדָה – והרי משנתנו
אינה כדעת רבי יהודה, דְּקָתְנִי בַּמִּשְׁנָתִינוּ, גִּיד הַנֶּשֶׁה נוֹהֵג בְּכָל הַבְּהֵמָה
וְכָל הַחַיָּה, בְּרַבִּי שֶׁל יִמִּין וּבְרַבִּי שֶׁל שְׂמָאל, ואילו רבי יהודה סובר (להלן
צ) שגיד הנשה אינו נוהג אלא בירך אחד.
מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: הֵיא תֵּנָא שֶׁל מִשְׁנֵיתִי, קְרָא לֵה בְּיוֹתֵיהּ בְּתָרָא –
סובר כרבי יהודה שגיד הנשה נוהג בבני נח, וְפְּלִיגִי עָלֶיהָ בְּתָרָא –
וחולק עליו לענין ירך החייבת בגיד הנשה, וסובר שגיד הנשה נוהג
איסורו בשתי הירכות של ימין ושל שמאל.
מקשה הגמרא: אִמְרֵי דְשִׁמְעָתָ לִיה לְרַבִּי יְהוֹדָה – היכן שמעת
שלדעת רבי יהודה איסור גיד חמור משום שנוהג איסורו בבני נח,
בְּמִמָּה דְאִיסוּר לֹא – והוּלָּא גַבִּי בַּהֲמָה טִמְאָה שֶׁאִיסוּרָהּ אִיסוּר לֹא,
ומשום כך סובר רבי יהודה שאיסור גיד הנשה שנוהג גם בבני נח
חמור מאיסור טומאה וחל עליו, אבל אצל בהמת קְדִישִׁים דְאִיסוּר
כָּת – שאיסורה איסור כרת, מִי שִׁמְעָתָ לִיה – האם גם בזה שמעת
שרבי יהודה סובר שיחול עליה איסור גיד, וכיון שלא אמר רבי
יהודה כן, יתכן שסובר שאין איסור גיד הנשה חמור יותר מאיסור
קדשים ואף שנוהג איסורו בבני נח, ואי אפשר להוכיח מדברי רבי
יהודה שאיסור גיד הנשה יחול על בהמת המוקדשים.
לעיל (פס) הגמרא הקשתה מה החידוש בדברי המשנה 'ובמוקדשין'
ותירצה שמשנתנו עוסקת בולדות קדשים, ואיסור גיד הנשה
ואיסור מוקדשין חלים בולד משעת יצירתו, ועל כך הקשתה
הגמרא שהרי משנתנו עוסקת בנפל שלא נקשרו אבריו בגידיו
וכיון שאיסור מוקדשין חל קודם לאיסור גיד לא יחול איסור גיד,
ומתוך קושיא זו נדחה תירוץ זה, וכעת הגמרא מביאה שני תירושים
אחרים. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: אֵלָּא הָא קָא בְּמִכְבָּרָתָא עֲסָקִין בְּדִרְכָּהּ קְדוּשָׁה –
אלא כאן משנתנו עוסקת בבמה מכבדת שהוליד הנולד ממנה
קדוש בקדושת בכור רק ביציאתו מן הרחם, והתנא משמיענו שאף
איסור גיד הנשה אינו נוהג בשאר בהמת מוקדשים שהרי איסור
מוקדשים קודם בבמה לאיסור גיד, מכל מקום יש בהמת
מוקדשים שאיסור גיד הנשה נוהג בה וכגון בהמת בכור.
תירוץ נוסף: וְאִי גְעִית אִמָּא – ואם תרצה אמור שמשנתנו אכן
עוסקת בולדות קדשים, אלא שהתנא של משנתנו סובר שולדות
קְדִישִׁים מְחַוְּרִין הֵן קְדוּשִׁים – ביציאתן ממעי אמן הם קדושים,
ומשום כך איסור גיד הנשה ודאי קודם לאיסור מוקדשין, שהרי
הוא חל משעה שנוצר הגיד.
הגמרא מבררת באיזה קדשים חל איסור גיד: אִמְרֵי רַבִּי חֵיִיא בְּרִי
יִוֶּסֶף, לֹא שָׁנִי חֲכָמִים בַּמִּשְׁנָתִינוּ שֶׁאִיסוּר גִּיד חֹל בַּמוֹקֶדְשִׁין, אֲלֵכָא
בְּקִדְשִׁים הַנֶּאֱכָלִין – חטאת ואשם הנאכלים לזכרי כהונה, ושלמים
הנאכלים לבעלים, אֲכָל קְדִישִׁים שְׂאִינָן נֶאֱכָלִין – עולה הנשרפת
כליל, אֵין אִיסוּר גִּיד נוֹהֵג בָּהֶן. וְרַבִּי יוֹחָן אֲמַר, אֲחֵד קְדִישִׁים הַנֶּאֱכָלִין
וְאֲחֵד קְדִישִׁים שְׂאִין נֶאֱכָלִין, אִיסוּר גִּיד נוֹהֵג בָּהֶן.
אִמְרֵי רַב פָּפָא וְלֹא פְּלִיגִי – ולא נחלקו רבי חייה ורבי יוחנן, אלא
כָּאן לְהִלְקוֹתוֹ אִם אֵכֹל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה, וְכָאן לְהַעֲלוֹתוֹ לַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי
חֵיִיא שֶׁאֵמַר, אֵין אִיסוּר גִּיד הַנֶּשֶׁה נוֹהֵג בְּקִדְשִׁים שֶׁאֵינָם נֶאֱכָלִים,
דיבר על העלאתו למזבח, וסובר שאין איסור להקריב את גיד

אלמא איסור מוקדשין קדים — דמשעה שנצרך הוא קדוש, ועדיין לא נוצר הגיד, דהא חזין דיצירת עובר קודמת ליצירת גיד. ומשנינא אף על גב דאיסור מוקדשים קדים אתי איסור גיד וחיל — הואיל ואיסור חמור הוא, שנוהג בבני נח, דכרתני מתניתין (חולין קב), והלא לבני נח נאסר גיד הנשה, ופרכינן מאן שמעת ליה הא סברא — דנוהג בבני נח? רבי יהודה,

בשילחי מתניתין (שם). והאי תנא דרישא, דמתניתין דלא כרבי יהודה — דקתני "בירך של ימין ושל שמאל", ואילו רבי יהודה שמעינן ליה לקמן דאמר: אינו נוהג אלא באחד. סבר לה כוותיה בחדא — דנוהג בבני נח. ופליגי עליה בחדא — דנוהג בבתי יריבות. אימור דשמעת ליה לרבי יהודה — דאמר דמשום חומריה דידי דנוהג בבני נח, חיל נמי ואיסור אחרניא. כסמא — שמעת ליה, דאני איסור גיד וחיל איסור טמאה. דאף על גב דאיסור טמאה ממעי אמה, ואיסור גיד אינו עד שילוח, דהא רבי יהודה "אין נוהג בשליל" קאמר במתניתין — אפילו הכי חיל גיד טמאה, משום דאיסור טמאה לאו בעלמא הוא, ואיסור גיד חמור, שכן נוהג בבני נח. קדשים דאיסור כרת — שעל ידי קדשים בא לידי כרת, כגון אכלו בטמאה או פגול ונותר. מי שמעת ליה — דחיל גיד עלייה? אלא הכא במבכרת עסקין — דלא קדוש ולד אלא ברחם ביציאתו. ואשמעינן תנא דידן דאף על גב דאין גיד נוהג בשאר מוקדשים, דהא איסור מוקדשים קדים, כדאמרת דיצירת עובר קודמת, ותו לא אתי איסור גיד וחיל — אפילו הכי שיי מוקדשים שהגיד נוהג בהן, כגון בכור. ממה נפשך: אי נוהג בשליל — איסור גיד קדם, ותו לא פקע. ואי אין נוהג בשליל — תרוייהו בהדי הדדי אתו. ואיבעית אימא בולדות קדשים — ואשמועינן תנא דידן: דלא קדשי במעי אמן, אלא בהויתן — ביציאתו, הילכך, איסור גיד נוהג בכולן, משום דאיתו קדים, דנוהג בשליל, ותו לא פקע. דלא תימא: במעי אמן קדשים, ואיסור מוקדשין קדים, כדאמרינן בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידו, ותו לא אתי איסור גיד וחיל. להכי נקט "בהויתן" — משום לישנא דקרא דלפנין מיניה דקדשת ולדות קדשים, בפרק שני דבכורות (ידב), "רק קדשין" — אלו תמורות, "אשר יהיו לך" — אלו הולדות. הנאכלים — חטאת ואשם ושלמים. שאין נאכלים — עולה. להלקותו — לקי אם אכלו. להעלותו — למזבח, אן איסור גיד נוהג, כדאמרין לקמן דלא כתיב "ולא יאכל המזבח". לישנא אחרניא כאן לחלצו כאן להעלותו — מאן דאמר אין נוהג בעולה — לחלצו קאמר, שאינו מצווה לחלצו קאמר, דאסור להעלותו בפני עצמו, אם פירש מן הדיך. רב נחמן בר יצחק אמר לחלצו פליגי — דמאן דאמר נוהג — סביר: מצוה לחלצו. וללישנא קמא להעלותו פליגי, מאן דאמר נוהג — סביר: להעלותו נמי אסור עם הדיך, כדפליגי רבי ורבנן לקמן. דלרבי שרי, בדמוק לקמן אליבא דרבי, כי איצטריך קרא למשירי דהנשה, במחובר, ולרבנן אסור, דבעינן "מן המותר לישראל". הכל — רבויא הוא. אפילו פירשו — מן ההבשר הנך גידו, בגידן המותרין קאמר, דומיא דעצמות. ומאן שמעת ליה כו' — כלומר, והן מתניתין לאו דברי הכל היא, אלא רבי דהא, ופליגי רבנן עליה, וכדתינא כו'. ומפלוגתיהו שמעינן דלרבי — גיד הנשה מותר, ולרבנן — אסור, כדמפרש ואילו, ומה אני מקיים הבשר והדם — ולא גידין. בפקעין — מעל אורח, אשקלניט. מידי דהוי אראשה של עולה — דצריך שיקריבונו שלם, כדכתיב (ויקרא א) "ואת הראש", והרי עצמות הרוב יש.

אלמא איסור מוקדשין קדים — אומר רבינו תם: משום דמתחלה הכל הוא בשר, והבשר עצמו מתקשה אחריו כן ומתלבן ונעשה גיד. ובקונטרס פירש לקמן: דמתחלה כשהגיד נוצר, אינו על הכף, ולא חיל עד שיבא ויתקשה על הכף, ואף על גב דהשתא רצה לומר דאין איסור גיד חל על איסור מוקדשים, על איסור אבר מן החי דלא חמיר במוקדשים — חיל, ועוד: דאי אפשר לאיסור גיד להיות בענין אחר. ועוד: דאין איסור אבר מן החי חל עד שילוח, דאמר בסוף פרקין (חולין קגא), כגון שנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור טרפה ואיסור אבר מן החי חיל בהדי הדדי.

והא מתניתין לא כרבי יהודה דקתני נוהג בשל ימין כו' — הוה מצי למימר: מדקתני "נוהג בשליל" ופליגי רבי יהודה, אלא רישא דמלאתא נקט. קדשים דאיסור כרת מי שמעת ליה — משמע: דאפילו בשלמים ולאחר זריקה, דשרי אף לזרים, בעי למימר דלא חיל כלל איסור גיד ושרי באבילה, אף על גב דלאחר זריקה פקע איסור קדשים, מדלא אשכחן דחיל אלא במבכרת. ותימיה: כיון דהשתא ליבא איסור קדשים, אף על גב דיכול לבא לידי איסור כרת, כגון אם אוכלו בטמאה הנוהג, אמאי לא חיל איסור גיד. דאין כאן איסור חל על איסור, כדאמר בפרק "אריבעה אחין" (גיטות לבא), דאחות אשה מתלה תלי וקאי כו' ויש לומר: כיון דמחיים לא חיל איסור גיד, דאיכא איסור מוקדשין דיכול לבא לידי כרת על ידי פיגול ונותר וטמא, תו לא חיל איסור גיד לאחר שחטתה וזריקה. דבעינן שיהיה מחיים איסור גיד, דומיא דעקב שנשחט לו גידו מחיים, ואם תאמר: ונימא: מנא דאיתוסף איסור גיד לבני נח, דאיתוסף נמי לישראל ויש לומר: דהא דנאסר לבני נח היינו דוקא לבני יעקב, דקדום מתן תורה איקרי בני נח, ואפילו נאסר מתחלה לכל אמות העולם, הא אמר בפרק "אריבעה מיתות" (סנהדרין נטא), כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני — לישראל נאמרה ולא לבני נח, ואם כן לאחר מתן תורה שרו לכולהו, לבר מישראל. ואם תאמר: ונימא: מינו דאיתוסף איסור גיד לגבה דאסור להעלותו, איתוסף נמי לדחיות איסור אבילות ויש לומר: דאיכא למאן דאסור בסוף (מחוברין, יעלו). הכא במבכרת עסקין דבררם קדוש — ובהדי הדדי קאתו, וקא משמע לן דלא מבטל איסור קדשים התמור איסור גיד חקל מלחל חל עמו, ואם תאמר: דהא איסור גיד לרבי יוחנן קדים, דאמר (חולין עהא), תלש חלב מכן תשעה חי, דחלבו כחלב בהמה. ודור אחר איסור מוקדשין דחמיר, וחיל עליה. ואם כן, לרבי יוחנן "מוקדשין נהגין בגיד" מבעי ליה נגרא. דלרבי יוחנן לא חיל איסור גיד ואיסור חלב, עד שיצא לחוץ ממעי אמו לאורי העולם. וכן משמע, דבסוף פרקין (חולין קגא) קאמר רבי יוחנן גופיה: כשנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו. אלמא, דליכא איסור חל במעי אמו.

פרשו ידו רבי דהתניא כו' — תימיה: אמאי מיתר חך ברייתא קמיתא? נגרא: דאי לאו ברייתא קמיתא, הוה מצי למימר דרבנן סברי שיש לרבות כל מה שנוכל לרבות, ואפילו פרשו דאיסורא. ולית לן למעוטי אלא פוקעים גירא. שדוא סוף העלאתה. ורבי סבר דרביא ומיעוטא אית לן לאוקומי בתחלת העלאתה, ולא נמנע כמו כן אלא דבר אחד, דהיינו פרשו דאיסורא. אבל מחוברים דאיסורא, ופרשו דהיתורא — יעלו. ולהכי מיתר ברייתא קמיתא, דגידים דהיתורא נמי כשפרשו ידו, דומיא דעצמות דהיתורא. ועל כרחך רבי דהא, אלמא, לא מרבי רבי כל מה שיכול להרבות, דהא אוקי נמי מיעוט בפרשו דהיתורא. והכי נמי לרבנן לא מרבי כל מה שיכולין להרבות, אלא ממעטין דאיסורא אפילו במחוברין.

- של שלמים מכבדו לאמה — פירש בקונטרס: דרגסין "טחאת ואשם", משום דשלמים נאכלים בכל העיר, ומה טיבו בעורה? ונראה: משום דשוק חוזה ניתן לכהנים, ששם גיד הנשה, שהשוק הוא ברגל ולא ביד, כדתנן לקמן ב"הורוע" (קלדב), והם היו רגילין לאכול מתנותיהם בעורה. אי נמי: בשלמים של כהנים, שכל קדשהיהם היו רגילין לאכול בעורה. **בשלשה** מקומות דברו חכמים לשהן הוא: — אבל הדיא דחמיד (לכא) קסבר דאין זה הוא, כדמפרש במסכת תמיד: משום שאין עניות במקום עשירות.
- שלש** מאות כהנים מטבילין אותה — ואם תאמר: דאמר סוף פרק קמא דביצה (יד,ב) מפני מה אמרו וילון טמא? מפני שהשמש מתחמם כנגדו, והוא פרוכת ליכא למיחש שיתחממו כנגדו, דאסור ליהנות ממנו, ואמאי מטבילין אותה? וליכא למימה: דכיון שזאברה דהו מטבילין אותה, כדאמר בפרק "חומר צריכה" (תנינא בגא), כדלים הנגמרים בטורה צריכין טבילה לקדש — ודחת לאי מיירי אלא בבלים המבקלין טומאה, דמשום חומר הקדש החמירו להטבילן כאילו טמא, אבל פרוכת דלא מקבל טומאה — לא. ועוד: בדמסכת שקלים בפרק "כל הרוקע" (יב,ב) משמע בהדיא דפרוכת מקבל טומאה, דהנין פרוכת שנטמא באב הטומאה — מטבילין אותה בחור, נטמא בולד הטומאה — מטבילין אותה בפנים ויש לומר: דמקבל טומאה לפי שהוא אהל, כדאמר בפרק קמא דסוכה (ו,ב) "סוכת על הארץ" — דכיון לפי מקבץ עולות דארוך, ומיזו יש ספרים דגרסי בפרק קמא דביצה (יד,ב) "מפני מה וילון אסור", וכן גרסינן בהלכות גדולות, פירוש: מפני מה אסור לעשות וילון מכלאים.
- בשלשה** מקומות דברו חכמים לשהן הוא, אלו הן: תפוח, גפן, ופרוכת. תפוח — הא דאמרין, גפן — דתנינן: גפן של זהב היתה עומדת על פתחו של היכל, מודילה על גפי פלונסות, וכל מי שהיה מתנדב להגיד או אשכול מביא ותולה בה. אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה. פרוכת — דתנינן: רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון הסגן, פרוכת — עוביה טפה, ועל שבעים ושינים ירדים נארגת, ועל כל נימה ונימה עשרים וארבעה חוטין. ארבה ארבעים באמה ורחבה עשרים באמה, ומשמונים ושתים רבוא נעשת, ושתים עשרים בשנה, ושלש מאות כהנים מטבילין אותה. "בירך של ימין ובירך של שמאל". מתניתין לא ברבי יהודה, דתנינן רבי יהודה אומר: אינו נוהג אלא באחת, והדעת מוכרעת — את של ימין. איבעיא להו: מיפישט פשיטא ליה לרבי יהודה, ומאי "דעת"? — דעת תורה, או דלמא ספוקי מספקא ליה, ומאי "דעת"? — דעת נזירה, או דלמא ספוקי מספקא ליה, וישרפו לשש עשר, ותיונן בה: הני גידי מאי עבדינתייהו? אי גידי כשר — ליכליהו? ואי דאיתור — היינו נותר! אלא גידי צואר, אי לאו כשר ניהו — לישנייהו! ואמר רב חסדא: לא נצרכא אלא לגיד הנשה, ואליבא דרבי יהודה דאמר אינו נוהג אלא באחת. אי אמרת בשלמא ספוקי מספקא ליה — שפיר, אלא אי אמרת מיפישט פשיטא ליה, דהיתירא — ליכליה, דאיסורא — לשינייה! אמר רב איקא בר חנינא: לעולם אימא לך מיפישט פשיטא ליה, והכא במאי עסקינן — בשהוברה וילבסוף נתערבו.
- עשרים, ופרוכת פרוסה נגדו לצניעות בעלמא. כך שמעת. ולי נראה שאף פרוכת הדריך כך מדה, רחבו לרחבו של דחכל שהוא עשרים אמה, וגבוהו לגבוהו של העלייה ועד הרצפה. ומשמונים ושתים ריבוא — חוטין. לישנא אחרינא: "ריבות" — נערות העוסקות בה. ושלש מאות כהנים מטבילין אותה — כשהיא נטמאת. והיינו לשון הוא, דלא בעי כולי האי. והדעת מוכרעת — לקמיה בעי לה. מפשט פשיטא ליה — של ימין. דעת תורה — כדילף לקמיה. דעת נזירה — לשון ספק, אבל נראה במקצת. שושפניש"ר. ודחת הנאבק עם חבירו, כשהוא נתן ימיו לשמאל חבירו וחובק, ידו מגעת מאחוריו עד ירך ימינו. העצמות והעצין — של פסח או בשר הנותר ממנו. ישרפו לששה עשר — ולא בחמשה עשר, דקיימא לן (שבת כד,ב) אין שורפים קדשים ביום טוב. והנך עצמות כשיש בהן מוח קאמר, ומפני ששמשו את הנותר, דמוח הוי כבשר, ולפיכך טעונין שריפה כנותר עצמו. אבל דלאו בר אכילה — אף טעון שריפה, כדכתיב "לא תותירו" וגו' — כל דקרין ביה "לא תותירו", קרין ביה "תשרפו", ואיך — לא. גידי כשר — כל גידן הרכין הנפשטים בבשר. וליכליהו — בלילי פסח, ולמה מותרין? ואי בדאיכרי ויתור — הא תנא ליה "נותר"? אלא גידי צואר — דקשין בעצמות, ודרכן לשירין על כרחו, ואורחא דתנא למתניהו באנפי נפשיהו כעצמות. לשיניהו — לאשפה, כיון דלאו בשר ניהו ואמר רב חסדא — גרסינן. ואליבא דרבי יהודה — דמספקא ליה די אסור הוי שרי. והלכך על כרחיה משייר להו. ותרייהו בעי שריפה, לכל חד וחד מספקינן ליה בהיתירא והוי נותר, שפיר משום הכי בעי לשיוריהו ולמשרפיהו. שהוכריז — לאו דווקא. נתערבו — שאין יודעין איזה ניטל מן דימין ואיזה מן השמאל.

ושהיו משקים את קרבן התמיד בכוס של זהב. דְּבָרָה תוֹרָה לְשׁוֹן
הוּא, כמו שנאמר בתורה קודם כניסת בני ישראל לארץ שהם
יכבשו (דברים ט א) 'עָרִים גְּדֹלֹת וּבָצוּרֹת בְּשָׂמִים', וודאי לשון גוזמא
הוא שהרי אין הערים בשמים. דְּבָרֵי נְבִיאִים לְשׁוֹן הוּא, כמו
שנאמר בהמלכת שלמה שהיו העם שמחים (מלכים א' כ א) 'וַתִּבְרַךְ
הָאָרֶץ (לְקוֹלָם) [בְּקוֹלָם]', והוא לשון גוזמא שהרי לא נבקעה
הארץ מקולם, אלא להראות גודל שמחתם נאמר כך.
אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחֲמָנִי אֲמַר שְׁמוּאֵל, בְּשִׁלְשָׁה מִקְוֹמוֹת בַּמִּשְׁנָה
דְּבָרֵי חֻקִּים לְשׁוֹן הוּא, אֵלֵינוּ הֵן, תַּפְסוּת גִּפְן וּפְרוֹכֶת, ומבארת
הגמרא: תַּפְסוּת, הֵא דְּאִמְרָן, שפעמים היה עליו שלוש מאות כור.
גִּפְן, דִּתְנֵן בַּמִּשְׁנָה (מדות פ"ג מ"ה) גִּפְן שֶׁל זָהָב הִיְתָה עוֹמֶדֶת בְּאוֹרֵם
עַל קִיר פְּתָחוֹ שֶׁל הַיָּבֵל, וּמוֹדֵלָה - וּמוֹשׁוּבָה וּתּוֹלָה, עַל גְּבִי
בְּלוֹנְסוֹת, וְכָל מִי שֶׁהָיָה מִתְגַּדֵּב גִּיּוֹר אוֹ אֲשׁוּבָל שֶׁל זָהָב, מְבִיא
וְתוֹלָה בָּהּ, אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק, מַעֲשֵׂה הָיָה וְנִמְנָה עָלֶיהָ
שִׁלֵּשׁ מֵאוֹת בְּחֵנִים לְפָנוּתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְזֶה הוּא דָּבָר גּוֹזְמָא.
פְּרוֹכֶת, דִּתְנֵן בַּמִּשְׁנָה (שקלים פ"ח מ"ה) רֶבֶן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר,
מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן הִסְגֵּן, הַפְּרוֹכֶת הִיְתָה עוֹבֵיטָה טַפָּח, וְעַל שְׂבָעִים
וְשִׁנָּים גִּידִים [-כְּלִי הָאֵרִיגָה] הִיְתָה הַפְּרוֹכֶת נִאֲרָתָה, וְעַל כֵּן נִקְרָא
וְנִקְרָא - כֵּן נִקְרָא וְנִקְרָא שֶׁבְכָלִי הָאֵרִיגָה, הִיוּ עוֹשִׂים וְאִרְבָּעָה חוּטִים,
וְנִעֲשָׂה כָּל חוּט מִהַפְּרוֹכֶת מִעֲשָׂרִים וָאַרְבַּעָה חוּטִים, וְהִיְתָה אֲרָבָה
שֶׁל הַפְּרוֹכֶת אֲרָבָעִים בָּאָמָה, וְרַחֲבָה עוֹשִׂים בָּאָמָה, וּמִשְׁמוֹנִים וְשָׁתִי
רְבּוּא - וּמִשְׁמוֹנִה מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים אֶלֶף חוּטִים הִיְתָה נִעֲשֵׂת, וְשָׁתִי
וְשָׁתִי פְּרוֹכֶת הִיוּ עוֹשִׂים בְּשָׁנָה, וְשִׁלֵּשׁ מֵאוֹת בְּחֵנִים הִיוּ מְסַבִּילִין
אוֹתָהּ כְּשֶׁהִיְתָה נְטֻמָּה, וְזֶה הוּא לְשׁוֹן הוּא הִיוּ צָרִיכִים כָּל
כֵּן הִרְבָּה כְּהֵנִים לְהַטְבִּילָהּ.
שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָתוֹ גִּיד הִנֵּה נוֹהָג, בִּירָךְ שֶׁל יָמִין וּבִירָךְ שֶׁל שְׁמָאל.
אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: מִתְּנִיתִין, לֹא בִירָךְ יְהוּדָה, דִּתְנִיתִין בְּבִרְיִיתָא, רַבִּי
יְהוּדָה אוֹמֵר, גִּיד הִנֵּה אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בִירָךְ אַחֶת, וְהִדְעָתָה מִכְרַעַת
שְׂאִינוֹ אֲסוּר אֶלָּא אֵת שֶׁל יָרֵךְ יָמִין, וּבַמִּשְׁנָתוֹ נִאֲמַר שְׁנוֹהֲגָתָה בְּשֶׁל
יָמִין וּבְשֶׁל שְׁמָאל.
הַגְּמָרָא מְסַתְּפָתָה בְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה: אִיבָעִיָּא לָהּ - הַסְתַּפְקוּ בְּנֵי
הַיִּשְׁבִּיהָ, הָאֵם מִיִּפְשָׁט פְּשִׁטָּא לִיה - דָּבָר פְּשׁוּט הוּא לְרַבִּי יְהוּדָה
שְׂאִינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בִירָךְ שֶׁל יָמִין, וּמֵאֵי דַעַת - וְזֶה שְׂאִמְרָא יְהוּדָה
מִכְרַעַת' אֵינוֹ מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְסוּפָק בּוֹ, אֶלָּא כּוֹוֶנְתָּה לומר שְׂדַעַת
הַתּוֹרָה מִכְרַעַת כֵּךְ. אוֹ דְּלָמָּא - אוֹ שְׂמָא סָפּוּן מִסְּפָקָא לִיה -
מְסוּפָק הוּא בְּכָךְ רַבִּי יְהוּדָה, וּמֵאֵי דַעַת - וְזֶה שְׂאִמְרָא יְהוּדָה
מִכְרַעַת' כּוֹוֶנְתָּה דַעַת נֹסָה - שְׂדַעַתוֹ נֹסָה לומר שְׂאִינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא
בִירָךְ שֶׁל יָמִין.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאיוֹת לִפְשׁוּט אֵת הַסֶּפֶק בְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה: הָא
שְׁמַעֲי, שֵׁנִי בַּמִּשְׁנָה (פסחים פג) בְּדִינֵי קֶרֶן הַפֶּסֶח, הַעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים
שֶׁל קֶרֶן הַפֶּסֶח, וְהַגִּידִים מִבְּשֶׁר הַפֶּסֶח שֶׁנִּתְעַצְלוּ בְּאִכְלִיתָהּ, וְשִׁרְפּוֹ
לְשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיט, לְמַחֲרַת חֹג הַפֶּסֶח. וְהָיָה בָּהּ - וְנִשְׂאוּ וְנִתְּנוּ שֵׁם
בְּדַבְּרֵי מִשְׁנָה זֶה, הֵנִי גִידֵי מֵאֵי עֲבִידִיתִיהוּ - בְּמָה מְדוּבֵר, אִי בְּגִידֵי
בְּשָׂר הַרְכִּים שְׂרָאוּיִם לְאִכְלִיָּה, לִיכְלִיתֵיהוּ - שִׂיאֲכֵלֶם בְּלִיל הַפֶּסֶח
עִם הַבֶּשֶׂר, וְלִמָּה צָרִיךְ לְשׁוֹרֶפֶם, וְאִי הֵם נוֹתָרִי, וְאֵם הֵם נוֹתָרִי,
הֵינִי דִין נֹתֵר, וְלִמָּה נִשְׁנָה בְּפָנֵי עֲצָמָם, אֶלָּא וּדְאִי מְדוּבֵר בְּגִידֵי
צִנּוֹר הַקִּשִּׁים כְּעֲצָמוֹת, וְשֵׁנִי הַתְּנָא יָחַד עִם דִּין הַעֲצָמוֹת שְׂצִירָךְ
לְשׁוֹרֶפֶם, מִשּׁוּם שֶׁוּדְאִי לֹא אֲכָלֶם אוֹתוֹ אֲדָם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי
לֹא כְּבִשָּׂר נִיְהִי מִשּׁוּם שְׂאִינֵם רֵאוּיִם לְאִכְלִיָּה, לִמָּה יִשְׂרָפֶם,
לְשִׁידִינָהוּ - שִׁישְׁלִיכֶם לְאִשְׁפָּה. וְאֲמַר רַב חֲסָדָא, לֹא נִצְרָקָא אֶלָּא
לְגִיד הַנֶּשֶׁה שֶׁהוּא רֵאוּי לְאִכְלִיָּה כְּבִשָּׂר אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה אֲסֻרָתָהּ,
וְאֶלִּיָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, וּבְשִׁיטָתָה רַבִּי יְהוּדָה יִצְחָק, גִּיד הִנֵּה אֵינוֹ
נוֹהֵג אֶלָּא בִירָךְ אַחֶת, וְכִיּוֹן שֶׁסָּפֵק לוֹ אִיזוֹ יָרֵךְ אֲסֻרָה, אִי אֲפֻשֶׁר
לְאֲכֹל אֵת שְׁנֵיהֶם שֶׁהִיוּ אֶחָד מֵהֶם הוּא הַגִּיד הָאֲסוּר, וְאִי אֲפֻשֶׁר
לְהַשְׁלִיכֶם לְאִשְׁפָּה שֶׁהִיוּ אֶחָד מֵהֶם הוּא הַגִּיד הַמּוֹתֵר שְׁמֵן
הַתּוֹרָה צָרִיךְ לְאֲכֹלוֹ כְּשֶׁאֵר בֶּשֶׂר הַפֶּסֶח, אֶלָּא צָרִיךְ לְהוֹתִירֵם

לֹא אִיבָעִיָּא קָרָא בְּפֶסֶק וְהִקְטִיר' וגו' לְרַבִּי שִׁיעֵלוֹ לְמוֹזֶבֶת, שֶׁהִיוּ
לְמַדִּים זֹאת מֵרֹאשׁ הָעוֹלָה שֶׁקָּרַב עַל הַמּוֹזֶבֶת, אֶלָּא כִּי אִיבָעִיָּא
קָרָא לְגִיד הַנֶּשֶׁה שֶׁאֵף שְׂנֹאסֵר בְּאִכְלִיָּה, מַעֲלָהוּ לְמוֹזֶבֶת כְּשֶׁהוּא
בְּמִחוּבָר לְבִשָּׂר, וְאִי אֲפֻשֶׁר לְלַמּוֹד זֹאת מֵרֹאשׁ הָעוֹלָה שֶׁהוּא מוֹתֵר
בְּאִכְלִיָּה.
וְרַבִּי, סוֹבְרִים שְׂגִיד הַנֶּשֶׁה אֲסוּר לְהַעֲלוֹתוֹ לְמוֹזֶבֶת אֲפִילוּ בַּמְחוּבָר,
מִשּׁוּם שְׂנֹאסֵר עַל הַקֶּרְבָּנוֹת וְהַנִּסְכִּים שִׁיבִיאוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲתִיד לְבוֹא
(יחזקאל מה טו) 'מִשְׁשָׁקָה יִשְׂרָאֵל' וְהֵינּוּ מִן הַמּוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל גִּיד
הַנֶּשֶׁה אֲסוּר לְיִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן הֵם דּוֹרְשִׁים מִהַפְּסוֹק לְרַבּוֹת גִּידִים
וְעֲצָמוֹת הַמּוֹתֵרִים וְאֲפִילוּ פִירְשׁוּ.
וְרַבִּי, סוֹבֵר שְׂגִיד הַנֶּשֶׁה מַעֲלָהוּ לְמוֹזֶבֶת, וְיָדִי דִּהּוּ אֲחֻלָּב וְדָם
הָאֲסוּרִים בְּאִכְלִיָּה וּמוֹכֵל מִקּוֹם אִמְרָה תּוֹרָה לְהַקְרִיבָם, וְ'מִשְׁשָׁקָה
יִשְׂרָאֵל' הוּא רַק לְמַעַט טְרִיפָה שֶׁאֵין מִקְרִיבִים אוֹתָהּ.
וְרַבִּי, סוֹבְרִים שֶׁאֵין לְהוֹכִיחַ מִחֻלָּב וְדָם שֶׁמַּעֲלָה אוֹתָם לְמוֹזֶבֶת,
מִשּׁוּם שֶׁמִּצְוָתָן בְּכָךְ לְהַקְרִיבָם שֶׁהִיוּ הֵם עֵיקַר הַקֶּרֶבֶן, וְשִׂאֲנִי מְגִיד
הַנֶּשֶׁה שְׂאִינוֹ עֵיקַר הַקֶּרֶבֶן.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַחֲלוּקֹת אֲמוּרָאִים לְעֵנִן הַקְּטֵרֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל
קֶרֶבֶן עוֹלָה: אֲמַר רַב הוֹנָא, גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל קֶרֶבֶן עוֹלָה, חוֹלְצוֹ מִן
הַיָּרֵךְ קוֹדֵם שֶׁמִּקְטִירוֹ, וּמִשְׁלִיכּוֹ לְתַפְסוּת - מִקּוֹם צְבוּר הָאֲפֵר
שְׁבִאמַעַצ הַמּוֹזֶבֶת.
אֲמַר רַב חֲסָדָא וְהַקְשָׁה לְרַב הוֹנָא, מִדִּי בִירָךְ - בַּעַל שְׁמוּעָה זֶה, בָּאֵר
אֵת דְּבָרֵי, מִי בְּחֵיב בְּפֶסֶק עַל כֵּן לֹא יֵאָכֵל הַמּוֹזֶבֶת, הִרִי עַל כֵּן לֹא
יֵאָכֵל כֵּנִי 'יִשְׂרָאֵל' בְּחֵיב, מִשְׁמַע שֶׁאֵין אֲסוּר אֲכִילַת גִּיד הַנֶּשֶׁה
אֶלָּא לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא לְהַקְרִיב לְמוֹזֶבֶת.
וְרַב הוֹנָא מְתַרְץ לְרַב חֲסָדָא, מִמָּה שְׂאִמְרָא הַכְּתוּב (שם) 'מִשְׁשָׁקָה
יִשְׂרָאֵל' מִשְׁמַע שֶׁאֵין לְהַקְרִיב קֶרְבָּנוֹת בְּמִקְדָּשׁ אֶלָּא מִן הַמּוֹתֵר
לְיִשְׂרָאֵל, וּמִשּׁוּם כֵּךְ גִּיד הַנֶּשֶׁה שְׂאִסוּר בְּאִכְלִיָּה לְיִשְׂרָאֵל אֵין
לְהַקְרִיב.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מִיִּתְיָב, גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל קֶרֶבֶן שְׁלָמִים, מְכַבְּדוֹ לְאָמָה
- אִמַּת הָמִים שֶׁעֲבָרָה עֲבוּרָה, וְאֵינוֹ מְצוּוֹה לְשׁוֹרֶפּוֹ מִשּׁוּם נוֹתֵר,
וְשֶׁל קֶרֶבֶן עוֹלָה מַעֲלָהוּ לְמוֹזֶבֶת. מִדִּיִּקְתָּה הַגְּמָרָא: מֵאֵי לֹא - הָאֵם
אֵין הַפִּירוּשׁ מַעֲלָהוּ שֶׁמַּעֲלָהוּ וּמִקְטִירוֹ, וְקִשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַב הוֹנָא
שְׂאִמְרָא שְׁחוּלֵץ אֵת גִּיד הַנֶּשֶׁה לְתַפְסוּת.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא, אֵין הַפִּירוּשׁ מַעֲלָהוּ וּמִקְטִירוֹ, אֶלָּא מַעֲלָהוּ
וְחוֹלְצוֹ - מַעֲלָהוּ לְמוֹזֶבֶת וְחוֹלְצוֹ מִן הַיָּרֵךְ חוֹרֵקוֹ.
שְׁוֹאֵלֹת הַגְּמָרָא: וּמֵאֲחֵר שְׁחוּלְצוֹ מִן הַיָּרֵךְ חוֹרֵקוֹ, לְמָה מַעֲלָהוּ עַל
גִּבֵּי הַמּוֹזֶבֶת.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם שְׁנֹאסֵר (מְלָאכָא ח) 'הַקְרִיבָהוּ נָא לְפָתַחְתָּ',
הִרִי שְׂאֵין לְהַבִּיא קֶרֶבֶן דֶּרֶךְ בּוֹיּוֹן, וְלִכֵּן מַעֲלָה אֵת הַיָּרֵךְ שְׁלִימָה
וְלֹא חֲתוּכָה.
תְּנִיָּא בְּבִרְיִיתָא בְּוִתִּיתָהּ [-כְּדַבְּרִין] דְּרַב הוֹנָא, גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל קֶרֶבֶן
שְׁלָמִים וְכֵן שֶׁל חֲטָאֵת וְאִשֶּׁם מְכַבְּדוֹ לְאָמָה - לְאִמַּת הָמִים
שֶׁבְּמִקְדָּשׁ, וְשֶׁל עוֹלָה חוֹלְצוֹ לְתַפְסוּת, הִרִי שְׂאֵת שֶׁל עוֹלָה מַעֲלָה
לְמוֹזֶבֶת עִם הַיָּרֵךְ וְשֵׁם חוֹלְצוֹ.
כִּיּוֹן שֶׁהוֹחֵר בַּגְּמָרָא הַתּוֹפֵחַ שְׁהִיָּה עַל הַמּוֹזֶבֶת, הַגְּמָרָא מְבִיאָה
מִשְׁנֵה הַעוֹסֶקֶת בְּעֵנִן הַתּוֹפֵחַ: תְּנֵן תִּהְיֶה בַּמִּשְׁנָה (תמיד פ"ב מ"ב) תַּפְסוּת
הִיָּה בְּאִמְצַע הַמּוֹזֶבֶת, וְעוֹשִׂים שֶׁהַצֵּטְבֵר בּוֹ אֲפֵר עַד שֶׁהָיָה עָלָיו
בְּשִׁלֵּשׁ מֵאוֹת כּוֹר. אֲמַר רַבָּא גּוֹזְמָא - שְׂפַת יֵתֵר, שֶׁמַּעֲלֵם לֹא הִגִּיעַ
הָאֲפֵר לְכַדִּי שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת כּוֹר.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה עוֹד מִקְוֹמוֹת שְׂנֹאסֵר בַּלְשׁוֹן גּוֹזְמָא:
הִשְׁקוּ אֵת קֶרֶבֶן הַתְּמִיד בְּמִים קוֹדֵם שְׁחִיתוֹ, בְּכּוֹס שֶׁל זָהָב, אֲמַר
רַבָּא, גּוֹזְמָא - שְׁלֹא דוּקָא בְּכּוֹס שֶׁל זָהָב הִיוּ מְשִׁקִּים אוֹתוֹ.
אֲמַר רַבִּי אֲמִי, דְּבָרָה תּוֹרָה לְשׁוֹן הוּא - לְשׁוֹן הַדִּיּוֹט שְׂאִמְרָא דָּבָר
שְׂאִינוֹ מְדוּקָדֵק עַל אֵף שְׂאִינוֹ מְתוּכּוֹן לְשִׁקֵּר, וְכֵן דְּבָרֵי נְבִיאִים לְשׁוֹן
הוּא, וְכֵן דְּבָרֵי חֻקִּים לְשׁוֹן הוּא. וּמִבֵּאֶרֶת הַגְּמָרָא: דְּבָרֵי חֻקִּים
לְשׁוֹן הוּא, הֵא דְּאִמְרָן, שְׁבַעֲרִימַת הָאֲפֵר הִיָּה כְּשִׁלֵּשׁ מֵאוֹת כּוֹר,

הגמרא מביאה ראייה מברייטא שלדעת רבי יהודה התראת ספק
שמה התראה: דתניא, מי שהתרו בו העדים בליל הפסח שלא
יתיר מבשר הפסח, ואף על פי כן הותר עד הבוקר, פטור מן
המלקות, משום שנאמר בקרבן הפסח (שמות יב ט) לא תותירו ממנו
עד בקר וגו' והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו, בא הקטוב ליתן
עשה - לשרוף את הנותר, אחר לא תעשה - של לא תותירו, לומר
לך, שאם עבר והותר אין לוקין עליו, דברי רבי יהודה, רבי יעקב
אומר, לא מן השם הוא זה - אין זה הטעם שהומתיר מן הפסח
פטור, אלא משום דהיה נותר, לאו שאין בו מעשה, שהרי לא עשה
אותו אדם מעשה בהותירו מן הפסח אלא שנמנע מאכילתו, וכל
לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ומדברי רבי יהודה בברייטא
משמע שסובר שהתראת ספק שמה התראה, שאם הוא סובר
שהתראת ספק אינה התראה לא היה לו לרבי יהודה לומר
שהומתיר מן הפסח פטור משום שהוא עשה אחר לא תעשה, אלא
מטעם שהוא התראת ספק, שהרי כשהתרו בו במשך הלילה אל
תותיר עדיין יכול לומר יש לי שהות לאכול את הפסח עד הבוקר,
ואין המתרה יודע אם יאכל עד הבוקר את הפסח או יותיר ממנו.
אלא מכאן שלדעת רבי יהודה התראת ספק שמה התראה.
הגמרא מביאה ראייה נוספת לפשוט את הספק בדברי רבי יהודה:
תא שמע, אבל שני גידין - שני גיד הנשה משתי ירכות ימניות משתי
בהמות, סופג שמונים, רבי יהודה אומר, אינו סופג אלא ארבעים.
מדייקת הגמרא: מדקאמר משתי ירכות משתי בהמות ולא משתי
ירכות של בהמה אחת, משמע דפשיטא דתרייתו לאיסורא - שיק
בירך של ימין חייב, ולרבי יהודה אצטרף - וחידוש הברייטא הוא
שאפילו לדעת רבי יהודה הסובר שעובר על ירך של ימין, מכל
מקום אם אכל שתי ירכות ימניות משל שתי בהמות לוקה רק פעם
אחת ארבעים, שמע מינה שרבי יהודה מפיטש פשיטא ליה שלוקה
על של ימין, שאם היה מסופק בדבר, אפילו פעם אחת ארבעים
לא היה לוקה, שהרי הוא ספק, שמה לא עבר איסור כלל במה
שאכל שתי ירכות של ימין, שמע מינה.
מקשה הגמרא: ואי פשיטא ליה לרבי יהודה שירך של ימין אסרה
תורה, אמאי סופג ארבעים ותו לא, לילכי שמונים - ארבעים
מלקות עבור כל ירך שאכל.
מתרצת הגמרא: הכא במאי עסקינן כגון, דלית בו - בגיד הנשה של
כל אחד מהם בנות, דתניא, אכלו ואין בו בנות תיב מלקות, משום
דבריה הוא, רבי יהודה אומר, אינו חייב אלא עד שיהא בו בנות,
משום דגיד הנשה לא נחשב בריה בפני עצמה אלא כחתיכה מן
הבהמה, וזה הטעם בברייטא שלדעת רבי יהודה אינו לוקה אלא
ארבעים.
הגמרא מבררת את טעמו של רבי יהודה שלא אסרה תורה אלא
גיד הנשה של ירך ימין. שואלת הגמרא: ומעמא מאי - ומה טעמו
של רבי יהודה שאינו אסור מן התורה אלא ירך של ימין.
משיבה הגמרא: אמר רבא, דאמר קרא (בראשית לב א) אַשְׁרֵךְ עַל כַּף
הַיָּרֵךְ ויש לדרוש מכך שנכתב 'הַיָּרֵךְ' בה"א הידיעה, משמע
הַיָּמִינִית שְׁפָרְדָּה - הירך החשובה שבירכות, היא ירך ימין. ורַבְּנָן
חולקים על רבי יהודה משום שסוברים שמתבת 'הַיָּרֵךְ' ישי
לדרוש, שאינו חייב אלא על ההוא - אותו הגיד דְּפָשִׁיט אִיסוּרִיהָ
בְּכֻלִּיהָ יָרֵךְ - שמתפשט הוא וקנקנותיו ושרשיו בכל הירך,
לְאַפְסוּקִי - [להוציא] את הגיד החיצון שאינו פושט בכל הירך דְּלֹא
חייב עליו.
טעם אחר: דרבי יהושע בן לוי אמר, דאמר קרא (בראשית לב כז) וַתִּקַּע
כַּף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּחֻמְלֵהּ עֹמֶה, וכלומר, שהוא לשון חיבוק ועניבה,
שהיה אותו מעשה שחלש את חבירו מלפניו, וידו הימנית
מנעת לכף ירך ימינו את חבירו מאחוריו, ומכאן שהמלאך פגע
בירכו הימנית של יעקב, ומשום כך לא אסרה תורה אלא בירך של
ימין וכאותו מעשה שדיה.

רב אשי אמר, מן המשנה בפסחים אין לך להביא ראייה שרבי
יהודה מסופק איזה ירך אסרה תורה, משום שלא נצרכא המשנה
שם לומר ששורף את גיד הנשה עצמו, אלא לשמנו - שאת שומן
הגיד צריך לשרוף, דתניא, שפנו של גיד מותר, וישראל קדושים
העושים סייג לתורה להרחיק את האדם מן העבירה נהגו בו איסור
כדי שלא יכשלו באכילת הגיד עצמו, ומשום כך האוכל את הפסח
משייר את שומנו של הגיד האסור, וכיון שמן התורה מותר
לאוכלו יש לו דין נותר וצריך לשרופו.
תירוצ אחר: רבינא אמר, לא נצרכא המשנה בפסחים, אלא לברר
יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל, שני גידין הן
בירך, הגיד הנמצא בצד הפנימי של הירך, ו-1 צד הירך הרואה את
ירך חברתה, סמוך לעצם הקולית אסור מן התורה ותייבין עליו
מלקות, אבל הגיד הנמצא בצד החיצון של הירך ו-2 צד הירך
הרואה את האויר סמוך לפרש - מובלע בבשר, אסור מדברי
הבמים ואין תיביין עליו מלקות, והמשנה בפסחים משמיעה שאת
הגיד החיצון האסור לאכילה מדברי חכמים, צריך לשרופו משום
נותר, שהרי מן התורה מותר לאוכלו.
הגמרא מביאה ראייה נוספת לפשוט את הספק בדברי רבי יהודה:
תא שמע, אבל מזה בנות ומזה בנות - אבל מהגיד של ירך ימין כזית
ומגיד של ירך שמאל כזית, ודחתו בו על כל אכילה ואכילה, סופג
שמונים - לוקה ארבעים על כל אכילת כזית גיד איסור, רבי יהודה
אומר, אינו סופג אלא ארבעים. ומוכיחה הגמרא: אי אפרת בשלמא
מיפישט פשיטא ליה לרבי יהודה שאינו אסור באכילה אלא גיד של
ירך ימין, שפיר - יפה אמר רבי יהודה בברייטא שאינו סופג אלא
ארבעים, משום שלא עבר איסור אלא על אכילת גיד של ימין,
אלא אי אפרת ספיקי מספקא ליה לרבי יהודה איזה גיד אסרה
תורה ורק דעתו נוסה לומר שאינו אסור אלא של ימין, הניא ליה
התראה זו שהתרו באוכל הגיד התראת ספק, שהרי אינו ודאי לנו
איזה גיד אסור מן התורה, והרי שמענין ליה לרבי יהודה דאמר,
התראת ספק לא שמה התראה - אם התרו שני אנשים באדם
העושה מעשה אסור שאם יעשה מעשה זה יענש ואין ידוע בשעת
ההתראה אם אכן מעשהו אסור, אין התראתם התראה ואינו
נענש בבית דין, ואם כן מדוע לדעת רבי יהודה לוקה ארבעים, לא
היה לו ללקות כלל שהרי זו התראת ספק.
הגמרא מביאה ראייה מברייטא שלדעת רבי יהודה התראת ספק
אינה התראה: דתניא - שהרי שנינו בברייטא, מי שגירש את אשתו
ולא המתניה אחר גירושה, ונשאת לאדם אחר וילדה אחר שבעה
חדשים, ואותו הולד ספק אם הוא בנו של הבעל הראשון וילדתו
אמו אחר תשעה חדשי עיבור, או שהוא בנו של הבעל השני
וילדתו אמו אחר שבעה חדשי עיבור, וכשגדל אותו הולד הנה
את זה וזה והנה את זה - הכה את בעלה הראשון של אמו ואחר
כן הכה את בעלה השני, או קלל את זה וזה וקלל את זה, או הכה
את שניהם גבת אחת, או שקלל את שניהם גבת אחת, ודחתו בו
העדים, תיב מיתה. רבי יהודה חולק ואומר, אם הכה את שניהם
גבת אחת - בתוך כדי דיבור של התראה אחת הכה את שניהם,
כגון שהכה ביד אחת את האחד וביד השנייה הכה את האחר, או
שחבטן במקל בהכאה אחת, תיב, אבל מזה אחר זה - התרו בו
העדים והכה את האחד ואחר כך התרו בו העדים שנית והכה את
האחר, פטור, משום שכל התראה שהתרו בו התראת ספק היא,
שבכל אחד יש להסתפק אם הוא אביו. ומברייטא זו שמענין
שלדעת רבי יהודה, התראת ספק אינה התראה.
דוחה הגמרא: תא תנא שאמר אכל מזה כזית ומזה כזית לוקה
ארבעים, סבר ליה באידך תנא דרבי יהודה - סובר כדעת התנא
החולק, השונה בדברי רבי יהודה, דאמר רבי יהודה התראת ספק
שמה התראה, ומשום כך לוקה ארבעים שהרי ודאי אכל גיד אחד
האסור באכילה מהתורה.

1 **רב אשי אמר** לא נצרכא אלא לשמנו של גיד — לא קאי אדרב חסדא דמוקי לה כרבי
2 יהודה. ולפי מה שאמר לקמן דלרבי יהודה שמנו של גיד אפילו מדרבנן שרי, לא אתיא
3 אלא כרבי מאיר. והא דלא קאמר רב אשי אליבא דרבי מאיר — משום דבריייתא דמיתא לא
4 הוזכר בה רבי מאיר. וכן רבינא דמוקי לה בגיד החיצון, דהוי מדרבנן, לכאורה לא אתי כרבי
5 יהודה. דלקמן מפיק לה מ"הירך" דפשיטא ליה
6 בכולהו ירך, לאפוקי חיצון דלא. ורבי יהודה דרש
7 "הירך" — המיומנת שבירך. אם לא נאמר דרתרי
8 שמעת מינה, דבלאו הכי דריש ליה לקמן (צ"ב)
9 לדרשה אחרית, ונימא דכולהו מפיק מינה.
10 **אלא** אי אמרת ספוקי מספקא ליה כו' — ולא
11 בעי לאוקומי שאכל שניהם בבת אחת, והתוהא
12 לא הויא התרתא ספק, כי היכי דלא נפשוט בעיא
13 ד"אכל שני ויתי חלב בהעלם אחד" דסוף פרק
14 "אורוח ואת בני" (חולין פ"ב).
15 **במאן** דאמר גיד הנשה נאסר לבני נח — ואם
16 תאמר: דילמא לא נאסר, ואפילו הכי
17 מקיימיה, במי שדוחק דקאמר ליה "פרע להם
18 בית השחיתות" ויש לומר: מדקאמר "זהך" —
19 משמע, דבלאו הכי לא משתרי. אי נמי: "פרע
20 להו בית השחיתות" היינו נחירה, שנעטו על
21 תחריה.
22 **מכאן** לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה
23 — אומר רבינו תם: דדוקא נקט "תלמיד
24 חכם" — משום דמוקין מתקנאים בהם,
25 כדאמרינן: שלשה צריכין שימור, מלך ותלמיד
26 חכם, וחתן. והא דאמרינן בריש פסחים (ב"א)
27 לעולם יכנס אדם בבי טוב כו', דנמשע כל
28 אדם, מרלא נקט "תלמיד חכם" — הוה מיייר
29 ברחוק מן העיר, מפני המכשולות והליסטים.
מחבא

1 **רב אשי אמר** — מחבא לא תפשוט, ותעמא לאו משום ספקא דגיד הוה, אלא מיפשט
2 פשיטא ליה, והבא בשומן הגיד קאמר, דמותר מדאורייתא. וישראל קדושים —
3 העושין סיג לתורה, נהגו בו איסור. והלכך על כרחיך משייר ליה משום מנהגא,
4 ושרפה בעי, הואיל ומדאורייתא בר אכילה הוה. **פנימי הסמוך לעצם** — הוא גיד
5 ארוך, ונתון לארכו של שופי כשפרועין את
6 הירך, ופושט בכל הירך. ראשו אחד מחובר
7 בעצם האליה, ומשם נפשט לאורך השופי עד
8 מקום חיבור הקולית ועצם הירך, ושם הוא
9 סמוך לעצם. **אסור** — מן התורה. ויחיבין עליו
10 — מלקות, כדיליף לקמן מ"הירך". ועוד: שהוא
11 על הכף, שחפה הוא בשר עגול הסובב את
12 הקולית דבוקה בה. ועל שם שהוא בצד פנימי
13 של ירך, צד שכלפי ירך חברתה כשהבהמה
14 מחוברת, קרי לה "פנימי". והיצון — גיד קצר
15 הנתון לרוחב השופי בסופו מובלע בכף
16 הסובבת את הקולית, והוא נתון בצד חיצון של
17 ירך. **אסור** — מדרבנן. ואין חיבים עליו —
18 דלאו היינו "על הכף" אלא בתוך הכף. ובההוא
19 חיצון עסקינן, ומשייר ליה על כרחיה. ושרפה
20 בעי, דהא מדאורייתא חוי. מזה בית ומה
21 בית — משל ימין ומשל שמאל. ומדנקט "אכל
22 מזה בית ומזה בית", ולא נקט "אכל שני ויתם"
23 משניהם, שמע מינה: שתי אכילות ושתי
24 התראות הוו. **אי אמרת בשלמא פשיטא ליה**
25 — משום הכי קלי אימניה, **הבא את זה** — ספק
26 בן תשעה לזה וספק בן שבעה לזה. **בבת אחת**
27 — בהבאה אחת. **חיב** — דהתראת ודאי היא.
28 **בא הכתוב כו'** — כבר פירשתי ב"אורוח ואת
29 בני" דכל מותר, התרתא ספק היא. דכי
30 מתרינן ביה "אל תחרי" — מספקא לן אם
31 עובר על התרתא ואם לאו, דשמוא קדם עלות
32 השחר יאכלנו. משתי בהמות — מדנקט
33 "משתי בהמות", כי היכי דנהייר תריוהי וימניית
34 נקט. דאי ימין ושמאל — מה לי שתי בהמות
35 ומה לי אחת? ולרבי יהודה **איצטריך** — דאף
36 על גב תריוהי דאיסורא, קא פטר ליה בחד
37 מלקות. ותעמא כדמפרש לקמיה: שאין בין
38 שניהם אלא כותל. ואי מספקא ליה — אמאי
39 לקי אפילו חדא. דילמא תריוהי דהיתרא,
40 הואיל ושתיהן ימניותו אכלו — גיד שלם —
41 חיב כאוכל מנלה כל שהוא, שהוא חיב
42 משום דבריה הוה, וחשיב איסור. **עמעא מא**
43 — פשיטא ליה לרבי יהודה דשל ימין? הוהא
44 — הא דכתיב "הירך" — לאשמועינן אתא,
45 דבההוא גיד קאי. **דפשיט איסוריה בכוליה**
46 ירך — הוא וקנקנותיו ושרשיו נפשטין בכל
47 הירך. וחיינו גיד הפנימי הגדול, הנמצא
48 בתחלת פריעת הירך. **שחובק את חבירו** —
49 מלפניו. וידו — הימנית מגעת לכף ירך ימנית
50 של חבירו מאחוריו. **כנוי נדמה לו** — כסבור
51 היה יעקב שהוא גוי, וטפלו לימניו, כדי שיהא
52 ממונן לאחוזו אם יקום עליו, ובירך הסמוכה לו
53 נגע. **טופלו לימניו** — מחברו לימין. בתלמיד
54 חכם נדמה לו — וחלק לו יעקב כבוד כאילו
55 הוא רבו, וטפלו לימניו כדי שיהא יעקב
56 לשמאל המלאך. **הרי זה בור** — אין בו חכמת
57 דרך ארץ. **ורבנן** — דפליגי אדרבי יהודה
58 ואסרי בתריוהי, קסברי מאחוריה אתא
59 ונשייה בתריוהי — הכהו בשתייהם, עד שנשוו ממונם ועלו. **האי בהאבין מא** דרשת ביה — למה לי למכתביה כלל, אי לאו למימרא דכרך הנאבקים נגע בו. נשח טמקומו —
60 קפץ. **נשתה גבורתם** — קפצה גבורתם. **היו לנשים** — חלשים כנשים. **דבר הנשלח ביעקב נפל בישראל** — בכל ישראל. ופרע להו בית השחיתות — שלא יאמרו: בשר התורה אני
61 אוכל. לפי שבני יעקב שומרי מצות היו. דאף על פי שלא נתנה תורה, מקובלין היו מאבותיהם. **במאן דאמר** — במתניתין (חולין ק"ב), גיד הנשה נאסר להם בעודם בני נח. שנשתייר
62 **על פנים קטנים** — דכל כלים החשובים ומקנה, כבר העבירן את נחליבן, כדכתיב לעיל מינה "יעבר את כל אשר לך". והוא נשאר על פנים קטנים, שלא הספיק להעביר וחשבה
63 לו. **מדיקאמר עד עלות השחר** — שמע מינה: לא ניתנה רשות למזיק לחיות ביום, לפיכך לא הוצרך שמירה. **מכאן לתלמיד חכם כו'** — שהרי יעקב נשאר יחידי, ודחוק.
תנה

1 **מהבא** וישכם אברהם בבקר — ברוב ספרים כתיב "ויחבשו את חמור", וקשיא: דהיינו
2 קרא דעקדה, ושם לא היה יחיד, דהוי שני נערי עמו ויצחק בנו ועוד: דאפילו
3 היה יחיד, אין לחוש מן המזיקין, דשלוחיו מצוה אינן נזוקין ועוד: דמקרא דעקדה יליף
4 בריש פסחים (הא, ג) גבי בריקת חמץ, דלא אמרינן וריזין מקדימין למצה טפי מצפרא,
5 מדלא השכים אברהם טפי מצפרא. והכי מוכח
6 התם, דילמא שאני התם דהוי משום שלא יצא
7 יחיד בלילה, ולכך לא הקדים לכך נראה דהבא
8 גרסינן "וישכם אברהם בבקר אל המקום" וגו'
9 (בראשית יט), ולא גרסינן "ויחבשו את חמור",
10 ומייתי קרא מסדום, שהלך להתפלל על הפיכת
11 סדום שהיתה בבקר, והיה לו להקדים להתפלל
12 בלילה, אלא שלא רצה לצאת יחיד בלילה,
13 והלך יחיד להתפלל עליהם, ולא רצה שיזא
14 שום אדם עמו בשעת תפלה. אי נמי: לא היה
15 שום אדם רשאי לראות בהפיכת סדום.
16 ובפסחים מייתי קרא דעקדה, שלא היה יחיד,
17 אלא דלא היה צריך להקדים טפי מצפרא.
18 **כתיב** ויקח את האבן — לפי פשוטו ילפרש
19 שלקח אבן אחת מאבני המקום. **עולין**
20 ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדין — משמע
21 שאותם שעולים הם שיורדין, ולעיל משמע
22 שאחרים היו, דקאמר "עולין תרי ויורדין תרי", כי
23 מפני ביהדי הורדי הוא ארבעה".
24 **קוביוסטוס** — פירש בקונטרס: גונב
25 נפשות. וקשה לפירושו דאמר
26 בבכורות (הא, ד) דאמר קונטרסוס הגמון לרבי
27 יוחנן בן זכאי: "משה רבכם גנב היה, או
28 קוביוסטוס היה, או שאינו בקי בחשבונות היה.
29 נתן מחצה וגטל מחצה, ומחצה שלם לא
30 החזיר", ומה שייך שם גונב נפשות? ויש
31 מפרשים: דקאי אשאלה ראשונה דקאמר
32 "בפרטן של לויים אתה מוצא עשרים ושנים אלף
33 ושלש מאות, ובכללן אי אתה מוצא אלא
34 עשרים ושנים אלף, אותן שלש מאות להיכן
35 הלכין?", ועל זה אמר ליה "קוביוסטוס" —
36 כלומר, גונב לויים. ומה שלא אמר ליה בשאלה
37 הראשונה, משום דהמתין עד שסיים כל
38 שאלותיו, אבל עוד קשה: דאמר בפרק "המבור"
39 פירות" (נבא בתרא צב, ב) ובפרק קמא דקדושין
40 (א, א): סתפון עבדים ליבא, נמצא גנב א
41 קוביוסטוס — הגיעו. פירוש: דרובא הכי איתנהו.
42 והשתא, וכי רוב עבדים הם גונבי נפשות? לכך
43 נראה כמו שפירש רבינו תנאל: קוביוסטוס —
44 משחק בקוביא. והא דקאמר הכא יעקב למלאך
45 "וכי קוביוסטוס אתה, שאתה מתירא מן השחר"
46 — לפי שדרך משחק בקוביא חייב לכמה בני
47 אדם, ומטמין עצמו מפני נושהו.
48 **מסייע** ליה לרב תנאל — פירוש: במה
49 שאומר שהמלאכים אומרים שירה,
50 אי נמי: הא דקאמר "שלא הגיע זמני מיום
51 שנבראתי לומר שירה עד עכשיו", הכי נמי
52 קאמר רב תנאל שאינם רשאין להרבות
53 בשירה, דקאמר: אחד אומר "קדוש" ותו לא, וכן
54 מסתמא לא היו אומרים שירה אלא פעם אחת.
55 ברך

הנה הוא זרה את גרן השערים". רבי אבהו אמר מהכא:
"וישכם אברהם בבקר ויחבשו את" וגו'. ורשב"י אמר:
מהכא: "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום" וגו'.
רב אמר מהכא: "ויזרח לו השמש". אמר רבי עקיבא:
שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע פאיסלי של
אימאום, שהלכו לקח בהמה למשחתה בנו של רבן
גמליאל, כתיב "ויזרח לו השמש", וכי שמש לו לבד
יזרח? והלא לכל העולם יזרח! אמר רבי יצחק: שמש
הפאה בעבורו, וזרח בעבורו, דכתיב "ויצא יעקב מבאר
שבע וילך חרנה", וכתיב "ויפגע במקום", כי מלא לחרן
אמר: אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי, ואני לא
התפללתי? פד יהיב דעתיה למיחרר - קפצה ליה ארעא,
מיד - "ויפגע במקום". פד צלי בעי למיחרר, אמר הקדוש
ברוך הוא: צדיק זה בא לבית מלווה, ויפטר בלא לינה?
מיד בא השמש. כתיב "ויקח מאבני המקום", וכתיב
"ויקח את האבן"! אמר רבי יצחק: מלמד שנתקפצו
כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת
"עלי יצח צדיק זה ראשו". תנא: וכולן נבלעו באחד.
"ויחלם והנה סלם מצב ארצה", תנא: כמה רחבו של
סולם - שמונת אלפים פרסאות, דכתיב "והנה מלאכי
אלהים עלים ויורדים בו", עלים - שנים, ויורדים -
שנים, וכי פגעו ביהדי הדדי - הוו להו ארבעה, וכתיב
ביה במלאך "וגויתו כתרשיש", וגמירי דתרשיש תרי
אלף פרסי הוו. תנא: עולין ומסתפלין בדיוקנו של מעלה,
ויורדין ומסתפלין בדיוקנו של מטה. בעו לספוגיה, מיד -
"והנה ה' נצב עליו", אמר רבי שמעון בן לקיש: אלמלא
מקרא כתוב, אי אפשר לאמר - באדם שפניו על בנו.
האמרין אישר אתה שכב עליה" וגו' - מאי רבותיה?
אמר רבי יצחק: מלמד שקפלה הקדוש ברוך הוא לכל
ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו, שתיחה נוחה
ליבבש לבניו. ויאמר שלחני כי עלה השחר", אמר לו:
גנב אתה, או קוביוסטוס אתה, שמתירא מן השחר?
אמר לו: מלאך אני, ומיום שנבראתי לא הגיע זמני
לומר שירה עד עכשיו. מסייע ליה לרב תנאל אמר
רב, דאמר רב תנאל אמר רב: שלש פתות של מלאכי
השחרת אומרות שירה בכל יום, אחת אומרת "קדוש",
ואחת אומרת "קדוש", ואחת אומרת "קדוש ה' צבאות".
מיתבי: חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא יותר
ממלאכי השחרת - שישאל אומרים שירה בכל שעה,
ומלאכי השחרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום,
ואמרי לה: פעם אחת בשבת, ואמרי לה: פעם אחת בשנה,
ואמרי לה: פעם אחת בשבוע, ואמרי לה: פעם אחת ביובל, ואמרי לה: פעם אחת בעולם. וישאל מוזכרין את השם אחר שתי
תיבות, שגאמר "שמע ישראל ה'" וגו', ומלאכי השחרת אין מוזכרין את השם אלא לאחר שלש תיבות, דכתיב "קדוש קדוש קדוש ה'
צבאות". ואין מלאכי השחרת אומרים שירה למעלה, עד שיאמרו ישראל למטה, שגאמר "כרן יחד פוכבי בקר", והדר "ויציעו כל בני
אלהים! אלא: אחת אומרת "קדוש", ואחת אומרת "קדוש", ואחת אומרת "קדוש קדוש ה' צבאות". והאיכא "ברוך"!
ברוך

58 שמר עליו הקדוש ברוך הוא כמו שנאמר (שם כח יא) 'וְהָנָה ה' נָצַב
59 עָלָיו.
60 אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, אֲלֵמָלָא מִקְרָא זֶה 'וְהָנָה ה' נָצַב עָלָיו'
61 כְּתוּב בְּתוֹרָה, אִי אֲפָשֶׁר לְאָמְרוֹ, שְׁהִי זֶה כְּאִשֵּׁר שְׁמַעוֹן עַל בְּנוֹ
62 בְּמִנְפֵּה לְהַצִּילוֹ מִן הַשֶּׁרֶב, כִּךְ הִיָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִגֵּן עַל
63 יַעֲקֹב.
64 כְּתִיב, (שם) בְּחֹלוֹם יַעֲקֹב שֶׁה' הִבְטִיחַ לוֹ 'הָאֲרִיץ אֲשֶׁר אֲתָה שֹׁכֵב
65 עָלֶיהָ וְגו' לָךְ אֲתֵנָּה וְלִזְרַעְךָ'. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מָאי רַבּוּתִיהָ - וְכִי
66 מִה מִיּוּחָד בְּהִבְטָחָה זֹאת שֶׁהִבְטִיחַ לוֹ אֶת אַרְבַּע אֲמוּנוֹתָיו שְׁהִיָּה שׁוֹכֵב
67 בְּהֵם לִיתֵן לִבְנָיו. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִלְּמַד שֶׁקִּפְלָה
68 הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכָל אֲרִיץ יִשְׂרָאֵל, וְהִנֵּחָהּ תַּחַת אוֹתוֹ הַמָּקוֹם
69 שְׁהִיָּה שׁוֹכֵב שֶׁם יַעֲקֹב אָבִינוּ, לְבִרְכּוֹ שֶׁתִּהְיֶה נֹחָה לְיִצְחָק לִבְנָיו,
70 כִּקְרַק אַרְבַּע אֲמוּנוֹת שְׁהִיָּה קֵל לְכִיבוֹשׁ.
71 הַגְּמָרָא חֲזוּרָת לַעֲסוֹק בְּעֵינֵי הַמֵּאבֵּק שֶׁל יַעֲקֹב עִם הַמֵּלָאךְ: נֹאמַר,
72 (בְּרַאשִׁית ל"ב) בְּדַבְרֵי הַמֵּלָאךְ לִיעֲקֹב כְּשֶׁנֶּאֱבָק עִמּוֹ 'וַיֹּאמֶר שְׁלִחֲנִי כִי
73 עָלָה הַשֶּׁחֶר'. וְכִךְ הוּא נִדְרָשׁ, אָמַר לוֹ יַעֲקֹב לְמֵלָאךְ נִנְבֵּ אֲתָה אוֹ
74 קוֹבִיטְסוּם (וּגֹנֵב נִפְשוֹת) אֲתָה, שָׂאֵם לֹא כֵן לִמָּה מְתִירָא אֲתָה מִן
75 הַשֶּׁחֶר, אָמַר לוֹ הַמֵּלָאךְ לִיעֲקֹב, מִלָּאךְ אֲנִי וְיֹמִים שׁוֹנְבֵרֵרֵי אִי לֹא הֵינִי
76 וְזִמְנִי לֹמֵר שִׁירָה עַד עַכְשִׁי, וְלִכְךְ שִׁלַּחֲנִי כְּדִי שֶׁאֵעֲשֶׂה מִצּוֹת קוֹנִי
77 וְאוֹמַר שִׁירָה.
78 וּבְרִייתָא זֹאת מְסִיעָה לִיה לְרַב חֲנַנְיָא אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב חֲנַנְיָא אָמַר
79 רַב, שְׁלֹשׁ תְּבוּתֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁל מִלְּאָכִי הִשְׁרַת אוֹמְרוֹת שִׁירָה בְּכָל יוֹם,
80 אַחַת אוֹמְרַת קְדוּשָׁה, וְאַחַת אוֹמְרַת קְדוּשָׁה, וְאַחַת אוֹמְרַת קְדוּשָׁה ה'
81 צְבָאוֹת - בְּכָל יוֹם יֵשׁ שְׁלוֹשׁ תְּבוּתֹת חֲדָשׁוֹת שְׁאוֹמְרוֹת פֶּעַם רֵאשׁוֹנָה
82 שִׁירָה, וְכָל כֵּת אוֹמְרַת פֶּעַם אַחַת, וְכֵן מוֹכֵחַ בְּבְרִייתָא, שֶׁכָּל מֵלָאךְ
83 אוֹמַר רַק פֶּעַם אַחַת שִׁירָה.
84 מִתִּיבִי - הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבַרֵּי רַב חֲנַנְיָא שֶׁאִמַּר שְׁמֵלָכִי
85 הִשְׁרַת מוֹכִירִים אֶת הַשֶּׁם גַּם אַחַר תִּיבָה אַחַת, כְּמוֹ שֶׁאִמַּר בִּבְת
86 הַשְּׁלִישִׁית שְׁאוֹמְרַת קְדוּשָׁה ה', וְהִרִי לֹא כֵן שְׁנֵינוּ בְּבְרִייתָא, חֲכִיבִין
87 יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִלְּאָכִי הַשֶּׁחֶר, שִׁשְׁרָאֵל
88 אוֹמְרִים שִׁירָה בְּכָל שָׁעָה שִׁירָצוּ, וּמִלְּאָכִי הַשֶּׁחֶר אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה
89 אֵלָּא כָּל מֵלָאךְ אוֹמַר פֶּעַם אַחַת בְּיוֹם, וְאָמְרִי לָהּ - וְיֵשׁ שֶׁאִמְרוּ שֶׁאֵין
90 מִלְּאָכִי הַשֶּׁחֶר אוֹמְרִים שִׁירָה אֵלָּא פֶּעַם אַחַת בְּשָׁבֻעַ - בְּשָׁבֻעַ,
91 וְאָמְרִי לָהּ פֶּעַם אַחַת בְּחֹדֶשׁ, וְאָמְרִי לָהּ פֶּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְאָמְרִי לָהּ
92 פֶּעַם אַחַת בְּשָׁבָע - בְּשָׁבֻעַ שְׁנִינִי, וְאָמְרִי לָהּ פֶּעַם אַחַת בְּיּוֹבֵל -
93 בְּחַמְשִׁים שָׁנָה, וְאָמְרִי לָהּ פֶּעַם אַחַת בְּעוֹלָם - פֶּעַם אַחַת בְּחַיִּיהֶם.
94 וְעוֹד, שִׁשְׁרָאֵל מְזַכֵּרִין אֶת הַשֶּׁם אַחַר שְׁמֵי תִיבוֹת, שְׁנֵאֲמַר
95 (דְּבָרִים י"ז) "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' וְגו' תִּיבַת ה' בִּפְסוּק אַחַר שְׁתֵּי תִיבוֹת,
96 וּמִלְּאָכִי הַשֶּׁחֶר אֵין מְזַכֵּרִין אֶת הַשֶּׁם בְּשִׁירָתָם, אֵלָּא לְאַחַר שְׁלֹשׁ
97 תִּיבוֹת, בְּדְבָרֵיכֶם (שְׁמִיעוּהוּ א) 'קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת'. וְעוֹד רֵאיהָ
98 שְׁחִיבִין יִשְׂרָאֵל מִמֵּלָאכִי הַשֶּׁחֶר, שֶׁאֵין מִלְּאָכִי הַשֶּׁחֶר אוֹמְרִים
99 שִׁירָה לְמַעַל - בְּשִׁמְשִׁים, עַד שִׁיאֲמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה - בֶּאֱרֵץ, שְׁנֵאֲמַר
100 (אִיוב ל"ז) 'לָכֵן יִחַד בּוֹכְכִי בָקֶר' - יִשְׂרָאֵל הַמְשׁוּלִים לְכּוֹבְכִים
101 אוֹמְרִים רְנַתִּם יִחַד לַעַת בּוֹקֶר, וְהִדֵּר - וְרַק אַחַר כֵּן כְּתוּב 'וְיִרְעֶיךָ כֵּל
102 בְּנֵי אֱלֹהִים' - הַמִּלְּאָכִים כּוֹלֵם מְרִיעִים לָהּ, וְהִרִי רַק אַחַר רְנַתִּם שֶׁל
103 יִשְׂרָאֵל. וּמִכָּל מָקוֹם שְׁנֵינוּ בְּבְרִייתָא שֶׁאֵין מִלְּאָכִי הַשֶּׁחֶר מְזַכֵּרִים
104 אֶת הַשֶּׁם אֵלָּא אַחַר ג' תִּיבוֹת וְזֶה שֶׁלֹּא כְּדַבְרֵי רַב חֲנַנְיָא שֶׁאִמַּר
105 שְׁמֵלָכִי הִשְׁרַת מוֹכִירִים אֶת הַשֶּׁם גַּם אַחַר תִּיבָה אַחַת.
106 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֵלָּא אֵין פִּירוּשׁ דְּבַרֵּי רַב חֲנַנְיָא שֶׁכָּל כֵּת
107 מִמְשִׁיכָה אֶת הַשֶּׁבַח שֶׁבוּ הַחֲלָה קוֹדְמָתָהּ, אֵלָּא הִיא חֲזוּרָת עַל
108 מֵאֲמָרָה וּמוֹסִיפָה, וְכֹלּוֹמַר, אַחַת - כֵּת רֵאשׁוֹנָה אוֹמְרַת קְדוּשָׁה,
109 וְאַחַת - כֵּת שְׁנִיָּה אוֹמְרַת קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה, וְאַחַת - כֵּת שְׁלִישִׁית אוֹמְרַת
110 קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה קְדוּשָׁה ה' צְבָאוֹת, וְאַמְנֵם הִכָּת הַשְּׁלִישִׁית מוֹכִירָה אֶת
111 הַשֶּׁם רַק אַחַר ג' תִּיבוֹת.
112 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהָיָא בְּרוּךְ - וְהִרִי בִּפְסוּק (יחזקאל י"ג) 'בְּרוּךְ כְּבוֹד
113 ה' מִמְּקוֹמוֹ' שְׁאוֹמְרִים הַמִּלְּאָכִים, נֹאמַר תִּיבַת ה' אַחַר שְׁתֵּי תִיבוֹת
114 וְלֹא אַחַר שְׁלֹשׁ.

1 כְּתִיב (רות ג' ב') 'וְהָנָה הוּא וְזֶה אֶת בְּרִי הַשְּׁעָרִים הָלִילָה וְגו' וְהִיָּה
2 בְּשִׁכְבּוֹ' וְגו'. נַעֲמִי אִמְרָה לְרוֹת לְכִי אֵל בּוֹעֵז אֵל הַגּוֹרֵן אַחַר
3 שִׁיגְמוֹר לְזוֹרוֹת אֶת הַשְּׁעוּרִים, שְׁהִירִי וְדֹאֵי לֹא יֵשׁוּב אֵל בֵּיתוֹ לְשִׁכְבּוֹ,
4 מִשּׁוֹם שֶׁגָּנִי הוּא לְתַלְמִיד חֹכֵם לְצֹאֵת יִיחִידִי בְּלִילָה וְיִשְׁאֵר לָלוֹן
5 בְּגוֹרֵן.
6 רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר מִהְבָּא, כְּתִיב בְּפֶרֶשׁת הַעֲקֵדָה (בְּרַאשִׁית ג') 'וַיִּשְׁכֶּם
7 אֲבָרְהָם בְּבֶקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת וְגו', וּמִכְךָ שֶׁהִשְׁכִּים בְּבֹקֶר וְלֹא קוֹדֵם
8 שִׁיאִיר הַיּוֹם, מִשְׁמַע שֶׁאֵין לְתַלְמִיד חֹכֵם לְצֹאֵת בְּלִילָה.
9 וְרַבֵּן אֲמִיר מִהְבָּא, כְּתִיב בְּדַבְרֵי יַעֲקֹב לְיוֹסֵף (בְּרַאשִׁית י"ד) 'לָךְ נָא
10 רֵאֵה אֶת שְׁלֹמֹם אֲחִיךָ וְאֶת שְׁלֹמֹם וְגו' וְכֹלּוֹמַר שֶׁשִּׁלְּחוּ לְרֵאוֹת
11 וְלִשְׁאֹל וּלְבִדּוֹק בְּשֹׁלֹם אֲחִיו, אֲךָ מִלְּשׁוֹן הַכְּתוּב 'רֵאֵה' יֵשׁ
12 לְדַקֵּק שֶׁלֹּא שִׁלְחוּ אֵלָּא בְּשַׁעָה שֶׁאֲפָשֶׁר לְרֵאוֹת וְהִינֵנוּ בֵּינֵם.
13 רַב אָמַר מִהְבָּא, כְּתוּב אַחַר אוֹתוֹ הַלִּילָה שֶׁנֶּאֱבָק יַעֲקֹב בְּמֵלָאךְ
14 (בְּרַאשִׁית ל"ב) 'וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וְאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, שְׁאֵלֵתִי אֶת רַבֵּן
15 גְּמִלְיָא וְאֶת רַבִּי הוֹשִׁיעַ בְּאִמְלִיזוֹ וְ-שׁוֹק הַבֶּשֶׂר שֶׁל אִימָאִים וְ-שֶׁם
16 מִקּוֹם בְּשַׁעָה שֶׁהִלְכּוּ שֶׁם לָקַח בְּהֵמָה לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ שֶׁל רַבֵּן גְּמִלְיָא,
17 כְּתִיב (שם) 'וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְכִי שְׁמֵשׁ לוֹ לְבֹד וְהָחָה
18 וְהָלֹא לְכָל הָעוֹלָם וְהָחָה, אֵלָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שְׁמֵשׁ הַפָּאָה
19 וְ-שֶׁשְׁקַעוֹת פְּעֻבָּיו קוֹדֵם זְמַנָּה בְּבֵית אֵל וְהָחָה פְּעֻבָּיו קוֹדֵם זְמַנָּה
20 בְּפִנּוּאֵל, וְהִכֵּין שְׁקַעָה בְּעִבְרוֹ, דְּכְתִיב (בְּרַאשִׁית כ"ז) 'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב
21 מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, וְכֹלּוֹמַר שֶׁכְּבֵר הִגִּיעַ חֲרָן, וְכְתִיב מִיד אַחַר
22 כֵּן (שם כח יא) 'וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם, וְהִינֵנוּ בֵּית אֵל, הַכִּינֵד, וְהִרִי הַיּוֹצֵא
23 מִבְּאֵר שָׁבַע עוֹבֵר בְּבֵית אֵל קוֹדֵם שִׁינֵּעַ חֲרָן, אֵלָּא כִּךְ הִיָּה אֲחַת
24 מִעֲשֶׂה, כִּי מִטָּה וְ-כְשֶׁבֵּאן לְחָן אַחַר שִׁינֵּעַ מִבְּאֵר שָׁבַע, אָמַר בְּלָבו
25 אֲפָשֶׁר שְׁעִבְרֵתִי עַל מָקוֹם שֶׁהִתְפַּלֵּל בוֹ אֲבוֹתִי - הִינֵנוּ בֵּית אֵל
26 שֶׁהִתְפַּלֵּלוּ בוֹ אֲבִרֵּיהֶם וְיִצְחָק, וְאֵין לֹא הִתְפַּלֵּלָתִי, כִּדְ הִיבִי דְעֵתִיהָ
27 לְמִתְהִיר - בְּשַׁעָה שֶׁנָּתַן דַּעַתוֹ לְחֲזוֹר לְהִתְפַּלֵּל, קִפְצָה לִיה אֲרַעָה -
28 קִפְצָה לוֹ הַדֶּרֶךְ, מִיד 'וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם' - הִגִּיעַ לְבֵית אֵל וְהִתְפַּלֵּל, כִּד
29 צָלִי - אַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל בְּעֵי לְמִתְהִיר - וְרַבֵּן לְשׁוֹב חֲרָן, אָמַר הַקְדוֹשׁ
30 בְּרוּךְ הוּא, צִדִּיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוֹנִי וְאֲפָשֶׁר לָהּ לִינֵה, מִיד בָּא
31 וְ-שֶׁקַעוֹת הַשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) 'וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיֵּלֶךְ שָׁם כִּי בָא
32 הַשֶּׁמֶשׁ', לְמָה הוֹצֵר הַכְּתוּב לִיתֵן טַעַם לְלִינֵתוֹ שֶׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ,
33 אֵלָּא לְלַמֵּד שֶׁשְׁקַעָה עִבְרוֹ הַשֶּׁמֶשׁ קוֹדֵם זְמַנָּה, וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ
34 שֶׁאֵין לְתַלְמִיד חֹכֵם לְצֹאֵת יִיחִידִי בְּלִילָה, שֶׁאֵם לֹא כֵן כִּינֵד עֲכָבו
35 הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁקִּיעַת הַשֶּׁמֶשׁ, וְהִלֵּא יִכּוֹל הִיָּה לְהַמְשִׁיךְ
36 בְּדַרְכּוֹ בְּלִילָה, אֵלָּא שֶׁאֵין לְתַלְמִיד חֹכֵם לִלְכַּת לְבִדּוֹ בְּלִילָה.
37 הַגְּמָרָא מְשִׁיבָה לְפֶרֶשׁ אֶת הַפְּסוּקִים שֶׁנֶּאֱמַרו בְּתוֹרָה לְגַבִּי לִינֵת
38 יַעֲקֹב: כְּתִיב, בִּיעֲקֹב כֹּאשֶׁר שִׁכַּב לָלוֹן (שם) 'וַיָּקַח מִלְּאָכִי הַמָּקוֹם,
39 מִשְׁמַע שֶׁהִנֵּחַ כְּמָה אֲבָנִים תַּחַת רֵאשׁוֹ, וְכְתִיב כְּשֶׁקָם מִשְׁנֵתוֹ
40 בְּבֹקֶר (שם כח יח) 'וַיָּקַח אֶת הָאֲבָן', מִשְׁמַע שֶׁלֹּא הִתִּיהָ אֵלָּא אֲבָן
41 אַחַת, הַכִּינֵד, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִלְּמַד שֶׁנִּתְקַבְּצוּ כָּל אוֹתֵן אֲבָנִים
42 לְמָקוֹם אַחֵד, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמְרַת עָלֶי יִנִּיחַ צִדִּיק זֶה רֵאשׁוֹ. תֵּנָא,
43 וְכֹלֵן נִקְלָעוּ בְּאַחֵד - כָּל הָאֲבָנִים נַעֲשׂוּ אֲבָן אַחַת.
44 כְּתִיב, (שם כח כ"ב) 'וַיִּחְלֹם וְהָנָה סֶלֶם מִצֵּב אֲרַעָה', תֵּנָא, מִמָּה הִיָּה רַחְבּוֹ
45 שֶׁל הַסֶּלֶם שֶׁרֵאֵה יַעֲקֹב, שְׁמוֹנֵת אֲלָפִים פְּרָסָאוֹת דְּכְתִיב (שם) 'וְהָנָה
46 מִלְּאָכִי אֱלֹהִים עוֹלָיִם וְיִוְרָדִים בּוֹ, וְמִיַּעוֹט רִבִּים שְׁנִינִי, מִשְׁמַע שֶׁהִיוּ
47 עוֹלָיִם שְׁנִינִי וְיִוְרָדִים שְׁנִינִי, וְכִי פִּנְעוּ בְּהִיר הַדֵּד - וְכִשְׁנַפְּגוּשׁוּ בְּאִמְצַע
48 הַדֶּרֶךְ, הָיוּ לָהּ אֲרַבְעָה מִלְּאָכִים לְרוֹחַב הַסּוּלָם, וְכְתִיב בֵּיה מִלְּאָךְ
49 - בְּתִיאֹר תְּמוֹנַת הַמֵּלָאךְ (נִינְיָל י') 'וְנִינְיָהוּ כְּתָרִישִׁי' - גּוֹפֵר גְּדוֹל
50 כְּמֹדֶת יֵם שֶׁשְׁמוֹ תְּרִישִׁי, וְנִינְיָה - וְקִבְלוּ חֲכָמִים, דְּתָרִישִׁי תְּרִי
51 אֲלָפִי פְרָסִי הָיוּ - יֵם תְּרִישִׁי שְׁנֵי אֲלָפִים פְּרָסָאוֹת רֹחְבוֹ, וְאֵם
52 תְּכַפִּיל בְּאַרְבַּעָה, נִמְצָא רֹחַב הַסּוּלָם שְׁמוֹנֵת אֲלָפִים פְּרָסָאוֹת.
53 תֵּנָא, עוֹלָיִן וּמִסְתַּכְלִין בְּדִיוֹקְנֵי שֶׁל מַעֲלָה - הַמִּלְּאָכִים שֶׁהִיוּ עוֹלָיִם
54 בְּסוּלָם הָיוּ עוֹלָיִם וּמִסְתַּכְלִים בְּדִיוֹקְנֵי שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהִיָּה נִרְאִית
55 דְּמוּתוֹ בְּפִרְצוֹף אָדָם שֶׁבְּאַרְבַּע חִיּוֹת הַמֵּרְכָבָה, וְיִוְרָדִין לְמִטָּה
56 וּמִסְתַּכְלִין בְּדִיוֹקְנֵי שֶׁל מַטָּה - הָיוּ מִסְתַּכְלִים בְּמֵרָא דְּמוּתוֹ
57 שְׁבָאֲרָן, בְּעוֹ לְסִבּוּיָהּ - וְהִיוּ רוֹצִים לְפָגוֹעַ בוֹ מִחַמַּת קְנָאָה, מִיד

מתרצת הגמרא: הפסוק בְּרוּךְ וגו', אופנים שהם מכסא הכבוד
עצמו הוא דִּמְיוֹנִי לִיה, והבחינת שאמרה שמלאכי השרת
מזכירים את ה' רק אחר שלש תיבות עוסקת במלאכים.
תירוץ אחר: וְאִבְעִית אִמָּא, שאכן אין חילוק בין מלאכים
לאופנים, אלא בִּין דִּמְיוֹנִי וְרִשְׁוֹתָא – שניתנה השרות למלאכים
להזכיר את ה' אחר שאמרו שלש פעמים קדוש, אֲתִיְהִיב – ניתנה
להם השרות אחר כך להזכיר את ה' מיד, ולכן אומרים אותו
בפסוק 'ברוך' אחר ב' תיבות.
הגמרא חוזרת לעסוק בענין מאבק יעקב במלאך ומתוך כך יתבאר
כתוב אחד: כתוב (הושע יב), וְיִשְׂרָאֵל מִלְאָךְ וְיָבֵל בְּכָה וְיִתְחַנֵּן לוֹ
– וישר לשון שר, שהאחד נהיה שר לחבירו, אבל איני יודע מי
נֶעֱשֶׂה שָׂר לָמִי – איני יודע פירוש הכתוב, על מי נאמר וְיָבֵל, האם
יעקב נעשה שר למלאך, וכך נקרא הכתוב, וישר יעקב? אל מלאך,
ואם כן וְיָבֵל? פירושו שנצח יעקב את המלאך, או שהמלאך נעשה
שר ליעקב, וכך נקרא הכתוב, וישר אל יעקב? מלאך, ואם כן
וְיָבֵל? פירושו שהמלאך נצח את יעקב, אמנם בִּשְׂהוּא אִמָּר
(בראשית לב כט) כִּי שָׂרִית עִם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכַל, הוּא אִמָּר
יעקב נֶעֱשֶׂה שָׂר לְמִלְאָךְ.
עוד אמר הכתוב בהושע (שם) בְּכָה וְיִתְחַנֵּן לוֹ, ואיני יודע מי בָּכָה
לָמִי, אמנם בִּשְׂהוּא אִמָּר (בראשית לב כז) וְיִאמָר שְׁלָחִי כִּי עָלָה
הַשָּׁחַר וְיֹאמַר לֹא אֲשַׁלַּח כִּי אִם בְּרַכְתִּי, הוּא אִמָּר הַמִּלְאָךְ בָּכָה
לְיַעֲקֹב שִׁילַח אוֹתוֹ לְדַרְכּוֹ.
כתוב (שם לב כט) כִּי שָׂרִית עִם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים – תיבת אֱלֹהִים
משמשת בלשון מושאל לנשיא, ותיבת אֲנָשִׁים משמשת בלשון
מושאל לאדם חשוב כלומר ראש הגולה, אִמָּר רָכָה, רָמַז רָמַז לוֹ
המלאך כשאמר ליעקב לשון זו, שְׁעָתִידִים שִׁנִּי שָׂרִים לְצִאת מִמֶּנּוּ
וְהֵם רֹאשׁ גּוֹלָה שֶׁבְּכָבֵל – הרמז בתיבת אנשים וְנִשְׂאִי שְׂבָאָן
יִשְׂרָאֵל – הרמז בתיבת אלהים, וּמִכָּאן רָמַז לוֹ גְּלוּת שֶׁהָיָה אִמָּר לוֹ
שהיה מבני ראש גולה שבבבל.
הגמרא מביאה כמה דרשות מן הפסוקים הנאמרים בחלומו של
שר המשקים: כתוב (בראשית מ) וְכִנְנָן שְׁלֹשָׁה שָׂרִים וְהִיא כִּפְרַחַת
עֲלֵתָה נִצָּה הִבְשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֵתִיהָ עֲנָבִים, אִמָּר רַב חֵיָא בַּר אֲבָא אִמָּר
רַב, הגפן היא משל לישראל, 'שְׁלֹשָׁה שָׂרִים' – וזמורות ארוכות
אִלּוּ שְׁלֹשָׁה שָׂרֵי נָאִים – עשירים וקרובים למלכות הַיּוֹצֵאִים מִיִּשְׂרָאֵל
בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, פְּעָמִים שְׁשָׁנִים מהם כָּאֵן בבבל ואֶחָד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
פְּעָמִים שְׁשָׁנִים מהם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ואֶחָד כָּאֵן בבבל, וְהִיבּוּ רָגְלָן
עֲנִיְיָהוּ – נתנו חכמים עֲנִיְיָהֶם בְּרִנָּא וְעֻקְבָא נְהִמְיָה, כִּי
בְּרִיתָה דְּרַב – בני בתו של רב, שהם השנים היושבים בבבל.
רַבָּה אִמָּר, 'שְׁלֹשָׁה שָׂרִים' אִלּוּ שְׁלֹשָׁה שָׂרֵי גֻזִּים – מלאכים של
אומות העולם שְׂמִלְמִדִים זְכוּת בשמים על יִשְׂרָאֵל בְּכָל דּוֹר וָדוֹר.
תַּנְיָא בְּבֵרִיתָא, רַבִּי אֲלֵיעָזָר אִמָּר, וְגַם זֶה הָעוֹלָם, 'שְׁלֹשָׁה שָׂרִים'
זֶה אֲבִרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְהוּא כִּפְרַחַת עֲלֵתָה נִצָּה' אִלּוּ אַרְבַּע
הַאֲמֹתָה, 'הִבְשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֵתִיהָ עֲנָבִים' אִלּוּ הַשִּׁבְעִים.
אִמָּר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֲלֵיעָזָר, וְכִי מֵרָאִין לוֹ לְאָדָם בַּחלוֹם מַה
שָׂתִיה כְּבֵר וְהִיא אֵין מֵרָאִין לוֹ לְאָדָם אֵלָּא מַה שְׁעָתִיד לִהְיוֹת, וְהָיָה
חלוֹם שֶׁר הַמִּשְׁקִים הָיָה כְּבֵר אַחֵר שְׁנוֹלְדוֹ הַשְּׁבִעִים. אֵלָּא אִמָּר זֶה
יְהוֹשֻׁעַ, וְגַם זֶה תוֹרָה, 'שְׁלֹשָׁה שָׂרִים' אִלּוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְמִרְיָם,
'וְהוּא כִּפְרַחַת עֲלֵתָה נִצָּה' אִלּוּ מִנְּהִרְדִּין, 'הִבְשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֵתִיהָ עֲנָבִים'
אִלּוּ הַצִּדִּיקִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר.
אִמָּר רַבִּי גַמְלִיאֵל, עֲדִין צָרִיכִין אֲנִי לְמוֹדַעִי – אחר כל דרשות
הַתְּנָאִים עֲדִין צָרִיכִים אֲנִי לְפִירוּשׁ שְׁפִירֵשׁ רַבִּי אֲלֵיעָזָר הַמוֹדַעִי,
דְּמוֹקִים לִיה בְּוִלִיָּה בְּחַד מְקוֹם – שהעמיד את כל הפסוק כרומו
לְמוֹקִים אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנִּי, רַבִּי אֲלֵיעָזָר הַמוֹדַעִי אִמָּר, וְגַם זֶה
יְרֻשָׁלַיִם, 'שְׁלֹשָׁה שָׂרִים' זֶה מִקְדָּשׁ מִלֶּךְ וְכֵהֵן דָּוִד, וְהוּא כִּפְרַחַת
עֲלֵתָה נִצָּה' אִלּוּ פְּרָחֵי בְּהוֹנָה – כהנים צעירים המשרתים במקדש,
'הִבְשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֵתִיהָ עֲנָבִים' אִלּוּ נְסָכִים.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי מוֹקִים לָהּ – העמיד פסוק זה בַּמִּתְנָת שֶׁנִּתְּנָה
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, דָּאִמָּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, וְגַם זֶה תוֹרָה,

שְׁלֹשָׁה שָׂרִים' זֶה הַמִּתְנָת שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם כְּשֶׁהִלְכוּ בַּמְדַּבֵּר אַרְבַּעִים
שָׁנָה, בְּאֵר הַמַּיִם, עֲמֹד עֲנָן וְיָמֵן, וְהוּא כִּפְרַחַת עֲלֵתָה נִצָּה' אִלּוּ
הַכְּבוֹדִים – שהכניס הקדוש ברוך הוא את עם ישראל לארץ טובה
ומלאה פירות וממנה מביאים כבודים בפרחת גמר ביטול
הפירות, 'הִבְשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֵתִיהָ עֲנָבִים' אִלּוּ נְסָכִים.
רַבִּי יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא אִמָּר, וְגַם זֶה יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אִמָּר (תהלים פ
ט) וְגַם מִמְּצָרִים תִּפְסֵעַ תִּגְרֹשׁ גּוֹלִים וְתִסְעֶנָּה' – את ישראל הסעת
– וקרת) ממצרים לארץ ישראל, גרשת את שבעת העמים שהיו
יושבים שם, והושבת את ישראל שם, 'שְׁלֹשָׁה שָׂרִים' אִלּוּ שְׁלֹשָׁה
רָגְלִים – פסח שבועות וסוכות, שִׁשְׁיִשְׂרָאֵל עוֹלִין בְּהֵן לְיִרְוּשָׁלַיִם בְּכָל
שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהוּא כִּפְרַחַת עֲלֵתָה נִצָּה' הִנֵּי וְיָמֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְפָרוֹת
וְלְרִבּוּת, וְכֵן הוּא אִמָּר בְּמִקּוֹם אַחֵר שֶׁכֵּן הָיָה, שְׁנֵאמַר (שמות א ז)
וְכֵן יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ, עֲלֵתָה נִצָּה' הִנֵּי וְיָמֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְיִנְיָא
– 'נצח' הוא נצח – דם שהוא כוחו ונצחונם של אדם, והכתוב רומז
שהגיע זמנו של ישראל להקזי את דמם של המצרים. וְכֵן הוּא
אִמָּר (ישעיה ג) וְיָנִי נִצָּחָם עַל בְּגָדִי וְכָל מְלִבוּשִׁי אֲנִי לֵתִי – הקדוש
ברוך הוא משיב מדוע בגדיו אדומים, ואומר משום שמחץ את
הרשעים, הִתִּיז דָּמָם עַל בְּגָדִיו וְכָל מְלִבוּשָׁיו נִתְלַכְּלוּ. 'הִבְשִׁילוֹ
אֲשַׁבְּלֵתִיהָ עֲנָבִים' הִנֵּי וְיָמֵן שֶׁל מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת כּוֹס הַתִּרְעָלָה –
שתבוא עליהם הפרוענות.
וְהִינֵי דָאִמָּר רַבָּא, שְׁלֹשָׁה כּוֹסוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּמִצְרַיִם לָמָּה – בחלומו
שֶׁל שֶׁר הַמִּשְׁקִים (בראשית כט) נֹאמַר, וְכּוֹס פְּרָעָה בְּיָדִי וְאֶקַּח אֶת
הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם לֹא כּוֹס פְּרָעָה וְאֶתֵּן אֶת הַכּוֹס עַל כֶּף פְּרָעָה/
לְמָה שִׁילַח הַכְּתוּב תִּיבוֹת 'כּוֹס פְּרָעָה', אֵלָּא לְרִמּוֹז עַל שְׁלוּשָׁה
כּוֹסוֹת תִּרְעָלָה שֶׁשֶׁתָּה פְּרָעָה, אֶחָד שְׁשִׁתָּה בְּיָמֵי מֹשֶׁה – כְּשֶׁהָכָה ה'
אֶת מִצְרַיִם בְּעֶשֶׂר מִכּוֹת, וְאֶחָד שְׁשִׁתָּה בְּיָמֵי פְּרָעָה נֹבָה,
כְּשֶׁנּוֹכַדְנֶצֶר הִחְרִיב אֶת מִצְרַיִם (ראה ירמיה מז), וְאֶחָד שְׁשִׁתָּה
מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת לְעֵתִיד לְבּוֹא עִם כָּל הָעוֹבְדֵי בּוֹכְכֵם כְּשֶׁהַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא יַעֲנִשׁ אֶת כָּל הָאוֹמוֹת עַל שֶׁהָרְעוּ לְיִשְׂרָאֵל.
אִמָּר לִיה רַבִּי אֲבָא לְרַבִּי יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא, כִּי דְרִישׁ לָהּ רַב לְהִנֵּי קְרָאִי
בְּאֲמֵרָתָה – כְּשֶׁהָיָה מִפְּרֵשׁ רַב אֶת הַפְּסוּקִים שֶׁבַחלוֹם שֶׁר הַמִּשְׁקִים
בְּדֶרֶךְ הַדְרֵשׁ, כְּוִתֵּךְ דְּרִישׁ לָהּ – הִיא דוֹרְשׁוֹ כְּמוֹתָךְ.
אִמָּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְרִישׁ, אִמָּר זֶה – יִשְׂרָאֵל בְּגַפְּו נִמְשָׁלָה, וְזוֹרוֹת
שָׂבָה – עֲנָפִים אִלּוּ מִשַׁל לְכַעֲלֵי בָתִּים, אֲשַׁבְּלוֹת שָׂבָה – עֲנָבֵי הַגֶּפֶן
אִלּוּ תַלְמִידֵי חֲכָמִים, עֲלִין שָׂבָה אִלּוּ עַמִּי הָאֶרֶץ, קְנוֹנוֹת שָׂבָה –
עֲנָפִים קֹטְנִים שֶׁבִּגְפֵן שֹׁאִינִם רְאוּיִים לְכָלוֹם, אִלּוּ רִיקָנִים שֶׁבִּישְׂרָאֵל
שֹׁאִינִם מוֹעִילִים לְכָלוֹם.
הַגְּמָרָא מְבַאֵר רֵאשִׁי לְדַבְּרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לִקְרִישׁ שְׁעָמִי הָאֶרֶץ
זִקּוּקִים לְעַם יִשְׂרָאֵל: וְהִינֵי דְשָׁלְחוּ מִתָּם – זֶה הוּא שְׁלַחוֹ מֵאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל, לְיַבְעֵי חֲמָסִים – יִבְקְשׁוּ רַחֲמִים אִתְּבָלִיָּא עַל עַלְיָא –
הַאֲשַׁכּוּלוֹת עַל הָעַלְמִים דְּאִתְּבָלִיָּא עַלְיָא – שֶׁאֵם לֹא הָיוּ הָעַלְמִים לֹא
מִתְּקִיָּמִין אִתְּבָלִיָּא – אֵין מִתְּקִיָּמִים הַאֲשַׁכּוּלוֹת, וְכָלוֹמֵר, תַּלְמִידֵי
חֲכָמִים יִתְפַּלְּלוּ עַל עַמִּי הָאֶרֶץ שֶׁאֵם הֵם לֹא יַצִּילֵהוּ בְּדַרְכָּם לֹא
יִתְקִימוּ הַחֲכָמִים, מִשּׁוֹם שֶׁצָּרִיכִים הֵם לָהֶם.
כִּיוֵן שֶׁר יִרְמְיָה בַּר אֲבָא דְרִישׁ אֶת הַפְּסוּק 'וּבִגְפֵן שְׁלֹשָׁה שָׂרִים'
עַל יִצִּיאַת מִצְרַיִם מִבֵּיאַר דְּרִישׁוֹ נּוֹסֶפֶת עַל יִצִּיאַת מִצְרַיִם:
כתוב (הושע ג) וְאֶבְרָה לִי בְּחִמְשָׁה עָשָׂר כֶּסֶף וְחֹמֶר שְׁעָרִים וְלִתָּךְ
שְׁעָרִים, אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹהָנָנִי, אֵין 'בְּרִיתָה'
אֵלָּא לִשּׁוֹן מְכִידָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר דְּבַרְבִּי יוֹסֵף אֶל פְּרָעָה אַחֵר שֶׁמֶת
יַעֲקֹב אֲבִינוֹ (בראשית לז) 'אֲבִי הַשְּׁבִיעִנִי לֵאמֹר הִנֵּה אֲנִכִּי מֵת בְּקִבְרִי'
אֲשֶׁר בְּרִיתִי לִי, וּפִירוּשׁוֹ, אֲשֶׁר קִנִּיתִי לִי, וּמִכָּאֵן שֶׁלִּשּׁוֹן וְאֶבְרָה
הוּא לִשּׁוֹן מְכִידָה, וּפְסוּק זֶה מֵתַרְשֵׁת עַל גְּאוּלַּת עַם יִשְׂרָאֵל,
וְכָלוֹמֵר, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֹמַר שֶׁקֵּנָה אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל 'בְּחִמְשָׁה
עָשָׂר' זֶה חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנֵינִם שֶׁבּוּ נִנְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים, וְלֹא קִנְאָם
אֵלָּא בִּשְׁבִיל הַכֶּסֶף' אִלּוּ הַצִּדִּיקִים, וְכֵן הוּא אִמָּר שֶׁהַצִּדִּיקִים
נִקְרָאִים 'כֶּסֶף' כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (משלי ג) 'צִדִּיק הַכֶּסֶף לִקְחַ בְּרִדִּי' –
וּפִירוּשׁ הַכְּתוּב שֶׁם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִמִּית אֶת הַצִּדִּיקִים וְלִקְחָם
אֵלָיו, וְכֵן הֵם הַצִּדִּיקִים שֶׁעֲבָרוּם גָּאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל מִמְּצָרִים, אִלּוּ

ברוך אופנים הוא דאמרי ליה - אבל "קדוש" אומרים שרפים, כדכתיב (ישעיה ו) "שרפים עומדים ממעל לו" וגו', וכתיב בתריה "וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש" וכו'. ומה שאנו אומרים בתפלת "ויצר" "והאופנים וחיות הקדש" כו', דחיות נמי אומרים "ברוך" - דעדיפי משרפים. וקרא נמי מוכח דחיות ואופנים אומרים "ברוך", דבתר קרא ד"ברוך" כתיב "וקול כנפי החיות משקיות אשה אל אחותה וקול האופנים לעומתם קול רעש גדול". ובכל דוכתא משמע דהאופנים בתר חיות גריד, דכתיב (יחזקאל א) "ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים", וכתיב נמי "כי רוח ה' היה באופנים" (נבא תאמר: דלפינן השתא לפירוש זה דחיות ושרפים אין הכל אחד, ובפרק "אין דורשין" (תניגה יגב) אומר: פסוק אחד אומר "שש כנפים לאחד", ופסוק אחד אומר "ארבע כנפים לאחד"? ומאי קשיא, הא האי קרא ד"שש כנפים" - בשרפים כתיב, והאי - בחיות כתיב ויש לומר: דמסתבר ליה שאין משונים בכנפיהם. וכאי גזנא פריך בפרק "בא לך" (יומא עבב): כתיב "ועשית לך ארון עץ", וכתיב "ועשו ארון עצי שטים", אף על פי שהיה ארון אחר - מסתמא כמו שדיח זה, כן היה זה - וכן "בהמבור פירות" (נבא בתרא טזא) למאן דאמר: פניהם איש אל אחיו, והכתיב "ופניהם אל הבית", מכרובים של שלמה אכרובים של משה פריך, דמסתמא לא נשתנו זה מזה.

אלימא

בין דאיתיהב רשותא - להזכיר, דכבר הזכירנו ב'קדוש' לאחר שלש תיבות של שבת. איתיהב - רשותא לאדכוריה להדיא. וישר אל מלאך - מקרא הוא בתרי עשר. ויובל - איני יודע על אי זה מהם הוא אומר "ויובל", שנצח ונעשה שר: אם יעקב למלאך, וחבי קאמר "וישר יעקב אל מלאך ויובל יעקב". או הכי קאמר "וישר אל יעקב מלאך" - כלומר, נשתר אל לעומתו המלאך, ויובל המלאך ונצחו? כשהוא אומר כי שרית - "ותובל" - הוי: יעקב נצחו למלאך. שרית עם אלהים - נשיא שבארץ ישראל, שסמכים הם, ונקראים "אלהים", עד האלהים יבא דבר שניהם" (שמות כב). "ועם אנשים" - ראש הגולה. ובגנפ - ישראל נמשלו לגנפ, דכתיב "גנפ ממצרים תסיע" (תהלים פ). שרי נאים - עשרים וקרבנים למלכות. אלו שלשה שרי גוים - מלאכים. עלתה נצה - איך חשוב נץ כל כך כשרגלים, שזה ענפים קשים. אלו פרחי כהונה - המשמרתם במקדש. כמתנות - שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל. אלו הכהנים - שהכניסן לארץ טובה ומלאה פירות, ומביאין ממנה כבירים בפריחת גמר בשולם. הגיע זמנו - לצאת מבבל, ולפירות ולרבות. עלתה נצה - עלתה זמן הנצה, להוות דם נצחון של מצרים. שלשה כוסות - בספור החלום "וכוס פרעה" וגו'. בימי פרעה נכה - שהחריבה נבוכדנצר, דכתיב (ירמיהו מז) "לבא נבוכדנצר מלך בבל" וגו'. אומה זו - ישראל. נמשלה כנפ - "גנפ ממצרים תסיע". ומורות שבה אלו בעלי בתים - דמה הזמורה הוה מוציאה לולבין ועלים ופרי, והוא עיקר הגנפ. כן בעלי בתים: גומלי יד, ומחזיקים ידי עניים, ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם ומתקיימים על ידם. עלין - שבגנפ סובלין החרו, ומגנינים על האשכולות שלא יכס שרש ושמש ורוחות. כן עמי הארץ: חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידים חכמים אוכלים. קנוקנות = ודיילי, דלא חוו למדי. ואברה לי - הקדוש ברוך הוא אומר: קנתי לי ישראל בחמשה עשר בניסן, בשביל הצדיקים. אשר בירתי לי - קנתי, כדאמרין בפרק קמא דסוטה (יגא) דיעקב זבנה מעשו. צרור הכסף - "בזרק" (סנהדרין צגב) מפרשין ליה בצדיקים, שדלחו ליה עמון ומואב לנבוכדנצר כדשמעו לנביאים דאיתנבאו בתורבנא: תא אורבינהו. שלח לה: מסתפינא מאלהון. שלחו ליה: "כי אין האיש בביתו". שלח לה: בקריבא את. שלחו ליה: "הלך ברוך למרחוק". שלח לה: איבא צדיקי דבעי רחמי. שלחו ליה: "צרור הכסף לקח בידך" - צדיקים שבהם המיתם. חומר - שלשים סאין. לתך - חמשה עשר סאין. כאן - בבבל. ורוביהו - צדיקי ארץ ישראל. אפתא - יציע. ואומר אליהם - גבולות זכריה כתיב גבי גוים "ואקח את מקלי את נועם ואגרע אותו להפר את ברייתו אשר כרתי את העמים ואומר אליהם" וגו'. הכו שברי - החזירו לי את הצדיקים שהייתם מקבלים עליהם שבר "ודשקלו" וגו'. ואקח את שלשים הכסף - ונקבעו אותם צדיקים לדורות בישראל. אל בית ה' - בארץ ישראל. שלשים מצות - לא נתפרשו, ומכאן הוא דקא יליף. שאין

אילימא חלבו דשליל — ואם תאמר: ומאי שנא דבידי דשליל פליגי, ובחלבו דשליל מודוך ויש לומר: משום דלא מקרי חלב, כיון דאינו בעמוד והקרב, כדאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א.) מה חלב ושתי הכליות האמורים באשם מוצא מכלל שליל. **ואמר** רבי אלעזר אמר רבי אושעיא בר — הוצרך לאתויי דרבי אלעזר

— דאי לא דרבי אלעזר, הוה אמנא: "חלב" דקתני בברייתא, היינו חלבו דגיד דעלמא, ולא חלבו דשליל. לכך מיייתי דרבי אלעזר, ד"הלבו לשיתסם" משמע דאכולה מילתא קאמר, בגיד ובחלב. ובתרייתו דפליגי בהו, הלבו לשיתסם. ועוד: דאי אנדי לחודיה קאי אמתניתין, הוה ליה לרבי אלעזר למימר מילתיה. אף על גב דלא יראה באוכל גיד, אבל עיקר ושרשו של שומן ושל גיד — מותרין. ולפי זה לא פליגי בחלב, דבין לרבי מאיר ולרבי יהודה: כל מקום שהגיד אסור, חלבו נמי אסור. וכל שכן פריך טפ שפיר לשמואל דאמר: חלבו מותר לדברי הכל. דהבא אפילו רבי יהודה דמיקל, קאמר חלבו אבל הלשון קשה: דקאמר "אלא חלבו דגיד", והא מיפלג פליגי! — משמע דלרבי יהודה, אפילו במקום שהגיד אסור, חלבו שרי, כמו שאמר שמואל, אלא דרבי מאיר פליג. ולכן נראה ד"גוממו" — אנדי לחודיה קאי, ולא תחלבו. ולמלאין דבעי לאוקומי ברייתא ד"נהנו בו איסור" כרבי יהודה, מה שלא אמר רבי יהודה גוממו אלא אנדי — משום דחלבו תלי במנהגא, "היכא דאחמור, אחמור", כדאמר (נדר סו,א.) גבי חומרא דרבי זירא ד"שבעה נקיים." ואין נמי נאמר: ד"גוממו" דרבי יהודה נמי קאי אחלב, למאי דבעי למימר דרך ברייתא כרבי יהודה. אבל לרבי מאיר סלקא דעתך דאסור מדאורייתא, מדמחמיר לחטט ולשרש אחרי, דקאמר "חורק שמו מעיקר", ולבסוף מסיק ברייתא כרבי מאיר, ומכל מקום לא אסיר מדאורייתא לרבי מאיר, אלא דישאל קדושים הם. אבל לרבי יהודה שרי לגמרי. והא דתנן: נאמנים עליו ועל החלב — היינו בסתם חלב, ולא בחלבו של גיד. דכיון דלרבי יהודה שרי לגמרי, לא שייך ביה נאמנות. ולקמן (צג,ב.) אפשר בעורת ה. **עולא** אמר עץ הוא והותרה בו — פלוגתא דרש בגידים בנותן טעם ופלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחטיטה, לא הי כפלוגתא דרב ועולא. אלא קסבר רב דהא דפליגי תנאי ביש בגידין בנותן טעם — בקנקנות הוא דפליגי, אבל גיד — לכולי עלמא עץ הוא. ורב ודאי סבר כמאן דאמר דיש בהן בנותן טעם.

שאין בותבין פתובה לוכרים, ואחת - שאין שוקלין בשר המת במקולין, ואחת - ששכבדין את התורה. ואינו נוהג בעוף. והא קא חזינן דאית ליה! אית ליה ולא עגיל. פעי רבי ירמיה: אית ליה לעוף - ועגיל, אית ליה לפכהמה - ולא עגיל, מאי, פתר דידיה אוליין, או פתר מיניה אוליין? תיקו. "ונוהג בשליל". אמר שמואל: וחלבו מותר לדברי הכל. חלבו דמאי? אילימא דשליל - והא מיפלג פליגי ביה! דתניא: נוהג בשליל, וחלבו אסור, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אינו נוהג בשליל, וחלבו מותר. ואמר רבי אלעזר, אמר רבי אושעיא: מחלוקת בן תשעה חי, והלך רבי מאיר לשיתסו ורבי יהודה לשיתסו. ואלא חלבו דגיד - הא מיפלג פליגי בה! דתניא: גיד הנשה - מחטט אחריו בכל מקום שהוא, וחותך שמו מעיקרו, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: גוממו עם השופי! - לעולם חלבו דגיד, מורה שמואל דלרבי מאיר - מדרבנן אסור. דתניא: ושמונו מותר, וישראל קדושים נהנו בו איסור. מאי לאו, רבי מאיר היא דאמר מותר מן התורה - ואסור מדרבנן. ממיא? דילמא רבי יהודה היא, אבל לרבי מאיר מדאורייתא נמי אסיר! - לא סלקא דעתך, דתניא: גיד הנשה - מחטט אחריו בכל מקום שהוא, ושמונו מותר. מאן שמיטת ליה דאית ליה חטיטה? רבי מאיר, וקאמר: שמונו מותר. אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא, אמר רב: לא אסרה תורה אלא קנקנות שבו. עולא אמר: עץ הוא, והתורה חייבה עליו. אמר אביי: פוותריה דעולא מסתברא, דאמר רב ששת, אמר רב אסי: חוטין ששחלב - אסורין, ואין חייבין עליהן, אלקא - "חלב" אמר רבמנא, ולא חוטין. הכא נמי - "גיד" אמר רבמנא, ולא קנקנות. גופא, אמר רב ששת, אמר רב אסי: חוטין ששחלב - אסורין, ואין חייבין עליהן. ששחלביא - אסורין ואין חייבין עליהן. לובן פוליא - רבי ורבי תיאי, חד אסר וחד שרי. רבה ממרטט ליה, רבי יוחנן ממרטט ליה, רבי אסי גאים ליה. אמר אביי: פוותריה דרבי אסי מסתברא, דאמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל:

חלב

אכל.

חלב

דלמאן דאמר אין בגידין בנותן טעם, מה לי גיד ומה לי קנקנות? וכן פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי בחטיטה, וההוא תנא דפליגי ארבי יהודה ואית ליה דלא אסרה תורה אלא שעל חלב בלבד — כל זה יעמיד רב בקנקנות. ועולא סבר: דכל הך — פלוגתא בגיד עצמו, ולא בקנקנות. דקנקנות שרו לכולי עלמא, ד"גיד" אמר רחמנא, ולא קנקנות. ועולא ודאי סבר כמאן דאמר אין בגידין בנותן טעם, מדקאמר "עץ הוא". **כוותיה** דעולא מסתברא — בשאלות דרב אחאי בפרשת וישלח דאף על גב דקאמר "מסתברא בעולא", אסורין קנקנות מדרבנן. משמע: דלעולא אפילו מדרבנן שרי. **אמר** אביי כותיה דרבי אסי מסתברא — משמע דרבי חלכתא: דלובן כוליא שרי, ואין צריך לגומם אלא מה שחין כוליא, ובקונטרס נמי כתב דהמילא לא הפסיד. ובשאלות נמי בפרשת וישלח הביאו דברי המחזיר, ולא דברי האוסר. וגרס "רבה מחטט ליה", ולא גרסין רבא — דאם כן היה להכח כרבא לגבי אביי, וכלל הספרים כתיב "רבה". ומיהו כתב בקונטרס דבלובן כוליא הלך אחר המחזיר לשרש אחריו, כיון דלא אתמר הלכתא כאביי. והמחזיר — יחמיר, וחמנוע — לא הפסיד. ובחלב שהבשר חופה אותו, משמע מתוך פירוש הקונטרס: שפשט לו שהוא מותר. אף על גב שבלובן כוליא לא פסק בהדיא שיחא מותר — ושמוא סובר: דכולהו אית להו דשמואל, דאמר: חלב שהבשר חופה אותו — מותר. וצריך ליתן טעם: דמאי שנא זה מזה: דאי דרשינן "שעל הכסלים" אמר רחמנא, ולא "שבתוך הכסלים" — הכא נמי אמר רחמנא "שעל הכליות", ולא "שבתוך הכליות" ואף על גב דרשינן שחלב אסורין מדרבנן — יש לגזור בהו טפי בחוטי חלב אטו חלב, מבלובן כוליא. ויש לסתור מכאן דברי רבי אלעזר ממיין שהיה אומר דשומן שעל יתרת הכבד אסור אף לאחר שיתול הקרס מעליה, מדרבנא בתורת כהנים: "כי כל אוכל חלב מן בהמה אשר יקריבו ממנה" וגו' — אין לי אלא חלב תמימים, שהם כשרים ליקרב. חלב בעלי מומין מניין? תלמוד לומר "מן הבהמה". חלב חולין מניין? תלמוד לומר "כי כל אוכל חלב". אם כן למה נאמר "אשר יקריבו ממנה?" לומר

באכילה, זה לא ניתן לומר, דהא מִפְּלִיג פְּלִיג בָּהּ - שהרי גם בזה
נחלקו התנאים בברייתא, דְּתֵנִינָא גִיד הַנֶּשֶׁה מְחַטֵּט אַחֲרָיו בְּכָל
מָקוֹם שֶׁהוּא - לפי שגיד הנשה נתון לכל אורך הירך ובחלקו הוא
מגולה על כף בשר הירך ובחלקו הוא טמון בתוך כף הבשר, לכן
צריך הטבח לחפש אחריו ולחתוך לעומק את כולו, וְחֹתְךָ שֶׁמִּנּוּ
מַעֲקָרָיו - וכן צריך הטבח לחתוך ולהשליך את כל השומן המקיף
את הגיד, ואת כל השומן הבלוע ומושרש בבשר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שלא צריך לחתוך את הגיד ושומנו בעומק
הבשר, אלא נִזְמָמָו עִם הַשּׁוֹפִי - חותך את הגיד ואת השומן
שעליו במקום שהוא נראה על כף הבשר ומשוה אותו למקום
הבשר. הרי שלדעת רבי מאיר שומן הגיד אסור והאיך אמר
שמואל שהוא מותר לדברי הכל.
מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם כוונת המשנה הַחֲלָבִי דָּגִיד - לשומן שעל
הגיד, ועל כך אמר שמואל שהוא מותר לדברי הכל מן התורה,
וּמִדֵּוָּה שְׁמוּאֵל דְּלָרְבִּי מֵאִיר אָף עַל גַּב שֶׁמֶן הַתּוֹרָה הַשּׁוֹמֵן מוֹתֵר,
מִדְּרַגְנָן הוּא אָסוּר וצריך לחטט אחריו ולהוציאו לגמרי,
והברייתא שאמרה שלרבי מאיר צריך לחתוך את השומן מעיקרו
היינו מדרבנן ולא מן התורה.
הגמרא מביאה ראיה לכך שרבי מאיר מתיר את השומן מן התורה
מברייתא אחרת: דְּתֵנִינָא, שֶׁמִּנּוּ של גיד הנשה מוֹתֵר מן התורה
וְיִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים הַחֲמִירוּ עַל עֲצָמָם וְנָהֲגוּ אֵף בּוֹ אִיסוּר. מֵאִיר לֹא -
האם לא מוכרח ששיטת רבי מאיר היא זו, ושהרי נאמר בברייתא
שבני ישראל נהגו איסור בשומן הגיד, ובהכרח שזו שיטת רבי
מאיר כי לרבי יהודה אפילו ממנהג אין לאסור, ויוצא אם כן
שמפורש בברייתא זו דְּמֵאִיר רבי מאיר ששומן הגיד מוֹתֵר מִן
הַתּוֹרָה וְאִסוּר מִדְּרַגְנָן, והיינו כדברי שמואל.
מקשה הגמרא: מֵאִיר - מה ההכרח שהברייתא הזו היא שיטת רבי
מאיר, דִּילְמָא - אולי נאמר ששיטת רבי יהודה היא, שלדעתו צריך
לגמול את השומן מדרבנן, אֲכַל לְרַבִּי מֵאִיר שוֹמֵן הַגִּיד מִדְּאִוּרִיתָא
נִפְי אִסוּר, ואם כן תחזור הקושיא על שמואל, האיך אמר שכולם
מודים שחלב הגיד מותר מן התורה, והרי לרבי מאיר הוא אסור
מן התורה.
מתרצת הגמרא: לֹא סֵלְקָא דְּעֵתָךְ - לא יעלה על דעתך לומר כן,
דְּתֵנִינָא - מפני ששנינו בברייתא נוספת, טבח שבא להוציא את גיד
הַנֶּשֶׁה, מְחַטֵּט אַחֲרָיו - חותך אותו בעומק הבשר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא
שֶׁמִּנּוּ מוֹתֵר, והרי מִמָּנָן שֶׁמֶעַתָּה לִּיה דָּאִית לִּיה חֲטִיטָה - ממי
שמענו שסובר שיש דין לחתוך את הגיד בעומק הבשר, מִרְבִּי
מֵאִיר שאמר בברייתא המובאת לעיל, שגיד הנשה מחטט אחריו
בכל מקום שהוא, אבל לרבי יהודה מספיק שיגמול את וישוה
אותו לבשר השופי, ואם כן מוכח שברייתא זו היא בשיטת רבי
מאיר, וְאֵף עַל פִּי כֵן קָאָמַר בברייתא זו שֶׁמִּנּוּ מוֹתֵר, ונמצאו
הברייתות סותרות לכאורה זו לזו, כי בברייתא המובאת כאן אמר
רבי מאיר ששומנו מותר, ואילו בברייתא המובאת לעיל הוא
אמר שצריך לחתוך את השומן מעיקרו. ובכדי ליישב את
הסתירה צריך לומר, שהברייתא המובאת לעיל מדברת מדרבנן,
אבל הברייתא כאן מדברת מן התורה, ומן התורה אף לרבי מאיר
השומן מותר. ואם כן מוכח שהברייתא שאמרה ששומנו של גיד
מותר וישראל קדושים נהגו בו איסור, שיטת רבי מאיר היא, אבל
לרבי יהודה גם מדרבנן השומן מותר. ומעתה לא קשה על
שמואל שאמר שכולם מודים שמן התורה חלבו מותר.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים איזה חלק מן הגיד נאסר מן
התורה: אָמַר רַב יִצְחָק פַּר שְׁמוּאֵל פַּר מִתְּרָא אָמַר רַב, לֹא אִסְרָה
הַתּוֹרָה אֶת כָּל גִּיד הַנֶּשֶׁה, אֲלָא רַק אֵת הַקְּנוֹקְנוֹת שֶׁבּוּ, דְּהֵינּוּ
הַגִּידִים הַדְּקִים הַיוֹצֵאִים מֵהַגִּיד הַחִיצוֹן וְנִמְשָׁכִים לְצַד הַגִּיד
הַפְּנִימִי, לִפִּי שֶׁהֵם רַכִּים וְרַאיוּיִם לֵאכִילָה, אבל הגיד עצמו קשה
כַּעַץ וְאִינוּ רַאיוּיִם לֵאכִילָה לִפְיָךְ לֹא אִסְרֵתוּ הַתּוֹרָה. עוֹלָא אָמַר

שֶׁאִין בּוֹתְרִין בְּתוֹכָהּ לְיָבִירִים - אף שחשודים הם על משכב זכור
ומייחידים זכר לתשמישן אין נוהגים קלות ראש כל כך במצות
עריות ואינם כותבים אחד לשני כתובה. וְאִתָּהּ, שֶׁאִין שׁוֹקְלִין בְּשֵׁר
הַמֵּת בְּמִקְלִין - אין מוכרים בשוק לאכילה בשר אדם שמת אלא
מוכרים אותו בצנעה. וְאִתָּהּ, שֶׁמְכַבְּדִין אֵת הַתּוֹרָה.
הגמרא מבארת מדוע איסור גיד הנשה אינו נוהג בעוף: נאמר
במשנה שאיסור גיד הנשה נוהג בבהמה ובחיה וְאִינוּ נוֹהֲגִים בְּעוֹף,
מפני שלעוף אין כף בשר סביבות עצם הקולית העליונה שבירך.
מקשה הגמרא: וְהָאֵל קָאָ הוֹיֵן דָּאִית לִיה - והרי אנו רואים שיש
לעוף כף בשר סביבות עצם הקולית העליונה. מתרצת הגמרא:
אִית לִיה וְלֹא עָגִיל - אכן יש לעוף בשר מסביב לעצם הקולית, אך
הוא אינו מסובב את העצם בעיגול ככף, אלא שטוח לרוחבו,
והתורה אמרה (בראשית לב לג) אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ וגו', כף שצורתו
כצורת כף הירך של אדם שהוא עגול.
הגמרא מסתפקת בדין זה: בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, אִית לִיה לְעוֹף וְעָגִיל -
עוף שבשר הירך שלו מקיף את עצם הקולית בעיגול ככף של
בהמה וחיה, או אִית לִיה לְבִהמָה וְלֹא עָגִיל - וכן בהמה שבשר
הירך שלה שטוח לרוחבו ואינו עגול, מֵאִיר - האם ינהג בהם איסור
גיד הנשה. וצדדי הספק הם, האם בְּתֵר דִּידֵיהּ אֲוִלִּין - האם
הולכים אחר כל בהמה ובבהמה בפני עצמה ואחר כל עוף ועוף
בפני עצמו, או שְׁבִתֵר מִינֵיהּ אֲוִלִּין - או שהולכים אחר המין,
ובבהמות וחיות לעולם יהיה איסור, ובעופות לעולם לא יהיה
איסור. ונשארה הגמרא בתיקו.
שנינו במשנה: וְנוֹהֲגִים בְּשִׁלִּי, דְּהֵינּוּ שְׁאִיסוּר גִּיד הַנֶּשֶׁה נוֹהֲגִים
בעובר בן תשעה חדשים שנמצא חי בתוך הבהמה לאחר
שחיטתה, ורבי יהודה אומר שאינו נוהג בשליל. ובסמוך לכך
שנינו במשנה שחלבו מותר. הגמרא דנה האם דין זה הוא סיוע
דברי רבי יהודה: אָמַר שְׁמוּאֵל, מִה שֶׁשֵּׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה וְחֹלְבֵי מוֹתֵר
אִין זֶה סִיּוּם דְּבִרְבִּי שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, אלא כן הדין לְרַבִּי חֵבֶל
שהחלב מותר באכילה.
שואלת הגמרא: חֲלָבִי דְּמֵאִיר - באיזה חלב מדובר, אִילִימָא בַּחֲלָב
דְּשִׁלִּיל - אם תאמר שהמשנה מדברת בחלבים האסורים של
השליל, כגון חלב הכליות, ובוהו אמר שמואל שהגם שנחלקו תנא
קמא ורבי יהודה אם נוהג איסור גיד בשליל, בחלבו כולם מודים
שהוא מותר, וְהָאֵל מִפְּלִיג פְּלִיג בָּהּ - והרי בברייתא נחלקו רבי
מאיר ורבי יהודה גם על החלב של השליל אם הוא מותר או
אסור, דְּתֵנִינָא, איסור גיד הנשה נוֹהֲגִים בְּשִׁלִּיל וְחֹלְבֵי של השליל
אָסוּר בַּאכִילָה דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר איסור גיד הנשה
אִינוּ נוֹהֲגִים בְּשִׁלִּיל וְחֹלְבֵי של השליל מוֹתֵר בַּאכִילָה. וְאָמַר רַבִּי
אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִינָא עַל דְּבִרֵּי הַבְּרִייתָא, שֶׁהַחֲלֹקֶת של רבי
מאיר ורבי יהודה היא עוֹבֵר בֶּן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים שֶׁנִּמְצָא חֵי בְּמֵעֵי
אִמּוֹ לֹא אַחֲרֵי שֶׁנִּשְׁחַטָּה, וְחֹלְבֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאִסַּר אֵת הַגִּיד וְהַחֲלָב
לְשִׁיתָו וְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁהִתִּיר אֵת הַגִּיד וְהַחֲלָב לְשִׁיתָו, שֶׁכֵּן
בַּמִּשְׁנָה לְעִיל (עו). נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה אם עובר בן
תשעה חדשים שנמצא חי במעי אמו טעון שחיטה, שלדעת רבי
מאיר מכיון שמלאו לעובר חדשיו הוא טעון שחיטה מפני שלא
הותר על ידי שחיטת אמו, ומאחר ולדעתו עובר זה הוא בריה
בפני עצמה, לכן אמר בברייתא שנוהג בו איסור חלב וגיד. אולם
רבי יהודה סבר שגם עובר שמלאו לו חדשיו הותר בשחיטת אמו,
ולכן אמר בברייתא שאין בו איסור חלב וגיד לפי שהתורה
התירה לאכול את כל מה שנמצא בבהמה. נמצא שלדעת רבי
מאיר אם החלב של השליל אסור והאיך אמר שמואל שחלבו
מותר לדברי הכל.
הגמרא מנסה לומר אפשרות אחרת: וְאֵלָּא תֵּאֵמַר שֶׁהַמִּשְׁנָה
מדברת בְּחֵלְבֵי דָּגִיד - בשומן שעל גבי גיד הנשה של כל בהמה
וחיה, ועל כך אמר שמואל שכולם מודים ששומן זה מותר

שבו נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא (לעיל מט:). אבל לאחר אמה
 אינם טעונים גרידה כיון שהם דבוקים כבר בהדורא דכנתא
 (במעיים הכרוכים זה בזה) שהוא שומן המותר באכילה.
 הגמרא מבארת מהו שיעור החוטים הנמצאים בעוקץ: ואמר רב
 יהודה, החוטין שבעוקץ - חוטים היוצאים מהעוקץ, דהיינו
 מהשדרה שמעל הכסלים ונכנסים בקרום הכסלים אסורין
 באכילה משום איסור חלב. תמא חוטי אית ביה כפלא - חמשה
 חוטים יש בכסלים, והם אותם החוטים שנכנסים מן השדרה
 שמעל הכסלים לתוך קרום הכסלים, תלתא מימינא ותרתי
 משמאלא - שלשה חוטים יוצאים מן הנקבים שבשדרה
 ומתפשטים בצד ימין של הכסלים ושני חוטים יוצאים מן הנקבים
 שבשדרה ומתפשטים בצד השמאלי של הכסלים, וכולם אסורים
 משום חלב. תלתא מפצלי לתרי תרי - אותם שלשה חוטים
 שנמצאים בצד ימין של הבהמה מתפצלים כל אחד מהם לשני
 חוטים, תרי מפצלי לתלתא תלתא - ואותם שני חוטים הנמצאים
 בצד שמאל של הבהמה מתפצלים כל אחד מהם לשלשה חוטים.
 נפקא מינה - היוצא לנו מדיעת מספר החוטים להלכה, דא שליף
 להו עד דתמימי משתלפי - שאם שולף המנקר את החוטים מן
 הכסלים בזמן שהבשר והחוטים עדיין חמים, בידוע שנשלפו כולם
 ולא נשאר מהם כלל, ואי לא - אבל אם לא הוציאם בעודם חמים
 אלא רק לאחר שנתקררו ונתיבשו פני חוטיהם בתריהו - צריך
 לחפש אחריהם מהשדרה עד שנימצא חוטיהם מן החוטים עד
 הצלעות שבתחתית החזה, עד שימצא חוטיהם מן החוטים, משום
 שלאחר שהם מתקררים הם נאחזים בבשר. ועל כן צריך המנקר
 לדעת מה מניח החוטים שעליו לנקר.
 הגמרא מונה את החוטים האסורים הנמצאים בבהמה ומבארת
 שחלקם אסורים משום חלב וחלקם משום דם: אמר רבי אבהו
 - ויש אומרים רב יהודה, תמא חוטי הו - חמשה מקומות יש
 בבהמה שבהם ישנם חוטים אסורים, תלתא משום תרפא -
 בשלשה מקומות החוטים אסורים משום איסור חלב, ותריני משום
 דמא - ובשנים מקומות החוטים אסורים משום איסור דם הבלוע בהם.
 דתחלי - החוטים הנמצאים בטחול, ודכפלי - החוטים הנמצאים
 בכסלים, ודכוליתא - והחוטים הנמצאים בכליות אסורים משום
 תרפא - חלב. דידא וילועא - החוטים הנמצאים ביד ובלחי
 אסורים משום דמא - איסור אכילת דם. שואלת הגמרא: למאי
 נפקא מינה - מה יוצא לנו מדיעת החילוק בין חוטים האסורים
 משום חלב לחוטים האסורים משום דם, הרי בין כן ובין רב דם
 אסורים באכילה. מיישבת הגמרא: הני דמשום דמא - אלו
 החוטים האסורים משום דם, אי מתהך להו וקלה להו שפיר דמי
 - אם יתחכם וימלחם ידחה מותר לתיתם בקדירה ולאכלם, אולם
 הך - החוטים האסורים משום חלב לית להו תקנתא - אין להם
 תקנה ואסורים לעולם.
 הגמרא מונה את הקרומים שבבהמה האסורים משום חלב ומשום
 דם: אמר רב כהנא ואיתימא - ויש אומרים רב יהודה, תמא חוטי
 הו - חמשה קרומים יש בבהמה, תלתא משום תרפא - שלשה
 מהם אסורים משום חלב ותרתי משום דמא - ושנים מהם אסורים
 משום דם. דתחלי - הקרום שעל הטחול ודכפלי - הקרום שעל
 הכסלים ודכוליתא - והקרום שעל הכליות אסורים משום תרפא
 - חלב, דביעי - הקרום שעל ביצי הזכר ודמוקרא - והקרום שעל
 המוח אסורים משום דמא.
 הגמרא מבארת איזה חלק מן הקרום שעל הטחול צריך לקלף: רב
 יהודה בר אבהו הוה קא קליף ליה תחלא - היה מקלף את
 הקרום שעל הטחול ללוי בריה דרב הונא בר חיאי, ובשקילפו הוה
 קא נאים ליה מעילא - היה מקלף רק את הקרום המכסה את
 החלק העליון של הטחול, ששם הטחול עבה ומחובר לכרס וראה
 איוור הו. אמר ליה לוי לרב יהודה חות ביה מפי - רד וחתוך את

חלב הכסלים שהקשר חופה - מכסה אותו מותר באכילה, אלמא
 - מוכח שסבר ששל הכסלים אמר רבנא - שכשאמרה התורה
 (ויקרא ג ד) 'ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים' וגו', היא
 התכוונה לאסור באכילה רק את החלב שעל הכסלים שהוא קרב
 על גבי המזבח ולא את החלב שנמצא בתוך הכסלים, שהוא אינו
 קרב ומותר באכילה. תמא נמי - אף כאן בדין לובן הכוליא, יש
 לומר ששל הכליות אמר רבנא - שכשאמרה התורה (שם) 'ואת
 שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן', היא התכוונה לאסור
 באכילה רק את החלב שנמצא על הכליות ולא את החלב שנמצא
 בתוך הכליות, ומכיון שהחלב שבתוך הכליות מותר באכילה אין
 צריך לחטטו.
 הגמרא חוזרת לעיקר דבריו של שמואל ומקשה סתירה בדבריה:
 גופא אמר רבי אבהו אמר רב יהודה אמר שמואל, חלב שהקשר חופה
 אותו מותר באכילה. מקשה הגמרא: איני - האם כך אמר שמואל,
 והאמר רבי אבהו אמר רב יהודה אמר שמואל, האי תרפא דתוהי
 מותגי - החלב הזה שתחת המתנים אסור - אסור באכילה. ואם
 לדעת שמואל חלב שהבשר חופהו מותר באכילה, מדוע אמר
 שהחלב שתחת המתנים אסור, והלא רק לאחר שהטבח מפרש
 את בשר המתנים נראה החלב, נמצא שחלב זה מכוסה בבשר
 ולדעת שמואל חלב זה צריך להיות מותר.
 מתרצת הגמרא: אמר אבהו כהנה כהנייה פרוקי מיפרקא, כלומר
 כשהבהמה מהלכת איבריה נעים ומתפרקים, ופעמים שהמתנים
 נמשכים למעלה והכסלים נמשכים למטה, ואז אין החלב שתחת
 המתנים מכוסה בבשר המתנים, לפיכך אף על פי שלאחר שחיתת
 הבהמה בשר המתנים מתהדק על החלב ומכסהו, הואיל ובחייה
 החלב מתגלה לפעמים הוא אסור.
 וכן אמר רבי יוחנן אמר לאו תמא אמר לאו בר טמא אמר - אני
 אינני טבח ולא בן טבח, לפיכך איני בקי בעצמי אם חלב שתחת
 המתנים מגולה או מכוסה, ויתרנא דמי הו אמר בי מדרשא -
 אך זכור אני שכך אמרו בבית המדרש שבהמה כהנייה פרוקי
 מיפרקא, לפיכך חלב המתנים אסור.
 הגמרא מביאה עוד מיני חלבים אסורים: אמר רבי אבהו אמר רב
 יהודה אמר שמואל, חלב שנמצא על הקמס - הכיס שאליו נשפך
 המזון מבית הכסות ובית הפוסות - הכיס הסמוך אליו הנמצא
 בסוף הכרס ועשוי ככובע אסורין והאוכלו ענוש ברת, והוה חלב
 ששל הקרב האמור בתורה, כפי שנאמר (ויקרא א ג) 'והקריב וגו' ואת
 כל החלב אשר על הקרב.
 ועוד אמר רבי אבהו אמר רב יהודה אמר שמואל, האי תרפא
 דקליבוסתא - חלב הנמצא על עצם הקליבוסתא אסור באכילה
 והאוכלו ענוש ברת, והוה בכלל חלב ששל הכסלים האמור בתורה
 (שם ג ד).
 ואמר רבי אבהו אמר רב יהודה אמר שמואל, חוטין שפדי - הורידים
 הנמצאים בכתף של הבהמה אסורין באכילה וראה איוור ג.
 אמר רב ספרא לרבי אבהו, משה - תלמיד חכם, מדוע הינך אומר
 שהחוטין שבידי אסורין, מי אמר רבנא לא תיכול בישא - וכי
 התורה אסרה לאכול בשר. אמר רבא לרב ספרא משה - תלמיד
 חכם, מה קשה לך על רבי אבהו, מי אמר רבנא אכול דמא - וכי
 התירה התורה לאכול דם, ומכיון שאסרה התורה לאכול דם, לכן
 אסרה לאכול את גידי הורוע מחמת הדם הבלוע בהן, ולא מחמת
 איסור חלב. אולם אם תתביה וקליה - חתך ומלח את הגידין,
 אפילו לקדירה נמי שפיר דמי - מותר לבשלם אפילו בקדירה כיון
 שהדם כבר זב מהן על ידי החתיכה והמליחה.
 הגמרא מבארת מהו שיעור נטילת החלב שעל הדקין: אמר רב
 יהודה אמר שמואל, ריש מעא - תחילת המעיים ממקום יציאתם
 מן הקיבה באמתא פני גרידה - צריך לגרור אותם באורך אמה
 כדי להסיר את החלב שעליהם. והוה חלב ששל הכסלים (המעיים)

לומר לך: חלב שבמוחו כשר ליקרב — אמרתי לך, חלב דפנות שאין ראיה ליקרב — לא אמרתי לך. משמע, שהייתי אוסר חלב הדפנות אי לא משום דאינו קרב. ואם כן, חלב היותרת שהוא קרב עם היותרת — אסור. ולפי זה היה לך לאסור לזבוב כוליא, שהוא קרב עם הכוליא, והבא שרין ליה ומיחו איבא למימר: שאני לזבוב כוליא. שמועט ליה קרא "שעל הכליות" — ולא שבתוך הכליות. ומכל מקום קשה: דלפי זה ליתסר שומן האליה שקרב עם האליה, ואף על גב דאמר בפרק "כל הבשר" (חולין קיז, א) דחלב האליה מיקרי, חלב סתמא לא איקרי, מכל מקום ליתסר שומן שקרב לכך נראה לך: דדוקא חלב דפנות, שדומה לשאר חלב, ושמא אף חותב קרום ונקלף הוא — דהא מיתסר אי הוה קרב, אבל חלב יותרת ולזבוב כוליא ושומן האליה, שאין דומין כלל לחלב — לא מיתסרי, דאין קרבין בתורת חלב אלא אנג יותרת וכוליא ואליה. **משה** מי אמר רחמנא לא תאכל בשרא — דסלקא דעתך: דאסור ליה אפילו חתכו, ומשום חלב. **חתיבה** ומלחה אפילו לקדרה שפיר דמי — מכלל דעד השתא משמע דלא הוה מיירי לקדרה אלא לצלי, ואפילו הכי קאמר דאסור, לפי שאין חתכה. והא דקאמר לקמן גבי בשרא דאסמיק: שפדיה בשפודא — מידב דאיב דמא. וכן בייע, וכן מיוקרי. ויפירש בקונטרס: בלא חתיבה ומלחה — לא בעי למימר שלא עשה לא חתיבה ולא מליחה, דהא חתיבה בעי אף לצלי, כדמשמע הכא. אלא דעה לומר: שלא עשה שתיהם אלא חתיבה לבדה. ובקונטרס נקט לשון הגמרא, דקאמר: חתיבה ומלחה, ולצלי אין צריך חתיבה ומלחה. ודחוק לחלק: דהתם מיירי במיוקרי בפני עצמן כשהוא חוץ לצואר, לכך לא בעי חתיבה לצלי, שדרך מקום חתך שלהם יצא הדם. אבל הבא מיירי שהחוטין שלימין בתוך הדם, לכך לא בעי חתיבה לצלי. ואם היינו אומרים, כן היה קשה לפירוש רבינו חם דפירש שבמו שנתנו העולם לבשל כבד בקדרה אחר צליה, כן מותר לבשלו בקדרה אחר מליחה כשהיה שיעור מליחה, משום דמליח הרי הוא כרותת, והיינו, כרותת דצלי מדרתן הלבנת גדולות שיעור שליית מליחה כשיעור צליה. והשתא לא יתכן, דאם לא היה צריך כאן חתיבה לצלי, אם כן לא היה ראייה מצלי למליחה. דהא צלי מפלט טפי ממליחה, דלצלי לא בעי חתיבה, ודא מותר לבשלו בקדרה, ועם המליחה בעיא חתיבה לקדרה. **חמשה** חוטי איתא בכפלי — פירש בקונטרס: שמחברים בראשי צלעות שתחת החזה. וצריך לזכור אותם הקונים חלק של פנים לחטט אחריהם עד החזה. **בעי** לחטוטי דהריהו — חטטה לא הוי אלא מדרבנן, דהא, דהא "חלב" אמר רחמנא, ולא חוטי. ועוד: "שעל הבסלים" — ולא תוך הבסלים, ומכל מקום צריך לחטט אחריהם מדרבנן, ולא דמי לבשר החופה את החלב דשרי, דהבא בהמה בחייה פרוקי מיפרקא, ונמשכין החוטין בהליכתה, ומתגלים. אי נמי: כיון דבלאו הכי רובן גלויים, אף מה שבתוך הבשר אסור מדרבנן, מדלא

חלב שהבשר חופה אותו — חלב שעל הבסלים, שתחת הכליות, ונראה בגובה הבסלים. ואחר כך נבלע תחת הבשר אדום דק, ומתפשט תחת אותו בשר בכל הבסלים. ומשהבשר חופה — מותר, ושכחל למטה אותו בשר, יוצא ממנו קרום עב ולבן, לבד קרום דק וקלוש המתפשט בכל הבסלים — שאסור משום חלב, כדלקמן. ותחת אותו קרום עב יש חלב. ויש שנוהגים איסור באותו חלב, לפי שאותו קרום אינו חשוב חפץ בשר, שדק הוא. אבל בארץ אשכנז נהגין בו היתר. וגם בעיני נראה דחפוי גמור הוא. ובלזבוב כוליא — הלך אחר המחמיר, לשרש אחריו, כיון דלא איתוסק הלבנתא כרבי אסי. ודחממיר יחמיר, והמונע לא תפסד. **הא תרבא דתותי מנתי** — זה עליונו וגובהו של אותו חלב שפירשתי: קודם שיכסהו הבשר. ואותו גובה עצמו מכוסה במתנים, שקורין לזביל"ש, שרחבן מרחיב למטה מצלעות קטנות ומנסהו, וכשהטבח מפרשו — נראה אותו חלב. **פרוקי מפרקא** — כשהיא חולתה, איבריה נעים, והמתנים פעמים שדן נמשכים כלפי מעלה, והבסלים נמשכין כלפי מטה, ואין החלב נכסה בהן. **המסס ובית הכסות** — בסוף הקרב, ולא זה הוא עיקר חלב המכסה את הקרב, שקורין טיליא, שהוא תותב קרום ונקלף. אבל אותו חלב המכסה את הקרב, דבוק לחלב שעל המסס ובית הכסות. **תרבא דקליבוסתא** — עצם טקן הוא, ומונח על עצם שקורין הנק"א, ומחובר לחולית האליה מלמעלה, ועליו יש חלב תחת ראש המזק, שקורין לזביל"ש. **חוץ** שביד — שאנו נוטלין מן הכתף. **משה** — תלמיד חכם. **ריש מעיא** — כשהדיקן יוצאין מן הקבה, צריך לגרר חלב שעליון אורך אמה. וזהו חלב שעל הדיקן — שנחלקו בו רבי ישמעאל ורבי עקיבא ביאלו טרפות" (חולין מט, ב). **שבעוקין** — היינו חמשה חוטי דכפלי, פלונקשא"ש. **עוקין** — הנק"א. **בעי לחוטין בתריהו** — עד שימצא במספר הזה, וראשן אחד מחובר בשדרה, וראשי הפצולין נדבקין תחת החזה בראשי הצלעות. **חמשה חוטי הוו** — חמשה מקומות, ובהן חוטים של איסור. **דשחלא** — טחול. **דירא** — שביד. **ודלועא** — שבלח. וחוטים דקין הוא דקחשיב, הלכך לא תנא מזורקי הצואר, שאף הם משום דם. **דביעי** — ביצים של זכר. **דמוקרא** — שעל המוח. **חות** — **כפי** — שלא היה קולפו אלא בגובהו, במקום עוביו, שהוא מחובר שם לכרס ולחלב, ואמר לו "קלוק ורד עד מטה" על חדר — קרום שעל מקום עוביו. **אמאי** — והא חלב הקרב הוא! **אלא לאו דכוליה** — של טחול כוליה. **עילאא** — חלב ממש שעל הכליות יש עליו קרום דק, והוא חלב גמור. **תתא** — קרום. **ביעי השליטא** — ביצי זכר המעורים בגופו. **חד אבר** — משום אבר מן החי, דאף על גב דתלו ביה — כחתוכין דמו. **אל**

חלב שהבשר חופה אותו - מותר, אלא - "שעל הבסלים" אמר רחמנא, ולא שבתוך הבסלים. **הכא נמי** - "שעל הכליות" אמר רחמנא, ולא שבתוך הכליות. **גופא, אמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל:** **חלב שהבשר חופה אותו** - מותר. **איני, והאמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל:** **הא תרבא דתותי מנתי** - אסיר! **אמר אביי:** **בהמה בתיה פרוקי מיפרקא.** **אמר רבי יוחנן:** **אנא לאו טבאחא אנא ולא פו טבאחא אנא, ונהינא דהכי הוו אמרי בי מדרשא:** **בהמה בתיה פרוקי מיפרקא.** **אמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל:** **חלב שעל המסס ובית הכסות** - אסורין **ועגוש ברת, וזהו "חלב שעל הקרב".** **אמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל:** **הא תרבא דקליבוסתא** - אסור, **ועגוש ברת, וזהו "חלב שעל הבסלים".** **ואמר רבי אבא, אמר רב יהודה, אמר שמואל:** **חוטין שביד אסורין.** **אמר רב ספרא:** **משה! מי אמר רחמנא לא תיכול בשרא?!** **אמר רבא:** **משה! מי אמר רחמנא אכול דמא?!** **חתיבה ומלחה** - אפילו לקדרה נמי שפיר דמי. **אמר רב יהודה, אמר שמואל:** **ריש מעיא באמתא בעי גרידה, וזהו "חלב שעל הדיקן".** **ואמר רב יהודה:** **חוטין שבעוקין** - אסורין. **חמשה חוטי אית ביה בכפלא, תלתא מימינא ותרתא משמאלא, תלתא מפצלי לתרי תרי, תרי מפצלי לתלתא תלתא.** **נפקא מינה, דאי שליו להו עד דחמימי - מישלפי, ואי לא - בעי חטוטי בתריהו.** **אמר אביי ואיתימא רב יהודה:** **חמשה חוטי הוו. תלתא משום תרבא, ותריני משום דמא.** **דטחלי ודכפלי ודכוליתא** - משום תרבא, **דידא ודלועא** - משום דמא. **- למאי נפקא מינה?** **- הני דמשום דמא** - אי מחתך להו ומלח להו שפיר דמי, **הנך** - לית להו תקנתא. **אמר רב פהנא ואיתימא רב יהודה:** **חמשה קרמי הוו. תלתא משום תרבא, ותרי משום דמא, דטחלי דכפלי ודכוליתא** - משום תרבא, **דביעי ודמוקרא** - משום דמא. **רב יהודה בר אבשיעא** **הוה קא קליף ליה טחלא ללו בריה דרב הונא בר חיאי, הוה קא גאים ליה מעילאי.** **אמר ליה:** **חות ביה טפי! אתא אבוא אשבחיה, אמר ליה:** **הכי אמר אבוא דאמך משום דרב, ומנן - רב ירמיה בר אבא:** **לא אסרה תורה אלא שעל הדר בלבד.** **- איני, והאמר רב הונא, תנא:** **קרום שעל**

הטחול - אסור, ואין חיבים עליו. **הכי דמי?** **אלימא שעל הדר** - אמאי אין חיבין עליו? **אלא דכוליה! אמר ליה:** **אי תניא, תניא.** **גופא, אמר רב הונא, תנא:** **קרום שעל הטחול** - אסור, ואין חיבין עליו. **והתניא:** **חיבין עליו!** - טחול אטחול לא קשיא, הא - כנגד הדר, הא - שלא כנגד הדר. **פוליא אפוליא נמי לא קשיא, הא - בעילא, הא - בתתא.** **ביעי השליטא.** **רב אמי ורב אסי, חד אסר וחד שרי.** **מאן דאסר:** **מדלא**

- 1 **מדלא** קא בריין הני אבר מן החי ניהו — מן התורה לא הוי אבר מן החי, כיון
2 שמתחברים הם מעט — הם נותרין בשחיטה, כאברים המודוללים. ואין בהם
3 אלא מוצת פרוש בלבד, כדאמר בפרק "בהמה המקשה" (חולין ע"א). **משום** אל
4 תטוש — סבר רב אשי, דאמר בפרק קמא (חולין י"ב), הדיכא דרעתיה לחזור — נותנן
5 עליו חומרי מקום שיצא משם. אי נמי: ככולי
6 עלמא, "ואת לא תיכול" — במקומה קמרי.
- 7 **רישא** בכיבשא — יש שנותנים תרנגולת במים
8 אחר שחיטה, וטומנין אותה ברמץ,
9 להסיר הנוצה. אף על גב דברישא בכיבשא לא
10 שרי אלא היכא דאותביה אנחריה — היינו,
11 משום דיש ברישא עצמות הרבה והרבה
12 המעכבים את הדם מלצאת, אבל תרנגולת —
13 האש משאב שאיב דמא. ובהלכות גדולות
14 כתוב: "הני מאן דמטוי רישא — עריך לאתנוח"
15 לבית השחיטה מתנא, כי היכי דנדיב דמא. ואי
16 אישילי והפכיה — מוקרא הוא דאסור באכילה
17 ורישא גופה שרי. משמע דלא אסור אלא משום
18 קרום של מוח, שיש בו דם. ולכן גם המוח אסור,
19 שמתבשל בדם הקרום. אבל תרנגולת, דליכא
20 למימר הכי — שריא. ונראה דגם חוטין שבליד
21 אסורין, אם לא חתכן מתחלה, שגם הם אסורין
22 משום דם, כדאמר לקמן (קלג"א). **שני** גידים
23 הם — כאן פירש בקונטרס: דקרי ליה "פנימי" —
24 משום דמובלע הרבה, עד סמוך לעצם. ו"חיצוני"
25 — משום דסמוך לבשר, ואינו מובלע כל כך.
26 ובירש פירקין פירש בענין אחר. **נאמנין** עליו
27 ועל החלב — בסתם חלב איירי, דחלבו של גיד
28 שרי רבי יהודה לגמרי, ולא שייך למימר ביה
29 נאמנות, כדפירשתי. ועוד: דאי בחלב דגיד איירי
30 — הוה ליה לאקשוי ממנהיגין לשמואל דשרי
31 לדברי הכל, וחבא אסר לדברי הכל. ולשוני
32 ד"מותר" דקאמר שמואל — מן התורה קאמר,
33 כדמשני לעיל אבריתא. ועוד: דהוה ליה למימר
34 "עליו ועל חלבו", אי אכלבו דגיד קאי. אלא
35 בסתם חלב איירי. ופליגי: דרבי מאיר סבר דאין
36 נאמנין בגיד הנשה — דצריך חטיטה, ואיכא
37 שחיטה. ובחלב נמי, אף על גב דליכא שחיטה
38 כולא האי נמו בניה, התמימי עליה, שריא
39 להאמני. כיון דחמרי איסוריה, ואיכא ביה נמי
40 שחיטה, לכך אין נאמנין. ולרבי יהודה נאמנין
41 בגיד — משום דלא בעי אלא גמימה. ובחלב נמי,
42 אף על גב דאיכא ביה שחיטה טפי מביד לרבי
43 יהודה, מכל מקום לית ביה שחיטה כמי בגיד
44 לדברי מאיר. **חזור** לומר נאמנין — אנדא קאי,
45 ולא אכלב. **חלב** מאן דבר שמה — לעיל
46 (פ"ט). דקאמר רבי יהודה: אינו נוהג בשליל
47 וחלבו מותר, לא פריך הכי — משום ד"חלבו
48 מותר", מילתא באפי נפשיה היא, כדפירש
49 שמואל (חולין צ"ב). אבל הכא, חרא מילתא
50 היא, ונאמנין עליו ועל החלב. ד"נאמנין" קאי
51 אתרייהו, ומשמע דבדרייהו קאתי לפלוני
52 עליה דרבי מאיר.
- 39 **אמר רב נחמן: בזמן הזה** — נאמנין. — **אפשר דרי?** —
40 **מאיר**, פקוה דהווי דכירי לה לדרבי יהודה — לא מהמימי,
41 **"ועל החלב"** — חלב מאן דבר שמה? — הכי קאמר: אין נאמנין עליו ועל החלב, ויחכים אומרים
42 **נאמנין עליו ועל החלב**. **משנה** שולח אדם ידו לגוי שגיד הנשה בתוכה, מפני שמקומו ניפר.
43 **גמרא** שלמה, אין, חתוכה — לא. במאי עסקינן? אולימא במקום שאין מבריון —
44 חתוכה
- אל תפוש תורת אפך — מנהג מקומך, שאתה מבבל, ושם נוהגין בו איסורא, דהא
איפליגו בה רב אמר ורב אסי. הני בעי דגריא עד תלתין יומין — משנולד. שריין —
בלא קליפת הקרום, דאכתי לא נפיש דמיה לביכל באיבריו. גריא, לאו דווקא. **אורעין**
— יש בהן זרע — אסורין, דבידוד שיש דם. **אומצא ביני ומוקרי** — לקמיה מפרש
פלוגתיהו. **ככל התורה כולה** — רב אחא
ורבינא, חד אמר הכי וחד אמר הכי, בבבליה
ההוא דמיקל — רבינא, וההוא דלחומרא —
רב אחא. **דאפמיך** — שנקוטא ר"ו. **חתכה** —
חתכות הרבה. **תלייה בשפודא** — בתוך
התנור לצלות, בלא חתכה ומלחה, אלא כדי
מליחת צלי דבר מוטע. **דאיב דמא** — הואיל
ותלי — שפיר דמי. **שייב** — שואבם את
הדם. **מצמת צמית** — אישטריינ'ט, צומתין
הבשר ואינו מוציא את דמו, והוא נצלה
בתוכו, ואסור. **מוזיקין** — חוסי הצואר, ורידין.
רישא בכיבשא — הראש, כשרוצין להסיר
שער, נותנין עליו מים ומטמינין אותו ברמץ.
כבשא — הטמנה. **אותביה אבית השחיטה** —
שבית השחיטה מלמטה. **דייב דמא** — דרך
החתך, ושפיר דמי. **אצדיד** — על לחייו.
מיקפא קפי — דמא בתוכו, ואסור. **קפי** —
כמו (אויב) ("וכבגניה תקפאני", **אורבית**
אנחריה — נקבי החוטם למטה. **דין ביה** —
בנקב החוטם מידי, שלא יסתם. **פנימי** — גיד
הארוך, והוא בצד פנימי של ירך. **חיצוני** — גיד
הקצר שבסוף השופי לרחבו, והוא צד חיצון
של ירך. והתניא **פנימי** — קרי "מובלע
בבשר". **אקלודי מיקלוד** — אותו גיד הארוך,
חוזר ונכנס בבשר, והתם קרי ליה "סמוך
לבשר". **אקלודי** — לשון מפתח הנכנס
בפותחת. והתניא — דחיצון קרי "סמוך
לעצם". דמשמע, גלוי הוא, ואינו מובלע
בבשר. **אמר רב יהודה היכא דפריעי נכחי** —
הוי גלוייה. במקום חתך הירך, כשנחתכת
ונפרשת מן האליה, הוי ראש אותו גיד מחובר
לבוקא של קוליא. כך שומעתי. **מכח שנמצא**
אחריו חלב — דרך הטבח לנקר הבשר.
להלקותו — בביתו. **לעבוי** — בבשורה.
אכשור דרי — דמדקאמר "חזור לומר" —
מכלל דמעיקרא הוה קיימא לן כרבי מאיר,
דאמר: אין נאמנין, וחזור לומר נאמנין, וכי
אכשור דרי? בתמיה. **כרבי מאיר** — דבעי
חטיטה, וסריחא לוח מילתא — לא מהמימי.
וצריך לבדוק אתריה. **מעיקרא ככרי** —
כרבי יהודה — ולפיכך אמרו חכמים דנאמנין,
ולבסוף סברי דבעי חטיטה, ואמר: אין
נאמנין. ובסמך דהווי דכירי לדרבי יהודה —
גריסי בתריה, אמר: אין נאמנין, משום
דסבירא לן כרבי מאיר. ובסמך הוה דאנשיה
לדרבי יהודה, והחזוק המנהג כרבי מאיר,
אמר: נאמנין. והכי קאמר — רבי מאיר. **אין**
נאמנין לא עליו ולא על החלב — ממני
שטורח הוא להם. וחכמים אומרים: נאמנין
עליו ועל החלב. **משנה** שולח אדם ידו לגוי
כו' — ואין חוששין שמא חזור וימכרנה
לישראל ויאכלנה בגידה. דכיון דשלימה היא
— מקומו של גיד הנשה היה ניכר אם נחטש
הדימה. והלוקח מבין שלא ניטל, ונטול.
ובגמרא פריך: היכי זבגי ישראל בשר מגוי?
גמרא ירך — שלמה משמע. **חתוכה** —
אלא אם כן ניטל גידה. דכיון דחתוכה היא,
סבר הלוקחה מן הגוי שניטל גידה. ואוכלה בגידה. במקום שאין מבריון — שכל הטבחים של אותו מקום ישראלים הם. וכשבאה טרפה לידם, אין מבריון לומר "נפלה טרפה
באיטליה למכור לגוי". ובאותו מקום אין לוקחין בשר מן הגוי, דשמא מכרו לו הטבחים טריפה, ואין אנו יודעים אם באת הדיום טרפה לידם.

שנצרך בה, אם תתקב להרבה חתיכות ומלח, אפילו לקדירה נמי
שפיר דמי - אפשר לתיתה לאחר מכן בתוך קדירה ולבשלה ויהא
התבשיל מותר באכילה, שכיון שחתכה ומלחה יצא כל דמה.
תליה נמי בשפודא - ואם תלאה בתוך התנור על גבי שפוד כדי
שתצלה מחומו, אפילו לא חתכה לחתיכות ולא מלחה רק מליחה
מועטת, החתיכה מותרת באכילה משום שהתליה גורמת לכך
דלא תבשיל - שדמו זה פליגי בה רב אחא ורבנא, חד אמר - רב
אחא סבר משאכ שאבי ליה - שהגחלים שואבות את הדם, לפיכך
החתיכה מותרת באכילה, וחד אמר - ורבינא סבר מצמת צמתי
ליה שאין בכך הגחלים להוציא את הדם משום שהם מייבשים את
הבשר ואינם מניחים לדם לצאת, לפיכך החתיכה אסורה באכילה
משום שהדם נצלה בתוכה.
וכדין בשר שהאדים בן הדין בפעי - בביצי זכר שהאדמו מחמת
מכה, וכן הדין במורין - בוריד הצואה, שאם חתכם ומלחם מותר
ליתנם בקדירה, ואם צלאם מותרים בלא חתיכה ומליחה, ואם
הניחם על גחלים לדעת רב אחא הם מותרים באכילה, כי הגחלים
הפליטו את כל דמם לחוץ, ולדעת רבינא הם אסורים באכילה כי
הדם מתייבש בתוכם.
דרך השוחטים שכשרוצים להסיר את השערות מראש הבהמה
לאחר השחיטה, נותנים עליו מים ולאחר מכן מטמינים את הראש
ברמץ, ועל ידי כך נושרות השערות מעצמן. הגמרא מבארת
באיזה אופן ההטמנה אינה אסרת את הראש באכילה ובאיזה
אופן היא אסרתו באכילה. אומרת הגמרא: רישא בכיבשא - ראש
בהמה שהטמינוהו ברמץ, אותביה אביה השחיטה - אם הניחו את
הראש באופן שבית השחיטה נמצא למטה, דייב דמא וישיר - הדם
זב החוצה ממקום החתך והוא מותר באכילה. אבל אם הניחו את
הראש אצדין - על לחיו, הואיל והדם אינו יכול לזוב הרי הוא
מיקשא קפי - קופא בתוך הראש ואסור באכילה. ואם אותביה
אנחיריה - הניחו באופן שקבי החוטם למטה, אי אמ דין ביה מיד
נעץ קיסם או קוץ בחוטם עד המוח כדי שלא יסתם הנקב, שרי
באכילה, לפי שהדם זב דרך החוטם ויוצא החוצה, ואי לא - אבל
אם לא נעץ כלום בחוטם, הראש אסור באכילה, משום שיתכן
שהחוטם נסתם ואין אפשרות לדם לזוב החוצה כראוי.
הגמרא מביאה דעה אחרת בדיון הנזכר: ואיבא דאמרי - ויש
אומרים, שאם הניח את הראש אנחיריה - על נחיריו, וכן אם הניחו
אביה השחיטה, הדם דאיב - זב החוצה והראש מותר באכילה,
אפילו לא נעץ כלום בנקבי החוטם. אבל אם הניחו אצדין - על
לחיו, אי דין ביה מיד - אם נעץ קיסם או קוץ בלחיים, הראש שרי
באכילה, לפי שהדם זב דרך הנקב שעשה, ואי לא אסיר - אבל אם
לא נעץ כלום בלחיים, הראש אסור באכילה, לפי שהדם קופא
בתוכו ואינו יוצא.
הגמרא חוזרת לדיון גיד הנשה ומבארת איזה גיד נאסר מן התורה
ואיזה גיד נאסר מדרבנן: אמר רב יהודה אמר שמואל, שני גידין הן,
הגיד הפנימי הוא גיד ארוך שנמצא בצד הפנימי של הירך, והיינו
בצד שפונה לירך השניה, ראשו העליון מחובר בעצם האליה,
ומשם הוא יורד ומתפשט על כף הירך, שהוא עיגול בשר הנתון
על עצם הקולית, עד שמגיע סמוך לעצם, דהיינו למקום חיבור
הקולית ועצם הירך, ומשם ואילך הוא נכנס לצד הפנימי של הירך
ויורד לאורכו עד הארכובה התחתונה ומתחבר לצומת הגידים,
וזהו הגיד שאסור מן התורה, לפי שבתורה נאמר (בראשית לב א)
אשר על כף הירך וגיד זה מונח על הבשר העשוי ככף המקוף את
עצם הירך, ותיבין מלקות עליו - על אכילתו. והגיד החיצון הוא
גיד קצר הנמצא בצד החיצוני של הירך, דהיינו בצד שפונה כלפי
חוץ, ומונח לרוחב בשר הירך סמוך לבשר הסובב את עצם הקולית
ומובלע בו, וזהו הגיד שאסור רק מדרבנן, לפי שאינו על כף הירך

מקלא קא פריין - מזה שאנו רואים שהביצים אינם חוזרים
ומבריאים מוכח דהני אבר מן החי ניקהו - שהם כאבר שנתלש
מבהמה בעודה חיה, וכשם שאבר שנתלש מבהמה בעודה חיה
אסור באכילה (הלך דבא), כך הם אסורים באכילה. ופאן דשרי - ומי
שהתיר סבר, מקלא קא פריין - מזה שאינם מסריחים מוכח דהני
חיותא אית בהו - שיש לביצים חיות שאותה הם יונקים מן
הבהמה, לפיכך אינם נחשבים כאבר מן החי ומותרים באכילה.
הגמרא מבארת מה ישיב כל אמורא על סברת חבירו. מבארת
הגמרא: ואידך - והאוסר סבר דהאי דלא קא פריין - שהטעם
שאינם מסריחים אינו משום שיש להם חיות, אלא משום דלא קא
פליט בהו אוירא - שהם עדיין מעורים בתוך כיסם ואין אויר נכנס
לתוכם ומייבשם, ומכיון שאין להם חיות הם נחשבים כתלושים מן
הבהמה ויש להם דין של אבר מן החי. ואידך - והמתיר סבר דהאי
קלא פריין - שהסיבה שהם אינם חוזרים ומבריאים אינה משום
שהם לא יונקים חיות מן הבהמה, אלא משום פחישותא הוא דנקט
להו - שאחזה אותם חולשה שמחמתה אינם יכולים לחזור
ולהבריא, ומכל מקום כיון שעדיין יונקים חיות מן הבהמה הם
אינם נחשבים לאבר מן החי.
הגמרא פוסקת להלכה: אמר רבי יוחנן לרב ששמן בר אבא, הני
פיצי השחיתא - אלו ביצי הזכר שניתקו מגידיהם ועדיין מעורים
בכיסם שריין - מותרים באכילה, אולם ואת לא תיכול - לך אסור
לאוכלם, משום שאתה בא מבבל ומנהג מקומך שלא לאוכלם,
וממה שנאמר (משלי טז) ואל תפז תורת אמוך למדנו, שחייב אדם
לנהוג כפי מנהג אבותיו ומקומו.
לעיל (ע"א) שנינו שהקרום שעל הביצים אסור משום דם, כעת
מבארת הגמרא ממותי הוא נאסר: אמר רב רב אשי, הני פיצי
דנדיא - ביצי זכר של בהמה דקה כגדי וטלה העטופים בקרום
שעליהם, עד תלתין יומין - עד שלשים יום משעת לידתם שריין
קליפה - מותר לבשלם בקדירה ולאוכלם מבלי לקלף את
הקרום שעליהם, משום שבמה דקה עד שלשים יום אין דמה רב
ואינו נבלע באיבריה, לפיכך לא נתמלא הקרום עדיין בדם ואין
איסור לבשלו, אבל מפיין ואידך - מיום השלישים והלאה אי אוריין
אסורין - אם יש זרע בביצים בידוע שיש דם בקרום ואסור לבשלם
בקדירה מבלי לקלף את הקרום שעליהם, ואי לא אוריין שריין -
אבל אם אין זרע בביצים בידוע שלא נתמלא הקרום בדם ומותר
לבשלם בקדירה מבלי לקלף את הקרום. ושאלת הגמרא: מנא
ידעינן - האין יודעים אם יש זרע בתוך הביצים. משיבה הגמרא:
אי אית בהו - אם יש בקרום המצוי את הביצים שורייין סומקין -
חוטם אדומים בידוע שיש זרע בביצים ואסורין - והם אסורים
בבישול בלא קליפת הקרום, אבל אם לית בהו שורייין סומקין
שריין - אבל אם אין חוטם אדומים בקרום בידוע שאין זרע
בביצים והרי הם מותרים בבישול בלא קליפת הקרום.
הגמרא מבארת כיצד מכשירים בשר שנצרך בו דם: אומצי -
חתיכת בשר שנצרך בה דם והאדימה מחמת מכה, וכן פיצי - ביצי
זכר שהאדימו, ומורין - ורידים הנמצאים בצואר הבהמה, בכל
שלשת הדברים הללו פליגי בה רב אחא ורבנא, אחד מחמיר
ואחד מיקל וכפי שיבואר להלן.
ומאחר ולא נתפרש מי המחמיר ומי המיקל אומרת לנו הגמרא
כלל, בכל התורה כולה - בכל המחלוקות שבתלמוד שבהם נחלקו
רב אחא ורבינא ואמרה הגמרא שאחד אמר לקולא ואחד אמר
לחומרא, דע שרבינא הוא זה שפוסק לקולא ורב אחא הוא הפוסק
לחומרא, והלכתא פרינא לקולא, לבר מהני תלת - חוץ משלשת
הדברים הנזכרים, אומצי ביצי ומורין דרב אחא פסק בהם לקולא
ורבינא פסק בהם לחומרא, והלכתא דרב אחא שפסק לקולא.
הגמרא מפרשת באיזה אופן נחלקו רב אחא ורבינא. מבארת
הגמרא: אומצי דאמרי - חתיכת בשר שהאדימה מחמת דם

שאמרו שטרחו וניקרוהו היטב, ואם כן האיך שייך לומר שעתה
הוכשרו הדורות יותר מבתחילה ואפשר להאמין למה שאומרים
הטבחים. מתרצת הגמרא: **מַעֲקָרָא דְהוּוּ סְכָרִי לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר** –
בתחילה כשסברו ונהגו כרבי מאיר שצריך לחטוט את הגיד לא
הוּוּ מְהִימְנִי – לא היו הטבחים נאמנים משום שיש טירחה בחיטוט,
ולכפוף – אולם עתה סְכָרִי כְּרַבִּי יְהוּדָה שאין צריך לחטוט את הגיד
אלא די בגמימתו, ומאחר ואין בכך טירחה נאמנים הטבחים לומר
שניקרוהו ואין צריך לבדוק אחריהם.
הגמרא מביאה את דברי רבי יוחנן באופן אחר: **אִיכָּא דְמַתְנִי לָהּ
אֶפְסָא** – יש שסברו שדברי רבי יוחנן נאמרו על הסיפא של
המשנה שבה שנינו **וְהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים שֶׁהַטְּבָחִים נֶאֱמָנִין עָלָיו** – על
ניקור הגיד וְעַל נִיקוּר הַחֵלֶב, **אֲמַר רַבִּי חִיָּא פְּרֵי אֲבָא אֲמַר רַבִּי**
יִזְחָנָן, הגם שבתחילה האמינו לטבחים שאמרו שניקרו היטב את
הגיד והחלב, עתה חֲזָרוּ לֹאמַר שֶׁאֵין נֶאֱמָנִין. **אֲמַר רַב נַחֲמָן אֵף עַל**
פִּי שְׂבָדוֹרוֹ של רבי יוחנן לא האמינו לטבחים, מכל מקום בְּזִמְנָן הָיָה
הם נֶאֱמָנִין. מקשה הגמרא: וְכִי אֲכַשְׁוִי דְרִי – האם הטבחים בזמן
הזה יותר כשרים מהטבחים שהיו בדורות הקודמים. מתרצת
הגמרא: באמת לא נחשדו הטבחים שיזלזלו בניקור הגיד אפילו
במקום שהטירחה מרובה, אלא שִׁמְעִיקָרָא – בתחילה כשאמרו
חכמים במשנתנו שהטבחים נאמנים, טעמם היה משום שִׁכְבָּרְהוּ –
שסברו ונהגו כְּרַבִּי יְהוּדָה שאמר שדי בגמימת הגיד, ומאחר וכך
היה מנהגם האמינו לטבחים שאמרו שניקרוהו, הֲדָר כְּכֻרְהֵי כְּרַבִּי
מֵאִיר – אולם לאחר מכן בדורו של רבי יוחנן חזרו ונהגו כרבי
מאיר שאמר שצריך לחטוט את הגיד, ומאחר והיו בְּמַת טְבָחִים
דְּהוּוּ דְכִרְיִי לָהּ לְדְרַבִּי יְהוּדָה – שזכרו את דינו של רבי יהודה ונהגו
כמותו ולא חיטטו את הגיד אלא גממוהו, תיקנו חכמים שכל
הטבחים לא מְהִימְנִי – אינם נאמנים משום שחששו שמא לקח
הקונה מטבח שנהג כרבי יהודה. וְהִשְׁתָּא דְאֲנִשְׁוִיָּה לְדְרַבִּי יְהוּדָה –
ועתה שכבר שכחו כל הטבחים מדינו של רבי יהודה והוחזק
המנהג כרבי מאיר שצריך לחטוט את הגיד, תיקנו שכל הטבחים
מְהִימְנִי – נאמנים, שהרי מעולם לא נחשדו הטבחים שלא יעשו
כפי שנצטוו.

הגמרא מבארת האם נאמנים הטבחים על ניקור החלב: שנינו
במשנה, שחכמים אומרים שנאמנים הטבחים על ניקור הגיד וְעַל
ניקור החלב. שואלת הגמרא: חֵלֶב מֵאֵן דְּכֵר שְׁמִיָּה – מי הזכיר את
שמו של החלב, הלא רבי מאיר שקדם לדברי חכמים אמר
שהטבחים אינם נאמנים על ניקור הגיד, ולא אמר שאינם נאמנים
על ניקור החלב, ומדוע חכמים הזכירו בדבריהם גם את נאמנות
הטבחים על ניקור החלב. משיבה הגמרא: חֵבִי קָאָמַר – כך אמר
רבי מאיר, אֵין הטבחים נֶאֱמָנִין עָלָיו – על ניקור הגיד וְלֹא עַל נִיקוּר
הַחֵלֶב, וְהַכֹּהֲנִים אוֹמְרִים שֶׁנֶּאֱמָנִין עָלָיו – על ניקור הגיד וְעַל נִיקוּר
הַחֵלֶב.

משנה

משנתנו דנה אם רשאי אדם לשלוח לעובד כוכבים ירך בהמה
מבלי להוציא תחילה את גיד הנשה. אומרת המשנה: שוֹלֵחַ אִדָּם
יֶרֶךְ בַּהֲמָה לְעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אֵף עַל פִּי שְׁנִיד הַנֶּשֶׁה כְּתוּבָה, ואין
לחשוש שיחזור העובד כוכבים וימכרנה לישראל ויאכלנה עם
גידה. מִפְּנֵי שֶׁמִּקְוָמוֹ שֶׁל הַגִּיד נִיבֵר, ויודע הישראל להבחין שאם
הירך שלמה בידוע שלא נחטש גידה והוא חוטטו בעצמו.

גמרא

הגמרא דנה האם מותר לשלוח לעובד כוכבים ירך חתוכה.
מדייקת הגמרא: מזה שאמרה המשנה שולח אדם ירך משמע

אלא מובלע בתוך כף הירך ואֵין חִיבִין מַלְקוֹת עָלָיו – על אכילתו.
מקשה הגמרא: וְהִתְנִיָּא – והלא שנינו בברייתא שהגיד הפנימי הוא
הגיד הַסְמוּךְ לְבָשָׂר ומובלע בו, ובהכרח שהגיד שנמצא בצד
החיצון של הירך הוא נקרא גיד פנימי מפני שמובלע בתוך הבשר,
והאיך אמר שמואל שהגיד הפנימי הוא זה שנמצא בצד הפנימי
של הירך בסמוך לעצם. מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב אֲחָא אֲמַר רַב**
בְּהִנָּא, באמת הגיד הפנימי הוא הגיד שנמצא סמוך לעצם בצד
הפנימי של הירך וכדברי שמואל, אלא שמאחר דְאִיְקָלוּדִי מִיְקָלִיד
– שהוא נכנס בתוך הבשר כמפתח שנכנס בתוך מנעול הדלת,
ובאותו מקום הוא סמוך ומובלע בבשר לכן קראה לו הברייתא
'פנימי סמוך לבשר', דהיינו שהוא בצד הפנימי של הירך ויש מקום
שבו הוא סמוך ומובלע בבשר.

מסיפה הגמרא להקשות: וְהָא תְנִיָּא – והרי שנינו בברייתא שהגיד
החיצון הוא הגיד המגולה הַסְמוּךְ לְעֶצֶם, דהיינו שהגיד הנמצא
בצד הפנימי הוא הנקרא חיצון לפי שאינו מובלע בבשר, והאיך
אמר שמואל שהגיד המובלע בתוך הבשר הוא הנקרא חיצון לפי
שהוא נמצא בצד החיצון של הירך. מתרצת הגמרא: **אֲמַר רַב**
יְהוּדָה, באמת הגיד החיצון הוא הגיד המובלע בבשר שנמצא בצד
החיצון של הירך וכדברי שמואל, אלא שמאחר דְהִיכָא דְפָרְעִי
מִכְּרִי – שבמקום שבו פורעים הטבחים את הרגל מחיבורה בעצם
האליה, שם מחובר הגיד לעצם של הקולית, לכן קראה לו
הברייתא 'חיצון סמוך לעצם', דהיינו שהוא בצד החיצון של הירך
ויש מקום שבו הוא סמוך לעצם ששם הוא אינו מובלע בבשר.
הגמרא מבארת מה דינו של טבח שהקפיד על ניקור החלב:
אִיתְמַר, מִטָּח שְׁלֹא נִיקַר הִיטֵב אֶת הַבָּשָׂר וּנְמָצָא חֵלֶב אַחֲרָיו, רַב
יְהוּדָה אֲמַר, אם נמצא שהשאייר חלב בשיעור כְּשִׁעוּרָה עוֹנֵשִׁים
אותו. וְרַבִּי יִזְחָנָן אֲמַר שֶׁרַק אִם נִמְצָא אַחֲרָיו חֵלֶב בְּשִׁיעוּר כִּזַּית
עוֹנֵשִׁים אותו. **אֲמַר רַב פֶּאֶרְאִי וְלֹא פְּלִיגִי** – לא נחלקו רבי יהודה ורבי
יוחנן, אלא בְּאֵן לְהִלְקוֹתוֹ – רבי יוחנן דיבר לענין עונש מלקות,
ולכן אמר שרק אם נמצא אחרייו חלב בשיעור כזית מכין אותו
מכת מרדות, אבל בפחות משיעור כזית אין מלקין אותו, וּבְאֵן
לְעִבְרֵי – ואילו רבי יהודה דיבר לענין העברות מאומנותו, שאפילו
אם נמצא אחרייו חלב בשיעור מועט כשעורה מעבירין אותו
מטבחיותו.

אֲמַר מִר וּזְמַרָא, מה שאמר רבי יהודה שאם נמצא אחרייו חלב
כשעורה מעבירין אותו מאומנותו, היינו דווקא כשנמצא חלב
בְּשִׁעוּרָה בְּמִקוֹם אֶחָד, שמאחר והוא שיעור מועט, רק כאשר כל
השיעור נמצא במקום אחד מענישים אותו, אבל אם נשאר חלב
בכמה מקומות ובצירוף כל המקומות יש שיעור כשעורה אין
מעבירין אותו. ומה שאמר רבי יוחנן שאם נמצא חלב בשיעור
כִּזַּית מלקין אותו, היינו אֲפִילוּ כשנמצא החלב בְּשָׁנִים וּבְשִׁלְשָׁה
מְקוֹמוֹת ובצירוף כל המקומות יש שיעור כזית.
מסיימת הגמרא: וְהִלְכְתָּא – ולהלכה, לְהִלְקוֹתוֹ כְּכִזַּית – מלקות
ישנן רק באופן שנמצא אחרייו כזית חלב במקום אחד, וְלְעִבְרֵי –
ולהעבירו מאומנותו מעבירין רק בְּאִפּוֹן שנמצא אחרייו חלב
בְּשִׁעוּרָה במקום אחד.

הגמרא מבארת האם הטבחים נאמנים על ניקור גיד הנשה. שנינו
במשנה שלדעת רבי מאיר אֵין הַטְּבָחִין נֶאֱמָנִין עַל נִיקוּר הַגִּיד,
ואילו לדעת חכמים הם נאמנים [וכו']. **אֲמַר רַבִּי חִיָּא פְּרֵי אֲבָא אֲמַר רַבִּי**
יִזְחָנָן, הגם שבתחילה פסקו כרבי מאיר שאין הטבחים נאמנים
על ניקור הגיד, עתה פסקו חכמים וְחֲזָרוּ לֹאמַר שֶׁהֵם נֶאֱמָנִין
והלוקח מן הטבח אינו צריך לבדוק אם ניקרוהו היטב. **אֲמַר רַב**
נַחֲמָן בְּתַמְיָה, וכי אֲכַשְׁוִי דְרִי – האם עתה הוכשרו הדורות יותר
מדורות קודמים, הלא הסיבה שבתחילה לא האמינו לטבחים היא
משום שנפסקה ההלכה כרבי מאיר שאמר שצריך לחטוט את גיד
הנשה מעיקרו, ומאחר ויש בזה טירחה רבה לא האמינו לטבחים

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מני"א, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו פ"נ מיו"ד מני"א, וכשאהי' על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אקראהו. ובאשר ימי חדש אלול וימים נוראים ממשמשים ובאים - מהנכון הי' לבדוק את המזוזות בדירתם שיהיו כשרות וכן התפילין שלו (ובודאי הט"ק והטלית גדול בודק הוא בכל יום כידוע). והשי"ת ימלא ימי הריון זוגתו תחי' כשורה ובנקל ותלד זחור"ק כשורה ובקל, ויגדלו את כל ילדיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, ויהי' אצלם א חסידישע הויז און ליובאוויטשער חסידישע הויז.

בברכה,

מ. שניאורסאהן

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מני"א, תשי"ג
ברוקלין.

שלום וברכה!

...כותב הנני... אליו אשר זה שהתלמידים נוסעים לביתם על כל משך חדש תשרי, הנה הנהגה זו היפך השכל והיפך הכוונה בהדרכה ביראת שמים, כי אם נחוצה היא בכל השנה הרי אין לך שעת הכושר ועת רצון ע"ז כבימי הסליחות ימים נוראים וכו', ואם אין לשנות הנהגה זו, צריך עכ"פ לזיינעם בצידה רוחנית הן בשביל עצמם והן בשביל המקומות לשם נוסעים, ואם יש לעכב עכ"פ הגדולים שבהם בהשיבה עכ"פ לר"ה עשיית ויום הקדוש יש לנצל זמן זה כדי לקרבם למנהגי החסידים והדרכותי, ואף שאין לנגוע במנהגייהם הם הטובים שקבלו מדור דור, בכ"ז יש מנהגי חב"ד שצריכים להודיעם ע"מ שינהגו כן מבלי לנגוע במנהג הספרדים.

את הברכה מרוויחים כאשר הננו יהודים יראי שמים:
מקפידים על תפילה בציבור, שמירת שבת בהידור,
כשרות בהשגחה גדולה, חינוך הבנים אצל מלמדים שהם
יהודים יראי שמים
היום יום ד מנחם אב

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים – הלכות שבת ~

ה ...אֲכַל הַמִּבְשֵׁל אוֹ עָשָׂה שְׂאֵר מְלֹאכָה [לא] בְּשִׁבְלֵי הַחוּלָה שֵׁישׁ בּוֹ סַכָּה - אִסּוּר בְּשֶׁבֶת לִבְרִיא אוֹ לְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַכָּה לֵב, גִּזְרָה שְׂמָא יִרְבֵּה בְּמִלְאכְתּוֹ [גדלד] בְּשִׁבְלֵי [זה], מִה שְׂאִין פֶּן בְּשִׁחִיטָה שְׂאִין בָּהּ לְהִרְבּוֹת

ביאורי הלכה

בטורח המלאכה⁶⁶, ואפילו היא מלאכה האסורה מדברי סופרים – אסור להרבות⁶⁷, אבל אם עשה איסור מדברי סופרים עבור חולה שיש בו סכנה, מותר לחולה שאין בו סכנה ליהנות ממלאכתו ולא גזרו שמה ירבה⁶⁸.

לד[י] ירבה במלאכתו – גם אם הותר לו להרבות במלאכתו יותר מכדי צורך החולה (כגון שמצויה רק קדירה גדולה, ואי־אפשר לבשל בה את הכמות הדרושה לחולה מפני שהקדירה או האוכל יתקלקלו בשל כך, ולא יהיה אוכל חם לחולה), אסור לבריא לאכול הנותר⁶⁹.

לה[י] בשבילו – אבל למוצאי שבת מותר לאכול מיד.

[לא] שאר מלאכה – מלאכה שאפשר להרבות בה, אבל המדליק נר לחולה שיש בו סכנה מותר לבריא ליהנות ממנו⁶¹. ועל־דרך־זה מרחץ שהוחם עבור חולה שיש בו סכנה, מותר לבריא לרחוץ בו⁶².

לב[י] שאין בו סכנה – חולה שאין בו סכנה שאין לו מה לאכול, מותר לו לאכול מאכל שבישל ישראל באיסור בשבת⁶³. אבל ישראל שבישל לצורך חולה שיש בו סכנה, אסור לחולה שאין בו סכנה לאכלו⁶⁴. וטעמיה אם התבשיל יפה בשביל החולה מותר גם בשבת⁶⁵.

לג[י] ירבה במלאכתו – אסור להרבות במלאכתו עבור הבריא או חולה שאין בו סכנה, אף כשאינו מרבה

צינונים והוספות

טעמא, יתכן דשפיר שרי לחושאיב"ס, כיון דאיסורו רק מדרבנן, עכ"ד. וראה לעיל הערה כב לעניין הנאה ממעשה שבת בצורך מצוה.

64 בפמ"ג מ"ז ס"ק ב משמע שאם אין נכרי שיבשל עבורו מותר לחולה שאין בו סכנה לאכול הנשאר ממה שבישלו עבור הבריא דלא גריע משאר איסור דרבנן שהתירו לו, אבל בשוע"ר משמע שדין חולה שאין בו סכנה כדין הבריא, וראה משנ"ב ס"ק יב, ולעיל הערה סג.

65 משנ"ב ס"ק יא.

66 סי' שכח סי"ח: אמדוהו לב' גרוגרות... אם היו ב' בעוקץ אחד וג' בעוקץ אחד, לא יכרתו אלא העוקץ שיש בו ב', שאסור להרבות בשיעור הדבר שהמלאכה נעשית בו, אף על פי שאינו מרבה בטורח המלאכה שהכל נעשית בבית אחת. ובסי' רמז ק"א ס"ק ב: ועיין בב"י סי' שי"ח וסי' של"א, דלהוסיף במלאכה יש אומרים שאינו אלא מדברי סופרים, ויש אומרים שאסור מן התורה.

67 בשש"כ פל"ב הערה רב צידד להקל בזה והביא גם משו"ת אב"י אור"ח (סי' קיח ס"ק ה) שהתיר להרבות בשיעורים באיסור דרבנן, אלא שלכתחילה אין לזלזל ולהרבות רק אם הצורך הוא חשוב, וגם רק כשהריבוי הוא בגוף הדבר שצריכים עבור החולה. והנה, מדלא חילק בזה

61 ראה סי' רעז ס"ו. וראה להלן הערה עז לעניין קציצת פירות, הדלקת מתג חשמלי המחובר לשתי נורות, ועוד.

62 הבריא לא רוחץ במה שנשאר מרחיצת החולה, אלא באותם מים שרחץ בהם החולה; ובשש"כ פל"ב הערה רד: גם באיסור בישול יש מציאות שלא תהיה שייכת בה גזירת שמה ירבה, עיין שבת קכב א וברד"ה בכדי, לענין חימום מרחץ, ומשמע דהוה דומיא דנר, דאמר רבא נר לאחד נר למאה, ואין כאן החשש של שמה ירבה. ע"כ. וראה מה שדן שם אם מחממין דוד חימום חשמלי עבור חושיב"ס, וכה"ג, והרי אופן פעולתו הוא כך שא"א שלא יהיה מלא מים, יתכן שמותר לבריא ליהנות מן המים החמים, והשאר בצ"ע. וע"פ המבואר להלן הערה ע אף שאופן פעולת דוד החימום שא"א שלא יהיה מלא מים, מכל־מקום שייך בזה ריבוי בשיעורין ואסור לבריא (אף שהתירו לחולה לחמם את כל המים), ואינו דומה לשחיטה או למרחץ.

63 שש"כ פל"ג הערה מב (לעניין שתיית חלב שנחלב בשבת באיסור לחולה שאין בו סכנה): ושמעתי מהגרש"ז אויערבך זצ"ל, דאפשר שמותר ליהנות גם ממעשה שבת של ישראל, כי דוקא בכה"ג שמבשל עבור חושיב"ס, סובר הרשב"א, ריש סי' שיח בב"י, דגזרו שמה יבוא להרבות, אבל בעברייך שבישל בשבת לעצמם דלא שייך כלל האי

בְּשִׁבִּיל הַבְּרִיא, שֶׁהָרִי אִי אֶפְשָׁר לְכוּת בָּשָׂר שְׁצָרִיד לְהַחֲלִיחַ בְּלֹא שְׁחִיטָה כָּל הַבְּחִמָּה⁷⁰.

חלק ב, סימן שיח, דין הקבשיל בשבת, סעיף ה:

ביאורי הלכה

[ל] כל הבחמה – שיעור השחיטה שהתירו לצורך חולה שיש בו סכנה, הוא בהמה שלמה⁷⁰.

ציונים והוספות

לא שייך למגזר שמא ירבה, ולכאורה כוונתו שכיון שהתירו לשחוט כמה וכמה כזיתים שהחולה לא צריך להם, לא חששו שיבוא להרבות ולשחוט עוף או בהמה גדולה יותר, אף ששחיטה של בהמה גדולה יותר אסורה משום ריבוי בשיעורים. ובערוך השלחן סט"ז כתב לענין "מי שרצונם לומר דהאידינא כשמעמידים מוליאיר שקורין סאמעווא"ר לחולה בשבת דמותר לבריא לשתותו כמו בשחיטה דא"א לכזית בשר בלא שחיטה, כמו כן ידוע שא"א לבשל מעט חמין בהמוליאיר רק למלאותו כולו דאל"כ יתיך הנחשת... ומ"מ לא נראה להתיר דזה קרוב מאד שאם נתיר לבריא ישתו כמה בני אדם וזוהי יש לחוש שמא ירבו בעשב שקורין טה ויתנו הרבה יותר מאלו, נתנו בשביל החולה לבדו ומימינו לא נהגנו היתר בזה ואפילו העמיד ע"י אינו יהודי אסור כמו שנתבאר דאין חילוק בזה", והנה ערוך השלחן החמיר בנידון מיחם המים, אך ע"פ המבואר לעיל לשוע"ר משמע שאסור מעיקר הדין (שאף אם התירו עבור החולה שיעור גדול יותר ממה שצריך לאכול, מכל מקום סוכ"ס ישנו שיעור מסויים שהתירו עבורו (שלא יתקלקל התבשיל), ויש לחוש שמא ירבה), ומאידך לשוע"ר מותר לשחוט בהמה גדולה גם כשיכול לשחוט בהמה קטנה, ודלא כערוך השלחן (וראה שש"כ פל"ב הערה צב).

בשוע"ר משמע להחמיר, וכן משמע בפמ"ג א"א ס"ק ו, ומ"ש בפמ"ג שם ש"ל שהחמירו דווקא במלאכת נכרי אף שהוא דרבנן משום דקיל טפי, הנה בשוע"ר לא חילק בזה. ראה לעיל הערה סז שיש שהתירו לכתחילה להרבות באיסור דרבנן, ולעיל הערה סד שאפילו באיסור מן התורה שנעשה עבור חולה שיש בו סכנה יש שהתירו ליהנות לחולה שאין בו סכנה ממה שנשאר, וכל-שכן בנדון הנאה ממה שנשאר מאיסור מדברי סופרים שנעשה בהיתר (או ע"י נכרי) עבור חולה שיש בו סכנה.

(69) שש"כ פל"ב סע"ה; ושם בהערה רד: "ולפ"ז מה שמבשלין בביה"ח עבור חושיב"ס, אסור לחושאיב"ס לאכול ממנו. ומה שטוענים, כי א"א לבשל בסיר גדול כזה בשביל החושיב"ס בלבד משום שהסיר ודאי יתקלקל, וגם לחושיב"ס לא יהיה מה לאכול, אין בכך כדי להתיר אכילת התבשיל לחושאיב"ס". וראה להלן הערה ע.

(70) לשון "אין בה להרבות" משמעה שלא שייך ריבוי בזה כי השחיטה הותרה עבור החולה ללא יחס לכמות, ולא רק שלא חששו שמא ירבה. ונמצא, שגם אם די לחולה בעוף או בהמה קטנה, לענין היתר השחיטה אין חילוק בין בהמה גדולה לבהמה קטנה, אמנם במלאכת מבשל, גם אם בישלו כמות גדולה יותר בהיתר (כדלעיל הערה ט) - אסור לבריא לאכול מן הנשאר. אבל בערוך השלחן סי"ג כתב שבשחיטה

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות שבת ~

של ישראל יאמרו שזהו אריסו של ישראל וליתן השדה באריסות לנכרי אין בו שום איסור כלל אע"פ שיש להישראל הנאה במלאכה שהאריס עושה בשדהו בשבת שהרי רוב הפירות של השדה הם של ישראל מכל מקום כיון שהנכרי אינו מתכוין במלאכתו בשביל טובת ישראל אלא בשביל טובת עצמו שיטול חלק המגיע לו מפירות השדה אע"פ שמאיליו נהנה הישראל אין בכך כלום רק שיהיה שלא יאמר לו שיעשה בשבת:

ח אבל מי שיש לו נכרי שכיר לשנה שיעשה כל המלאכות הצריכות לשדהו באותה שנה אע"פ שמן הדין היה מותר להניחו לעבוד שדהו בשבת שהרי הנכרי להנאת עצמו הוא מתכוין כדי שיטול השכר שקצץ לו שאף שהישראל ישלם לו אף אם לא יעשה אותה מלאכה בשבת מכל מקום הרי יצטרך לעשותה ביום אחר שהרי שכרו לכל המלאכות

~ יום ראשון ~

חלק ב סימן רמג דין המשכיר שדה ומרחץ לנכרי:

ז אבל מותר להשכיר שדה לנכרי שיעבוד עבודתה כל אימת שירצה ולא יהיה מוכרח בעבודתו ויטול כל הפירות לעצמו רק שיתן להישראל דבר קצוב בכל שנה בין שיתן לו מעות בין שיתן לו מפירות שדה זו והנכרי עובד אפילו בשבת ואין לחוש למראית העין שיאמרו שהנכרי שכיר יום הוא אצל הישראל או ששכרו לעבוד אדמתו בשבת לפי שדרך רוב העולם הוא ליתן השדה באריסות לאריס דהיינו אדם המקבל השדות לחורשן ולזורען ולעבוד כל עבודתן וגומל בשכר עבודתו מחצה או שליש או רביע הפירות והשאר לבעל השדה לכן מן הסתם כשיראו נכרי עובד בשבת בשדה

המגיע לו בעד יום השבת אלא כשהשכיר לו את יום השבת בהבלעה עם שאר הימים כגון שהשכיר לו לשנה או לחדש שאמר לו בעד כל שבוע תתן לי כך וכך או אפילו בעד כל ג' ימים או כל ב' ימים תתן לי כך וכך שנמצא שלא השכיר לו ליום השבת בפני עצמו אלא בהבלעה עם ימים אחרים ואח"כ כשהנכרי משלם לו השכר משלם בעד כל שבוע כך וכך או בעד כל ג' ימים או בעד כל ב' ימים כך וכך נמצא שאין משלם לו שכר של יום השבת בפני עצמו אלא בהבלעה עם יום אחר:

~ יום שלישי ~

יב אבל אם השכיר לו לימים נפרדים שאמר לו אני משכיר לך לשנה או לחדש ובעד כל יום ויום תתן לי כך וכך נמצא שיום השבת מושכר להנכרי בפני עצמו שהרי כל יום ויום הוא שכירות בפני עצמו (ויוכל לחזור בו באמצע שנה או חדרש) לפיכך אע"פ שאח"כ משלם לו הנכרי בעד כל הימים בבת אחת אסור לו ליטול שכר המגיע לימי השבתות שהרי הנכרי מחשב עמו סכום ימים נפרדים ומשלם לו בעד כל יום ויום נמצא שמשלם בעד יום השבת בפני עצמו שלא בהבלעה ואסור ליטול שכר שבת שלא בהבלעה שאין משתכרים בשבת משום גזירת מקח וממכר:

יג במקומות שאסור להשכיר לנכרי מרחץ או תנור ורחיים מפני מראית העין אם עבר והשכיר מותר לו לקבל כל השכר מהנכרי דכיון שלא עשה איסור מעיקר הדין אלא מפני מראית העין אין קונסין אותו:

יד אף במקום שמותר להשכיר לנכרי מרחץ תנור ורחיים לא ישכירם לו בערב שבת אלא קודם לכן כמו שיתבאר בסיומן רמ"ו ע"ש הטעם:

טז אף במקומות שאסור להשכיר מרחץ תנור ורחיים לנכרי לא אסור אלא כשנקרא שם הישראל עליהם שידוע ומפורסם לרבים שהם של ישראל שראו אותו מתעסק בהם כמה פעמים בימות החול אבל ישראל שקנה מנכרי מרחץ תנור ורחיים ולא התעסק בהם כלל אלא חזר והשכירו מיד לנכרי אחר הרי זה מותר לפי שעדיין לא נקרא עליהם שם הישראל ואין כאן חשש מראית העין:

טז וכן אם יש לישראל בית דירה בחצר אחרת שהוא אינו דר בתוכה ושם יש מרחץ באותה הדירה אם כל ימות החול אין דרך שום ישראל לרחוץ באותה מרחץ רק שכיני הדירה מותר לו להשכירו לנכרי או ליתנו לו באריסות ואין כאן חשש מראית העין לפי שכל מי שאינו רוחץ באותו מרחץ כלל בימות החול אינו יודע שמרחץ זה הוא של ישראל שכיון שהוא עומד בחצר בפני עצמו ואין שום ישראל דר באותה חצר ושכיני המרחץ שרוחצין בה בחול יודעין הן שאין הנכרי שכיר יום אצל הישראל וכל השכר שנותנים בעד הרחיצה נותנו הנכרי לישראל אלא השכירו לו או נתנו לו באריסות וכל השכר שנותנין בעד הרחיצה הוא להנכרי

הצריכות לשרהו כל השנה לכך הוא עושה אותה בשבת כדי שלא יצטרך לעשותה ביום אחר (וגם אינו נראה כשלוחו של ישראל כמו שכיר יום ממעט שיתבאר בסיומן רמ"ד) מכל מקום מפני מראית העין צריך הוא למהות בידו שהרואה את הנכרי עובד בשבת בשדה של ישראל לא יעלה על דעתו שהוא שכיר שנה אלא ידמה לו שהוא שכיר יום.

ולא אמרו שבשכירות שדה אין לאסור מפני מראית העין לפי שדרך רוב העולם ליתן השדה באריסות אלא כשהאמת כן הוא שנכרי זה העובד יש לו זכות בפירות שדה זו כארים ויותר מארים שהרי שכורה היא אצלו וכל פירותיה שלו ואינו נותן לבעל השדה אלא דבר קצוב לפיכך כשיראו אותו עובד בשבת יתלו לומר שארים הוא ויש לו חלק בפירות השדה ולטובת עצמו הוא מתכוין בעבודתו ויחקרו אחריו בעת הקציר אם האמת הוא כן ימצאו שבאמת יש לו זכות בפירות השדה משא"כ בנכרי שהוא שכיר שנה כשיחקרו אחריו בעת הקציר יראו שאין לו כלום בפירות השדה יתברר להם למפרע שלא היה ארים ויאמרו ששכיר יום היה ומכל מקום אם השדה היא חוץ לתחום אין לאסור מפני מראית העין כמו שיתבאר בסיומן רמ"ד ע"ש:

~ יום שני ~

טז הרחיים דינם כשדה שמותר להשכירם לנכרי לשנה או לחדש שיעבוד ויתעסק בהם כל אימת שירצה ויטול כל השכר לעצמו רק שיתן להישראל דבר קצוב והנכרי עובד אפילו בשבת ואין לחוש למראית העין לפי שגם הרחיים דרך רוב העולם ליתן באריסות כמו שדות אבל התנור דינו כמרחץ שאסור להשכירו לנכרי יותר מלששת ימי החול לפי שכשיעסק בו הנכרי בשבת יש בו משום מראית העין שיאמרו ששכיר יום הוא שכן הוא דרך התנור לעסוק בו על ידי שכירי יום ולא להשכירו ולא ליתנו באריסות לפי שציאותיו מרובות ושכרו מועט כמו מרחץ.

ומכל מקום הכל לפי מנהג המדינה שבמקומות שדרך רוב אנשי העיר להשכיר התנור או המרחץ או ליתנם באריסות ולא לעסוק בהם על ידי שכירי יום מותר להשכירם שם לנכרי או ליתנם לו באריסות ובמקומות שאין דרך רוב אנשי העיר להשכיר רחיים ולא ליתנם באריסות אלא עוסקים בהם על ידי שכירי יום אסור להשכירם שם לנכרי או ליתנם לו באריסות:

י ואף במקומות שאין דרך רוב אנשי העיר להשכיר מרחץ או תנור או רחיים או ליתנם באריסות מכל מקום אם יש שם אדם שהשכירם או נתנם באריסות שנה אחר שנה עד שנתפרסם לרבים שאין דרכו לשכור פועלים אלא להשכירם או ליתנם באריסות מותר לו להשכירם לנכרי או ליתנם לו באריסות:

יא אף במקום שמותר להשכיר לנכרי מרחץ ורחיים ותנור ליותר מלששת ימי החול לא התירו לו ליטול השכר

שקיבל עליו לבנות בית לישראל או לקצור שדה לישראל כיון שהקרקע גלויה ומפורסמת לכל שהיא של ישראל ניכר הדבר לכל רואה שגם המלאכה היא של הישראל לפיכך אם הוא בתוך העיר או בתוך תחומה אסור להניחו שיעשה בשבת מפני מראית העין שהרואה יאמר שהוא שכיר יום אצל הישראל.

ואפילו אם אין הדבר מפורסם לכל שקרקע זו היא של ישראל מכל מקום יש לחוש למראית העין של שכניו שהם יודעים שקרקע זו היא שלו ואינן יודעים שהנכרי העוסק במלאכה הוא קבלן אלא יאמרו שהוא שכיר יום ואפילו אם הוא דר בכפר בין הנכרים שאין לו שם שכנים ישראל מכל מקום אם עושה בתוך תחום הכפר יש לחוש שמא יודמנו לו שם אורחים שישבתו אצלו ויראו את הנכרי עוסק בשבת בקרקע הישראל ויחשדוהו שהנכרי שכיר יום אצלו וגם יש לחוש לבני ביתו שהם יודעים שהמלאכה היא שלו ויחשדו אותו שהנכרי הוא שכיר יום אצלו.

אבל כשעושה בדבר תלוש אף שמקצת ישראל יודעים שהמלאכה היא של ישראל לא גזרו חכמים כיון שרוב הפעמים אין הדבר נודע לאחרים כלל שמלאכת תלוש אין לה קול כלל משא"כ כשעושה במחובר שהוא במקום גלוי ומפורסם ורוב הפעמים המלאכה גלויה ומפורסמת לרבים שמלאכת מחובר יש לה קול לפיכך אם לפעמים אין חשש מראית העין אלא ממקצת ישראל גזרו חכמים:

ג. וכל זה כשעושה המלאכה בתוך העיר או בתוך תחום העיר שיכולין אנשי העיר לילך לשם בשבת אבל כשעושה המלאכה חוץ לתחום וגם אין עיר אחרת שישראל דרים בה תוך תחומיו של מקום המלאכה מותר להניחו שיעשה בשבת:

~ יום שישי ~

ד. אפילו מלאכת תלוש אם היא מפורסמת וידועה לרבים שהיא של ישראל והיא נעשית במקום גלוי ומפורסם כגון בנין הספינה שדרך לבנותה על שפת הנהר שהוא מקום פרחסיא אסור להניחו לעשות בשבת מפני מראית העין:

ה. בר"א בספינה וכיוצא בה מדברים ששם הישראל נקרא עליהם שאומרים דבר זה הוא של פלוני אבל דבר שאין שם הישראל נקרא עליו רק שעושה בפרהסיא ונתפרסם לרבים שדבר זה נעשה בשבת לצורך הישראל כגון ישראל ששכר לו נכרי בקבלנות לעשות לו כלים חדשים ועשה אותם בשבת בפרהסיא שאף שיצא הקול ונתפרסם לרבים שעושה בשביל הישראל מכל מקום עדיין לא נקרא שמו עליהם להיות נקראים כלים של פלוני כיון שעדיין לא באו לרשותו מעולם לפיכך אף שעושה במקום גלוי ומפורסם אינו צריך למחות בידו מעיקר הדין ומכל מקום טוב להחמיר ולמחות בידו לחוש לזרנו שעה שלא ירונו אחריו לומר שנכרי עושה מלאכה בשבת בשליחותו:

אבל אם דרך שום ישראל שאינו משכני המרחץ לרחוץ בו בחול מתוך שהוא יוצא ונכנס בו יודע שהוא של ישראל ואחר כך כשיעבור שם לפעמים בשבת ויראה נכרים רוחצין בו יחשוד את ישראל בעל המרחץ לומר שנכרי המתעסק במרחץ בשבת הוא שכיר יום אצל הישראל:

~ יום רביעי ~

חלק ב' סימן רמד איזו מלאכות יכול הנכרי לעשות בעד הישראל:

א. אף על פי שאסור להניח לנכרי שיעשה מלאכה לישראל בשבת אף על פי שעושה בשכר אם הוא עושה בתורת שכיר יום כגון ששכרו הישראל קודם השבת ואמר לו בעד כל יום ויום שתעבוד לי אתן לך כך וכך אף על פי שלא אמר לו שיעבוד גם בשבת אלא מעצמו הוא עובד צריך הוא למחות בידו כמו שנתבאר בסימן רמ"ג אבל אם הוא עושה בתורת קבלנות שקיבל עליו לעשות כך וכך בעד שכר כך וכך בין שעושה משלו בין שעושה משל הישראל שנתן לו ממה לעשות המלאכה כגון שנתן לו בגד לתפור וקצץ לו שכר או שנתן לו חוטין לארוג לו בגד בין שקיבל עליו לארוג כל הבגד בין שלא קיבל עליו כלל לארוג כל הבגד אלא שקצץ לו בעד כל אמה ואמה שיארוג מותר להניחו שיעשה כל מלאכתו בשבת ואפילו לכתחלה מותר ליתן לו אפילו בערב שבת סמוך לחשיכה על דרך שיתבאר בסימן רנ"ב אף על פי שיודע שהנכרי יעשה בשבת (ובכך הוא חפץ) מכל מקום הנכרי אינו עושה בשביל מוכת הישראל אלא בשביל עצמו למהר להשלים מלאכתו כדי לקבל שכרו.

ואינו דומה לשכיר יום שהשכיר יום אין המלאכה שלו כלל ואין לו עסק בה שהרי אין כוונתו בעבודתו כדי להשלים המלאכה שהרי לא עליו המלאכה לגמור ואין לו תועלת כלל בהגמרה אלא כוונתו לעבוד את הישראל כל היום כדי שיתן לו שכרו לפיכך הרי זה כעושה שליחות הישראל אבל הקבלן המלאכה היא שלו שכוונתו בעבודתו היא להשלים המלאכה כדי ליטול שכרו ואינו בשלוחו של ישראל.

ומכל מקום צריך לזהר שלא יעשה בבית הישראל [ו] שלא יאמר לו שיעשה בשבת וגם שיקצוץ לו דמים קודם השבת וגם שלא יתן לו אלא א"כ בענין שיוכל הנכרי לעשות כל המלאכה בחול אם ירצה קודם השבת או לאחריו כמ"ש בסימן רנ"ב ע"ש כל פרטי דינים אלו:

~ יום חמישי ~

ב. במה דברים אמורים שמותר להניח לקבלן נכרי לעשות בשבת כשעושה מלאכה בדבר התלוש מן הקרקע שהנכרי יכול לעשותה בביתו או במקום אחר שאינו רשות הישראל ואין הדבר ניכר שהיא מלאכת הישראל ואין כאן חשש מראית העין אבל כשעושה במחובר לקרקע כגון

בשבת אם הוא מקום שמפורסם בו דרך בנין הבתים ע"י אומנים קבלנים ולא ע"י שכירי יום כמו שהוא ברוב המקומות שהאדריכל לברו הוא קבלן והאומנים עושי מלאכה שתחתיו הם שכירי יום ששם יש חשש מראית העין ומכל מקום אין להתיר אלא בשעת הדחק כגון שיש חשש שמו יתבטל בהמשך הזמן בנין בית הכנסת לגמרי מחמת רשעת הנכרים אבל שלא בשעת הדחק אין להתיר מפני חילול השם בעיני הנכרים שהם אינם מניחים לשום אדם לעשות מלאכה בפרהסיא ביום אידם ואנו מניחים לעשות מלאכה בשבת בשבילנו בפרהסיא אבל כיבוד הרחוב אינו נקרא על שם הישראל כל כך ואין בו חילול השם לכן נוהגין להתירו אף שלא בשעת הדחק ומכל מקום במקום שאין שם מנהג אין להקל אף בכיבוד הרחוב:

מ מי ששכר לו נכרי לשנה או לשנים שיכתוב לו או שיארוג לו בכל עת שיצטרך בתוך זמן משך שכירותו כמו שהוא דרך השרים שיש להם סופר מיוחד שכותב לו כל עת שצריך וכשאין צריך הוא יושב בטל מותר להניחו שיעשה בשבת מה שצוה לו קודם השבת (רק שיזהר שלא יאמר לו שיעשה בשבת) אם אינו עושה בבית הישראל לפי שאין לישראל ריוח במה שעושה בשבת שאם לא יעשה בשבת יעשה אחר השבת ואף אם המלאכה צריכה לו במוצאי שבת מיד מכל מקום אין זה נקרא ריוח אלא הנאה בעלמא וריוח הוא כגון שהמלאכה היתה מתבטלת לגמרי אם לא היתה נעשית בשבת שאז הוא מרויח המלאכה ע"י שנעשית בשבת וכמ"ש בסימן רנ"ב וכן אם יש לו ריוח אחר שרכושו מתרווח ומתרבה ע"י שנעשית המלאכה בשבת כמ"ש בסימן רמ"ג:

ו אפילו לעשות בתלוש אם הוא לצורך מחובר כגון לפסול האבנים ולתקן הקורות כדי לשקעם בבנין צריך למחות בידו אם הוא בתוך התחום אפילו עושה רחוק מהבנין ואפילו עושה בביתו שאין הדבר ניכר שעושה בשביל בנין זה של הישראל מכל מקום כיון שסופן לשקעם בהבנין הרי דינם כהבנין עצמו:

ז ואם לא מיחה בידו ועשה בשבת בקבלנות יש להתיר לשקעם בבנין וכן הבית שנבנה בשבת בקבלנות מותר להישראל ליכנס לדור בו לפי שיש מי שמתיר קבלנות נכרי ואפילו במחבר וכדאי הוא לסמוך עליו בדיעבד אבל נכרי שכיר יום שבנה בשבת נכון להחמיר שלא יכנס בו שום ישראל לעולם ואפילו אם כששכר את הנכרי לימים התנה עמו שלא יעשה ביום השבת והנכרי עשה מעצמו (ו)אם עשה לטובת הישראל נכון שלא יכנס בו שום ישראל לעולם אבל אם נתכוין לטובת עצמו מותר אפילו לבעל הבית לדור בו כיון שהתנה עמו שלא יעשה בשבת:

~ שבת קודש ~

ח בקצת מקומות נוהגין היתר שהקהל שוכרים נכרים בקבלנות לפנות הובל מן הרחוב והנכרי עושה לעצמו ואפילו בשבת ואין חוששין למראית העין ויש שלמדו עליהם זכות לפי שכבר נתפרסם הדבר שדרך לשכור נכרי בקבלנות לפנות הובל ולא שכיר יום וא"כ אין כאן חשש מראית העין כמ"ש בסימן רמ"ג לענין מרחץ תנור ורחיים ע"ש. ומטעם זה יש להתיר להניח לנכרים לבנות בית הכנסת

~ 'לקומי תורה' פרשת עקב - הפרשה החסידית ~

אָרֵץ הָרִים וּבִקְעוֹת¹

הָיָה כְּתִיב (נח ט, ו): "כִּי בְצֻלֹם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם", פִּירוּשׁ "צֶלֶם" הוּא, צוּרָה בּוֹלֶטֶת שֶׁשֶּׁמֶדֶדִּפְסִים בָּהּ נַעֲשֶׂה שׁוֹקֵעַ. כְּמִבּוֹאֵר גַּבִּי רְצוּעוֹת שֶׁל תְּפִילִין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁאָדָם הוּא כְּחוֹתֶם הַמִּתְהַפֵּד³ – מִשְׁמָאֵל שֶׁל

"אָרֵץ הָרִים וּבִקְעוֹת לְמִטֵּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מַיִם"² (פִּרְשֵׁינִי יא, יא):
לְהִבִּין מַה שֶּׁכָּתוּב "לְמִטֵּר" – כִּי "מִמִּטֵּר" הָיָה לִיָּה לְמִימֵר!

2. (מענין "ארץ הרים ובקעות": ברבות סוף פרשת ראה. ובילקוט בשם הספר. ומענין "למטר השמים": ברבות: בראשית, פרשה י"ג (דף ט"ז, ב'). בשלח, פרשה כ"ה (קמ"א, ג'). בקהלת דב'ה: בפסוק (א, ד) "והאדני לעולם עומדת". ופרש פסוק (א, ו) "כל הנחלים הולכים אל הים". גמרא: פרק קמא דענינת (דף ט', עמוד ב'). פרק ב' דבבא בתרא (דף י"ט, סוף עמוד א').

3. (חזקת המותנה): על פי איוב לח, יד: "תתהפך כחמר חותם". ראה פרדים להרמ"ק שער ערכי הביציות ערך אמת. אגרת הקדוש סימן כ קלא, א).

1. (ראה מאמרי אדמו"ר הנקן הנחות הר"פ ז"ל עמוד קלד) וְשֶׁם בְּשִׁנְיִים. – הערת קבוד קדושת אדמו"ר.

המאמר מתקופת לאוני. ונקלל בו מאמר דבור המתחיל "לך ה' הגדולה" תקע"א שגדפסו ממנו ג' נוסחאות: א. הנחות הר"פ ת"ל. ב. מאמרי אדמו"ר הנקן בתובים חלק ב עמוד רכז. ג. (הנחות קבוד קדושת אדמו"ר האמצעי) – אור התורה וירא צ, א).

מאמר זה בשינויים ותוספות הנחות – באור התורה עקב עמוד תרכז. תרכט. וראה דבור המתחיל "קמתי" תשכ"ג. דבור המתחיל זה תש"ל. תשכ"ז.

מעלה נעשה ימין למטה⁴.

והענין:

דכתיב (דברי הימים א' כט, יא): "לך ה' הגדולה", והוא מדת חסדו שבאה מגדולתו, ונהפך הוא למטה. כדאשכחן באברהם אבינו עליו השלום (נראה יח, כו): "ואנכי עפר ואפר". דהנה, עיקר החסד – להשפיע מציור, ולא ממותרות שלו, שזו מדת ישמעאל⁵; רק כמו שמצינו ש'בחזרתו פרע הקפותיו'⁶, שלא לומר ש'חייד קודמין'⁶, מפני ש'משים עצמו כשיריים'⁷. והוא בחינת 'מים' – שירידין לעולם למקום נמוך⁸.

[נמצא, מבחינת מדת הגדולה שלמעלה נמשך למטה בחינת חסד-דמ"ה, שהוא הביטול להיות 'משים עצמו כשיריים'. והוא הנמשל מוחתם בולט, שבשמופסים בו נעשה למטה בחינת שקיעה⁹].

והנה אהבת ה' בלב עמו – פאש בוערה¹⁰, בדכתיב (שיר השירים ה, ו): "רשפיה רשפי אש". כמו שהאש חפצה בטבעה לעלות למעלה בשרשה, כן נפשות בני-ישראל חפצן לדבקה בה', ולצאת מהגוף, והוא בחינת "הסתלקות". משמאל שלמעלה נעשה ימין למטה¹¹.

והוא שכתוב "ארץ הרים ובקעות". ובאתערותא דלתתא, הנה לפיכך הם ב' בחינות – אש ומים.

[פירושו: כי "ארץ" היא כנסת-ישראל¹², יש בה "הרים", היינו אתערותא דלתתא, בבחינת רצוא. והוא ענין "באברהם שקראו הר כו"¹³. ו"הרים" לשון רבים, כי יש כמה בחינות הר – יש אהבה בשמחה, ויש במרירות כו¹⁴].

ודרך כלל:

"הרים" היינו אתערותא דלתתא, בבחינת חותם-בולט, שמלמטה-למעלה. והוא בחינת "אש". אבל "בקעות" הוא בחינת חותם-שוקע, שמלמטה, היינו בחינת ביטול ובחינת יראה, בחינת "משים עצמו כשיריים"¹⁵.

"ובקעות" לשון רבים, כי יש גם בן בחינת יראה-תתא ויראה-עילא כו'. וכדוע אשר ד' אותיות תנו"ה הן "דחילו ורחימו, רחמו ודחילו", הרי ב' פעמים רחימו, וב' פעמים דחילו. ואפשר, שזהו "הרים ובקעות" – ב' בחינות הרים, ב' בחינות בקעות כו'.

והנה, אתערותא דלעילא הנמשך מלמעלה על ידי אתערותא דלתתא שבבחינת מוס-דלתתא, גדולה ועליונה יותר מאתערותא דלעילא הנמשך על ידי אש.

[כי מבחינת אתערותא דלתתא שבבחינת חותם-בולט שמלמטה, נמשך מלמעלה בחינת חותם-שוקע; ומאתערותא דלתתא שבבחינת שקיעה וביטול, נמשך אתערותא דלעילא – גילוי בחינת חותם-בולט, דהיינו גילוי אור אינסוף בלי לבושים המסתירים, ולא יגוף עוד כו"¹⁶ (שעה ל, כ).

ואם כן, אתערותא דלתתא שבבחינת מים, שהוא בחינת שקיעה וביטול, "משים עצמו כשיריים", ממשך אתערותא דלעילא עליונה יותר ממה שנמשך על ידי אתערותא דלתתא בבחינת "רשפי אש".

ואפשר לומר, שזה מרופז גם כן בפירוש "ארץ הרים ובקעות", שמוחות-בולט שלמעלה, נעשה למטה בחינת שקיעה וביטול כו'.

ולכן "ארמי יעקב מים ליין"¹⁷ – לחמשיך ברבה

4. [כן הוא ב'משנת חסידים', בתקנון תפילין, פרק י"ד, אות ה': שהאדם הוא לגבי ז'א כחותם המתהפך.

וענין מה שנתבאר מענין "רצועות דתפילין של ראש", בדבור הפותחיל "שימי כחותם" [לקמן שיר השירים, סידור שער התפילין].

5. (בראשית רבה מא, ג. הובא ברש"י נח יג, ג. ו'לקוט שמעוני רמז סט).

6. (בבא מציעא סב, א. וראה תנא אגרת הקדש סימן ט"ו. הורה אור בשלח סג, ב. לקמן ראש השנה סב, ד).

7. (ראש השנה יז, ריש עמוד ב. ראה גם לעיל מסעי צא, ג. צו, ב.).

8. (ראה טענית ז, א).

9. וענין מה שנתבאר בזה באורית בדבור הפותחיל "שימי כחותם" הנ"ל.

10. (על פי ירמיה כ, ט: "בלבי כאש בערת". הושע ז, ד: "כמו תנור בערה").

11. [וענין מה שנתבאר מזה גם כן בסמוך. בדבור הפותחיל "ואכילך את הקו" (לעיל

יג, א).

12. (ראה קהלת יעקב בערך ארץ, ונגסת ישראל).

13. (ראה פסחים פה, א).

14. כמו שנתבאר מזה: בדבור הפותחיל "כי הרים ימושו" [לקמן תצא מ, א ואילך]. ובדבור הפותחיל "שימי כחותם" (הנ"ל).

15. וענין מה שנתבאר בדבור הפותחיל "שמע ישראל", בפירוש (ואתחנן ג, כט): "ונשב בגיא כו" (לעיל ואתחנן יא, ג: "גיא היינו בחינת שפלות והקנעה וביטול אליו וחברך... ונשב בגיא יש לומר שזהו ענין קריאת שמע, שהיא מיושב... ביטול למסור נפשו באהר").

16. וכמו שנתבאר קל זה על פסוק "שימי כחותם" הנ"ל.

17. (זמר חלק ג' בלק קפט, א: "נבא לו יין" (תולדות כו, כה) – "דארמי מין בהויא יין").

עליונה יותר¹⁸. וזהו "למטר השמים תשנה פנים", כאדם השונה לחבירו שיחזור וישנה לו.

[פירוש: שזהו העלאת מיינוקבין להמשיך מין דוכרין, הנקרא "מטר השמים"¹⁹.

ואפשר על דרך זה יש לומר גם כן ענין ניסוד-המים שהיה בחג-הסוכות²⁰ כל שבועת ימי החג:

כי הגה ענין ניסוד תינו הוא בחינת שמחה, והוא כמו חותם בולט שמלמטה, בחינת שמחת הנפש באהבה רבה לה; וזהו ענין שיר הלזים על תינו²¹. אבל ניסוד המים הוא בחינת חכמה – כחמ"ה²², בחינת ביטול, שהוא בחינת חותם שוקע שמלמטה.

והנה בשמיני-עצרת אומרים "מוריד הגשם"²³, שזהו המשיכת מ"ד מלמעלה, להיות נקלט גילוי אור אינסוף ברוך-הוא בנשמות ישראל, מ"קרב איש ולב עמוק"²⁴ (תהלים סד, ז).

ועל זה נאמר (פרשתנו יא, יא): "למטר השמים תשנה פנים" – שפדי להמשיך המשיכה עליונה זו, ד"מטר השמים" שבשמיני-עצרת, הוא על ידי ניסוד-המים בחג-הסוכות. וזהו המושל הנ"ל "כאדם השונה לחבירו כדי שיחזור וישנה לו".

והנה על פי זה יובן הפסוק (מכה ז, יח): "מי אל כמוך נשא עון כו' לשארות נחלתו", ואמרו רז"ל בפרק ב' דראש השנה (דף י"ז), דפירוש "לשארות" היינו "למי שמששים עצמו כשירים".

ויש לבאר תחלה ענין שבספרי מקובלים הקדמונים²⁵ נקראים המדות עליונות "נג"ת" – גדולה, גבורה, תפארת. היינו, שמדת חסדו יתברך נקרא בשם "גדולה". רק ב"עץ חיים" נזכר הפל "חג"ת" – שנקרא המדה בשם "חסד". ובפסוק פתיב גם כן: "לך ה' הגדולה והגבורה כו'".

והענין:

כי באמת באינסוף ברוך-הוא לא שייך לומר שישפיע חסד, רק מחמת פי "לגדולתו אין חקר" (תהלים קמח, ג), וכמו שכתוב (שם, ח): "אך אפים וגדל חסד". כי הגה "באור פני מלך חיים" (משלי טו, טו), ולחיותו יתברך נקרא "אך אפים" על כן נמשך להיות "וגדל חסד כו'". וכמו שנתבאר במקום אחר.

ולכן הוא חסד אין קץ ותכלית לחסדו הטוב. וזהו מדת "ורב חסד"²⁶ (תשא לר, ו). אמנם בחינת חסד זה שפיער הגדולה, זהו דייקא במדת אינסוף ברוך-הוא אשר "לגדולתו אין חקר", כי "הוא לבדו הוא"²⁷, הוא "קדמון לכל הקדומים"²⁸, "כי גאה גאה כו'"²⁹ (בשלה טו, א). לכן "לך הוי"ה – דייקא – הגדולה". מה שאין פן בנבראים לא שייך מדה זו, מאחר שהם באמת "כלא חשיבי", וכל ההשתלשלות הוא כמפה לגבי אוקיינוס, ויותר מכן אין ערוך כו'. לכן בכל סטרא-דקדושה הוא בחינת ביטול ואין ד"כלא חשיבי" – נהפוך מבחינת גדולה. ולכן נקרא ארץ-ישראל בשם "ארץ כנען" – לשון הכנעה וביטול. כמו שנתבאר לעיל (טו, ג).

וזהו מדת "חסד לאברהם" (מכה ז, ב) – שנמשך מבחינת "ואנכי עפר ואפר". ועל דרך זה אמר יעקב (וישלה לב, יא): "קמנתי מכל החסדים"³⁰.

ומה שכתב ב"עץ-חיים" – "מדת חסד", ולא אמר "גדולה", היינו כי ב"עץ-חיים" מדבר ב'חסד ד'עיר אנפין דאצילות, אשר הפלים הם בבחינת גבול ותכלית, "רל"ו אלפים רבבות פרסאות"³¹, ולכן נקרא "עיר אנפין". מה שאין פן "אך אפים" הוא אינסוף. ולכן בחסד-ד'ו"א נקרא חסד-ד'מ"ה, בחינת ביטול, שהפלים בטלים ממש לאינסוף ברוך-הוא. אבל בחינת "וגדל חסד", "ורב חסד", זהו בבחינת

18. (ועיין בזוהר בלק, דף קפ"ט, סוף עמוד א' – בענין אחר קצת).

19. ועיין מה שנתבאר על פסוק "אם בחקתי כו'", בענין "ונתתי גשמיכם כו'" (לעיל בחקתי מו, א: "גשמיכם זהו התורה, כמו שכתוב "ערוף פמטר לקחי" . . ועל ידי "גשמיכם", בחינת התורה . . נעשה . . שזהו לבו פתוח, שיוכל להיות בנפשו בחינת אהבה על ידי בחינת התורה).

20. (סוכה מו, א. תענית ב, ב).

21. (ברכות לה, ב).

22. (זהר חלק ג צו לר, א. הקדמת תקוני זהר בתחילתה. ובכמה מקומות).

23. (משנה תענית ב, א. רמב"ם הלכות תפלה פרק ב הלכה ט"ו. טור ושלחן ערוך ושלחן ערוך אדמ"ר תקנו אורח חיים סימן קיד סימן קיד, א).

24. ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "תורה צוה" (לקמן ואת הברכה זו,

א).

25. "שלפני הפרדס והעני חיים" – אור התורה וקרא צ, א).

26. עיין בזוהר באדרת נשא (דף קל"ג, עמוד ב').

27. (נוסח פיוט לראש השנה יום הכפורים. וראה "מראי מקומות מהות והערות קצרות" לתניא פרק ב).

28. (תקוני זהר קכ, א).

29. (ראה דבור המתחיל "אשריה לה' כי גאה גאה" – תורה אור בשלה סב, ה. לעיל אחרי כט, ב. ובכמה מקומות).

30. כמו שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן ב דבור המתחיל "קמנתי"). עיין שם.

31. כמו שנתבאר ב"אגרת הקדש", (סימן ב) דבור המתחיל "איהו וסויהו".

בסמטרא-אחרא, שהוא בחינת יש, נמשך משם רק על ידי שבירת-הכלים.

וזהו ענין "לעושי רצונו על אחת כמה וכמה"³⁶. וכמו שנתבאר במקום אחר, שבעולם-התיקון נמשך השראת אור אין-סוף מבחינת "שלימותא דכולא"³⁷ כו'.

ואפשר, שזהו גם פן פירוש "אריז' הרים ובקעות": פי אברהם שהוא בחינת הר, היינו מדת החסד, הרי חסד זה נמשך מבחינת "ואנכי עפר ואפר", שהוא בחינת בקעה, בחינת ביטול כו'. מה שאין פן בסמטרא-אחרא כו'³⁸.

וזהו "לשארית נחלתו" – "למי שמושים עצמו כשירים":
פי הנה "ג' מדות הרחמים" נקראים "רחמים גדולים", כמו שכתוב (ישעיה נה, ז): "וברחמים גדולים אקבצך", שנמשכים מבחינת "ולגדולתו אין חקר". שהם מבחינת "אריך אפים וגדל חסד"³⁹. ועל פן אינו נמשך אלא ב"מי שמושים את עצמו כשירים", שהוא בחינת שקיעה וביטול, שזה דייקא הוא הכלי לבחינת חותם בולט ששלמעלה⁴⁰. וזהו שכתוב (ישעיה נ"ז, טו): "כי כה אמר רם ונשא כו' מרום וקדוש אשבון, ואת דפא ושפל רוח" כו'⁴¹.

"אריך אנפין" שלמעלה מהאצילות כו'. וכמו שכתוב בזהר שם בענין "חסד דלגאו" ו"חסד דלבר", עיין שם.

אך משבירת-הכלים שמעולם-התהוה נתהוה בחינת חסד-דישמעאל, אשר גם הוא פורן. אכן הפיזור בכדי להראות את עשרו ותפארת גדולתו³², ולהיות לו לשם ולתפארת³³, הפך מבחינת הביטול מבחינת "עפר ואפר". וממילא שאין משפיע – רק מהמותרות שלו. והתהוות בחינת זה דנבראים היינו על ידי שבירת הכלים דייקא, מעולם התהוה שלפני האצילות, שהיה החסד בבחינת גדולה כו'³⁴.

והאדם צריך לידבק במדות דעולם-התיקון, חסד-דמ"ה, בחינת בטול. ולכן, אפילו מגיע לו ריעותא מהגמילות-חסד, לא ימנע את עצמו מלגמול חסד³⁵, כיון שסבת החסד מחמת ש"מושים עצמו כשירים" כו'. כו'.

והנה, על ידי בחינת בטול זה יוכל להתגלות עליו מדותיו של הקדוש ברוך-הוא ממש, שהוא בחינת מדת גדולתו יתברך בגילוי ממש. פי על ידי בחינת שקיעה ששלמעלה, שהוא בחינת ביטול, נמשך אתגרותא-דלעילא בבחינת חותם בולט, הוא בחינת מדת גדולתו יתברך. מה שאין פן

38. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ענין שניתנה תורה על הר סיני" (לעיל במדבר טו, ב).

39. ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "כי יהרים ימושו" (לקמן תצא מא, א:ב: פירוש רחמים גדולים. . מדת הקדוש ברוך הוא. . על בולם שייך ונפול רחמנותו. וכמאמר "ברוך מרחם על הבריות", שעל כל הבריות ועולמות עליונים שייך ונפול רחמנותו יתברך.

התשובה באה ממדת רחמנות. . מעורר למעלה. . בחינת "ברחמים גדולים אקבצך", שמעלה ומטה שוין. . ועל תשובה שבבחינה זו היא שתלוייה ביאת המשיח. . כשיתגלה לעתיד לבא בחינת "רחמים גדולים", אזי "ההרים ימושו ונתבעות תמוטניהן". ובדבור המתחיל "קול דוד" (לקמן שיר השירים טו, א: "שבחינת מרירות מעוררת המושכת רחמים רבים כו").

40. וכמו שנתבאר באריכות על פסוק "שימני כחותם על לבך כו" (ה'ל).

41. ועיין בזהר פרשת אמור (דף צ', סוף עמוד ב'), וב"מקדש מלך" שם.

32. (על פי אסתר א, ד: "בהראותו את עשר. . תפארת גדולתו").

33. (לשם ולתפארת: על פי תבוא כו, יט. ועוד).

34. ועיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "ויהי בשלח פרעה", בענין "כמה ארך אפים לקניו כו" עיין שם (תורה אור סא, א). ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "שחודה אני כו" (לקמן שיר השירים ז, ג), בענין "כאבלי קדר" כו'. עיין שם.

35. (ראה בארובה לקוטי שיחות חלק כ"ה (נודא ב) עמוד 79 ואילך).

36. (מבות כד, א:ב: רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי אקיבא מלביין בדרך, ושמעון קול המונה של רומי. . והתחילו בוכין, ורבי אקיבא משחק. אקור לו: מפני מה אתה מושחק? אמר להם: ואתם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו: הללו פגשים שמשחתיהם לעצבים ונקמרים לעבודת בוכבים וישבין בבת והשקט, ואנו בית הרום ורגלי אלהינו שרוף באש ולא נבכה? אמר להן: לך אני מצחק, ומה לעוברי רצונו פך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה". וראה תורה אור נח ט, ד. וישב כו, א. בשלח סא, ג. תצוה פא, ב. לעיל בהעלותך לג, ד. שלח מו, א. לקמן האזינו עב, ב. עג, ג).

37. (תקוני זוהר בהקדמה (ז, ב), ובכמה מקומות).

ב.

חוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

ולא להרהר כלל כו'. והד' יש להפלא מאד בלשון התוכחה שהוכיח לה' לומר לו השופט כל הארץ לא יעשה משפט דממ"נ אם הוא שופט כל הארץ מסתמא יעשה משפט אמת ואין להרהר אחריו כלום וא"כ איך יאמר תוכחה כזו השופט כל הארץ. ועוד יפלא ביותר על ענין האזהרה שמוהירו חלילה לך מעשות כו' וכמו שאמרו חולין הוא לך כו' איך יוכל העבד להזהיר על האדון ולומר לו חלילה לך כו' ומה גם א"א שהי' בעצמו עפר ואפר כמ"ש בתוך בקשתו הנה נא הואלתי לדבר כו' ואנכי עפר ואפר. והה' יש לדקדק בנוף טענת אברהם באמרו האף תספה צדיק עם רשע כו' ולא תשא למקום כו' למה הוא מתרעם כ"כ על מדה זו מאיזה טעם יש לומר שישא למקום כולו בעבור צדקת החמשי' צדיקי' הלא א' ביחזקאל (יד, יד) נח דניאל ואיוב המה בצדקתם ינצלו נפשם כו' ולא יצילו בן או בת כי צדקת הצדיק לא יועיל להציל את הרשע אדרבה הדעת נותן שבעון הרשע יספה גם צדיק עמו על שלא הוכיחו וכה"ג אבל להציל את הרשע בעבור צדקת הצדיק אין לזה הכרח כלל עפ"י טעם ושכל ולמה אמר כמתמיה ביותר על המדה הזאת האף תספה צדיק עם רשע כו' ולא תשא למקום כו' ולא עוד אלא שמוהירו אחר התוכחה וא' חלילה לך מעשות כו' השופט כו' (ועוד יש להבין מה שבתחילה לא ביקש רק שלא ימית צדיק עם רשע ובסוף ביקש יותר מכפי המדה להציל הרשע בעבור צדקת הצדיק הי' לו לבקש רק על הצדיק כו') אך הנה כל זה יתורץ בהקד' תחלה שרש מדרגת אברהם למעלה באצילות דהנה ידוע שהאבות הן המרכבה הרי הי' שרש נשמת אברהם מרכבה לבחי' חסד עליון דאצילות שהוא בחי' חסד דו"א (זו"ש ואנכי עפר ואפר שנשאר מבחי' אפר שהוא חלק הדיומם דחסד דאצילות כמ"ש במ"א) והוא מפני שהי' איש החסד בעצם להתחסד עם כל הבריות שבעולם להאכיל ולזון לכל יחי' מי שיהי' וכמ"ש בזוהר דהוה עבד טיבו יתירא עם ברייתא והי' עושה יח"ע בחסד דאצילות ע"י חסדו שעשה למטה כל ימיו ואמנם שרש ומקור הראשון דחסד דאברהם הוא בבחי' חסד דא"א שהוא מקור כל החסדים דקו הימין חח"נ כו' וזהו שנק' אברהם אבר מ"ה דחכ' שהוא מקור החסד שבחכ' והוא בחי' רב חסד דבי' אחיד אבא דאצילות כו' וכמ"ש במ"א במ"ש תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם שהן חג"ת דע"י וא"א כו' וד"ל:

(מו) והנה בכל הנ"ל יובן ג"כ סדר הדברי' שקודם פסוק זה דאדרה נא כו' ואחריו והוא מ"ש בתחלת הענין ויקומו משם האנשים (שהן מיכאל וגבריאל) וישקיפו ע"פ סדום ואברהם הולך עמם לשלחם דמשמע שכבר נגמר הדין דסדום ובלא הודע לאברהם ואח"כ אמר וה' אמר המכסה אני מאברהם כו' עד ויאמר ה' זעקת כו' דמשמע מזה דגם אחר גמר דין נתחרט להודיע לאברהם ולהגיד לו בלשון ספק אם כצעקתה ואם לא כו' כדי שיהיה לו מקום לעמוד להמליץ זכות ואח"כ ויפנו משם האנשים וילכו סדומה לעשות שליחות הדין ואברהם עודנו עומד לפני ה' ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע אולי יש חמשים צדיקים כו' ולא תשא למקום למען ה' הצדיקים כו' חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע כו' חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט כו'. והנה הדקדוקי' בכל זה רבים המה הא' מ"ש בתחלה ויקומו משם האנשים כו' שכבר נשלחו לעשות שליחותם להחרים את סדום בלי ידיעת אברהם א"כ למה נמלך אח"כ להודיע זה לאברהם הי' לו להודיעו בתחלה ואם ימליץ טוב לא יעשה מעשה ומאיז טעם נתחרט להודיעו בסוף מעשה דוקא. והב' בענין סמיכת טענת אברהם למ"ש אדרה נא כו' ואם לא אדעה אז נגש אברהם להמליץ טוב ולמה שתק אברהם בתחלה מיד שא' זעקת סדום כו'. והג' במ"ש ויגש אברהם ויאמר כו' דמשמע שנגש לריב ותוכחה וכמו ויגש אליו יתורה וכידוע דכל מקום שנו' לשון הגשה הוא לריב ותוכחה קשה או למלחמה כו' וכמו שמוכיח הדבר מתוך דברי אברהם שא' לשון תוכחה וגם בלשון אזהרה חלילה לך מעשות כדבר הזה כו' וכפל עוד אזהרתו חלילה לך השופט כל הארץ כו' שזהו כמו מתרעם ומתקצף ביותר על מדותיו ית' איך שאינו עושה כזה משפט אמת להמית צדיק עם רשע כו' וזה פלא גדול והלא אברהם הי' המאמין הראשון בה' אחד ונתנסה בנסיונות הרבה איך יכול הי' גם להרהר אחר מדותיו ית' וכ"ש שיוכל לומר שאינו שופט אמת הי' לו להאמין שהצור תמים פעלו וכל דרכיו משפט והוא בודאי שופט אמת כו' וא"א לומר ח"ו על א"א שלא הי' בו אמונה תקיפה כזו שכל האמונה השלימה מאתו נמשך לנו בירושה ומה גם שידוע שהאבות הן המרכבה שהוא בבחי' הביטול במציאות בתכלית כו' וא"כ הגם שלפי דעתו נרמה לו שאינו משפט אמת הי' לו לבטל דעתו לגמרי

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור לד"ה אחרי ה"א

(באיוב ד' ב') הנסה דבר אליך תלאה, וע' (בשמות כ' כ') כי לבעבור נסות אתכם פי' הרמב"ן ג"כ נסיון ע"ד אם יוסיפו עבודה לש"י מחמת רבוי הטובה, ענין ג' (דברים י"ג ד') כי מנסה ה' כו' שלא ימוטו מעבודתם ע"י אות ומופת נביא שקר ועד"ז מהצלחת עוכמ"ז לפ"ז נסיון זה הוא בענין חזק הדעת וא"ש מ"ש לדעת כו' וכן מענין זה (שופטים כ' כ"ב) למען נסות בם הנסיון כשיראו שהעוכמ"ז גובר' כו', ענין ד' נסיון דודו בשבירת התאוה על ל"ת:

* הנה ל' נסיון בתורה הא' והאלקי' נסה את אברהם (בראשית כ"ב א') והוא מס"נ על מ"ע לקיים ציווי השם, הב' ושם נסהו (שמות ט"ו כ"ה) והוא אם יקבלו ברצון היסורים שלא הי' להם מים לשתות וכדפרש"י אם יבקשו בלשון יפה והם נתלוננו, וכן מענין זה הוא (שמות ט"ז ד') למען אנסנו הילך בתורתי דגבי מן וכ"ה (דברים ח' ב') למען ענותך לנסותך וכדפי' הרמב"ן בשמות שם שהי' חשוב נסיון הילך במדבר בלי להם לסמוך על המן, וכן מענין זה הוא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

חגור חרבך

נוקמת נקם ברית אם ח"ו אינו שומר חברית כדבעי, שע"י חרב זה נעשה גבור להיות בבחי' איהו גבור הכובש את יצרו. ועי"ז הודך והדרך הודך בעוה"ז והדרך בעוה"ב, דהנה ארז"ל בילקוט בשם מדרש גיתן ההוד למשה וההוד ליהושע, ובמשה נא' הוד והדר תשוה עליו. והענין הוא דהנה בעת בריאת העולם לבש הקב"ה לבוש דהוד והדר כמ"ש הוד והדר לבשת ולכן הי' אופן הבריאה שיהי' העולם במעלה עליונה והי' גילוי אלקות כמ"ש ויטע כו' בגן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר, וכתי' ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה וכתי' וישמעו את קול ה' אלקי' מתהלך בגן לרוח היום שלא הי' הלבושי' מסתירים כלל. אך ע"י חטא עה"ד נעשה העלם והסתר שזהו ענין דכתי' אלביש שמי' קדרות, בחי' חושך והסתר. אמנם ע"י חגור חרבך של מילה ושמירת חברית על ירך בכדי לכבוש תאותו שז"ע ויעשו להם חגורות, עי"ז נמשך הודך והדרך כמו בעת בריאת העולם קודם חטא עה"ד, שהי' מאיר גילוי אלקות כו'.

וזהו שאמר ויעשו להם חגורות, שזהו כענין חגור חרבך על ירך גבור, פי' ירך הוא מקור התאוות ורומז לבחי' פגם חברית, וע"י שיזכור שיש חרב נוקמת נקם ברית עי"ז יבוא לשמירת חברית. ובזה יובן מ"ש בזהר ויעשו להם חגורות זהו כסוי' דציצית, שלכא' אינו מובן מהו שייך ענין החגור לציצית, אך הענין דבציצית כתי' פתיל תכלת ותרגומו חוטא דתכלתא, ונודע כי תכלת פי' דאכיל ושצי, שהוא בחי' כורסיא דדינא, וכמ"ש בזה"ב תרומה דקל"ט ריש ע"א שיש כורסיא דדינא דדיינין ביה דיני נפשות ויש כורסיא דדינא דדיינין ב' דיני ממונות, ותכלת הוא כורסיא דדיני נפשות, ועי"ז יירא וכמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם שזהו ע"י שיתבונן בתכלת דציצית, וזהו ויעשו להם חגורות על בחי' הירכין שז"ע סב חוטא וחייט שהוא בחי' תשובה ותורה ותפלה וחרב נוקמת נקם ברית.

וזהו חגור חרבך קאי על חרב פיפיות דמילה, וגם על חרב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

אני לדודי ודודי לי, ש"פ תבוא, תרד"ע

אור הנפש בגוף כו', והיינו שיהי' בבחי' חיות בערך להחיות את הגוף כו' הנה ה"ז רק בבחי' לבוש לא בבחי' כלי, וההפרש בין לבוש וכלי הוא דכלי פועל שינוי בהאור, והוא להיותם שייכים זל"ז ע"כ האור משתנה ע"י הכלי כו', משא"כ הלבוש אינו עושה שינוי בהמלוכש כו', והוא להיות נבדל כו', וכמ"ש הפרדס בשער שם בן ד' ספ"א שהשם הוא כמו בית יד כו', הרי שהוא בבחי' נבדל כו', וגם שאינו ניכר שהוא ע"י שם זה דוקא דבוראי יש חילוקים בהתגבלה וההתעלמות כללי כפי חילוקי השמות, וזה אינו ניכר ונרגש כלל כו', וזהו מפני היותו בבחי' נבדל כו', וזהו ג"כ מה שהשם אינו מגלה את העצם שהרי החילוקים בהשמות ה"ז חילוק בשרש ומקור החיות וכמו שור שרשו מפני שור שבמרכבה ואר' מפני אר' כו', ומב' בכ"מ שאותיות שור מחיים אותו היינו שזהו שרשו ומקורו כו' וכן הוא בפרטי שמות האדם כו', וזה אינו ניכר כלל בהשם רק בשם הכללי כמשי"ת. ובאמת צ"ל שיש בזה ב' ענינים החיות המתלבש בהשם ועצם השם, והיינו דהשם עצמו הוא בחי' חיות (והו"ע שאותיות שור מחיים את השור וכן בפרטי שמות האדם כמו אברהם אב רם ויצחק קץ חי ויעקב ל' יבקע בקיעת אור אבא כו' וכמ"ש במ"א, דעם היות שבוה מרומז ג"כ בחי' האור והגילוי כו' מ"מ זה שייך להעצם והיינו שמורה על מדריגתם בעצם כו'), וזה אינו בבחי' גילוי כו', ובכללות הענין מזה שהשם אינו ניכר ונרגש לעצמו ולזולתו ה"ז הוראה על כללות ההמשכה דבחי' שם שאינו בבחי' דביקות (בהעצם כו'), וגם קודם שקוראין אותו בשמו יש בו חיות כו', ועם היות דאז ג"כ החיות הוא מהשם שנמצא בו בהעלם, ובוראי שע"י קריאת השם נמשך החיות בבחי' גילוי ובבחי' התיישבות פנימי יותר, מ"מ אין זה ניכר ונרגש כו', משא"כ אור ה"ה גילוי הניכר ונגלה כו', והגילוי דאור הוא מעין העצם שע"י האור הרי אנו יודעים גרלות המאור, וכמו אור הנר ואור השמש הרי מהאור המתפשט אנו יודעים שזה אור הנר ולא אור היום ולא אור השמש כו', וכידוע דכל אור הוא מעין המאור לפי שהוא דבוק בתמאור וע"כ יודעים מזה מהות המאור כו', אבל מהשם אין יודעים את העצם שאין אנו יודעים מהשם מהו האדם ומהו עצם נפשו כו' (ובמ"א) מבואר שמהאור ג"כ אין אנו יודעים מהות העצם כי העצמות אינו רק בבחי' מאור כו', וע"ד מ"ש בתו"א ד"ה

(שו) והנה ידוע דענין המלוכה הוא רק התפשטות שמו לבד וכמו מלך שמו נקרא עליהם שהוא בחי' שם לבד, דהרי עצם המלך אינו מתפשט במדינה רק שמו לבד הוא שמתפשט במדינה, וידוע דשם הוא רק הארה חיצונית שנבדל מן העצם כו', דהנה במ"א מב' דשם ואור הוא ענין א' דמה שבמדרש נק' שם נק' בל' הזהר והקבלה אור, וכדאי' בפרד"א עד שלא נבה"ע ה' הוא ושמו לבד, שזהו מ"ש בע"ח מרם שנאצלו הנאצלים כו' ה' אור עליון פשוט ממלא כל המציאות כו', ובלשון המקובלים הוא הנק' אור א"ס כו', מ"מ מחולקים המה בעינים שהאור הוא גילוי והוא דבוק בהעצם והשם הוא העלם ואינו דבוק בהעצם כו' (וי"ל) שלמעלה כללות הגילויים הם בבחי' שם לגבי עצמות, וזהו מצד הברלת העצמות מן הגילויים כו', וכידוע דעצמות אינו בבחי' מקור לגילויים רק שכל הגילויים נמצאים ממנו כו', הרי נמצאים ממנו בדרך נבדל כו', וזהו דאור ושם הם ענין א' ולכן בל' התורה נא' הכל שם שגם אור הוא בכלל שם כו', רק בפרטי המדר' הם שני ענינים), דהנה אור הוא גילוי שניכר ונגלה לכל, משא"כ השם כמו שם האדם שאינו ניכר ונגלה לזולתו כלל, וגם לעצמו אין השם ניכר, והגם שע"י השם נמשך החיות שהוא מורגש אל האדם, מ"מ מה שזה ע"י השם אינו מורגש לו כו', ואינו דומה לענין האור שהגילוי לעצמו הוא בבחי' גילוי אור יותר, משא"כ בשם הרי השם אינו ניכר אילוי כו' (ולכא' ענין השם הוא כמו כלי אל האור שהחיות והאור מתלבש באותיות השם, ומשו"ז אין השם נרגש להיותו רק כלי לבד, והחיות המתלבש הרי נרגש הוא כו', צ"ל בזה דהנה באור וכלי הרי הכלי פועלת בהאור שע"י יחי' בגילוי ושיהי' הגילוי כפי מהות הכלי, וכידוע שהאור בעצם אינו בהגבלה ובמציאות כח ממש כמו כח החכ' וכח הבינה וכח"ג, וע"י הכלי הוא שנעשה בבחי' מציאות כח כו', הרי ניכר ונרגש פעולת הכלי בהאור כו', ובשם עם היות שע"י השם הוא גילוי החיות כו', מ"מ אין זאת שע"י השם נעשה בבחי' חיות שהרי הנפש הוא חי בעצם, וכן האור והגילוי מן הנפש הוא בבחי' חיות כו', והגם שר"ל דאור וכלי ה"ז בכחות פרטים ושם הוא בכללות החיות, דבזה היינו בהחיות כללי באמת פועל השם שיוכל להיות בבחי' חיות כו', וכידוע דהשם הוא כמו לבוש שמעלים על החיות שע"י יכול להיות התחברות והתלבשות

שבעצמות, וכמו שיש בהאור כח ההתחוות כו' כמ"ש באגה"ק סי' ק', רק שזה שנתגלה בו הוא בחי' האור לבר כו' לפי שכן הוא רצון העצמות כו').

קיצור. והנה מל' הוא שם, שם ואור ענין א', ומ"מ מחולקים, דאור דבוק בהעצם, ולכן הוא גילוי, ושם נבדל והעלם גם לעצמו (וי"ל מפני הברדל ערך העצמות כללות האור ג"כ בבחי' נבדל, וגם שהיא גילוי רצוני), ואין השם ככלי שהרי אינו משנה את החיות למהותו, רק הוא לבוש לכללות החיות, ולבוש אינו משנה, ולכן מהשם אינו יודעים העצם, משא"כ מהאור יודעים גדלות העצם, ולמעלה שאינו יודעים כל העצמות יודעים עכ"פ מציאות בחי' מאור, ולהיותו מעין העצם יש בו הכל, ונתגלה רק בחי' אור (ובשם עצם השם הוא עצם מדרגתו, והחיות הוא המתלבש בהשם).

חייב איננו לבסומי דרוח"ב דלא זהו עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים וחיים וקיימים ממנו כו', כמ"כ לא זהו עיקר אלקות מה שהאור נמשך ממנו כו' דהעצמות נושא בעצמו כבי' כמה ענינים שלא נתגלו כלל כו', י"ל שזהו מפני כללות הגילויים הן בבחי' שם לגבי עצמות כנ"ל והיינו שהוא בבחי' נבדל מן העצמות (וי"ל מפני שהעצמות נבדל בערך לגמרי מענין הגילוי ע"כ כל גילוי אינו בבחי' דביקות ממש כו', וגם י"ל דכל גילוי רצוני הוא כמו ע"י צמצום כו' כמ"ש במ"א, ומוש"ו אינו בבחי' דביקות ממש כו'), וע"כ האור הגם שהוא בבחי' דביקות בהעצם אינו מגלה כל העצמות כו', ומ"מ בענין האור הרי האור מגלה שהוא בחי' מאור (רק שמגלה מציאות המאור לא עצם המהות כו' וכמ"ש במ"א), וכמ"א כ' דלחיות שהאור מעין המאור י"ל שיש בו כל מה

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

וכל בניך למודי הוי'

חכמים מרבים שלום בעולם שנא' וכל בניך למודי הוי' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך, ופי' בשל"ה (תושבע"פ כלל אל תקרי דת"ג ע"ב) כי תיבת בניך הב' מיותר מאחר שנא' ברישא וכל בניך למודי הוי' הי' די ומספיק שיאמר ורב שלומם, ומכפל הלשון ורב שלום בניך מזה למדו דא"ת בניך אלא בוניך, וענין בוניך הוא כמארו"ל (שבת קי"ד ע"א) מאי בנאין א"ר יוחנן אלו ת"ח שעוסקים בבנינו של עולם, ואי' במהרש"א (שם) בבנינו של עולם היינו תורה שהיתה כלי אומנתו של הקב"ה בבריאת העולם כדא' במדרש (בראשית בתחלתו) ואהי' אצלו אומן כו' אומן, התורה אומרת אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטרין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דאפתראות (יריעה) של קלף דלא קמיט ומצוירים עליו צורות שונות של בנינים, מ"כ) ופנקסאות יש לו, לדעת היאך הוא עושה חדרים היאך הוא עושה פשפושין (חדרים קטנים, מ"כ) כך הי' הקב"ה מבית בתורה ובורא את העולם, והוא שעוסקים בבנינו ש"ע היינו שעוסקים בתורה ש"ע עסק התורה הם בונים את העולם, וכדא' בוח"ב (דקס"א ע"ב) כל מאן דאסתכל בה באורייתא ואשתדל בה כבי' הוא מקיים כל עלמא, קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא. ואמר כל מאן דאסתכל

וכל בניך למודי הוי', ורב שלום בניך (ישעי' נ"ד י"ג), ופי' במצו"צ למודי ד' תלמודי הוי', וצ"ל מהו"ע תלמודי הוי'. ומצו"ד פי' וכל כו' הוי' ישכילו בחכמה כאלו יהיו תלמידי המקום כ"ה, ורב שלום בניך השלום של בניך יהי' הרבה מאד, ומ"ש כאלו יהיו תלמידי המקום פי' כאלו הוא כאשר והיינו דכאשר יהיו תלמידי המקום הנה אז השלום של בניך יהי' הרבה מאד, ומתאים לפי' התרגום וכל בניך אלפין באורייתא דהוי' וסגי יהי שלם בנך, דע"י הלימוד בתו' שיודע שהיא תורת הוי' דהוי' אלפין באורייתא דהוי' הנה אז מלבד דישכילו בחכמה אלא עוד זאת סגי יהי שלם בנך, והוא ע"ד דכתי' בן פורת יוסף בן פורת עלי עין כו' ותרגם ברי דיסגי יוסף ברי דיתברך כגפן דנציב על עינא דמיא וגו', והיינו דלבר זה דיוסף עצמו הוא ל' ריבוי וכמ"ש ותקרא את שמו יוסף לאמר יוסף הוי' לי כו' הנה ברי דיסגי יוסף בריבוי אחר ריבוי, ע"ד שארו"ל (ברכות ד"ב ע"א) מזרעא דיוסף קאיתינא דלא שלמא בי' עינא, דברכת יוסף ובניו הוא וידגו לרוב בקרב הארץ, והוא עלי עין עולי עין, דארץ עלמא דאתגליא וים עלמא דאתכסיא, וברכת בני יוסף הוא דגם בעלדא"ג יהיו במדרגת ההתקשרות דעלמדא"כ"ס. אמנם צ"ל מהו"ע אלפין באורייתא הוי', הלא הכל יודעים דהתורה היא תורת הוי' ומה בא להשמיענו בזה דאלפין באורייתא דהוי'. אך הענין הוא, דהנה אי' בגמ' סוף ברכות תלמידי

קיצור. יבאר דכאשר אלפין באורייתא דהוי' דוקא, אז הנה מלבד כי ישכילו בחכמה אלא עוד סגי יהי שלם בנך ע"ד בן פורת יוסף ברי דיסגי יוסף, תוספות על תוספות בריבוי גדול, ות"ה נקראים בנאים, כי התורה היא כלי אומנתו של הקב"ה, ובר נש דאסתכל באותיות התורה ומתדבק בקדושת האותיות מקיים עלמא, ולכן התורה הולכת ממדינה למדינה לברר העולם.

בה באורייתא ואשתדל בה, שהם ב' ענינים, אסתכל באורייתא הם אותיות התורה, ואשתדל בה הו"ע לימוד התורה, והיינו דגם ע"י ההסתכלות באותיות שבספר תורה ובפרט בעלותו לתורה שמברך תחלה אשר בחר בנו, ובסוף אשר נתן לנו, הנה ע"י ההסתכלות באותיות הס"ת הוא מקיים עלמא, וזהו מה שהתורה הולכת ממדינה למדינה להאיר את העולם ע"י אור התורה.

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה – י"ב-י"ג תמוז

זו אדם, אדמה לעליון. ובכן בכל עבודת האדם למטה יכול הוא להתאחד ולהתקשר באור אין סוף ברוך הוא, והמאחד המה התורה והמצוות דכתיב בה⁴ זאת התורה אדם, דיש בה רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה.

זהו כל האדם, אשר תמיד כל ימי חייו יהי' שלשלת ארוכה של עבודה ופועל טוב, להתרחק מן הגשם ולהתקרב אל הרוחני, על ידי עבודה ויגיעה שמעמל ומייגע נפשו, למאוס בחומר ולבחור בצורה.

* * *

בימים ההם כבר נודע אשר תלמידי מורנו כ"ק המגיד נ"ע הם אנשים בעלי צורה נכבדה, שוקדים בתורה, בעלי כשרון גאוני, עובדי ד' בעבודת הלב, בעלי מדות טובות, בוחרי הדידות הכניעה והענוה.

נודע הדבר אשר הוד כ"ק רבנו הגדול נ"ע בהיותו בן ט"ו הי' גאון גדול, וגם מקובל וחקרן, וכמאמרי הוד כ"ק אאזמו"ר מורנו ה"צמח צדק" (כן שמעתי מכבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית מרת רבקה זצ"ל) אילו היה הסבא בזמן התנאים – היה תנא גדול; ואילו היה בזמן הנביאים – היה נביא גדול⁵ (וסיים) הסבא היה תנא ונביא, אלא כיוון שהדור לא היה כדאי, היה זה בהעלם רק בפני אלה שהיו ראויים לכך.

* * *

הוד כ"ק⁶ רבנו הגדול נ"ע אמר לבנו הוד כ"ק אדמו"ר רבנו האמצעי, המאמר כל האומר אין לי אלא תורה כו' הביא אותי ללכת למזריטש.

כבר נודע אשר בעבודת האלקים ישנה עוד שיטה גדולה ומעובדה, אשר לא לבד המדרש ולימוד התורה הוא העיקר, כי אם גם המעשה והעבודה שבלב בתפלה, וכל האומר אין לי אלא תורה בלבד, גם תורה אמיתית אין לו.

אמיתית התורה, היא התורה אשר הלומד יודע שזהו חכמתו ורצונו יתברך שכן גזרה חכמתו העליונה, באם שיטעון ראובן כך ושמעון כך יהי' פסק ההלכה כך וכך, והלומד תורה עליו להתדבק בקדושת ההלכה, ובקדושת האותיות, ואשר בשכלו יקיף את דבר ד', ומתאחד עם האור אין סוף ברוך הוא שבתורה.

ובכדי אשר האדם במוחו הגשמי יתקרב אל הקודש פנימה, הוא על ידי עבודה שבלב זו תפלה, הבאה על ידי ידיעת גדולתו ורוממותו, וההתבוננות וההסתכלות ביקרא דמלכא.

בכל החיים של חיי האדם והנבראים וענפיהם המרובים בסבות מסכות שונות, ובמאורעות ממאורעות שונים מוצא מורנו כ"ק הבעש"ט נ"ע את האלקים, כי אין דבר בכל הדומם-צומח-חי-מדבר והד' יסודות אש-רוח-מים-עפר אשר לא יראה באצבע על אלקות.

שיטת מורנו כ"ק הבעש"ט נ"ע היא תורה אחת בשני נוסחאות: א) אלקות הוא הכל, ב) הכל הוא אלקות. ועל יסוד זה הולך וסובב כל עניני התורה והמצוה בביאורים והסברים שונים על פי דרכי הבנת תורת החסידות בכל חיי האדם על פני האדמה.

האדם התחתון החי על הארץ אשר ברא ויצר אדון כל, הוא דמות תבניתו של אדם העליון אשר עליו נאמר³ ודמות כמראה אדם עליו מלמעלה, ולכן נקראת בריאה

(5) ראה ספר השיחות – תורת שלום עמוד קע נוסחא אחרת.

(6) כעין זה אמרו על ר' יהודה החסיד (ספר מעשיות).

(3) יחזקאל א, כו.

(4) שמואל ב ז, יט.

בהליכתו בדרך, ללמד דרכי החסידות, ויבחר רק בבעלי כשרון גאוני ובעלי ידיעה רחבה בתורה.

בשנה ההיא עשה רבנו הגדול נ"ע שני מסעות אשר בשני המקומות הגיד דברי תורה בקהל רב, והשיב על כל השאלות אשר שאלוהו, ובמסעיו אלו נדבקו בו הרבה בעלי כשרון גאוני אשר נסעו אחריו לביתו.

שלל המסעות היה לרכוש גדול אשר באבני חן הללו יסד רבנו הגדול נ"ע פנת יקרת חדר הוראה בתורת כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע.

שמונה עשרה שנים עברו ובחסדי א"ל עליון ישנה מפלגה נקראת בשם חסידים, ועדת החסידים עושה חיל, וכעשרת אלפים איש נחשבים על דגל רבנו הגדול נ"ע. בעת ההיא יוצא לאור ספר ה"תניא" אשר קירב אלפי לבבות לאבינו שבשמים, וההתנגדות הכללית נהפכת מלשם שמים לשם קנאה, ויצא עגל המסירה הידועה, דבר אשר הכאיב גם את לבם של גדולי התורה אשר בין המתנגדים.

עוברים שלש עשרה שנים של התפשטות תורת החסידות גם בתוככי ההמון, רבים המה הנהנים לאורה של החסידות. בידעה מסתפקים המה גם במיעוט אבל בעבודה ופועל דורשים הם מעצמם הרבה. ולעומתם בעלי הידיעה מתכלכלים על מבועי דחוכמתא מאמרי ודרושי ה"תורה אור", "לקוטי תורה", סידור ובאורי הזהר.

המלחמה הצרפתית מנדדת את הנשר מקנו, ובעש"ק מברכים אלול תקע"ב עוזב רבנו הגדול נ"ע עם בני ביתו ואיזה מהחסידים את העיר ליאדי, ובששים עגלות הולכים בגולה במחסה של החיל הרוסי.

רבנו הגדול עוין את המלך נפוליון, באשר חשבו למכשח באלקים, ועל אשר התגאה כי בכוחו ועוצם ידו עשה כל גבורותיו, ובכן לא חפץ להיות תחת רשותו אפילו שעה קלה.

ובקיץ תקע"ד בא הוד כ"ק אאזמו"ר כ"ק אדמו"ר האמצעי לליובאוויטש עם כל בני ביתו הוד כ"ק אאזמו"ר כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק", וכל אלו אשר יצאו אתם עמם בדרך, ואשר נספחו אליהם בימי ישבם בעיר קרמנצ'וג והסביבה.

וראש השנה תקע"ה הוא ראש השנה הראשון לדברי ימי בית רבי ולהתיסדותם בליובאוויטש, בירת החסידות חב"ד.

כשנים עשר שנה התלהבה החסידות בימי כ"ק רבנו האמצעי, רוב החסידים מסרו ונתנו עצמם על לימוד החסידות ועבודה שבלב זו תפלה באריכות גדולה יום יום.

געגועים גדולים היו לי להיכנס לתורה להבין ולהשיג, כל מה שידעתי והשגתי היה לי לאפס ואין לעומת גדול תשוקתי לדעת את התורה.

בהיותי בן י"ג שנה התחלתי ללמוד רוב הזמן לעצמי, ושעות לימודי היו שמונה עשרה שעות יום יום, ושלש שנים רצופות למדתי בחול שני שלישים גמרא ופוסקים ראשונים ושליש אחד מקרא, אגדה, זוהר, מדרש, קבלה וחקירה, ובשבת שלישי גמרא ופוסקים, שלישי מקרא, אגדה וחקירה, ושלישי מדרש, זוהר וקבלה.

באחד הימים עצבון רוח אחזני, כי האפשר הדבר אשר אשאר בלא רב, ומה יהיה אחרית דבר זה, והחלטתי, כי בא מועד ללכת למקום תורה, למקום מורה דרך, ואתבונן אנה אלך כי שמעתי אשר שני מאורות ישנם בעולם.

המאור האחד במזריטש תלמידו של הבעש"ט, והמאור השני בוילנה, חבורת גדולי תורה, בוילנה מורים איך ללמוד ובמזריטש מורים איך להתפלל.

גודל תשוקתי אל ידיעת התורה אילצה אותי ללכת לוילנה, ואלכה ימים אחדים בדרכי זה המובילה לוילנה, ובהלכי התבוננתי הלא ללמוד הנני יכול במעט, ואיך עובדים את ד' בתפלה – לא אדע, על כן אלכה תחילה למזריטש, ואראה מה היא דרכם ומשם אלכה לוילנה.

עשר שנים עברו והוד כ"ק מורנו רבנו הגדול הוא אחד מעמודי התווך אשר בית ישראל קדישא נשען עליו, ובשנת תקל"ד הנהו אחד ממנהיגי המועצה בסדרי כלכלת ענין החסידות אף אשר טרם נקראה בשם זה.

באסיפת כ"ק תלמידי המגיד נ"ע בשנת תקל"ו הנהו הקורא ומקריא ועושה סדר בחלוקת המדינות אשר בהם יתיישבו תלמידי המגיד נ"ע ויתעסקו להפיץ תורת כ"ק מורנו הבעש"ט על פי יסודי ההוראה אשר קבלו ממורם ורבים.

זקן התלמידים והארי שבחבורה קדישא כ"ק האדמו"ר רבי מנחם מענדל זצ"ל מהורודוק דורש מאתו לקיים פקודת מורנו כ"ק המגיד נ"ע לקחת על עצמו העבודה בהפצת תורת והדרכת כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע. אחת ההחלטות של האסיפה ההיא היתה שהתלמידים לא יסיפו עוד להסתיר ידיעתם בתורה, כדרכם בתחילה שהיו מתנהגים בענוה, ומסתירים את עצמם, אלא אדרבה ידברו דברי תורה בנגלה מעל הבימה, בריש גלי, ואחרי כל פלפול או דבר הלכה יבארו את ההלכה ההיא או את הפלפול ההוא מה ענינו בעבודת האדם לתקן מדות בני אדם.

ובבוא רבנו הגדול נ"ע לביתו לליאזנא התחיל לבחור באיזה אברכים, אשר באו אליו, ואשר התקרבו אליו

בהחמשים שנה, שנות התפשטות תורת חסידות החב"ד ודרכי הדרכתה ועבודתה על ידי שני המאורות הגדולים כ"ק מורנו רבנו הגדול ובנו כ"ק מורנו רבנו האמצעי, נפתחו חמשים שערי בינה. בעת ההיא נעשתה תורת החסידות לקנין עם אלקי אברהם, הרבה עשירות אלפים איש מסתכלים ביקרא דמלכא עילאה מתוך ידיעה והשגה גדולה ורחבה, והרבה עשירות אלפים מדברים בשפה ברורה על אודות טהירו עילאה ועל אודות העולמות העליונים מושללי הגשם העומדים בחללו של אין סוף ברוך הוא.

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,
שעה אחד עשר לילה.

בחודש השלישי לשבתי בהאראדאק – סיפר הר"א להריי"ש – בא המגיד דליאזנא, כ"ק אדמו"ר הזקן עם קבוצת תלמידיו, על אחד השבטים למורנו הרה"צ הרמ"מ להאראדאק.

את שמע המגיד דליאזנא שמעתי עוד בתחילת בואי להאראדאק, כי גאון אדיר הוא בנגלה ובקבלה ובקי בחכמות, ואשר הגדיל והפליא לעשות לקבץ בחורים ואברכים בעלי כשרונות מצוינים ולומד עמהם תורה הנגלית ותורת הבעש"ט, ומדריךכם בדרכי החסידות העיונית.

היושבים אצל הרמ"מ שמחו שמחה גדולה לבואו, כי ידעו אשר הרה"צ הרמ"מ מחבב ומייקר הוא עושה סעודה גם בימי החול ואומר דברי תורה על השולחן.

בשבת ההוא אמר הרה"צ הרמ"מ תורה בענין ניסיון העקדה שהניסיון מתייחס אל אברהם ולא אל יצחק, ומפני מה לא נזכר הניסיון דאור כשדים, והאריך לבאר ענין האמונה פשוטה ועניני ההשגה.

גם קשישי התלמידים לא ידעו את דברי התורה על בורים, ורק אחרי אשר המגיד דליאזנא חזר את התורה לפני היושבים פעמים ושלוש ויסבירה באר היטב, אז הבינום כולם וישמחו מאוד.

* * *

עם הרב המגיד דליאזנא באו מקצת תלמידיו, ומהם נודעתי אופני ההדרכה והלימוד אשר סדר לתלמידיו, ואחליט לנסוע לליאזנא.

בבואי שמה קבלוני התלמידים בסבר פנים יפות, וע"פ הוראתו של הרב המגיד למד אתי אחד התלמידים את כללי החסידות.

כל נברא ויצור, הן בצבא השמים מהכוכב היותר קטן עד המלאך היותר גדול, והן בצבא

הארץ מן התולעת היותר קטנה עד האדם הדגול מרובה, יש בהם נשמה אלוקית המחי' אותם מאין ליש.

כל תנועה ופעולה – בצבא השמים וצבא הארץ – מתנועת עשבי הארץ עד תנועת גלגל העליון הכל הוא בהשגחתו הפרטית של הבורא. אדון העולמים ברוך הוא.

כל בני ישראל – בלי הבדל עני או עשיר, מיוחס ובלתי מיוחס, למדן ובלתי למדן – כמשפחה אחת המה לדאוג איש בעד רעהו, להועיל איש לרעהו בגשם ורוח.

להביט בעין יפה על כל אדם, לדון את כל אדם לכף זכות, להתלמד מתמימותם של אנשים פשוטים העובדים את השם יתברך באמונה טהורה ועוזרים לכל אדם ביושר לבב.

כשמונה חודשים נתעכבתי אז בליאזנא ואבוא הביתה שמח וטוב לבב.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

כל נער ונער שילמוד בחדר והראוי לישיבה לשלחו למקום תורה בידיעה מתחילה מפרטיות הנהגת הישיבה בלימוד והשגחה מעולה. וחובת גברא היא על כל אחד ואחד מאנשי יחי' בכל מקום מגורם שהם, יברכם השי"ת, לעורר בדבר זה במקום מגורו ולבוא בכתובים בזה בין מכירי ומיודעיו בהתעוררות והרגש פנימי.

ואתענג לשמוע מנועם שלומכם הטוב בגו"ר, ואברכם כי האל הטוב יהי' בעזרתכם אשר פרנסתכם תהי' בריוח ובמנוחה שתוכלו לקבוע עיתים לתורה ועבודה מתוך הרחבה. והנני פב"ש כל אחד ואחד מאנשי יחי' ומבקשם בבקשה כפולה של האמור.

והנני ידיכם עוז הדו"ש טובם והצלחתם ומברכם בגו"ר,

יוסף יצחק שניאורסאהן

[ב"ה] ג' ח' מ"ח תרפ"ד

אל ידידנו אנ"ש בעי"ת סלאנים יע"א,
ד' עליהם יחי'

שלום וברכה

במענה על מכתבם הכתוב ברגשי התקשרות פנימי, הנני בזה לקרבם בקירוב נפשי, ואכספה לדעת מעמדם ומצבם, האם יש להם קביעות עתים ללמוד ברבים ביחד, כן אם יש להם קביעות זמני התועדות אשר איש את רעהו ידברו בענייני עבודה שבלב, ובבירור וזיכוך המדות, ובודאי יש להם, בעזרתו ית', חדרים לבניהם ובני בניהם יחי' אשר לומדים [תורה] בלימוד טוב כראוי, וכאשר הי' מימים ימימה.

כל הבאים בצל קורתנו ידידנו אנ"ש יחי' עליהם למסור נפשם להרחיב אהלי תורה, לתת לבם ונפשם על

אגרות קודש

ב"ה, ז' מנ"א, תשי"ג
ברוקלין.

...ומה שמתחיל מכתבו שהפסיד רחיצה אחת, הנה בטח לא הפסיד אלא נשתכר, וכמ"ש לו במכתבי, כמדומה, במרז"ל שבת היא מלזעוק - ואעפ"כ ודוקא עי"ז - רפואה קרובה לבוא. ועוד גדולה כ"פ מרפואה הבאה ע"י הרחיצה, כמובן...

עֲקֵבְתָּא דְּמִשִּׁיחָא

למשג "עקבתא דמשיחא" המופיע במשנה, יש שני פירושים הפוכים: פרוש אחד, מלשון העקב שברגל, הדרגה התחתונה ביותר של האדם.

וכך גם התקופה המכונה במשנה "עקבתא דמשיחא" היא תקופה שבה לא רואים ולא חשים את אור השם (כמו הסימנים הלא טובים שחכמינו זכרונם לברכה מפרטים לגבי תקופה זו) - כשם שהעקב שברגל קהה לתחושות וכמעט אין בו חיות.

הפרוש השני - מלשון עקבות המשיח, תקופה שבה כבר שומעים את פעמיו של המשיח. לפי פרוש זה מדבר דוקא בתקופה נעלית, שבה כבר שומעים את פעמי הגאולה המתקרבת.

כך גם פרשת השבוע פותחת בפסוק "וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן". וגם כאן הפרושים במלה "עקב" הפוכים לכאורה: רש"י מפרש, שהכוונה ל"מצוות קלות שאדם דש בעקביו". שנקיים גם את המצוות שיש חליה מי שמזלזלים בהן, כמו דבר לא חשוב שאנשים דורכים עליו ברגליהם.

ואלו מפרשים אחרים סבורים ש"עקב" הוא מלשון אחרית וסוף, והתורה מדברת כאן על השכר שינתן ליהודי בסיום עבודתו.

לפי הפרוש הראשון עוסקת כאן התורה ביהודי שנמצא בדרגה נמוכה, שצריך לעוררו להקפיד על מצוות קלות. ואלו לפי הפרוש השני מדבר בגמר העבודה ושלמותה, ביהודים בדרגה עליונה, שכבר קימו את כל המצוות ועתה הגיעו לשלב קבלת השכר. כיצד מתחברים שני הפרושים המנגדים הללו?

ההסבר הוא, שיש קשר פנימי בין הראש לרגל ובין סוף העבודה לתחלתה. דוקא כאשר יהודי מתחזק ומתגבר לקיים את המצוות הקלות, הוא זוכה להגיע לשלמות המצוות. אם יהודי מתאמץ לעבד את השם כשהוא שרוי בדרגה נחותה ביותר, הוא זוכה להגיע לדרגה העליונה ביותר.

וכך גם בענין הגאולה: דוקא משום שזו תקופה של חשך כפול ומכפל, יכולים להשמע בה פעמיו של המשיח; כיון שמסירות הנפש הנדרשת מיהודי שצריך לעבד את השם בתקופה זו, היא הגורמת לגלוי העליון ביותר - אורו של משיח.

שיאו של נגוד זה מופיע בתקופה שלנו. מצד אחד, על-פי כל הסימנים, ברור ש"הנה זה (משיח) בא", וכבר נסתיימו כל העניינים שעם ישראל היה צריך לסיים, והדבר היחיד שחסר הוא - תנועה אחת של הקדוש ברוך הוא שתוציא את עם ישראל מהגלות ותביאם לארץ הקדש. ועם זאת, הגאולה טרם באה ומתעוררת הזעקה הגדולה: "עד מתי?!"...

ודוקא הזעקה הזאת היא שמעוררת אצל הקדוש ברוך הוא את הגאולה בפעל ממש, ונבנה בית המקדש השלישי, שיהיה חבור של הבית הראשון והשני, ולכן יהיה בית נצחי, כשם שהגאולה תהיה גאולה נצחית שאין אחריה גלות, וכל זה יהיה בקרוב ממש.

(מעובד על פי ספר השיחות תנש"א כרך ב, עמוד 760, ועוד. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

פרשת עקב

אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׁרֹפוּן בָּאֵשׁ לֹא־תִחְמוֹד פֶּסֶף וְזָהָב
עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתְּ לָךְ פֶּן תִּגְקֹשׁ בּוֹ כִּי תֹעֲבֹת
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ^ט וְלֹא־תִבְיֵא תֹעֲבָה אֶל־
בֵּיתְךָ וְחַיִּית חָרָם כְּמֹהוּ שִׁקָּץ | תִּשְׁקָצְנוּ
וְתַעֲב | תִּתְעַבְנוּ כִּי־חָרָם הוּא: ^{פ ח} כָּל־
הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת
לְמַעַן תַּחְיִין וּרְבִיתֶם וּבִאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁפַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם: ^ד וְזָכַרְתָּ
אֶת־כָּל־הַדְּרֹךְ אֲשֶׁר הוֹלִכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה
אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר לְמַעַן עֲנִתְךָ לְנִסְתָּךְ
לִדְעַת אֶת־אֲשֶׁר בְּלִבְּךָ הַתִּשְׁמֹר כְּחֵיב מִצְוֹתוֹ
כִּי מִצְוֹתָיו אִם־לֹא: ^ג וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכַלְךָ
אֶת־הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְלֹא יָדָעוּ אֲבֹתֶיךָ
לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל־הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יַחֲיֶה
הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצֵא פִי־יְהוָה יַחֲיֶה הָאָדָם:
(ישראל) ^ד שְׁמַלְתְּךָ לֹא בָלְתָה מֵעַלְיֶךָ וּרְגֻלְךָ לֹא
בְצִקָּה זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה: ^ה וַיִּדְעַת עַם־לְבָבְךָ כִּי
כַּאֲשֶׁר יִסֹּר אִישׁ אֶת־בְּנוֹ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִיִּסְרֶךָ:
וְשִׁמְרַתְּ אֶת־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְכַת בְּדַרְכָּיו
וּלְיִרְאָה אֹתוֹ: ^ו כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִבִּיאֵךְ אֶל־
אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נָחְלִי מַיִם עֵינַל וְתַהֲמֹת וְצִאִים
בְּבִקְעָה וּבְהָר: ^ה אֶרֶץ חֹטֵה וְשֹׁעֵרָה וְגִפֶּן וְתַאֲנָה
וּרְמֹן אֶרֶץ־זֵית שֶׁמֶן וְדִבְשׁ: ^ט אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא
בְּמִסְכָּנָה תֹּאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תַחֲסֹר כָּל בָּהּ
אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרוֹז וּמַהֲרִיָּה תַחֲצֹב
נַחֲשֹׁת: ^י וַאֲכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ וּבִרְכַּתְּ אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ:

~ נקודות משיחות קודש ~

וַאֲכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ וּבִרְכַּתְּ

מִשָּׁה רַבְּנֵי תַנְחָן אֶת בִּרְכַּת "הַזֶּן" עַל יְרִידַת הַמֶּן. וְתַמּוּהָ,
כִּיצַד אֲנוּ מְבָרְכִים נֶסֶח זֶה עַל לֶחֶם מִן הָאָרֶץ. וְיֵשׁ לִזְמֹר,

ז יְהוָה | עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים
הָאֵלֶּה וְשִׁמְרַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ לָךְ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁפַּע
לְאַבְרָהָם: ^י וַאֲהַבְךָ וּבִרְכְךָ וְהִרְבְךָ וּבִרְכְךָ פָּרִי־
בִטְנְךָ וּפְרִי־אֲדָמְתְךָ דִּגְגֶךָ וְתִירִשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ
שְׁגֵר־אֱלֹפִיךָ וַעֲשִׂיתָרָת צֹאנְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
נִשְׁפַּע לְאַבְרָהָם לָתֵת לָךְ: ^י בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל־
הָעַמִּים לֹא־יְהִיֶּה בְךָ עָקָר וְעַקְרָה וּבְבִהֶמְתְּךָ:
^י וְהִסִּיר יְהוָה מִמֶּךָ כָּל־חֲלִי וְכָל־מְדוּי מִצְרִים
הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁיֵם בְּךָ וּנְתַנֶּם
בְּכָל־שָׁנְיֶיךָ: ^י וַאֲכַלְתָּ אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לֹא־תַחֲסֹם עֵינְךָ עֲלֵיהֶם
וְלֹא תַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵיהֶם כִּי־מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: ^ס
^י כִּי תֹאמַר בְּלִבְּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי
אֵיכָה אוֹכַל לְהוֹרִישָׁם: ^י לֹא תִירָא מֵהֶם זָכַר
תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה
וּלְכָל־מִצְרָיִם: ^י הַמִּפְתַּת הַגְּדֹלֶת אֲשֶׁר־רָאוּ
עֵינֶיךָ וְהָאֲתֹת וְהַמִּפְתִּים וְהַיָּד הַחֲזָקָה וְהַזֶּרַע
הַנְּטוּיָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־עָשָׂה
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְכָל־הָעַמִּים אֲשֶׁר־אָתָּה יֵרָא
מִפְּנֵיהֶם: ^ד וְגַם אֶת־הַצֶּרֶעָה יִשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בָּם עַד־אֲבֹד הַנְּשֹׂאָרִים וְהַנִּסְתָּרִים מִפְּנֵיךָ:
^כ לֹא תַעֲרֹץ מִפְּנֵיהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּקִרְבְךָ
אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא: (לוי) ^כ וַיִּגְשׁ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֵיךָ מַעֵט מַעֵט לֹא תֹכַל
כָּלְתָם מִהֵר פֶּן־תִּרְבֶּה עָלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה:
^כ וּנְתַנֶּם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהֵמָּם מְהוּמָה
גְּדוֹלָה עַד הַשְׁמָדָם: ^כ וְנָתַן מַלְכֵיהֶם בְּיָדְךָ
וְהָאֲבֹרֹת אֶת־שִׁמְם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא־יִתְיַצֵּב
אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הַשְׁמָדְךָ אֹתָם: ^כ פֶּסֶלִי

~ נקודות משיחות קודש ~

ואכלת ושבעת וברכת

נוהגים כאן, שסמוך לסיום ההתעוררות מכריזים שכל אלו שאכלו קשעור, בטח ירכו את הברכה שנתחייבו בה. וכמדה שמוכא בספרים, שהרמ"א וגדולי ישראל נהגו להכריז בקגון דא נכתב בספר 'שאלת שלום' לשאלות: "המון העם מקלים. . . גם מקצת בעלי תורה ויראי ה' נמשלים. . . ומצוה על כל אחד מהמסבין להיות כזריז ומזכיר להכריז טרם ישכח וילך לו".

(אגרות קודש, כרך טז, עמ' קו)

שלישי - אל-תאמר בלבבך בהרף יהוה אלהיך אתם. מלפניך לאמר בצדקתי הביאני יהוה לרשת את-הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה יהוה מורישם מפניך: הלא בצדקתך ובישר ללבבך אתה בא לרשת את-ארצם כי ברשעת. הגוים האלה יהוה אלהיך מורישם מפניך ולמען הקים את-הדבר אשר נשבע יהוה לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב: וידעת כי לא בצדקתך יהוה אלהיך נתן לך את-הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה-ערה אתה: וזכר אל-תשכח את אשר-הקצפת את-יהוה אלהיך במדבר למן-היום אשר-יצאת ממצרים מצרים עד-באכם עד-המקום הזה ממרים הייתם עם-יהוה: ובחרב הקצפתם את-יהוה ויתאנף יהוה בכם להשמיד אתכם: בעלתי החרה לקחת לוחת האבנים לוחת הברית אשר-כרת יהוה עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי: ויתן יהוה אלי את-שני לוחת האבנים פתבים באצבע אלהים ועליהם ככל-הדברים אשר דבר יהוה עמכם בהר מתוך האש ביום הקהל: ויהי מקץ ארבעים יום וארבעים לילה נתן יהוה אלי את-שני לוחת האבנים לוחת הברית: ויאמר יהוה אלי קום רד מהר

שלחם מן הארץ הוא לאמתו של דבר רק לבוש לשרש המזון, שהוא 'לחם מן השמים'. יהודי מכיר את האמת, שמזונו איננו תלוי בהכנתו ובמלאכתו, ואפילו לא בלבושי הטבע בתור כלי לברכה ה', אלא זהו אך ורק 'לחם מן השמים'.

(לקוטי שיחות, כרך טז, עמ' 179)

שני - השמר לך פן-תשכח את-יהוה אלהיך לבלתי שמר מצותיו ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי מצוה היום: פן-תאכל ושבעת ובתים טבים תבנה וישבת: ובקרך וצאנך ירבון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר-לך ירבה: ורם ללבבך ושכחת את-יהוה אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: המוליכך במדבר הגדל והגורא נחש ושרף ועקרב וצמאון אשר אין-מים המוציא לך מים מצור החלמיש: המאכלך מן המדבר אשר לא-ידעון אבותיך למען ענתך ולמען נסתך להיטבך באחריתך: ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את-החיל הזה: וזכרת את-יהוה אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל למען הקים את-בריתו אשר-נשבע לאבותיך ביום הזה: פ ויהי אם-שכח תשכח את-יהוה אלהיך ותלכת אחרי אלהים אחרים ועבדתם והשתחית להם העדתי בכם היום כי אבד תאבדון: כ פגוים אשר יהוה מאכיד מפניכם כן תאבדון עקב לא תשמעון בקול יהוה אלהיכם: פ ט שמע ישראל אתה עבר היום את-הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצמים ממך ערים גדלות ובצורת פשמים: כ עם-גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק: וידעת היום כי יהוה אלהיך הוא-העבר לפניך אש אכלה הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר יהוה לך:

מִזֶּה בִּי שַׁחַת עִמָּךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאת מִמִּצְרַיִם סְרוּ
מֵהָר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם מִסְכָּה:
”וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר רְאִיתִי אֶת־הָעָם הַזֶּה
וְהִנֵּה עִם־קִשְׁה־עֵרֶף הוּא: ^י הָרַף מִמֶּנִּי
וְאֲשִׁמִּידֶם וְאִמְחָה אֶת־שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם
וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגֹי־עֲצוּם וְרַב מִמֶּנּוּ: ^י וְאִפֹּן
וְאָרֶל מִן־הָהָר וְהָהָר בְּעַר בְּאֵשׁ וּשְׁנֵי לוֹחַת
הַבְּרִית עַל שְׁתֵּי יָדַי: ^י וְאֶרְאֶה וְהִנֵּה חֲטֹאתֶם
לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם עֲשִׂיתֶם לָכֶם עֹגֵל מִסְכָּה
סִרְתֶּם מֵהָר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶתְכֶם:
^י וְאַתָּפֹשׁ בְּשֵׁנִי הַלַּחַת וְאֲשַׁלְּכֶם מֵעַל שְׁתֵּי יָדַי
וְאֲשַׁבְּרֶם לְעֵינֵיכֶם: ^י וְאַתְנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה
כְּרֹאשְׁנָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לָחֶם לֹא
אֲכָלְתִּי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי עַל כָּל־חֲטֹאתֶכֶם
אֲשֶׁר חֲטֹאתֶם לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
לְהַכְעִיס: ^י כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר
קָצַף יְהוָה עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְהוָה
אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא: ^י וּבִבְאֵהָרֹן הַתְּאֵנָה יְהוָה
מְאֹד לְהַשְׁמִידוֹ וְאַתְּפֹלל גַּם־בְּעַד אֶהָרֹן בַּעַת
הַהוּא: ^י וְאַתָּחֲטֹאתְכֶם אֲשֶׁר־עֲשִׂיתֶם אֶת־
הָעֹגֵל לְקַחְתִּי וְאֲשַׁרְף אֹתוֹ: ^י בְּאֵשׁ וְאַפֹּת אֹתוֹ
טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר־דָּק לְעָפָר וְאֲשַׁלֵּךְ אֶת־
עַפְרוֹ אֶל־הַנַּחַל הַיָּרֵד מִן־הָהָר: ^י וּבִתְבַעֲרָה
וּבִמְסָה וּבִקְבֻרַת הַתְּאֵנָה מִקְצָפִים חִייתֶם אֶת־
יְהוָה: ^י וּבִשְׁלַח יְהוָה אֶתְכֶם מִקֹּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ
לֵאמֹר עֲלוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם
וּתְמוֹרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹא תִאֲמַנְתֶּם לֹא
וְלֹא שְׁמַעְתֶּם בְּקֹלוֹ: ^י מִמֶּרִים חִייתֶם עִם־יְהוָה
מִיּוֹם דַּעֲתִי אֶתְכֶם: ^י וְאַתְנַפֵּל לִפְנֵי יְהוָה אֶת
אַרְבָּעִים הַיּוֹם וְאֶת־אַרְבָּעִים הַלַּיְלָה אֲשֶׁר
הִתְנַפַּלְתִּי כִּי־אֹמַר יְהוָה לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם:
^י וְאַתְּפֹלל אֶל־יְהוָה וְאֹמַר אֲדֹנָי יְהוָה אֵל־
תִּשְׁחַת עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּגִדְלֶךָ

אֲשֶׁר־הוֹצֵאת מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה: ^י וְזָכַר
לְעִבְדֶּיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אֶל־תִּפְּן
אֶל־קִשְׁי הָעָם הַזֶּה וְאֶל־רִשְׁעוֹ וְאֶל־חֲטֹאתָיו:
^י כִּן־יֹאמְרוּ הָאֲרִיזִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשֶּׁם מִבְּלִי
יָכֹלֶת יְהוָה לְהַבִּיֵּאֵם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־דִּבֶּר לָהֶם
וּמִשְׁנֵאתָ אוֹתָם הוֹצִיאָם לְחַמָּתָם בַּמִּדְבָּר:
^י וְהֵם עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ בְּכַחַךְ הַגָּדֹל
וּבְזֹרְעֶךָ הַנְּטוּיָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ואכלת ושבעת וברכת

”צִרִּיכִים אָנוּ לְהַזְכִּיר (ב'בוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם') מַלְכוּת שָׁמַיִם
וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ . . וְאֵין נִגְזָלִין עַד שִׁיתְּנוּ
וְיִתְּבִעוּ שְׁלִשְׁתָּן” (בית יוסף). הרי שיש לתבוע את הגאולה,
והביעה זו מקרבת אותה, כי ”אִפְּלוּ אֵין בְּיַד יִשְׂרָאֵל אֵלָא
הַקְּוִי, כִּדְאִי הֵם לְגַאֲלָה בְּשִׁכְרַת הַקְּוִי”. וְכַתֵּב הַחִיד”א: ”אֶת
צִמְח דָּוִד עֲבָדךָ מִהָרָה תַּצְמִיחַ . . (וְכִי תִיָּמָא שְׂאֵין לָנוּ זְכוּת,
מִכָּל־מְקוֹם תַּצְמִיחַ) כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ”.

(לקוטי שיחות, כרך ל, עמ' 183)

רבי י' א' בַּעַת הַהוּא אֹמַר יְהוָה אֵלַי פֶּסֶל־לָךְ
שְׁנֵי־לוֹחַת אַבְנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְעֵלָה אֵלַי הָהָרָה
וְעֲשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֹץ: ^י וְאַכְתַּב עַל־הַלַּחַת
אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלַּחַת הַקְּרֹאשִׁינִים
אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וּשְׁמַתָּם בְּאֲרוֹן: ^י וְאֶעֱשֶׂה אֲרוֹן עֹץ
שָׁטִיִּם וְאַפְסַל שְׁנֵי־לַחַת אַבְנִים כְּרֹאשֵׁינִים וְאֶעֱלֶה
הָהָרָה וּשְׁנֵי הַלַּחַת בְּיָדַי: ^י וְיִכְתַּב עַל־הַלַּחַת
כַּמְּכַתֵּב הַקְּרֹאשִׁינִים אֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֵלֵיכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בַּיּוֹם
הַקָּהָל וַיִּתְּנֶם יְהוָה אֵלַי: ^י וְאִפֹּן וְאָרֶל מִן־הָהָר
וְאֲשֶׁם אֶת־הַלַּחַת בְּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִי
שֵׁם כַּאֲשֶׁר צִוִּנִּי יְהוָה: ^י וּבִנְיָ יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ
מִבְּאֵרֶת בְּנֵי־יַעֲקֹן מוֹסְרָה שֵׁם מֵת אֶהָרֹן וַיִּקְבֹּר
שֵׁם וַיִּכְתֹּן אֶלְעָזָר בְּנוֹ תַּחְתָּיו: ^י מִשֶּׁם נִסְעוּ
הַגִּדְגָּדָה וּמִן־הַגִּדְגָּדָה יִטְבַּחְתָּ אֶרֶץ נַחֲלֵי־מַיִם:
^י בַּעַת הַהוּא הַבְּדִיל יְהוָה אֶת־שִׁבְטֵי הַלְוִי
לְשֹׂאת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לְעַמּוֹד לִפְנֵי יְהוָה

לְשִׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ^ט עַל־פֶּן
לֹא־יִהְיֶה לְלֹנֵי חֶלֶק וְנִחְלָה עִם־אֲחֵיו יְהוָה הוּא
נִחְלָתוֹ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לּוֹ: וְאֵנֹכִי
עַמְדָּתִי בְּחַר פְּתִימִים הָרֵאשִׁינִים אַרְבָּעִים יוֹם
וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם
הַזֶּה לֹא־אָבָה יְהוָה הַשְׁחִיתֶךָ: ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֵלַי קוּם לֵךְ לְמִסְעָ לִפְנֵי הָעָם וַיְבֹאוּ וַיִּירָשׁוּ
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְתָּם לְתֵת
לָהֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאֵכֶלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכַּתְךָ

"כִּי־אִם לִדְרֹךְ הַמְּלָאָה הַפְּתוּחָה הַקְּדוּשָׁה וְהַרְחֵבָה". יש
לומר, שָׁנָה כְּגֹדֶר אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁם הָיָה. מְלָאָה - שְׁלֵמוֹת
הַמְּקַבֵּל, מְלֻכּוּת. פְּתוּחָה - מְשֻׁפָּע, ו"א. קְדוּשָׁה - חֲכָמָה.
רְחֵבָה - בִּינָה.

(לקוטי שיחות, כרך כ, עמ' 576)

חמישי יב וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל
מִעַמְּךָ כִּי אִם־לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְלַבֵּת
בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אוֹתוֹ וּלְעַבֵּד אֶת־יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ: ^ג לְשִׁמּוֹר אֶת־
מִצְוֹת יְהוָה וְאֶת־חֻקֵּיךָ אֲשֶׁר אֲנִי מֵצוּךְ הַיּוֹם
לְטוֹב לָךְ: ^ד הֵן לִיהוָה אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמִי
הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר־בָּהּ: ^ה רַק בְּאַבְתֶּיךָ
חֶשֶׁק יְהוָה לְאַהֲבָה אוֹתָם וַיִּבְחָר בְּזִרְעָם
אֲחֵרֵיהֶם בָּכֶם מִכָּל־הָעַמִּים כִּי־זֶה הַיּוֹם:
^ו וּמִלֵּתָם אֶת עֶרְלַת לִבְכֶּכֶם וְעִרְפָּכֶם לֹא
תִקְשׁוּ עוֹד: ^ז כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי
הָאֱלֹהִים וְאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר
וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא־יִשָּׂא פָּנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד:
^ח עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאַלְמָנָה וְאַהֲבֵה גֵר לְתֵת
לוֹ לֶחֶם וְשִׁמְלָה: ^ט וְאַהֲבַתְּם אֶת־הַגֵּר כִּי־גֵרִים
הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^י אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ תִירָא
אוֹתוֹ תַעֲבֹד וְכוּ תִדְבֹּק וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע: ^{כא} הוּא
תְּהַלֵּלְךָ וְהוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר־עָשָׂה אֵתְךָ אֶת־

הַגָּדֹל וְאֶת־הַנּוֹרָא הָאֵל אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ:
^{כב} בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה וְעַתָּה
שָׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב:
^{כא} וְאַהֲבַתְּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְרַת
מִשְׁמְרָתוֹ וְחֻקֵּיךָ וּמִשְׁפָּטָיו וּמִצְוֹתָיו כָּל־הַיָּמִים:
^כ וַיִּדְעָתָם הַיּוֹם כִּי ^א לֹא אֶת־בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר
לֹא־יָדְעוּ וְאֲשֶׁר לֹא־רָאוּ אֶת־מוֹסַר יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם אֶת־גְּדֻלּוֹ אֶת־יְדוֹ הַחֲזָקָה וְזִרְעוֹ
הַנְּטוּיָה: ^ג וְאֶת־אֲתֵנִי וְאֶת־מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה
בְּתוֹךְ מִצְרַיִם לְפָרַעַה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וּלְכָל־אֲרָצוֹ:
^ד וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְחֵיל מִצְרַיִם לְסוּסָיו וּלְרִכְבּוֹ
אֲשֶׁר הִצִּיף אֶת־מִי יַם־סוּף עַל־פְּנֵיהֶם בְּרֹדְפָם
אֲחֵרֵיכֶם וַיֹּאבִדֵם יְהוָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ^ה וְאֲשֶׁר
עָשָׂה לָכֶם בְּמִדְבָּר עַד־בָּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה:
^ו וְאֲשֶׁר עָשָׂה לְדָתְךָ וּלְאַבִּירֶם בְּנֵי אֱלִיָּאֵב
בְּנִי־רְאוּבֵן אֲשֶׁר פָּצְתָה הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וּתְבַלְעֵם
וְאֶת־בְּתִיחֵם וְאֶת־אֶהֱלִיָּהֶם וְאֶת כָּל־הַיָּקוּם
אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיהֶם בְּקֶרֶב כָּל־יִשְׂרָאֵל: ^ז כִּי עֵינֵיכֶם
הָרְאִיתֶם אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדֹל אֲשֶׁר עָשָׂה:
^ח וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אֲנִי מֵצוּךְ
הַיּוֹם לְמַעַן תִּחְזְקוּ וּבֵאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: ^ט וּלְמַעַן
תִּאֲרִיכוּ יָמִים עַל־הָאָדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה
לְאַבְתֵּיכֶם לְתֵת לָהֶם וּלְזִרְעָם אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב

וּדְבָשׁ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאֵכֶלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבִרְכַּתְךָ

"כְּמוֹ שֶׁבִּרְךְ אֶת אֲבוֹתֵינוּ . . . בְּכָל מַכַּל כָּל". כל - רומז
לחֲמִשָּׁת הַסְּפִירוֹת מִחֻסַּד עַד הוֹד (הַכּוֹלָלוֹת אֶת כָּל
הַסְּפִירוֹת), כְּפִי שֶׁהֵן בְּשִׁלְמוֹת, כָּל אַחַת כְּלוּלָה מִעֲשָׂר,
בְּגִימַטְרִיָּא כ"ל (50). בְּכָל מַכַּל כָּל - שְׁלֵמוֹת זוּ נִמְשַׁכֶּת בְּכָל
שְׁלֵשֶׁת הַקּוּיִם (בְּכָל אֲבָרָה, מַכַּל יִצְחָק, כָּל יַעֲקֹב), הַכּוֹלָלִים
אֶת כָּל הַפְּרָטִים. וְכָל יְהוּדֵי מַקְבֵּל שְׁלֵמוֹת זוּ ("בֶּן יִבְרָךְ
אוֹתָנוּ"), כִּי הוּא יוֹרֵשׁ שֶׁל הָאֲבוֹת וְיֵשׁ בּוֹ אֶת בְּחִינַתֵּיהֶם.

(ספר השיחות תשנ"ב, כרך א, עמ' 9)

הפית). לכן כתב את ה', שלא נחשב ש"מצות-עשה מן התורה" פוללת גם ברכת בעל הפית.

(לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 67)

שביעי כ כִּי אִם-שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת-כָּל-הַמִּצְוָה
הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ
לֹא-הִכָּה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֵלֶכֶת בְּכָל-דַּרְכֵי
וּלְדַבָּקָה-בּוֹ: כ וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת-כָּל-הַגּוֹיִם
הָאֵלֶּה מִלִּפְנֵיכֶם וִירִשְׁתֶּם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצֻמִּים
מִכֶּם: ד כל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כְּפִי-רַגְלֵיכֶם בּוֹ
לָכֶם יְהִי מִן-הַמְּדַבֵּר וְהַלְבֹּן מִן-הַנֶּהָר נִהַר-
פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם: כה לֹא-
יִתְצַב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פֶּחַדְכֶם וּמִוְרָאֲכֶם יִתֵּן |
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרֹכוּ
כֹּה פֶּאֶשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: סס

★ ★ ★

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מכר
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתיא ונחמתיא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

★ ★ ★

~ נקודות משיחות קודש ~

ואכלת ושבעת וברכת

הקסיד הנודע רבי הלל מפאריטש ה'ה משתמט מלומר
"על נהרות בבל" לפני ברכת המזון, והשתדל תמיד למצוא
יומא דפגרא או אורח חשוב כדי לומר "שיר המעלות".
כאשר לא הצליח למצוא שום אמתלא, ה'ה אומר: היום יש
לנו אורח חשוב – "על נהרות בבל", ולקבדו צריכים לומר
"שיר המעלות"!

(תורת מנחם, כרך ג, עמ' 158)

שִׁשִּׁי כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ
לֹא כָאָרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם
אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת-זֶרְעֲךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרַגְלֶךָ כֶּגֶן
הָיִרֶק: י והָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה
לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעָת לַמָּטָר הַשָּׁמַיִם
תִּשְׁתַּה-מֵּימִים: יא אֶרֶץ אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ דִּרֶשׁ
אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית
הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: יב וְהָיָה אִם-שָׁמַעַ
תִּשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם
הַיּוֹם לֹא-הִכָּה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל-
לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם: יג וְנָתַתִּי מִטַּר-אַרְצְכֶם
בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ
וַיִּצְהַרְדֶּךָ: יד וְנָתַתִּי עֹשֶׁב בְּשֹׂדֶךָ לִבְהֶמְתְּךָ
וְאִכְלָתָ וְשָׂבַעְתָּ: טו הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן-יִפְתָּה
לִבְבְּכֶם וּסְרַתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: יז וְחָרָה אַף-יְהוָה בָּכֶם
וְעֲצַר אֶת-הַשָּׁמַיִם וְלֹא-יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת-יְבוּלָהּ וְאִבְדֶּתֶם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ
הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה נָתַן לָכֶם: יח וְשָׁמַתֶּם אֶת-
דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל-לִבְבְּכֶם וְעַל-נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם
אֹתָם לְאוֹת עַל-יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹמֶפֶת בֵּין
עֵינֵיכֶם: יט וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת-בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם
בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ
וּבְקוּמְךָ: כ וּכְתַבְתֶּם עַל-מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ: כא לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאֲבֹתֵיכֶם לֵאמֹר
לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל-הָאָרֶץ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

ואכלת ושבעת וברכת

"מצות-עשה מן התורה לברך את ה' אחר אכילת מזון,
שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה'" (שולחן ערוך, אדמו"ר
הזקן). ויש לדקדק, לשם מה מוסיף "לברך את ה'" (וברמב"ם
ליתא). ויש לומר, דהנה פתבו ראשונים "וברכת את, לרבות
בעל הפית" (ומשעם זה אורח מברך, כדי שיברך לבעל

מפטיר כ" פ' אִם-שָׁמַר תִּשְׁמְרוּן אֶת-פְּלִי-הַמִּצְוָה
הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹתָהּ
לְאַהֲבָהּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לָלֶכֶת בְּכָל-דַּרְכָּיו
וּלְדַבְּקָהּ-בּוֹ: כ" וְהוֹרִישׁ יְהוָה אֶת-פְּלִי-הַגּוֹיִם
הָאֵלֶּה מִלִּפְנֵיכֶם וִירְשָׁתֶם גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים
מִכֶּם: כ" פְּלִי-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ בְּפִרְגָּלְכֶם בּוֹ

לְכֶם יִהְיֶה מִן-הַמִּדְבָּר וְהַלְבֵנוֹן מִן-הַנֶּהָר נֶהָר-
פָּרָת וְעַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן יִהְיֶה גְבֻלְכֶם: כ" לֹא-
יִתְצַב אִישׁ בְּפָנֶיכֶם פְּחֲדֶכֶם וּמוֹרָאֲכֶם יִתֵּן |
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּדְרֹכוּ
כֹּה פֶּאֶשֶׁר דִּבֶּר לְכֶם: ססס

ק"א פסוקים, יעל"א סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְּרָכֵי-נֶעֱם, וְכָל-נִתְיַכְיָהּ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בְּיָמֶינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגּוֹל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתֵּפֶר, שִׁמְקוֹם הַתֵּפֶר יִהְיֶה בִּאֲמִצֵּעַ הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

יד) וְתֹאמַר צִיּוֹן, הַסִּפֹּר אֶת צִיּוֹן
לְפִי שְׂחִיא רֹאשׁ מִמְּלַכַת יִשְׂרָאֵל, וְכֹאֵל
הַעִיר מִתְּאֻנְנָתָהּ עַל בְּנֵיהָ שְׁגָלוֹ מִמֶּנָּה.
עֲזָבָנִי ה', לְסַבֵּת אֶרֶץ תְּהִלַּת הַיָּתֵה
סְבוּרָה לֹמֵר קֹד. טו) עוֹלָה, בָּנָה
הַקָּטָן, וְהוּא מִלְשׁוֹן "עוֹלָה וְיִנְקָ" (ירמיה
11.17). מִרְחֵם בֶּן בְּמִנָּה, הָאֵם

הפטרה לפרשת עקב לקריאה בציבור

ולשמו"ת בישעיה פרק מט"א

מט י וְתֹאמַר צִיּוֹן עֲזָבָנִי יְהוָה וְאֲדָנִי
שְׁכַחְנִי: טו הַתְּשַׁבַּח אִשָּׁה עוֹלָה מִרְחֵם
בֶּן-בְּמִנָּה גַם-אֵלֶּה תִשְׁפָּחֲנָה וְאֲנֹכִי לֹא

עטרת מרים

יד וְתֹאמַר צִיּוֹן לְעַצְמָהּ עֲזָבָנִי
יְהוָה וְגַם נִדְמָה לִי כֹאֵל וְאֲדָנִי
שְׁכַחְנִי: טו וְאֲמַרְיִם לָהּ לֹא בֵן הוּא
הַתְּשַׁבַּח אִשָּׁה עוֹלָה עוֹלָה שְׁלָה,
וְכִי תִקְשֶׁה לָקֶה מִרְחֵם בֶּן-בְּמִנָּה
אִף אִם יִתְּכֵן בְּשׁוֹם פֶּעַם שׁ גַּם-אֵלֶּה
תִּשְׁפָּחֲנָה בְּכָל זֹאת וְאֲנֹכִי לֹא

אַשְׁכְּחָךְ: מִזֶּה הֵן עַל־כַּפֵּי חֶמְדָּה אֶת הַקֹּדֶשׁ לְחַדֵּשׁ תְּמִיד חוֹמֵתוֹךְ הַהִרְסוֹת נִגְדִי תְּמִיד: יוֹ מִהְרֹו יִמְהֹו בְּנִיךְ לְשׁוֹב בְּחִשְׁבָּה אוֹ מִהְרֹסֶיךָ וּמִהְרֹסֶיךָ הֵם הַפְּשָׁעִים שֶׁכָּבֹד הַהִרְסָה וְהַחֲדוּשׁ מִכֹּחַ בְּנִיךְ יִצְחָק וְלֹא יִהְיֶה בְּךָ עוֹד: יח כִּאלֹו לְצִיֵּן יֵאמֹר שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וְרֹאִי אִיךָ כֻּלָּם כֵּל

בְּנִיךְ נִקְבְּצוּ בְּאוֹלָךְ חֵי־אֲנִי נֶאֱמַר יְהוָה תִּתְפָּאֵר בָּהֶם כִּי כֻלָּם כְּעָדִי כְּעָדִי כְּעָדִי וְיָפָה תִּלְבְּשִׁי וְתִקְשְׁרִים וְתִקְשְׁרִים אוֹתָם עֲלֶיךָ בְּקֶשֶׁר אֲמִיץ כִּפְלָה הַשְׁמֵרָה הַעֲדִי שְׁמִתָּ לָהּ הַחֲתוּן לְשֵׁם קְדוּשָׁתוֹ: יט כִּי דִנְתָּ חֶרְבֵּי־לָךְ וְשִׁמְמֵתוֹךְ וְאַרְצָה הִרְסֵתוֹךְ לֹא תִדְרָא עוֹד כִּי עֲתִידָה יִהְיֶה בְּךָ מִיִּשְׁבּוֹת עַד תִּצְרִי שְׁתִּתֵּחַ צִדָּה וְדִחְקָה מִיִּשְׁבֹּב מִרֹּב יִשְׁכְּבָה וְדִחְקָה בְּקִצָּה הָאָרֶץ מִכֻּלְעֵיךְ הַפְּשָׁעִים אוֹתוֹךְ: כ עוֹד יֵאמְרוּ כִּי בְּנִיךְ שֶׁכָּלֶיךָ הַבָּנִים שֶׁהָיִיתָ שְׂכִינָה מִבֵּית צִרְלִי הַמְּקוֹם מִרֹּב הָעָם גָּשָׁה הַתְּקַבֵּל לִי אֵלִי וְאַשְׁכְּחָה שְׂכִינָתִי: כא וְאַמְרֵת בְּלִבְּךָ מִי יִלְדֶּיךָ אֶת־אֱלֹהִים מִדִּבְרֵיךָ עַם רַב בָּנוֹת, חֵלָּה זֶה יָמִים רַבִּים וְאַנִּי שְׂכִינָה וְנִלְמוּדָה יְחִידָה גִּלְתָּ גִלְתָּ גִלְתָּ וְסוּדָה וְסוּדָה וְסוּדָה מִי גִלְתָּ מִי גִלְתָּ מִי גִלְתָּ וְאַמְרֵת לְבָדִי אֱלֹהִים תִּבְּאִים מֵאִיפָה הֵם: כב כֹּה־אֲמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל־גּוֹיִם יְדֵי וְאַרְמּוֹת לָהֶם שְׂבִיאוֹ בְּנִי תִּגְלַח לְאַרְצָם וְאַל־עַמּוּם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ תִּיבָה אֲרָם נְסִי נֶסֶם מִלְחָמָה גּוֹל וּמִגּוֹל אֲשֶׁר שָׁם יִפְּלוּ בְּנִפְלִים, וְאֵן וְהִבִּיאוּ בְּנִיךְ בְּחֶזֶן עַל הַכְּפָא שְׁנוֹשָׂאִים בּוֹ אֶת הַשָּׂרִים וּבְנִיךְ עַל־כֶּתֶף תִּנְשָׂאָה וְיִבְאוּ אוֹתָם לְאַרְצָם: כג וְהָיָה מִלְּכִים אֲמִנִיךְ מִגְדֹּל וְשָׂרֵי־תִהֵם הַשָּׂרִים שְׁלֵחָם יִהְיוּ מִיִּנְקֵתוֹךְ עַד לְכִסּוֹף אֲפִים אֲרָץ יִשְׁתַּחֲוֶיךָ וְעַפְרָה רִגְלֶיךָ יִלְחָבוּ וְיִדְעָה כִּי־אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִלְּקוֹחַ וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק

תִּשְׁכַּח לְרַחֵם עָלָיו וְלֹאֵה לְצַרְכּוֹ. כֵּם אֱלֹהִים תִּשְׁכַּחְנָה וְגוֹ, אֶפְלוֹ אִם יֵשׁ מִעֵט נְשִׁים שֶׁשֶׁשׁ בָּהֶן מִדַּת אֲכֻרִיּוֹת וְתִשְׁכַּחְנָה אֶת בְּנֵיהֶן, אֲכָל אֲנִי לֹא אֲשַׁכְּחָךְ. (מז) הֵן עַל כַּפֵּי חֶמְדָּה, הִרִי אֶת וְכֹדָה לִפְנֵי כִּאלֹו הַקְּתִיךְ עַל כַּפֵּי חוֹמֵתוֹךְ נִגְדִי תְּמִיד, הִרִי חוֹמֵתוֹךְ מִמּוֹלִי תְּמִיד לְזַכֵּר בָּהֶם לְכֹונָנָם. (יז) מִהְרֹו בְּנִיךְ יִמְהֹו בְּנִיךְ לְשׁוֹב. מִהְרֹסֶיךָ וּמִהְרֹסֶיךָ מִכֹּחַ יִצְחָק, מִהְרֹסֶיךָ וְתִקְשְׁרִים אוֹתוֹךְ יִצְחָק, שְׂכִינָה יִהְיֶה בְּךָ עוֹד רְשָׁעִים וּפְשָׁעִים שֶׁהֵם הִיוּ הַסָּפָה לְהִרְסָה וְלְחֻרָן. (יח) כְּעָדִי תִלְבְּשִׁי, תִּתְפָּאֵר בָּהֶם כְּמוֹ כְּמִלְכָּשׁ שֶׁל קְשׁוּמָה. וְתִקְשְׁרִים כִּפְלָה, וְתִקְשְׁרִים אוֹתָם בְּצוּרָה לְנוֹי קְשָׁרִי כִּלָּה שְׁקוּשָׁרָה צוּרָה בְּחִשְׁבִּים וְסִרְטִי מִשִּׁי. (יט) כִּי חֶרְבֵּי־לָךְ וְשִׁמְמֵתוֹךְ, כִּי תְּמִיד לְנִגְדִי חֶרְבֵּי־לָךְ וְשִׁמְמֵתוֹךְ וְאַרְצָה הִרְסֵתוֹךְ, לְכַנּוֹת וּלְמִלְחָמָה וְלִחְזָקָה. תִּצְרִי מִיִּשְׁבֹּב, כֹּל הַחֲרָבוֹת תִּרְעִינָה מִיִּשְׁבּוֹת עַד שְׁתִּצְרִי (שְׁתִּתֵּחַ צִדָּה וְדִחְקָה) מִרֹּב יִשְׁכְּבִים. וְדִחְקָה מִכֻּלְעֵיךְ, כְּלֹמֶר, מִה שְׁתִּתֵּחַ מִלְּאָה יִהְיֶה בְּךָ בְּנִיךְ וְתִפְשׁוּתִים וּמִכֻּלְעֵיךְ אוֹתוֹךְ וְתִרְחֲקוּ וְלֹא יִבְאוּ בְּנִיךְ. (כ) בְּנִי שֶׁכָּלֶיךָ, הַבָּנִים אֲשֶׁר הָיִיתָ שְׂכִינָה מִבֵּית, הֵם יֵאמְרוּ בְּאִזְנוֹךְ "צִר לִי הַמְּקוֹם" מִרֹּב רַבִּי הָעָם. גָּשָׁה לִי וְאַשְׁכְּחָה, הַתְּקַבֵּל לְצַד אַחֵר בְּשִׁכְלִי בְּדִי שְׂכִינָה גַם אֲנִי לְשָׁכְנָה. (כא) גִּלְתָּ וְסוּדָה, חֵלָּה בְּנִי גִלְתָּ וְסוּדָה מִי גִלְתָּ מִי גִלְתָּ מִי גִלְתָּ אֱלֹהִים אִיפָה הֵם, אֱלֹהִים תִּבְּאִים, מֵאִיפָה מְקוֹם בָּאוּ. "אִיפָה", כְּמוֹ "מֵאִיפָה". פְּרִשׁ אַחֵר, אִיפָה הֵם הָיוּ. (כב) אֲשָׂא אֶל גּוֹיִם יְדֵי, לְרַחֵם לָהֶם לְהִבְיֹא אֶת יִשְׂרָאֵל מִכֹּחַ מִקְדָּמוֹת פְּרוּרִיָּה, כְּלֹמֶר, אֲעִיר לָבֶם עַל זֹאת. אֲרָם נְסִי, אֲנִיבִית מִטַּח הַתְּהֵל, שְׂדִירָאוֹת הַעַמּוּם. (וְהוּא) כִּפְלָה הַעֲנִין מִלְּכִים אַחֲרוֹת. בְּחֶזֶן, הוּא בְּנִי הַבְּנֵר, כְּמוֹ "הַעֲנִי נְעִרְתִּי" (נחמיה ה.ג).

אַשְׁכְּחָךְ: מִזֶּה הֵן עַל־כַּפֵּי חֶמְדָּה אֶת הַקֹּדֶשׁ לְחַדֵּשׁ תְּמִיד חוֹמֵתוֹךְ הַהִרְסוֹת נִגְדִי תְּמִיד: יוֹ מִהְרֹו יִמְהֹו בְּנִיךְ לְשׁוֹב בְּחִשְׁבָּה אוֹ מִהְרֹסֶיךָ וּמִהְרֹסֶיךָ הֵם הַפְּשָׁעִים שֶׁכָּבֹד הַהִרְסָה וְהַחֲדוּשׁ מִכֹּחַ בְּנִיךְ יִצְחָק וְלֹא יִהְיֶה בְּךָ עוֹד: יח כִּאלֹו לְצִיֵּן יֵאמֹר שְׂאִי־סָבִיב עֵינֶיךָ וְרֹאִי אִיךָ כֻּלָּם כְּעָדִי כְּעָדִי כְּעָדִי וְיָפָה תִּלְבְּשִׁי וְתִקְשְׁרִים וְתִקְשְׁרִים אוֹתָם עֲלֶיךָ בְּקֶשֶׁר אֲמִיץ כִּפְלָה הַשְׁמֵרָה הַעֲדִי שְׁמִתָּ לָהּ הַחֲתוּן לְשֵׁם קְדוּשָׁתוֹ: יט כִּי דִנְתָּ חֶרְבֵּי־לָךְ וְשִׁמְמֵתוֹךְ וְאַרְצָה הִרְסֵתוֹךְ לֹא תִדְרָא עוֹד כִּי עֲתִידָה יִהְיֶה בְּךָ מִיִּשְׁבּוֹת עַד תִּצְרִי שְׁתִּתֵּחַ צִדָּה וְדִחְקָה מִיִּשְׁבֹּב מִרֹּב יִשְׁכְּבָה וְדִחְקָה בְּקִצָּה הָאָרֶץ מִכֻּלְעֵיךְ הַפְּשָׁעִים אוֹתוֹךְ: כ עוֹד יֵאמְרוּ כִּי בְּנִיךְ שֶׁכָּלֶיךָ הַבָּנִים שֶׁהָיִיתָ שְׂכִינָה מִבֵּית צִרְלִי הַמְּקוֹם מִרֹּב הָעָם גָּשָׁה הַתְּקַבֵּל לִי אֵלִי וְאַשְׁכְּחָה שְׂכִינָתִי: כא וְאַמְרֵת בְּלִבְּךָ מִי יִלְדֶּיךָ אֶת־אֱלֹהִים מִדִּבְרֵיךָ עַם רַב בָּנוֹת, חֵלָּה זֶה יָמִים רַבִּים וְאַנִּי שְׂכִינָה וְנִלְמוּדָה יְחִידָה גִּלְתָּ גִלְתָּ גִלְתָּ וְסוּדָה וְסוּדָה וְסוּדָה מִי גִלְתָּ מִי גִלְתָּ מִי גִלְתָּ וְאַמְרֵת לְבָדִי אֱלֹהִים תִּבְּאִים מֵאִיפָה הֵם: כב כֹּה־אֲמַר אֲדֹנִי יְהוָה הִנֵּה אֲשָׂא אֶל־גּוֹיִם יְדֵי וְאַרְמּוֹת לָהֶם שְׂבִיאוֹ בְּנִי תִּגְלַח לְאַרְצָם וְאַל־עַמּוּם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ תִּיבָה אֲרָם נְסִי נֶסֶם מִלְחָמָה גּוֹל וּמִגּוֹל אֲשֶׁר שָׁם יִפְּלוּ בְּנִפְלִים, וְאֵן וְהִבִּיאוּ בְּנִיךְ בְּחֶזֶן עַל הַכְּפָא שְׁנוֹשָׂאִים בּוֹ אֶת הַשָּׂרִים וּבְנִיךְ עַל־כֶּתֶף תִּנְשָׂאָה וְיִבְאוּ אוֹתָם לְאַרְצָם: כג וְהָיָה מִלְּכִים אֲמִנִיךְ מִגְדֹּל וְשָׂרֵי־תִהֵם הַשָּׂרִים שְׁלֵחָם יִהְיוּ מִיִּנְקֵתוֹךְ עַד לְכִסּוֹף אֲפִים אֲרָץ יִשְׁתַּחֲוֶיךָ וְעַפְרָה רִגְלֶיךָ יִלְחָבוּ וְיִדְעָה כִּי־אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִלְּקוֹחַ וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק

וְלִפִּי הַתְּרָנוּם (עַל פִּי חֶמְדָּה) פְּרִישׁוֹ, בְּעִנְיָנוֹת מִחֻפּוֹת. וְהַמְּלִיכִים פְּרִישׁוֹ, שְׂכִינָה כִּסֵּא שְׁנוֹשָׂאִים בּוֹ אֶת הַשָּׂרִים. [וְלִפִּי הַתְּרָנוּם שֶׁ"בְּחֶזֶן" פְּרִישׁוֹ בְּעִנְיָנוֹת מִחֻפּוֹת, יִתְכַּן לְפָרֶשׁ "וּבְנוֹתוֹךְ עַל כֶּתֶף תִּנְשָׂאָה", בְּצִד הַעֲנִיָּה, שֶׁכֶּה הָיָה הַמְּנַחֵם שֶׁשֶׁבִּי הַנְּשִׁים בְּצִד הַעֲנִיָּה מִחֻפּוֹת. וְהָיָה "עַל כֶּתֶף" כְּמוֹ "עַל כֶּתֶף תִּבְנוֹת" (מלבי"ם 102:1). (כג) וְהָיָה מִלְּכִים אֲמִנִיךְ, מִלְּכִי תְּמִיד יִשְׁכְּבוּ בְּגוֹל בְּנִיךְ. אֲפִים אֲרָץ יִשְׁתַּחֲוֶיךָ לָהּ, יִפְּלוּ עַל בְּנֵיהֶם לְאַרְץ לְהִשְׁתַּחֲוֶיךָ לָהּ. (כד) הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִלְּקוֹחַ, כְּסִבּוּרִים אֲתָם לֹמֶר, וְכִי אֲפָשֶׁר לְקַחַת מִיָּד עֲשׂוֹ הַגְּבוּרָה אֶת הַמְּלָכִים וְהַשְׂכִּיב שֶׁשָּׁכַח אֶת יִשְׂרָאֵל. וְאִם שָׁבִי צִדִּיק וְיִפְּלוּ, וְכִי אֲפָשֶׁר לְתַמְלִים מִיָּד

וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְלֹת בְּדִי אֲשֶׁר לֹא־יִבְשׁוּ קָוִי מִכֹּחַ שְׂכִינָה בְּעִנְיָנוֹת לֹא־מִר: דְּבָרִי הַחֲמוּמָה, אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל נִשְׁכַּח וְנִקְלָחוּ לְעִבְרִים: כד הִיָּקַח מִגְּבוּרַת מִחֻפּוֹת מִלְּקוֹחַ שְׂכִינָה, וְאִם־שָׁבִי צִדִּיק שְׂכִינָה וְיִדְעָה אִי תִדְעִי כִּי־אֲנִי יְהוָה וְתִכְל

עשו את השבי ששבה מישׁרָאֵל. **כה** עָרִיץ, גבור חזק מאוד. **וְאֵת יִרְיָבָה**, ועם המריבים בך. **כו** **וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת מוֹנִיָּךְ אֶת בִּשְׂרָם**, ואאכיל לחזות השדה את מוֹנִיָּךְ, הם הגוים המוצגרים אותך, והם יאכלו את בשרם. **וְכַעֲסִים**, כמו משקה שנסקט מפרות. **אָבִיר יַעֲקֹב**, חזקו של יעקב. **א** **אִי זֶה**, היכן הוא זה. **סֶפֶר כְּרִיתוֹת אִמְכֶם**

אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ, כלומר, הלא שלחתיה מביתי בלא ספר כריתות שהוא כתב הנז, וזה אות שלא עשיתי זאת מפני שמאסתי בה, אלא מפני שמרדה בי שלחתיה לפי שעה, אבל לא נפקס הקשר בינינו. "אמכם", הוא רמז לנפסת ישראל, והנשים הם כל פרט מהם. **מוֹנִשִׁי**, כאלו היו מלוים שחב לשלם להם את החוב. **אֲשֶׁר מִכְרַתִּי אֶתְכֶם לֹא**, אשר מסרתי אתכם לכספי החוב שמגיע לו. **הֵן כְּלוֹמַר**, אינכם צריכים לקסס בפרותכם, אלא, גונותיכם היו דמי המכירה, והתשובה אלי תהיה כסף הפדות. **ב** **מִדּוּעַ בָּאתִי וְגו'**, מדוע באתי להתקרב אליכם, ואין איש מכם פונה אלי. **הֵן בְּנַעֲרֹתִי אַחֲרֵיכֶם יָם**, הרי בנערתי איבש ים. כלומר, איבש את האמות הנמשלים למים רבים. **נְהָרוֹת מִדְבָּר**, שהנהרות יתיבשו כמדבר. **הַבָּאֵשׁ דִּגְתָם**, יסריחו הדגים מאין מים. **ג** **אֶלְבִּישׁ שְׁמִים קְדָרוֹת**, וכן עשיתי במצרים, שהלבשתי להם את השמים שחרות, שהיה להם חשך שלשת ימים. **וְשָׁק אֲשִׁים בְּסוֹתָם**, והיו המצרים כפופים אל מקומם כאלו היה כסוי עליהם בשקים שחורים. פרוש אחר, אלביש את צבא השמים שרי האמות בשחרות להשפילם כשבא הזמן להפרע מן האמה, וכסותם של צבא השמים יהיה שק. **ד** **נָתַן לִי לְשׁוֹן לְמוֹדִים**, ישעיה הנביא אומר, ה' שלחני ונתן לי לשון הראוי ללמד. **לְדַעַת לְעוֹת**, לדעת כיצד ללמד

בצדק ובמשפט. **יִמְלֹט וְצִוָּא יִשְׂרָאֵל מִתַּחַת רְשׁוּתֵנוּ**: **כה** ענה הקדוש ברוך הוא כירכה | **אָמַר יְהוָה** לא כן הוא אלא **גַּם־שָׂבִי גְבוּר יִקָּח מִמֶּנּוּ כִּי אֲנִי גְבוּר מִכֶּם וּמִלְקוֹת עָרִיץ** שלקחתם כמה ובעריצות ולא בצדק ובמשפט כן **יִמְלֹט מִיַּד עָרִיץ וְאֶת־יִרְיָבָה** ועם מריבוך **וְעַם אֲרִיב אֲנִכִּי וְאֶת־בְּנִיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ**: **כו** **וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת־מוֹנִיָּךְ**

יִמְלֹט: **כה כִּי־כָה** | **אָמַר יְהוָה גַּם־שָׂבִי גְבוּר יִקָּח וּמִלְקוֹת עָרִיץ יִמְלֹט וְאֶת־יִרְיָבָה אֲנִכִּי אֲרִיב וְאֶת־בְּנִיךָ אֲנִכִּי אוֹשִׁיעַ**: **כו** **וְהֶאֱכַלְתִּי אֶת־מוֹנִיָּךְ אֶת־בִּשְׂרָם וְכַעֲסִים דָּמָם יִשְׁפְּרוּ וְיִדְעוּ כָּל־בֶּשֶׂר כִּי אֲנִי יְהוָה מוֹשִׁיעֶךָ וְגֹאֲלֶךָ אֲבִיר יַעֲקֹב**: **ג** **אִי זֶה** | **אָמַר יְהוָה אִי זֶה סֶפֶר כְּרִיתוֹת אִמְכֶם אֲשֶׁר שְׁלַחְתִּיהָ אוֹ מִי מוֹנִשִׁי אֲשֶׁר־מִכְרַתִּי אֶתְכֶם לֹא הֵן בְּעוֹנֹתֵיכֶם נִמְכַּרְתֶּם וּבְפִשְׁעֵיכֶם שְׁלַחְתֶּם אִמְכֶם**: **ב** **מִדּוּעַ** אֶתְכֶם מֵעַבְדִּים הִנְאוֹלָה, **כִּי בָאתִי לְהִתְקַרֵּב אֲלֵיכֶם וְאִין אִישׁ פֹּנֶה אֵלַי, קָרָאתִי שְׁתִּבּוּאוֹ אֵלַי וְאִין עוֹנֶה וְאִין מִי מִשִּׁב לִי, הַקָּצוֹר קָצְרָה יְדִי מִפְּדוּת מִלְּפָדוֹת אֶתְכֶם וְאִם־אֵין־כִּי כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּנַעֲרֹתִי בְּשָׂנִי גוֹעַר אַחֲרֵיכֶם יָם אֲשִׁים נְהָרוֹת מִדְבָּר תִּבְאֵשׁ דִּגְתָם אֲנִשׁ הַגּוֹים מֵאִין מִיָּם וְתָמַת בְּצִמָּא: ג** **אֶלְבִּישׁ שְׁמִים קְדָרוֹת חֹשֶׁךְ וְשָׁק אֲשִׁים בְּסוֹתָם** כאלו הם מלאים ערפל וגשם: **ד** **וְשַׁעֲהָ אוֹמַר אֲדֹנִי יְהוָה שְׁלַחְנִי לְהִתְנַבֵּא וְנָתַן לִי לְשׁוֹן צֶחַ הִרְאִיו לְמוֹדִים לְדַעַת לְעוֹת לְהַשִּׁיג לְלַמֵּד לִפִּי הֵעַת וְהוֹנֵן אֶת־יַעֲרָה הַתַּאֲב לְשִׁמּוֹעַ דְּבַר ה', הִנֵּה יַעֲרִי מַעוֹדֵר אוֹתִי בְּכֶקֶר בְּכֶקֶר לִלְכַת לְבָבוֹת יַעֲרִי לִי הִנֵּה מַעוֹדֵר אֲזִין אוֹנִי לְשִׁמּוֹעַ הַנְּבוּאָה בְּלִמּוּדִים: ה** **אֲדֹנִי יְהוָה פִּתַּח־לִי אֲזִין וְהַשְׁמִיעֵנִי אֶת מִי אֲשֶׁלָּה וְאֲנִכִּי לֹא מְרִיתִי מוֹלִיד בְּשִׁלְחוֹתִי וְאֶחָד לֹא נִסְוֹגְתִּי אֵלָּא אִמְרֹתִי הִנֵּי שְׁלַחְנִי:**

1 לא נמנעתי ללכת מחשש פן יבוגי אלא גוי נתתי למפלים ולחני למרמים

לפני העת והזמן: **אֵת יַעֲרָה דְּבַר**, את התאב לשמוע דבר ה' כְּאֵדָם עָרַף וְצִמָּא לָמִים. **יַעֲרִי בְּכֶקֶר בְּכֶקֶר**, ככל בקר ובקר יעיר ה' את אוני ללכת לתגיד הנבואות. **יַעֲרִי לִי אֲזִין**, מעורר אוני לשמוע הנבואה. **לְשִׁמּוֹעַ בְּלִמּוּדִים**, לשמוע ולהבין כמשפט הלימודים, כלומר, על דרך האמת הברורה. פרוש אחר, "בלימודים", כמלמודים הלימודים מפי רבם. **ה** **פִּתַּח לִי אֲזִין**, כלומר, תגלה לי את סודו. **וְאֲנִכִּי לֹא מְרִיתִי**, לא סרתי ללכת בשליחותי. **אֶחָד לֹא נִסְוֹגְתִּי**, לא תורתי לאחור למאן בדבר, אלא אמרתי "הנני שלחני" (ישעיה נח. 1) **גוי נתתי למפלים**, את גופי למפלים, כלומר, לא נמנעתי ללכת מחשש פן יבוגי.

שער לחיו וזקנו פני לא הסתרתני בדי מבלמות ורק: וואדני יהוה יעזר לי בקים דברי נבואתי על פני לא נבלמתי בדברי נבואתי על פני שומתי פני בחלמיש ואדע כי ידעתי כירלא אבול: ח הקדוש ברוך הוא קרוב לי מצדיקי המצדיק אותי בדיו, לכן כי שרצה יריב אתי

נעמדה יחד אני והוא, וכן מירבעל משפט יגש אלי כי בודאי לא יוכל לי: מ הן באמת אדני יהוה יעזר לי מיהוא אם בן אשר ירשיעני ולחוב אותי הן כלם העומדים עלי כבגד הנרקב יכלו עש תולעת הנגבים, אשר אפילו הלך חשכים בחשכת הצרות ועדן ואין נגה אור לו יבטח בשם יהוה שתבא לו התשועה וישען באלהיו: יא הן כלכם שאינם שומעים בקול נביאי קדחי בוערים אש באף האל מאזרי מחזיק זיקות נצוצי האש גדולים, לכן לכו באור אשכם ובזיקות אשר בערתם ואותו האש תאכלכם כי העזן יכלה אתכם מיד לא במקרה היתה זאת הרעה לכם למעצבה בעצבון תשכבון כמו חולים או גוססים, שלא ידעו בכם כח לקום לפני אויביכם: א שמעו אלי רדפי צדק המתורים לעשות צדק מבקשי יהוה הביטו אל צור אל הסלע אשר חצבתם ממנו הוא אברהם ואלי מקבת בור היא שרה, אשר נפרתם: ב הביטו אלי אברהם איביכם ואלי שרה תחוללכם אשר ולדתכם כראחד היה בעולם מאמין באלהי עולם קראתיו גדלתו ואברהם וארבעה בן אנדל אתכם שאתם יחידים לי: ג כן נחם ה' ציון, ה' נחם את ציון שתשוב ציון נחם כל חרבתיה כל

המקומות החרבים וישם מדרבה ארץ שמו, בעדן פנו נמוע וערכתה ששם גדלים בו קוצים וסנאים ודרדרים פני יהוה ששון ושמוחה ימצא בה תורה קול הודאה על הנסים ועל הנפלאות וקול זמרה:

המקומות החרבים וישם מדרבה ארץ שמו, בעדן פנו נמוע וערכתה ששם גדלים בו קוצים וסנאים ודרדרים פני יהוה ששון ושמוחה ימצא בה תורה קול הודאה על הנסים ועל הנפלאות וקול זמרה:

למרטם, לתולשים את השערות של לחיו וזקנו. פני לא הסתרתני מבלמות ורק, כלומר, לא נמנעתי ללכת מחשש פן יבלמוני וירדו בפני (ו) יעזר לי, והא בעזרי אם יקומו עלי. לא נבלמתי, לא חששתי מבלמות. בחלמיש, כאבן חקרה. כלומר, פיון שראיתי שח' עזר לי, על פן שומתי פני

בחלמיש לדבר קשות. ואדע כי לא אבול, וידעתי שלא אבול לדי בישא. ח קרוב מצדיקי וגו', ה המצדיק אותי בדיו הוא קרוב אלי, לכן מי שרצה לריב אתי, נעמד יחד אני והוא וכו'. ט ירשיעני, יחב אותי בדיו. הן כלם, כל העומדים עלי עש יאכלם, כמו הנגבים שאינם בשמוש, שבא עש שהוא התולעת האוכלת אותם, פן יהיו דברי משפתיים הפוזבים, ששום אדם לא יגע בהם. י שומע בקול עבדו, ושומע בקול עבדו הנביא. אשר הלך חשכים ואין נגה לו, אפילו הלך בחשכת הצרות ועדן לא מצא הארה ותשועה. יבטח בשם ה', שתבא לו התשועה. יא הן כלכם קדחי אש, אכל כמעט כלכם מכעירים את חמת ה', כי אינכם שומעים בקול נביאי. מאזרי זיקות, ומוקפים את האש כמו אזור שהיא הנורה המוקפה את הנור, בזיקות שהם נצוצות ונחלי אש. לכו באור אשכם, לפי האש שהבערתם קד תלכו. כלומר, לפי המעשה שעשיתם קד יתה הנמול. ובזיקות בערתם, ולפי הנצוצות והנחלים שהבערתם. מדי היתה זאת לכם, מדי תהא נמולכם זה לכם. למעצבה תשכבון, בעצבון תשכבון בחולים. כלומר, שלא ידעו בכם כח לקום לפני אויביכם. א שמעו אלי רדפי צדק, כאן שב הנביא לדבר עם המומים המאמינים בדברי הנביא. אל צור חצבתם, אל הסלע שממנו נחצבתם. והוא רמז לאברהם אבינו, כפי ההמשך שבפסוק שאחר זה. ואל מקבת בור נפרתם, ואל הנקב של הבור אשר יצאתם ממנו. והוא רמז לשרה אמנו. "נפרתם", מלשון "העני האנשים ההם הנפר" (במדבר טויד). ב הביטו אל אברהם איביכם וגו', הביטו אליהם ולכו בדרכיהם, וראו מה עשיתם להם. תחוללכם, תחולל אתכם. כלומר, שחוללה (=שילדה) אתכם. כי אחד קראתיו ואברהם וארבעה, ארבעלי שתי יחידים בארץ נענו ולא היו שם מושפחתו לחמיו בדיו, עם כל זה אני קראתיו וגדלתו וברכתי אותו והרביתי את ידעו. וכאמר, כמו שעשיתי עם אברהם אעשה עמכם, ארבעלי שאתם יחידים בין העוים ואין מי שמתחזק בידכם. ג כי נחם ה' ציון, ה' נחם את ציון שתשוב

הנביא. אל צור חצבתם, אל הסלע שממנו נחצבתם. והוא רמז לאברהם אבינו, כפי ההמשך שבפסוק שאחר זה. ואל מקבת בור נפרתם, ואל הנקב של הבור אשר יצאתם ממנו. והוא רמז לשרה אמנו. "נפרתם", מלשון "העני האנשים ההם הנפר" (במדבר טויד). ב הביטו אל אברהם איביכם וגו', הביטו אליהם ולכו בדרכיהם, וראו מה עשיתם להם. תחוללכם, תחולל אתכם. כלומר, שחוללה (=שילדה) אתכם. כי אחד קראתיו ואברהם וארבעה, ארבעלי שתי יחידים בארץ נענו ולא היו שם מושפחתו לחמיו בדיו, עם כל זה אני קראתיו וגדלתו וברכתי אותו והרביתי את ידעו. וכאמר, כמו שעשיתי עם אברהם אעשה עמכם, ארבעלי שאתם יחידים בין העוים ואין מי שמתחזק בידכם. ג כי נחם ה' ציון, ה' נחם את ציון שתשוב

שי למזרא

לְהַבְנִיתָ. וְאָמַר "נַחֵם" בְּלִשׁוֹן עֵבֶר בְּרִדְף הַנְּבוּאָה בְּחִרְבָּה מְקוּמוֹת, כִּי הִדְבֵּר בְּרוּר כְּאִלוּ כִּכְר נַעֲשֶׂה. כָּל תְּרַבְּתִיָּה, כָּל הַמְקוּמוֹת הַחֲרִיבִים שָׁבָה. וְעִרְבָתְהָ, מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁבְּמִדְבָּר. וְרִשִׁי פֶּרֶשׁ כָּאֵן שֶׁ"עִרְבָה" הוּא מְקוֹם שֶׁהָיָה יָשׁוּב וְנִחְרַב. תְּוֹדָה, קוֹל הַוָּדָא עַל הַנַּפְסִים וְעַל הַנַּפְלָאוֹת.

כָּל-חֲרִבְתִּיָּה וַיֵּשֶׁם מִדְבָּרָה בְּעֶדֶן וְעִרְבָתָה בְּגִן-יְהוָה שְׁשׁוֹן
וַשְׁמָחָה יִמְצָא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל זְמֶרָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוּר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבֶת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשֶׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וְעַד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֵךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

יֵאָדָּם רֹאֵה אֲנֹכִי נָתַן לַפְּנִיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה
וּקְלָלָה: כִּי אֶת-הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִיָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם:
כִּי וְתִקְלָלָה אִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֶל-מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם וְסָרְתֶם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנֹכִי מֵצִיָּה

אֶתְכֶם הַיּוֹם לְלַכֵּת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרֵים אֲשֶׁר
לֹא-יִדְעֶתֶם: כִּי וְהָיָה כִּי יִבְיֵאֵל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה בֹּא-שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ
וְנָתַתָּה אֶת-הַבְּרָכָה עַל-הָרָיוֹם וְאֶת-הַקְּלָלָה
עַל-הָרָיוֹם עֵיבָל: הֲלֹא-הִמָּה בְּעֶבֶר הִירְדֵן אַחֲרֵי

מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא: ^ה לֹא־תַעֲשֹׂן כֹּן לַיהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם: ^ה כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שְׁכֵמֵיכֶם לָשׁוּם אֶת־שְׁמוֹ שָׁם
 לִשְׁכְּנוֹ תִדְרָשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה: ^ו (יִשְׂרָאֵל) וְהִבֵּאתֶם
 שָׁמָּה עֲלֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂרֵיכֶם וְאֵת
 תְּרוּמַת יִדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבְּתֵיכֶם וּבִכּוֹרֹת
 בְּקָרְכֶם וְצֹאנֵכֶם: ^ז וְאֶכְלֶתֶם־שָׁם לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל־מַשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם
 וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ^ח לֹא תַעֲשֹׂן
 כָּכָל אֲשֶׁר אֶנְחֶנּוּ עֲשׂוּם פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל־
 הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו: ^ט כִּי לֹא־בָאתֶם עֲדַעְתָּה אֶל־
 הַמִּגְוָחַל וְאֶל־הַנִּחְלָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן
 לָךְ: ^י וְעִבְדֶּתֶם אֶת־הִירְדֵּן וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאַרְצָא אֲשֶׁר־
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֹתְכֶם וְהִנִּיחַ לָכֶם מִכָּל־
 אֲיִבֵיכֶם מִסָּבִיב וְיִשְׁבַּתֶּם־בְּטָח:

דֶּרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ בְּאַרְצָא הַפְּנִיעִי הַיֵּשֶׁב
 בְּעֶרְבָה מוֹל הַגִּלְגָּל אֲצִל אֱלֹנֵי מֶדֶה: ^{יא} כִּי
 אֹתָם עֲבָרִים אֶת־הִירְדֵּן לְבֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וַיִּרְשֶׁתֶם אֹתָהּ
 וְיִשְׁבַּתֶּם־בָּהּ: ^{לב} (לִזֵּי) וְשִׁמְרֶתֶם לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־
 הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לִפְנֵיכֶם
 הַיּוֹם: ^{יד} אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר
 תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאַרְצָא אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵי
 אֲבֹתֶיךָ לָךְ לָרֶשֶׁתָּהּ כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר־אַתֶּם חַיִּים
 עַל־הָאָדָמָה: ^{טו} אֲבָד תֵּאבְדֹּן אֶת־כָּל־הַמִּקְמֹת
 אֲשֶׁר עֲבַדְתֶּם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֹתָם יִרְשׁוּם אֹתָם
 אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־הָהָרִים הָרָמִים וְעַל־הַגְּבָעוֹת
 וְתַחַת כָּל־עֵץ רַעֲנָן: ^{טז} וְנִתְּצֶתֶם אֶת־מִזְבְּחֹתָם
 וְשִׁבְרֶתֶם אֶת־מִצְבְּתָם וְאֲשִׁרְיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בָּאֵשׁ
 וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאֲבַדְתֶּם אֶת־שְׁמָם

אגרות קודש

ב"ח, כ"ד מנ"א, תשי"ג
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו מודיע מיום ההולדת שלו ביום ב' אלול הבע"ל.

הנה בטח ידוע לו מסדרי יום הולדת, היינו בעלי' לתורה נתינת צדקה קודם שחרית ומנחה
 לימוד מאמר דא"ח ע"מ לחזור אותו עכ"פ מקצתו בהזדמנות הקרובה ברבים, אמירת תהלים
 וכו'. והשי"ת יצליחו שיהי' חסיד ירא שמים ולמדן.

בברכה.

נ"ב. בנוגע לשאלתו אודות הנחת תפילין ר"ת, הנה תלוי זה בכמות ואיכות ידיעותיו
 בתורת הדא"ח, ויבקש את המשפיע שלו שיכתוב לי עז"ז, ובטח נזהר הוא ג"כ בטבילת עזרא.

ביאורים לפרקי אבות

בארץ הקודש - פרק ה

משנה ב

עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֹחַ, לְהוֹדִיעַ בְּמָה אֶרֶץ אֲפִים לְפָנָיו, שְׁכָל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מִכְעִיסִין וּבָאִין, עַד שֶׁהִכִּיָּא עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַמַּבּוּל. עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מִנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם, לְהוֹדִיעַ בְּמָה אֶרֶץ אֲפִים לְפָנָיו, שְׁכָל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מִכְעִיסִין וּבָאִין, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם אֲבִינוּ וְקָבַל שְׂכָר בָּלָם.

~ נקודות משיחות קודש ~

יש להבין את הטעם לכך שאברהם "קיבל שכר כולם" ואילו נח לא?

והביאור בזה, על פי דברי הזוהר¹ שנח "לא בעא רחמין על עלמא", כלומר, לא לימד זכות על בני דורו ולא התפלל עליהם, בעוד שאברהם אבינו התפלל למען אנשי סדום והתאמץ להצילם (בדומה לכך אנו מוצאים גם אצל משה רבינו שהתפלל והתחנן על עם ישראל ואף ביקש מהקדוש ברוך הוא "ואם אין מחני נא מספרך"²). ולכן, אברהם זכה לקבל את שכר הרשעים, ואילו נח לא זכה לכך.

אלא שלכאורה יש לעיין בזה – הרי גם נח הוכיח את בני דורו כמבואר בגמרא³ ונמצא כי בכל זאת דאג לבני דורו? אלא שהביאור בזה הוא: נח עשה זאת רק מפני הציווי שציווהו ה' להאריך בבניית התיבה "כדי שיראו בו אנשי דור המבול... ושואלין אותו... והוא אומר להם... אולי ישובו"⁴. אך הוא מצידו לא יזם נסיון לעוררם לתשובה ולהצילם. לעומת זאת, אברהם אבינו שעליו נאמר "ויקרא שם בשם ה' אֵל-עולם"⁵, שהלך ממקום

(לקוטי שיחות חט"ז, ע' 70 ובהערה 7)
מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם

אף שכבר מפורש בפסוק⁶ שה' הוא "אל-א-ל ארץ אפים", מחדשת לנו המשנה "כמה ארץ אפים לפניו – "עשרה דורות".

מהי באמת הסיבה לכך שהקדוש ברוך הוא מאריך אף עד "עשרה דורות"?

"עשר" הוא מספר שלם⁷ הכולל את כל השלמויות. לכן, לדוגמה "עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם"⁸. כשם שזה בצד הקדושה, כן הוא גם בצד של היפך הקדושה⁹ – מידתו של הרע מתמלאת במספר עשר, ומשמעות הדבר היא שהרע חודר בכל עשר הבחינות. לכן הקדוש ברוך הוא מאריך אף עד "עשרה דורות" דוקא, שכן הוא מצפה לתשובת החוטאים במשך עשרה דורות (דור דור והרע שבו) עד אשר סאת הרוע מתמלאת וחודרת בכל עשר הבחינות.

(לקוטי שיחות חט"ז, ע' 73)
מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם

(1) חלק א סז, ב; קו, א; רנד, ב; חלק ג טו, א. (2) תשא לב, לב. (3) סנהדרין קח, א-ב. רש"י פרשת נח, י' יד מתנחומא ה'. (4) רש"י שם. (5) וירא כא, לג. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה ג. (6) תשא לד, ו. שלח יד, יח. והכוונה "לצדיקים ולרשעים" (רש"י שם). (7) אבן עזרא שמות ג, טו. פרדס שער ב. (8) פרק ג משנה ח. (9) כמבואר בתניא פרק ו.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב מני"א תש"כ
ברוקלין.

שלום וברכה!

... במ"ש ע"ד הדירה והרהיטים כו' שמרחיבים כו' - תקותי שחוקק במוחו ולבו העיקר והפניי שבמרו"ל הנ"ל כג' תקו"ז ת"ו (כב, ב).

ביאורים לפרקי אבות

בכל העולם - פרק ד

משנה ב

בן עזאי אומר: הוי רץ למצוה קלה, ובורח מן העברה, שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה, ששכר מצוה מצוה, ושכר עברה עברה.

נקודות משיחות קודש ~

אלא חיות ושמחה בלתי מוגבלות המתאפשרות רק מתוך ביטול נעלה ביותר לקדוש ברוך הוא.

[והסיבה לכך שעל כל אחד מוטל החיוב לרוץ לדבר מצוה – אף שאין הוא בדרגה זו של "יציאה מן הכלים": כיון שההרגל לרוץ לקיום המצוה בחיות ובשמחה, זה עצמו יסייע לו ויקרבו אל הדרגה שבה ה"ריצה" היא במשמעותה האמיתית – חיות ושמחה בלתי מוגבלת בעבודת ה'!].

(לקוטי שיחות ח"י, ע' 371.)

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם

הפירוש הפנימי ב"שכר מצוה מצוה" הוא שהמצוה עצמה – "מצוה" מלשון "צוותא וחיבור"⁵ – דהיינו החיבור עם הקדוש ברוך הוא שנעשה על ידי קיום המצוה, הוא הוא השכר על המצוה. והנה, מלשון המשנה "הוי רץ למצוה קלה", נראה לכאורה כי דוקא על ידי קיום "מצוה קלה" בא לידי ביטוי שכר המצוה בשלימותו – הצוותא והחיבור עם הקדוש ברוך הוא.

כאשר יהודי מבין בשכלו את ההבדל (על פי תורה) בין "מצוה קלה" ל"מצוה חמורה", ובשכלו ("שכל דקדושה") הוא אף יכול למצוא נימוקים הלכתיים לדחות מצוה (קלה) מסויימת, באופן זמני⁶, ועם כל זה הוא איננו "שוקל במצוותיה של תורה", אלא הוא זהיר לקיים "מצוה קלה" זו מתוך "קבלת עול" (לפי שהיא רצון ה') – זהו קיום מצוה בדרגה הנעלית ביותר, התקשרות והתחברות להקדוש ברוך הוא ("צוותא וחיבור").

לכן "הוי רץ למצוה קלה" – דוקא הריצה ל"מצוה קלה", שעל פי שכלו ("שכל דקדושה") איננה חמורה כל כך, היא זו שמביאה את התוצאה של "שכר מצוה – מצוה", שלימות הצוותא והחיבור עם הקדוש ברוך הוא.

(ספר השיחות תשמ"ט, ע' 646.)

מתוך 'שערי אבות' בהוצאת היכל מנחם

יש להבין: הלוא הלכה פסוקה היא בשולחן ערוך¹ – "מצוה לרוץ כשהולך לבית הכנסת וכן לכל דבר מצוה" ומה שייכותו לפרקי אבות שענינו "מילי דחסידותא"? בביאור הענין יש לומר:

ענין הזריזות בכלל לקיום מצוה, מבטא שמחה וחפץ לב "למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו"². וכאשר לא מסתפקים בזריזות אלא קיום המצוה נעשה אף בריצה, הרי זו הוכחה שהשמחה והחיות אצל מקיים המצוה הן למעלה מכל מדידה והגבלה, אין הוא מסתפק בהליכה רגילה, אפילו לא הליכה בזריזות, אלא הוא מתאמץ ורץ מעל ומעבר לכוחותיו הרגילים.

שמחה וחיות זו, המתבטאת (כאמור) בריצה לדבר מצוה – מאפיינות יהודי שהביא את עצמו לדרגת ביטול גמור לקב"ה, עד שאינו מרגיש את מציאותו שלו. כי אם עדיין הוא מרגיש את ישותו ומציאותו – הרי אף אם יעשה את המצוה בשמחה, תהיה שמחתו מוגבלת – לפי הבנתו והשגתו האישית – ולא תהיה כאן "ריצה" ו"יציאה מן הכלים". רק כאשר הוא רץ לקיים את המצוה, יש בכך הוכחה ששמחתו פורצת גבולות עד לביטולו העצמי (כאשר הוא גם "משפיל עצמו ומיקל גופו")³.

לפי זה, נבין את ההבדל בין ההלכה שנפסקה ב"שולחן ערוך" ולפיה "מצוה לרוץ לבית הכנסת וכן לכל דבר מצוה", ובין הוראת בן עזאי במשנתו – "הוי רץ למצוה": ב"שולחן ערוך" מדובר על ריצה כפשוטה, כלומר אף מי שאינו בדרגה של יציאה מהגבלותיו ושל ביטול מציאותו, מכל-מקום עליו לרוץ בפועל לכל דבר מצוה בהתאם לחביבות המצוה מצד האמת.

הוראת בן עזאי, לעומת זאת, היא ממדת חסידות והיא איננה שווה לכל נפש⁴. הוראה זו מכוונת לא רק לריצה כפשוטה, אלא בעיקר לתוכנה הפנימי של ה"ריצה", שהיא החיות והשמחה שבקיום המצוה; לא סתם חיות,

(1) אורח חיים סימן צ, סעיף יב. שולחן ערוך רבינו הזקן, שם סעיף יג. על פי ברכות ו, ב. (2) אגרת הקודש סימן כא. (3) לשון הרמב"ם (הלכות לולב, פרק ח הלכה טו) במעלת עבודת ה' בשמחה. (4) ולכן כתב הרמב"ם (הלכות לולב שם) על עבודת ה' בשמחה, שזו היא "עבודה גדולה". (5) לקוטי תורה, בחוקתי מה, ג. (6) אם זו אינה מצוה שהזמן גרמא או מצוה עוברת.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:54	5:57	8:40	8:42	9:18	9:20	10:29	10:30	13:22	13:21	19:41	19:37	20:09	20:05	19:17	20:16
חיפה (ק)	5:50	5:54	8:36	8:39	9:16	9:18	10:27	10:29	13:21	13:21	19:46	19:42	20:12	20:07	19:09	20:19
ירושלים (ק)	5:51	5:55	8:37	8:40	9:16	9:18	10:27	10:28	13:20	13:20	19:45	19:41	20:09	20:04	19:02	20:15
תל אביב (ק)	5:52	5:56	8:38	8:41	9:18	9:20	10:29	10:30	13:22	13:22	19:43	19:38	20:11	20:07	19:17	20:18
אוסטריה, וינה (ק)	5:22	5:30	8:08	8:15	9:09	9:13	10:28	10:30	13:39	13:39	20:39	20:31	21:19	21:10	20:15	21:27
אוסטריה, מלמורן (ח)	7:26	7:21	9:16	9:13	9:54	9:52	10:47	10:45	12:57	12:57	17:29	17:34	17:58	18:02	17:14	18:14
אוקראינה, אודסה (ק)	5:31	5:38	8:18	8:24	9:15	9:18	10:32	10:35	13:41	13:41	20:36	20:28	21:14	21:06	20:12	21:21
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:07	5:14	7:52	7:59	8:54	8:58	10:13	10:15	13:25	13:24	20:25	20:17	21:06	20:57	20:01	21:13
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:25	5:34	8:08	8:16	9:16	9:20	10:36	10:39	13:51	13:50	20:58	20:49	21:41	21:30	20:33	21:48
אוקראינה, קייב (ק)	5:17	5:25	7:59	8:08	9:08	9:13	10:28	10:31	13:43	13:43	20:51	20:42	21:34	21:24	20:26	21:42
אירלנד, אמריזיות, אבו דאבי (ח)	5:48	5:51	8:31	8:33	9:07	9:08	10:15	10:16	13:03	13:02	19:10	19:07	19:36	19:33	18:47	19:43
אסיה, מילאנו (ק)	6:00	6:07	8:48	8:53	9:43	9:46	11:00	11:02	14:07	14:07	21:01	20:54	21:36	21:28	20:35	21:43
אקוודור, קיטו (ח)	6:17	6:17	8:47	8:47	9:17	9:17	10:20	10:19	12:51	12:51	18:24	18:24	18:47	18:47	18:06	18:56
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:52	7:47	9:47	9:45	10:24	10:22	11:18	11:16	13:30	13:30	18:10	18:14	18:38	18:42	17:54	18:52
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:58	8:52	10:42	10:40	11:23	11:20	12:14	12:12	14:22	14:22	18:46	18:51	19:17	19:22	18:32	19:34
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:01	6:07	8:49	8:53	9:35	9:38	10:49	10:51	13:49	13:48	20:24	20:18	20:57	20:50	20:01	21:03
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:47	5:53	8:35	8:39	9:23	9:25	10:37	10:39	13:39	13:38	20:17	20:11	20:50	20:44	19:54	20:57
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:47	5:53	8:36	8:40	9:23	9:26	10:38	10:39	13:39	13:38	20:18	20:12	20:51	20:44	19:55	20:58
ארה"ב, ניו יורק (ק)	6:19	6:25	9:07	9:12	9:57	10:00	11:12	11:14	14:15	14:15	20:58	20:52	21:33	21:25	20:35	21:39
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:37	6:41	9:23	9:25	10:01	10:02	11:11	11:12	14:02	14:02	20:19	20:15	20:46	20:42	19:57	20:53
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:00	6:04	8:47	8:49	9:27	9:29	10:39	10:40	13:33	13:33	19:57	19:52	20:27	20:21	19:35	20:33
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:44	6:47	9:28	9:30	10:04	10:05	11:13	11:14	14:01	14:01	20:11	20:07	20:37	20:33	19:49	20:44
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:41	5:47	8:30	8:34	9:18	9:20	10:32	10:34	13:35	13:34	20:15	20:08	20:48	20:42	19:52	20:55
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	5:47	5:53	8:35	8:40	9:24	9:27	10:39	10:41	13:42	13:41	20:23	20:17	20:58	20:51	20:00	21:04
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:12	6:17	9:00	9:04	9:47	9:50	11:01	11:03	14:03	14:02	20:41	20:35	21:14	21:07	20:18	21:20
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:39	5:44	8:27	8:31	9:16	9:18	10:31	10:32	13:34	13:33	20:15	20:09	20:49	20:42	19:52	20:56
בוליביה, לה-פס (ח)	6:59	6:57	9:16	9:15	9:47	9:46	10:46	10:45	13:09	13:09	18:19	18:21	18:43	18:45	18:02	18:54
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:58	6:07	8:39	8:48	9:51	9:56	11:12	11:14	14:28	14:27	21:39	21:29	22:23	22:12	21:13	22:30
בלגיה, בריסל (ק)	6:00	6:09	8:41	8:50	9:52	9:57	11:12	11:15	14:28	14:27	21:37	21:28	22:21	22:11	21:12	22:28
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:45	6:42	8:54	8:53	9:27	9:25	10:24	10:23	12:43	12:43	17:47	17:49	18:07	18:10	17:26	18:20
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:32	6:29	8:42	8:41	9:14	9:13	10:11	10:10	12:31	12:31	17:31	17:34	17:57	17:59	17:15	18:09
בריטניה, לונדון (ק)	5:15	5:24	7:55	8:05	9:09	9:13	10:29	10:32	13:46	13:45	21:00	20:50	21:43	21:32	20:35	21:50
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:15	5:24	7:44	7:59	9:13	9:18	10:35	10:38	13:56	13:55	21:15	21:05	22:03	21:51	20:52	22:12
גרמניה, ברלין (ק)	5:17	5:26	7:52	8:04	9:13	9:17	10:34	10:37	13:53	13:52	21:10	21:00	21:55	21:43	20:42	22:03
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:46	5:54	8:29	8:37	9:37	9:41	10:56	10:59	14:11	14:10	21:17	21:08	22:00	21:50	20:52	22:07
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:50	6:47	8:56	8:55	9:30	9:28	10:26	10:25	12:44	12:44	17:45	17:48	18:04	18:07	17:22	18:17
הודו, מומבאי (ח)	6:13	6:15	8:54	8:55	9:27	9:28	10:34	10:35	13:18	13:17	19:17	19:14	19:42	19:39	18:57	19:49
הודו, פונה (ח)	6:10	6:12	8:51	8:52	9:24	9:25	10:31	10:31	13:14	13:13	19:12	19:10	19:37	19:34	18:52	19:44
הונגריה, בודפשט (ק)	5:14	5:21	8:00	8:07	9:00	9:03	10:18	10:20	13:28	13:27	20:26	20:18	21:05	20:56	20:01	21:12
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:50	4:56	7:39	7:43	8:27	8:29	9:41	9:43	12:43	12:43	19:23	19:17	19:56	19:50	19:00	20:03

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
יוון, אתונה (ק)	6:23	6:28	9:11	9:15	9:55	9:58	11:09	11:10	14:07	14:07	20:40	20:34	21:12	21:06	20:17	21:18
מולדובה, קישינב (ק)	5:36	5:44	8:23	8:29	9:22	9:25	10:39	10:42	13:48	13:49	20:45	20:38	21:24	21:15	20:21	21:31
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:10	6:12	8:51	8:52	9:24	9:25	10:32	10:32	13:15	13:15	19:14	19:12	19:40	19:37	18:54	19:47
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	7:55	7:48	9:30	9:27	10:14	10:10	11:03	11:00	13:06	13:06	17:17	17:24	17:52	17:58	17:05	18:11
נפאל, קטמנדו (ח)	5:23	5:27	8:08	8:10	8:45	8:46	9:55	9:55	12:44	12:44	18:57	18:53	19:24	19:20	18:36	19:31
סין, בייג'ינג (ח)	5:07	5:12	7:55	7:59	8:42	8:44	9:56	9:58	12:56	12:57	19:34	19:28	20:07	20:01	19:09	20:14
סינגפור, סינגפור (ח)	7:06	7:06	9:36	9:36	10:06	10:06	11:09	11:09	13:41	13:42	19:17	19:16	19:40	19:39	18:58	19:48
פיליפ, ורשא (ק)	4:47	4:57	7:24	7:35	8:43	8:47	10:04	10:07	13:21	13:22	20:37	20:27	21:23	21:11	20:11	21:30
פרו, לימה (ח)	6:28	6:27	8:49	8:48	9:20	9:19	10:19	10:19	12:45	12:45	18:01	18:02	18:25	18:26	17:44	18:35
צרפת, ליון (ק)	6:17	6:24	9:04	9:10	10:00	10:03	11:17	11:19	14:24	14:25	21:17	21:10	21:55	21:46	20:53	22:01
צרפת, פריז (ק)	6:16	6:24	9:01	9:08	10:04	10:08	11:23	11:26	14:36	14:35	21:39	21:31	22:19	22:09	21:13	22:26
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:53	5:53	8:25	8:26	8:56	8:56	10:00	9:59	12:34	12:34	18:13	18:12	18:37	18:36	17:55	18:45
קנדה, טורונטו (ק)	6:00	6:07	8:49	8:53	9:40	9:43	10:56	10:58	14:01	14:00	20:50	20:43	21:23	21:15	20:24	21:29
קנדה, מונטריאול (ק)	5:31	5:38	8:19	8:24	9:14	9:17	10:31	10:33	13:38	13:37	20:31	20:23	21:07	20:59	20:06	21:14
קפריסין, לרנקה (ק)	5:50	5:55	8:38	8:41	9:19	9:21	10:31	10:33	13:27	13:27	19:53	19:48	20:23	20:18	19:31	20:30
רוסיה, ליונאוויטש (ח)	4:55	5:06	-	7:32	8:57	9:02	10:20	10:23	13:43	13:42	21:09	20:58	22:01	21:47	20:42	22:09
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:24	4:34	-	6:47	8:28	8:33	9:52	9:55	13:17	13:16	20:51	20:40	21:41	21:27	20:20	21:50
רוסיה, פטרבורג (ח)	4:26	4:39	-	-	8:43	8:50	10:11	10:16	13:48	13:47	21:43	21:29	22:53	22:33	21:11	23:05
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:52	5:00	7:39	7:45	8:38	8:41	9:56	9:58	13:06	13:05	20:02	19:55	20:41	20:33	19:38	20:49
שווייץ, ציריך (ק)	5:57	6:04	8:43	8:49	9:42	9:46	11:00	11:02	14:10	14:10	21:12	21:05	21:47	21:38	20:43	21:54
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:01	6:03	8:39	8:40	9:11	9:12	10:17	10:17	12:56	12:57	18:48	18:46	19:12	19:10	18:29	19:20

(*) הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת קדש:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7